

ISTORIA BISERICĂSCĂ
ȘI VIĘȚA LUI
CONSTANTIN CEL MARE

DE

EUSEBIU

EPISCOP DE CESAREEA

TRADUSE IN ROMĂNESCE

DE
IOSIF
FOST MITROPOLIT PRIMĂȚ.

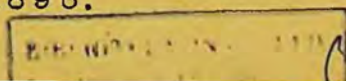

22 OCT 2019

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA „CĂRȚILOR BISERICĂȘTI“.

1896.

Vieta și activitatea lui Eusebiu de Cesareea.

Cel mai însemnat bărbat al bisericii primitive, care s'a ocupat în special cu întocmirea unei lucrări, în care să facă istoricul acestei biserici, e Eusebiu, episcop de Cesareea. Pentru meritele sale în direcțiunea acésta el e numit *Herodotul* ¹⁾ creștin și i s'a dat chiar supranumele de părinte al istoriilor bisericesci. Eusebiu s'a născut în *Palestina* și probabil în anul 267; în tot cazul între anii 260—270. Cel d'întâi an al tinereții sale 'i petrecu pe pământul bine-cuvîntat al acestei țări, unde e introdus în cunoștințele religiunii creștine de *Episcopul Meletie* ²⁾ din *Pont*, supra-numit pentru elocința sa «*Mierea de Atica*». Merge apoi în *Antiochia*, unde i se presintă ocaziunea de a asculta savantele și interesantele comentarii asupra Sf. Scripturii, făcute de preotul *Doroteu* ³⁾, unul din cei d'întâi întemeetori ai școlii teologice din a-

¹⁾ Herodot, cel întâiu istoriograf elin s'a născut în 484 și a murit în 407 înainte de Christos.

²⁾ Acest episcop întrecea prin știința sa profundă și variată pe cei mai distinși bărbați din timpul său. Pe lângă acésta era înzestrat și cu cea mai seducătoare elocință, de unde și supranumele ce i s'a dat și de cea mai puternică dialectică.

³⁾ Se țice, că întemeetorul acestei școli ar fi însuși Doroteu († 290). Școla acésta era în luptă cu cea din *Alexandria*, căci pe când cei din *Alexandria* interpretau Sf. Scriptură în mod dogmatic și speculativ, cei din *Antiochia* o interpretau în mod exegetic și critic. Misticismul și Alegorismul domniau în școla de *Alexandria*.

cest oraş. Se reîntorce iarăşi în Palestina şi e ridicat la trépta preoţiei de *Agapie*, episcop de Cesareea. În apropierea lui *Agapie* face cunoscinţă cu preotul *Pamfiliu* ¹⁾, un foarte învăţat teolog. *Pamfiliu* dispunea de o bogată bibliotecă, pe care o utiliza împreună cu *Eusebiu*. În special scrierile lui *Origen* fură cele d'întâi, cari atraseră serioasa atenţiune a acestor doi bărbaţi de sciinţă. *Pamfiliu* întemeiasă încă aici o şcolă teologică, după modelul celei din Alexandria şi *Eusebiu* fu însărcinat cu esplanarea scrierilor sfinte. În timpul persecuţiunilor lui *Maximin*, *Pamfiliu* e aruncat în închisóre şi *Eusebiu* fără nici o temere 'l vizitează în fie-care zi lucrând împreună cu el scrierea numită *Apologiea lui Origen*. În anul 309, *Pamfiliu* primesce coróna de martir prin tăerea capului şi atunci *Eusebiu* părăsesce închisórea, în care petrecea în timpul din urmă cu scumpul său prieten. Pentru strinsa legătură prietenescă ce a existat între aceştii doi bărbaţi, din momentul cunoşcerii lor, *Eusebiu*, spre a perpetua aducerea aminte a prietenului său a adăogat la numele său şi numele lui *Pamfiliu*, numindu-se *Ευσέβιος Παμφίλου*: *Eusebiu* al lui *Pamfiliu*, sau amic al lui *Pamfiliu*. *Eusebiu* a întocmit chiar şi o scriere în trei cărţi pentru a arăta meritele cele mari ale acestui bărbat pentru biserică şi pe care *Ieronim* o numesce «libri elegantissimi» şi care s'a perdut. Iată cum se exprimă *Eusebiu* şi în altă scriere a sa pe care o posedăm asupra prea iubitului său prieten:

¹⁾ „*Pamfil*, ne spune *Ieronim* (de *Viris illust.* c. 75) era coprins de atâta dragoste pentru scrierile sfinte, în cât scrise cu propria sa mână cea mai mare parte din volumele lui *Origen* asupra acestui subiect. Manuscrisele sale se conservă până în zilele noastre în biblioteca din Cesareea. „*Ieronim* însuşi a găsit 25 de volume de comentarii ale lui *Origen* asupra celor 12 profeţi, scrise de mână lui *Pamfil*. El le conserva cu cea mai mare plăcere şi credea că posedă bogăţiile lui *Cresu*. „Şi dacă e o mare bucurie, adăogă el, de a poseda o scrisóre de la un martir, ce bucurie mai mare póte fi, de cât de a poseda atâtea mii de linii, pe care se pare a fi lăsat urmele sângelui său!“

«E timpul acum de a face cunoscut posterității marele și celebrul spectacol al acelora, cari au suferit martirul împreună cu Pamfil, al cărui nume 'mi e atât de scump! El era 12 la număr și căpetenia lor era Pamfil, singurul înpodobit cu darul preoției. Acest bărbat s'a distins în întreaga sa viață prin practicarea tuturor virtuților: disprețul său de lume, caritatea față de cei săraci, disprețul tuturor onorurilor lumesci, pe care le ar fi putut pretinde, conduita sa severă și demnă de un adevărat filosof! El se distingea încă de toți oamenii timpului nostru prin studiul solid al Sf. Scripturii și prin munca fără preget spre a'și ajunge țelul, pe care și'l propusese ¹⁾.

După mórtea lui Pamfil, Eusebiu părăsesce Cesareea. Merge mai întâiu în Tyr, apoi în Egipt, unde e martorul celor mai gróznice cruzimi îndreptate contra creștinilor. El însuși e aruncat în închisóre și nu scapă de cât cu multe greutăți. În urmă se reîntorce în Cesareea și în anul 313 e ales episcop al acestei cetăți. I s'a făcut, câți-va ani după plecarea lui din Egipt, imputări asupra felului, cum și a dobândit libertatea și anume de către un tovarăș al său de închisóre, de episcopul *Potamon* și acesta la conciliul din Tyr ținut în anul 335. Imputarea consta în aceea, că el ar fi renunțat la credințele sale creștine numai și numai că să-i se dea libertatea. Versiunea acesta nu putea fi tocmai adevărată, căci un *apostat* n'ar fi putut să fie așa repede ales episcop și nu s'ar fi bucurat de numele de care s'a bucurat el în mijlocul bisericii. Imputarea n'a putut fi născocită de cât din cauza favorei de care se bucura el la curtea lui Constantin cel mare și din cauza obiectivității, cu care judeca cestiunile religioase. De la ridicarea sa la trépta episcopatului și până la conciliul de la *Niceea* (325), el nu s'a ocupat de cât cu studiul și cu alcătuirea de lucrări teologice de

¹⁾ Eusebiu: De Martyribus Palaest. liber c 11, vel: Σύγγραμμα περί τῶν κατ' αὐτόν μάρτυρησαντῶν.

tot soiul. La acest prim conciliu ecumenic Eusebiu a fost în mare vadă. În sala, unde conciliul și-a ținut ședințele și unde fie care membru și avea locul său destinat mai dinainte, Eusebiu a avut primul loc, adică a stat de a dreapta împăratului. La intrarea în sală a împăratului, el a fost salutat de Eusebiu ¹⁾ în numele conciliului aducând mulțumiri lui Dumnezeu, pentru că a pus în fruntea imperiului un așa mare suveran. Lui Eusebiu i răspunde împăratul printr'o foarte frumoasă cuvîntare, prin care îndemnă la unirea în credință, căci *desbinările în biserică* i se par mai periculoase de cât războiul și revoluțiunea. Cele mai importante chestiuni cu care s'a ocupat acest conciliu sunt: 1) *Sistemul învățaturii lui Arie*, 2) *Diua serbării Pascelui*.

Cea mai însemnată însă din chestiuni era învățatura lui Arie, care sdruncinase biserica, care provocase un spectacol din cele mai periculoase și din cele mai neplăcute pentru creștinism. Episcopul *Alexandru din Alexandria*, îngrijiat de consecințele învățaturii lui Arie convocase deja un sinod în 321, la care au luat parte aproape 100 de episcopi, cari găsesc învățatura lui Arie cu totul greșită și în unanimitate îl condamnă, împreună cu toți al săi adepți. La rîndul lor aderenții lui Arie convocă și ei în 323 un sinod în *Bitiniază*, unde aprobă în totul învățatura lui Arie. Aceasta era starea lucrurilor, când Marele Constantin s'a hotărît de a convoca primul conciliu ecumenic în *Niceea*. La acest conciliu în privința învățaturii lui Arie, toți membrii erau împărțiți în trei categorii: a) în *Ortodocși*, b) în *Arienii*, c) în *împăciunitorii* sau *moderați*.

Trei formule de simbol s'au prezentat. Una de *Osius*, una de *Eusebiu al Nicomidiei* și una de *Eusebiu al Cesareei*.

¹⁾ Sozomen. *Histor. Eccl. lib. I c. 10.*

Luī Arie i s'a dat cuvīntul și și-a desvoltat întregul sistem al învățaturii sale. După el *Iisus Christos* este cea întâiū creatură a luī Dumneḃeū. Dumneḃeū nu ne-a creat pentru el, ci din contră l'a creat pentru noi. Dumneḃeū era la început singur și cuvīntul nu era cu el, dar când a voit să ne creeze, el l'a creat, i-a dat numele de *cuvīnt*, de *fiū*, de *înțelepciune*, și l'a făcut mijlocitorul creațiunii nōstre. El nu este Fiū al luī Dumneḃeū de cât într'un sens moral, în nici într'un cas nu este Dumneḃeū adevērat, ci o creatură a sa. În scurt, tōtă învățatura sa se reduce la următōrele: «ὅτε οὐκ ἦν ἢ Ἐξ οὐκ ὄντων ἐστίν, adică, *era când-va când nu era și din nimic* Θελήματι Θεοῦ, prin voința Tatăluī.

Afirmațiunile luī Arie aū produs cea mai mare nemulțămire între membrii conciliuluī. Toți declară, că asemenea afirmațiuni sunt blasfemii și că sunt contrariii sfintei învățaturii a bisericii. Acei cari susțin asemenea învățaturī nici numai merită numele de creștini, fiind-că ele duc de a dreptul la *Judaism* și chiar la *Păgânism* ¹⁾.

Prin urmare formula de simbol a arienilor este respinsă.

În urma explicațiunilor savante date de *Diaconul Atanasie*, membrii conciliuluī aū declarat, că *Fiul este de aceeași substanță* cu Tatăl, că este *consubstanțial* cu El (ὁμοούσιος) *Eusebiū de Cesareea* s'a pronunțat la început contra termenuluī de *consubstanțial* și *acesta din cauza interpretării greșite ce-i da Sabellius și Paul de Samosata*. În special Sabellius susținea, că dacă Fiul ar fi de aceeași substanță cu Tatăl, El n'ar forma de cât o singură persoană cu Tatăl, că substanța divină va fi recunoscută ca divisibilă. Eusebiū sciea însă că părinții bisericesci s'aū servit de termenul *consubstanțial* pentru a exprima adevērata învățatură și de aceea vedēnd că și membrii conciliuluī l'i daū a-

1). Wladim. Guetée, Hist. de l'eglise, Tom. 3-ième, p. 12.

celași înțeles, el îl introduce în formula se de simbol, care e aprobată de conciliu. Formula lui Osius a fost însă adoptată, după ce s'a fixat destul de bine și în sens ortodox cuvântul consubstanțial. Arie în urma adoptării acestui simbol e escomunicat și scrierile sale condamnate la ardere. Toți membrii conciliului au subscris hotărârile luate, afară de *Arie*, de episcopul *Teona din Marmarica* și *Secund din Ptolemaida*, cari au fost exilați în I-liria și de *Eusebiu din Nicomidiea* și *Teogne din Niceea*, cari au fost exilați în Galia, fiind-că n'au voit să consimtă la condamnarea lui Arie, cu toate că primiseră cele-l-alte hotărâri ale conciliului.

Prin urmare, Eusebiu de Cesareea a subscris decisiunile sinodale cu totă convingerea sa, fiind-că nu se luase nici o hotărâre care ar fi fost contrarie vederilor sale. Am făcut această scurtă descriere a felului cum s'a deslegat prima cestiune dogmatică în acest conciliu spre a se vedea destul de lămurit rolul pe care l'a jucat Eusebiu, din cauză că i s'a făcut imputarea, că el ar fi subscris formula de simbol curat ortodoxă a lui Osius, numai pentru dorul de a vedea liniște în biserică și de a face pe voia împăratului. Cu alte cuvinte, el s'ar fi subscris numai cu inima pe jumătate și fără să părăsescă postul său din mijlocul Arienilor ¹⁾. Ce e și mai mult, noi avem de la el o epistolă adresată din Niceea, credincioșilor din Cesareea, prin care comunică formula lui de simbol și arată motivele ce l'au determinat de a primi termenul de consubstanțial și prin acesta se înlătură orî și ce presupunere neîntemeiată. Iată cuprinsul acestei epistole: ²⁾

«Aveți fără îndoială cunoștință, prea scumpii mei frați, de cestiunile ce au fost tratate în marele conciliu de la Niceea, atingătoare de credința bisericii, căci fama premerge

¹⁾ Herzog, Real-Enciclop. IV Band. p. 392.

²⁾ Euseb. Epist. ad Cæsariensis (Vești încă: Socrat. Hist. Eccl. lib. I. c. 8).

de obicei notificării. De temă însă, ca nu cum-va povestirea ce vi s'a făcut să nu fie esactă, am crezut de nevoie să vă trimit formula credinții, pe care am propus-o eu mai întâiu și acea pe care au promulgat-o episcopii, adăogând câte-va lămuriri la a noastră. Formula noastră, citită în prezența împăratului, prea iubit de Dumnezeu li s'a părut tutulor bună și dréptă. Ea era ast-fel întocmită: Cum am primit-o de la episcopii, predecesorii noștri, când am fost introduși în învățatură și când am fost botezați; cum am învățat din sfintele scrieri; cum am crezut și învățat toți, fie episcopi, fie preoți, așa credem acum și vă espunem ast-fel credința noastră:

„Credem într'unul Dumnezeu, Tatăl a tot puternic, creatorul lucrurilor vădute și nevădute;

Și într'un domn Iisus Christos, cuvântul lui Dumnezeu, Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, vieță din vieță, Fiul unic, primul născut a totă creatura, conceput de Dumnezeu Tatăl înainte tutulor vécurilor, prin care toate lucrurile s'au făcut; și s'a intrupat pentru mântuirea noastră și a trăit printre ómeni; și a pătinit și a înviat a treia zi și s'a ridicat la Tatăl și va veni din nou cu mărire și va judeca viii și morții.

Noi credem asemenea într'un sfint Spirit.

Noi credem, că fie-care din ei este și subsistă: Tatăl ca adevărat Tată; Fiul ca adevărat Fiul; Sf. Spirit ca adevărat Spirit, conform vorbelor, pe care le a pronunțat Domnul Nostru, când a trimis pe discipulii săi să predice.“ Mergeți, învățați toate némurile, botezați-le în numele Tatălui, al Fiului și al Sf. Spirit. Noi declarăm, că cugetăm tot așa, că avem această credință, că am avut-o mai înainte și că vom păstra-o cu satornicie, condamnând și anatematésând totă erezia nelegiuită. Încredințăm că tot-d'auna am cugetat așa din adâncul inimii, de când am putut să cu-

noscem aceste adevăruri; că noi cugetăm tot astfel și astăzi și că vorbim în totă sinceritatea, în prezența lui Dumnezeu. A tot puternicul, a Domnului nostru Iisus Christos, gata de a vă da dovezi de credința noastră și a vă convinge că am avut-o tot-d'auna și am învățat-o, ca și astăzi. Când am citit această espunere de credință, nimeni n'a făcut obiecțiune. Impăratul, prea iubit de Dumnezeu, și a dat cel întâi consimțirea și a declarat, că el credea tot așa și a îndemnat pe totă lumea de a admite această credință și de a o subscrie, adăogând numai cuvântul *consubstanțial*. El explică însuși acest cuvânt, expunând, că nu trebuie să fie înțeles într'un sens material ca și cum substanța divină ar fi fost susceptibilă de împărțire, ceea ce respinge o substanță cu totul spirituală, ci într'un sens divin și mistic. După ce împăratul a vorbit astfel, adunarea adoptă cuvântul *consubstanțial* și profesiunea următoare de credință.

După ce citează simbolul de credință adoptat de conciliu și pe care 'l avem astăzi, Eusebiu mai dă următoarele lămuriri: Când s'a prezentat această formulă de credință, noi n'am lăsat să trecă fără examinare aceia ce s'a disc relativ la expresiunile „*din substanță și consubstanțial*“. S'a a propus asupra acestui subiect mai multe cestiuni și s'a dat mai multe răspunsuri. S'a discutat în mod serios asupra expresiunilor propuse. Relativ la cuvintele „*din substanță*“, s'a înțeles că ele însemnase, că Fiul venea *de la Tatăl*, dar nu ca o parte a Tatălui. Expresiunea ni s'a părut dreaptă, fiind-că exprima sfânta învățătură, care constă în acesta, că Fiul vine de la Tatăl, dar că el nu e o parte din substanța sa. De aceea și eu am aderat la acesta. Pe lângă acesta. eu n'am înlăturat cuvântul *consubstanțial* pentru dragostea păcii și pentru a nu mă abate de la exacta pricere a învățaturii. Pentru același motiv am aprobat și

cuvintele „*născut, nu făcut*”, căci se observa, că cuvântul făcut represintă acțiunea creatoare a lui Dumnezeu, care făcu toate lucrurile prin Fiul și că el nu putea să convină acestui Fiu, căruia nu trebuia să i se atribue o cauză analoagă cu aceea a ființelor care au fost făcute prin El; care avea o substanță mult mai superioară celeia a creaturilor, substanță pe care o avea de la Tatăl și după oracolele divine într'un chip misterios, nepriceput și inespriabil pentru om. Când se dice, că Fiul era *consubstanțial cu Tatăl*, s'a înțeles destul de bine, că comunicațiunea substanței Tatălui n'avea nici o analogie cu aceea a ființelor insuflețite, a căror substanță e comunicată prin divisiune, împărțire, toate aceste, cari nu pot să convină naturii divine. Cuvântul *consubstanțial* înseamnă numai, că Fiul n'are nici o asemănare cu creaturile, cari au fost făcute prin El, dar că El este asemenea Tatălui, prin care a fost născut; că n'are nici o altă esență, nici o altă substanță, de cât aceea pe care a primit'o de la Tatăl.

Când s'au dat toate aceste explicațiuni, am crezut, că trebuie să aprob termenul *consubstanțial*, cu atât mai mult, cu cât sciam foarte bine, că el a fost întrebuițat de mai mulți părinți vechi și de cei mai renumiți scriitori spre a explica divinitatea Tatălui și a Fiului.

Am crezut de datorie de a intra în aceste explicațiuni atingătoare de credința, care a fost promulgată la *Niceea*, la care am aderat cu toții, nu cu ușurință și fără reflexiune, dar după explicațiunile date înaintea prea piosului Impărat însuși și pentru motivele espuse aici, cari s'au aprobat de toți.

N'am vădut cu dificultate anatema, care urmază formula de credință, fiind-că nu se face alt-ceva, de cât să prescrie expresiuni streine sfintelor scrieri și cari causeră toate turburările în biserică. In nici una din scrierile inspirate nu se află aceste espresiuni: „*A fost un timp*

când nu era“, „și de neexistând“. Nu e nici un motiv, ca cine-va să se împotrivescă spre a se servi de ele. Acesta e cauza de ce am aderat la decretul drept și folositor, care le prescria și cu atât mai mult, cu cât n'am întrebuințat nici o dată espresiunile condamnate.

Am creșut de datoria mea, prea scumpii mei frați, să vă scriu aceste lucruri pentru ca să cunoșceți și voi motivele esitațiunilor și aderărilor mele. Vă veți convinge, că am avut dreptate de a rezista până ce espresiunile de care se serviaș nu ni s'aș lămurit destul de bine și clar și că le-am admis în mod sincer, de îndată ce ni s'a demonstrat, că ele aveaș un sens conform credinșii, pe care am profesat'o tot-d'auna“.

Am insistat mai mult asupra ținutei lui Eusebiuș în cestiunea dogmatică de la conciliul din Niceea și am produs chiar aprópe întreaga epistolă a sa adresată credincioșilor din Cesareea în urma închiderii conciliuluș, pentru ca să se pótă vedea cât mai lămurit vederile de care era călăuzit în nisce împrejurări atât de grele și delicate, ca acelea în care s'a covocat acest conciliuș ecumenic. Acéstă epistolă, care e citată cu mari elogii de către *Sf. Atanasie* ¹⁾ ne probéză, că el nu era Arian, și nu adopta învățăturile lui Arie.

După închiderea conciliuluș, Impératul dete o masă mare tuturilor membrilor acestuș conciliuș, 'i încarcă apoi cu daturii și în urmă 'și luă rămas bun de la ei, îndemnându-i de a păstra pacea în biserică, de a evita disputele nefolositoare și de a nu fi geloși între ei pentru calitășile primite de la Dumneșeuș. Deci toșii se reítorc la eparchiile și parochiile lor.

Eusebiuș, fericit că se reítorce în Cesareea 'și reea firul ocupașionelor sale de predilecșione și anume ocupașiunea cu studiul, căci nimic nu-l era mai urit de cât cerșurile fără rost și fără folos.

¹⁾ S. Athan. de decret. Nicen. Synod. § 3.

Cu toate acestea, el nu putu să scape de discuțiunii polemice, căci în curând se născu o asemenea discuțiune între el și *Eustațiū al Antiochiei*. Eusebiū era acusat de Eustațiū, că nu admite credința Niceeană, iar Eustațiū era acusat de Eusebiū de a da cuvîntului *Consubstanțial* același înțeles ca *Sabellius*. De aci învinuirea de eresie și de o parte și de alta. Relațiunile deveniseră așa de încordate mai în urmă între aderenții lui Eustațiū și între Arieni, sau mai bine ȳis și între aderenții lui Eusebiū de Nicomidiea, în cāt era să ajungă lucrurile la arme, dacā *marele Constantin* n'ar fi luat māsuri de urgență pentru restabilirea ordinii. În 331 se ține un sinod în Antiochiea în care piosul și ortodoxul Eustație e depus, pe basa unor învinuirii nedemne și desgustătore ¹⁾. Eusebiū de Cesareea a avut o purtare îndoișă în afacerea lui Eustație și acēsta din cauza relațiunilor de prietenie ce existaū între el și Eusebiū de Nicomidiea. În fine, scaunul de Antiochiea ocupat cu demnitate de Eustațiū e oferit de Sinod lui Eusebiū de Cesareea, el însă 'l refusă, pe de o parte ca să nu contradicā vechea procedare a bisericii în ceea ce privesce ocuparea scaunelor vacante, iar pe de alta, fiind-cā sē temea de neliniște, de disordini, ceea ce ar fi fost contra ocupațiunilor sale literare ²⁾.

1) În timpul cānd episcopii erau întruniți în sinod se presintă o femeie cu un copil în brațe spunēnd, cā Eustațiū e tatāl copilului. Eustațiū sciindu-se cu cugetul curat nu se emoționā de loc și cere sā se aducā martori și doveđi. Femeea rēspunse, cā n'are martori, iar episcopii Arieni declarā, cā mărturia femeii confirmatā cu jurāmīnt īndestulătore. El e depus, fiind calificat de tiran și de adulter, el care dupā Teodoret era *atletul pietății și al castității*. Femeea e însă atinsā mai în urmă de o bolā mortalā și mărturisesce atunci, cā a fost plătītā pentru minciuna ei; cā tatāl copilului era în adevēr un Eustațiū, dar acesta era un lucrător și nu episcopul (Teodoret, Hist. Eccl.). Intrēgā acēstā farsā era premeditatā mai dinainte de către episcopii Arieni, cāci Ortodoxia lui Eustațiū, caracterul lui statornic, pietatea și virtuțile lui le stāteau în ochi.

2) Socrat. 1, 24; Sozom. 2, 18 sequ.

Impăratul însuși n'ar fi dorit alegerea lui Eusebiu, deși 'l. socotia foarte capabil și demn pentru acest loc, dar nu destul de apt spre a restabili liniștea, atât de scumpă sufletului său. De aceea scrie Antiochenilor ca să alege un altul, iar nu pe Eusebiu; scrie de asemenea și Conciliului prin care opresce, ca Eusebiu să fie transferat din Cesareea și scrie în fine însuși lui Eusebiu, prin care 'l. laudă, că a refuzat Episcopia de Antiochia. ¹⁾

Resultă din aceste frumoase scrisori, că Constantin 'și depunea tot zelul, toată ființa lui pentru asigurarea liniștei în biserică pentru ca ea să-și pôta lua avântul în desvoltare și înflorire. El era un adevărat *șef bisericesc*. Eusebiu ne povestesc, că Constantin s'a exprimat o dată, fiind mai mulți episcopi întruniți la masa sa, că și el este *episcop*. Cuvintele sale ar fi fost acestea: „*Voi ați fost puși de Dumnezeu episcopi, pentru cele din lăuntru ale bisericii, iar eu am fost pus pentru cele din afară*“ ²⁾.

Eusebiu după cum am mai spus iubia foarte mult liniștea bibliotecii sale, de aceea numai cu mare greutate intra în luptele partidelor religioase și acesta mai numai din considerațiuni de prietenie față de *neastâmpăratul și Orgoliosul Eusebiu de Nicomidiea*. El părăsesce în timpul acesta numai o dată reședința sa episcopală și a-nume spre a merge la Constantinopol, ca să țină o cuvântare înaintea Impăratului Constantin asupra mormintului Domnului, ce fusese descoperit de curând și care descoperire era considerată ca unul din cele mai însemnate evenimente în biserică. ³⁾

De la conciliul din Niceea mai ales, între Constantin și între Eusebiu existau cele mai strânse relațiuni. Eusebiu, pôte fi considerat ca un episcop al palatului împărătesc.

¹⁾ De Vit. Const. c. LX, LXI, LXII.

²⁾ De Vita Const. c. XXII l. IV.

³⁾ De Vit. Const. c. XXXII l. IV.

Împăratul Constantin avea cea mai mare încredere în el și îl considera ca cel mai învățat bărbat al bisericii, iar Eusebiu la rîndul său era cel mai devotat Împăratului și căuta toate mijloacele de a corespunde încrederii ce i se arăta. Numai două exemple pentru confirmarea acestei aserțiuni. Împăratul zidise o mulțime de biserici în Constantinopol și voia să aibă câte un exemplar pe pergament din Sf. Scriptură pentru serviciul bisericii și în scopul acesta însărcinează pe Eusebiu printr'o scrisoare ca să-i le procure. ¹⁾

Eusebiu compune o scriere asupra *serbării Pascelui* și trimite un exemplar și lui Constantin spre a se iniția mai bine în istoricul acestei importante cestiuni. Constantin la rîndul său se grăbește de a-i răspunde printr'o scrisoare foarte elogiasă pentru Eusebiu. ²⁾

Constantin lucra din toate puterile sale pentru binele bisericii. Incoragia pe unii din episcopi, muștra pe alții: toate numai și numai de a vedea pacea dumnezească pe pământ. În urma descoperirii sfîntului Mormînt luase toate măsurile de a înalța pe acel loc o biserică demnă de sfîntul mormînt. Biserica fiind gata, el luase hotărîrea de a merge acolo împreună cu fiil săi de a asista la ceremonia sfînțirii și de a celebra încă și al 30-lea an al domniei sale.

Certurile însă în biserică deveniseră atît de acute, în cît el a trebuit să renunțe la această călătorie sfîntă inimii sale și să caute de a restabili mai întăi liniștea în biserică. Causatorii certurilor erau episcopii Arieni cu aderenții lor. Cu toate acestea, invinuirile erau aduse Sf. Atanasie, care ocupase scaunul episcopal de Alexandria în urma morții lui Alexandru. El era pus înaintea Împăratului ca causator al tuturilor neajunsurilor, al tuturilor relelor. S'a decis prin urmare ca să fie judecat. S'a

¹⁾ De vita Const. c. XXXIV.

²⁾ De vita Const. c. XXXV.

convocat în 335 un sinod în Tyr. Președinte al Sinodului a fost ales *Eusebiu de Cesareea*. Înainte de a se începe judecarea lui Atanasie se ridică episcopul *Potamon*, aderent al sf. Atanasie și face următoarele observații lui Eusebiu despre care am amintit și în alt loc:

«Cum Eusebiu, tu te-ai așezat aici ca să judeci pe Atanasie, care e cu totul nevinovat? E oare posibil acesta? Spune-mi, n'ai fost tu în închisore cu mine în timpul persecuțiilor? Eu am pierdut un ochi, iar tu ești sănătos și nevătămat! Ai eșit tu din închisore fără ca să nu păcătuiesci întru nimic contra conștiinței tale?». Eusebiu s'a ridicat imediat și s'a retras zicând: «Dacă aveți îndrăsnela, ca să ne tratați ast-fel în acest loc, se poate cine-va îndoi, că adversarii voștri nu spun adevărul? Dacă aici sunteți în stare de a exersa o ast-fel de tiranie, ce nu veți face voi între ale vóstre?» Atanasie e depus în cele din urmă de acest sinod ¹⁾. Pe când încă membrii sinodului nu se despărțiseră, ei primiră ordin din partea Împăratului de a se transporta la Ierusalim spre a asista la sfințirea bisericei sf. mormint. La această ceremonie au luat parte episcopi din toate părțile lumii creștine. Cel mai însemnat rol l'a jucat însă cu această ocaziune *Eusebiu de Cesareea*. El a ținut o cuvântare savantă asupra bisericei sf. mormint și a întocmit chiar o scriere pe care a înaintat-o împăratului împreună cu discursul pe care l'a ținut în onórea sa cu ocaziunea serbării de 30 de ani a domniei sale.

Eusebiu de Cesareea, bărbatul de aproape al marelui

¹⁾ Sf. Atanasie era acusat. a) Că ar fi pus impozite ilegale; b) că ar fi conspirat contra împăratului; c) S'a prezentat înaintea sinodului o fecioră, care a declarat, că ar fi fost nenorocită de Atanasie, cu toate că ea arăta pe Preotul *Timotei* ca cauzator al nenorocirii ei, în loc de a arăta pe Atanasie; d) că ar fi omorât pe un episcop anume *Arsenie*, cu toate că s'a prezentat însuși înaintea sinodului, fiind desgustat de asemenea acuzare criminală. Prin urmare o încercare nedemnă!

Constantin, introducătorul lui în multe din învățăturile creștinismului mōre în vîrstă destul de înaintată și anume în anul 340 ¹⁾, după o păstorie de 27 de ani.

Alături de *Origen*, el a fost unul din cei mai învățați și productivi bărbați ai bisericii primitive. Lucrările lui sunt de 4 feluri: a) *apologetice*; b) *dogmatice și polemice*; c) *exegetice*; d) *istorice*.

a) *Scrierile apologetice.*

1) Προπαρασκευή ευαγγελική (Praeparatio evangelica) o scriere în 15 cărți. În cele dintâi 6 cărți, Eusebiu arată erorile păgânilor, cari au întunecat veritatea revelată și combate aceste erori. În cele din urmă cărți vorbește despre judaism, despre religiunea, istoria și instituțiunile lui, 'l compară cu păgânismul și arată motivele de ce creștinismul 'l consideră superior păgânismului. Cu un cuvînt tratăză în această scriere despre starea omenirii înainte de creștinism.

2) Ἀπόδειξις ευαγγελική (Demonstratio evangelica) o scriere în 20 de cărți, din care nu avem însă de cât 10. Prin această scriere Eusebiu probăză temeinicia religiunii creștine din efectele ei și din profeții. El arată, că creștinismul nu e o religiune, care nu pōte fi concepută de cât cu credință orbă și nerațională ²⁾

3) Un resumat sau un conținut analog cu al acestor două scrieri cuprind alte două scrieri și anume: a) Θεοφανεία în 5 cărți și care ni s'a păstrat numai într'o traducere siriacă și Ἐκλογαὶ προφητικαὶ (eclogae propheticae) în 4 cărți al căror început s'a pierdut.

4) *Adversus Hieraclem*, prin care combate pe *Ieracle*, care cutezase să compare pe Apolon de Tiana cu Iisus Christos, susțiind că și el ar fi făcut minuni ca Christos.

1) Socrat. Hist. Eccl. lib. II, c. I.

2) W. Guettée l. c. p. 302 T. 2. spune relativ de aceste 2 scrieri că: „L'antiquité chrétienne n'a rien produit de plus savant“.

2) Apologia lui Origen în 6 cărți, pe care a compus-o împreună cu Pamfil. Cea din urmă carte e compusă însă numai de el. Ni s'a păstrat numai cartea I.

b) *Scrierile dogmatice și polemice.*

1) Κατὰ Μαρκελλου (contra Marcellum) în două cărți, prin care învinuesce pe Marcel de sabelianism.

2) Περί τῆς ἑκκλησιαστικῆς Θεολογίας (De ecclesiastica theologia) în trei cărți îndreptate tot contra lui Marcel.

c) *Scrierile exegetice.*

Aceste scrieri sunt: 1) în mare parte comentariul de natură alegorică. Ne-au rămas numai comentariile asupra psalmilor și asupra lui Isaia; din cele-l-alte numai fragmente. 2) Mai avem și scrieri introductive în sf. Scriptură așa: a) *Topica* sau Περί τῶν τοπικῶν ονομάτων ντῆ θεία γραφή un fel de topografie a Palestinei și a Ierusalimului cuprindând și un registru de numele localităților amintite în biblie; b) *Evangelici canones*, un fel de armonie a evangeliilor; c) *Ζητήματα καὶ λύσεις* în 3 cărți, (Questiones ac solutiones) în care se ocupă cu deslegarea contradicțiilor de la începutul și sfârșitul capitolelor evangeliilor.

d) *Scrierile Istorice.*

Pe lângă scrierile apologetice, cele mai importante lucrări ale lui Eusebiu sunt lucrările sale istorice, «carî cât timp va exista o știință a Istoriei ele vor asigura nemurire numelui său» ¹⁾. Dintre acestea cele mai însemnate sunt:

a) *Ἱστορία ἐκκλησιαστικῆ* (Historia ecclesiastica) în 5 cărți, cea dintâi lucrare în literatura bisericăscă de felul acesta. Fără această lucrare noi n'am cunosce mai aproape de loc luptele pe care le a purtat creștinismul în timpul celor

¹⁾ Herzog, Real-Encklopädie 4 vol. p. 396.

dintâiū trei secole, cum și cuceririle lui în lumea judaică și păgână. De aceea ne spune el însăși «că se rîgă lui Dumnezeu ca să aibă bunătatea de a'l conduce în această cale pustie, ce nu e bătută de nimeni». «Și această lucrare i se pare cu atât mai folositore, cu cât n'a fost întreprinsă până acum de nimeni» ¹⁾. Lucrarea acesta a terminat-o Eusebiu înainte de 325, adică de conciliul de la Niceea și e fructul unei activități și încordări deosebite, căci a trebuit să studieze în diferite biblioteci și chiar în archiva statului, pe care Constantin i-o pusese la dispozițiune cu o mare bună-voință. b) A doua lucrare e *Εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλέως λόγοι* (De vita Constantini) în 4 cărți, compusă în 336 cu scopul de a arăta lumii marile merite ale lui Constantin pentru biserica creștină.

Afară de aceste două lucrări, Eusebiu a mai întocmit a) și *Χρονικῶ κανόνων παντοδαπῆ ἱστορία* (chronica), care nu e alt-ceva de cât un compendiu de istoria universală de la crearea lumii până la 325. b) *De laudibus Constantini*, un discurs pe care l'a ținut cu ocaziunea serbării de 30 de ani a domniei lui Constantin și c) *De martyribus Palaestinae*, care coprinde relațiuni asupra martirilor din timpul lui Dioclețian ²⁾.

Acestea sunt scrierile pe care le posedăm de la Eusebiu, fie întregi, fie fragmente: de alt-fel după *Ieronim* ³⁾ scrierile lui erau aprópe nenumărate. În toate scrierile sale, el dă probe de un bărbat cu o știință profundă ne spune Foțiu ⁴⁾, însă stilul lasă de dorit, căci nu e nici plăcut, nici strălucit. Cât privește ideile sale dogmatice, el e un *ortodox forte sever*, cu tótă amabilitatea pe care o arată aderenților prietenului său Eusebiu de Nicomidia.

1) Eusebins, Hist. Eccl. I. I, c. I.

2) *Alzog*. Theol. Bibliot. VII p, 227.

3) Hieron. De Vir. illustr. c 81.

4) Phot. Biblioth. cod. 13.

Acésta este în scurt viața și activitatea lui Eusebiu de Cesareea; a acestui bărbat învățat și activ al bisericii creștine primitive; a acestui bărbat, sub a cărui impulsune multe s'aă făcut în biserică de către marele împărat Constantin !

Dintre scrierile lui Eusebiu, I. P. S. Iosif Georgian, fost Mitropolit Primat ne presintă cu acésta în traducere Istoria bisericéscă și viața lui Constantin, adică cele mai importante dintre scrierile lui Eusebiu. I. P. S. Sa face un mare bine literaturii năstre teologice și dorim din tot sufletul ca în curând să vedem eșind de sub tipar și alte lucrări de soiul acesta!

Petru Gârboviceanu.

ISTORIA BISERICEI

SCRISĂ DE EUSEBIE EPISCOP AL CESARIEI.

CARTEA ÎNTÂEA.

CAPITOLUL I.

Planul operei.

Întreprindând de a scrie șirul Episcopilor ce au succedat Sănților Apostoli, în cursul timpului ce s'a strecurat de la Mântuitorul până la noi; de a însemna ceea ce s'a petrecut mai considerabil în Biserică, de a vorbi de cei ce au ocupat Scaunile marelor Cetăți; de cei ce au predicat Cuvîntul lui Dumnezeu, ori prin viu grai, ori prin scris; de acei cari lăsându-se ademeniți prin dulceața doctrinelor noi au căzut în rătăcire, au introdus false doctrine, și ca niște lupi răpitori, au sfâșiat turma Domnului; de mizeriile ce au copleșit pre Jidovi spre pedepșa nelegiuirei ce ei au fost comis contra Mântuitorului; de persecuțiile ce Paganii au dat Religiei creștine; de acei ce s'au luptat și ș'au vărsat sângele lor pentru apărarea sa; de martirii ce am văzut în zilele noastre, și de protecția ce noi am primit de la milostivirea dumnezească, am fost nevoit de a începe prin intruparea lui Iisus Christos Mântuitorul și

fost după ei, l'aŭ recunoscut prin ochiul spiritului, și l'aŭ onorat ca pre adevăratul Fiŭ al lui Dumnezeu. El n'a încetat nici odată de a face cunoscut pre Tatăl său rome-nilor. El s'a arătat pentru acesta lui Abraam sub forma unui om ordinar, pe când el ședea lângă stejarul lui Mambri. Atunci, de și nu vedu de cât un om prin ochii trupului, el se închină lui ca Dumnezeului său, îl rugă ca pre Domnul său, și mărturisi că'l recunosccea bine, dicându'i: *Domne, cela ce judecî tot pămîntul, aŭ nu vei face judecată?* (Gen. 18) Căci dacă rațiunea nu permite de a atribui naturei nemutabile a Tatălui celui a-tot puternic nici o schimbare ce nu recunósce nici un principiu, care'l face a se arăta sub forma unui om, nici de a'l crede capabil de a înșela ochii înfățișându-le zadarnice fantome, nici de a ne îndoi de adevărul pe care istoria-l raportéază despre această vedenie, care altul pôte fi Dumnezeu și Domnul care judecă tot pămîntul, și care face judecată, și care s'a arătat sub forma unui om, de cât Cuvîntul care este mai înainte de toate creaturile, și de care s'a vorbit în Psalmi în acești termeni: *Trimi-s'a Cuvîntul său și i-a vindecat pre ei, și i-a scos din stricăciunile lor* (Ps. 106). Moisi îl numește forțe lămurit, al doilea Domn după Tatăl, când dice: *Domnul a ploat preste Sodom și preste Gomor iarbă puciosă și foc de la Domnul din cer* (Gen. cap. 19). Scriptura îl numește încă Dumnezeu, când s'a arătat lui Iacov sub forma unui om, și'l dise: *Se nu se mai chieme numele tēu Iacov, ci Israil se fie numele tēu, căci te-ai întărit cu Dumnezeu.* Iacov numi acest loc *Vedenia lui Dumnezeu: Am vedut pre Dumnezeu față către față, și se mântui sufletul meŭ* (Gen. cap. 32). Nu trebuie a crede. că aceste aparițiuni, de care vorbesc cărțile sante, să fi fost aparițiuni de ângeri cari sunt miniștri lui Dumnezeu. Ori de câte ori ângeri, s'aŭ arătat rome-nilor Scriptura n'a acoperit'o. Ea aŭ exprimat lămurit că erau ângeri, în loc de a dice că era Dumnezeu sau Domnul, duple cum e lesne de a o justifica prin un mare număr de texte. Iisus succesorul lui Moisi, vedendu'l de asemenea sub forma, și sub aparența unui om, îl numește Șeful armatelor Domnului, ca conducătorul Ângeriilor, a Arhan-gelilor, a Puterilor ceresci, ca puterea și înțelepciunea

Tatălui care posedă conducerea după densus și Impărăția. Iată cum vorbește Scriptura despre acesta: *Și fu când era Iisus la Ierichon, și căutând cu ochii lui vedu un om stând înaintea lui, și sabia lui golă în mâna lui, și apropiindu-se Iisus țise lui, al nostru ești, aū dintre vrăjmașii noștri? Iară acela țise lui, eū sunt mai marele Voevod al putereii Domnului. Atunci Iisus a cădut pre fața lui la pământ și se închină lui și țise, Stêpâne ce poroncești robului tēu? Și Voevodul Domnului țise cătră Iisus, desleagă încălțăminte de la picioarele tale, pentru că locul pre carele tu stai sfânt este.* (Iis. 5). Trebuie a observa că același este care vorbise lui Moisi, fiind că Scriptura întrebuintează în aceste două ocațiuni aceiași termeni; Domnul vedend că Moisi se apropia pentru a vedea, îl chieamă din mijlocul rugului dicend: Moisi, Moisi. Acest Profet respundend: iată-mē: Domnul îi țise: *Nu te apropia, căci locul unde ești tu, sfânt este.* Și el adaose: *Eū sunt Dumneđeul părinților voștri, Dumneđeul lui Abraam, Dumneđeul lui Isaac și Dumneđeul lui Iacov.*

Afară de aceste probe ce aduseiū, trebuie a asculta mărturisirea ce însăși Înțelepciunea face despre o ființă care este vie înainte de creațiunea lumii, și carea a lucrat cu Dumneđeū Tatăl la producerea tuturor lucrurilor. Iată cât de lămurit vorbește ea prin gura lui Solomon: *Eū care sunt Înțelepciunea sălășluiiū în Sfat. Minte și gândul eū am chieamat. Al meū este Sfatul și înțelepciunea. Prin mine Impărații impărătesc și Legiuitorii scriū dreptate. Prin mine cei mari se măresc și cei puternici tac dreptatea.* Ea adaoge: *Domnul m'a zidit pre mine începătura căilor lui la lucrurile lui. Mai înainte de veac m'a întemeet din început mai înainte de cât a face pământul. Și mai înainte de cât a ieși isvórele apelor. Mai înainte de a se întări munții, și mai înainte de tóte dealurile m'a născut. Când gâtea cerul eram de față cu el când osebia scaunul seū preste vânturi, și când făcea tare pre cei de sus nori, și punea isvórele celui de sub cerū. Când punea mării cercetarea lui și apele nu vor trece*

gura lui, și tari lăcea temeliele pământului. Eram lângă el tocmind. Eu eram cu care se bucura, și în toate zilele mă veseleam în fața lui preste totă vremea, când se veselea săvârșind lumea, și se veselea întru fiii oamenilor (Pildele lui Solomon, cap. 8). Iată ce aveam de dăd pentru a arăta că Verbul este înainte de toate creaturele, și că s'a arătat unora.

Se spunem acum pentru ce el nu s'a manifestat altă dată tuturor Națiunelor, precum este manifestat astăzi. Pentru că oamenii din timpul acela nu erau capabili de o doctrină atât de plină de înțelepciune și de virtute. Primul om călcând porunca lui Dumnezeu în starea fericită în care fusese creat, deveni supus stricăciunii și morții, și fiind isgonit din locul curatelor desfătări, cădu pe acest pământ blestemat. Scoborătorii săi fiind mai răi de cât el, afară de unul sau două, se dădură la o viață cu totul neregulată și cu totul brutală. Ei n'aură nici legi nici poliție, și nu aură nici o grijă de științe, nici de arte. Nu se aplicară nici cum la iubirea înțelepciunii, nici la practica virtuții. Trăiră ca niște sălbatici în pustiri, și înădușiră prin răutatea lor semințele rațiunii ce natura aruncase în sufletul lor. Ei se urcară la acel esces de nelegiuire, până la a se corupe, a se ucide și a se mânca unii pre alții. Ei fură atât de insolenți până a ataca pre Dumnezeu, întreprinzând acel război atât de faimos al uriașilor, și fortificând pământul contra cerului. Dumnezeu care vede toate întrebuiță inundațiile și incendiile, pentru a-i distruge ca pre o pădure sălbatică și pentru a-i extermina. El le trimise fometea, ciurma și războiul. Aruncă asupra lor fulgerile sale, și se servi cătră ei de cele mai violente remedii, ca cătră niște bolnavi desnădejduiți. Când ei erau mai toți copleșiți de amorțirea răutății lor, și rațiunea lor era întunecată de aburii unei beții spirituale, înțelepciunea lui Dumnezeu, ce s'a născut înaintea tuturor creaturilor, Verbul, care precede toate, se arătă prin un esces de bunătate, câte odată prin ministerul îngerilor, și câte odată prin sine însuși la unul sau la doi amici ai lui Dumnezeu, sub forma unui om, neputând a o face în alt mod. Când aceștia au aruncat semințe de pietate în spiritul celor-l-alti, și când totă na-

țiunea Jidovilor s'a dat la cultul lui Dumnezeu, el le dădu prin Moisi, ca unor ómenî neculți și cari păstrău încă mult din prima lor corupțiune, imagini și semne de un Sabbat misterios, Circumcisiune, și alte precepte, fără a le da lămurita înțelegere a adevăratei Religii. Indată ce Legea lor fu cunoscută, și începu a se respândi, ca un miros plăcut, printre străini, Legiuitorii și Filosofii traseră din ea reguli și precepte prin care el îndulcîră temperamentul sêlbatec al popórelor, și'i învățară a întreține între ei amiciția și pacea. Oamenii devenind în acel timp mai capabili de a primi lumina, și de a cunoște pre Creatorul lor, Cuvîntul lui Dumnezeu, Domnul virtuților, *Cooperatorul* Tatălui în tot binele, se arată la începutul Imperiului Roman într'un corp de aceeași natură cu al nostru, sêvêrși în el prin faptele sale și prin suferințele sale ceea ce predisesse Profetii că va veni în lume un Dumnezeu-Om pentru a face lucruri minunate, și pentru a învăța cultul Tatălui sêu la toate Națiunile. Că se va nasce într'un chip extraordinar, că va predica o doctrină nouă, și va face minuni surprîndetóre. Că va muri de o mórte straniă, că va înviea, și se va înalța la cer.

Profetul Daniil descoperind prin Duhul lui Dumnezeu împărăția ce el va așeza la sfârșitul veacurilor 'l descrie într'un chip potrivit cu slăbiciunea noastră. *Vedeam*, dice el, *până ce s'aũ pus scaunile, și ședũ cel vechiũ de ȕile. Imbrăcămîntea lui era albă ca zapada, și pêrul capului lui ca o lãnă curată. Scaunul lui era pară de foc, rótele lui foc arđetor. Rîũ de foc curgea dinaintea lui, miĩ de miĩ slujiã lui, și întunerece de întunerece stăturã înaintea lui. El puse judecatã și cãrțile se deschiserã. Și puțin dupê acea: Vedeam, dice el, și iatã Fiul Omului veni cu noriĩ cerului, merse până la cel Vechiũ de ȕile, și se opri înaintea lui. Și lui se dădu stêpânirea, și cinstea și împărăția, și tóte noródele, felurile și limbele vor sluji lui. Puterea sa putere vecinicã care nu va trece, și împărăția lui nu va avea sfârșit* (Daniil 7). Este lămurit că aceste vorbe nu se pot raporta la altul de cãt la Mântuitorul nostru, de cãt la Verbul care este Dumnezeu, și care este cu Dumnezeu din început, și care este numit Fiul Omului

pentru natura omenească, ce a luat în timp. Inse fiind că am cules din o altă operă profețiile ce au fost făcute pentru Mântuitorul și am arătat că ele nu se pot înțelege de cât pentru-densul, nu voiți dice mai mult aici despre acésta.

CAPITOLUL III.

Numele de Christos (uns) și de Iisus, cunoscute și onorate de cătră Profeți.

Voiu arăta acum că numele de Iisus și de Christos au fost în deosebită venerațiune între sântii Profeți. Când Moisi, care știuse el mai întâiu din toți omenii, că numele de Christos era un nume plin de glorie și de mărire, a vroit a da semne, și imagini misterioase lucrurilor cerești, după acest precept ce primise: *Se faci tóte dupre cum ți s'a arătat pre munte* (Eșire 25), el numi pre preotul cel mare Christos (uns) pentru a da cinste sacrificiului în sine, care era după judecata sa, demnitatea cea mai înaltă ce ar fi fost între omenii. Atât de lămurit recunoscea el că era cea dumnezeesc în numele de Christos. Prevădend de asemenea numele de Iisus prin lumina Duhului lui Dumnezeu, el 'i atribui privilegiu singular; căci acest nume nefiind încă cunoscut între omenii, el îl dădu acelui ce trebuia să 'i-succeadă în conducerea poporului, și care în acésta calitate trebuia să fie imagina și închipuirea Mântuitorului. In loc de a 'l numi Ausé, nume ce 'l alesese părinții sêi, el îl numi Isus, și 'i făcu prin acésta o mai mare onóre de cât dacă i-ar fi dat diadema, pentru că era închipuirea Mântuitorului, și era destinat de a da poporului, după mórtea lui Moisi, cunoștința adevératei Religiiuni, de care acest mare Profet nu 'l arătase de cât umbra prin publicarea Legei. Iată pentru ce el dădu acestor doi omenii, cari întreceaú pre toți cei-l-alti în virtute și în demnitate, numele Mântuitorului nostru Iisus Christos, care era cea mai mare onóre ce el putea să le facă. Profeții cari au venit după aceea au vorbit lămurit de numele lui Christos, de neleguirea Jidovilor, și de chemarea gintelor. Iată ce dice despre acésta Ieremia: *Duhul este înaintea noastră. Domnul*

cel uns se prinse intru stricăciunile noastre, căruia am ȃis, în umbra lui vom trăi între Națiuni (Lament. lui Ieremie, c. 4). David vorbește despre acesta ast-fel, cu totul cuprins de mirare: *Pentru ce s'aũ întârãtat neamurile și noródele aũ cugetat cele deșarte? Stãtut-aũ de fațã împãrații pãmântului, și boierii s'aũ adunat intru una asupra Domnului și asupra Christosului lui.* El adaoage în persóna, și în numele lui Christos însuși: *Domnul a ȃis cãtre mine, Fiul meu ești tu, eũ astã-ȃi te-am nãscut. Cere de la mine și voiũ da ție Neamurile moștenirea ta, și biruința ta marginile pãmênului.* (Ps. 2). Jidovii onoraũ cu numele de Christos (uns) nu numai pre preoții ce eraũ unși cu untul-de-lemn sãnt, ci și pre Regii, asupra cãrorã profeții făceaũ aceeași ceremonie religiósã, pentru ca sã fie asemãnãrile Mântuitorului, și se pórte întipãriri și semnele puterniciei regale a Verbului dumnezeesc, care este singurul și adevãratul Christos (uns) a cãruia Impãrãție se întinde preste tóte creaturele. Cunoștem de asemenea cã unul din profeți aũ fost unși, și cã ei aũ fost închipuirii ce aũ reprezentat pre adevãratul Christos care este Verbul dumnezeesc, singurul Pontifice al tuturor națiunilor, singurul Rege al tuturor regaturilor, și singurul marele Profet între profeții Tatãlui sãu. Despre acesta nu mai trebuie alte probe, de cãt cã nici unul din acei Preoți, din acei Regi, nici din acei Profeți cari aũ fost unși în închipuire, n'aũ egalat nici odatã virtutea, nici puternicia Mântuitorului și Stãpãnului nostru. Nici unul, cu orĩ-ce demnitate ar fi fost onorat în timpul unul lung șir de ani dintre acei din națiunea sa, n'a dat supușilor sãi numele de Creștini, dupã numele lui Christos pe care ei nu'l purtaũ de cãt în închipuire. Nici unul din ei n'a primit de la supușii sãi un cult religios. Nici odatã popórele n'aũ mãrturisit o afecțiune atãt de puternicã pentru nici unul dupã mórtea sa, în cãt a fi gata de a-muri pentru el. Nici odatã nimeni n'a sguduit ast-fel tóte popórele Universului, pentru cã închipuirea ce purtaũ toți nu putea avea atãta putere ca adevãrul ce Mântuitorul cuprindea în sine. De și el n'a primit semnele, și întipãririle exterióre ale sacrificiului, în sine de și n'a fost scoborãtor, dupre trup, din o se-

minție Sacerdotală, deși n'a fost rădicat pre tron prin mâinile ómenilor de resboiú, n'a fost făcut Profet dupre chipul celor vechi, și n'a avut nici sarcină nici demnitate între Jidovi, totuși el a primit de la Tatál sėu, nu ornamentele ce se trag din simple închipuiri, și din semne, ci pre acele ce isvorăsc din strălucirea chiar a adevėrului. De și el nu poseda aceleași avantaje ca acel ómeni de cari vorbiú, el a fost mai ales numit Christos de cât ei, și ca singurul și adevėratul Christos (uns) al lui Dumneđeú el a umplut tótá lumea cu numele sánt și venerabil de Creștin, dând Discipolilor sėi nu închipuiri și semne, ci virtuți cu totul curate, o viață cu totul cerescă, o doctrină cu totul adevėrată. Ungerea ce el a primit nu e o ungere corporală, ci Duhul dumneđeesc, carele este o curgere din substanța Tatálui, precum ne-o spune Isaiia, dicend în persóna lui Christos: *Duhul Domnului presté mine, pentru care m'a uns, bine a vesti sáracilor m'a trimis, a tãmadui pre cei sdrobiți la inimă, a predica robilor ertare, și orbilor vedere* (Isaiia, cap. 6). Nu numai Isaiia, ci și David dice, adresându'i cuvėntul sėu: *Scaunul tėu Dumneđeule în veacul veacului. Toiagul Impėrăției tale, este toiagul dreptăței. Iubita'i dreptatea și ai urát fără de legea, pentru acésta te-a uns pre tine Dumneđeule Dumneđeul tėu cu untul de lemn al bucuriei'mai mult de cât pre partașii tėi.* (Ps. 44). In primul verset, Sánta Scripturá 'l numește Dumneđeú In al doilea ea îi dá un toiag împėrătesc: și în fine ea declară că el a primit nu o ungere materială și simțită, ci ungera spirituală a unei bucurii ceresci. Intru care ea înaltă cu nėsărșire demnitatea sa mai presus de a celor ce n'au primit de cât o ungere corporală pentru a fi închipuirele sale. Acelaș David dice de dėnsul într'alt loc: *Đi-s'a Domnul Domnului meú, ședi dea drepta mea până ce voiú pune pre vrăjmașii tėi așternut piciórelor tale.* Și puțin apoi după aceea: *Din pánțele mai nainte de luceafăr te-am născut. Juratu-s'a Domnul și nu'i va părea rėu; tu esci Preot în veac dupre rânduiala lui Melchisedek.* (Ps. 109). Acest Melchisedek este reprezentat de Sánta Scripturá ca Preotul lui Dumneđeú cel prea înalt, carele n'a fost uns

cu un mir preparat, și carele n'a parvenit la Sacerdoțiu prin succesiunea familiei sale. Pentru acésta, Mântuitorul este numit Preot și uns duple rândueala sa, și nu duple rândueala celor ce au primit o ungere exterioră și simțită. Istoria Sântă nu face iarăși nici o mențiune că ar fi fost uns exterioramente de către Jidovi, nici că să se fi născut dintr'o seminție Sacerdotală: ci că a eșit de la Dumneđeū mai 'nainte de luceafăr, adică mai 'nainte de producerea Universului, și că posedă un sacerdoțiu etern și nemuritor. Cum că este recunoscut de Christos (uns) obștește de toate popórele pământului, fie Greci sau Barbari, că este onorat ca un Rege, admirat ca un Profet și glorificat ca un Preot, Fiū unic și adevărat al lui Dumneđeū de către Discipolii săi cari s'au răspândit în totă lumea, și în fine adorat ca Verbul produs mai 'nainte de toți vecii, acésta dic, este o probă evidentă de puternicia sa spirituală și dumneđească. Ceea ce e mai admirabil este, că cultul ce noi îi dăm constă mai puțin în gură de cât în inimă, și se arată încă mai mult prin dispoziția noastră interioară de cât prin vorbele noastre, fiind că suntem gata de a perde viața pentru a face profesiune de numele său.

CAPITOLUL IV.

*Vechimea Religiei predicată de Iisus
Christos.*

Am fost silit de a remarca mai dinainte ceea ce am șis, ca nu cum-va unii neconsiderând de cât timpul în care Mântuitorul s'a arătat pre pământ într'un corp muritor, să nu'l ia de un om al ultimilor secolii. Voiū adăoga acum ceva despre vechimea și bunătatea doctrinei sale, pentru a împiedeca bănuială că ar fi străină și nouă, și că ar fi fost introdusă de către un om ordinar.

Mântuitorul nearătându-se de cât de puțin timp între ómeni, duple cum trebuie a o mărturisi, el 'și ridică îndată prin un ordin secret și nespus un popor, ce trebuie de asemenea a mărturisi că era nou, însă cel mai numeros, și cel mai religios care este pre pământ, și atât de favorizat de protecțiunea lui Dumneđeū, în cât n'a putut fi exterminat nici invins; și acest popor este numit

poporul Creștin. Un profet prevădând prin lumina spiritului lui Dumnezeu, minunata înmulțire a acestui popor fu cuprins de o mare mirare, și strigă: *Cine a auzit ca acesta, și cine a vădut așa? de a născut pământul într'o zi și un popor întreg de odată?* (Isaiia, cap. 66). Același profet desemnează numele ce trebuia a fi dat acestui popor când dice: *Cei ce vor urma mie vor avea un nume nou, care va fi binecuvântat pre pământ* (cap. 82). Inșă de și este evident că noi nu existăm de cât de puțin timp, și că numai numele nostru este cunoscut, este lesne de a justifica că n'am inventat noi modul de a viețui de care vorbim, ci de la începutul lumii el a fost consacrat prin practica constantă a acelor ce au fost atât de fericiți de a plăcea lui Dumnezeu prin pietatea lor. Fie-care știe că națiunea Jidovilor nu este o națiune nouă, și că toate cele-l-alte îi acordă gloria antichității. Ea conservă cărțile care vorbesc de un mic număr din bătrânii ce au strălucit în pietate, în dreptate, și în tot felul de virtuți. Unii au trăit înainte de potop, și alții pe urmă, precum fiii lui Noe și scoborătorii lor; și mai cu seamă Abraam, pre care Jidovii îl respectau ca pre șeful lor. Nu ne vom înșela când vom dice, că toți acei cari urcându-se de la Abraam până la Adam s'au făcut celebri prin pietatea lor, au fost în adevăr creștini, de și ei nu avură numele de creștini. Căci dacă creștinul nu e alt-ceva de cât acela care urmând doctrina lui Iisus Christos se dedă la modestie, la dreptate, la răbdare, la pietate, și la cultul unui singur Dumnezeu, acești mari oameni de cari vorbesc, au fost creștini ca și noi. Ei n'au observat ca și noi nici tăerea împrejur, nici Sabatul. Ei nu s'au abținut ca și noi de la ore-care cărnuri, și n'au pădit ca și noi diferitele precepte ale Legii ce a dat Moisi Jidovilor pentru a fi închipuirea Evangheliei. Inșă ei cunoștea cu toate acestea pre Mântuitorul, carele, dupre cum am vădut, s'a arătat lui Abraam, a dat oracolii lui Isaac, s'a întreținut cu Iacov, și a vorbit cu Moisi și cu profeții cari au fost după densusul. De acolo vine că în Sânta Scriptură ei sunt câte odată onorați cu numele de Uns, precum în acest pasagiu: *Nu vă atingeți de Unșii mei, și întru Proorocii mei nu vicleniți* (Ps. 104). Ast-fel e lămurit, că Reli-

giunea vechiă ce sântii prietini ai lui Dumnezeu au urmat, este aceeași care a fost predicată de Mântuitorul tuturor popoarelor. Că dacă Abraam a primit după mult timp preceptul tăcerii-împrejur, totuși a fost îndreptățit prin credință, după cum Scriptura o mărturisește când dăce: *Și credu Abraam pre Dumnezeu, și i se socoti lui intru dreptate* (Facerea 15). Fiind deci ast-fel mai înainte de tăierea-împrejur după cum dăseiū, el primi această făgăduință din gura lui Dumnezeu, adecă a Verbului (Cuvintului) ce i se arătase, că scoborătorii săi vor fi îndreptății în același chip cum fusese el îndreptățit: *Și se vor bine-cuvinta 'i dăse, intru seminția ta toate limbile pământului.* (Gen. cap. 22). El 'i făgădui iarăși că va fi tatăl unei națiuni numeroșe, dăcându'i: *Și se vor bine-cuvinta intru el toate limbile pământului* (Gen. cap. 18). Aceste făgăduințe au fost săvărșite intru noi, după cum e lesne de a o recunoșce. Abraam lu deci îndreptățit prin credința în Verbul lui Dumnezeu ce i se arătase. Renunțând la superstiția părinților săi, și la erorea unde era intrat, el recunoscū un singur Dumnezeu, și 'i onoră prin fapte, de virtute de și nu' onoră prin ceremoniile Legei ce nu fu dată de cât mai târziu prin Moisi. El era în această stare când Dumnezeu 'i făgădui, că toate limbile și toate națiunile vor fi bine-cuvintate în persoana sa. Creștinii ce sunt respândii în tot pământul, rețin astă-đi prin fapte ce sunt mai tari de cât vorbele, aceeași religiune ce a ținut Abraam. Ce greutate e deci de a asigura că noi avem aceeași credință ca acei vechi prietini ai lui Dumnezeu, și că această credință ce Iisus Christos ne-a învățat, departe de a fi străină sau nouă, este singura și adevărata? Iată destul asupra acestui subiect.

CAPITOLUL V.

Timpul născerei Mântuitorului.

După ce am stabilit acest fundament al Istoriei Bisericei, s'o începem prin aparițiunea corporală și simțită a Mântuitorului, și să rugăm pre Tatăl cel vecinic, și pre Cuvintul dumnezeesc de a ne ajuta a represinta cu cre-

dintă adevărul. Iisus Christos Mântuitorul și Domnul nostru se născu la Bethleem cetate din Iudea, în timpul primului recensemînt saŭ înscriere, ce a fost făcută sub Quirin, Guvernatorul Siriei, în anul al patrușeci și doilea al domniei Impăratului August, și douăzeci și opt de ani de la reducerea Egiptului, mărtea lui Antonie și a Cleopătrei, și ruina puterii Ptolemeilor. Iosif, cel mai celebru istoric ce este între Jidovi, a remarcat acest recensemînt ce fu făcut sub Quirin, și a făcut mențiune de secta Galilenilor ce se ridică în acel timp, și de care și Sântul Luca a vorbit în Faptele Apostolilor, în acești termeni: *După această s'a sculat Iuda Galileanul, în zilele scrierei, și a despărțit norod mult după densus și aceea aŭ perit, și toți câți ascultaŭ pre el s'aŭ risipit.* (Fapt. ap. c. 5). Iosif vorbește despre această tot asemenea în cartea opt-spre-dece a Istoriei Jidovilor. Quirin, ȳice el, «carele era un om de forțe mare merit, și carele, «după ce a trecut prin toate cele-l-alte trepte de onore, «fusesse ridicat la demnitatea de Consul, fu, dupre cum «am văduț, stabilit de către August Guvernator al Siriei, «cu ordin de a face acolo recensemîntul tuturor bunurilor «particulare. Și puțin după aceea un individ numit Duda, «carele era Gaulonit, și din cetatea Gamala, asistat de «un fariseu numit Sadoc, îndemnă pre popor a se rescula, «ȳicând, că acest recensemînt nu era alt ceva de cât o «manifestă declarațiune că vroea a'î reduce în robie».

În cartea a doua despre răsboiul Jidovilor, el vorbește încă de acest om, în acești termeni:

«Un Galilean numit Iuda împinse pre Jidovi a se re-
«volta, imputându-le că tributul ce plăteaŭ ei Romanilor
«însemna de a egala pre omeni cu Dumneșeu, fiind că'î
«recunoșteaŭ de stăpâni ca și pre Dumneșeu».

CAPITOLUL VI.

*Implinirea profeției, prin carea venirea lui
Mesia era preșisă în timpul în care Jidovii vor
înceta de a fi guvernați de către Regi
din națiunea lor.*

Irod care era străin, parvenind în acel timp la Regatul Iudeei, se vădu împlinirea profeției spusă de Moisi, prin

care este dis: *Nu va lipsi stăpânitorii din seminția lui Iuda, nici povățuitorii din coapsa lui până ce va venicela ce este așteptarea limbelor* (Gen. cap. 49).

Predicarea rămânea fără efect în cât timp Jidovii erau guvernați de către Principii din Națiunea lor, al căror șir de la Moisi continua încă în domnia lui August. Sub această domnie Irod fu cel dintâiu, care fiind strein, a fost ridicat de către Romani pe tronul Iudeii. El era Iudumeen despre tatăl său, și Arab despre muma sa, dupre mărturisirea lui Iosif. De vom vroi a crede pre African, Istoricelebru, care a vorbit mai exact de dânsul, el era fiul lui Antipator. Acesta era fiu al unui ôre-care Irod Ascalonit, care servia în Templul lui Apolon la Ascalon. Antipator fiind prins de niște tâlhari Idumeeni, el trăi mult timp între ei, neavând tatăl său cu ce se'l răscumpere. Fînd crescut dupre moravurile lor, el intră apoi în prietenia lui Hircan, Preot al Jidovilor. Irod care trăi în timpul Mântuitorului era fiul său, și acest Irod urcându-se pe tronul Jidovilor, profeția fu gata de a fi împlinită și așteptarea Născătorilor de a fi satisfăcută, fiind-că șirul succesorilor lui Moisi fusese atunci întrerupt între Jidovi. Mai nainte de a fi fost duși în robie, și transferați în Babilon ei fusese comandați de Regi, din cari Saul și David fuseseră cei doi dintâiu. Mai nainte de a fi fost comandați de către Regi, ei fuseseră guvernați de către Judecătorii, a căror autoritate nu începuse de cât după mórtea lui Moisi și a lui Iisus succesorul său. Când se întórseră din Babilon ei se lăsară a se conduce de către un mic număr de ômeni din cei mai buni. Autoritatea principală se afla în mâinile Marelui Preot, până ce Pompeu, General al armatei Romane luă cu forța cetatea Ierusalimului, și profană templul intrând până în Sanctuar, trimise la Roma pre Aristobol legat cu fiii săi, el carele prin succesiunea strămoșilor săi exercita în același timp funcțiunea de Rege, și de Preot, dădu Sacerdoțiul lui Hircan fratele său, și supuse pre Jidovi puteri Romanilor. Acest Hircan, care era cel de pe urmă ce succedase la demnitatea de Mare Preot, fiind prins curënd după aceea de către Parthi, Irod fu cel dintâiu din streini ce fu gratificat de către August și de Senatul Regatului Iudeii. Mântuitorul arătându-se în chip vedut sub domnia sa, profeția Voca-

țiunei Gintelor, și a mântuirii lor atât de mult dorită, fu împlinită. De când șirul Principilor din Iuda, adică a națiunii Jidovilor lipsise, succesiunea demnității sacerdotale, care trecuse până atunci fără întrerupere din tată în fiu, începu de asemenea a fi turburată. Iosif face despre această o mărturisire neimputabilă, când ține, că Irod primind de la Romani Regatul Iudeii, nu mai dete puterea Sacerdoșului aceloră căroră aparținea prin vechiul drept de familii, ci unor ómenii obscuri și desprețuiți, fapt pre care Archelaú, fiul său 'l imita în acest punct și pre care Romani, cari luară Iudeea după Archelaú, 'l urmară tot astfel. El asigură de asemenea, că Irod închise, el cel dintăi sub pecetea sa, haína marelui Preot, fără a'í permite de a o avea în stăpânirea sa, și că Archelaú și Romani făcură după aceia asemenea. N'ó țic această fără scop. O scriú pentru a arăta, că o altă Profeție fu sevêrsită încă în timpul, când Mântuitorul începu a se arăta pre pământ. Căci sânta scriptură numărând în cartea lui Daniil un număr óre care de sêptemăni care trebuiau a precede venirea Mântuitorului, și despre care am vorbit aiurea ea pređice, *că după acel timp va peri ae tot Ungerea între Jidovi*. (Dan. 9). Ceea ce a fost evident sevêrsit la Nașterea Mântuitorului. Iată ce eram dator a spune pentru a însemná în mod precis împrejurarea timpului, și pentru a stabili adevêrul.

CAPITOLUL VII.

Deosebirea Modurilor cu care este descrisă genealogia Mântuitorului de către Evangeliști.

Modurile diferite cu care sântul Matei și sântul Luca au descris genealogia Mântuitorului, au dat loc mai multor persoane de a crede, că ei nu erau de acord între dênșii și necunóșterea adevêrului în acest punct a silit pre unii din credincioși a căuta diferite explicațiuni la textele Evangheliei lor. Vom arăta aici tradițiunea ce am învățat, și care este conținută într'o scrisóre ce Africanul, de care am vorbit mai înainte, scrise lui Aristide, atingătoare modului de a acorda pre Evangeliști; saú a mustra opiniunile altora, ca prea forțate și contrarii adevêrului. El descrie în acești termeni cele ce învățase: «Genealogia Israiliți-

«lor este câte odată făcută duple ordinea Naturei, și câte
«odată duple ordinea Legei. Ea este făcută duple ordinea
«Naturii când nu conține de cât șirul natural și ordinar
«al copiilor ce succed părinților lor; și duple ordinea Le-
«gei, când un frate ia în însoțire pre cumnata sa pentru
«ca să conserve numele fratelui său mort. Fiind-că acest po-
«por incult n'avea încă o speranță sigură de înviere, el se
«silea de a o imita prin un soi de înviere muritoare, con-
«servând pre cât 'i era posibil numele și familia ace-
«lora ce murise fără copii. In Genealogia Mântuitorului,
«copii sunt câte odată reprezentanți ca următorii tatălui lor
«duple ordinea Naturei, și câte odată aparținând unuia
«duple Natură, și ca fiind socotit celui-l-alt duple lege.

«Evangelia le exprimă în aceste două moduri; și nu
«spune nimic contrar adevărului, ori că urmăze succesi-
«unea naturală; ori că se conformă dispozițiunei legei. Fa-
«miliile ce se face a se scobora când de la Solomon, și
«când de la Nathan sunt amestecate împreună prin că-
«sătoriile de a doua oră, și prin reparațiunea numelui mor-
«ților.. Ceia ce este cauza că un fiu este atribuit când
«tatălui ce l'a născut, când acelui de la care n'are de cât nu-
«mele. Ast-fel nu este nimic contradis în Istoria Evange-
«liei, și ea scobora până la Iosif în două moduri, ce sunt
«fôrte adevărate. Pentru a arăta și mai lămurit ceia ce ăic,
«voi spune diferența unuia și a altuia. Cei ce numără gra-
«durile duple Sântul Matei începând de la David, și conti-
«nuând prin Solomon, găsesc că Mathan, carele a născut
«pre Iacov tatăl lui Iosif, este al treilea înainte de sfârșit.
«Însă acei ce le numără duple sântul Luca, începând de
«asemenea de la David, și continuând prin Nathan fiul
«său, găsesc că Melchi care născu pre Heli tatăl lui Iosif
«este de asemenea al treilea înainte de sfârșit: Scopul
«nostru fiind de a găsi nașterea lui Iosif trebuie să arătăm
«cum era el fiu al lui Iacov, care se scobora din Solomon
«și din Heli care era descendentul lui Nathan. Nathan și
«Melchi cari erau din diferite familii și tot deodată părinți ai lui
«Iacob și Heli cari erau frați, au fost strămoșii lui Iosif. Mathan
«și Melchi luând în însoțire pre aceiași femei unul duple al-
«tul, ei au avut copii cari au fost frați vitregi. Legea ne-
«oprind a se mărita o femeie ce era văduvă, sau care
«fusese repudiată, Matan care se scobora din Solomon
«luând în însoțire el mai întâiu pre această femeie ce se

«numea Esta, avu din ea pre Iacov. Murind Mathan,
 «Melchi care se scobora din Natan, și care era din aceiași
 «seminție ca și Mathan, de și fu din altă familie, luă
 «în insoțire pre văduva sa, și avu din ea pre Heli. Ast-
 «fel vom găsi că Iacob și Heli frați vitrigi erau eșiți din
 «diferite familii. Heli murind, Iacob luă pre femeea sa, și
 «avu din ea pre Iosif, care fu fiul său duple Natură. Pentru
 «acesta este scris: *Iacob a născut pre Iosif*. S. (Mateiu
 «Cap. I). El era totuși fiul lui Heli duple lege, pentru că Ia-
 «cob nu luase pre femeea sa de cât pentru a perpetua numele
 «său. Ast-fel Genealogia, ce face sântul Mathelu Evangelistul
 «prin Iacob dîcînd: *Iacob născu pre Iosif*, nu va fi de
 «loc distrusă, precum nici aceia ce face sântul Luca dîcînd:
 «*fiind precum se socotia, fiu lui Iosif ce fu fiu*
 «*lui Heli, care fu fiul lui Melchi*. (Cap. 3). Nu se putea
 «exprima mai lămurit această Genealogie ca în acest mod
 «în care copil se scoboră din părinți duple lege. Pentru
 «acesta făcînd numărarea tuturor acestor copii el nu s'a
 «servit de cuvîntul *a născut*, de și este continuat ur-
 «cîndu-se pînă la Adam, care a fost creat de Dumnezeu.
 «Aceasta iarăși nu este lipsită de probe, nici inventată
 «după plăcere, căci părinții Mîntuitorului, orî prin planul
 «de a arăta bunătatea extracțiunii lor, orî prin singura
 «dorință de a ne instrui, ne-au lăsat această tradițiune a-
 «devărată, că niște tâlhari din Idumeea făcînd năvălire
 «asupra Ascalonului cetate din Palestina, luară din tem-
 «plul lui Apolon, care era apröpe de zidurile Cetăței, pre
 «Antipatru fiul lui Irod ce servea în acel templu, și'l adu-
 «seră cu restul pădi. Că tatăl ne avînd cu ce plăti res-
 «cumpărarea fiului său, el fu crescut între Idumei, și intră
 «pe urmă în prietenia lui Hircan, marele Preot al Jido-
 «vilor. Că fiind trimis de cătră el în Ambasadă la Pom-
 «peu, obținu pentru el Regatul Iudeii, din care Aristobul
 «fratele său usurpase cea mai considerabilă parte, și că
 «după aceia fu atât de norocit în cât căpătă Guvernămîntul
 «Palestinei. Acest Antipator fiind ucis din ură de către i-
 «namicii săi, Irod fiul său, succedă și fu pe urmă ridicat
 «pe tronul Iudeii, prin o hotărîre a Senatului, prin stă-
 «ruințele lui Antonie și ale lui August. Că fiu săi, adică
 «Irod și frații săi, fură tetrarchi, multe împrejurări ce să
 «găsesc însemnate în Istoria Grecilor, precum și în aceia
 «a Jidovilor. Genealogia atât a Jidovilor, ca și a Prose-

«liților, precum a lui Achior Amonitul, și a femeiei Ruth
«Moabitida, și a Egiptenilor cari se aliasă cu Jidovii, fiind
«conservate până atunci în Archivele publice, Irod ce nu
«avea nici un interes la titlurile Israiliților, și care cunoscea
«bine înjosirea extracțiunei sale, arse toate aceste monu-
«mente publice prin vana speranță că ar putea trece ca
«scoboritor din o veche nobleță, când Jidovii n'ar mai
«avea probe pentru a justifica că ei se scoborau din Pa-
«triarchii, sau din proseliți, sau din streinii ce erau ames-
«tecați cu Israiliții, și cari fuseseră numiți γεωβρα. Unii
«din ei totuși din cei mai curioși avură grije de a păs-
«tra memoriile ce scrisese ei înșiși, sau transcrisese din Ar-
«chive, și se glorificară că au conservat prin această probe
«despre vechimea familiilor lor. Acei ce aveau onoare de a
«fi uniți prin rudire cu Mântuitorul, și cari erau numiți
«δεσπονοι, erau din acest număr. Și aceștia fiind eșiți
«din Nazara și din Cocaba, sate din Iudea și răspândindu-
«se de acolo în diferite țări au adus cu sine Genealogia
«Jidovilor ast-fel cum o traseră din cartea zilelor. Ori că
«acesta este așa sau altmintrelea, eu socotesc nu s'ar
«putea da cuvintelor Evangeliștilor o explicație mai lămu-
«rită de cât acesta, și că toate persoanele cu judecată vor
«rămânea de acord cu mine. În fine de și nu e sprijinită
«de nici o mărturisire, trebuie neapărat a ne mulțumi cu
«acesta, fiind că nu avem alta mai bună. Și în sfârșit ni-
«menii nu s'ar putea îndoi că ceia ce dăce Evangelia este
«prea adevărat. La finele aceluiași scrisori Africanul adao-
«ge ceia ce urmază: Mathan, carele se scoborise din So-
«lomon, născu pre Iacob. Mathan murind, Melchi carele
«se scoborase din Nathan născu pre Heli, din aceiași femee.
«Ast-fel Heli și Iacov erau frați născuți din aceiași mamă.
«Heli murind fără copii Iacob luă în însoțire pre veduva sa,
«și născu pre Iosif, care aparținându'i duple Natură, fu
«atribuit lui Heli fratele său, duple lege. Ast-fel Iosif era
«fiul unuia și al altuia.» Iată ce dăce Africanul. Evange-
«liști făcând Genealogia lui Iosif, au făcut de asemenea pre
«aceia a Mariei, fiind că ea era din aceiași seminție, și
«că prin legea lui Moisi nu era permis persoanelor din de-
«sobite seminții de a se căsători împreună, ca nu cumva
«averea familiilor să trecă de la o seminție la alta.

CAPITOLUL VIII.

I. Cruzimea lui Irod contra pruncilor. *II. Mórtea sa.*

I. Mântuitorul născându-se la timpul ce am spus, în Be-
tleem, cetatea Iudeei, precum o pređisese Profeđii, Magii
veniđi din Orient întrebără pre Irod unde era cel ce se
născuse rege al Jidovilor, pentru că vedēnd stēua sa, ei
întreprinsēră o călătorie atât de îndelungată pentru a veni
să se închine lui ca unui Dumneđeu. Irod turburându-se
de această întrebare, și inchipuindu'și că era în primej-
die de a perde Regatul său, consultă pre învățații Nați-
unei pentru a sci unde era să se nască Christos. Și aflând
că după profeđia lui Michea, trebuia să se nască în Be-
thleem, trimise de ucise pre toți pruncii cari erau în Be-
thleem și în țările de prin prejur în vērsta de doi ani și
mai mici, duple vremea pre care o aflase, de la Magii.
El spera că și Iisus ar fi cuprins, duple tótă aparența în
aceiași nenorocire ca cei-l-alți de vērsta sa, însă un An-
ger descoperind părinților săi ceia ce trebuia să se întim-
ple, el fu dus în Egipt, și înlătură cursa ce i se întindea,
duple cum o mărturisește Evangelia.

II. Este cuviincios de a vedea acum în ce mod Irod fu
pedepsit îndată de crima ce comisese contra Mântuitorului,
și contra pruncilor de vērsta sa, și cum dreptatea Dum-
neđeescă, 'l făcu a suferi chinuri grozave încă în viața
acēsta, de și ele nu fuseră de cât începutul acelor ce 'l
erau rezervate în cea-l-altă. Nu mī-ar fi lesne de a spune
în ce mod el întunecă strălucirea prosperității generale a
Regatului său, prin nenorocirile particulare ale casei sale,
omorind pre femeea sa, pre copiii săi, pre rudele sale cele
mai de aprópe, și pre amicii săi cei mai intimi. Acesta
este un subiect ce întrece tot ce se arată mai tragic în
theatruri, și care a fost tratat fórte pe larg de Iosif în
Istoria sa. Cred a raporta aici propriile cuvinte prin care
acest Istoric descrie în a un-spre-đecea carte despre Anti-
chitățile Iudaice, cum îndată ce el avu cruđimea de a a-
tenta la viața Mântuitorului și a pruncilor, fu atacat de o
bólă trimisă din cer, și urmărit până la mórte. Iată ce
dice despre acēsta: «Dumneđeu vroind a face pre Irod să.

«sufere pedepsa nelegiuirii sale bóla sa spori mereu. O
«căldură lentă ce nu se arăta de loc pe din afară 'l ar-
«dea și 'l mistuia pe din năuntru: Avea o fôme atât de
«violentă că nimic nu era de ajuns pentru a'l sătura. In-
«testinele sale erau pline de bube; colici violente 'l făceau
«a suferi dureri grozave, picióarele sale erau umflate și
«vinete. Părțile trupului cele ascunse erau atât de stri-
«cate că se vedea eșind de acolo vermii. Nervii săi erau
«cu totul retrași. Nu respira de cât cu mare nevoie, și
«resuflarea sa era atât de rea, că nimenea nu se putea
«apropia de el. Convulsiiunile ce'i agitaū tot trupul, 'i dă-
«deau o forță neinvinsă. Toți acei ce priveau cu un spi-
«rit de milă starea în care se găsea acest nenorocit Prin-
«cipe, erau de acord, că acesta era o pedepsă văduță a
«lui Dumnezeu pentru a'l pedepsi de cruđimea sa, și de
nelegiuirile sale.

Iată ce dice Iosif despre dînsul în Istoria sa, care vor-
bește cam tot în ast-fel în cartea a doua despre Răsboi-
iul Jidovilor. Iată termenii săi: «Indată după aceea bóla sa
«răspândindu-se în tóte părțile trupului său, nu era nici
«o parte unde să nu simtă dureri fórte mari și usturátore.
«Frigurile erau fórte tari. El era muncit de o mîncărime
«și de o scărpinătură nesuferită, și chinuit de colici fórte
«violente. Picióarele sale erau umflate și vinete: Păntecele
«său nu era mai puțin. Toți nervii săi erau retrași. Păr-
«țile trupului ce se ascunde cu mai multă grijă erau a-
«tât de stricate, că se vedea eșind vermi din ele, și nu
«respira de cât cu o extremă greutate. Acei ce'l vedeau
«în această stare, și făceau reflexiuni asupra judecăților
«lui Dumnezeu, credeaū că acesta era o pedepsă, de cru-
«đimea sa cătră Iuda și Matias. Inse de și era chinuit
«de atâtea rele unite împreună, totuși îi plăcea viața și
«spera de a se vindeca. Ast-fel nu era remedii care să
«nu le întrebuițeze, și se duse dincolo de Iordan pen-
«tru a întrebuița apele calde de Calliroe, ce se scurg în
«lacul Asfaltit, și nu sunt numai medicinale, ci și plăcute
«la bėut. Medicii crezură de cuvîntă de a'l pune într'o
«bae de unt-de-lemn cald: însă acesta 'l slăbi atât de tare
«în cât perdu cunoscînța, și'l credură mort. Strigătele celor
«ce se găseaū de față 'l făcură a'și veni în sine: Și atunci
«nădăjduindu-se de vindecarea sa ordonă de a distribui
«ómenilor săi de răsboi câte cincii deci drahme de per-

«sună, sume mari Șefilor lor și amicilor săi, și se reîntorsă
 «la Ierichon. Fînd aprópe de a muri, acea fiere neagră
 «ce mistuea măruntaele sale se aprinse ast-fel că' l făcu ca
 «să ia o hotărîre uricîosă. El chîemă din tóte părțile lu-
 «deii pe cele mai considerabile persóne, făcu a'î închide
 «pre toți în Hipodrom, și dîse Salomeei și lui Alexa bār-
 «batul sêu: Sciũ că Jidoviĩ vor face mari veselii de mór-
 «tea mea; însê de veți voi a executa ceea ce eũ doresc
 «de la voi, mórtea mea 'i va sili de vërsa lăcrămĩ, și
 «înmormêntarea' mea va fi celebră. Ceia ce aveți a
 «face este că îndată ce'mi voiũ da duhul, să puneți pre toți
 «soldații mei că să cunjure și să ucidă pre toți aceia pe
 «cari l-am închis în Hipodrom, pentru că să nu fie casă
 «în Iudeea, care să n'albă motiv de a plânge. Și puțin după
 «aceia durerile sale și o tuse mare il apucară cu atâta violență
 «în cât ne mai putând a le suporta, el se hotări de a
 «scăpa din ele prin mórte. Fînd-că avea obiceiũ de ași
 «tăia însuși ceta ce mánca, ceru un măr și un cuțit, privi
 «în tóte părțile să vadă de nu era cine-va care să se
 «împotrivescă scopului sêu, și rêdică mânia pentru a se
 «sinucide.»

In fine același Istoríc spune, că omorând deja pre doi
 din fiĩ sêi, omori încã pe un al treilea, și muri el însuși
 în cele mai grozave dureri. Această mórte fu o dréptă
 pedépsă de cruzimea ce exercitase asupra pruncilor din Be-
 thleem, și cursa ce întinsese Mântuitorului. Indată ce I-
 rod muri, un Anger se arêta în vis lui Iosif ce era în
 Egipt și 'i dîse: *Sculându-te ia pruncul și pre muma
 lui, că a murit cei ce căutaũ sufletul pruncului.*
 Evangelistul adaoge ceia ce urmêză: *Iar auđînd că Ar-
 chelaũ împărătește în Iudeea, în locul lui Irod
 tatălui sêu, s'aũ temut să mergă acolo; iar luând
 poruncă în vis, s'aũ dus în părțile Galilei.*

CAPITOLUL IX.

Timpul în care Pilat fu Governator al Iudeiĩ.

Același Istoríc mărturisește că Archelaũ succedă la Re-
 gatul Iudeiĩ în virtutea testamentului lui Irod tatál sêu,
 confirmat de judecata lui August, și că fiind depus dupé
 dece ani, Filip, junele Irod, și Lisanie frații sêi guvernară

fie care Tetrarchia lor. El declară de asemenea în cartea a opt-spre-decea a Istoriei sale, că în anul al doi-spre-delea al domniei lui Tiberie, pre care August îl alesese de succesori al său la Imperiu, după ce l'au posedat cinci-deci și șapte de ani, Pontie Pilat fu făcut Guvernator al Iudei, unde rămase de cece ani, și mai până la mórtea lui Tiberie. Ceia ce descoperă lămurit falșitatea actelor ce au fost compuse mai târziu contra Mântuitorului, unde patima sa este pusă în al patrulea Consulat al lui Tiberie, care fu în al șapte-lea an al domniei sale, ceia ce este contrariu celor ce asigură Iosif, că Pilat n'a fost trimis în Iudeea în calitate de guvernator de cât în anul al doi-spre-decelea al domniei acestui Principe.

CAPITOLUL X

Preoții cei mari în timpul cărora Mântuitorul predică Evangelia sa.

În acel timp, și după mărturisirea Evangelistului în anul al cinci-spre-decelea al domniei lui Tiberiu, în al patrulea an al Guvernamentului lui Pilat, și pe când Irod, Lisanie și Filip erau Tetrarhi în Iudeea, Iisus Christos Mântuitorul și Domnul nostru fiind în vârstă aproape de trei-deci de ani, primi botezul de la Ioan, și începu a predica Evangelia sa. Sânta Scriptură declară că el îndeplini această divină funcțiune în timpul în care Ana și Caiafa exercitați funcțiunea de sacerdoți înalți ceia ce arată că el întrebuiță mai puțin de patru ani la aceasta. Principalele observări ale Legii fiind atunci abolite, sacerdoțiul nu era mai mult conservat în aceleași familii ca mai înainte, ci era dat de către guvernatori unor persoane ce nu'l exercitați mai mult de un an. Iosif spune în Istoria sa, că au fost patru cari posedară sacerdoțiul de la Ana până la Caiafa. «Valerius Gratus, dice el: «luă sacerdoțiul lui Anna, și îl dete lui Ismail fiul lui Fabus, care fu curând după aceea depus pentru a pune în locul său pre Eliazar fiul lui Anna. Însă după un an 'i luă această funcție pentru a o da lui Simon fiul lui Camit care nu o exercită de cât un an, și fu obligat a o da lui Iosif supranumit Caiafa. Ast-fel este lămurit că timpul predicării Mântuitorului cuprinde ceva mai puțin de patru ani,

În timpul cărora patru Mari Preoți, de la Ana până la Caiafa, exercitară fie care câte un an sacerdoțiul înalt. Cu dreptate deci arată Sânta Scriptură că Caiafa era în anul patimei Mântuitorului. Ceia ce servă a confirma arătarea ce am făcut despre timpul predicării sale. La începutul acestei predicări, el chemă doi-spre-zece Apostoli, cărora le dădu acest titlu de onoare, pentru a'i distinge de ceilalți discipoli. Cât-va timp după aceea, Domnul alese încă șapte-zeci și două alți discipoli, pre cari 'i trimise înaintea lui, două câte două, în toate cetățile și în toate locurile unde el însuși era să mergă,

CAPITOLUL XI.

1. Botezul lui Ión. 2. Mărturisirea lui Iosif pentru Mântuitorul.

1. Sânta Scriptură ne spune încă, că curând după aceea ténărul Irod porunci de tăie capul lui Ión Botezătorul. Iosif se unește cu desăvârșire cu textul Evangheliei când vorbește de Irodiada, și istorisește modul cu care Irod lepădă pre femeea sa legitimă, fiica lui Areta, Rege al Arabiei, pentru a lua în însoțire pre Irodiada ce o răpise de la fratele său, și cum omorând pre Ión Botezătorul prin complezență pentru această femeie el intră în război cu Areta, pe a cărui fiică o desonorase și perdu totă armata sa, spre pedeapsa crușimei ce făcuse lui Ión Botezătorul. El istorisește că era un om foarte drept care dădea un ore care Botez; în care se găsește conform cu ceia ce mărturisește despre această Scriptura. El mai spune încă că Irod fu lipsit de regatul său cu ocasiunea Irodiadel și isgonit cu ea la Vienna, cetate din Galia. Iată cum vorbește el despre acesta în cartea a opt-spre-zecea din Istoria sa: «Mai mulți Jidovi au creșut, că această înfrângere a armatei lui Irod era o pedeapsă a lui Dumnezeu, «din cauza lui Ioan supranumit Botezătorul. Acesta era «un om de mare pietate, care sfătuia pre Jidovi a îmbră- «țișa virtutea, a face dreptatea și a primi botezul, după «ce se vor face plăcuți lui Dumnezeu, nu numai abți- «nându-se de ore care păcate, ci și unind pe lângă cură- «țenia trupului pre aceia a sufletului. Ast-fel fiind-că o mare «mulțime de popor mergea după el spre a asculta doc-

«trina sa, Irod temându-se ca nu cum-va prin puterea ce-
«el avea asupra lor să ațâțe vre o răscolă, pentru că erau
«tot-d'auna gata a întreprinde ceia ce el le-ar porunci,
«creșu de datorie a preîntîmpina acest rău, pentru a nu
«avea motiv de a se căi, că a așteptat prea mult a re-
«mediea la acésta. Pentru acest cuvînt el îl trimise pri-
«sonier în fortăreța din Machera, de care am vorbit
«unde fu ucis, și Jidovii atribuiră înfrîngerea armatei sale-
«unei drepte pedepse a lui Dumneșeu- de o faptă atât de
«nedreptă.» Iată modul avantajos cu care Iosif vorbește
de Ión Botezătorul.

2. El face de asemenea mențiune de Mântuitorul în
aceiași carte în acești termeni: «In același timp trăia I-
«isus care era un om înțelept, dacă totuși trebuie a'l con-
«sidera simplu ca un om, atât de admirabile erau lucru-
«rile sale. El învăța pre cei ce aveau plăcere a fi instruiți
«de adevăr, și fu urmat nu numai de mai mulți Jidovi,
«ci și de mai mulți păgâni. Acesta era Christos. Cei mai
«principali din națiunea noastră acuzându-l înaintea lui Pi-
«lat, el 'l răstigni pre cruce. Cei ce 'l iubise în timpul vi-
«eței sale nu 'l abandonară nici după mörte. El li se arată
«viu și înviat a treia zi, duple cum o preșisese Profetiți,
«și că va face mai multe alte minuni. De la el au luat Creș-
«tinii numele lor, pe cari 'l vedem încă astă-zi.» Un istoric
jidov vorbind ast-fel de Ión Botezătorul și de Mântuito-
rul, ce cuvînt mai pöte rămânea pentru scusă celor ce
au avut insolența de a compune contra lui, actele de care
am vorbit. Iată destul asupra acestui subiect.

CAPITOLUL XII

Discipoli Mântuitorului

Numele Apostolilor Mântuitorului sunt förte cunoscute,
pentru că se găsesc lămurit arătate în Evangelie. Inșă nu
avem nicăire numele acelor șapte-deci de Discipoli. Se dice
totuși, că Barnaba, de care adesea-orî s'a vorbit în Fap-
tele Apostolilor, și în Epistola Sântului Pavel către Gala-
tenl, era unul din ei. Se asigură că Sosten, care scrisse
cu Pavel cătră Corintenl, era de asemenea. Cel puțin
Climent o spune în cartea a cincea a Instituțiunilor sale,
unde dice că Chifa, cărula sântul Pavel 'i dice, că stătu

împotrivă în fața lui Atioch, era unul din cei șapte-zeci de Discipoli, care avea același nume ca sântul Petru Apostolul. Se crede de asemenea că Mathia, care fu pus în numărul Apostolilor în locul lui Iuda, și că acela ce fu ales cu Mathia pentru a fi ridicat la aceeași onoare era din cei șapte-zeci. Se pretinde încă că Thadeu despre care voi povesti în curând o istorie ce a venit până la noi, era din același număr. Cine va voi a da atențiune asupra unei bucăți din sântul Pavel, va recunoște lămurit că a fost mai mult de șapte-zeci de Discipoli al Mântuitorului (1. Epist. Cor. Cap. 15). El dice că după învierea sa *s'a arătat mai întâiu lui Chifa, apoi celor unsprezece Apostoli. După aceea s'a arătat la peste cincisute de frați de o dată, din cari cei mai mulți sunt până acum, iară unii aș dormit.* El adaoage, că mai pe urmă s'a arătat lui Iacov ce se crede că a fost discipol și frate al Domnului. În fine, pentru că afară de cei doi-spre-zece Apostoli erau încă mai mulți alții ce se numeau apostoli, din numărul cărora era sântul Pavel, el adaoage: *Apoi s'a arătat Apostolilor tuturor.* Iată care este istoria lui Thadeu de care am vorbit.

CAPITOLUL XIII

Istoria Regelui de Edessa.

Divinitatea Mântuitorului și Domnului nostru făcându-se cunoscută tuturor oamenilor prin efectele miraculoase ale puterniciei sale, ea atrase o mare mulțime de persoane din țări streine și foarte depărtate de Iudeea, prin speranța de a se vindeca de bôle și alte incomodități de care sufereau. Abgar, care comanda cu multă reputație într'un mic stat dincolo de Eufrat, și care era ținut de o bôlă incurabilă, aflând din mărturisirea uniformă a mai multora, vindecările miraculoase ce făcuse Mântuitorul, 'i scrise rugându'l de a avea bunătatea de a'l vindeca. Mântuitorul, în loc de a merge la el îi făcu onôrea de a'î răspunde și de a'î promite că va trimite pre unul din discipolii săi, care'l va vindeca, și'î va procura mântuirea sa, și a celor a'î săi. El se achită de această făgăduință, căci după Învierea sa și Înălțarea sa, Thoma unul din cei doi-spre-zece Apostoli trimise pre Thadeu unul din cei

șapte-zeci de Discipoli să predice Evangelia de la Edessa, și să îndeplinescă făgăduința Mântuitorului.

Memoria acestui miracol s'a conservat în registrele de Edessa care conțin Actele lui Abgar. Am tras din registre scrisoarea sa, și răspunsul Mântuitorului ce le-am tradus din limba Syriacă.

Scrisoarea lui Abgar Rege de Edessa trimisă prin Anania lui Iisus la Ierusalim.

«Abgar, Regele Edessiei către Mântuitorul Iisus carele s'a arătat la Ierusalim. Am auzit de minunile și tămăduirile ce faci, fără a te servi de erburi, sau alte doctorii. Am înțeles că faci pre orbi să vadă, pre ologi să umble, pre cei leproși curățesci, duhurile necurate gonești din cei ce pătimesc, pre cei cu bóle netămăduite lecuiesc și dai vieță morților.

«Aceste minuni m'aun convins că ești un Dumnezeu, sau Fiul lui Dumnezeu pogorît din ceriú, pentru, a face aceste minuni. Pentru acesta am îndrăsnit a'ți scrie, a'cestă scrisoare, rugându-te se vii să mă veđi, și să mă tămăduiești de bóla de care pătimesc de mutlă vreme. Am auzit că și Iudeii te gonesc și cărtesc pentru minunile tale, și că caută a te perde. Eú am aici o cetate frumoasă și răsfațată, și măcar că nu este prea mare, ea ne va fi de ajuns penru noi amendoi.

Iată scrisoarea ce el scrise atunci fiind luminat de o rază a luminei cerești. Cred de datorie a transcrie și răspunsul ce ți făcu Mântuitorul. Răspunsul e scurt, dar cu totul plin de virtutea puternică a cuvântului său.

Răspunsul lui Iisus, către Regele Abgar

«Fericit ești Abgare că ai cređut în mine mai înainte de a mă vedea. Căci scris este de mine, că cei ce mă vor vedea nu vor crede întru mine, și cei ce nu mă vor vedea, vor crede și se vor mântui. Cât pentru dorința ce aręți că ai de a veni să te veđ, eú trebuie mai întâi a îndeplini în țara acesta tóte lucrurile pentru care am venit, și după aceasta să mă suiú către acela ce m'a trimis, și dacă mă voiú sui de aicea, ți voiú trimite pre unul din ucenicii mei carele te va vindeca

«de bóla de care pătimesti, și 'ți va da viéță vecinică, ție și celor cu tine.

Iată ce este scris în aceste scrisori în limba Syriacă:
«După Înălțarea lui Iisus la cer, Iuda care se chiema și Thomas, trimise pre Thadeu Apostolul, unul din cei șapte-deci de Discipoli, carele venind găsdui la Thobie fiul lui Tobie. Sgomotul sosirei sale și minunile ce el făcuse răspândindu-se, se spuse lui Abgar că venise un Apostol, după cum Iisus 'i promisese. Thadeu începu deci a vindeca prin puterea ce primise de la Dumneđu, toate bólele și neputințele spre marea mirare a tótă lumea. Abgar auđind de minunile surprindétore ce el făcea, și de vindecările extra-ordinare ce sevărsa în numele și puterea lui Iisus Christos, cugetă intru sine că acesta era acela de care Iisus 'i scrisese în acești termeni: Când mă voiu sui la ceriu 'ți voiu trimite pre unul din ucenicii mei care te va tãmadui. Trimițend deci să chieme pre Tobie la care el ședea 'i diše: Am aflat că un om puternic și care face multe vindecări cu numele lui Iisus au venit din Ierusalim, și că locuește în casa ta. Tobie 'i rãspunse, Dómne, a venit în gazdã la mine un strein care face multe minuni. Adã-mi'l, diše Abgar. Thobie mergend la Thadeu 'i diše: Regele Abgar mi-a poruncit a te aduce la el, ca sã'l tãmaduești. Sunt gata a merge, rãspunse Thadeu că pentru aceasta am fost trimis aicea. A doua di dis de diminetã Tobie duse pre Thadeu la Abgar. Când intrã la el acest Principe vãdu ce-va extra-ordinar, și strãlucit pe fața acestui Apostol, ce'l sili de a se prosterne pentru a i se inchina de care lucru cei mari ai curței ce erau de fața, și cari nu vãduse nici o datã asemenea lucru, furã cuprinși de mirare. Abgar diše lui Thadeu: Ești tu discipolul lui Iisus, Fiul lui Dumneđu, carele mi-a scris, că 'ți voiu trimite pre unul din discipolii mei care te va vindeca, și 'ți va da viéță vecinică ție și celor cu tine Thadeu? 'i rãspunse: eũ am fost trimis cãtrã tine de Domnul Iisus, pentru că ai cređut intr'ensul; și de vei crede în el și de acum înainte, vei vedea tóte dorințele inimei tale implinite. Am cređut ast-fel intru el, rãspunse Abgar, că aveam scop de a ataca cu mâna armatãpre Jidovii cari l'au rãstignit dacã n'ași fi fost oprit de frica puterii Romanilor. Thadeu îi diše: Iisus Domnul și Dumneđuul nostru a îndeplinit voința

«Tatălui său, și după ce a îndeplinit'o s'a înălțat la ceriū
«la dēnsul. Eū cred întru el și Tatăl său, și se Abgar.
Pentru acesta, răspunse Thadeū, pune mâna mea preste
«tine, în numele lui Iisus Mântuitorul nostru. Și pe când
«o punea, Abgar fu vindecat de bóla sa. Și el se mira
«că ceia ce aușise de Iisus Christos și anume, că vin-
«deca bólele fără erburī nicī doctoriī, se sēvērși în per-
«sóna sa prin mijlocirea Discipolului său. El nu fu sin-
«gur vindecat ast-fel. Abdeū fiul lui Abdeū aruncându-se
«la piciorēle lui Thadeū fu vindecat de podagrā prin pu-
«terea rugāciunilor sale și punerea mâinilor. Mai mulți
«alți cetățeni furā ast-fel tāmăduiți de suferințele lor de
«cātre acest Apostol, ce făcea ne încetat minuni și pre-
«dica cuvēntul lui Dumneđeū. După acesta Abgar îi și se,
«tu faci Thadeū, tóte aceste minuni cu puterea lui Dum-
«neđeū, și noi suntem în admirație. Dar te rog să ne
«spui în ce chip a venit Iisus pre pāmēnt, și cu ce pu-
«tere a făcut atât de mari lucruri ca acelea de care am
«aușit vorbindu-se. Acum nu'ți voi spune nimica, rēs-
«punse Thadeū, dar fiind-cā am fost trimis aicea pentru
«a predica Evangelia, de vei bine-voi a aduna mâni pre
«toți locuitorii din cetatea ta le voi predica cuvēntul lui
«Dumneđeū, și le voi răspāndi această sēmānță de viață.
«Le voi vorbi de venirea mântuitorului, de ce a fost
«el trimis de Tatăl său, și de misterile ce el a descoperi-
«rit în lume. Voi vorbi de puterea cu care a lucrat a-
«ceste minuni. De noua sa doctrinā, de micșorimea și în-
«josirea exteriorā a umanității sale, de chipul cu care s'a
«smerit până la mórte de patima și de crucea la care s'a
«supus, de pogorārea sa în iad, de învierea sa, de morții
«ce el a învieat, de ceī ce a dus cu sine în ceriū suin-
«du-se la Tatăl său cum șēde de a drēpta Tatălui său, cum
«va veni încunjurat de putere și de slavā pentru ca să ju-
«dece pre ceī vii și pre ceī morți. În ziua următoare Ab-
«gar porunci de a aduna pre toți locuitorii pentru a as-
«cultā predicarea lui Thadeū. El porunci de asemenea de
«a'ī da aur și argint. Inse el nu a voit să primescā și-
«cēnd, cum vom lua avutul altuia, după ce am părăsit
«pre al nostru? Acestea s'a întimplat în anul al trei sute
«patru-decelea. Am cređut de folos ca să traduc această
«relațiune din limba Syriacā în limba noastră, și de a o pune
«în Istoria mea».

CATEA A DOUA

PREFAȚA

Am scris în cartea precedentă tot ce trebuia a servi ca Prefață la Istoria Bisericii atingător de Divinitatea Verbului, de vichimea doctrinei sale, și de modul de a viețui ce el ne-a învățat, atingător de venirea sa, patima sa, și alegerea Apostolilor săi, și am adus despre aceasta probele ce în treacă am putut să dau. În această carte voi arăta ceia ce s'au întâmplat de la Înălțarea Sa și o voi lua atât din Sântele Scripturi, precum și din alte monumente ce le voi cita la locul lor.

Capitolul Intâiu

1. Alegerea lui Mathia. 2. Instituțiunea Diaconilor. 3. Martirul lui Ștefan. 4. Instalarea lui Iacob pre Scandul Bisericii de Ierusalim. 5. Predicarea lui Thadeu la Edessa. 6. Persecuțiunea ațâțată de Jidovi. 7. Convertirea lui Pavel.

1. Cel dintâiu lucru ce făcură Apostolii, fu de a alege pre Mathia, carele dupre cum am spus era unul din Discipolii Mântuitorului, pentru a împlini locul Apostolatului, din care căzuse Iuda prin crima sa.

2. Ei așezară de asemenea șapte Diaconii de o probitate recunoscută, și după ce au făcut rugăciuni ș'au impus mâinile asupra lor.

3. Ștefan ce era din acest număr fu cel dintâiu care a fost ucis cu pietre de către Jidovi ce ucisese pre Mântuitorul, și luă el cel dintâiu cununa martyrului, ce

răspundea atât de bine la numele său, ca și cum n'ar fi fost chirotonit de cât pentru a muri atât de glorios.

4. Iacob, fratele Domnului, pe care curătenia virtuțel sale făcuse al supranumi Just (drept), fu atuncea pus el mai întâiu pe scaunul Episcopal al cetății de Ierusalim. El era fiu al lui Iosif tatăl lui Christos, căruia sânta Scriptură zice că Fecióra 'i fu logodită, și că «*mai înainte de a se aduna ei s'au aflat având în pânțele din Duhul Sânt*». (Mat. Cap. 1). Climent o încredințază în cartea a șasea a Instituțiunilor sale, și mărturisește, că de și Mântuitorul au preferat pe Petru pre Iacob și pre Ión celor-l'alți Apostoli, totuși ei nu disputară împreună după Înălțarea sa pentru a avea guvernământul Bisericii de Ierusalim, ci ei 'l cedară lui Iacob cu toții de-acord. El vorbește încă de dânsul în cartea a șeptea în acești termini: «Domnul după Invierea Sa dădu lui Iacob supra-
«numit Just, lui Ión și lui Petru darul științii, pre care'l
«comunicară celor-l'alți Apostoli, și aceștia celor șapte-
«zeci de Discipoli, din cari Barnabă era unul. Căci au fost
«doi Iacobi, din cari unul supranumit Just fu aruncat
«din înălțimea Templului, și ucis cu o lovitură de pâr-
«ghie de către un meșesugar, și cel-l'alt avu capul tăiat.

5. În acelaș timp făgăduința ce făcuse Mântuitorul Regelui Osdroenilor fu îndeplinită. Căci Thoma trimise pre Thadeu la Edessa prin mișcarea sântului Duh, pentru a predica acolo Evanghelia, duple cum am probat'o mai înainte prin monumentele ce s'au conservat în acea cetate. Thadeu vindecă acolo pre Abgar cu puterea Duhului lui Dumnezeu, și făcu minuni care umplu de mirare pre toți locuitorii. După ce i-au dispus la cultul Mântuitorului prin mărimea faptelor sale, el le predică doctrina sa, în care au rămas ne strămutați până acum, conservând tot-d'aura între ei semnele deosebite ale bunătății sale.

6. După martirul lui Ștefan, Jidovii excitând o violentă persecuțiune contra Bisericii de Ierusalim și a tuturor Discipolilor, afară de cei doi-spre-zece Apostoli, fiind risipiți în Iudeia și în Samaria, unii din ei, cum mărturisește sânta Scriptură, înaintară până la Fenicia, la Cipru și la Antiochia, unde neîndrăsnind încă a predica credința Gintelor, se mulțămiră a o predica Jidovilor. Pavel

persecuta atunci Bserica, și intrând în casele credincioșilor, lua de acolo bărbați și femei pentru a umplea temnițele. Filip care fusese Hirotonit Diacon cu Ștefan, și care era unul din Discipoli ce am spus că fusese risipiți, intră el mai întâiu în Samaria plin de puterea Spiritului lui Dumnezeu, și predică acolo Evangelia. Harul lui Dumnezeu îl susținu ast-fel în îndeplinirea ministerului său, că pe lângă un mare număr de alte persoane el atrase la credință pre Simon Magul. Acest Simon câștigase un credit atât de mare între acei pe cari înșelase cu vrăjitoriile sale, în cât credeau că el era cea mai mare virtute a lui Dumnezeu. Cuprins de mirare de mărimea minunilor ce făcea Filip cu puterea Dumnezească, el avu dibăcia de a se preface că crede, și căpătă Botezul. Ceia ce vedem încă și astăzi cu mirare că se practică de către acei ce urmăză infama sa heresie. Ei se însinuază în Biserică ca o bătă molipsitoare urmând pre autorul lor și conrup pe acei cărora le pot inspira otrava periculoasă ce ei ascund. Mai mulți fiind descoperiți au fost isgoniți, duple cum și Simon fu odinioară pedepsit de către Petru. Evangelia făcând din zi în zi progrese, Providența Dumnezească aduse pre un Ofițer al Reginei de Ethyopia: căci poporele din acea țară sunt încă și acum guvernate de o femeie, care ofițer fiind instruit de către Filip, duple ordinul ce priimise acest Discipol prin o vedenie fu cel dintăiu dintre păgânii ce crezu, și carele întorcându-se în țara sa, predică acolo, cum se zice, cunoștința adevăratului Dumnezeu, și despre venirea Mântuitorului. Ast-fel el îndeplni Profeția ce zice: *Ethyopia se va supune mai întâiu lui Dumnezeu.* (Ps. 67).

7. Cu toate aceste Pavel, acest Vas al alegerii, fu stabilit Apostol, nu de către ómeni, nici de către un om, ci de către Iisus-Christos și Dumnezeu Tatăl său care l'au înviét din morți, și chemat prin o vedenie, și printr'o voce din Ceriú. (Gal. Cap. 1).

CAPITOLUL II

Tiberie propune Senatului de a pune pre Mântuitorul în numărul Zeilor, și oprește de a persecuta pre Discipolii săi.

Fiind-că era un obiceiú neviolabil observat de către guvernatori, de a înștiința pre Impérat de tot ce se in-

tâmpla nouă și extra-ordinar în întinderea Provinciilor lor, Pilat nu lipsi de a face cunoscut lui Tiberie șgomotul ce se respândise în Palestina privitor la învierea Mântuitorului, minunile sale, și opiniunea în care mai mulți erau de divinitatea sa.

Tiberiu raportă Senatului ceia ce aflase. Senatorii respinseră affacerea sub pretext că s'a desprețuit vechia Lege a Republicii, prin aceia că nu s'a recurs mai în tâiū la autoritatea senatului pentru a'l pune în numărul Zeilor. Inse în adevăr doctrina salutariă a Evangeliei n'avea nevoie de ajutorul nici de sufragiul ómenilor. Tiberie rămase tot în acelaș simțimēt, și nu ordonă nimica contra Religiei Creștine. Tertulian om fōrte savant în Jurisprudența Romană, și fōrte celebru între scriitorii Latini, raportează acēstă istorie în Apologia ce a compus în limba latină pentru Religiea Creștină, și care a fost tradusă în limba grēcă. «Pentru a vorbi, zice «el, de originea acestor legi, era o vechiă maximă că «nici un zeu nu putea fi consacrat de Impēratul, de n'ar «fi fost mai nainte aprobat de către Senat. Marcu Emil «urmă ast-fel pentru Zeul sēu Alburnie. Practica în care «sunteți de a face să atārne existența Zeilor de la vo- «ința ómenilor servește fōrte mult la causa noastră. Un «Zeu nu va fi Zeu de nu va plăcea oamenilor. Trebuie «ca el să și-ī facă favorabili. Tiberie, în timpul căruia «Religiea Creștină începu a se arăta pre pāmēt, ra- «portând decī Senatului cele ce auzise din Palestina pri- «vitor la divinitatea Domnului Nostru, și declarând pe «față că era de părerea ca să fie în numărul Zeilor, «Senatul respinse propunerea pentru că n'a examinat'o. «Impēratul rămase în simțimētul sēu, și amenință de a «pedepsi pre acei ce ar întreprinde de a ponegri pe Creș- «tinii prin calomniile lor. Providența dumnezeiască inspi- «rase acest simțimēt lui Tiberie, pentru ca adevērul E- «vangeliei ce se născuse să fie respândit fără obstacol «în tot Universul.

CAPITOLUL III.

Progresele minunate ale Evangeliei.

Ast-fel acest cuvēt salutar fu respândit de odată ca o rază a sórelui prin forța a tot-puternică a Duhului lui

Dumnezeu, și pentru a împrumuta terminii Scripturii: *In tot pământul a eșit vestirea lor, și la marginile lumii cuvintele lor* (Ps. 18). Se vedu Bisericii rădicându-se în toate Cetățile, și în toate satele, și umplându-se de un număr nenumărat de persoane, întocmai cum grănarele se umplu de grâu în vremea secerișului. Acei cari fiind născuți din părinți intrați în rătăcire, și fiind crescuți în cultul demonilor lungezeau acolo ca niște bolnavi, fuseră liberați prin doctrina ce le predicară Apostolii, și prin minunile ce ei făcură în numele Domnului și Stăpânului lor, ast-fel că renunțând la mulțimea nenumărată a Idolilor, ei începură a recunoște pre singurul Dumnezeu care a creat toate ființele, și a'l cinsti prin toate datoriele Religiunii ce ne-au învățat Mântuitorul. Lumina harului luminând alte națiuni, și Cornilie primind el mai întâi darul credinței cu totă casa sa prin o vedenie din cer, și prin ministerul lui Petru la Cessaria, cetate celebră din Palestina, și mai mulți Greci din Antiochia cari fuseseră instruiți de către discipolii risipiți de persecuția rădicată contra lui Ștefan, Biserica din această din urmă Cetate crescă foarte tare prin concursul a mai multor profeți și al mai multor alți credincioși ce venise de la Ierusalim cu Barnaba și Pavel, și numele Creștin înflori ca o plantă fericită în această țarină roditoare. În același timp, Agab, unul din acei profeți pređise o lămete ce era să se întâmple. Iar Pavel și Barnaba fură trimiși la Ierusalim pentru a mângâia acolo pre frații lor prin slujba lor.

CAPITOLUL IV.

Caligula dă Regatul Jidovilor lui Agripa și trimite pre Irod în exil.

Tiberie murind după ce a domnit două-deci și doi de ani, Caligula'l succedă, și dădu lui Agripa Regatul Iudeii cu Tetrarchiile lui Filip și a lui Lysania. El dădu încă curând apoi și pre aceia a lui Irod ce o posedase din timpul morței Mântuitorului, și'l isgoni cu femeea sa Irodiada spre pedepsa mai multor crime, dupre cum Iosif o mărturisește. Filon om foarte celebru nu numai între noi, ci și între Păgâni, apăru sub domnia sa. El era Jidov

de națiune, și din una din cele mai nobile familii din Alexandria. Operile sale făcu îndestul de cunoscut cât de mult a lucrat el la studiul literaturii sante. Nu e nevoie de a vorbi de progresele ce el făcuse în filosofie și în literatura umană, fiind că totă lumea convine, că nimenea altul din secolul seü, nu câștigase cunoștinți atât de profunde ca el în doctrina lui Platon și a lui Pythagora, la care el se aplicase cu deosebire.

CAPITOLUL V.

Filon este trimis în ambasadă de către Jidovi la Caligula.

El a descris în cinci cărți nenorocirile de care Jidovi fură necăjiți sub domnia lui Caligula, estravaganța ce avu acest Impărat de a face să fie adorat ca un Dumnezeu, și violențele ce el făcu asupra supușilor săi. Raportând în deosebi miseriile Jidovilor, el nu uită de a spune, că a fost trimis ambasador la Roma pentru interesul acelor din Alexandria, și că pledând în prezența lui Caligula pentru apărarea legilor țerei sale, nu câștigă alt rezultat de cât acela de a fi batjocorit, și de a fi în primejdie ca să și peardă și viața. Iosif face de asemenea mențiune despre acesta în acești termini în cartea a opt-spre-decea a antichităților Judaice. «Intâmplându-se în Alexandria o «fôrte mare ceartă între Jidovi și Greci, ei trimiseră din «ambele părți trei deputați la Caius, din cari Apion și «Filon erau șefii. Apion acuză pre Jidovi de mai multe «lucruri, și principalmente de aceea că nefiind atuncea «nici un loc în totă întinderea Imperiului Roman unde «să nu se zidească Templuri și Altare în onórea Impă- «ratului, și unde să nu'l cinstească ca pre un Dumnezeu, «Jidovi erau singurii cari refusaü de a'i da această onóre, «și de a jura pe numele seü, la care adaoase tot ce creðu «a putea irita mai mult pre Caius». Când Filon frate a lui Alexandru Alabarque, care era un om de fôrte mare merit, și mare filosof, se pregătea a responde pentru Jidovi, Caius 'i porunci de a se retrage, și se umplu astfel de mânie în contra lui, că de nu ar fi ascultat cu grăbire el ar fi fost fără indoială ultragiat. Atunci Filon

înturnându-se către jidoviî ce'l însoțeau le țise: «Acum «noi trebuie se sperăm mai mult de cât tot-déuna, fiind «că Impăratul fiind atât de iritat în contra noastră, Dum-«neșeu nu va lipsi de a ne fi favorabil».

Filon spune el-însuși tôte împrejurările Ambasadii Sale în cartea ce aș compus anume. Nu voiș însemna din aceste de cât ceia ce servește la a justifica că nenorocirile ce se întempleră atuncea Jidovilor erau o dreaptă pedepsă a atentatului ce ei comisese contra Mântuitoruluî. El spune mai întâi că sub domniea lui Tiberie, Sejan, care avea mare credit la densus făcu tot ce putu pentru a ruina Națiunea Jidovilor. El face de asemenea mențiune de turburările ce Pilat, sub guvernământul căruia Mântuitorul fusese dat morții, ațăță între Jidovi vroind a întroduce în Templul lor ce subsista încă atuncea, un cult contrariu Legii lor.

CAPITOLUL VI.

Nenorociri întemplate Jidovilor după atentatul ce ei comisese contra Mântuitoruluî.

El arată apoi cum Caligula succedând la Imperiul Roman după mórtea lui Tiberie, trată în mod crud pe supușii săi, și exercită cele mai oribile violențe contra Jidovilor ca și contra celor-lalți. Eu cred că, nu voiș putea face nimic mai bine de cât de a transcrie aici propriile sale cuvinte: «Caligula întrebuiță o mare asprime contra tu-«turor popórelor, și mai cu sémă contra Jidovilor. Ura «de care el era însușlețit contra acestei Națiuni, 'l împinse «a'și atribui tôte Oratoriile ce ea avea în Cetățî, și începând prin acea din Alexandria, el umplu acele Oratorii «cu statuefe sale, căci a permite altora se le pună, era «a le pune el însuși. În fine el schimbă acel Templu a-«tât de celebru din Ierusalim care până atunci fusese ne-«violabil, și care fusese tot-déuna un azil sacru, într'un «Templu cu numele său, făcându-l a se numi Templul «junelui Jupiter». El istorisește într'o altă carte al cărei titlu este despre virtuți, o mulțime de alte nenorociri ce se întempleră sub domnia acestui Principe locuitorilor din Alexandria, și pe care e cu greu de ale repeta. Iosif se

unește pe deplin cu el în istorisirea pe care o face relativ de mizeriile de care Jidovii fură împovărați după timpul lui Pilat, și după crima ce comiseră contra Mântuitorului. Iată ce dice el despre acesta în cartea a doua a Răsboiului Jidovilor contra Romanilor: «Pilat fiind trimis de «căt-re Tiberie ca Guvernator în Iudea, aduseră noptea «în Ierusalim drapeluri pe care erau imagini ale acestui «Impărat. Jidovii fură de acesta atât de surprinși și atât de «iritați, în cât după trei zile se făcu o mare turburare, «pentru că ei consideraū această faptă ca o violare a le-«gii lor, ce oprește expresamente de a pune în cetățile «lor vre o figură de omenii sau de animale». Ori-cine 'și va da ostenelă de a compara aceste cuvinte cu Istoria E-vangeliei, va recunoaște cu înlesnire, că aclamarea prin care Jidovii protestară în timpul Patimii Mântuitorului, cădu curēnd asupra capului lor. Iosif raportēză încă în acești termini o altă nenorocire ce Dumne-deū permise pentru a'i pedepsi. «Noi avem un tesaur sacru pe care-l «numim Corban, și Pilat ce era atunci la Ierusalim, vroi «a lua banii din el pentru a aduce apă în cetate prin «apeducte, ale cărei isvōre sunt depărtate de patru sute «de stadii. Poporul se mișcă ast-fel de acesta, că se a-«dunară din tōte părțile un număr foarte mare pentru a «se plānge la el despre acesta. Fiind că nu era greū de «a prevedea, căci ar putea veni la o revoltă, el dete or-«din soldaților săi de a se desbrăca de haitele lor de rēs-«hoiū pentru a se îmbrăca cu haîne obștești, a se ames-«teca ast-fel printre popor, și a'l ataca nu cu lovituri de «sabie, ci cu lovituri de bâte îndată ce ar începe a striga. «Lucrurile fiind dispuse ast-fel el dete semnalul de dea-«supra tribunalului său, și soldații săi executară ceia ce «li se poruncise. Mai mulți Jidovi periră uni de lovituri «rile ce primiră, iar alții fiind înădușiți în imbulzēlă când «vroeau se fugă. O pedepsă atât de aspră umplu de mi-«rare pre restul acestei mari mulțimi, și revolta se liniști».

Același autor mărturisește, că cetatea Ierusalim fu agitată de un mare număr de alte revolte, și că ea nu fu nici odată scutită de turburări până ce fu redusă sub puterea Romanilor prin armele lui Vespasian. Iată cu ce mod Dreptatea dumne-dească. 'i pedepsea pentru crima ce comisesse contra Mântuitorului.

CAPITOLUL VII.

Mórtea violentă a lui Pilat.

Nu trebuie se omit ceia ce se spune de Pilat care condamnase pre Mântuitorul, că sub domnia lui Caligula de care vorbim acum, el cădu în nenorociri atât de grozave, în cât pentru a scăpa de ele se sinucise cu propria sa mână. Ceia ce fără îndoială trebuie a fi considerat ca o pedepsă ce Dreptatea dumnezească ordonase contra negiurii sale.

Acésta este raportat de către autorii Greci, cari aũ scris Olympiade, și cari aũ urmat exact ordinea timpului în povestirea evenimentelor celor mai remarcabile.

CAPITOLUL VIII.

Fómetea întemplată sub domnia lui Caligula.

Caligula ne domnind de cât cel mult patru ani, Claudie 'i succedă la Imperiũ. Mai tot pământul fu bântuit sub domnia sa de o crudă fómete, ce a fost raportată de către autorii cei mai contrari Religiei noastre, și carea a fost predisă de către Profetul Agav, de care s'a vorbit în Faptele Apostolilor. (Fapt. Apost. Cap. 11). Autorul dîcînd, că Discipoliĩ hotărîră în acel timp de a trimite fie care după puterea sa milostenii fraților ce locuiaũ în Iudea, ceia ce ei făcură în adevăr, trimițendu-le Preoților din Ierusalim prin mâinele lui Pavel și a lui Barnaba, el adauge cele ce urmédă.

CAPITOLUL IX.

Martirul lui Iacob Apostolul.

În același timp Regele Irod întrebuiță puterea sa ca să maltrateze pre unii din Biserică. Așa ordonă mórtea prin sabie a lui Iacob fratele lui Ioan. Climent spune în cartea a șéptea a Instituțiunilor sale o istorie fórte memorabilă pe care o aflase de la cei ce fuseseră înaintea lui. El dîce că acel ce-l dase judecăței, vedînd că el măr-

turisia cu generositate credința, fu 'atât de tare mirat de statornicia sa, în cât declară el însuși că era creștin. Ei fuseră deci duși împreună la supliciū, și pe când 'i ducea, el rugă pre Iacob de a-l erta. Iacob oprindu-se puțin 'i dișe: «Pace ție» și-l îmbrățișă. Apoi amândoi au fost omoriți, tăindu li-se capul. Sânta Scriptură spune (Fapt. Cap. 12) încă că Irod vădend că mórtea lui Iacob plăcea fórte tare Jidovilor, prinseră pre Petru, și arestându-l 'l puse în temniță, și l'ar fi condamnat la mórte, și pe el dacă în nóptea înaintea dîlei ce era destinată pentru supliciul său, n'ar fi fost liberat într'un chip miraculos de către un ânger, și iconomisit pentru predicarea Evangheliei.

CAPITOLUL X.

Irod Agripa este pedepsit de persecuția ce întreprinsese asupra Apostolilor.

Persecuția ce întreprinsese Irod asupra Apostolilor nu rămase mult timp nepedepsită, și ângerul executor al Dreptăței dumnezești 'l făcu curend a suferi pedepsa ce merita pentru nelegiuirea sa. Se spune în Faptele Apostolilor că el se duse din Iudea la Cessaria, și că într'o di de sərbătore arătându-se îmbrăcat cu o haină Regală, și ședend pe tronul său vorbea înaintea poporului, care striga în aclamațiunile sale: Este vócea unui Dumneșeu și nu a unui om. Și în acel moment un ânger al Domnului 'l lovi, și fiind mâncat de vermi el muri. (Cap. 12). Este loc de a ne mira de perfecta conformitate ce se întelnește între Sânta Scriptură și Iosif în istorisirea acestui miracol. Căci iată sincera mărturisire ce el face de acest important adevăr în cartea a nouă-spre-decea din istoria sa. «In anul al treilea al domniei sale, el celebră în «Cetatea Cessariei, ce se numea odinióră Turnul lui Stratton, jocuri solemne în onórea Impératului. Toți cei mari, «și tótă nobleța din provincie se găsiră la acea sərbătore: Iară a doua di după aceste spectacole, Agripa veni «des de diminéță la Theatru cu o haină al cărei fund «era de argint lucrat cu atâta artă, în cât când sórele 'l «bătea cu razele sale strălucea de o lumină atât de vie, «că nu-l putea privi cineva fără a fi mișcat de un res-

«pect amestecat cu frică. Atunci acei lași lingușitori, ale
«cărora discursuri otrăvitoare răspândeau un venin mortal
«în inima Principilor, începură a striga: Că până atunci
«el nu considerase pe Regele lor de cât ca pe un om,
«dar că ei vedeau acum că se cuvinea a-l onora ca pe
«un Dumnezeu, și a-l ruga de ale fi favorabil, fiind că
«el părea că nu era ca ceia-lalți de o condițiune muri-
«tore. Agripa suferi această nelegiuire pe care ar fi tre-
«buit a o pedepsi foarte riguros.

«Insă îndată rădicând ochii el vedu un ânger de-asu-
«pra capului său pe o funie întinsă în aer, și nu avu
«greutate de a cunoște că acel ânger era predicarea ne-
«norocirii sale, după cum fusese odinioară a bunei sale
«norociri. Atunci el scose un adânc suspin, și simți în
«acel moment măruntaele sale sfâșiate de dureri nesuferite.

«El se întoarse către amicii săi, și le duse: Iată acela
«pe care voi vroiți a-l face să creadă a fi nemuritor gata
«de a muri, și această necesitate ne evitabilă nu putea fi
«o convingere mai grabnică de minciuna voastră. Insă tre-
«buie a vroi tot ce Dumnezeu vroește: Eram prea fericit,
«și nu era Principe a cărui fericire ar fi trebuit să pis-
«muesc. Isprăvind aceste cuvinte, el simți durerile sale
«sporind încă. L duseră în Palatul său, și svonul se răs-
«pândi că era gata de a și da duhul. Indată tot poporul
«cu capul acoperit de un sac, după obiceiul părinților noș-
«tri, făcu rugăciuni la Dumnezeu pentru sănătatea Rege-
«lui său, și tot aerul răsună de strigăte și de plângeră.
«Acest Principe, ce era în cea mai de sus cameră a Pala-
«tului său vedându-i de acolo prosternați la pământ, nu și
«putu opri lacrimile; și acele crude dureri neîncetând de
«cinci zile, l luară în anul al cinci-șeci și patru al vie-
«ței sale, care era al șeptele al domniei sale: Căci el domni
«patru ani sub Impăratul Caius, dintre care cei dintâi trei
«el n'avea de cât Tetrarchia care fusese a lui Filip, și
«se-adaogă în anul al patrulea Tetrarchia lui Irod; și în
«cei trei ani ce el domni sub Clăudie, acest Impărat l
«dădu și Iudea, Samaria și Cesaria».

Iată ce duse Iosif, a cărui sinceritate, ce-l face conform
cu Istoria sântă, o admir. Și dacă nu se unește cu ea a-
supra numelui acestui Rege, totuși se unește asupra tim-
pului și a faptului. Cea ce arată, saă că numele a fost

schimbat din greșala scriitorilor, saū că acest Rege avea două nume cum s'a întemplat la mai mulți alții.

CAPITOLUL XI.

Despre înșelătorul Theudas, și despre cei ce urmase lui.

Fiind că Luca în Faptele Apostolilor introduce pre Gamaliel, carele deliberând într'un consiliū ținut de cătră Jidovi contra Apostolilor vorbește de Theudas, *care mai nainte de aceste țile s'a sculat, dicēnd, cum că el este ore-care mare, lângă care s'a lipit număr de bărbați ca la patru sute.* (Fapt. Apost. Cap. 5). *Inșă s'aū omorit, și toți câți 'l ascultaū pre el s'aū risipit și s'aū făcut întru nimică,* este cu cuviința de a vedea ce dice Iosif despre acēsta. Iată ce spune el în opera ce am citat: În timpul ce «Fadus era «Governator al Iudeii, un fermecător numit Theudas înșelă o mare mulțime de popor luându-i tot avutul sēū, și înduplecându-o a-l urma până la Iordan, dicēnd, că «era Profet, și că el va opri cu un singur cuvēt cursul «acestui fluviū pentru a o face să-l trecă ca pe uscat. El «înșelă ast-fel pre mai mulți. Inșă Fadus pedepsi pre a «cest nerușinat, împreună cu aceia ce se lāsase a fi înșelați de el, pentru nebunia lor. Căci el trimise asupra «lor câte-va trupe de Cavalerie, care surprindēndu-i ucise «din ei o parte, luară mai mulți prizonieri, și pe Theudas «între alții, căruia 'i tăiară capul și-l duseră la Ierusalim. «Acelaș Istoric povestește apoi fōmetea ce se întemplă «sub domnia lui Claudie».

CAPITOLUL XII.

Caritatea Elenei, Regina Osdroenienilor.

În acel timp, dice el, se întemplă fōmetea cea mare, ce întristă Iudea, în timpul căria Regina Elena făcu a distribui sēracilor o mare cantitate de grăū ce ea cum-părase din Egipt. Acesta este cu totul conform cu ceia ce este raportat în Faptele Apostolilor, că Discipoliți cari erau

în Antiochia trimiseră milostenii prin Pavel și Barnaba celor din Iudea (Cap. 11). Se vede încă într'o mahala a Ierusalimului ce se numește acum Elie, mărețul mormint al Elenei, ce se dice, că a fost Regină a Adiabenienilor.

CAPITOLUL XIII.

Despre Simon Magul.

Credința fiind primită de totă lumea, inimicul comun al mântuirii omenilor, se grăbi de a pune Stăpânire pe Cetatea dominantă, și ducând acolo pre Simon de care am vorbit mai 'nainte, el surprinse prin vrăjile sale un mare număr de locuitorii.

Iustin care trăi puțin mai târziu după timpul Apostolilor, și despre meritul căruia vom da la locul său laudele ce i se cuvin, a vorbit despre el în a doua Apologie ce a adresat-o Împăratului Antonin pentru Religiunea noastră. După ce Mântuitorul, dice el, s'a înălțat la cer, demonii produsă niște omeni ce diceau că erau Dumneșei, cărora forțe departe de a le face vre-un tratament rău voi le-ați dat mari onoruri, Simon Samarineanul născut într'un sat numit Gitton, făcând sub domnia lui «Claudie în Cetatea Imperială mai multe farmece prin ajutorul demonilor, el fu recunoscut acolo ca un Dumneșeu, și onorat ca atare prin o statuie pusă între cele două «punți ale Tiberului cu această inscripțiune: Lui Simon «Dumneșeul cel sânt. Mai toți Samarinenii și mai mulți «de alte Națiuni 'l cinstesc ca pre un Dumneșeu, și dau «numele primei sale inteligențe unei femei numită Elena «ce-l urmădea pretutindenea, și care se prostituase mult «timp mai 'nainte într'un loc de desfrânare la Tyr, Cetate din Finicia». Ceia ce spune Irineu în cartea întâia contra Eresiilor se acordă cu ceia ce am raportat de Iustin. El descrie în acel loc necurăția moravurilor sale, și nelegiuirea doctrinei sale. Este nefolositor de a le raporta aici, fiind că acei ce vor dori ale cunoște, pot vedea operele lui Irineu, unde descopere origina Ereticilor, nereglarea vieții lor, și falșitatea simțimintelor lor. În fine am aflat că Simon fu autorul celei dintâi Eresi. Acei cari din timpul său până în timpul nostru au făcut profesiune

de secta sa, aũ imitat tot-déuna pe dinafarã modestia și curãția ce face pre creștini atãt de recomandabili, și n'aũ încetat de a recãdea în superstițiile Idololatriei, prosternãndu-se înaintea icónelor sale a statuelor sale și înaintea statuelor Elenei, aducẽdu-le tãmãe și jertfe, și observãnd alte ceremonii secrete, a cãrora estravaganțã și nelegiuire pricinuesc mirare. Fõrte departe de a voi sã scriũ aceste abominabile murdãrii, nu cred ca vre o persõnã se põtã vorbi despre acestea dacã are cãt de puținã pudõre ne fiind nimic mai infam ca acẽstã sectã criminalã care are deaface cu femeii perdue și încãrcate de pãcate, de care ea (secta) abuzẽzã într'un mod miserabil.

CAPITOLUL XIV.

Petru predicã Evangelia la Roma.

Demonul inimic al mãntuirii õmenilor, și care vecnic le întinde curse rãdicã în acel timp pre Simon, acel autor al atãtor nenorociri, pentru a-l opune Sãntilor Apostoli a'ĩ Mãntuitorului. Inșã Harul cerului susținẽnd pre credincioșii sãi miniștri, stinse acel foc eșit din iad, și smeri îngãmfarea ce se înãlta contra lui Dumneđeũ. Pentru aceia întreprinderile lui Simon, nici ale altor ce se arãtarã în timpul Apostolilor nu puturã sã subsiste. Lumina dumneđeescã ce începea a lumina pre õmeni, și forța atot-puternicã a Verbului ce însuflețea pre Predicatorii Evangeliei sale, nimicirã planurile acestor nelegiuiri.

Inșelãtorul de care vorbesc fiind descoperit de Petru în Iudea, și fiind lovit de strãlucirea extraordinarã a acestei lumini dumneđeesci, trecu marea și merse în Occident, în cugetarea cã n'ar putea nici odatã altmintrelea sãvãrși ceia ce el dorea. Demonul care domnea imperios în Roma favorisa ast-fel întreprinderile sale în cãt i se înãlta curẽnd o statue ca unui Dumneđeũ. Inșã acẽstã falsã prosperitate nu fu de lungã duratã. Providența care veghiazã neîncetat pentru binele oamenilor trimițẽnd îndatã contra acestui inimic al mãntuirii lor pre Petru acest mare Apostol, care întrecea pre toți cei-lãlți în virtute, care era acoperit de armele lui Dumneđeũ, și care aduse în Occident lumina Evangeliei.

CAPITOLUL XV.

Despre Evangelia lui Marcu.

Cuvântul lui Dumnezeu fiind anunțat în Roma, înșelătoriile lui Simon fură acolo curând distruse cu autorul lor. Lumina pietății făcu o impresie atât de vie în Spiritul auditorilor lui Petru, în cât nemulțamiți de a fi ascultat doctrina sa, ei rugară pre Marcu Discipolul său de a le-o lăsa prin scris. El 'i cerură acest har cu stăruitoare rugăciuni până l'au obținut, și până ce el aū compus Evangelia ce poartă numele său. Se țice că Petru luminat de Spiritul lui Dumnezeu se bucură de aprinderea zelului lor, aprobă opera lui Marcu, și permise ca se fie cetită în adunarea credincioșilor. Climent face mențiune de acest fapt în cartea a opta a Instituțiunelor sale, și Papias Episcop de Ierapole o confirmă. Se țice că Petru vorbește de Marcu în prima sa Epistolă ce a scris din Roma, pe care o desemneză sub numele de Babilon prin aceste cuvinte: *Biserica care este în Babilon și este alésă ca voi, și fiul meu Marcu vė salută.*

CAPITOLUL XVI.

Marcu predică mai întâi Evangelia în Egipt.

Se țice că Marcu fiind trimis în Egipt predică acolo el mai întâi Evangelia ce scrisese, și întemeiă acolo cel dintâi Biserica din Alexandria. Marele număr de bărbați și de femei ce primiră credința se aplicară cu o căldură atât de minunată la exercițiile unei Santei Filosofit, în cât Filon aū cređut de datorie de a remarca exact obiceiurile lor, adunările lor, ospetele lor, și tot modul de viețuire al lor.

CAPITOLUL XVII.

Istorisirea făcută de Filon despre exercițiile Egiptenilor.

Mai mulți cred că Filon fiind venit la Roma sub domnia lui Claudie, el conferă acolo cu Petru care predica

Evangelia. Și acesta este cu atât mai adevărat, că într'o carte ce a compus pe urmă, el descrie lămurit regulile ce Biserica observă încă astăzi; el reprezintă cu fidelitate modul de viață din cele mai aspre dintre noi, și'i admiră ca pre niște oameni Apostolici, cari fiind scoboriți din Jidovi rețineau încă mai multe practice de ale Legii. După ce au protestat în cartea despre viața contemplativă de a vroi se facă o istorisire sinceră a adevărului, și de a nu spune nimic de la sine, el mărturisește că numea pre bărbați Therapeuți și pre femei Therapeutice și dă cuvânt pentru care li se dedese aceste nume, sau pentru că, ca niște Medici cerești ei vindeau de stricăciunea patimilor pre acei ce veneau la ei, sau pentru că ei dădeau neconținut lui Dumnezeu cultul unei pietăți adevărate.

Nu e necesar de a căuta cu multă îngrijire dacă li se dedese acest nume, sau că-l primise de aiurea, numele de creștin nefiind încă atunci pretutindene în us.

El mărturisește că ei renuntau la posesiunea averilor lor abandonându-le celor de aproape ai lor, și că scutindu-se ast-fel de toate grijile secolului, ei se retrageau la țară, evitau conversația persoanelor din lume, ce știau a fi foarte contrariu studiului înțelepciunii. Intru acesta mi se pare că el imitau prin arderea credinței lor Sânta asprime a Prorocilor (Fap. 2). In Faptele Apostolilor se spune că Discipolii Apostolilor vindeau averile lor și aduceau prețul, și 'l împărțea tuturor după cum fie-care avea lipsă, ast-fel că nu mai erau săraci între ei, pentru că toți acei ce posedau fonduri de moșii sau de casă, le vindeau și aduceau prețul pe care-l puneau la picioarele Apostolilor. Filon dîcînd același lucru despre Therapeuți adaoge ceia ce urmîdă: «Sunt de aceste persoane răspândite în tota lumea, Națiunile cele mai barbare făcînd aceiași parte la un bine atât de mare ca și Grecii. Sunt totuși de aceste persoane un mai mare număr în Egipt, și în împrejurimile Alexandriei, de cât aiurea. Se aleg cei mai virtuoși dintre ei pentru ai trimite într'un loc dincolo de eleșteul Mariei, care este ca o țară a Therapeuților, și care este foarte comodă, atât din cauza siguranței, cât și din cauza temperaturii aerului.

«După ce a descris locuințele lor, el vorbește de bi-

«sericile lor în acești termini. Este în fie-care locuință o «Monastire unde ei celebrează singuri Sântele mistere, fără «a aduce acolo nimic de băut, sau de mâncare, nici pen- «tru alte necesități ale trupului, ci numai cărțile legii, «profeții, și imnuri proprii, a întreține și a crește știința «și pietatea. Vorbind apoi de ocupațiunile lor, dice: Ei «se exercită la virtute de dimineața până seara. Citesc «cărțile sântei lor Filosofii, și le explică alegoric duple «tradițiunea Părinților lor. Căci ei cred că cuvintele nu «sunt de cât imagini și semne de lucruri ascunse ce se «descoperă prin alegorii. Ei au de asemenea mai multe o- «pere de ale vechilor autori ai Religiunii lor, în care a- «devărul este învățat sub aceste figuri, și urmădește același «metodă». Se pare că acesta este discursul unul om care au- «dișe explicându-se sânta Scriptură Doctorilor noștri. Pote- «că prin aceste opere ale vechilor autori el înțelege Evan- «geliile și Epistolele Apostolilor unde sunt mai multe ex- «plicări din profeti, și mai cu sémă aceia care este adre- «sată Evreilor. Filon vorbește după acesta de Psalmii ce el compun. «Ei nu se mulțămesc, dice el, de a medita «adevărul. Ei fac spre lauda lui Dumnezeu cântări și im- «nuri de tot soiul de versuri, și de măsurii. El spune mai «multe alte lucruri în șirul operei sale însă eu n'am ales «de cât aceia ce servește a descrie caracterul și modul de «viețuire al creștinilor. Iară dacă cineva pretinde că a- «ceste cuvinte trebuiesc a se înțelege despre alte persoane, «'l rog ca să dea o deosebită atențiune la acestea, care «fără greutate nu pot fi înțelese de alții afară de acei de «cari vorbesc. Cumpătarea, dice el, este fundamentul «pe care el înalță edificiul celor-lalte virtuți. Nici unul «din ei nu bea nici mănâncă de cât după apusul so- «rului, pentru că ei cred, că totă ziua se cuvine a fi în- «trebuințată la studiul înțelepciunii, și că grija trupului «trebuie a fi rezervată nopții. Mai mulți petrec trei zile «întregi fără să mănânce, și unii au o atât de mare plă- «cere ca să se nutrească de înțelepciune, în cât deabia «mănâncă odată în șese zile când necesitatea 'i obligă la «acesta. Eu sunt foarte convins, că Filon a vorbit în a- «cest loc de cei ce sunt de Religiunea noastră. Inșă dacă «mai este încă cine-va care să refuze de a rămânea de «acord relativ la acesta, trebuie ca el se mērgă la alte

«locuri ce urmădă, și care de sigur, nu pot fi înțelese de
«cât de creștini. El dăce, că afară de bărbați erau și fete
«tinere, care conservaū virginitatea lor într'o vârstă ina-
«intată, nu de necesitate ca unele din Preotesele Grecilor,
«ci din iubirea virtuții, care desprețuesc plăcerea tru-
«pului pentru a gusta din acea a spiritului, și care nu
«voesc a naște copii supuși morții, ci a naște producțiuni
«spirituale și ne coruptibile pe cari le produce sufletul
«când este plin de iubirea lui Dumnezeu. Puțin după a-
«ceia el intră încă mai în detaliu dăcând: El explică ale-
«goric cuvintele Sântei Scripturi, căci compară legea cu
«un animal și dăce, că litera este asemenea trupului, și
«sensul sufletului. Pietatea lor se atașază principalmente
«sensului, și nu privește litera de cât ca o oglindă care
«descopere această frumusețe ascunsă».

Ce nevoe e de a vorbi de adunările, de locuințele se-
parate ale bărbaților și ale femeilor, de practicile ce sunt
încă astăzi în us între noi, precum rugăciunile și postu-
rile ce facem, și mai cu deosebire în timpul patimilor Mân-
tuitorului și altele ce nu le facem? Acest celebru autor
face o istorisire foarte exactă de aceste practice, când dăce,
că unul singur cântă începutul psalmilor, și că cei-lalți după
ce l-au ascultat în tăcere cântă numai sfârșitul.

Că toți se culcă pe pământ pe pae în acele zile; că
se abțin de vin și de carne, nebând de cât apă și ne
măncând de cât pâine, sare și isop. În fine, el descrie
ordinea Miniștrilor Bisericeii, și mai cu sémă demnitatea
Episcopilor, care este cea mai înaltă din toate. Cei ce vor
voi a cunoște acestea n'aū de cât să vadă cărțile sale
din cari se vede destul de lămurit, că el n'are scopul de a
vorbi, de cât de acei ce aū fost după Apostoli primii Pre-
dicatori ai doctrinei Evangheliei.

GAPITOLUL XVIII.

Catalogul cărților ce avem de la Filon.

Acest om rar, care era atât de îmbelșugat în cuvinte,
atât de bogat în sentințe atât de înalt în cugetări, a fă-
cut mai multe opere asupra Sântei Scripturi. El a scris
mai întâi asupra Geneseii, și a explicat prin ordine tot ce

este conținut în ea, și a intitulat această operă: Alegorie a legilor sacre. El a explicat afară de acesta în particular ore-care puncte dificile din Scriptură, propunând obiecțiunile, și adăogând răspunsurile, și a dat acestei cărți titlul de: Cestiuni și de Soluțiuni asupra Genesei și asupra Exodului.

El a compus pe lângă acestea diferite tractate asupra unor subiecte, de conținut deosebit precum, două despre agricultură, două despre beție, despre aceia ce spiritul sobru doarește, și despre ce el desprețuește. Despre confusiunea limbelor, despre fugă și invențiune despre studiul literilor Umane. Despre Moștenitorul lucrurilor dumnezești, sau despre divisiunea în părți egale și neegale, despre cele trei virtuți descrise de Moisi cu cele-lalte, despre schimbarea numelor, și pentru ce numele sunt câte odată schimbate. Și în această carte el declară, că a scris din ambele Testamente; din cel dintâi și din cel de al doilea. El a făcut o altă carte despre Transmigrațiune. O alta despre viața înțeleptului, care are o justiție perfectă, sau despre legile nescrise. O alta despre Uriași. O alta despre Nemutabilitatea lui Dumnezeu. Adăogați pe lângă aceste cinci cărți, asupra aceia, că visurile sunt trimise de la Dumnezeu duple simțimentul lui Moisi. Iată ce avem din operele ce a făcut et asupra Genesei. Avem încă de la el cinci cărți despre cestiuni și soluțiuni asupra Exodului.

Una despre Tabernacol. Una despre cele dece porunci. Patru despre legile particulare ce se rapórtă la cele dece porunci. Una despre animalele destinate sacrificiilor, și felurile sacrificiilor. Una despre recompensele și pedepsele ce sunt propuse în lege atât celor buni cum și celor răi. Una despre imprecățiuni. Afară de toate aceste cărți este încă una despre Providență, una despre Jidovi, una despre omul ce duce viață civilă, una care are pentru titlu Alexandru, sau că animalele au rațiune. Una că ori cine păcătuește este sclav, și cine se aplică la virtute este liber. Apoi este aceia despre viața contemplativă din care am citat bucațile unde se vorbește de viața Discipolilor Apostolilor. Se dice, că a mai făcut încă o explicare a cuvintelor evreești ce se întelnesc în lege și în profeti. Același Filon venind la Roma sub domnia lui Caligula, și compunând o carte de crimele sale, căria în derisiune

’i dete titlul de virtuți. Se dice că el o ceti în plin Senat după ce Claudie se făcu Imperator, și că el câștigă prin acésta o reputațiune atât de mare, în cât operile sale fură judecate demne de a fi conservate în Bibliotecele publice.

În același timp pe când Pavel se întorcea de la Ierusalim în Illyria, Impăratul Claudie isgoni pre Jidovi din Roma, lucru care a determinat pe Aquilla și Priscilla ca să mērgă cu alți Jidovi în Asia, și să rămână cu Pavel care întărea credința bisericilor pe cari le întemeiase în aceste țeri, duple cum se spune în Faptele Apostolilor.

CAPITOLUL XIX.

Marea nenorocire întemplată Jidovilor într’o zi a sērbătorii Paștelor.

Pe la finele domniei lui Claudie se întemplă la Ierusalim în timpul sērbătorii Paștelor o revoltă atât de mare și un tumult atât de straniu, în cât trei-zeci de mił de Jidovi fură sdrobiți la eșire, și veselie Sērbătorii fu schimbată într’un doliu public, precum Iosif o raportēză destul de clar în acești termini: «Claudie a dat Regatul Iudeii lui Agripa fiul lui Agripa, și guvernământul Samariei a Galileei, și a țerei ce este dincolo de Iordan lui Felix și după ce a domnit trei-spre-zece ani și opt luni muri, și lăsă Imperiul lui Neron»

CAPITOLUL XX.

Desordini întemplate la Ierusalim sub Domnia lui Neron.

Iosif spune în cartea a două-zecea din istoria sa de o altă revoltă provocată de către Preoții din Ierusalim sub domnia lui Neron și Guvernământul lui Felix. «Suveranii Sacrificatori, dice el, intrară atunci în ceartă cu Sacrificatorii ordinari, și cu căpeteniile din Ierusalim: Toți erau însoțiți de ómenii armați, pe cari ’i alegeau dintre cei mai turbulenți și mai determinați. Ei începeau prin a-și adresa injurii, și veneau apoi la lovituri cu petre,

«fără ca nimeni să caute a-i despărți, și se părea că nu mai
«era de loc Magistrați în cetate cari să aibă dreptul de
«a-i împiedeca a face cu deplină libertate tot ce le plă-
«cea. Nerușinarea și cutezarea Marilor Sacrificatori, merse
«atât de departe, în cât ei trimiteau pre oamenii lor în
«grânare de luaă dijmurile ce aparțineau Sacrificatorilor,
«din cari unii erau atât de săraci că muriau de fôme,
«atât de tare justiția era atunci călcată în picioré prin vio-
«lența acelor rësvrătitori. Același autor raportéză, că hoții
«uciseră, diua amiadă mare, trecători în mijlocul cetăței,
și că amestecându-se în mulțime cu pumnalele ascunse
sub hainele lor, ei loveau pre acei ce se găseau lângă
ei, și când cădeau morți la picioréle lor, ei arătau durere
ca și cei-lalți, procedură care 'i-a făcut să rămână mult
timp necunoscuți. El spune, că ei asasinară ast-fel pre Sa-
crificatorul Ionathan, și pre mai mulți după aceia, și că
frica de aceste violențe deveni mai teribilă de cât chiar însuși
pericolul, așteptând fie-care morțea în tot momentul
ca în mijlocul rësboiului și al luptelor.

CAPITOLUL XXI.

Despre un Egiptean de care s'a vorbit în Fap- tele Apostolilor.

«El vorbește puțin după aceia de un Egiptean în a-
«cești terminii. În acel timp veni un om din Egipt la Ie-
«rusalim, care se lăuda că este profet. El amăgi un mare
«număr de popor care merse după densusul în muntele O-
«livelor, și năvăli asupra cetăței, ca să o ia. Indată ce
«Felix se înștiință despre acésta, merse de-i atacă cu un
«mare număr de ómeni de rësboiú, și cu mai mulți lo-
«cutorii cari se luptau cu bravură pentru apărarea pa-
«triei lor. Unii din ei fură uciși, și alții prinși. Insa acel
«înșelător scăpă. Iată ce istorisește Iosif în cartea a doua,
«la care e potrivit a adăoga ceia ce este dis în Fap-
«tele Apostolilor, că un Tribun diuse lui Pavel când Jido-
vit rëdicară contra lui revoltă în Ierusalim, pe când Felix
era Guvernator al Iudeii: *Oare nu ești tu Egipteanul,
cela ce mai 'nainte de dílele aceste te-ai sculat
asupra, și ai scos în pustie pre cele patru mii*

de bărbați briganți? Iată ce avem de spus despre cele ce se întâmplară în timpul Guvernământului lui Felix.

CAPITOLUL XXII.

Pavel este trimis din Iudea la Roma, și este achitat de judecători.

Festus fu trimis de Neron pentru a succeda la guvernământ lui Felix. Sub dânsul Pavel pledând cauza sa fu dus legat la Roma. El avea cu dânsul pre Aristarch, pre care-l numește pentru acest cuvânt, în una din Epistolele sale, *cel împreună cu mine robit*. Luca care a scris Faptele Apostolilor, și care le-a sfârșit în acest loc, mărturisește că Pavel rămase doi ani întregi la Roma, și că predică acolo Impărăția lui Dumnezeu cu totă libertatea fără ca niminea să-l împiedece de la acesta. Se spune, că justificându-se atunci el plecă din Roma spre a merge să predice Evangelia aiurea, și că revenind după aceea, suferi acolo martirul. Atunci scrisese el a doua Epistolă către Timotei, unde vorbește de prima oră când și apăra singur cauza, și de sfârșitul vieții sale care era aproape. *Intru apărarea mea cea dintâi, nimenea n'a mers cu mine, ci toți m'au părăsit; să nu li se socotescă lor. Iară Domnul a statut lângă mine și m'a întărit ca prin mine predicarea să se împlinescă și să o audă toate neamurile; și m'a mântuit pre mine din gura leului.* El arată lămurit în acest loc, că a fost scăpat din gura leului, ca să severscă predicarea Evangheliei, și prin leu el înțelege pre Neron, din cauza crușimei sale. Puțin după aceea prevedând sfârșitul său carele era aproape, el nu mai spune Dumnezeu mă va mântui din gura leului, ci, *Domnul mă va mântui de tot lucrul rău, și mă va scăpa în Impărăția sa cea cerescă.* Și predicând încă mai lămurit morțea sa, spune: *Că eu iată mă jertfesc, și timpul despărțirii mele s'a apropiat.* În această a doua Epistolă către Timotei el mărturisește că Luca era singur cu dânsul, dar nu mărturisește că l'ar fi asistat întâia oră când el pleda cauza sa. Pentru acesta Luca isprăvește Istoria Faptelor Apostolilor prin povestirea celor ce se petreceau în timpul când el era cu Pavel.

Am dis acésta ca să arăt că Pavel nu suferi martirul, întâia oră când merse la Roma, de care Luca face mențiune; căci se pare, că Neron care era atuncea, de o natură foarte blândă se mulțumi de rațiunile ce-î propuse Pavel pentru apărarea Religiei noastre; dar că dedându-se pe urmă la tot felul de cruđimă, el făcu ca să se simță efectele cruđimei sale de Apostoli precum și de cei-lalți.

CAPITOLUL XXIII.

Martirul lui Iacob, fratele Domnului.

Pavel apelând la Cesar, și fiind trimis de către Festus la Roma, Jidovii lipsiți de speranța de a-l omori în cursa ce-î întinseseră, înturnară turburarea lor asupra lui Iacob fratele Domnului, pre care Apostolii 'l puseseră pe tronul Episcopal al cetăței Ierusalim. Aducându-l deci înaintea poporului, ei voiră a-l sili să renunțe la credința lui Iisus Christos. Inșă în contra așteptărei lor declarând cu voce tare, și-cu o generosă libertate, că Iisus Christos și Domnul nostru era Fiul lui Dumnezeu, ei nu putură suferi mărturisirea adevărului ce acest mare om, a cărui pietate și virtute erau obștește recunoscute, o făcea, și-l uciseră în timpul când n'aveau Guvernator, după ce murise Festus. Am citat mai 'nainte cuvintele prin care Clement descrie felul morții lui Iacob, și mărturisește că el fu aruncat din înălțimea Templului, și ucis cu o lovitură de pârghe. Hegesip care trăia puțin în urmă după timpul Apostolilor, a vorbit despre acésta mai exact de cât ori cine, în cartea a cincea a Comentariilor sale. «Iacob, «dice el, fratele Domnului. supranumit dreptul, fu însărcinat cu cei-lalți Apostoli cu Guvernământul Bisericei. El «fu sânt chiar din pântecelul maicei sale; nu beu nici o «dată nici vin nici oră ce altă băutură amețitoare, nu mânca nici odată carne, nu-și tăia părul nici odată; nu «întrebuintă nici odată nici băi, nici parfumuri. El intra «singur în Sanctuar, și nu era îmbrăcat cu haîne de lână, «ci cu de in. Intrând ast-fel în Templu, el se ruga în «genunchi pentru păcatele poporului, și era atât de sîrguitor la rugăclune, în cât genunchiul sêi se învertoșară «ca pelea unei cămile. Mărimea virtuței sale făcu a-l su-

«pranumi dreptul, și Oblias, adică apărătorul poporului,
«și dreptatea duple cum profeții o predisese de el. Unii
«din cele șapte secte de care am vorbit mai înainte, în-
«trebându-l care era porța lui Iisus, el le răspunse că I-
«isus era Mântuitorul, ceia ce fu cauza că unii din ei cre-
«dură într'ensul. Acei din cele șapte secte nu credeau în-
«vierea, nici că fie-care trebuie se primescă după această
«viață pedepse sau recompense duple faptele sale. Acei din-
«tre ei cari credură, credură prin ministerul lui Iacob. Mai
«mulți din principalii creștini, doctorii legii și Fariseii se
«turburară, dicând că era primejdie ca tot poporul să creadă
«pre Iisus ca pre Christosul. Adunându-se deci, ei diseră
«lui Iacob, te rugăm de a opri poporul care este preve-
«nit de o falsă opiniune că Iisus este Christosul. Convinge
«decă pre toți cei ce vin în această cetate la ziua Sărbă-
«torii Paștelor de a avea pentru Iisus simțiminte conforme
«adevărului. Noi avem toți încredere în tine, și-ți dăm a-
«cestă mărturisire cu tot poporul că ești drept, și că nu
«cauți în fața omienilor. Fă ast-fel ca poporul să nu cadă
«în rătăcire pentru Iisus. Căci el urmează ca și noi simți-
«mintele tale cu bucurie. Sue-te sus pe Templu, pentru
«ca să poți fi vădută și audită de tot poporul care a venit
«aicea din toate triburile, și chiar din țările barbarilor pen-
«tru celebrarea Sărbătorii. Doctorii legii și Fariseii pu-
«nându-l deci pe înălțimea Templului 'i strigară, dreptule
«căruiă noi toți trebuie a crede, fiind că poporul este în
«erere pentru Iisus care a fost răstignit, declară-ne care
«este porța acestui Iisus. Atunci el le răspunse cu voce
«tare pentru ce mă întrebați despre Iisus Fiul omului?
«El șade în cer dea-dreapta suveranei puteri, și va veni
«pre norii cerului. Mai mulți fiind întăriți în credință prin
«această mărturisire a lui Iacob, și începând a glorifica pre
«Iisus, dicând: Mărire și glorie Fiului lui David, doctorii
«legii și Fariseii diseră între ei, rău am făcut noi de am
«dat ocaziune lui Iacob de a mărturisi atât de favorabil
«pentru Iisus. Să ne suim sus, și să-l aruncăm jos, pen-
«tru ca poporul să se sperie, și să nu mai credă cuvîn-
«telor sale. Și îndată începură a striga. O! o! și dreptul
«este în rătăcire? Și să împlini această profecie a lui I-
«saia: «Să legăm pre cel drept, că nu ne este nouă de
«nici o trebă: drept aceia, rodurile mâinilor sale vor mânca».

«Suindu-se deci, ei 'l aruncară din înălțimea Templului,
 «și dăseră unii către alții, să ucidem pre Iacob dreptul.
 «Și fiind că el nu murise de căderea sa, ei începură 'a'l
 «ucide cu petre. El era totuși în genunchi, și să ruga di-
 «când: Dómne, Dumneđeule Părinte, iartă-le lor, că nu știu
 «ce fac. Pe când 'l ucideañ cu petre ast-fel, un Sacrifica-
 «tor din fiii lui Rechab, fiul lui Rechabim cari aũ fost ono-
 «rați prin mărturisirea avantagiósă ce face Ieremia de virtu-
 «tea lor le striga cu voce tare, opriti-vě, ce faceți? Dreptul
 «se rógă lui Dumneđeũ pentru voi. Un văpsitor luând bas-
 «tonul cu care el avea obiceiũ de a bate stofele pentru a
 «le scóte apa, 'l lovi în cap, și ucise pre Martirul. El fu în-
 «gropat în același loc, și se vede încă un stîlp înălțat pe
 «mormântul său aprópe de Templu. Acest Iacob mărturisi
 «Jidovilor și Grecilor, că Iisus era în adevěr Christosul.
 «Vespasian puse curěnd asediul înaintea Ierusalimului și
 «reduse pre locuitorĩ în captivitate.

Iată ce raportěză Hegesip destul de pe larg, și acor-
 dându-se tot-děuna cu ceia ce a scris despre acěsta Cli-
 ment. Iacob cástigase o stimă atăt de generală prin sãn-
 țenia sa, în cât cei mai cu judecată dintre Jidovi aũ cre-
 đut că cruđimea făcută asupra lui fu unica causă a ase-
 diului Ierusalimului. Iosif fără nici o greutate declară di-
 cěnd: «Acěsta se întěmplă Jidovilor din cauza lui Iacob
 «dreptul frate lui Iisus care a fost Christosul; pre carele
 «ei 'l ucisese, de și obștește fu recunoscut de un om fórte
 «bun. In cartea a doua-decea din Istoria sa el vorbește
 «de mórtea sa în acești termini: Festus murind, Neron
 «dădu guvernământul Iudeei lui Albin, și Regele Agripa
 «luă marele pontificat de la Iosif spre al da lui Ananus,
 «fiul lui Ananus. Acest Ananus părintele a fost conside-
 «rat ca unul din cei mai fericiți ómeni din lume: Căci
 «el se bucură pre cât voi de acěsta mare demnitate, și
 «avu cincĩ fiii cari o posedară toți după děnsul, ceia ce
 «nu s'a întěmplat nici odată altuia. Ananus unul din
 «ei, de care vorbim acum, era un om îndrăsneț și în-
 «treprindětor și din secta Saduceilor, cari, dupre cum am
 «spus, sunt cei mai severi din toți Jidovii, și cei mai
 «riguroși în judecările lor. El profită de timpul morții lui
 «Festus, și până ce Albin nu sosise încă, pentru a aduna
 «un consiliũ înaintea căruia aduse pre Iacob fratele lui

«Iisus numit Christos, și alți câți-va; 'i acuză că au căl-
«cat legea, și 'i condamnă, de a fi uciși cu petre. Acestă
«faptă displicu foarte tare tuturor acelor din locuitorii din
«Ierusalim, cari aveau pietate, și o adevărată iubire pen-
«tru paza legilor noastre. Ei trimiseră în taină la Regele
«Agripa pentru a-l ruga să ordone lui Ananus să nu mai în-
«treprindă nimic de asemenea, neputându-se erta ceia ce
«a făcut. Unii din ei meraseră întru întâmpinarea lui Al-
«bin, care plecase atunci din Alexandria, pentru a-l în-
«forma de cele ce se petrecuse, și a-î raporta că Ananus
«n'a putut, nici n'a creșut folositor ca să adune acel con-
«siliu fără permisiunea sa. El consimți la cele spuse și
«scrise lui Ananus cu mânie și cu amenințări de a-l pe-
«depsi. Agripa vedându-l atât de iritat contra lui, 'i luă
«demnitatea de pontifice pe care n'o exercitase de cât
«patru luni, și o dete lui Iisus, fiul lui Damneus. Iată ce
«au șis bêtrenii de Iacob, căruia se atribue una din Epis-
«tolele Catolice. Nu trebuie totuși a ignora, că mai mulți o
«resping ca presupusă, pentru că sunt puțini bêtreni cari
«au vorbit de această, precum nici de aceia a lui Iuda, care
«și ea este pusă în numărul celor Catolice. Cu toate ace-
«tea ele se citesc în mai multe Biserici.

CAPITOLUL XXIV.

Annen succedă lui Marcu în guvernământul Bisericii de Alexandria.

În anul al optulea al domniei lui Neron, Annen, om
de o virtute admirabilă și de o pietate exemplară succedă
imediat Apostolului, și Evangelistului Marcu în guvernă-
mântul Bisericii de Alexandria.

CAPITOLUL XXV.

Pavel și Petru primesc cununa Martirului în cursul persecuțiunii lui Neron.

Când Neron vedu puterea sa întărită, se dete la mari
nelegiuiri, și declară războiul Religiei creștine. Nu este
planul meu de a face aicea tabloul grozavei sale răutăți.

Cei ce doresc a fi informați despre acesta, pot ceti operele ce au fost compuse într'adins. Crușimea sa nu cruță pre cei mai de aproape ai săi. El puse de omori pre muma sa, pre femeea sa și pre alte rude ale sale prin diferite feluri de suplici, ca și cum ar fi fost inimizii săi cei mai neîmpăcați. Trebuea ca pentru culmea nelegiuirei sale să persecute Religiunea..

Tertulian autor latin mărturisește despre acesta. «Citiți, și dice el, istoriile vóstre și veți afla din ele, că Neron, cel întâi din toți Impărații, a persecutat această Religiune când ea era încă în nașterea sa. Inșă noi considerăm ca o onóre, că nevinovéția noastră a început a fi persecutată de către un Principe ast-fel ca acesta. Orí cine 'l va recunóște va ști că el n'a putut condamna de cât binele.

Acest Principe declarându-se deci el cel dintâi contra cultului lui Dumneđeú, vârsă sângele Apostolilor; puse a tăia capul lui Pavel, și a răstigni pre Petru. Adevérul acestei istorisirí este confirmat prin monumentele lui Petru și ale lui Pavel, ce se ved încă astăzi în cimitirile din Roma. Caius autor Catolic, care trăia în timpul lui Zefirin Episcop de Roma, vorbește despre acesta ast-fel în cartea ce a compus contra lui Proculus șeful sectei Catafrigenilor. Iară eu, dice el, «pot aréta trofeele Apostolilor. De voiți a le vedea, n'aveți de cât a merge la Roma, și la calea de Ostie Veți vedea acolo monumentele acelor ce au întemeiat această Biserică». Dionisie, Episcop de Corint mărturisește într'o Epistolă ce a scris către Romani, că acești doi Apostoli suferiră martirul în același timp. «Ați amestecat împreună, dice el, prin o înțeleptă socótiță pre Romani și pre Corinteni, ca niște plante plantate în țarina Bisericei prin mâinile lui Petru și ale lui Pavel. Ei améndoí au semănat împreună în cetatea noastră de Corint doctrina Evangheliei. Au trecut apoi améndoí împreună în Italia, și acolo au sigilat aceeași doctrină prin mórtea lor».

Am voit a raporta aceste autorități pentru a stabili din ce în ce mai mult adevérul istoriei.

CAPITOLUL XXVI.

Jidovii împovărați de felurite nenorociri declară răsboiul Romanilor.

Iosif după ce a descris feluritele nenorociri de care Jidovii fuseseră împovărați, adaugă că mai mulți din cele mai bune familii fuseră bătuti cu biciul și răstigniți sub Guvernământul lui Florus, în anul al doi-spre-decelea al domniei lui Neron, care este timpul când începu răsboiul. El descrie apoi furiósele mișcări de care toată Siria fu sguduită când locuitorii cetăților exterminară pre Jidovii ce locuiau între ei, că stradele fură pline de trupuri lipsite de onórea înmormântărei că copiii fuseră aruncați unul preste altul cu bētrēni, că femeele remaseră expuse góle după mórtea lor, că Provincia fu schimbată într'un trist teatru de confusie și de desordine, în mijlocul căria frica făcea să se aștepte la nenorociri încă mai teribile, de cât acele ce sufereau. Iată cum descrie Iosif starea deplorabilă la care Jidovii erau atunci reduși.

CARTEA A TREIA.

CAPITOLUL I.

Despre națiunile cărora Apostolii le-au vestit Evangelia.

Sânții Apostoli și Sânții Discipoli ai Mântuitorului răspândindu-se în tot pământul, Thoma, după cum am auzit de la părinții noștri, avu în partea sa țara Parthilor, Andrei pe aceia a Scythilor, și Ioan Asia, unde petrecând totă viața sa, muri la Efes. Petru predică Jidovilor risipiți în Pont, în Galatia, în Bithynia, în Capadocia, și în Asia, și ducându-se în fine la Roma, acolo fu răstignit cu capul în jos, cerând el însuși, ca o grație, de a muri în această pozițiune. Ce nevoe e de a vorbi de Pavel, care a predicat Evangelia de la Ierusalim până la Illyria, și a suferit martirul la Roma sub domnia lui Neron? Origen raportează toate acestea în cartea a treia a comentariilor sale asupra Genesei.

CAPITOLUL II.

Primul Episcop de Roma după Apostoli.

1) Cf. p. 62 După mórtea lui Pavel și a lui Petru, Lin guvernă cel dintâiu Biserica de Roma. Pavel vorbește de el la finele Epistolei ce scrise din Roma către Timotheu dîcînd: *Eu-
bul, Pudens, Lin și Claudia te salută* (Cap. 4).

CAPITOLUL III.

Epistolele Apostolilor.

Epistola lui Petru, care este numită prima, e primită de totă lumea fără opunere, și cei vechi s'au servit de

ea în operele lor, fără a face cea mai mică îndoială de ea. Pentru aceea ce se numește a doua, n'am aflat, ca ea să fi fost din numărul cărților Nouului Testament. Cu toate acestea, ea n'a încetat a fi citită cu îngrijire, pentru că s'a u judecat că ea conținea mai multe lucruri foarte folositoare. Este constatat că Actele sale, Evangelia ce poartă numele său, predicarea sa, și revelațiunile sale nu sunt din cărțile Sântei Scripturi, pentru că nici un scriitor ecclesiastic, nici vechiu, nici modern, nu s'a servit de ele. Voiu remarca în șirul acestei istorii, scriitorii ecclesiastici ce au citat locuri estrase din cărțile ce sunt generalmente primite, și din acele ce nu sunt primite.

În fine, din toate operele atribuite lui Petru, numai Epistola ce se chiamă prima este recunoscută de adevărată de cei vechi. Cele patru-spre-dece Epistole a lui Pavel sunt cunoscute de totă lumea. Trebuie totuși a ști, că unii resping pre aceia către Ebrei, pentru că Biserica Romană nu crede că ea să fie de la el. Voiu spune la locul său ce ne-au învățat bătrânii despre acesta.

Actele ce s'au publicat sub numele său nu trec de adevărate. Acest Apostol făcând mențiune în salutările ce sunt la finele Epistolei către Romani de Hermas, despre care se crede că a lui este cartea ce are de titlu Pastorul: trebuie a se ști că această carte e respinsă de unii, de și alții o țin foarte în cesară celor ce primesc primile instrucțiuni a le Religiei, și să se știe că este citită public în Biserică, și că cei vechi au citat bucați din ea.

Iată ce aveam de șis despre cărțile Scripturii, ce sunt primite fără opunere, și despre acele de care este îndoială.

CAPITOLUL IV.

Primii succesori ai Apostolilor.

Este lămurit atât din cuvintele lui Pavel, cât și din mărturisirea lui Luca în Faptele Apostolilor, că acest Apostol predică Evangelia la Neamuri, de la Ierusalim până la Illiria, și fundă pretutindenea Bisericii. Nu e mai puțin evident din Epistola pe care Petru o scrisese Jidovilor risipiți în Pont, în Galatia, în Capadocia, în Asia, și în Bitinia, și carea, după cum am șis, este generalmente

primită, că el vesti adevărul Noului Testament Jidovilor din aceste Provinciî. Inșă nu e atât de lesne a arăta pre acei ce fură adeverații lor imitatori, și cari au fost judecați demni de cătră ei a governa Bisericile ce întemeiase, afară de unii, despre cari Pavel a făcut mărturisire el însuși în Epistolele sale. Este sigur că el a avut un mare număr de tovarăși în lucrările sale și în luptele sale, al căror nume pentru acesta a fost consacrat de el. Luca de asemenea menționează de cei mai celebri. Se dice că Timotei fu cel dintâi Episcop al Efesului, și Tit cel dintâi al Candieî. Luca născut în Antiochia Medic de profesiune, trăind mai mult timp cu Pavel, și convorbind familiar cu cei-lalți Apostoli, a învățat de la ei, arta de a vindeca bólele sufletelor, ce ne-a lăsat în două cărți înșufiate de Duhul Sânt, adică Evangelia sa, ce el mărturisește că a scris-o după mărturia acelora cari chiar de la început veduse lucrurile cu însuși ochii lor, și cari fuseră Miniștrii cuvântului său; și Faptele Apostolilor pe cari le-a scris nu după spunerea altuia, ci ca martor ocular. Se dice că ori de câte ori Sântul Pavel dice, după Evangelia mea, de acesta vorbește el. El mărturisește însuși că alese pre Crescent dintre Discipoliî săi pentru a-l trimite în Gallia. Am spus deja că Lin, de care el vorbește în a doua Epistolă către Timoteu succedă el întâi lui Petru în guvernământul Bisericeî din Roma. Climent de care același Apostol vorbește, ca de un credincios Ministru care împărțea cu el gloria slujbelor sale, și a ostenelelor sale, fu al treilea care îndeplini această sarcină. In fine, Dionisie de care Luca mărturisește că a fost mai întâi convertit la credință prin discursul ce Pavel făcu în Areopag, fu primul Episcop al Ateneî, după mărturisirea unui alt Dionisie Episcop de Corint. Noi nu vom lipsi de a însemna, după ordinea timpului, pe cei-lalți succesori ai Apostolilor. Să continuăm acum istoria noastră.

CAPITOLUL V.

Cel din urmă asediū al Ierusalimului.

Galba și Othon ne bucurându-se de Imperiū de cât un an și jumătate după mórtea lui Neron, care domnise trei-

spre-dece ani, Vespasian care se făcuse celebru prin războaiele contra Jidovilor, fu ridicat la Imperiū prin sufragiul armatei ce comanda în Iudea. Plecând imediat după proclamarea sa spre a se face recunoscut la Roma, el lăsă lui Tit fiul său grija războiului contra Jidovilor. După înălțarea Mântuitorului contra căruia aceste popoare comiseseră cel mai de pe urmă din toate nelegiuirile, ei întinseră diferite curse pentru a pierde pe Apostoli. Ei uciseră cu petre pe Stefan. Tăiară capul lui Iacov fiul lui Zevedeu, și frate lui Ioan. Aruncară din înălțimea Templului pe Iacob primul Episcop al cetății lor. Aruncară pe Apostoli în diferite primejdii, și își siliră prin violența persecuțiunii lor a fugi din Iudea pentru a anunța doctrina Evangheliei prin puterea celui ce le dăduse: *Mergând învățați toate popoarele în numele meu.* Toți credincioșii din Ierusalim eșind pentru a se retrage la Pella, mică cetate dincolo de Iordan, după avertismentul ce mai multe persoane de pietate primiseră, această capitală simți pedepsele, cu care dreptatea dumnezească hotărâse de a răzbuna crimele ce ea comiseseră contra Mântuitorului și a Discipolilor săi. Cine va voi a ști mărimea nenorocirilor, de care această națiune fu împovărată, numărul femeilor și al copiilor ce periră prin flăr sau prin fomete, asediile cetăților, extremitatea mizeriei la care locuitorii din Ierusalim fură reduși, grăza incendiilor, și abominațiunea desolării în locul cel sânt ce fusese prețisă de către profeți, o va putea afla din citirea istoriei lui Iosif. Este cuviincios de a raporta cuvintele prin care acest celebru Istoric istorisește, că trei-sute de mii de oameni ce se adunaseră din toată Iudea pentru a celebra Sărbătorea Paștelor fuseră închiși în această mare cetate, ca într'o temniță, pentru a suferi acolo pedepsa ce merită nelegiuirea ce ei comiseseră contra Mântuitorului, în timpul aceluiași Sărbători. Pentru aceea fără a vorbi de nenorocirile ce ei simțiră prin furia armelor, sau prin toate felurile de alte moduri, nu voi vorbi de cât de fometea ce dreptatea dumnezeiască alese pentru a-i pedepsi.

CAPITOLUL VI.

Despre fometea de care Jidovii fură cuprinși.

Să luăm deci cartea a cincea din Istoria războiului de Iosif, și să vedem singeroasa tragedie ce este represintată

«Era, ȕice el, deopotrivă primejdios pentru cei bo-
«gați de a rămănea, sau de a voi să fugă, pentru că era
«deajuns ca să fie bogăți spre a da motiv ca să-i ucidă.
«Cu tóte acestea fómetea crescând din ce în ce, furia tur-
«burărilor creștea de asemenea; și cu cât mergea înainte,
«cu atât aceste douē rele unite împreună produceau efecte
«teribile. Fiind că nu se mai vedea grău, acești inimiți
«ai patriei lor, cari aprinsese focul rēshoiului, intrau cu
«forța prin case pentru a căuta grău. Dacă găseau, ei bă-
«leau pre aceia cărora le aparținea ca pedepsă pentru
«că nu l-au declarat. Dacă nu găseau, 'i acuzau că l-au
«ascuns, le făceau mi de rele pentru a-i sili să mărtu-
«risescă; și era de ajuns de a fi sănătos cineva pentru
«a trece în spiritul lor de culpabil de acēstă crimă pre-
«tinsă, cât pentru acei pe cari 'i vedeau reduși la cea
«de pre urmă extremitate, 'i lăsau fómei ce-i consuma ca
«să-i scape de pedepsa uciderēi. Mai mulți bogăți vindeau
«în taină tot avutul lor, pentru o măsură de grău, și cei
«mai puțin înlesniți, pentru o măsură de orz, ei se în-
«chideau apoi în locurile cele mai ascunse ale caselor lor,
«unde unii mâncau aceste grăunțe fără a fi măcinate, iară
«alții le puneau în făină dupre cum nevoea sau frica lor
«le permitea. Nu se vedea nici într'un loc mese întinse,
«ci fie-care trăgea de sub cărbuni ce se mănănce fără a-și
«da timpul de a lăsa să se cocă.

«Vēdu-tu-s'au vre odată o mizerie atât de deplorabilă?
«Numai acei ce aveau forța în mână nu o încercase. Toți
«cei-lalți plăngeau zadarnic nenorocirea lor. Și fiind-că
«nu e respect pe care o nenorocire atât de mare ca a-
«ceia a fómei să nu facă a se perde, femeele smulgeau
«păinea din mâinele bărbaților lor, copiii din mâinele pă-
«rinților lor, și ceia ce întrece tótă creșdarea, mumele din
«măinele copiilor lor. Cei ce făceau ast-fel nu puteau mă-
«car a se ascunde atât de bine, ca să nu li se răpescă
«ceia ce luase de la alții.

«Căci îndată ce o casă era închisă, prepusul ce se a-
«vea că acei ce erau înlăuntru, aveau ceva de mănăcare,
«făcea a sparge ușile pentru a intra în casă, și pentru
«a le răpi bucățile din gură. Bētrēnii ce nu voeau a le
«da erau bătuți, femeele care ascundeau ceia ce aveau
«în mâini erau sugrumate, și fără a avea compătimire de

«copii chiar de aceia ce sugeau, 'i aruncau pe pământ
«după ce 'i smulgeau de la sînul mumelor lor. Acei ce
«alergau pentru a răpi ast-fel pâinea de la alții se infu-
«riau de mânie contra acelor ce mergeau mai grabnic de
«cât ei, ca și cum 'ar fi necinstit cu cruđime, și nu erau
«chinuri care se nu se inventeze pentru a găsi mijlóce
«de a trăi. Spânzurau pe oameni de cele mai simțibile
«membre ale trupului, le înfingeau în carne bețe ascuțite,
«și-î făceau a suferi alte chinuri neauđite, numai pentru
«a-î face se mărturisescă, de au ascuns măcar o pâine
«sau câți-va pumni de făină. Acești călăi găseau că în-
«tr'o asemenea necesitate, se putea fără cruđime exercita
«niște neomenii atât de grozave, și ei adunară prin a-
«cest mijloc ce se mănânce pentru șese ăile. Ei răpeau
«chiar de la cei săraci ierburile ce le culegeau nóptea în
«afară de cetate cu pericolul vieții lor, fără a voi măcar
«să asculte rugămintele ce ei le făceau în numele lui
«Dumneđeu de a le lăsa și lor măcar o mică parte, și
«credeau a le face un mare har de a nu-î ucide, după
«ce i-au prădat.

După ce a spus mai multe lucruri pe care le las la o
parte, el adaoge: «Jidovii vedendu-se atuncea cu totul în-
«chiși în cetate, se desnădejduiră de mântuirea lor. Fô-
«metea, ce creștea din ce în ce, prăpădea familii întregi.
«Casele erau pline de trupuri mórte de femei și de copii,
«iară stradele de cele ale bêtrenilor. Tinerii erau cu to-
«tul umflați și lăngesândi mergeau clătînându-se la fie-care
«pas în piețele publice: i-ar fi luat cine-va mai mult de
«fantome de cât de persoane vii, și cel mai mic lucru ce în-
«télneau 'i făceau a cădea. Ast-fel ei n'aveau puterea de
«a îngropa pre cei morți: Și când ar fi avut puterea, to-
«tuși nu s'ar fi putut hotărî la aceasta, atât din cauza
«prea mare a numărului morților, cum și pentru că nu
«știau ei însuși cât timp le rămânea lor de trăit. Și dacă
«unii din ei se sforțau de a îndeplini această datorie de
«pietate, mureau mai toți achitându-se de această datorie,
«iară alții se târau cum puteau până la locul de îngro-
«pare, pentru a aștepta acolo momentul morței lor ce era
«atât de aprópe. În mijlocul unei atât de grozave miserii,
«nu se vedeau de loc plângerî, nu se auđeau de loc ge-
«mete, pentru că această grozavă foame de care sufletul

«era cu totul ocupat, înăduşa orî ce alte simţiminte. Ceî
«ce trăiau încă, priveau pre morţi cu ochi seci, şi buzele
«lor cu totul umflatae şi cu totul vinete, făceau a se ve-
«dea mórtea zugrăvită pe feţele lor. Tăcerea era atît de
«mare prin tótă cetatea ca şi cum ea ar fi fost îngro-
«pată într'o adencă nópte, sau că n'ar fi rămas nimeni
«acolo. Intr'o ast-fel de miserie, acei sceleraţi cari erau
«principală causă a ei, mai cruđi de cât fómeea şi de cât
«fiarele cele mai furióse, intrau în acele case devenite
«nişte morminte, şi despoeau morşii, răpindu-le până şi
«camaşa lor, şi adăogënd batjocura pe lângă o cruđime
«atît de spăimântătoare, strapungeau trupurile celor ce răs-
«pirau încă pentru a încerca dacă sabiile lor erau bine
«ascuţite; dar în acelaşi timp prin o altă cruđime cu to-
«tul contrară, ei refusaū cu despreţ de a ucide pre acei
«ce-l rugau să-l omóre, sau de a le da săbiile lor pen-
«tru a se ucide ei înşişi, spre a scăpa de relele ce fóm-
«metea 'i făcea a suferi. Murindii dându-şi sufletul întur-
«naū ochii spre Templu, şi aveau inima plină de durere
«de a lăsa încă în viaţă pre acei sceleraţi cari-l profa-
«naū într'un chip atît de grozav. Aceşti monştri de ne-
«leguire făceau la început a se îngropa morşii cu chel-
«tulala tesaurului public, pentru a scăpa de putórea lor.
«Inşă neputënd fi deajuns această măsură, ei 'i lăsaū a fi
«aruncaţi pre de-asupra zidurilor în văile de prin prejur.

«Gróza ce avu Tit de a le vedea pline de cadavre,
«când făcea în cunjurul pieţei, şi strania putrediciune ce
«eşea din atâtea trupuri, 'l făcu a scóte un adenc suspin.
«El ridică mâinele spre cer; şi luă pre Dumneđeu de mar-
«tor că el nu era causa acestora». După ce a istorisit
mai multe lucruri ce nu cred a fi necesar de a le tran-
scrie, el đice cele ce urmédă: «Aū nu 'mi se va erta du-
«rerea pentru că îndrăsnesc a đice, că dacă Romanii ar
«fi înterđiat a pedepsi prin arme nişte atît de mari cul-
«pabili, eū cred că pământul s'ar fi deschis pentru a în-
«ghiţi această miserabilă cetate, sau că ar fi fost consu-
«mată prin focul din cer ca Gomora, fiind-că neleguirile
«ce se comiteau acolo, şi care aū causat în fine perde-
«rea a tot poporului seū, întreceau pre acele cé siliră
«dreptatea lui Dumneđeu de a arunca fulgerile sale răs-
«bunătoare asupra acesteı alte detestabile cetăţi». Iată încă

ce spune același autor în cartea a șesea: «Pe când aceste
«lucruri se petreceau în jurul Templului, fometea făcea
«o ast-fel de pustiire în cetate, în cât numărul acelora
«ce ea consuma, era nenumărat. Cine ar putea între-
«prinde de a exprima grozavele miserii ce ea pricinua ?
«Pe cel mai mic prepus că rămânea ceva de mâncare
«într'o casă, i se declara război. Amicul cel mai bun
«devenea înimic pentru a se sili să-și susțină viața, cu
«ceia ce răpeau unii de la alții. Nu se da creșământ chiar
«murindilor, când diceau, că nu le mai rămânea nimic;
«ci prin o cruzime mai mult de cât barbară, 'i răsoia
«pentru a vedea de nu cum-va au ascuns asupra lor vre o
«bucată de pâine. Când acești oameni cărora le rămânea
«abia figura de oameni, se vedea amăgiți în speranța lor
«de a găsi ceva cu ce să-și potolască foamea, i-ar fi luat
«cine-va de cânt turbați, și cel mai mic lucru ce ei în-
«télneau, 'i făcea a poticni ca niște oameni beți. Ei nu se
«mulțumiau de a căuta o singură dată până în toate un-
«ghiurile unei case. Ei reîncepeau de mai multe ori, și
«foamea lor turbată 'i făcea a aduna pentru a se nutri,
«ceia ce animalele cele mai mârșave ar fi călcat în pi-
«ciore. Ei mâncau până și pielea încălțămintelor lor și a
«scuturilor lor, și o mână de fân putred se vindea pa-
«tru attique. Dar pentru ce să mă opresc la lucruri ne-
«însuflețite, pentru a face cunoscut până la ce extremi-
«tate mergea această spălmântătoare fomete, fiind-că am des-
«pre acesta o probă care este este fără exemplu între
«Greci, și între Națiunile cele mai barbare ? O Dómnă
«numită Maria fiica lui Eleazar, și foarte bogată, venise
«cu alții din satul de Batechar, adică casă de Hisop, spre
«a se refugia la Ierusalim, și acolo fu asediată. Acești ti-
«rani sub cruzimea cărora gema această miserabilă ce-
«tate nu se mulțumiră de a-i răpi tot ce ea adusese mai
«prețios, ci 'i luară încă în mai multe rânduri și ceia ce
«ascunsese pentru nutrimânt. Durerea de a se vedea ast-fel
«tratată o aduse la o desperare atât de mare, în cât după
«ce a făcut mii de imprecațiuni contra lor, nu fu cu-
«vinte injurioase care să nu le fi întrebuintat pentru ai
«aduce la aceia să o ucidă, însă nu se găsi măcar unul
«din acești tigri, care prin resimțimântul său de atâtea
«injurii, sau din compătimire pentru ea, să fi vroit ai face

«acastă grație. Când ea se găsi ast-fel redusă la această
«ultimă extremitate de a nu mai putea, orî din ce parte
«ca să spere vre un ajutor; fόμεa ce o sfâșia, și încă
«mai mult focul pe care mânia 'l aprinsese în inima sa,
«'i inspirară o hotărîre îngrozitoare. Ea smulse pre fiul
«sëu de la sîn, și-i dîse: Copil nenorocit, și a căruî ne-
«norocire nu se pôte îndestul deplânge de a fi născut în
«mijlocul răsboiului, al fόμεtei, și al diferitelor facțiunî
«ce conspiră care de care mai mult la ruina patriei nôstre,
«pentru cine te-așî conserva? Aũ dóră pentru a fi sclav
«Romanilor, chiar când ei ar voi a ne scăpa viața? Insă
«fόμεa nu ne-ar ridica-o ea, mai 'nainte de a cădea în
«măinile lor? Și acești tiranî ce ne pun piciorul pe gru-
«maz, aũ nu sunt ei mai de temut și mai cruđi de căt
«Romanî și de căt fόμεa? Aũ nu e mai bine ca tu să
«morî pentru a'mî servi de nutriment, pentru a face să
«turbeze acești turburători, și pentru a mira posteritatea
«prin o faptă tragică, ce nu lipsește de căt această sin-
«gură pentru a umplea măsura nenorocirelor, ce fac as-
«tă-dî pre Jidovi cel mai nenorocit popor de pre fața pă-
«mântului? După ce a vorbit ast-fel, ea ucise pre fiul
«sëu, îl fripse în cuptor, mănca o parte din el și ascunse
«pre ceia-laltă. Acei nelegiuîți ce nu trăiaũ de căt din
«furturi, intrară îndată în casa acestei Dómne, și simțind
«mirosul acestei cărnî, o amenințară de a o ucide de nu
«le va arêta ceia ce pregătise ea pentru măncare. Ea le
«răspunse că-i rămânea încă o parte, și le arêta apoi a-
«cele triste rămășițe din trupul fiului sëu. De și ei aveau
«inimî de bronz, o asemenea vedere le pricinui atâta gróză
«în căt să părea ca niște eșiți din minte. Insă ea în fu-
«ria în care o punea disperarea sa, le dîse cu o față li-
«niștită. Acesta pe care-l vedeți este însuși fiul meũ, și
«eũ însu-mî mi-am implêntat măinile în sângele sëu. Pu-
«teți mănca din el, fiind că am măncat eũ mai întâi. Aũ
«dóră sunteți mai puțin îndrăsneți de căt o femeie, și a-
«veți mai multă compătimire de căt o mumă? Iară dacă
«mila vóstră nu vê permite de a primi această victimă ce
«vê ofer, voiũ isprăvi eũ de a o mănca. Acel ómenî ce
«nu știuse nici odată pănă atuncea ce era umanitatea, să
«duseră de acolo tremurând, și orî căt de mare fu avi-
«ditatea lor de a găsi ceva de măncare, ei lăsară rămă-

«șițele acestei detestabile cărnî pe sēma acestei nenoro-
«cite mume. Sgomotul unei fapte atāt de funeste se rēs-
«pāndi îndată în tōtā cetatea. Grōza ce simțirā toți de a-
«cēsta, nu fu mai puțin mare, ca și cānd fie-care în par-
«ticular ar fi comis o asemenea crimā: Cei mai constrinși
«de fōme nu doreaū nimic mai mult, de cāt de a fi scā-
«pați grabnic de viață, și stimaū fericiți pre acei ce mu-
«rise mai 'nainte de a fi putut vedea sau auđi istorisin-
«du-se un lucru atāt de grozav.

Iată o fidelă pictură a oribilelor pedepse de care furia
și nelegiuirea aū fost urmate, și de cari Jidovii să ser-
vise în contra Māntuitorului.

CAPITOLUL VII.

Pređicei făcute de către Māntuitorul.

După ce am făcut istorisirea atātor nenorociri, cred de
datorie a raporta cuvintele, prin care Māntuitorul le pre-
đisese: «*Vai celor ce vor avea în pāntece, și celora*
«*ce vor apleca în dīlele acelea. Ci rugați-vē ca să*
«*nu fie fuga vōstrā iarnā nici Sāmbāta. Cā va fi*
«*atunci necaz mare, care n'a fost din inceputul*
«*lumei pānā acum, nici va fi* (Mat. c. XXIV).

Iosif mărturisește că un milion o sută de mii de per-
sōne pierirā în acest rēsboiū, sau prin fer, sau prin fō-
mete; că turburătorii și tālharii fiind descoperiți unii prin
alții, furā pedepsiți duple cum meritaū; că cei mai bine
făcuți, furā reservați pentru a servi de ornament la trium-
ful invingētorului; că tinerii cari erau mai sus de vērsta
de șēpte-spre-đece ani, furā conduși în Egipt, pentru a
lucra acolo la metaluri; că mai mulți furā distribuiți în
provincii, pentru a fi expuși în spectacole, sau la furia
armelor, sau la dinții fiarelor: Și că acei ce erau mai jos
de șēpte-spre-đece ani, furā aduși în captivitate și vēn-
duți. Tōte aceste lucruri furā sēvērșite în anul al doilea
al domniei lui Vespasian, dupre chipul cum le pređisese
Māntuitorul, carele vedea viitorul ca prezentul, dupre mār-
turisirea Evangeliștilor, cari după ce aū đis că el plānse
în vederea nenorocirelor ce erau să se întēmple Ierusalim-
ului, spun că el vorbi în acești termini: „*Că, de ai fi*

„cunoscut și tu în ziua acesta a ta, cele ce sunt
„către pacea ta! Iară acum s'aŭ ascuns de că-
„tre ochii tēi. Că vor veni zile asupra ta, și vor
„pune vrăjmașii tēi șanț împrejurul tēu, și te vor
„încunjura, și te vor îmbuldi de toate părțile. Și te
„vor face întocmai cu pământul pre tine și pre
„feciorii tēi întru tine; și nu vor lăsa întru tine
„pétră pre pétră, pentru că n'ai cunoscut vremea
„cercetării tale». El dice încă: „Că va fi nevoe mare
„pe pământ, și mânia lui Dumnezeu va veni a-
„supra poporului acestuia. Și va cădea întru as-
„cuțitul sabiei, și să vor duce robî în toate nea-
„murile. Și Ierusalimul va fi călcat de neamuri,
„până se vor plini vremile neamurilor“. (Luca c. XIX).
Și el adăogă în fine: „Când veți vedea Ierusalimul
„încunjurându-se de ostași, atunci să știți că s'a
„apropiat pustiirea lui“. (Luca c. XXI) Ori cine va
compara aceste cuvinte a-le Mântuitorului cu istorisirea.
ce a făcut Iosif de acest rășboiŭ, va admira fără îndo-
ială cunoștința perfectă ce avea el de lucrurile cele mai
ascunse. Nu e necesar de a adăoga nimic la istoria ne-
norocirilor ce s'aŭ întemplat Jidovilor, de când ei aŭ li-
berat un tâlhar și un ucigaș, de la mărte, pentru a con-
damna pre autorul vieței. Este drept totuși de a lăuda
bunătatea providenței, care a întârziat patru-șeci de ani
pedepșa lor. In timpul cărora cea mai mare parte din
Apostoli și din Discipoli, și mai cu sēmă Iacob fratele
Domnului, și primul Episcop al cetății lor, le servea ca a-
părare contra mâniei lui Dumnezeu, și opreaŭ pedepșa
lor pentru a vedea dacă nu 'și-ar expia a lor prin pocă-
ință. Această bunătate plină de răbdare, l-a înștiințat de
aceste pedepse prin semnele simțite ce a raportat Iosif, și
pe care cred de datorie a le descrie aicea celor ce vor
lua ostenela de a cęti istoria mea.

CAPITOLUL VIII.

Preșicirile cari aŭ precedat rășboiul.

«Să deschidem deci cartea a șésea a rășboiului Jido-
vilor contra Romanilor, unde Iosif vorbește ast-fel: A-

«cest nenorocit popor e cu atât mai mult de plâns, cu
«cât dând cu înlesnire credământ unor înșelători cari a-
«buzaă de numele lui Dumneđeū pentru a-l înșela, el în-
«chidea ochii, și astupa urechile, pentru a nu vedea, și
«a nu auzi semnele sigure, și înștiințările adevărate,
«prin care Dumneđeū 'i predisese ruina sa. Voiă raporta
«aicea unele din semne, și din acele pređiceri. O cometă,
«ce avea figura unei sabii, apăru asupra Ierusalimului în
«timp de un an întreg. Mai 'nainte de a se fi început
«rēsboiul, poporul adunându-se în điuva de opt Aprilie,
«spre a celebra sərbătórea Paștelor, se vėđu în óra a noua
«de nópte, în timp de o jumătate de óră, în jurul Alta-
«rului și al Templului, o lumină atât de mare, în cât s'ar
«fi cređut că era điuva. Ignoranții o atribuiră unui bun
«augur: însă cei ce erau instruiți în lucrurile sante, o con-
«siderară ca o prevestire de aceia ce se întēplă pe urmă.
«In cursul aceleiași sərbătóri, o vacă ce o ducea pentru
«a fi sacrificată, născu un miel în mijlocul Templului.
«Cam pe la șese óre din nópte, ușa Templului ce privea
«la rēsărit, și care era de aramă, și atât de grea în cât
«două-đeci de ómeni puteau abia ca să o împingă, să des-
«chise de sine-însăși, de și era închisă cu fiare gróse, cu
«drugă de fier, și cu zėvóre ce intrau fórtē adinc în pragul
«făcut din o singură piatră. Cu puțin în urmă după sərb-
«bătóre, se întēplă în điuva de două-đeci și șapte a lu-
«niil lui Mai un lucru pe care n'am curagiul de a-l ra-
«porta, temându-mě să nu se ia de fabulă, dacā persóne
«ce l-au vėđut n'ar fi încă în viață, și dacā nenorocirile
«ce l-au urmat n'ar fi confirmat adevėrul despre acēsta.
«Inainte de rēsăritul sórelui să vėđu în aer în tótă acea
«lature, căruțe pline de ómeni armați, cutreerând norii
«și rēspondindu-se în prėjma cetăților, ca și cum ar voi
«a le închide. In điuva sərbătórii Penticostii Sacrificatorii
«fiind nóptea în Templul din lăuntru pentru a celebra
«serviciul divin, ei auđiră zgomot, și îndată apoi o voce,
«care repetă de mai multe óri: Să eșim de aicea.

«Patru ani înainte de începutul rēsboiului, când Ieru-
«salimul era încă în o profundă pace și în abondență.
«Iisus fiul lui Annanus ce nu era de cât un simplu țeran,
«venind la sərbătórea Corturilor, care să celebră în toți
«anii în Templu, în onórea lui Dumneđeū, strigă: Glas de

«Ia Răsărit, glas de la Apus, glas din cele patru vânturi, glas contra Ierusalimului și contra Templului, glas contra tinerilor însurați și a tinerelor măritate, glas contra a tot poporul. Și el nu înceta și noaptea de a alerga prin totă cetatea repetând același lucru. Oare-cari persoane de distincțiune ne putând suferi cuvintele unei prediceri atât de rele, 'l prinseră, și-l bătură cu biciul foarte tare fără ca el să dică o singură vorbă pentru a se apăra, nici a se plânge de un tratament atât de aspru, și repeta neconținut aceleași cuvinte. Atunci Magistratul crezând, duple cum era adevărat, că în această era ceva dumnezeesc 'l duseră la Albin Guvernatorul Iudeei. El ordonă să-l bată cu vârgi până 'l făcură numai sânge; dar nici acestea nu putu să scotească de la el o singură rugăciune, nici o singură lacrimă: ci la fiecare lovitură ce i se dădea, el repeta cu o voce plângătoare și lamentabilă: Vai! vai! asupra Ierusalimului.

Același istoric raportează încă un alt fapt ce se pare mai vrednic de mirare, care este: că se găsi în acel timp un oracol în cărțile sante, prin care Imperiul universului era promis unui om eșit din Iudea. Și el crede că acest oracol fu împlinit în persoana lui Vespasian. Totuși este constant că Vespasian nu fu de cât împărat al Romii, și nu suveran al universului. Acest oracol se raportează deci cu mai multă rațiune la Christos căruia i s'a dat de către Tatăl: *Cere de la mine și-ți voi da ție neamurile moștenirea ta și biruința ta marginile pământului*; ps. II. și de care Apostolii au răspândit cuvântul lor până la marginile pământului.

CAPITOLUL IX.

1. *Laude la adresa lui Iosif.* 2. *Catalogul cărților sale.*

1. E foarte drept ca să cunoștem pre Iosif, care a contribuit atât de mult la înfrumusețarea Istoriei ce facem. Iată ce dică el însuși de nașterea sa, și de familia sa: «Iosif fiu al lui Mathathias Jidov de națiune, scoborit din Sacrificatorii din Ierusalim. Am făcut mai întâi războiuri Romanilor, și pe urmă am fost obligat de a trata dife-

«rite afaceri cu ei». El fu cel mai celebru din Jidovi din timpul său, dupre chiar judecata Romanilor, cari 'i făcură onóra de a ridica Statuea sa în cetatea lor, și de a pune cărțile sale în Bibliotecele lor.

2. El a scris istoria generală a Jidovilor în două-deci de cărți, și istoria particulară a războiului lor contra Romanilor, în șapte, atât în grecește cât și în Evreește. El este un istoric foarte vrednic de credință. El a făcut două cărți despre vechimea Jidovilor, foarte demne de a fi celtite, contra calomniilor lui Appion Gramaticul, și ale altor căți-va, cari să silise de a descredita vechile obiceiuri ale acestei națiuni. El a făcut cel dintâi catalogul cărților vechiului Testament cari erau primite de către Jidovi fără nici o contestație.

CAPITOLUL X.

Catalogul cărților sante făcute de Iosif.

«Se vede, dice el, adese-ori între noi un mare număr de cărți ce se contrariază. Noi n'avem de cât două-deci și două care cuprind tot ce s'a petrecut în ceea ce ne privește, de la începutul lumii până la această oră, și că-i «rora suntem obligați de a crede. Cinci sunt de la Moisi «care rapotéză tot ce s'a întâmplat până la mórtea sa, în «curs aprópe de trei mii de ani, și șirul scoboritorilor di- «Abraam. Profeții cari au succedat acestui admirabil Le- «gislator, au scris în trei-spre-dece alte cărți tot ce s'a «petrecut de la mórtea sa până la domnia lui Artaxerxes «fiul lui Xerse Regele Persilor și cele patru alte cărți «conțin imnuri și cântări făcute spre lauda lui Dumnezeu, și precepte pentru regularea moravurilor noastre. «S'au scris de asemenea tot ce s'a petrecut de la Artaxerxes până în timpul nostru: însă din cauză că n'a «fost ca mai înainte, un șir de Profeți, nu să dá același «credemânt ca cărților de care am vorbit, și pentru care «noi avem un ast-fel de respect, în cât nimenea n'a fost «nici odată îndestul de îndrăzneț ca să încerce de a scóte «afară ceva din ele, de a adăoga, sau de a schimba cel «mai mic lucru. Noi le considerăm ca dumnezești, le «numim ast-fel: Noi facem profesiune de a le observa

«neviolabil, și de a muri cu bucurie, de va fi nevoie, pentru a le menține». Eu cred că nu va fi fost nefolositor de a însera aicea aceste cuvinte ale acestui autor.

El a făcut o altă carte pentru a arăta că rațiunea domină pasiunile. Această carte are de titlu Macabei, pentru că ea reprezintă luptele, ce dădură Macabei pentru apărarea cultului lui Dumnezeu. El mărturisește pe la fiinele cărții a două-decea din Anticitățile Iudaice, că a avut plan de a scrie patru cărți despre Natura lui Dumnezeu, după doctrina ce au primit Jidoviile de la strămoșii lor, și de a scrie și legile, și de a arăta pentru ce ele permit oare-care lucruri, și opresc altele. El însemnează încă afară de acesta câte-va alte opere, la care el a lucrat, pentru a arăta mai mult autoritatea cărților, din care noi am extras aceste bucăți. Este cuviincios de a însera aicea ceia ce el ține în viața sa, care servește ca Epilog la cartea a două-decea din Anticitățile Iudaice contra lui Iust din Tiberiada. «Eu nu fac, îmi dăse el, ca tine; » pentru că nu mă tem de nimic. Din contră am pus istoria mea în mâinile lui Vespasian, și a lui Tit; când acest război abia se terminase, și când memoria era încă cu totul recentă, din cauză că conștiința mea mă asigură, că nespunând nimic de cât adevărat, ea ar fi aprobată de acei ce puteau face mărturisire despre acesta, și n'am fost de loc înșelat. Am comunicat-o îndată la mai mulți, dintre cari majoritatea lor se găsiră în acel război, din numărul cărora fură Regele Agripa, și câți-va din cei mai de aproape ai săi. Și Impăratul Tit el însuși «a voit ca posteritatea să nu aibă nevoie de a lua dintr'un alt izvor cunoștința unor atât de mari fapte». Căci după ce a subscris-o cu propria sa mână, el a poruncit ca se fie dată publicului. Regele Agripa mi-a scris de asemenea șese-deci și două de scrisori care mărturisesc de adevărul lucrurilor ce am raportat. Iosif raportă două din aceste scrisori. Iată ce aveam de ține în privința sa. Să continuăm istoria noastră.

CAPITOLUL XI.

Simeon succede lui Iacob în guvernământul Bisericii de Ierusalim.

Se ține că după mărtașa lui Iacob și luarea Ierusalimului, acei din Apostoli, din Discipoli și din rudeniile

Mântuitorului, ce erau încă în viață, se adunară ca să alégă un succesor, lui Iacob, și că cu toți în unire alese pre Simeon fiul lui Cleopa, de care se vorbește în Evanghelie. Simeon era văr cu Mântuitorul fiind-că dupre cum remarcă Hegesip, Cleopa și Iosif erau frați.

CAPITOLUL XII.

Perchisițiunea Scoborătorilor lui David.

Se dice de asemenea, că Vespasian ordonă de a căuta pre cei ce scoboraū de la David, pentru ca să nu mai rămână nimenea din seminția regală, ceia ce excită din nou o crudă persecuțiune în contra Jidovilor.

CAPITOLUL XIII.

Anaclet Succede al treilea la guvernământul Bisericii de Roma.

După ce Vespasian se bucură de cece ani de Imperiū, Tit fiul său 'l urmă pe tron. Lin Episcopul Romei murind în al doilea an al domniei sale, după ce a guvernat această Biserică timp de doui-spre-dece ani, el o lăsă lui Anaclet. Tit ne domnind de cât doi ani și două luni, avu pe Domețian fratele său de succesor.

CAPITOLUL XIV.

Despre Avilius al doilea Episcop de Alexandria.

În al patrulea an al domniei sale, Annian primul Episcop de Alexandria, muri, după ce a guvernat în timp de douăzeci și doi de ani Biserica din această Cetate. Avilius 'l succedă în această demnitate.

CAPITOLUL XV.

Despre Climent al treilea Episcop de Roma.

Anaclet murind în al doi-spre-șecilea an al domniei acaluiăș Impărat, după ce a exercitat doi-spre-dece ani

funcțiunile Episcopatului, Climent, de care Pavel vorbește în acești termen în Epistola către Filipeni: *Cu Climent și cu cei-l-alți împreună lucrători ai mei, ale căror nume sunt scrise în cartea vieții*, (cap. 4). Ți succedă.

CAPITOLUL XVI.

Despre Epistola lui Climent.

Este minunată Epistola, primită de toți Credincioșii ce acest Climent scrise în numele Bisericii de Roma către acei de Corinth, în privința unei mari certe ce se ridica acolo. Este mult timp de când o citește în public în mai multe Biserici. Hegesip face mențiune de această ceartă ce se ivise între Corintheni.

CAPITOLUL XVII.

Persecuția ridicată de Dometian contra Chreștinilor.

Dometian făcând a simți mai multe persoane efectele crușimii sale, condamnând fără motiv din cei mai considerabili ai Imperiului la izgonire și la mörte, imită în fine furia cu care Neron declarase rösboiul lui Dumneđu și ne suscită o a doua persecuție, de și Vespasian tatăl său nu ne-a făcut nici odată rău.

CAPITOLUL XVIII.

Despre Ion și revelațiunile sale.

Se dice că Iön Apostolul și Evangelistul fu exilat în Insula Patmos, în cursul acestei persecuțiuni din cauza mărturisirei ce el făcuse despre Cuvëntul Irineu vorbind în cartea a cincea contra ereziilor a numărului literilor ce compun numele lui Antechrist, de care și Iön vorbise în apocalipsul său, dice următorele: «Dacă numele lui Antechrist ar fi trebuit a fi publicat lămurit în acest timp ar fi fost pređuș de către acela, care a avut această

«Dumnezească revelațiune nu într'un timp depărtat de noi, ci pe la finele domniei lui Domețian».

Doctrina noastră era atunci atât de cunoscută în cât Istoricii, cari ne erau cei mai contrari, au vorbit de persecuțiunea și de martirurile ce au suferit Credincioșii. Ei au însemnat precis timpul, dîcînd că Flavia Domitilla, nepoța lui Flavius Clemens Consul, fu izgonită cu mai mulți alții în insula Pontia, pentru că a mărturisit credința în anul al cinci-spre-șecilea al domniei lui Domețian.

CAPITOLUL XIX.

Domețian ordonă ca să omóre pe scoborătorii lui David.

Este o veche tradițiune, că Domețian poruncind de a ucide pre cei ce erau eșiți din seminția lui David, scoboritorii din Iuda fratele Domnului după trup fură denunțați ca eretici, după cum Hegesip o spune în acești termeni.

CAPITOLUL XX.

Despre rudenile Mântuitorului.

«Era încă, dîce el, în acel timp, rudeni de ale Mântuitorului, strănepoți ai lui Iuda, care era numit fratele «său după trup. Evocatus aducîndu'i înaintea Împăratului Domețian care nu se temea mai puțin de cât Irod, de prezența lui Christos, 'i întrebă dacă ei erau scoboritori lui David. Când ei 'i răspunseră că erau scoboritori din David, el 'i întrebă ce avere posedau ei, ori în moșie, ori în bani. Ei dîseră că n'aveau ei amăn-doï de cât nouă mîi de dinari, nu în bani, ci în trei-șeci și nouă de stînjini de pămînt, pentru care plăteau tribut, că acest venit nefîind îndestulător pentru a'i nutri, ei lucrau pentru a trăi. El 'i întrebă apoi despre împărăția lui Christos care era acea împărăție, și când trebuia să se arate el. Ei răspunseră că acesta nu era o împărăție a pămîntului, ci a Ceriului, că acea împărăție nu va veni de cât la sfîrșitul lumii, când Mântuitorul

«se va arăta în Gloria sa pentru a judeca viii și morții,
«și a răsplăti fie căruia după faptele sale. Domețian nu
«porunci nimic în contra lor după acest răspuns. Inșă
«desprețuind slăbiciunea lor, 'i concedie, și opri printr'un
«Edict public cursul persecuțiunei contra credincioșilor. Fi-
«ind concediați ast-fel, ei guvernară Biserica, fură conside-
«ți ca Martiri și rudeniile Mântuitorului, și trăiră în pace până
«în timpul lui Traian. Iată ce țice Hegesip. Tertulian vor-
«bește de asemenea de Domețian în acești termen: Do-
«mețian care avea o parte din cruțimea lui Neron, în-
«cepu ca și el a persecuta pre Creștini. Dar fiind-că ó-
«menii sunt supuși a schimba simțimentul, el se căi de
«acésta și rechemă pre acei ce 'i exilase. Domețian mu-
«rind după ce a domnit cinci-spre-dece ani, Nerva 'i suc-
«cedă. Senatul revocă sub domnia sa, onorurile ce el
«dedese altă dată lui Domețian, și restabili pe acei pre
«cari ori 'i izgonise, ori 'i lipsise de averile lor, după cum
«e raportat de către istoricii timpului aceluia. Aflăm încă
«că Ión se întorse atuncea din exilul său, și 'și reluă gu-
«vernământul Bisericii din Efes.

CAPITOLUL XXI.

Despre Cerdon al treilea Episcop de Alexandria.

Nerva murind, după ce n'a domnit de cât ceva mai
mult de un an, Traian îi urmă pe tronul Imperial. In
primul an al domniei sale, Avilius care guvernase trei-
spre-dece ani Biserica de Alexandria muri și avu de suc-
cesor pre Cerdon, care fu al treilea Episcop al acestei
Cetăți, de la Annian, Climent guvernă atunci Biserica de
Roma și era al treilea Episcop de la Pavel și Petru. Lin
fiind cel dintăi și Anachlet cel al doilea.

CAPITOLUL XXII.

Despre Ignatie al doilea Episcop de Antiochia.

Evodius, primul Episcop de Antiochia, murind, Ignatie
fu al doilea, precum Simon fu de asemenea al doilea de
Ierusalim, după mórtea lui Iacob fratele Domnului.

CAPITOLUL XXIII.

Istorie atingătoare de Ión Apostolul.

Apostolul și Evangelistul Ión, care fusese cu duiosie iubit de Mântuitorul, întorcându-se din exilul, la care Do-mețian 'l condamnase, guvernă încă atuncea Bisericile din Asia după cum o aflăm din mărturisirea a două autori vrednici de credință, cari au apărut tot-d'auna cu tărie adevărul Doctrinei Catolice, Irineu și Climent Alexandrinul. Cel dintâiu vorbește în acești termeni în cartea a doua contra eresilor. «Toți bătrâni cari au convorbit fa-miliar în Asia cu Ión, Discipolul Mântuitorului, mărtur-sesc că au audīt de la el ceea ce dic eū. Și în a treia carte, el dice încă ceea ce urmază: Biserica de Efes care a fost întemeiată de către Pavel, și guvernată de Ión până în timpul lui Trajan, mărturisește de această tradițiune a Apostolilor.

Climent însemnează același timp în cartea ce are pen-tru titlu: Cine este bogatul care pōte fi mântuit, și isto-risește o istorie fōrte necesară celor ce au dragoste pen-tru lucrurile frumoase. Să luăm cartea și să citim. «As-cultați dice el, nu o fabulă ci o istorie adevărată ce se spune de Ión Apostolul. Intorcându-se de la Patmos la Efes după mōrtea tiranului, el fu rugat de a visita țerile de prin prejur, pentru a stabili acolo ordinea în Biserică, pentru a pune Episcopī, și pentru a primi în Cler pre acei ce erau însemnați prin duhul lui Dumneđeū. Venind deci într'o cetate, ce nu era prea mare, și al că-ria nume este raportat de către unii, și mângâind acolo pre Creștinī el vorbi Episcopului, ce avea sarcina de a supraveghia peste tot poporul; și presintându'i pre un tēnēr, ce era tare cu trupul, plăcut la față, și vioiū de naturalul său, 'i dise privindu-l: 'Ți recomand pe acest tēnēr pre cât pot să ț'i recomand, și ț'i dau ca în de-posit în fața lui Iisus Christos și a Bisericii. Episcopul primindu-l, și făgăduindu'i a avea grijă de el, el 'i repetă încă același lucru, și'l rugă a doua oră. Ión se reîntōrse apoi la Efes; iară acel episcop luând la el pe acel tē-nēr ce 'i fusese incredințat, 'l nutri și 'l boteză. Apoi 'i dete confirmația, ca pecetia Domnului și perfecțiunea

«virtuției Creștinului, și începu după aceasta a nu
«mai avea atâta grijă de el. Ast-fel lăsându-l a trăi mai
«mult de cât nu trebuia într'o mare libertate, el fu co-
«rupt de către tinerii de vîrsta sa, ce nu cugetau de cât
«a se desfăta, cari erau dedați la plăceri și obicinuiți la
«tot soiul de vicii. Ei 'l atraseră mai întâiu prin ospete
«tratându-l generos, și pe urmă 'l duseră cu ei pentru a
«lua noaptea vre-o mantă. După acésta îl îndemnară a în-
«cerca împreună ceva mai mare. Ast-fel el se obicînuî
«puțin câte puțin la tot felul de ecxese, și în acea aprin-
«dere a naturei sale, apucând în afară de drumul drept
«ca un cal furios ce ia zăbala în dinți, el se aruncă cu
«furie în abisul tuturor crimelor. De aceia nerămânendu-l
«pe viitor nici o speranță de mântuire, el nu mai cugetă
«a face fapte mediocre; ci considerându-se ca perdut cu
«desăvîșire, el se hotărî de a birui încă în cutezare pe
«toți cel-l-alti. Ast-fel că luând cu dînsul pre com-
«panionii săi, el formă o trupă de tâlhari, și fiind că era
«îndrăsnet, el se făcu șeful lor, și deveni cel mai crud
«și cel mai suferit din toți. Cât-va timp după aceea întam-
«plându-se o ocaziune, chiemă pre Ión în aceiași cetate,
«carele dând ordine atacerilor pentru care venise, și se E-
«piscopului, dă-mi depositul, ce Iesus Christos și eu ți-am
«încredințat în prezența Bisericii la care tu președi. Epis-
«copul mai întâiu fu surprins, închîpuindu-și că i se ce-
«rea cu nedreptul, ceva bani ce nu i se dăduse spre
«păstrare, și neputînd nici crede că ar fi primit ceia ce
«nu primise, nici a nu crede pre Ión carele 'l vorbea.

«Ión adaose apoi că'i cerea pre tînărul, și pre sufle-
«tul fratelui său ce'i încredințase. Atunci Episcopul ple-
«cându'și ochii; 'l și se cu suspinuri și cu lacrimi: că mu-
«rise. Cum! și se Ión, și de ce fel de mörte? El a murit
«lui Dumnedeu, răspunse Episcopul. El a devenit un rău
«un perdut, și ca să dic tot, un tâlhar. Și acum în loc
«de a fi în Biserică, cum era el s'a suit într'un munte,
«unde locuește cu o trupă de ómeni asemenea lui.

«Sfântul Apostol aușind aceste cuvinte, și rupse haț-
«nele sale, și scoțînd un adânc suspin, îi și se lovindu-și
«capul: de sigúr am lăsat în persóna ta un credincios
«păzitor al sufletului fratelui tîu. Să mi se aducă un cal
«și să mi se dea un călăuz. Și îndată iese cu grăbire

«din Biserică, plécă pe dată se duce la locul de care 'i
 «se spusese, și fiind prins de către sentinelele tâlharilor
 «el nu fuge, nu cere viață, ci strigând cu voce tare: pen-
 «tru acesta, dice el, am venit. Duceți-mă la Căpitanul
 «vostru. L duce la acel ténér care 'l aștepta mai întâi
 «cu armele sale. Inșă recunoscând pre Ión ce venea la
 «el, fiind cuprins de rușine, el începu a fugi. Sfântul îl
 «urmări din tótă puterea sa, uitând slăbiciunea vârstei
 «sale, și strigând după dînsul, fiul meu, fieți milă de
 «mine, de ce fugi de mine? Pentru ce fugi de părintele
 «tău și de un om bătrân, și fără arme? Fiul meu alb
 «milă de mine, nu te teme, este încă nădejde de mân-
 «tuirea ta. Voiă răspunde eū pentru tine lui Iisus Chris-
 «tos. Voiă suferi forte bucuos mórtea pentru tine dupre
 «cum Iisus Christos a suferit'o pentru noi toți împreună.
 «Voiă da sufletul meu pentru al tău. Stăi! Crede-mă.
 «Iisus Christos m'a trimis la tine. Ténérul auđindu-l vor-
 «bind ast-fel, se opri mai întâi, înendu-și ochii ațintiți
 «la pământ, apoi rupse armele sale, cuprins de spaímă,
 «și plângend cu amar. Si vedend pre Sântul bătrân a
 «propiindu-se de el, merse de'l îmbrățișă, satisfăcend
 «pentru greșalele sale, pre cât putea prin suspinurile sale,
 «și găsind un al doilea botez în lacrimile sale, avend
 «griă în același timp de a ascunde mâna sa cea dréptă,
 «ca fiind pângărită de atâtea crime. S-tul Apostol o a-
 «tinse cu jurământ, că 'i va căpăta de la Mântuitorul, prin
 «rugăciunile sale, iertarea păcatelor sale; și punendu-se
 «în genunchi înaintea lui, și sărutându-i mâna dréptă în-
 «suși, ca și cum ar fi fost curățită prin lacrimile pocă-
 «inței, 'l readuse la Biserică. Dupé acesta el aduse lui
 «Dumnezeū neîncetat rugăciunile sale pentru dînsul, se
 «mortifică cu dînsul prin posturi necontenite, îmblânđi
 «inima sa prin diferite cuvinte din S-ta Scriptură, ca prin
 «un sânt fermec, și nu se despărți de el, după cum spune
 «istoria, până ce l'a stabilit în Biserică; arétând în per-
 «sóna sa un mare exemplu de adevărată pocăință, un
 «model ilustru de a doua regenerare, și ca un trofeū al
 «învierii vędută a sufletului seū».

Am voit a însera aicea această lungă narațiune luată de
 la Climent Alexandrinul, atât pentru a face cunoscut un
 eveniment atât de singular, precum și pentru a face să
 se imiteze o conduită atât de salutară.

CAPITOLUL XXIV.

Despre ordinea Evangeliilor.

Să vorbim acum de scrierile ce sunt atribuite lui Ión, printr'un consimțiment unanim. Mai întâiu Evangelia sa este primită de toate Bisericile ce sunt sub cer. Faptul, că ea a fost pusă al patrulea după cele-l-alte trei, nu e lipsit de rațiune. Acești admirabili discipoli ai Mântuitorului aveau toate virtuțile ce îmbogățesc sufletul, dar n'aveau toate ornamentele ce împodobesc discursul. Ei 'și puneau încrederea în ajutorul neînvins, ce primeau de la Învățătorul lor, și desprețeau arta și eloquenta omenilor. Ei predica în tot pământul Impărăția Cerului, prin forța atot-puternică a Duhului Dumnezeesc care-i susținea, și confirma adevărul predicării lor prin operațiunea minunilor. Ei aveau puțină grijă de a scrie, pentru că se aplicau mai numai la predicarea cuvântului. Pavel, care era mai bogat de cât cei-l-alți în expresiuni și mai sublim în cugetări n'a lăsat de cât un mic număr de Epistole, de și ar fi putut descoperi o mulțime de mistere ce aflase în Cer, unde a fost răpit. Cei doi-spre-dece Apostoli, cei șapte-deci de Discipoli, și mai mulți alții, erau de asemenea foarte instruiți în adevărurile Santei Religii. Cu toate acestea, dintre Apostoli n'au fost de cât Mathei și Ioan cari au scris Evangelia, și încă, se crede, că ei n'o făcură de cât prin ocașuni particulare ce li se impuseră ca o necesitate. Căci, când Mathei, după ce a predicat Jidovilor, se vedu obligat de a merge să predice la alte Națiuni, el compuse în Ebrește Evangelia sa, pentru a 'și îndeplini și față de ei misiunea sa, și pentru a le lăsa înscris în limba lor instrucțiunile pe cari nu putuse a le da prin viu graiu. Marcu și Luca scriind fie-care Evangelia sa, se dice că Ioan se găsi asemenea obligat de a scrie pre a sa, de și el se mulțumise până atunci de a o răspândi verbal. Căci citind pre cele-l-alte trei, el aprobă toate adevărurile ce erau conținute în ele, și judecă totuși că istorisirea de cele ce făcuse Mântuitorul la începutul predicării sale, lipsea. Ceea ce este foarte adevărat, de ore-ce este lămurit că cei-l-alți trei Evangeliști n'au scris de cât aceea ce a făcut Mântuitorul în timp de un an,

și anume, de când Ión Botezătorul fusese aruncat în temniță. Matheiū însemnează în mod precis timpul Istoriei sale, când, după ce a vorbit de postul Mântuitorului, și de ispitirea ce a urmat după acest post, dice: *Iar auzind Iisus că Ión s'a prins, s'a dus în Galileia.* (Cap IV). Marcu dice el însuși: *Și după ce s'a prins Ión, a venit Iisus în Galileia.* (Cap I). Luca arată același timp tot ast-fel, când mai 'nainte de a descrie faptele Domnului nostru, dice: *Irod a adaos și această preste tôte, și a închis pre Ión în temniță.* (Cap. 3). Se dice deci, că Ioan întreprinse a scrie Evangelia sa după rugăciunea amicilor săi, spre a raporta faptele ce făcuse Mântuitorul mai 'nainte de a fi fost aruncat în temniță Ioan Botezătorul, și că'l mărturisește el însuși prin aceste cuvinte: *Acésta a tăcut începătură minunilor lui Iisus.* (Cap. 2). Și încă după aceea în șirul narațiunei sale, când vorbind de Ión că boteza la Aennon lângă Salim, dice: *Că încă nu era Ión închis în temniță* (Cap. 3). Ión a scris deci ceea ce a făcut Mântuitorul înaintea închisorii lui Ión Botezătorul, iar cei-l-alți trei Evangeliști n'au scris de cât ceea ce a făcut după aceea, ceea ce nu împedică ca ei să fie toți de acord, și acei, ce 'i vor da ôre-care atenție, vor putea cu înlesnire a o recunoște. Ión a avut rațiune de a omite Genealogia Mântuitorului, duple trup, pentru că ea fusese făcută de Matheiū și de Luca, și de a începe prin nașterea sa dumnezească și eternă, al cărei mister se pare că'i-a fost lui, mai cu deosebire, revelat de cât celor-l-alți. Iată ce aveam de dis despre Evangelia lui Ión. Am remarcat mai înainte ocaziunea prin care Marcu fu obligat a scrie pre a sa. Luca declară motivul ce a avut de a scrie, când dice, *de vreme ce mulți s'au apucat a alcătui povestiri pentru lucrurile cele ce au fost adevărite întru noi*, a cărora adevăr 'i era cunoscut, cu o deplină certitudine, el fusese obligat de a face o povestire fidelă, de cele ce aflase în convorbire particulară cu Pavel, și în întâlnirea deasă cu cei-l-alți Apostoli, ca nu cum-va se primim opiniuni îndoișe, ca adevăruri sigure. Nu voiū dice acum mai mult despre acésta, rezervându-mă de a declara în șirul Istoriei mele ceea ce ne-au lăsat bătrânii asupra acestui subiect.

Afară de Evangelia lui Ión, cel vechi și cel modern

primesc fără dificultate prima din Epistolele sale. Inșă ei să indoesc de cele-l-alte două. Este supusă îndoielei autenticitatea Apocalipsului său, dar vom vedea la locul cuvenit, cum trebuie să socotim asupra acestui lucru prin ajutorul autorității bătrânilor.

CAPITOLUL XXV.

Despre cărțile Scripturii ce sunt generalmente primite și despre acele ce nu sunt primite.

Cred de datorie a arăta aci catalogul tuturor cărților Noului Testament, de care am vorbit deja. Trebuie a pune în primul rang cele patru Evanghelii, la finele cărora sunt Faptele Apostolilor, pe urmă Epistolele lui Pavel, apoi prima a lui Ioan, și prima a lui Petru. Se poate pune în fine de va judeca cine-va de cuviință, Apocalipsul lui Ión, despre care vom dice la locul său aceea ce au creșut bătrânii despre el. Iată cărțile ce sunt primite de un comun consimțiment. Epistolia lui Iacob, Epistolia lui Iuda, a doua a lui Petru; a doua și a treia a lui Ioan, ori că au fost scrise în adevăr de către Evangelistul, ori de către un altul cu același nume, nu sunt primite de toată lumea, de și mai mulți se servesc de ele. Trebuie a ținea de false, și a bănui Actele lui Pavel, Cartea Pastorului, Revelațiunea lui Petru, Epistola lui Barnaba, și Instituțiunile Apostolilor. Se poate pune, de va voi cine-va, în acest rang Apocalipsul lui Ión, pre care unii îl șterg din numărul cărților sante, iar alții cred că trebuie a fi numărat aci. Unii pun în aceiași ordine Evangelia duple Ebrei, ce place foarte mult Jidovilor, cari au primit credința. Iată cărțile, de care este îndoială, și al căror catalog am creșut totuși că era necesar de a-l face, pentru ca separând prin autoritatea tradițiunei Bisericei, cele adevărate, ce sunt primite de un comun consimțiment, de acele ce sunt îndoioșe, și care nu sunt primite de cât de către unii scriitori, să se potă mai bine cunoște acestea din urmă, și chiar altele publicate de către eretici, precum Evangeliiile lui Petru, a lui Thoma, și a lui Mathia; și Actele lui Andrei, ale lui Ión și ale celor-l-alți Apostoli. Este sigur că nici un succesori legitim al autorității sacre a disci-

polilor adevărați ai Mântuitorului n'aũ făcut mențiune de aceste cărți în operile lor. Modul cu care ele sunt scrise este de asemenea foarte depãrtat de simplitatea, de care acești sãni întemeetori a'i Religiei nãstre făceau profesiune. Simțimintele sunt atât de fãțis contrarii doctrinei Bisericei, în cât nu ne putem îndoi că ele aũ fost compuse de cãtrã eretici, și că în loc de a le privi ca cărți, a cãror autoritate este nesigurã, trebuie a le respinge ca opere, a cãror nepietate este manifestã. Sã reluãm acum șirul istoriei nãstre.

CAPITOLUL XXVI.

Despre Menandru Înșelãtorul.

Menandru, succesorul lui Simon Magul fu ca o altã sãgeatã nu mai puțin înveninatã, ca cel dintãiu, de care demonul se servi pentru a perde pre ómenii. El era de asemenea din Samaria. Pãtrundẽnd încã mai înainte de cât dascãlul seũ în secretele magiei, el făcu minuni mai surprindẽtoare de cât dẽnsul. El avea insolenta de a se lãuda cã este Mântuitorul trimis de mai mulți secolii pentru binele ómenilor. El dicea cã nimeni nu putea a se urca mai sus de Ângerii creatorii ai lumii, de nu va învãța de la el secretele magiei, și de nu va primi botezul seũ; cã acei ce sunt atât de fericiți de a'l primi, devin nemuritorii chiar din viața acãsta și se bucurã de vigórea necoruptibilã a unei tinereți eterne. Ceea ce dic, se póte vedea în cãrțile lui Irineũ. Iustin vorbind de Simon, vorbește și de acesta în acești termini: «Noi știm cã un óre-
«care Menandru, care era de asemenea Samarinean, și
«nãscut într'un sat numit Capparatea, discipol al lui Simon,
«fu împins de cãtre demoni ca sã mẽrgã în Antiochia,
«unde înșelã un mare numãr dn persoane prin fermecã-
«toriile sale. El făcuse a crede pre cei ce mergeaũ dupã
«el, cã ei vor fi scutiți de mórte, și sunt încã ómenii din
«acãstã sectã, cari susțin acãstã estravaganã. Acesta era
«un ager meșteșug al demonilor, cari voeaũ prin mijlocul
«acestor înșelãtorii, ce treceaũ pre din afarã de Creștinii,
«a descredita și a face uriciósã doctrina nemuririi sufle-
«tului și a învierii trupurilor. Inșã acei ce s'aũ pus sub

«protecțiunea unor asemenea mântuitori ca aceștia, au fost lipsiți de a adevărata mântuire».

CAPITOLUL XXVII.

Eresia Ebioniților.

Demonul neputând răpi de la alții iubirea ce aveau pentru Mântuitorul, i-a prins din altă parte, pe unde el i-a găsit mai slabi, și i-a supus nedreptei sale dominațiuni. Cei vechi i-au numit Ebioniți; pentru că ei au jose simțiminte despre Mântuitorul, crezând că el nu era de cât un om ordinar, născut din un tată și din o mumă ca și cei-l-alți oameni, și că el nu se deosebise de cât prin virtutea sa. Ei țin observarea legii necesară, ca și cum credința și viața conformă credinței n'ar fi de ajuns pentru mântuire. Alții, cari au același nume, au respins extravaganța acestei opinii, mărturisind că Mântuitorul e născut din Fecioră prin lucrarea Sântului Duh, însă ei n'au întârziat de a recădea în neleguire, negând că el a fost mai înainte de toți vecii Cuvîntul, și Înțelepciunea Tatălui. Ei nu sunt mai puțin lipiți ca și cei-l-alți de ceremoniile instituite de Moisi. Ei resping toate Epistolele lui Pavel, pre care'l privesc ca pre un desertor al legii. Ei nu se servesc de cât de Evangelia dupre Evrei și stimează puțin pe cele-l-alte. Ei observă Sâmbăta deși păzesc ca și noi Duminica, în memoria învierii. Ei au fost numiți Ebioniți, din cauza puținii lor inteligențe, Jidovii servindu-se de acest nume, pentru a desemna pre săracii, ce sunt reduși a cerșetori viața lor.

CAPITOLUL XXVIII.

Despre Cerint.

Am aflat că în acel timp Cerint fu autor al unei alte erezii. Caius de la carele am raportat mai sus câte-va cuvinte vorbește de el în acești termeni: «Cerint lăudându-se a avea revelațiuni ca un Apostol, a introdus orecare opinii monstruoase. El a pretins, că Mântuitorul va stabili după înviere o Impărăție pre pământ, unde

«locuitorii Ierusalimului se vor bucura de plăcerile trupului. Și acest inamic al Scripturilor adaugă pentru a înșela pe cei simpli, că acele plăceri vor ținea o mie «de ani». Dionisie care a guvernat în timpul nostru Biserica Alexandriei după ce a vorbit de Apocalipsul lui Ioan după vechea tradițiune în a doua carte *de făgăduințe*, dice de Cerint ceea ce urmădește: «Cerint, autorul «eresiei numelui său, voind a autorisa visurile sale, dice «că Impărăția Mântuitorului va fi o Impărăție temporală. «Și fiind foarte grosier și foarte desfrânat el promite în acea «Impărăție plăcerile simțurilor, tot ce măgulește gustul și «pipăirea, sacrificiul, și serbările neconținute».

Irineu raportă în prima carte contra erezilor cele mai mai secrete ale sale opiniuni, și în a treia el povestește o istorie remarcabilă pe care a auzit-o de la Polycarp, că Ioan intrând într-o și într-o baie, el fugi îndată ce află că Cerint era acolo, și îndemnă pre cei ce erau cu dânsul de a-l urma, dicând: «Să eșim afară din această baie în care se află Cerint inamicul adevărului, ca nu cum-va baia să cadă preste noi».

CAPITOLUL XXIX.

Despre Nicolae și Sectatorii săi.

Eresia Nicolaiților, despre care Ioan vorbește în Apocalipsul său, se ivi atuncea și continuă în curs de cât-va timp. Ei se glorifică de a avea de șef pre Nicolae, unul din cei 7 diaconi ce fură aleși de către Apostoli cu Ștefan, ca să îngrijască de săraci. Se dice, că având o femeie foarte frumoasă, și Apostolii imputându-i gelosia sa după Înălțarea Domnului, el o aduse înaintea lor, și consimți ca acela ce ar voi-o, s'o iea, în însoțire. Această faptă pare destul de conformă cu un cuvânt ce i se atribue, că fiecare poate face ce voește cu trupul său. Nicolaiții abusând de această faptă, și de acest cuvânt se dedău cu nerușinare la tot felul de desfrânări. Cât pentru Nicolae, am aflat că el nici odată n'a cunoscut altă femeie de cât pre a sa, că fiicele sale au păzit virginitatea lor totă viața lor, și că fiul său a trăit într-o mare depărtare de plăceri. Ast-fel fapta prin care el aduse pre femeia sa înaintea Apos-

tolilor, de care ei 'l acuzaū de a fi gelos, nu e de cât un semn de stăpânire ce ea luase asupra pasiunelor sale, și cuvântul ce i se atribue că fie-care pôte face cu trupul său ce'l place, nu însemnează nimic afară de aceea că fie-care trebuie a reprima în sine pornirile voluptății. El nu voea decī duple preceptul Mântuitorului a servi la două Domni, lui Dumnezeu și plăcerii. Se dice de asemenea, că Mathia a învățat că trebuie a declara războiū trupului, și a se servi de el fără a'i acorda nici o plăcere; și că trebuie din contra a întări spiritul prin credință și prin știință. Să nu dicem nimic mai mult de acești oameni, cari voind a altera adevărul s'au risipit foarte grabnic.

CAPITOLUL XXX.

Despre Apostolii cari au fost căsătoriți.

Cu toate acestea, Climent, după ce a scris cuvintele ce am citat, face enumerarea Apostolilor cari au fost căsătoriți, cu ocaziunea unora cari condamnaū căsătoria. »Pôte, »dice el, ei vor condamna pre Apostoli, căci Petru și Filip »au avut copii, și acest din urmă a avut grijă de a'și »mărta ficele sale. Pavel nu face nici o greutate de a »vorbi de femeia sa în una din Epistolele sale, și de a »dice, că el n'a luat'o cu densus pentru a nu aduce nici »un obstacol Evangheliei». Fiind-că am intrat atât de mult în acest subiect, voiū raporta o istorie pe care însuși Climent Alexandrinul o povestește în cartea a șaptea a scrierilor sale. »Se povestește, dice el, că Petru vedând »pe femeia sa că era dusă la supliciū, se umplu de bu- »curie pentru că Dumnezeu o chemase la patria sa, și o »îndemnă să mōră cu statornicie, dicēdu'i: Femeie, adu-ți »aminte de Domnul». Iată care era căsătoria și Caritatea Sântilor. Nu am nimic de dis mai mult asupra acestui subiect.

CAPITOLUL XXXI.

Mōrtea lui Iōn și a lui Filip.

Am vorbit mai sus de timpul, și de felul morții lui Pavel și a lui Petru, și de locul unde trupurile lor au

fost îngropate. Am însemnat de asemenea întru cât-va timpul morței lui Ión. Cât pentru locul immormântărei sale, el este însemnat într'o scrisóre a lui Policarp, Episcop de Efes, către Victor Episcopul Romei, unde el vorbește de Filip Apostolul, și de ficele sale în acești termeni: «Marți
«Lăminii s'aũ stins în Asia, care vor fi iarăși aprinse în
«diua venirei Domnului, când va veni întru mărirea sa,
«și va căuta pre toți Sântii. Vorbesc de Filip unul din
«cei doi-spre-dece Apostoli, ce a murit la Irapole cu doē
«fice ale sale, care și conservaseră virginitatea lor în bă-
«trânețea lor, și de o alta din ficele sale, care a dus o
«vieață cu totul spirituală, și este îngropată la Efes. Ión
«care a avut onórea de a se rezema pre peptul Mântu-
«itorului, care a purtat un semn de rană pe frunte, care
«a fost Preot, Martir și Doctor, este îngropat la Efes». Iată ceea ce privește mórtea lor. Pe lângă acestea, în Dialogul lui Caius,, de care am vorbit: Proculus contra căruia se face totă disputa se acordă perfectamente cu ceia ce am raportat, când el dice, că cele patru fice ale lui Filip profeteau la Irapole, unde se vede mormântul lor și acela al tatălui lor. Luca menționează de asemenea în Faptele Apostolilor de ficele lui Filip care aveau darul profetiei, și care locuiau atunci la Cesareia cu tatăl lor. „*Iar a doua di, dice el, Venirăm la Cesareia, și*
„*intrând în casa lui Filip care era unul din cei*
„*șapte Diaconi, am rămas la el. Și acesta a-*
„*vea patru fete feciore profetițe*“. După ce am raportat pre cât am putut mai exact ceia ce am aflat despre Apostoli, despre mórtea lor, despre cărțile ce ne-au lăsat, despre cele-l-alte opere, ce nu sunt Canonice, și care totuși se citesc în mai multe Biserici, și în fine despre Apocrifele ce conțin o doctrină cu totul contrarie a celeia a Apostolilor, să trecem la istorisirea celor ce urmază.

CAPITOLUL XXXII.

Martirul lui Simeon, Episcop de Ierusalim.

Afară de persecuțiile lui Neron și ale lui Domețian, se dice, că sub domnia lui Traian, au fost persecuții particulare

excitate contra Creștinilor de către locuitorii mai multor cetăți. Și atunci Simeon fiul lui Cleopa, pre care l-am vădut mai înainte suindu-se pe scaunul Bisericii de Ierusalim, încunună viața sa prin martir. Hegesip ale cărui mărturisiri le-am raportat adesea ori, ne dă încă una relativă la acest subiect, când după ce a vorbit de ôre-cari eretici, el adaoge că ei formară atunci o acușățiune calomniôsă-contra lui Simeon; că ei 'l făcură a suferi în timp de mai multe zile felurimi de chinuri în ura Religiei Creștine, în mijlocul cărora el conservă o fermitate de nedescris, ce pricinui mirare judecătorului său, și calăilor săi, și că muri în fine de același fel de mörte ca Mântuitorul. Cred de datorie a raporta aici propriile cuvinte ale acestui Scriitor: «Unii din acești eretici, țice el, «denunțară pre Simeon fiul lui Cleopa, ca scoboritor din «seminția lui David și ca creștin. Și ast-fel el suferi mar-
«tirul la vârsta de o sută douë-deci de ani, sub Traian «și sub Atticus Consular, Guvernator al Syriei». Același autor asigură că acuzatorii lui Simeon fură prinși ei însuși în căutarea ce se făcu de Jidovi. Vârsta înaintată a lui Simeon face probabilă opiniunea celor ce cred că el a putut vedea și auzi pre Mântuitorul, și Sânta Scriptură o confirmă, făcând mențiune de Maria fiica lui Cleopa, al cărui fiu am spus că era Simeon. Hegesip mărturisește încă, că scoborători din Iuda frați ai Mântuitorului trăiră până sub domnia lui Trajan, după ce au făcut profesiunea publică de credință sub acea a lui Dometian. «Ei au pre-
«sidat, țice el, la tötă Biserica, ca Martiri, și ca rudenii «ale Mântuitorului, și au trăit într'o profundă pace până «la domnia lui Trajan, sub carele Simeon fiul lui Cleopa, «fiind denunțat de cătră eretici, și dus înaintea lui Atticus «Consular, su chinuit timp de mai multe zile cu o ast-fel «de violență, în cât fie-care, chiar însuși Atticus se mira, «ca un bătrân de o sută douë-deci de ani, să potă su-
«feri suplicii atât de lungi și atât de crude, dar în fine «el fu réstignit». Același istoric descriind starea Bisericii, țice, că ea se conserva atunci ca o feciöră curată, și necorruptibilă, acei ce vroeau a altera eurăția credinței, neîndrăsnind încă a eși din obscuritatea retragerilor lor. Inșă că, după ce Apostolii fuseră răpiți prin diferite feluri de suplicii, și când nu mai rămase nici unul din acei ce

învăţase adevărul din gura Mântuitorului, falşii Doctori avură cutezarea de a publica erorile lor nelegiuite. Iată mărturisirea ce face Hegesip. Să mergem mai departe.

CAPITOLUL XXXIII.

Trajan opreşte de a căuta pre Creştini.

Persecuţiunea se întinse atuncea cu atâta furie asupra credincioşilor, în cât Pliniū al doilea celebru Guvernator de Provincie, mirat de mulţimea celor ce sufereau mórtea pentru credinţă, scrise despre acesta Impăratului, şi 'i făcu cunoscut că el nu 'i găsea culpabili de nici o crimă contra pietăţii, nici contra legilor şi că el nu remarcase nimic în ei, afară de cât aceea, că se adunau des de diminêţa pentru a cânta imnuri în onórea lui Christos, ca unui Dumneđeu, că totuşi ei aveau aversiune de adulterii, de ucideri şi de tóte faptele oprite de legi. Trajan 'i răspunse, că să nu se mai caute creştini, dar totuşi să 'i pedepsescă, când ei vor fi descoperiţi. Deşi violenţa persecuţiunei se păru puţin reprimată prin acest decret, cursul ei nu fu însă cu totul oprit, pentru că acei ce nu ne iubeau, orî dintre oficeri, orî dintre popor nu lipsiră de a găsi pretexte, spre a ne turmenta, şi spre a face să móră mai mulţi creştini în diferite locuri. Acéstă istorie este extrasă din apologetica lui Tertulian, din care voiū traduce aicea limba latină. «Noi găsim, dice el, că fu oprit de a ne «urmări. Pliniū al doilea, Guvernator de Provincie, con- «damnând pre căli-va creştini la mórte, şi lipsind pre «alţi de serviciile lor, fu atât de tare mirat de mulţimea «lor, că neştiind, cum trebuia el să se conducă cătră ei «pe viitor, cređu a fi obligat a consulta pre Impăratul «Trajan, şi a 'i face cunoscut că el nu 'i găsea culpabili «de nici o altă neleguire, de cât de a refusa să sacrifice «đeilor; că ei se sculau diminêţa pentru a lăuda pre «Christos ca pre un Dumneđeu, şi că ei opreau de a «comite ucideri, adulterii, fraude, perfidii şi alte crime. «Atunci Trajan 'i răspunse, că el nu trebuia a 'i căuta, «dar totuşi de a 'i pedepsi de se vor presinta de sine însuşi».

CAPITOLUL XXXIV.

Despre Evarest, Episcop de Roma.

Climent murind, în anul al treilea al domniei lui Trajan, după ce a predicat timp de nouă ani cuvântul lui Dumnezeu în Roma, Evarest 'i succedă la ministerul său.

CAPITOLUL XXXV.

Despre Iust al treilea Episcop de Ierusalim.

Simeon sfârșind cu fericire viața sa în modul cum l'am văzut, Iust, Jidov de națiune, fu înălțat pre scaunul Bisericeii de Ierusalim, unde era atunci un foarte mare număr de persoane, cari venise de la Circumcisiune a se converti la credință.

CAPITOLUL XXXVI.

Despre Ignatie și despre Epistolele sale.

Polycarp discipol al Apostolilor, și care fusese așezat Episcop de Smirna, de către aceia chiar cari văduseră pre Mântuitorul, înflorea atuncea în Asia. Papia Episcop de Irapole era de asemenea foarte celebru în acel timp prin elocința sa, erudiția sa și profunda cunoștință a literilor sante. Ignatie, al doilea Episcop de Antiochia, după Petru, câștigă asemenea atunci o mare reputație, și numele său este încă în deosebită venerațiune între noi. Se dice, că el fu dus din Siria la Roma și expus la fiarele sălbatice pentru credință. Trecând prin Asia cu strejarii săi, el întări credința Bisericii, îndemnând mai cu seamă pre creștinii a evita erorile ce începeau a se respândi, și a păzi tradițiunile Apostolilor, despre care el judecă necesar de a face mărturisire prin scris, spre a fi mai cunoscut. Venind deci la Smirna unde era Polycarp, el scrisse o scrisore către Biserica de Efes, în care el vorbește de Onisim ce 'i era Episcop. El scrisé încă o alta către Biserica de Magnesia, cetate așezată pre Meandru. Acastă Biserică avea atunci de Episcop pre Damas, despre

care vorbește în aceeași scrisoare. El mai scrisese o altă către Biserica de Tralles, al cărei Episcop el dice, că era Polib. În fine scrisese una către Biserica de Roma spre a ruga pe creștinii ce o compunea de a nu se face mijlocitori pentru a-l scăpa de martiriu, și de a nu-i răpi speranța sa. N'am putea face mai bine cunoscut simțimintele sale de cât transcriind aci câte-ya din cuvintele sale. «Eū mă lupt, dice el, contra fiarelor sëlbatice pe mare și pe uscat, de la Siria până la Roma. Sunt legat «di și nopțe cu deșce leoparzi. Ast-fel vorbesc de soldați «ce mă păzesc, la a căroră crușime bine-facerile mele nu «fac de cât a crește. Relele lor tratamente mă învață, de «și nu mă îndreptățesc. Eū doresc fiarele sëlbatice ce'mi «sunt pregătite, și rog pre Dumneșeu ca să le pot vedea «curând. Le voiū mângâia pentru ca ele să mă sfășie «mai grabnic, și să nu aibă frică de a mă atinge, cum «s'a întâmplat în alte ocașuni. Iar dacă ele vor refusa «de a mă mușca, le voiū întărâta pentru a le porni cu «cu sila asupra mea. Vē rog, de a'mi erta acest simțimēnt. Eū știū ce'mi este de folos. Incep acum a fi Discipolul Mântuitorului. Nu doresc nici unul din lucrurile «nici vēdute, nici nevēdute, numai se mă bucur de dēnsul. «Năvălescă asupra mea, focul, crucile, fiarele sëlbatice, «dislocarea ôselor, contusiunile membrilor, durerile trupului, chinurile tuturor demonilor, numai se mă bucur «de Mântuitorul». Iată ce scrisese el din Asia către Bisericile de care am vorbit. Când fu sosit de la Smirna la Troada, el scrisese Creștinilor din Filadelfia și din Smirna, și în particular lui Polycarp, Episcop al acestel din urmă cetăți, pre care'l cunoștea de un om apostolic, și'l rugă de a avea grijă de Biserica sa din Antiochia. În scrisoarea către Creștinii din Smirna, el dișe un lucru ce nu știū de unde'l luase. «Știū, dice el, și cred că Mântuitorul a «înviat, și că arătându-se lui Petru și celor ce erau cu «el, le dișe: *Pipăiți-mē și cunoșteți că nu sunt duh*». Și atingēndu-se de el, ei aū creșut. Irineū a știut martirul lui Ignatie; și a vorbit de Epistolele sale în acești termen: «Unul dintr'aī noștri fiind condamnat, a fost expus la fiarele sëlbatice, pentru credință, dișe, sunt grăul «lui Dumneșeu. Voiū fi măcinat de dinți fiarelor, pentru «a fi făcut o pâine curată. Polycarp face menșione de

«aceste scrisori în aceea ce au scris Creștinilor din Filadelfia. Vă îndemn, le dice el, a asculta de mai marii voștri, și a vă deprinde a suferi după exemplul ce v'au dat, nu numai prea fericiții Ignatie, Rufus și Zosima, ci încă mai mulți alții dintre noi, și mai cu seamă Pavel și Apostolii, și de a fi convinși că acești mari oameni nu în zadar au alergat, ci au mers întru credință și întru dreptate, și au ajuns la locul pre care Domnul, la suferințele căruia ei au luat parte, le-au pregătit. Ei n'au iubit veacul present, dar pre acela care a suferit pentru noi, și pre care Dumnezeu l'a înviat». El adaugă apoi: «Mi-ați scris, tu și Ignatie, pentru a mă ruga ca dacă, cine-va va merge în Siria, să ducă acolo scrisorile voștre. Voiu face-o când voiu găsi ocasiunea, și le voiu duce eu însumi, seú le voiu trimite prin un altul. Vă trimit, cum ați dorit, scrisorile ce Ignatie a scris atâta mie cât și la alții. Ele pot se vă fie foarte folositoare, pentru că conțin precepte de credință, de răbdare, și de tot ce este propriu a crește cultul lui Dumnezeu». Iată ce privește Epistolele lui Ignatie. Heros fu însărcinat după morțea sa cu Guvernământul Bisericeii de Antiochia.

CAPITOLUL XXXVII.

Despre alți predicatori ai Evangheliei, cari au înflorit în același timp.

Quadratus care avea darul profeției ca și fiicele lui Filip, și mai mulți alți succesori ai Apostolilor, imitară atunci ardorea zelului lor, înălțând edificii de Biserică ale cărora fundamente ei le plantase, lucrând cu o sirguintă neobosită la predicarea Evangheliei, și respândind în tot pământul semința dumnezească a Cuvântului. Cea mai mare parte fiind plini de iubirea unei sante filosofii distribuise averile lor săracilor, după preceptul Mântuitorului, și merșeră să vestească credința la națiunile cele mai depărtate. După ce au întemeiat biserică ei treceau mai nainte cu puterea neînvinșă a harului, și lucrând pretutindenea minuni, ei atrăgeau popore nenumărate la cunoștința adevăratei Religii. Fiind imposibil de a raporta toate numele lor, mă voiu mulțumi de a însemna pre acelea ce s'au conservat în monumentele publice ale tradițiunei Bisericeii.

CAPITOLUL XXXVIII.

Despre Epistola lui Climent și despre altele cei sunt pe nedrept atribuite.

Epistolele lui Ignatie de care am vorbit, sunt din acest număr, ca și aceea ce Climent a adresat Bisericei de Corint în numele acelei de Roma, în care raportând nu numai sentințe, ci adese-ori chiar propriile cuvinte din Epistolia către Ebrei, el arată că acesta nu este o operă făcută de puțin timp, și că a avut cuvânt de a o pune în numărul celor-l-alte epistole ale lui Pavel. Unii cred, că acest Apostol scriindu-o în limba sa, ea fu tradusă de Luca său de Climent. Și această de pre urmă opiniune pare cu atât mai probabilă, cu cât această Epistolă a lui Climent de care vorbesc este scrisă cu același stil, și conține adese-ori aceleași cugetări. E bine de a se ști, că este o altă Epistolă a lui Climent ce nu e primită, pentru că cei vechi nu s'au servit de ea. De asemenea au apărut de curând opere mari, sub numele său, precum dialogul lui Petru și al lui Appion, ce nu sunt sprijinite de nici o mărturie din antichitate, și care n'au caracterul doctrinei Apostolilor. Nu e deci de cât o Epistolă scrisă de Climent și care este recunoscută de adevărată. Am vorbit de asemenea de acelea ce sunt în adevăr scrise de Ignatie și de Polycarp.

CAPITOLUL XXXIX.

Despre cărțile lui Papias.

Nu sunt în totul de cât cinci cărți ale lui Papias, sub titlu de *explicație a oracolor Domnului*, și de care Irineu a făcut mențiune în acești termeni: «Papias vechiu «scriitor, discipol al lui Ión, și împreună lucrător al lui «Polycarp mărturisește de acesta în cartea a patra a «operei sale, compusă din cinci cărți». Papias vorbind de sine însuși în prefața sa, nu dice, că ar fi vădut pre Sântil Apostoll, nici că ar fi fost Discipolul lor, însă el asigură că a primit credința din gura acelora ce convorbise familiar cu ei. «Nu voiü pregeta, dice el, de a ex-

«plica ceea ce am învățat de la bătrâni, și ceea ce am
«ținut cu fidelitate, și voi mărturisi aicea adevărul doc-
«trinei lor. Căci nu mi-a plăcut nici odată, cum fac mai
«mulți ca să ascult pre acei ce vorbesc multe, ci pre
«acei ce învață adevărul; nici pre acei ce dau precepte
«noul și străine, ci pre acei ce urmează pre aceie pe cari
«ni lea lăsat Domnul. Când am întâlnit pre cine-va care
«văduse pre cei bătrâni, am avut tot-deuna curiozitatea
«de a'l întreba despre ceea ce ei aveau obiceiul de a
«spune, și anume despre ce dicea Andrei, Petru, Filip,
«Thoma, Iacob, Ión, Mathei. In fine despre ceea ce di-
«ceau cei-l-alti discipoli ai Domnului; ce înveșau Aristion
«și Ión Preotul. Și eu cred că acești ómeni, cari văduse
«pre cei vechi m'ar învăța mai bine din viu grai, de cât
«m'aș învăța eu insumi prin cetirea cărților». Trebuie a
remarca că el repetă aici de două ori numele de Ión.
Este lămurit că prin cel dintâiu pre care'l pune cu Petru,
Iacob, Mathei și cei-l-alti Apostoli, el înțelege pre Evan-
gelistul, și'l deosebește de cel al doilea, pre care'l pune
afară de numărul Apostolilor, 'l numește Preot și nu'l
numără de cât după Aristion, fapt care confirmă pove-
stirea celor ce asigură, că au fost în Asia două ómeni cu
acest nume, și că se vede la Efes mormântul unuia și al
altuia. Acesta era necesar de remarcat, pentru ca să se
știe că dacă Apocalypsul nu este al celui dintâiu, este cel
puțin al celui de al doilea. Papias, de care vorbim, mă-
rturisește că el a învățat cuvintele și simțimintele Apos-
tolilor de la acei cari convorbise cu ei, și că a fost Dis-
cipol al lui Aristion și al lui Ión Preotul, a căruia doctrină
el o raportează în commentariile sale. Nu cred, că trebuie
să omit minunile, ce el rapórtă pe credința și mărturisirea
celor vechi. El dice între altele, că fiicile lui Filip, care
cum am arătat deja, locueau la Ierapole cu tatăl lor, l'au
asigurat, că un mort înviase în timpul său. El istorisește
o altă minune foarte considerabilă, de Iust, supranumit Bar-
sabas, carele inghițind otravă, nu fu de loc incomodat.
Se spune în Faptele Apostolilor, că după Înălțarea Mântui-
torului, el presintară pe Iust și pre Mathias, și se puseră
la rugăciuni, pentru ca să le arate Dumnezeu pre carele
dintr'acești două va alege în locul lui Iuda. «*Atuncea aș
pus pre doi, dice Scriptura, pre Iosif ce se chiamă*

Barsabas, care s'a numit Iust, și pre Mathias, și rugându-se au dis. Același scriitor spune ôre care parabole ale Mântuitorului, ce se apropie fôrte de fabulă, și pe care le-a învățat din tradițiune, precum ceea ce povestește despre Impărăția lui Christos, carea va subsista o mie de ani pe pământ după înviere. Ceia ce mă convinge că el își închipuise, pentru că n'a auđit adevărurile ce Apostoliș explicau sub figurî, căci era de un spirit fôrte mediocru, precum se arată din operele sale. Cu tôte acestea autoritatea ce câștigase vechimea scrierilor a fost o cursă, care a făcut să cadă mai mulți în același eróre precum Irineu și alții. El a umplut cărțile sale cu feluritele explicațiuni, ce Aristion da cuvintelor Mântuitorului și cu tradițiunile lui Ión Preotul, pe care acei ce ar dori să le scie, le pot ceti acolo. Eu mă voiu mulțumi de a insera aci una atingătoare de Marcu Evangelistul despre care el face mențiune în acești termeni: «Ión preotul ȃcea, «că Marcu scrisese cea ce auđise de la Petru, dar că el «nu raportase lucrurile în ordinea cu care ele fusese spuse «sau făcute de Mântuitorul, pentru că el nu'l veduse nici «odată, și că fusese numai Discipol al lui Petru, care predica Evangelia dupre metoda cea mai folositóre celor ce'l «ascultaũ, fără a observa exact regulele Istoriei. Intru acesteia Marcu n'a făcut greșală, pentru că el scria lucrurile după cum memoria sa 'i-le înfățișea și anume așa «după cum le auđise, și că n'a spus nici odată nimic «contrar adevărului». Acesta este acela ce ȃce Papias de Marcu. Iată acum ce ȃce el și de Matheiũ. El a scris Evangelia sa în Ebreeste, și fie-care a tradus'o așa cum a putut. Papias se servește adesea ori de pasage trase din prima Epistolă a lui Ión, și din prima a lui Petru. El raporteză de asemenea o Istorie ce este în Evangelia dupre Evrei, despre o femeie ce a fost acuzată înaintea Mântuitorului de mai multe pécate.

CARTEA A PATRA

CAPITOLUL I.

Episcopii de Roma și de Alexandria sub domnia lui Trajan.

Pe la anul al doi-spre-decelea al domniei lui Traian, Cerdon Episcop de Alexandria muri, și avu de succesori pre Primus, care fu al patrulea Păstor al acestei biserici după Apostoli. Evarest muri de asemenea în acel timp după ce a guvernat opt ani biserica de Roma, și avu de succesori pe Alexandru, care fu al cincilea după Petru și Pavel.

CAPITOLUL II.

Revolta și Răsboiul Jidovilor.

Cu cât Biserica și doctrina Mântuitorului făcea noi progrese cu atât miseria Jidovilor creștea din zi în zi. Ei se resculară în al opt-spre-decelea an al domniei lui Traian, și-și atraseră mari pierderi. Fiind agitați de un rău spirit, ei făcură revoltă la Alexandria, în Egipt, și în Cirena contra Grecilor cu cari ei locuiau, și intrară într'un război deschis anul următor în contra lui Lupus, Guvernatorul Egiptului. Ei câștigară de o cam dată ore-care avantaje, însă Grecii pe cari-i învinseseră s'au retras în Alexandria, și uciseră pre Jidovi pe cari 'i întâlneau acolo. Acei din Cirena găsindu-se singuri sub conducerea lui Lucas făcură stricăciuni în Egipt. Impăratul trimise contra lor

pre Marcius Turbo cu vase, infanterie și cavalerie. Acest general continuând mult timp războiul contra lor, trecu un mare număr din ei sub ascuțitul sabiei atât din Egipt, cât și din Cirena. Însă Impăratul temându-se ca nu cum-va cei ce locueau în Mesopotamia să se rescole ca ceia-lalți, dădu ordin lui Lusius Quietus de a-î alunga din această Provincie. Ei se încăerară împreună, și uciseră un foarte mare număr din ei, pentru care spre recompensă fu făcut Guvernator al Iudeii. Istoricii păgâni n'a-ū uitat de a vorbi de acest războiu.

CAPITOLUL III.

Cărți compuse pentru apărarea credinții sub domnia lui Adrian.

Trajan domnind douăzeci de ani fără șese luni, Adrian 'i succese la Imperiu. Quadratus 'i presintă o apologie pe care el o făcuse pentru apărarea Religiei noastre, și în contra căreia spiritile cele rele se sforțau atunci de a o descredita. Această operă unde este lesne de remarcat eminența doctrinei și curățenia credinții acestui autor, este încă astăzi în mâinile noastre, și a mai multora din credincioși. Se poate judeca cât era de vechie prin aceste cuvinte ce el scrie: «Faptele miraculoase ale Mântuitorului subsistă încă în adevărul lor. Bolnavii ce el «a-ū vindecat, morții ce el a înviat, se arată de când ei a-ū «primit orî sănătatea orî viața. Unii din ei sunt încă între noi, de și este deja mult timp de când Domnul s'a «înălțat la cer».

Aristide presintă lui Adrian, ca și Quadratus o apologie pentru creștinii, din cari unii a-ū exemplare.

CAPITOLUL IV.

Episcopii de Roma și de Alexandria sub domnia lui Adrian.

În al treilea an al domniei lui Adrian, Alexandru Episcop de Roma, muri, după ce a guvernat zece ani această Biserică, și avu pre Sixt de succesor. Primus, Episcop de

Alexandria, murind în același timp, și în al doi-spre-zecelea an al Episcopatului său, Iust fu însărcinat cu conducerea acestei Biserici.

CAPITOLUL V.

Episcopii de Ierusalim.

N'am putut găsi precis timpul când Episcopii de Ierusalim au guvernat fie-care această Biserică, pentru că ei puțin au trăit. Am găsit numai că ei au fost cinci-spre-zece, de la început, până la asediul pus înaintea acestei cetăți, sub domnia lui Adrian, și că fiind toți Jidovi de naștere, ei îmbrățișaseră credința și fuseseră judecați demni de sarcina Episcopală. Biserica de Ierusalim nu fusese compusă de cât din Jidovi, din timpul Apostolilor până în timpul asediului, sub domnia lui Adrian. Însă succesiunea Episcopilor ce veniseră de la circumcisiune, lipsind în timpul acela, este cuviincios de a face un catalog de numele lor spre a le conserva memoria. Cel dintâi fu Iacob, care a fost numit tratele Domnului. Al doilea Simeon; al treilea Iust; al patrulea Zacheu; al cincelea Tobie; al șeselea Veniamin; al șeptelea Ioan; al optulea Matias; al noulea Filip; al decelea Senequa; al un-spre-decelea Iust; al doi-spre-decelea Levi; al trei-spre-decelea Efrez; al patru-spre-decelea Iosif; al cinci-spre-decelea și cel de pe urmă Iuda. În fine, după ce Sixt a guvernat zece ani Biserica de Roma, el avu în al doi-spre-decelea an a domniei lui Adrian pre Telesfor de succesori, care fu al șeptelea dupe Apostoli, un an și câte-va luni după aceia, Eumenie luă conducerea Bisericii de Alexandria. El fu al șeselea în rând. Predecesorul său o guvernase un-spre-zece ani.

CAPITOLUL VI.

Cea de pe urmă luare a cetății Ierusalimului sub domnia lui Adrian.

Rescôla Jidovilor contra Romanilor crescând din zi în zi, Rufus guvernatorul Iudeii primi trupe de la Impăra-

tul pentru a reprima insolenta lor, și uză atât de crud de biruința sa, că uciseră un număr considerabil de bărbați, de femei și de copii, și reduse țara lor sub ascultarea Romanilor. Jidovii erau atunci comandați de un șef numit Archochebas, adică Astru. Acesta era un om datat la brigandagiū, și la ucideri, ce impunea prin ocazia numelui său mizerabililor ce-l urmau, făcându-i a crede că el era un Astru care trebuia să imprăștie întunecimele relei lor norociri. Răsboiul aprinzându-se foarte în al optspre-zecelea an al Domniei lui Adrian, și Romanii îndărătnicindu-se ast-fel la asediul de Bethara, cetate foarte întărită în vecinătatea Ierusalimului, cea mai mare parte din turburătorii periră de fome și de sete; șeful lor fu pedepsit cum merita, tot poporul fu alungat, și i se opri printr'un Edict dat de Adrian de a privi în partea patriei sale, dupre cum se raporteză de către Ariston din Pella. Cetatea Ierusalimului fiind ast-fel pustiită, și fiii săi exterminați, ea fu umplută de streini, deveni o colonie Romană, și fu numită Elia cu numele Impăratului ce o biruise. Mai mulți Barbari convertiți la credință compunând după aceia Biserica acestei cetăți, Marcu fu cel întâi Episcop al ei după acei ce erau Jidovi de origină, și cari fusese circumciși.

CAPITOLUL VII.

Despre acei ce publicară în acel timp doctrini false.

Când lumina credinței luminase toate popoarele, și Bisericile începură a străluci ca niște astre în lume, inamicul adevărului și al mântuirii, neputând mai mult ataca pre creștinii, ca altă dată, prin violența persecuțiilor, schimbă metoda pentru a-l perde, și recurse la vicleșug, ridicând pre ore-cari înșelători, cari pe deoparte făcând pre dinafară profesiune de doctrina noastră, abuzau de cei simpli, și-i prăpăstueau în abisul apostasiei, și împedeau pe de altă parte prin desordinea vieții lor, ca păgânii, ce nu cunoștea curățenia credinței noastre, și a moravurilor noastre, să nu se convertescă la Religiunea noastră. El scose pre Menandru care eșise el însuși din Simon, un monstru cu două capete și cu două guri, carele răspândi ve-

ninul a două eresii. Vorbesc de Saturnin din Antiochia, și de Basilide din Alexandria, din care unul infectă Siria cu erorile sale, și cel-lalt Egiptul. Irineu mărturisește că Saturnin nu predică alte nelegiuiri de cât Menandru, pe când Basilide mai adaugă niște fabule extravagante și monstruoase, cărora le dădea numele și aparența de mistere. Același timp produse mari omeni cari apărară adevărul doctrinei, ce Biserica a primit de la Apostoli. Noi avem încă operile lor în mână, și mai cu seamă combaterea pe care Agripa Castor o făcu înșelătorilor lui Basilide, în care el dice că acest eretic compusese douăzeci și patru de cărți de comentarii, asupra Evangheliei, și că introdusese un Profet numit Barcobas, un altul numit Barcoph și alți câți-va, ce n'au fost nici odată, cărora el le dăduse nume false, pentru a surprinde pre acei ce admiră ast-fel de noutăți. El dice încă că el învăța că era indiferent de a mânca cărnuri jertfite idolilor, și de a renunța la credința în timpul persecuțiunii. Că el obliga pre Discipolii săi a păzi o tăcere de cinci ani, ca Pithagoricienii. În fine el raportează toate cele-lalte erori ale sale, și le combate foarte puternic. Irineu mărturisește că Carpocrat autorul erezii Gnosticilor, trăea în același timp. El nu predică în secret, ca Basilide, abominațiunile lui Simon, ei le publică pe față, și făceau glorie de fermecătoriile lor, de iluziunile lor, și de visurile lor. Ei învățau apoi; că nu este necurătenie, ca acei ce doreau a ajunge la perfecțiunea misterelor lor, sau mai bine a nelegiuirelor lor, să nu aibă orore de a le comite, căci nu e alt mijloc de a plăcea Stăpânilor lumii, cum îi numeau ei, de cât de a se afunda în cele mai infame voluptăți. Demonul ce nu-i place de cât răul, se servi de acești miniștri, pentru a supune tiraniei sale pre cei simpli, cari voeau a se lăsa se fie înșelați, și pentru a da motiv necredincioșilor de a discredită Religiunea noastră, și de a face tuturor creștinilor imputările, ce nu se cuvneau de cât acestor eretici. De acolo au venit acele negre călomnia, că creștinii comiteau incesturi cu mumele lor și cu surorile lor, și că mâncau cărnuri de animale sufocate. Insa aceste detestabile meșteșugiri n'au reușit.

Adevărul s'a produs, și s'a arătat de sine însuși, în timp ce diferitele înșelătorii a le eresilor s'au risipit. Gravita-

tea, modestia Sănțenia Bisericeii aũ strãlucit în ochii Grecilor și a Barbarilor, și aũ distrus ast-fel calomniile ce se sfortãũ de a înegri strãlucirea curãteniei sale, în cât nu mai este nimenea astãdi, care se îndrãznescã a le reĩnoi.

CAPITOLUL VIII.

Scriitorii Bisericești ce apãrurã în acel timp.

Cu tãte acestea adevãrul nu lipsi de generoși apãrãtori ce combãturã erãrea, atãt prin viu graiũ, cât și prin scris. Hegesip, ale cãruĩ mãrturisiri adese ori le-am ãmprumutat spre a descrie lucrurile ce s'aũ petrecut în timpul Apostolilor, fu unul din cei mai iluștri din acest numãr. El a cuprins în cinci cãrți scrise cu un stil fãrte simplu, istoria adevãratã a predicãrei Apostolilor, și a ãnsemnat timpul în care el trãea, vorbind în acești termeni de acei ce aũ ãnãlțat mai ãntãi idoli. «El aũ zidit morãmintele și templuri, precum se zidește ãncã astãdi. Antinoũs, sclav liberat al ãmpãratului Adrian a instituit o combatere în onãrea sa, ce se chãmã ãncã în zilele nãstre combaterea lui Antinoũs. Adrian, a ãntemeiat o cetate cu numele acestui sclav liberat, și a așezat acolo devinũ». Iustin care avea o iubire sincerã pentru ãnțelepciunea adevãratã, era ãncã atunci aplicat la filosofia Grecilor. El desemnã fãrte lãmurit timpul, de care vorbim aici, în apologia, ce a presintat ãmpãratului Antonin, în care el scrie ceia ce urmãzã: «Este cuviincios de a vorbi în acest loc de Antinoũs, pe care toi l-aũ adorat de silã și de fricã, de și știaũ prea bine cine era el, și care era origina sa. El vorbește de asemenea de cel de pe urmã rãșboiũ al Jidovilor în acești termeni: «Barchochebas șeful revoltei Jidovilor, descarcã tãtã turbareã sa asupra creștinilor, și-l ãmunci cu felurite chinuri, pentru a-l sili se renunțe la credințã». În fine el descrie, cu ce mod și cu cãtã prudentã și judecatã el renunțã la ãnțelepciunea profanã a Filosofilor, pentru a ãmbrãțișa Religia creștinã.

«În timpul, ãice el, cãnd mã aplicam la studiul doctrinei lui Platon, aflaĩ acuzațiunile ce se forma contra creștinilor, și considerãnd cã el desprețueã amenințãrile mortii, și tot ce se pare mai teribil ómenilor, judecaĩ

«că era cu neputință ca ei să trăiască în crimă și în iubirea plăcerilor. Căci acei ce fac a consista fericirea omenescă în plăcerea voluptăților, se păzesc de a merge cu bucurie la moarte. Fărte departe de a se înfățișa la moarte de sine însuși, ei se silesc a se sustrage de la puterea Stăpânitorilor, și de a conserva viața lor pentru a continua crimele lor». El povestește în fine, că Impăratul Adrian, primind o scrisoare de la Serenius Granianus Proconsul, prin care 'i făcea cunoscut că dreptatea nu permitea de a condamna la moarte persoane nevinovate, după zvonul nebunesc al poporului, acest Principe scrisese lui Minucius Fundanus, Guvernator de Asia, să nu condamne mai mult pre nimenea, fără o acuzațiune legitimă. Mai 'nainte de a raporta această scrisoare, el vorbește în acești termeni. «De și scrisoarea marelui și ilustrului Impărat Adrian părintele vostru, ne dă drept de a vă cere să nu fim judecați mai mult de cât prescrie legile, noi v'o cerem mai puțin în virtutea acestei scrisori, ce el a avut bunătatea de a scrie în favoarea noastră, de cât în considerația dreptății care dorește ca această să se facă astfel. El transcrie apoi scrisoarea ce am tradus'o în grecește.

CAPITOLUL IX.

Scrisoarea Impăratului Adrian în favoarea Creștinilor.

«Lui Minucius Fundanus. Am primit scrisoarea ce mi-a scris Serenius Granianus, om de o fărte mare considerațiune și predecesorul vostru. Găsesc că afacerea trebuie să se examineze cu o îngrijire fărte exactă, pentru ca Creștinii să nu fie de loc supărați fără motiv, și să nu se autorize de loc calomnia.

«Dacă locuitorii Provinciei voesc a-i acuza înaintea vós-tră, să probeze crimele de care ei îi acuză.

«Inșă nu denunțați de loc dupre discursuri vorbite în aer, nici dupre strigătele confuze ale poporului. Luați cunoștință de acuzațiunile ce se vor forma contra lor. De vor fi dovediți că au violat legile, pedepsiți-i precum vor merita. Inșă dacă acuzațiunea este calomniosă, pedepsiți pre acuzator.

CAPITOLUL X.

Episcopii de Roma, sub domnia lui Antonin.

Adrian murind, după ce a domnit două-zeci și unu de ani, Antonin supranumit piosul 'i succedă. In anul întâi al domniei sale, Telesfor Episcop de Roma muri, după ce a guvernat această biserică aproape un-spre-zece ani, și avu pe Higin de succesor. Irineu raportază mórtea sa și martirul său, și mărturisește că Valentin Șef al unei secte cu numele său, și Cerdon, autor al eresiei Marcioniștilor, apărură la Roma sub Pontificatul lui Higin.

Iată cuvintele sale:

CAPITOLUL XI.

Șefii noilor Secte.

«Valentin sosi la Roma sub Pontificatul lui Higin apăru «în public sub pontificatul lui Pius și rămaseră aci până «sub acela al lui Anicet. Cerdon, predecesorul lui Marcion, sosind de asemenea în Roma în același timp, «recunoscă erórea sa, și petrecu acolo cât-va timp în cursul căruia, câte odată învêla în secret, și câte odată «se lepăda. In fine fiind convins de reaua sa doctrină, «el se despărți de comunicarea credincioșilor. Irineu vorbește ast-fel în a treia carte contra eresilor. In cea dintâi el dice încă de Cerdon ceia ce urmază. Cerdon discipol al lui Simon, mergând la Roma sub Pontificatul lui Higin, care fu al noulea după Apostoli, învață acolo, că Dumneșul, care este predicat în Lege și în Profeți, nu este tatăl Domnului Nostru Iisus-Christos, că unul este cunoscut și cel-l-alt necunoscut, că unul este drept, și cel-lalt este bun. Marcion născut în Pont, succedând, răspândi din ce în ce otrava doctrinei sale, și adaose la nelegiuirea hulelor sale. Irineu pătrunde adâncimea rătăcirii lui Valentin, și merge de o caută până în fundul abisului, unde el o ascunde. El dice, că afară de acesta, era în timpul acela un om numit Marcu, care era foarte savant în secretele magiei. El descrie apoi misterile lor profane și nelegiuite în acești termeni.

«Unii dintre ei pregătesc un pat nuptial, fac ceremonii monstruoase, și rostesc ore care cuvinte asupra acelor pe cari îi inițiază. Ei dic că acesta este o căsătorie spirituală după modelul celei din cer. Alții îi aduc la apă, și dic afundându-i înăuntru: În numele Tatălui necunoscut de toate lucrurile; a adevărului care este de asemenea muma tuturor ființelor, și în numele celui ce s'a scoborit în Iisus.

Unii rostesc ore care cuvinte ebrești pentru a spăimânta mai mult pe noii inițiați. Higin murind, după ce a guvernat patru ani Biserica de Roma, Pius îi succedă. Cladion succedă de asemenea lui Eumenie, după ce a guvernat trei-spre-dece ani Biserica de Alexandria.

Pius trecând din această viață la alta mai bună, în al cinci-spre-decelea an al Pontificatului său, Anicet fu ales pentru a împlini locul său. Hegesip dice, că el sosi la Roma în timpul acestui Anicet, și că rămase acolo până în timpul lui Eleverie. Iustin înflorea atunci, predica cuvântul lui Dumnezeu cu o haină de Filosof, și compunea cărți pentru apărarea Credinții. El mărturisește în cartea ce a făcut contra lui Marcion, că acest eretic trăia încă în timpul acela. «Noi cunoaștem, dice el, pre Marcion nascut în Pont, care trăește încă și care învață pe Discipolii săi a invoca un alt Dumnezeu mai mare de cât acela care a creat lumea. El a împins prin ajutorul demonilor un număr ne sfârșit de persoane, a ținea un limbaj plin de nelegiuire și de hule, negând că Dumnezeu care a creat lumea este tatăl Mântuitorului, și asigurând că este un alt Dumnezeu mai înalt și mai bun de cât el. Se dă numele de creștinii Discipolilor săi, de și ei sunt în eróre, după cum se dă numele de Filosofi tuturor acelor ce fac profesiune de studiul înțelepciunii, de și ei formază secte diferite, și țin opinii contrare. El adaugă apoi ceia ce urmază: «Am compus o carte contra tuturor eresilor ce au fost vre-odată, și vă voi da-o de citit de vă va place». Afară de operele ce el a compus contra păgânilor, a mai compus una pentru apărarea credinței noastre, și le-a presintat Împăratului Antonin, supra numit Piosul, și Senatului. El locuia de ordinar la Roma. Vorbește de nașterea sa și de calitatea sa în acești termeni, în Apologia sa.

CAPITOLUL XII.

Apologia lui Iustin.

«Impăratul Tit Aelius Adrian Antonin Piosul; lui Ver-
«rissim fiul său Filosof; lui Lucius fiu natural al Filoso-
«fului, și fiu adoptiv al lui Antonin, amator doctrinii; Se-
«natului și Poporului Roman, pentru ómenii cari sunt
«persecutați în totă întinderea pământului, prin o ură
«nedreptă, și prin acuzațiuni calomnioase, eu Iustin fiul
«lui Prisc și nepot lui Bacchius, născut din Napole ceta-
«tea Siriei și din Palestina, unul din ei vă adresază acest
discurs. Același Impărat trimise o constituție în Asia,
«după rugăciunea creștinilor, ce erau acolo persecutați de
«cătrec locuitori. Iată ce coprinde ea.

CAPITOLUL XIII.

Constituțiunea lui Antonin în favórea Creștinilor.

«Impăratul Cesar Marcu Aureliu Antonin, August, Ar-
«menian, mare Pontifice de cincisprezece orí Tribun, de
«trei orí consul, către locuitorii din Asia, Salutare: Sciú
«că Deii au grije ca acești ómenii să nu rămână necu-
«noscuți. Căci lor aparține mai cu seamă de cât voue de
«a pedepsi pe cei ce refuză de a'i adora. Cu cât voi
«faceți sgomot contra lor, și cu cât îi acuzați de nele-
«giuire, cu atât mai mult îi întăriți în simțimentul lor, și
«în hotărârea lor. Ei iubesc mai bine ca să fie denun-
«țați și condamnați la mórte pentru numele Dumneđu-
«lui lor, de cât ca să rămână în viață. Ast-fel ei căș-
«tigă biruința renunțând la viață, mai bine de cât a face
«ceea ce voi doriți. Este dar cuviincios de a vă da avi-
«suri atingătoare de cutremurile de pământ ce s'au în-
«timplat, sau care duréză încă. Comparați conduita vós-
«tră în aceste ocațiuni cu aceia pe care o țin Creștinii.
«In asemenea împrejurări ei își pun mai mult de cât tot-
«déuna increderea lor în Dumnezeu, pe când voi perdeți
«curagiul, nici nu mai aveți grije de cultul Deilor, ca și
«când nu'i mai cunoșteți, și persecutați până la mórte

«pre Creștinii cari adorază un Dumnezeu etern! Mai mul-
«ți guvernatori de Provinciî scriind tatălui meu pentru
«acei de această Religione, el opri de a'i neliniști, afară
«numai când ei ar întreprinde ceva contra binelui Statului.

«Când mi saũ scris asupra aceluiași subiect, am făcut
«același respuns. Că dacă pe viitor se va acuza cine-va
«de a fi creștin, voesc ca el să fie achitat, și acuzato-
«rul să fie pedepsit. Această constituție fu publicată la
«Efes, dupre mărturisirea ce face de acesta Meliton E-
«piscop de Sardes, in frumoșa apologie ce a adresat Im-
«păratului Verus, pentru Religionea noastră.

CAPITOLUL XIV.

Despre Policarp, Discipol al Apostolilor

Irineu mărturisește că Polycarp merse la Roma, pe
când Anicet governa Biserica acestei Cetăți și că con-
vorbi cu el asupra unei dificultăți ce se mișcase privitoare
la celebrarea Sărbătorii Paștelor.

El povestește de asemenea in a treia carte contra e-
resiilor, un lucru foarte remarcabil, pe care cred de da-
torie al adăoga pe lângă ceia ce am spus deja. «Poly-
«carp, dice el, carele nu numai fusese instruit de către
«Apostoli, și carele convorbise familiar cu mai mulți cari
«văduse pre Domnul; dar carele fusese aședat Episcop la
«Smirna de către Apostoli, căci el a trăit foarte lung timp,
«și a suferit un ilustru martir într'o extremă bătrânețe,
«a profesat tot-d'auna doctrina pe care o învățase de la
«Apostoli, pe care Biserica o conservă până astăzi, și
«care este singura doctrină adevărată. Acesta este ates-
«tată de către bisericile din Asia, și mai cu sémă de
«către acei ce au ocupat Scaunul lui Policarp după mór-
«tea sa. El merită mai bine fără îndoială de a fi crezut
«de cât Valentin, de cât Marcin, și cei-l'alți autori ai
«sectelor noui. El merse la Roma in timpul lui Anicet,
«și acolo converti un mare număr de eretici predicând
«că doctrina ce învăța Biserica, era același pe care o în-
«vățase de la Apostoli. Sunt și astăzi încă persoane cari
«l'au audit povestind că Ión Discipol al Mântuitorului, in-
«trând într'o bae la Efes, și că vedând pre Cerint înlă-

«untru, eși afară fără să fi făcut bae ȳicȳnd: sȳ eșim de
«aicea ca nu cum-va sȳ caȳă peste noi baia în care se
«aflȳ Cerint inimicul adevȳrului. Se ȳice cȳ Marcion a-
«propiindu-se într'o ȳi de Policarp, și ȳicȳndu-ȳ, mȳ cu-
«noști ? el ȳi response, te cunosc de cel d'întȳi nȳscut
«al lui Satan. Iatȳ care era grija și precauȳiunea ce a-
«veaȳ Apostoliȳ și Discipoliȳ lor de a se depȳrta de cel
«ce alleraȳ adevȳrul, dupre sfȳtuiria ce dȳ Pavel cȳnd
«ȳice: «*De omul eretic dupȳ una și a doua sfȳtuire*
«*te ferește, știind cȳ s'a rezvrȳtit unul ca acesta,*
«*și greșește, fiind singur de sine osȳndit.*» (Tit. Cap. 3).
«Este o minunatȳ Epistolȳ a lui Polycarp cȳtre Filipeni din
«cetirea cȳria cei ce aȳ grija de mȳntuirea lor, vor putea
«învȳța de vor voi, care era credinȳa și adevȳrul ce el
«învȳța». Iatȳ ce zice Irineȳ: «Cu tȳte aceste Polycarp
se servȳ în această epistolȳ cȳtrȳ Filipeni, de ȳre-care
mȳrturisiri estrase din prima Epistolȳ a lui Petru». To-
tușȳ Antonin supranumit Piosul murind dupȳ ce a dom-
nit douȳ-zeci și douȳ de ani, Marcu Aureliu Verus, su-
pranumit Antonin ȳi urmȳ cu Lucius fratele sȳu.

CAPITOLUL XV.

Martirul lui Polycarp

Violenȳa persecuȳiunii sȳguduind tȳtȳ Asia sub domnia
lui Marcu Aureliu Antonin și Lucius Aelius Verus, Po-
lycarp terminȳ glorios viaȳa sa prin martir. Cred de da-
torie, a însera împrejurȳrile în acȳstȳ Istorie, dupre cum
ele sunt conȳinute într'o epistolȳ, a Bisericii de Smirna
cȳtrȳ Biserica din Pont, a le cȳrȳi propriȳ cuvinte iatȳ-le:
«Biserica lui Dumnezeuȳ ce este la Smirna cȳtrȳ Biserica
«ce este la Filomelion și tuturor popȳrelor Sȳnteȳi Bisericii
«Catholice rȳspȳndite în tot pȳmȳntul, misericordia, pacea
«și dragostea lui Dumnezeuȳ Tatȳl, și a Domnului Nostru
«Isus Cristos sȳ se înmulȳscȳ între voi. V'am scris, fra-
«ȳilor, despre acel ce aȳ suferit martirul, și despre prea
«fericitul Polycarp, care a atins prin mȳrtea sa perfecȳiunea
«credincioșilor».

Mȳi 'nainte de a descrie mȳrtea lui Policarp, ei des-
criȳ pe aceia a celor-l'ȳlȳi Martiri, și represintȳ statorni-

cia cu care suferise chinurile cele mai crude. «Nu era
«nimenea, zic ei care să nu fi fost cuprins de mirare vë-
«dându-l sfâșiați cu lovituri de bice, vëdându-le vinele, ar-
«terele și părțile cele mai ascunse ale trupurilor lor des-
«coperite prin violența chinurilor, vëdându-l culcați pe bu-
«căți de scoici zdrobite, și pe ascuțituri de fier; suferind
«tot soiul de suplicii, și expuși în fine la turbarea fiare-
«lor sëlbatice. Generosul Germanic se semnală din toți
«cei l'alți prin disprețul, ce harul care'l susținea, 'l făcu
«a arăta de mörte. Proconsulul voind a'l îndupleca prin
«discursurile sale sfātuindu'l de a avea milă de tinerețea
«sa, și de a se cruța pre sine, el irită fiarele sëlbatice pen-
«tru a eși mai curënd din acest veac corupt. Poporul
«mirat de statornicia cu care el suferise mörtea, și de
«fermitatea cu care cei-l'alți Martiri o desprețuiaă, strigă,
«să se scōtă acești nelegiuiți din lume, și să caute pe
«Policarp. Aceste strigăte excitând tumultul, un öre-care
«Quintus Frigian de origină, care venise de puțin timp
«din țara sa, fu spăimântat la vederea fiarelor sëlbatice
«și a celor-l'alte chinuri ce erau pregătite, și dori de a 'și
«mântui viața. El se înaintase spre Tribunal, dupre cum
«e dis în aceeași scrisöre, cu o presumțiune nesocotită,
«în loc ca să se apropie cu o umilită neîncredere în
«sine-însuși. Inșă fiind oprit pe dată, el servi de exem-
«plu de a nu se prăpăstui cu îndrăznělă în primejdie.
«Polycarp nu fu de loc sgduit de aceste strigări, cu care
«poporul 'l cerea pentru a'l târi la supliciu, și 'și con-
«servă tötă liniștea sufletului său, în mijlocul acestei e-
«moțiuni. El avea scop de a rămânea în Cetate. Totuși
«se retrase la țară pentru rugăciunile amicilor sël.

«Acolo petrecea zilele și nopțile în rugăciuni neconte-
«nite cu cei ce erau împreună cu el pentru pacea tutu-
«ror Bisericilor ce sunt pe pământ. Și acesta era apröpe
«singurul exercițiu cu care se ocupa încă mai din'nainte.
«Trei zile înainte de a fi prins, fiind obosit de somn în
«timpul rugăciunei, i să păru că vede în vis perina, pe
«care, 'și rezema capul, consumată de odată de foc. Deș-
«teptându-se îndată, povesti visul său la cei ce erau de
«față, și le predise că el va fi ars pentru cauza lui Iisus
«Christos. Decī fiind-că cei ce-l căutaă reîndoeaă sirgu-
«ința și graba lor, el fu rugat și ca silit de dragostea fra-

«ților s'ei a se retrage în un alt loc. Ceî ce-l căutaū so-
«siră curênd după aceia, și prindênd douî copil 'l con-
«strinse prin violența chinurilor, de a-l duce la locul unde
«locuia Policarp. Intrând acolo către s'eră 'l găsiră odih-
«nindu-se în apartamentul de sus, și cu tôte că i-a' fi
«fost lesne de a scăpa într'o casă vecină, el nu vroi s'o
«facă, dîcênd, fie voea lui Dumneđeū. Aflând că ei intra-
«seră, el se coborî, duple cum arată scrisórea, și-i primi
«cu un aer vesel și plăcut: ast-fel ca admirând v'ërsta sa
«înaintată, gravitatea sa, și statornicia sa, el nu puteaū în-
«destul a se miră că se pune atâta osteneală, pentru a
«aresta pre acest venerabil b'êtrên. El porunci să se pună
«masa, și-i rugă de a lua un ospăț, și de a-l acorda o
«órá de timp pentru a se ruga. Obținênd ac'ësta, el se
«puse la rugăciune, și păru de un zel atât de arđetor și
«plin de un har atât de abondent, în cât ceî ce eraū de
«față începură a se întrista că, un om de o virtute atât
«de rară, și de o sântenie atât de înaltă, trebue să su-
«fere curênd o moarte violentă. Se vorbește apoi de el
în scrisóre în acești termîni: «Când el și-a isprăvit rugă-
«ciunea în carea cuprinsese pre acei ce i-aū cunoscut,
«mari și mici, săraci și bogati, puternici și slabi, și in-
«deobște pre toți fiil Bisericeî răspândită în tot univer-
«sul, și când fu timpul de a pleca, 'l puse pre un asin și-l
«duse în cetate în diua Sâmbetei celei mari. Pe cale găsi
«din întêmplare pre Irod Irinarc, și pre Niceța părintele
«s'eu, cari luându-l în carul lor se siliră de a-l face să-și
«schimbe simțimentul dîcêndu-i: ce r'eu e de a dîce Dómne
«Cesar, de a jertfi și de a scăpa? El nu le r'espunse ni-
«mic de o camdată, dar fiind-că ei 'l sileaū, el le dîse:
«Nu voiū face nimic din cele ce mă sfătuiți. De necaz
«că n'aū putut obține nimic de la el, ei începu a'l injura,
«și-l aruncară din car cu atâta violență, în cât 'și făcu
«o rană la picior. Cu tôte acestea el alergă atât de ve-
«sel la câmpul de luptă ca și cum n'ar fi avênd nici un
«r'eu. Tumultul fiind atât de extrem, în cât mai nu se
«mai putea distinge de strigările confuze ale poporului,
«se auđi o voce din cer, în momentul când Policarp in-
«tră în circ care-i dîse: Curagiū; Policarp, fiil om de i-
«nimă. Nimenea n'a v'edut pre acel ce rosti acest cuvênt,
«dar mai mulți dintre noi l-aū auđit. Când el fu dus ina-

«intea tribunalului, se ridică de odată un mare zgomot
«de la acei ce-și spuneau unii altora, că Policarp fu prins.
«Când el s'a apropiat, Proconsulul 'l întrebă dacă el era
«Policarp. Când el răspuse că da, el începu a-l sfătui
«să se lepede de credință, dîcîndu-i: albi puțin respect
«de vîrsta ta, și alte lucruri asemenea ce ei s'au obicei-
«nuit a dîce. Jură pe norocirea lui Cesar, schimbă sim-
«țimentul, și scôteși pre nelegiuți din lume. Atunci Po-
«licarp privind cu un ochi grav și sever poporul ce um-
«plea cirul întîndînd mâna, ridicînd ochiul la cer, și sco-
«țînd un adînc suspin, dîse, scôteși pre cei nelegiuți din
«lume. Fiind-că Proconsulul 'l silia, dîcîndu-i, jură și te
«voiû libera achilat, hulește contra lui Christos, el rîs-
«puse, sunt opt-deci și șese de ani de când servesc,
«lu, și din acel timp el nu mi-a făcut nici un rîu. Cum
«a-și putea deci huli contra Domnului și Mîntuitorului
«meu! Dar fiind-că Proconsulul continuă a-l sili, dî-
«cîndu-i, jură pre norocirea lui Cesar, el 'i dîse: fiind-că
«mî silești atît de tare de a jura pre norocirea lui Ce-
«sar, ca și cum n'al ști cine sunt, 'ți voiû spune cural,
«că sunt creștin. Și dacă dorești să știi ce este Religiu-
«nea creștină dă-mi timp de o di, și te voiû informa.
«Proconsulul dîcîndu-i, informedă pre popor, el răspuse,
«nu refuz de a te instrui pre tine, pentru că am invê-
«țat a da demnităților și puterii onîrea ce nu vatămă con-
«știința: însă pentru popor, nu cred că el merită să-i vor-
«besc, nici să mî apăr înaintea lui. Proconsulul 'i răspuse,
«am aicea fiare sălbaticе, voiû porunci să le slobodă con-
«tra ta, de nu-ți vei schimbă simțimentul. El 'i dîse, po-
«runcește ce 'i va plăcea, căci eû nu-mî schimb nici cum
«simțimentul pentru a renunța la bine, și pentru a urma
«rîul. Inșă eû cred, că este laudabil de a schimba pen-
«tru a părăsi rîul, și pentru a îmbrățișa binele.

«Proconsulul adăogînd, dacă desprețuești dinții fiarîlor
«și refuzi cu îndărîtnicie, de a schimba opiniunea, te voiû
«arde de viû. Mî ameninți, răspuse Policarp, cu un foc
«ce nu arde de cît un moment, și care să stînge îndată,
«pentru că tu nu cunoști un alt foc ce este rezervat pen-
«tru pedepsa nelegiuților la judecata cea vecinică. Ce aș-
«teptî mai mult, fă ceia ce cređi de cuviință. El dîse încă
«multe altele cu încredere și cu bucurie, și fața sa păru

«luminată de lumina unui har ceresc; ast-fel că, departe
«de a fi descurajat prin amenințările morței, Proconsu-
«lul fu mirat de fermitatea sa, și trimise Crainicul să pu-
«blice de trei ori în mijlocul cercului, că Policarp măr-
«turisește că este creștin. Atunci totă mulțimea păgâni-
«lor și a Jidovilor ce locuiaū la Smirna, începură a striga
«cu furie, acesta este doctorul Asiei, este părintele creș-
«tinilor, este distructorul ȝeilor noștri; el este care învață
«că nu se cuvine a-l adora, și că nu trebuie a le pre-
«senta sacrificiū. El rugară apoi pre Filip Guvernatorul
«de a slobođi leul asupra lui. Guvernatorul răspundēnd
«că acēsta nu-ī era permis pentru că spectacolele erau
«finile, el începură a striga într'un glas, să se ardă de
«viū. Căci trebuia să se împlinēscă vedenia ce el avu-
«sese și predicerea ce făcuse. Atunci tot poporul alergă
«cu mulțimea pe la prăvălii, și la băi, și aduseră o can-
«titate de lemne și de gâteje, iar Jidoviū alergară cu mal
«multă ardōre de cât cei-iași, duple obiceiul lor. De in-
«dată ce rugul fu pregătit el scōse hainele sale și să sili
«de a deslega încălțămintele sale, ceia ce n'avea nici o-
«dată obiceiū de a face, pentru că credincioșii se grăbeauū
«de a se atinge de el pentru stima și respectul ce aveaū
«de Sănțenia sa. Se pregăti îndată instrumentele, și fiind
«că voiaū să-l lege pironindu-l cu cue, el ȝise, lăsați-mē
«cum sunt. Acel ce-mi dă puterea de a suferi focul, 'mī
«va da statornicia de a sta în picōre fără a poticni. Ei
«nu-l pironiră decī cu cue și se mulțumiră de a-l lega.
«El puse însuși mâinele sale îndărăt la spate, și fiind le-
«gat ca un berbec ale din turmă, pentru a fi adus lui
«Dumneȝeu jertfă, el ȝise: Părinte al lui Iisus Christos
«fiul tēu bine-cuvēntat și mult iubit, prin mijlocul că-
«ruia am primit harul de a te cunoște, Dumneȝeul ân-
«gerilor și al puterilor cerești, Creatorul Dreptilor ce vie-
«țuesc înaintea ta, 'ți mulțumesc pentru că mi-ai făcut
«onōrea de a mă pune în acēstă ȝi, și în acēstă oră în
«numērul martirilor tēi, și pentru că 'mī dai parte la pa-
«harul fiului tēu, pentru a mă învia în trup și în suflet
«la viața veclnică. Primește-mē astăȝi ca o jertfă plăcută,
«și sēvērșește întru mine adevērul făȝăduințelor tale. Te
«laud, te bine-cuvintez, te măresc prin Iisus Christos fiul
«tēu carele este Preot în vēc, prin carele și cu carele ți

«se cuvine mărire întru toți vecii în Sântul Duh, Amin.
«De abia isprăvi rugăciunea sa, și rostirea celor din urmă
«cuvinte, și slugile aprinseră focul. Când flacăra se suise
«în aer, se întâmplă un lucru minunat care fu vădut de
«acei ce fusese judecați vrednici de a-l vedea, și cari fu-
«sese destinați pentru a-l raporta altora. Flacăra se re-
«trase în jurul Martirului ca niște păreți a unei camere,
«și ca o pânză de corabie umflată de vânt; și el păru
«în mijloc nu ca un corp ce este consumat, ci ca au-
«rul și argintul ce este lămurit în coptor. Noi simțirăm
«un miros plăcut ca acel de tămâie sau de alte arome
«prețioase. Nelegiuții vădend că focul 'l cruța, porunciră
«calăului de a se apropia, și de a-i înfige sabia sa în
«corp, ceia ce fiind făcut, eși din el o atât de mare a-
«bondență de sânge, în cât focul se stinse, și totă lumea
«admiră diferența ce este între nelegiuții și sânti. Nu s'ar
«putea nimeni îndoi că Policarp, acest Doctor Apostolic
«și Profetic din zilele noastre, acest Episcop al Bisericii
«Catolice din Smirna, n'a fost din numărul acestora din
«urmă. El n'a spus nici o vorbă care să nu se fi îm-
«plinit, sau nu să va împlini pe viitor. Inimicul ne îm-
«păcat al ómenilor de bine privind cu un ochiú de ge-
«losie gloria martirului său, și cununa a căria curăție nes-
«tricăciósă a virtuței sale se recompensase, împedecă ca
«să-i luăm corpul său precum mai mulți dintre noi o do-
«riaú, pentru a comunica cu sântele sale reliquii, și în-
«demnă pre Niceta tatăl lui Irod, și frate a lui Dalcés,
«ca să mérgă la Proconsul și să-l róge de a ni-l refusa,
«ca nu cum-va, diceaú ei, se părăsim pre cel réstignit
«pentru a-l adora. Jidovií stăruiaú fórté pentru acésta, și
«páziaú rugul de frică să nu luăm corpul, neștiind că noi
«nici odată n'am putea părăsi pre Mântuitorul carele a
«murit pentru rescumpărarea a totă lumea, nici a da cul-
«tul nostru altora de cât lui. Noi 'l adorăm ca pre fiul
«lui Dumnezeu, și iubim pre Martiri ca pre Discipolií
«și următorii sái, din cauza dragostei ce ei aú pentru din-
«sul ca pentru Domnul și stěpanul lor. Și noi dorim din
«totă inima de a fi tovarășií lor. Sutașul vădend îndă-
«rătnicia lor, arse corpul dupre obiceiú, și noi adunarăm
«ósele, ce ne erau mai scumpe de cât pietrele prețioase,
«și le închiserăm cu respect într'un loc, unde Dumnezeuú

«ne va face harul de a ne aduna cu bucurie, pentru a serba ziua martirului său, spre a-l onora memoria, și a îndemna și pre alții prin exemplul său a imita virtutea sa.

Iată ce aveam de spus despre Policarp, ce primi la Smirna cununa martirului cu alți doi-spre-zece din Filadelfia. «Numele său e atât de celebru în tot pământul, că nu e necunoscut chiar păgânilor».

Ast-fel fu sfârșitul acestui om admirabil și Apostolic, după cum ni se arată în epistola credincioșilor din Smirna, unde se vorbește și de alții ce au suferit martirul cu dînsul, precum Mitrodor Preot al Sectei lui Marcion, care fu ars de viu, și celebrul Pionius.

Cine va dori să știe, cu ce statornicie mărturisi el că era creștin, cu ce generositate apără credința înaintea Magistraților, și înaintea popoarelor, cu ce zel instrui popoarele, întări pre acei ce erau căzuți în timpul persecuțiunii, și mângâia pre cei închiși; cu ce răbdare suferi muncile, insulițerile, focul și mórtea, va putea vedea în scrisoarea ce cuprinde Istoria martirului său, ce am inserat-o la rîndul său, în culegerea ce am făcut de vechii Martiri.

Avem încă astăzi actele a mai mulți alții, cari au murit pentru credință la Pergam, cetate din Asia în același timp, precum Carp, Papul și Agatonic.

CAPITOLUL XVI.

Martirul lui Iustin.

Iustin, de carele am vorbit mai înainte, presintând în același timp Impăraților o adoua Apologie, pentru apărarea credinței noastre, primi cununa martirului prin meșteșugirea și intrigile Filosofului Crescentie, carele ducea o viață foarte conformă Sectei Cinicilor, de care el făcea profesiune. Mórtea sa fu prețul adevărului ce el susținuse contra acestui Filosof, pe care adese-orî 'l convinsese în prezența mai multor persoane. El o predisese însuși în această Apologie în acești termeni: «Mă așteptă a cădea în cursa ce mi se va întinde de către vre unul din cei ce se fac a se chîema Filosofi, și pôte Crescentie, care foarte departe de a iubi adevărata înțelepciune, n'are pasiune de cât pentru mărirea deșartă, și de a avea picioarele

«strinse în panglice. Căci nu trebuie a da numele de Filo-
«sotof unui om carele vorbește în public despre ceia ce
«nu cunoște, și carele pentru a plăcea poporul, descrie
«pre creștinii ca nelegiuiți și athei, de și nu-i cunoște.

«Căci dacă el condamnă doctrina lui Iisus Christos,
«fără să o fi cetit, este mai blamabil de cât ignoranții,
«cari se abțin de a vorbi de ceia ce n'aū învățat. Dar
«dacă cetindu-o, n'aū înțeles-o, sau dacă aū înțeles-o se
«preface de a o condamna, de frică de a fi bănuț că este
«creștin, el este încă mult mai rău și mai de desprețuit,
«fiind-că este atât de mult mai jos de opiniunea popo-
«rului, și se lasă atât de tare cuprins de frică. Este cu-
«viincios ca să fiți imformați, că propunându-i odinioră
«ôre-care cestiuni, recunoscuiū lămurit că el nu știa ni-
«mica, și sunt gata de a-i le propune încă în prezența
«vôtră, ceia ce nu este nedemn de îngrijirile și aplica-
«rea unui Imperat. Că dacă ați avut ôre-care cunoștință
«de întrebările mele și de răspunsurile sale, nu mă în-
«doesc nict de cum că nu sunteți convinși de ignoranța
«sa, în ceia ce privește Religiunea noastră. Iar dacă este
«instruit de adevăr, și nu îndrăznește a-l mărturisi, este
«dovedit, că nu are de cât vanitate, și nu iubește de loc
«înțelepciunea, fiind-că desprețuește acel frumos cuvânt al
«lui Socrat: Că nu e niminea căruia se cuvine a prefera
«adevărul». El muri, cum o preșesese, prin meșleșugirea
«lui Crescentie, după cum Tatian om savant în literile u-
«mane, care învățase Retorica în tinerețea sa, și care ni-a
«lăsat mai multe opere, o spune într'o carte contra păgân-
«nilor în acești termeni: «Iustin acest om admirabil și com-
«pară cu cuvânt cu tilharii. După ce a spus alte lucruri
«de Filoșofi, el adaoge ceia ce urmędă. Crescentie stabi-
«lindu-se la Roma, întrecu pre toți cei-lalți în avaricie, și
«în iubirea ce avea pentru băeți. De și el învăța că tre-
«buie a disprețui mórtea, el se temea de ea mai mult de
«cât orii de ce, dar o procură prin intrigile sale lui Iustin,
«ca cel mai teribil din tôte relele, din ură că el spunea
«liber adevărul, și pentu că convingea pre Filoșofi de a
«fi niște parasite și înșelători. Iată adevăratul motiv al mor-
«ței acestui mare om.

CAPITOLUL XVII.

Martirii de cari Iustin face mențiune în operele sale.

Iustin vorbește în prima sa Apologie de credincioșii cari suferise martirul înainte de dînsul, și fiind-că acesta servește la subiectul nostru voiŭ raporta propriile sale cuvinte. «O femeie, ȃice el, ce avea un b̃rbat f̃rte vicios, și care tr̃la ea îns̃și cu dînsul într'o mare neor̃nduial̃ă, învăț̃nd doctrina M̃ntuitorului, schimb̃ă conduita, și se sili a face și pre b̃rbatul s̃u a imita exemplul s̃u, vorbindu-i de focul cel vec̃nic care este g̃tit în ceia-lalt̃ă viaț̃ă pentru ped̃psa crimelor. Inș̃ă în loc de a primi sl̃aturile sale el continũă în aceleași desordine, și-i deveni at̃t de uric̃os, c̃ă necred̃nd a putea r̃em̃anea în confienț̃ă cu un om perdut de desr̃eñări, și care vroea a o silnici s̃ă suferi abominațiuni contrare natur̃ei, ea se hot̃ari de a-l p̃r̃asi. Cu t̃ote aceste, rudeniile sale c̃arora le comunicase scopul s̃u făc̃endu-o s̃ă ñăd̃ejuiasc̃ă c̃ă el se va schimba, ea r̃emase cu dînsul contra plăcerii sale. El merse puț̃in dup̃e aceia la Alexandria, și se afund̃ă mai adînc ca nic̃i odat̃ă în tot soiul de voluptăți, atunci tem̃endu-se de a participa la crimele sale, ea i d̃adu libelul de divorț, și se despărți. Acest om care trebuia s̃ă se bucure pentru c̃ă ea și schimb̃ase viața, și pentru c̃ă s'aŭ îndreptat de necum-p̃tăre la care era odinior̃ă at̃t de dedat̃ă, o acuză de a fi creștină de ur̃ă de ac̃est̃ă schimbare ce el nu vroea a imita. Ea v'a presintat, D̃omne, o suplică pentru a ṽe ruga a-l permite de a regula afacerile familiei sale, dup̃e care ea promite de a r̃esponde la acuzare: Și voi i-ați acordat cererea. B̃rbatul ne put̃end̃ mai mult face nimic contra ei, întor̃se turbarea sa contra lui Ptolomeŭ care o învăț̃ase adeṽerurile Religiei creștine, făcu de a-l pune în temniț̃ă prin un Sutaș din amicii s̃ei, și a-l întreb̃a dac̃ă era creștin; Ptolomeŭ care iubea adeṽerul, și care nu era capabil de a-l ascunde prin cea mai mică minciună, mărturisind c̃ă era creștin, Sutașul 'l ținu mult timp în închisore, 'l făcu a suferi mari chinuri, și în fine 'l duse înaintea Judec̃ătorului Urbicius, care 'l întreb̃ă

«din nou dacă era creștin. Ptolomeu nu se rușină de a
«mărturisi că făcea profesiunea unei doctrine, și unei Re-
«ligiunii de la care aștepta toată fericirea sa. Căci cine
«negă că este creștin, o negă ori pentru că blamază creș-
«tinismul, ori pentru că recunoște că duce o viață ne-
«demnă de un creștin, ceia ce nu poate să se întimple
«unui creștin adevărat. Urbicius poruncind de a duce pre-
«Ptolomeu la supliciū, Lucius care era și el creștin miș-
«cat de indignațiune de nedreptatea acestei sentințe, și
«dise cu îndrăznelă, ce rațiune este de a condamna la
«morte pre un om ce nu e nici adulter, nici ucigaș, nici
«tihar, nici culpabil de nici o altă crimă, și care n'a fă-
«cut alt ceva de cât de a mărturisi că este creștin? A-
«cest mod de a judeca este contrar blândeții guvernă-
«mentului Impăratului, a fiului său Filosoful, și a Sena-
«tului. Atunci Urbicius în loc de a-i răspunde, și dise, mi
«se pare că și tu ești creștin. Lucius mărturisind că era
«creștin, el porunci de a-l duce și pre el la supliciū. De-
«parte de a se plânge de condamnare, el recunoscă că și
«era foarte recunoscător de a-l scăpa de o dominațiune
«atât de nedreptă, ca aceia a Principilor ce guvernau atun-
«cea Imperiul, pentru a-l trimite la Dumnezeu carele este
«un Domn și un Părinte plin de bunătate. Un al treilea
«presintându-se, fu condamnat de asemenea. După ce Ius-
«tin a făcut această istorisire, el adaugă cuvintele ce am
«raportat deja: «Mă aștept a cădea în cursa ce mi se în-
«tinde de către vre unul din cei ce se fac a se chema
«Filosofi.

CAPITOLUL XVIII.

Despre Operile lui Iustin.

El ne-a lăsat mai multe opere foarte folositoare și pline de o doctrină cerescă, pe care cei ce vor dori a se instrui de adevărurile Religiei noastre le pot ceti, și de care mă voi mulțumi de a face aicea catalogul. Cea dintâi operă a sa este o apologie adresată Impăratului Antonin supra-numit Piosul, fiilor săi și Senatulului pentru apărarea pietății creștine. A doua este altă apologie asupra aceluiași subiect, adresată Impăratului Antonin, supra numit Verus,

succesorul acela de care am vorbit. A treia este o carte contra Grecilor, unde el tratéză mai multe cestiuni agitate între noi și Filosofi, atingétóre de natura demonilor. A patra este o carte contra Grecilor, intitulată Refutațiune. A cincea este un tractat despre Monarchia lui Dumneđeũ, unde el se servă de mărturisiri nu numai ale Creștinilor ci și ale păgânilor. A șesea este o carte intitulată Psalmistul. A șeptea este o reculegere a sufletului, unde el propune diferite opiniuni ale Filosofilor, pe care promite de a le combate într'o altă operă, și de a propune pre a sa. A opta este o conferință în formă de dialog ce a avut la Efes cu Trifon cel mai celebru din Jidovi din timpul acela, unde el descrie cu ce chip lumina harului 'l atrase la cunoșcința credinții, cu ce ardóre el se dăduse la studiul Filosofiei, și la căutarea adevérului, și unde el arată conspirațiunea ce făcură Jidovii pentru a inăduși doctrina Mântuitorului. Fórte departe, le đise el, de a vă căi de nelegiuirile ce ați comis, voi ați ales persóne pe care le-ați trimis de la Ierusalim să publice în tot pământul, că să ridicase o sectă nelegiuită de Creștini, și să răspândescă calomniile, pe care acei ce nu ne cunosc s'au obicinuit a le debita. Și astfel ne mulțumiți de a fi nedrepți, voi ați atras, pe cât ați putut, tóte popórele în nedreptatea vóstră. El mărturisește acolo că în timpul sėu darul Profeției era încă destul de ordinar în Biserică. Vorbește de asemenea și de Apocalipsul lui Ión, pe care 'l atribue Evangelistului. Raportéză mai multe pasage din Profeți și acuză pre Jidovi că le-au suprimat. Sunt mai multe din cărțile sale încă în mâinile credincioșilor. Tóte operele sale au fost în o stimă atât de mare, și în o venerațiune atât de mare, în cât Irineu citéză adesea-ori din ele mărturii, precum în cartea a patra contra heresiilor, unde vorbește astfel: «Iustin a đis «minunat de bine în cartea contra lui Marcion, că n'ar «crede nici chiar pe Mântuitorul, dacă el ar predica pre «un alt Dumneđeũ, de cât pre acela care a creat lumea» Și în a cincea, unde đice, că Iustin a avut cuvėnt de a spune că înainte de venirea Mântuitorului, demonul n'a cutezat a porni hule contra lui Dumneđeũ, pentru că el nu era încă asigurat de propria sa condamnare. Am voit a face enumerarea Operilor acestul mare personagiũ, pentru

a îndemna la cetirea lor pre cei ce vor dori a se instrui de adevărurile Religiei noastre.

CAPITOLUL XIX.

Despre acei ce au guvernat în acel timp Biserica de Roma și de Alexandria.

În al optulea an al domniei lui Marcu Aureliu, Anicet muri după ce a guvernat un-spre-dece ani Biserica de Roma. Și avu pre Sotir de succesori. Celadion muri de asemenea după ce a guvernat patru-spre-dece ani Biserica de Alexandria, și avu de succesori pre Heros.

CAPITOLUL XX.

Despre acei ce au guvernat Biserica de Antiochia în același timp.

Theofil era atunci pe scaunul Bisericii de Antiochia al cărei episcop era al șeselea de la Apostoli. Cornilie succesori lui Heros fusese al patrulea, și Heros succesori lui Cornilie, al cincilea.

CAPITOLUL XXI.

Scritorii Bisericești ce au înflorit în același timp.

Hegesip, de care am vorbit pe larg în cărțile precedente înflorea atunci în biserică, ca și Dionisie Episcop de Corint, ca și Pinitus Episcop de Creta, ca și Filip Apolinarie, Meliton, Musan, Modest și Irineu, ale căror opere, în cari s'au conservat adevărata tradițiune a doctrinei Apostolilor, au venit până la noi.

CAPITOLUL XXII.

Despre Hegesip, și despre acei de cari el a făcut mențiune.

Cele cinci cărți de Comentarii, ce ne-a lăsat Hegesip, cuprind probe ilustre de curățenia credinței sale. El scrie

în acele cărți că în timpul unei călătorii ce făcu la Roma, el discută cu mai mulți Episcopi, și recunoscă că ei țineau toți aceeași doctrină. După ce a vorbit de Epistola lui Climent către Corintheni, el adaugă ceea ce urmează: «Biserica de Chorinth a rămas tare în adevărul credinței până în timpul lui Primus, am conferit cu el mergând la Roma. Când sosii acolo, am locuit la Anicet, al cărui Diacon era atunci Eleutherie. Solir succedă lui Anicet, și Eleutherie lui Solir. În fie care Biserică se ține aceeași doctrină, care este cuprinsă în Lege, în Profeți și în predicarea Mântuitorului. El descopere origina eresilor ce se ridicară în timpul său și vorbește de acesta astfel. După ce Iacob supranumit Iust suleri martirul după exemplul Mântuitorului, și pentru apărarea cuvântului său, Simon verul său, fiul lui Cleopa, fu ales în considerația acestei înrudiri, pentru a conduce în calitate de Episcop pre credincioșii acestei Cetăți. Atunci se cheamă Biserica Feciōră, pentru că ea nu fusese încă coruptă prin zădarnice discursuri. Thabutis se sili el cel dintâiu de a o conrupe, din ură pentru că n'a fost ales Episcop. El fu din una din cele șapte secte, ce erau răspândite între poporul Jidovesc și anume din aceia din cari fu și Simon, de unde a venit Simoniacii; Cleobius, de unde a venit Cleobianienii; Dositheu, de unde au venit Dositheanienii; Gortheu de unde au venit Gorthenienii; Masbotheu de unde au venit Masbothenienii; de acolo au venit și Menandrienii, Marcionișii, Carpocratienii, Valentinienii, Basilidianienii, Saturnilienii, și toți acei ce au introdus doctrini noi. Din aceștia s'au scoborit falșii Christoși, falșii Profeți, falșii Apostoli, cari au rupt unitatea Bisericii, introducând erori contra lui Dumnezeu și Mântuitorul. El face și numărarea sectelor ce împărțeau pre Jidovi. Era, dice el, diferite opinii între fiii lui Israil, contra tribului lui Iuda, și contra lui Christos. Erau Esseenii, Galilienii, Hemorabaliștii, Masboteenii, Samarinenii, Saduceii, Farișeii. El dice în restul operilor sale o mulțime de alte lucruri foarte considerabile, din care am raportat mai înainte cea mai mare parte. El citează bucăți din Evangelia după Ebrei, ceea ce arată că era Jidov convertit. El spune încă mai multe tradițiuni de ale Jidovilor, ce nu sunt scrise. Nu numai el, ci și Irineu, și toți cel

•vechî numesc Paremiile, lui Solomon o înțelepciune, care
•cuprinde preceptele tuturor virtuților. In fine vorbind de
•cărțile apocrife, mărturisește, că sunt unele din ele scrise
•de ereticii din timpul său.

CAPITOLUL XXIII.

*Despre Dionisie, Episcop de Corinth, și despre
cărțile sale.*

Să vorbim acum de Dionisie, Episcop de Corinth, carele nemulțumit de a veghea la mântuirea popoarelor, ce erau încredințate conducerii sale, voi a comunica fructul lucrărilor sale credincioșilor celor-l-alte Biserici, prin scrisorile ce le scrise el. Este una către Lacedemonieni, care este o explicațiune a doctrinei ortodoxe, și o sfătuire la unitate și la pace. Este una către Atenieni, care e proprie a excita credința în inimile lor, și a face a trăi după regulile Evangheliei, de unde se păreau că ei s'ar fi depărtat foarte tare, de când Publius Episcopul lor suferise martirul, pentru apărarea Religiei noastre. El vorbește în această scrisoare de Quadratus, carele fiind ales pentru a îndeplini locul lui Publius, adună pre credincioșii risipiți, și reaprinse focul credinței lor, care începea a se stinge. El mărturisește de asemenea în aceeași scrisoare, că Dionisie Areopagitul fiind convertit la credință prin predicarea lui Pavel, după cum se arată în faptele Apostolilor, el fu cel dintâiu Episcop al Athenilor. Este o altă epistolă de la dânsul către locuitorii din Nicomidia, unde combate erorile lui Marcion, și stabilește adevărul doctrinei Catholice. A scris încă o scrisoare către Biserica din Gortina, și către cele-l-alte biserici din Candia, în care el face mari laude lui Filip Episcopul lor, și face o mărturisire foarte avantajoasă virtuții lor, și îi prevestește de a se păzi de viclesugurile ereticilor. In o altă scrisoare ce a scris către Biserica Amastrienilor, și către cele-l-alte Biserici din Pont, el mărturisește că a scris-o după rugăciunea lui Bachilide și a lui Elpist. In această scrisoare el explică o mulțime de locuri din Scriptură, vorbește anume de Palmas Episcopul lor, le dă povețuirii privitoare la maritagiu și la Castitate, și ordonă de a primi în biserică

pre păcătoșii ce se întorc de la ori ce păcat ar fi, și chiar de la eresie.

Afară de aceste scrisori, el scrise o alta către Gnosienii, în care el sfătuște pre Pinitus Episcopul lor a nu impune credincioșilor în povorătorea sarcină a înfrânării și de a avea în privire slăbiciunea mai multora. Este și răspunsul lui Pinitus, unde după ce a dat mari laude lui Dionisie, și a mărturisit o profundă admirațiune de virtutea sa, îl rōgă de a da pe viitor un nutriment mai solid popórelor sale, și de a le scrie alte scrisori, care să cuprindă instrucțiuni mai perfecte, ca nu cum-va, de nu vor lua nici odată de cât lapte, să nu îmbătrânescă în infirmitatea și în lăngesirea copiilor. Se pōte vedea în această scrisóre ca într'un tablou, curățenia credinței lui Pinitus, grija ce avea el de înaintarea spirituală a poporului ce era încredințat conducerii sale, elocuența sa, și rara capacitate în știința bisericeii. Este încă o scrisóre a lui Dionisie Episcop de Chorointh către Romani, și către Sotir Episcop de Roma, în care el aprobă fōrte obiceiul păzit de către Romani de la primele persecuțiuni până în timpul nostru.

«Încă de la începutul Religiei nōstre, le ȃce el, «v'ați obicinuit a da tot felul de ajutoruri credincioșilor. «Ați alinat sārăcia tuturor bisericilor prin bine-facerile ce «le-ați trimis, ați dat fraților ce lucreză la metaluri, tot «ce le era de trebuință. Și ast-fel ați păzit neviolabil acest laudadil obiceiū, ce l'ați luat de la strămoșii voștri. Sotir Episcopul vostru, departe de a'l strica sau de «a'l micșora, l'a crescut și l'a întărit, făcend a distribui milosteniile destinate la alinarea credincioșilor, și mângăind prin «dulcēța discursurilor sale, cu duioșia unui părinte, pre frații «ce merg la Roma». El face de asemenea mențiune în această scrisóre, de epistola lui Climent către Corintheni, și mărturisește că se citea în Biserică duple vechiul obiceiū. «Am solemnisat, ȃce el, sânta Duminică, și am cetit scrisórea ce ni-a «scris Climent, și o vom ceti tot-d'auna ca și pre cea «dintăiū ce ni-a scris Nouē însine, și cetindu-le nu vom «lipsi nici odată de precepte fōrte salutarie. Este cu «viință de a remarca, că el înștiințeză că scrisorile sale «aū fost corupte. Am scris, ȃce el, câte-va scrisori după «rugămintea fraților noștri, însă ele aū fost falsificate de

«cătore slugile demonului, cari au tăiat din ele în câte-va locuri, și au adăogat în altele. De aceia asupra lor s'au rostit această funestă sentință, Vai voue! Nu trebuie deci a ne mira dacă textul Santei Scripturi a fost conrupt de cătore falsificatori, fiind că ei n'au cruțat opere de autoritate mai puțin considerabilă». Este încă o scrisore a lui Dionisie, Episcop de Corinth către Chrisofora femeie credincioasă, unde el'i dă povățuirii foarte folositoare.

Iată ce aveam de dis de operile sale.

CAPITOLUL XXIV.

Despre Theofil Episcopul Antiochiei.

Theofil, despre care am dis mai înainte că a fost ridicat pe scaunul Bisericii de Antiochia, a lăsat trei cărți, ce sunt adresate lui Autolic și care conțin o instrucțiune de credința noastră. Este o altă carte de densus contra eresiei lui Hermogen, unde el se servă de ore care locuri estrase din Apocalips. Este încă una în formă de catechism. Fiind că ereticii din acel timp amestecau neghina erorilor lor în griul doctrinii Apostolilor, Păstorii se silea de a smulge această neghină din câmpul Bisericii, câte odată avertisând pre credincioși de a lua sēma, câte odată conferând cu acei falși doctori, și combătându'i prin viu grai, câte-odată combătându'i prin scris. Theofil de care vorbesc s'a distins în această luptă prin o carte ce ne-a lăsat contra lui Marcion, și care este încă astă-zi în mâinile noastre.

Maximin 'i succedă și fu al șeptelea care guvernă Biserica de Antiochia de la Apostoli.

CAPITOLUL XXV.

Despre Filip și despre Modest.

Filip de care am aflat din epistolele lui Dionisie, Episcop de Corinth, că a fost Episcop de Gortina, scrise contra lui Marcion, ca și Irineu și Modest. Insa acest din urmă descoperi cu mai multă subtilitate de cât ceia-l-alți, viceșugurile și erorile acestui eretic. Mai mulți alți au lu-

crat asupra acestuiași subiect, și operile lui sunt conservate cu mare grijă de către credincioși.

CAPITOLUL XXVI.

Despre Meliton, și despre acei de care el a făcut mențiune.

Meliton, Episcop de Sardia, și Apolinarie Episcop de Ierapole fură foarte celebri în acel timp. Ei compuseră amândoi Apologiile pentru apărarea Religiei noastre, și le prezentară Impăratului. Voiți face aicea catalogul operilor lor care au ajuns până la noi. Sunt două cărți de Meliton atingătoare de Paști, una despre modul de viață al Profeților, una despre Biserică, una despre Duminică, una despre natură și creațiunea Omului, una despre ascultarea ce simțurile dătoresc credinții, una despre trup, despre suflet, și despre spirit, una despre botez, una despre adevăr, despre credință, și despre genealogia Mântuitorului, una despre profetie, și despre ospitalitate, una care are de titlu cheia, una despre diavol și despre Apocalipsul lui Ión, una despre Întruparea verbului. Cea de pe urmă este apologia adresată lui Antonin. La începutul cărții despre Paști, el însemnează timpul, în care a scris'o.

Iată în ce chip vorbește: «În timpul când Paulus Ser-vilius era guvernator de Asia, și când Sagoris suferi martirul, să ridică la Laodicea o mare contestație atingătoare de celebrarea sărbătorii Pascelui, cu ocaziunea «căruia am scris această carte». Climent Alexandrinul face mențiune de această carte în aceia pe care a compus'o asupra aceluiași subiect, și mărturisește, că n'a scris pe a sa de cât cu ocaziunea aceștia. În cartea cea adresată Impăratului, el vorbește de aceia ce s'a făcut în timpul său contra creștinilor. «Persónele de pietate, țice el, «sunt astă-đi persecutate în tótă întinderea Asiei cu mai multă furie de cum a fost vre odată. Cei mai nevinovați «sunt despoiați de averile lor prin insolența denunțiatorilor, cari sub pretext de edicte intră ziua și nóptea prin case, și răpesc tot ce găsesc. «Și ceva mai jos țice: «Dacă aceste lucruri se fac din ordinul vostru, n'avem

«nimeni de ȳis, căci un Principe atât de drept ca voi
«nu pote ordona nimic nedrept. ȳi noi nu suntem su-
«peraȳi a muri ast-fel. Cu tote acestea ve cerem un har,
«ȳi anume acela, ca să luaȳi cunoȳtinȳa de afacere, ȳi să
«judecaȳi dacă autorii acestor violenȳe meriȳa mortea, sau
«o altă pedepsă, sau dacă trebuie să remana în liniȳte ȳi
«în pace. Iar dacă acest nou edict ce nu s'ar fi putut face
«contra celor mai neimpacaȳi inimi n'a fost hotărit în
«consiliul vostru, noi ve rugăm, de a nu permite mai
«mult, să fim expuȳi la aceste brigandage. Dupe ce a spus
«ȳi alte lucruri pe care le las, el adaogă. Secta, de care
«noi facem profesiune, a înflorit mai întâi între streini,
«ȳi n'a început a se areta, ca o fericită predicare pe pa-
«menturile ascultării vóstre, de cât în timpul domniei lui
«August predecesorul vostru. De atunci s'a veȳut tot-de-
«una crescend din ce în ce prosperitatea Imperiului, ce-l
«veȳi poseda pe viitor, cu Principile fiul vostru, dupre do-
«rinȳele publice ale tuturor ómenilor de bine; numai să
«menȳineȳi. Religiunea nostra, care s'a ridicat ȳi confir-
«mat cu dominaȳiunea lui August, ȳi care n'a fost mai
«puȳin favorisata de cât cele-l-alte de catra Imperaȳii pre-
«decesorii vostri. Urmarea neintreputa a fericitelor succese,
«ce s'a u întimplat Imperiului, fără ca fericirea sa să fi
«fost turburată de nici o disgracie, de când Religiunea
«nostra, ce s'a născut cu el, a sporit în sinul seu, este
«o probă evidentă, că ea contribuie puternic la mărimea
«ȳi la gloria sa.

«Dintre Imperaȳi nu sunt de cât Neron ȳi Domeȳian,
«cari fiind inȳelaȳi de către ore-cari inȳelatori, au respan-
«dit contra nostra calomniile, care au găsit dupre obicei u
«ore-care creare între popor. In să prea pioȳii vostri pre-
«decesorii au îndreptat ignoranȳa acestui popor, ȳi au re-
«primat prin edicte publice cutezarea celor ce ar între-
«prinde, de a ne face vre un reu tratament. Adrian stre-
«bunul vostru a scris în favorele nostra lui Fundanus Gu-
«vernatorul Asiei, ȳi la mai mulȳi alȳii. Imperatul, parin-
«tele vostru în timpul când imparȳiaȳi cu el grijile guver-
«namentului, a scris locuitorilor din Larissa, din Tesalo-
«nic, din Atena, ȳi în fine tuturor popórelor din Grecia,
«pentru a reprima revoltele ȳi tumulturile, ce să ridicase
«contra nostra. Opiniunea în care suntem că nu judecaȳi

«de noi mai puțin echitabil, nici mai puțin favorabil precum judeca el, ne face a spera harul ce vă cerem».

Iată ce dice Meliton în cartea de care vorbesc. La începutul culegerii sale, el face catalogul cărților Vechiului Testament care sunt primite de totă lumea fără nici o contestație. Cred de datorie a insera în acest loc. «Meliton către fratele său Onisim, salutare: Dragostea ce ai pentru Dumnezeu și pentru adevăr, îndemnându-te adese ori a mă ruga de a face o culegere de ceia ce este în Lege și în profeții atingător de întruparea Verbului, și de Religiuina creștină, și a-mi mărturisii o mare dorință de a ști numărul, și ordinea cărților Vechiului Testament, m'am păzit de a-ți refusa cererea. Cunoștința ce am de ardorea credinței tale, de zelul ce ai pentru a învăța adevărurile Evangheliei și pentru a lucra mai cu seamă la mântuirea ta, m'au făcut a întreprinde o călătorie în Orient, și de a mă transporta chiar la fața locului, unde s'au săvârșit misterele și s'au publicat, și unde am aflat care sunt cărțile Vechiului Testament, de care îți trimit catalogul ce urmază: cinci cărți ale lui Moisi, Genesa, Eșirea, Leviticul, Numerile, Deuteronomul, Iisus-Navi, Judecătorii, Ruth, cele patru cărți ale Impăraților, cele două cărți Paralipomena, Psalmii lui David, Paremiile lui Solomon, Înțelepciunea, Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor, Iov, Isaia, Ieremia, o carte a celor douăsprezece Profeți Daniil, Ezechiel, Esdra. Am făcut din toate aceste extrasuri pe care le-am divizat în șese cărți.

CAPITOLUL XXVII.

Despre Apollinarie, Episcop de Ierapole.

De și e în mâinile mai multor persoane, un mare număr din cărțile compuse de Apollinarie, totuși n'au căzut în mâinile mele de cât acestea ce urmază: Un discurs adresat Impăratului. Cinci cărți contra păgânilor, două despre adevăr, două contra Jidovilor. Acela ce a scris contra eresii Catafrigenilor, ale cărui fundamente arunca atunci Montan cu falșii săi profeți, și de unde eșiră mai pe urmă stranii desordine, și grozave tulburări.

CAPITOLUL XXVIII.

Despre Musan, și despre operele sale.

Musan, de care am vorbit mai sus, ne-au lăsat un tratat foarte elegant, adresat óre-cáror creștini, ce căduse în erezia Encrațiților, ce atunci se născuse, și care mai pe urmă a fost foarte pernicioasă. Se ȳice, că Tațian a fost autorul ei.

CAPITOLUL XXIX.

Despre Tațian și erezia sa.

Era însuși acest Tațian discipol al admirabilului Iustin martirul, și de care el a vorbit atât de avantajos în termenii ce am raportat. Cele ce ȳic le aflám de la Irineu, carele în prima carte contra erezilor, vorbește de erezia lui Tațian în acești termeni. «Encrațiții scoboriți de la Sa-
«turnin și de la Marcion învățáu, că nu e permis de a
«contracta maritagiú, găsind prin acesta a blama opera
«lui Dumnezeu, și condamnând în mod tacit distincțiu-
«nea sexelor ce el a stabilit pentru a conserva natura.
«El opreaú de asemenea de tóte vietățile, recunoscând
«reú bunátatea Creatorului, care ne-a acordat întrebuin-
«țarea lor. El negá încá, că primul om este mántuit, și
«acesta este o estravaganță care a fost puțin dupé aceia
«inventată între ei, de către Tațian discipolul lui Iustin.
«In cât timp el a rămas sub conducerea unui atât de ex-
«celent Invěțător, n'a vorbit nimica de asemenea, însă
«dupé martirul sėu, el se despáti de Biserică, și fiind um-
«flat de vanitatea unui doctor, ca și cum ar fi întrecut
«pre toți cei lalți în cunoștință, el compuse corpul monstruos
«al unei doctrini streine, inventând vârste nevisibile ca Va-
«lentin, și asigurând ca Saturnin și Marcion, că marita-
«giul nu e nimica alt ceva de cât o corupțiune și un a-
«dulter. El puse la îndoiálá de asemenea mántuirea lui
Adam. Iată ce ȳice Irineu. Severie declarându-se dupé a-
ceia pentru această erezie, și întindendu-o foarte mull, ea
fu numită cu numele sėu. Acei ce o urmédá să servesc
de Lege, de Profeti, și de Evangelií, însă ei le explicá

dupre opiniunile lor particulare. El resping Epistolele lui Pavel și Faptele Apostolilor. Tatian care a fost primul autor al eresiei a compus un lanț de patru Evangeliști, ce se găsește încă în mâinele a câte-va persoane. Și dice, că el a avut cutezanța de a schimba stilul lui Pavel, și de a pune Epistolele sale în termeni mai eleganți. El a lăsat mai multe opere, din care cea mai eloquentă și mai folositoare este contra Păgânilor, unde arată că Moisi și Profeții sunt mai vechi ca ori și ce autor grec.

CAPITOLUL XXX.

Despre Bardesane, Sirian, și despre cărțile ce el a compus.

Mai multe eresii ridicându-se în Mesopotamia sub domnia aceluiaș Impărat, Bardesane Sirian de națiune, om subtil și eloquent, compuse în limba sa dialoguri contra lui Marcion, și contra autorilor celorlalte secte, și diferite alte opere ce au fost traduse în grecește de către unii din discipolii săi, a căroră vigore cu care el susținea adevărul Religiei noastre, i atrăsese un foarte mare număr. Intre operile sale este un excelent dialog despre persecuțiunea ce se pornise în acel timp contra Bisericii. El fu mai întâi discipol al lui Valentin, însă desaprobând mai târziu simțimintele sale, el l' a convins de mai multe imaginațiuni estravagante și fabuloase, fără ca cu toate acestea să se fi îndreptat în totul de erorile ce le învățase în școala sa. Sotir Episcop de Roma muri în acel timp.

CARTEA A CINCEA

PREFAȚA

Sotir Episcop de Roma, murind, după ce a guvernat opt ani această Biserică, Elefterie fu al doi-spre-decelea de la Apostoli, care succedă la demnitatea sa în al șapte-spre-decelea an al Domniei lui Antonius Verus, în care an o violentă persecuțiune fiind ridicată contra noastră de către locuitorii din mai multe cetăți, se poate judeca raționabil, din ceia ce se întâmplă într'o singură provincie în care numărul celor ce au suferit martirul în tot pământul fu foarte mare. Istoria aceasta a fost conservată în monumentele publice, ca o istorie demnă de a nu fi nici odată uitată. Am înserat actele întregi în culegerea ce am făcut de martiri, de unde se poate nu numai învăța adevărul de cele ce s'au petrecut atunci, dar încă a trage mari exemple de pietate. Voiu alege din ele și voiu transcrie aicea ceia ce mi se va părea propriu pentru subiectul meu. Cel-l-alți Istorici n'au scris de cât luptele, victoriile, trofeele, faptele mari ale căpitanilor, și ale soldaților ce au împlântat mâlnele lor în sânge pentru conservarea țărilor lor, și a averii lor. Inșă eu care fac istoria unui stat ceresc și Dumnezeesc, n'am a istorisi de cât răsbõe sante, care tind la o pace spirituală, de cât lupte întreprinse pentru apărarea nu a unor posesiuni trecătoare ale acestei lumi, ci ale adevărului care este mai vecinic, de cât trofee ridicate contra puterilor celor nevădute. de cât cununii nemuritoare și nestrucăciose.

CAPITOLUL I.

Despre cei ce au murit în Galia, pentru apărarea credinței sub domnia lui Verus.

Galia a fost câmpul de luptă, unde se dădură aceste atacuri. Ea are două Mitropolii celebre, Lion și Vienna, printre care trece Ronul care udă totă țara de prin prejur. Bisericele din aceste cetăți scriseră către Bisericile din Asia și din Frigia istoria martirilor lor. Cred a nu putea face nimic mai bine, de cât dea raporta propriile lor cuvinte. «Servitorii lui Iisus Christos cari locuiesc la Vienna și la «Lion cetăți din Galia, către frații din Asia și din Frigia «cari au același credință și nădejdie aceeași rescumpărare, «pace, har și glorie din partea lui Dumnezeu Tatăl, și a «lui Iisus Christos Domnul nostru. După o prefață pe care «o las, ei încep narațiunea lor în acești tremenți N'am «putea exprima, și nu credem ca cineva să poftească scrie «cât a fost de violentă persecuțiunea ce noi am suferit «aici; cât de înveninată a fost turbarea păgânilor con- «tra credincioșilor, și cât au fost de crude muncile ce «Martirii au suferit. Inimicul comun a făcut toate sforță- «rile sale contra noastră și a trimis pre Slugile sale pen- «tru a ne face să simțim mai dinainte o încercare din vi- «olențele ce el va exercita când va veni sfârșitul lumii. «Ni se opri mai întâiu de a ne arăta în piețele publice «în băi, și nici într'un loc. Inșă harul lui Dumnezeu se «luptă pentru noi și susținu slăbiciunea noastră. El ridică «omeni fermi și nestrămutați ca niște colone, cari atra- «seră asupra lor prin forța lor totă turbarea demonului «și cari suferiră tot soiul de insulte și de suplici. Ei des- «prețuiră aceia de care lumea se teme mai mult, și trecu «prin tot ce e mai teribil pentru a merge la Iisus Chris- «tos. Ei au arătat lămurit prin faptele lor, că nu sunt «vrednice pălimirile vremii de acum către mărirea cea vi- «tore care se va descoperi întru noi. Ei au suferit mai întâi tot «ce furia unui popor iritat poftește inventa mai crud contra «unor inimiți neîmpăcați. Au fost batjocoriți, târați, bă- «tuți uciși cu pietre, închiși. Au fost aduși în piețele pu- «bliche, de către Tribunalul jandarmilor și de Magistrații «poporului, interogați în public, și după ce au mărturisit

«că erau Chreștini, au fost puși în închisore până la ve-
«nirea Guvernatorului Apoi aduși înaintea lui, și fiind-că
«el întrebuinta asupra lor tot soiul de crușimi, unul din
«frați numit Vetius Epagatus, arătă câtă dragoste avea
«el către Dumneșeu și pentru aprópele. El ducea o viață
«atât de aspră, că egala într'o mare tinerețe, meritul ce
«Zacharia n'a avut de cât într'o vârstă fórte înaintată.
«El mergea ca și dînsul în tóte poruncile Domnului într'un
«mod ne imputabil. Era grabnic a servi pre aprópele,
«plin de zel și de duhul lui Dumneșeu. Avënd niște ca-
«lități atât de eminente, el nu putu suferi fără indignare
«nedreptatea cu care ne condamna, și ceru permisiune
«de a vorbi în favórea nóstră, și de a arăta că nu eram
«vinovați nici de atheism, nici de nelegiuire. Abia își
«deșchise gura, și fiind-că era lórte cunoscut, se ridică
«în contra lui un mare strigăt din partea acelora ce erau
«împrejurul tribunalului. Judecătorul neputënd suferi rugă-
«ciunea sa, de și 'i recunoscú tóltă dreptatea, în loc de
«a i-o acorda 'l întrebă numai, dacă era Chreștin. El rês-
«punse tare și lámurit că era chreștin, și îndată fu pus
«în numérul Martirilor. Judecătorul îl numi ca prin de-
«risiune avocatul chreștinilor. Inșă el avea de avocat pe
«Duhul sânt al cărui har se răspânda în el, cu mai
«multă abondență de cât nu se răspândise nici odată în
«Zacharia, fiind-că el îi da curagiul de a se expune la
«mórte pentru apărarea fraților sêi. El fu un adevêrat
«Discipol al Mântuitorului care urmă Mielului pretutinde-
«nea unde merse. Apoi începu a recunóște pre cei ce e-
«rau Chreștini. Unii din ei făcură profesiune publică de
«credință, cu o generósă libertate. Alții se găsiră prea
«slabi pentru a da o luptă atât de mare, și nepregătin-
«du-se la acêsta îndestul de bine cădură nedând prin că-
«derea lor de cât o nemângâiată durere, și imputinără
«ast-fel ardórea acelora cari nefiind încă prinși, mergeau
«în urma Martirilor pentru a le servi, de și n'o puteau
«face acêsta de cât cu o mare greutate. Noi eram toți ca
«atârnați de frică în necertitudinea confesiunii. Nu dóră
«că ni-am fi temut de muncă, dar ne diceam, ca nu
«cum-va vre unul din noi să cadă la sfêșit sub violența
«lor. Se lua în fie-care și mai mulți pentru a implini
«numérul de dece cari căduse. Se areștă ast-fel cei mai

«considerabilî din ambele Biserici, cari aşedase acolo or-
«dinea şi poliţia. Judecătorul poruncind public să se facă
«o exactă cercetare de noi toţi, prinseră pre unul din
«sevitori noştri, cari erau păgâni şi cari fiind plini de
«duhul demonului, şi temându-se de a suferi muncile ce
«văduse că au suferit credincioşii, depuseră fals după
«stăruinţa soldaţilor, cum că noi făceam ospete de ale
«lui Thiest, că luam plăceri de ale lui Oedip, că comi-
«team abominaţiunii ce nu e permis nici de a gândi,
«nici de a spune, şi care n'am putea crede că cine-va
«vre odată să fi voit a face Când aceste negre ca-
«lomniî fură răspândite în public, totă lumea se irită
«cu o ast-fel de furie contra noastră, în cât cei mai de
«apropo ai noştri cari odinioară ne tratase cu ore care
«moderaţiune din respectul înrudirei, deveniră cei mai
«înfuriaţi. Atunci vedurăm împlinirea acestui cuvânt al mân-
«tuitorului. *Va. veni vremea ca tot cel ce va ucide*
«*pre voi, să i se pară că aduce jertfă lui Dum-*
«*nedeş.* Numărul şi cruşimea muncilor ce suferiră sân-
«ţil Martiri, sunt mai pre sus de tot ce am putut spune.
«Demonul făcu toate sfortările sale pentru a scôte vre o
«hulă din gura lor. Turbarea Guvernatorului, a soldaţilor
«şi a poporului se desbărcă cu ultimul exces asupra lui
«Sanctus Diaconul, născut la Vienna, asupra lui Maturus
«carele, de şi nu era de cât neofit, nu înceta de a lupta
«cu bărbăţie pentru apărarea credinţei, asupra lui Atha-
«lus născut la Pergam, care a fost tot-d'auna stâlpul şi
«sprijinitorul Bisericei noastre şi asupra lui Blandin, în
«persóna căruia Mântuitorul a arătat că ceia ce este mai
«prost, şi mai despreţuit în ochii ómenilor, este sublim,
«şi excelent înaintea lui prin dragostea care dă probe de
«puternicia sa. Căci în loc ca să tremurăm toţi de frică,
«şi ca stăpâna sa dupre lume care era în numărul
«sânţilor Martiri şi carea lupta generos cu ei pentru a-
«părarea credinţii, să se teamă din cauza delicatetei tru-
«pului său, nu cum-va să nu aibă putere de a susţine
«cu statornicie că era Chreştină, ea fu plină de un cura-
«giu atât de neinvins în cât călăii după ce s'au succe-
«dat pe rînd de dimineta până în seră pentru a o munci
«fură siliţi a mărturisi că erau învinşi, şi că ei nu
«puteau mai mult să i facă nimic. El se miră pentru că

«ea respira încă de și trupul său fu sfêșiat și străpuns.
«de lôte părțile, și protestaă că fără a întrebunța atâtea
«munci diferite ce ea suferise, una din cele mai mici era
«de ajuns pentru a o face să moră. Acastă prea fericită
«tinără fată relua noui puteri ori de câte ori reînoea
«profesiunea credinței-sale, și găsea alinarea și repaos a
«repetă sunt Creștină, și nu să face nici un rău între
«noi. Sanctus suportă de asemenea toate muncile cu o
«statornicie mai mult de cât omenescă, și când în mij-
«locul celor mai crude supliciî, nelegiuîții îl întrebaă în
«speranța de a scôte prin violența durerei vre un cuvânt
«nedemn de el, în loc de a răspunde la întrebările lor, și
«de a spune sau numele său, sau țara sa, sunt liber,
«sau sunt sclav, el nu răspundea nimic alt ceva, de cât, sunt
«Chreștin. Acesta era unicul său răspuns la întrebările
«ce i se făcea de numele său, de țara sa, de familia sa,
«și Păgânii nu putură nici odată smulge alt cuvânt din
«gura sa. Acastă fermitate nestrămutată, adăogând furia
«Judecătorului său și a călăilor săi, ei i aplicară plăgi
«de metal înfocate pe părțile cele mai delicate, și mai
«simțibile. Aceste părți fură arse. Inșă el rămase tot-d'auna
«în picior, și fu rĂcorit prin o apă vie ce eșă din sânul
«Măntuitorului, ca dintr'un isvor nesecat. Trupul său era
«tot acoperit de semnele muncilor ce suferise, nu era de
«cât rană și contuziuni. Dar era asemenea o minune de
«răbdarea Domnului nostru care suferea în persoana sa,
«care nimicea puterea inamicului și care arĂta prin un
«exemplu simțit că nu este frică unde este dragostea Pă-
«rintelui, nici durere unde e vorba «de gloria Fiului.

«Nelegiuîții reîncepând după câte-va zile al munci, în
«credință, că membrele sale vinete și umflate, ce nu
«puteau suferi nici cea mai mică atingere, n'ar putea
«nici odată suferi noui supliciî, sau că dacă ar muri prin
«excesul durerei, vederea morței sale, ar sgudui pre toți
«cei-l-alți, trupul său se sculă iarăși în contra așteptării
«lor, trase puteri din cruđimea lor, reluă mișcarea și funcțiu-
«nele sale ordinare. Ast-fel harul schimbă acastă a doua
«persecuțiune în remediu, și îl vindecă prin durerea mun-
«cilor, prin care el voeau a'i ridica vieața. Demonul care
«credea că a învins cu totul pe Bibliada, pentru că ea
«renunțase la credință, ca alții câți-va, vroi a încununa

«condamnarea sa prin calomnie, și o puse la muncă din
«nou, pentru ca rănită și slăbită cum era de căderea sa,
«să depună în contra noastră. Inse această violență nu servi
«de cât a o deștepta din profunda sa amorțire. Muncile
«ce exercitară călăii asupra sa, o făcură a-și aminti de
«focul iadului, și ea le dise, cum ar mânca Creștinii
«copii, ei cari nu 'și permit a mânca sânge de animale.
«Ea mărturisi apoi că era Creștină, și fu pusă în nu-
«mărul Martirilor. Răbdarea credincioșilor tocind ascuți-
«tul instrumentelor persecutorilor lor, Demonul inventă
«alte mașini, și făcu de 'i închise într'o temniță întunecată.
«Li se puse piciorul în gros, și le întinseră până la a
«cincea gaură, și 'i făcu a suferi toate relele ce pot intra
«în spiritul acelora cărora Demonul le inspira turbarea
«sa. Mai mulți fură înădușiți de aerul cel rău al temni-
«ței, și Dumneșeu voi ca ei să moră ast-fel pentru glo-
«ria sa. Alții cari fusese muncii cu atâta exces, în cât
«se credea că orî ce îngrijire s'ar lua pentru ei nu s'ar
«putea nici odată vindeca, trăiră în temniță, fără a fi a-
«sistați de către omeni, ci întăriți ast-fel de Domnul, în
«cât ei însuși întăreau și mângăeau pre cei-l'alți. Tineri
«prinși de puțin timp, și ale căror trupuri nu fusese slă-
«bite prin violența muncilor, nu putură suporta incomo-
«ditățile închisorilor fără a muri. Prea fericitul Pothin E-
«piscop de Lion în vârstă mai mult de nouă-zeci de ani
«al cărui trup era atât de slab, că de abia putea res-
«pira, însă al cărui suflet era susținut prin o dorință ar-
«dătoare de Martir, fu lăsat înaintea Judecătorilor.

«Trupul său, duple cum am spus, era împovărat sub
«greutatea anilor și a bolilor, însă sufletul său conserva
«o vigoare minunată pentru că era destinat a face să tri-
«umfe Iisus Christos. Când soldații 'l aduseră la Tribunal
«când Judecătorii sosiră acolo, și popoarele ridicaseră vocea
«lor contra lui, ca și cum ar fi fost Iisus Christos, el făcu o gene-
«rosă profesiune de credința noastră. Guvernatorul între-
«bându-l care era Dumneșeu Creștinilor, el răspuse veți
«ști, dacă veți merita de a o ști. Indată el fu târât și
«bătut ca bașjocură. Cei mai de aproape 'i dădură lovituri
«de picior și de pumn, fără a avea nici un respect de
«vârsta sa. Cei mai depărtați aruncară asupra lui tot ce
«găsiră sub mâinile lor. În fine nu fu niminea care să

«nu se témă de a nu fi culpabil, dacă ar lipsi de al maltrata.
«L. duse pe jumătate mort în închisóre, unde muri după
«douë zile. Se vëdu atuncea o minunată conduită a lui
«Dumnezeu, și un efect fórte rar și fórte extraordinar
«al nesfërșitei sale misericordii. Acel ce renunțase la
«credințã furã inchiși în închisori, ca și acel ce o mărtu-
«risise. Acești din-urmă furã arestați în calitate de Chre-
«știni, fără să 'i acuze de nici o crimă. Cei dintâi, de-
«parte de a trage yre un fols din apostasia lor, furã a-
«restați ca criminali, ucigași și chinuiți mai crud de
«cât cei-l-alfi. Aceia erau mângâiați prin dragostea lui
«Dumnezeu, prin bucuria mărturisirii lor, prin nãdejdea
«rësplãtirilor vecinice, pe când aceștia erau întristați prin
«împutãrile conștiinței lor. Nu era nimic mai lesne de
«cât de ai remarca când treceau, căci unii aveau bu-
«curia zugrãvitã pe fața lor, și acéstã bucurie purcedea
«de la gloria ce harul mărturisirei lor le câ țigase. Lanțurile
«lor chiar le serveau de ornament ca niște ceaprazuri la
«chia unei mirese. Ei respiraũ mirosul Mântuitorului și
«acest miros era atãt de plăcut, în cât s'ar fi cređut că
«ei erau parfumați de un parfum ordinar. Cei-l-alfi din
«contra erau triști, posomorãți și abãluți. Ei erau afarã
«de acésta desprețuiți de către Pãgãni, ca niște mișei,
«cari renunțase la calitatea gloriósã de Chreștin, pentru
«a se acuza ei însuși de ucigași. Miserabila stare la care
«ei erau reduși, contribuea mai cu sémã a confirma pre
«credincioși, ast-fel că acei ce erau prinși din nou, măr-
«turiseau că erau Chreștini fără a pregeta, și fără a fi
«sguduiți prin ispitirele Demonului. Iatã ce adãogã ei mai
«pe urmã în aceeași scrisóre. Martirii murirã în diferite
«chipuri, cari furã ca atâtea culori și flori, cu cari ei
«împodobirã cununa ce voeau a înfãțișa lui Dumnezeu.
«Era fórte drept că acești Atleți neinvinși, care se lup-
«tase și câștigase victorii să se bucure de cununã. Ma-
«turus, Sanctus, Blandina și Attalus furã duși la Amfi-
«theatru, pentru a fi expuși acolo la fiarele sëlbatice într'o
«di care fusese aleasã inadins pentru ei. Maturus și Sanc-
«tus trecurã prin tot soiul de munci, ca și cum n'ar fi
«suferit nimic mai înainte, sau mai bine ca niște invin-
«gëtori cari infrãnsese deja pre inamic. Ei se luptarã pen-
«tru a lua cununa; ei furã bãtuți cu lovituri de bice;

«sfâșiati de fiare și suferiră toate chinurile ce plăcu po-
«porului de a cere în furia sa, ce se exercita asupra lor.
«In fine fuseră puși pe un scaun de fer, și arși de vii
«și ei simțiră un miros nesuferit ce eși din membrele
«lor consumați. Inșă toate aceste suplicii nu erau capabile
«de a alina pre popor.

«Turbarea sa nu era de loc satisfăcută de nu va slăbi
«statornicia lor. Cu toate acestea ei nu putură scöte din
«gura lui Sanctus alt cuvânt de cât acest cuvânt ordinar
«prin care mărturisea neconținut că era Creștin. In fine
«fiind-că respiraă încă după o lungă luptă ei fură uciși
«și serviră ziua aceea de spectacol lumii, în loc de spec-
«tacolile ordinare ale Amfiteatrului. Blandina fu legată
«la un stâlp pentru a fi sfâșiată de fiare. Fiind-că era
«legată în formă de cruce, și să ruga neconținut, acest
«spectacol reîndoia ardörea celor ce se luptau cu densa
«pentru aceeași cauză în același câmp, și le aröta în
«persöna sa prin ochii credinții pe acela ce bine-voise a
«fi pironit pre Cruce, pentru ca să arate celor ce vor
«crede în el, că cine suferă aici pe pământ pentru dën-
«sul, se va bucura de o viață vecinică cu Dumneöeu Pă-
«rintele söu. Fiarele neatingënd'o, ea fu adusă iarăși în
«temniță și rezervată pentru o altă luptă, pentru ca bi-
«ruind pe șarpele în atâtea ocașuni diferite, ea să facă
«sigură condamnarea ce rosti Dumneöeu odinöară con-
«tra lui, și să ridice curagiul fraților söi, prin exemplul
«rar al generosităței cu care, ori cât de slabă și despre-
«țuită era dupre lume, ea se îmbrăcase cu puterea ne-
«învinsă a lui Iisus Christos, biruise pre inimicul în toate
«ocasiunile, și luase cununa.

«Attalus fiind cerut cu stăruință de popor, el apăru
«cu liniștea ce'l dădea curătenia consciinței sale, exerci-
«țiul virtuții sale, și libertatea cu care făcuse tot-d'auna
«profesiune între noi de a spune adevărul. Primblându-l
«împrejurul Amfiteatrului cu o tabelă înaintea lui, pe
«care era scris: Iată acest Attalus Creștin, poporul intră
«în furie. Inșă Governorul aflând că el era Cetățean
«Roman, porunci de a'l duce iar în temniță cu cei-l-alti,
«scrise Impöratului despre așacerea lor și așteptă răspun-
«sul. Cu toate acestea timpul ce se strecură nu le a fost
«nefolositor; căci răbdarea lor atrase misericordia Dum-

«nețeească, și membrii Bisericii, cari murise prin apostasia, primiră de la cei ce rămaseră vii prin credință, comunicarea acestei vieți. Martirii făcură har celor ce nu avusesse curagiul de a fi Martiri, și Biserica care este tot de odată Fecloră și Mumă fu plină de bucuria de a primi vii în sânul său pre acei ce eșise de acolo morți. Acei ce renunțase la credință, fură ca formați și însuflețiți din nou în sânul acestei sante mume, prin îngrijirea Martirilor. Ei învățară a face profesiune publică de doctrina salutară pe care fusese atât de slabi de a o renega. Și fiind-că Dumneșeu nu voește mort a păcătoșului, ci să se întorcă și să fie viu, de îndată cei ce primiră noui puteri cu o nouă viață, apărură înaintea Tribunalului Governorului căruia Impăratul răspunsese ca să se taie capul celor ce ar mărturisi, că sunt Creștini, și să se achite acei ce l'ar nega. În timpul unui timp ce e foarte celebru în această țară, și unde se face un minunat concurs de diferite națiuni. Governorul porunci de aduse pre prea fericiții Martiri pentru a-i aduce înaintea poporului. Interogându-i, el condamnă pre Cetățenii Romani a avea capul tălăt, și pre cei-l-alti a fi expuși la fiarele sălbaticice. Iisus Christos primi o glorie de mărturisirea atât de puțin așteptată de Păgani, de la acei cari chiar de la început renunțaseră la credință. I-l-au interogat parte cu scop de a-i achita. Inșă când ei mărturisiră că erau Creștini, fură puși cu restul Martirilor. Acei ce n'aveau cea mai mică urmă de credință cel mai mic respect pentru curățenia hainei ce se primește la Botez; cea mai mică temă de judecățile redutabile ale lui Dumneșeu, rămaseră afară ca fiii pierderii cari d-sonorau prin schimbarea lor. Religiunea ce îmbrățișase. Toți cei-l-alti se adunară la Biserică. În timpul când se examina afacerea lor, Alexandru, Frigian de națiune, Medic de profesiune, care era stabilit de mult timp în Galia și care era foarte cunoscut prin ardorea dragostii sale, și prin aprinderea zelului cu care predica ca un Apostol adevărurile Religiunei noastre, le făcu semn ca să mărturisescă înaintea Judecătorilor, credința ce o negase. Se vedea pe fața sa dorința ce avea în inimă, și greutatea ce simțea pentru ai naște din nou lui Iisus Christos. Poporul iritat pentru că acei

«ce renunțase la credință, o mărturisea, începu a striga
«contra lui Alexandru, și al acuza de a fi cauza schim-
«bării lor. Guvernatorul întrebându-l îndată cine era el
«răspunse că era creștin, și fu condamnat la a fi expus
«fiarelor sălbătice. În ziua următoare el fu adus cu Alta-
«lus, pre care Guvernatorul îl condamnase la același
«supliciu, pentru a mulțami poporul. După ce amândouă
«suferise în Amfiteatru toate chinurile ce pōte inventa cea
«mai ingenioasă crușime, ei avură capul tăiat. Alexan-
«dru nu dīse nici un cuvânt și nu scōse nici un sus-
«pin, întreținându-se neconținut cu Dumneșeu în fundul
«inimei sale.

«Atalus fiind pus pe scaunul de fer și ars, dīse în
«latinește poporului, arătând fumul nesuferit ce eșea din
«trupul său: ceia ce faceți voi este în adevăr a mânca
«ōmenī. Inșă noi nu'i mīncăm, nici nu comitem altă
«crimă. Fiind-că l'aū întreat, care era numele lui Dum-
«neșeu, el răspunse, Dumneșeu n'are nume ca un om.
«Către sēră Blandina și Pontic tiner în vērștă de cincī-
«spre-dece ani pe cari 'i līnuse tot-d'auna de față pentru
«aī spālmenta prin vederea muncilor celor-l-alti Martiri
«primiră ordin de a jura în numele zeilor păgānilor. Inșă
«disprețul ce ei arătară față de acești dei, excită atât de tare
«mānia poporului în cât neavēnd nici compātimire pen-
«tru vērșta unuīa, nici respect pentru sexul cel-lei-alte
«'i făcu a suferi tot soiul de suplicii, silindu-i neconținut,
«în zadar de a jura. Pontic fiind susținut prin îndemnă-
«rile ce'i făcea sora sa în fața Păgānilor chiar, muri în
«mijlocul muncilor. Prea fericita Blandina rămase cea de
«pe urmă ca o generōsă māmă ce îndemnase pre fiil
«sēl la luptă, și cari 'i trimise victorioși la Dumneșeu,
«reintră în câmpul de luptă unde el semnalase cura-
«giul lor, și alergă cu bucurie pentru a'i ajunge, ca și
«cum ar fi fost dusă la patul nupțial, în loc de a fi con-
«dusă la supliciu și de a fi expusă la dinții fiarelor. După
«ce a fost bātută cu vergi, sfēșiată de dinții fiarelor, pusă
«pe scaunul de fer, închisă într'o reșea și expusă unui
«taur care o aruncă de mai multe ori în aer, fără ca ea
«să simtă nimic, din cauza ardōrei credinții sale, a fermi-
«tății nădejdiī sale, și a atențiunei cu care ea se între-
«ținea cu Dumneșeu, avu în fine capul tăiat. Păgānil

«mărturisiră ei însuși, că nici odată o persoană de sexul
«său nu suferise atâtea munci. Crușimea lor nu fu totuși sa-
«lisfăcută, și furia ce le inspira demonul, se descărcă a-
«supra trupurilor Sântilor.

«Ne fiind în destul de raționabili, pentru a avea rușine
«că au fost învinși, Guvernatorul și poporul deveniră mai
«animați contra noastră pentru că să plinască acest cuvânt
«din Scriptură:

«*Cel ce face strâmbătate, mai facă strâmbătate,*
«*și cel drept mai facă dreptate.* (Apoc. Cap 22). Ei arun-
«cară câinilor trupurile celor ce murise în temniță și le pădiră
«di și nopțe, ca nu cum-va noi să le dăm onoarea înmormân-
«tării. Ei păziră de asemenea capurile și rămășițele ce
«cruțase focul și fiarele. Unii scrășneau din dinți con-
«tra morților, și turbau de necaz de a nu putea mai
«mult să-i muncească; alții făceau batjocuri sîngerose, și
«dădeau mari laude Țeilor lor. Cei mai puțin înfocați și
«cari se păreau a avea oarecare compătimire de nenoro-
«cirea noastră, diceau ca prin imputare, unde este acum
«Dumnezeul lor, și la ce le-a servit Religiunea lor pe
«care au preferat-o vieții lor? Noi aveam, totuși o părere
«de rău foarte simțită de a nu putea da înmormântare
«trupurilor Sântilor. Păgânii le păzeau atât de exact, ca
«și cum le-ar fi fost un mare avantajiu de a le vedea
«expuse ast-fel, în cât nu puteam nici a le lua în tim-
«pul nopții, nici a le căpăta prin bani, sau prin rugăciune.
«După ce au Țis ceva pe care o las, ei adaogă ceea ce
«urmază. După ce trupurile Martirilor au fost expuse
«șase Țile, și desonorate prin tot soiul de ultragii, ele
«fură arse de către nelegiuții, și cenușa fu aruncată în
«Ron, pentru ca să nu rămână din ele nici o rămășiță
«pre pământ. Ei făcură ast-fel, ca și cum ar fi putut
«întreoa puterea lui Dumnezeu. Ei nu vor mai avea, Ți-
«cea ei, după acesta nădejdea învierii, pe care se ra-
«zimă când introduc o nouă Religiune, desprețuesc mun-
«cile, și merg atât de veseli la morțe. Să vedem dacă
«ei vor înviea, și dacă Dumnezeu lor va avea puterea
«de a-i ajuta, și de a-i scôte din mâinile noastre.

CAPITOLUL II.

Remediile de care sântii Martiri se serviră pentru a vindeca pre cei ce căduse în timpul persecuțiunei.

Se pôle judeca din cruđimea acestei persecuțiunii, ce suferi Biserica atunci în Galia, și ceia ce suferi ea în cele-lalte părți ale Imperiului. Cred de datorie a transcrie încă aici un loc din aceeași epistolă, de unde se va recunoște mărirea dragostei și a duioșiei Martirilor.

«Credincioșii imitatori ai lui Iisus Christos, carele avënd «natura lui Dumneđeu, n'a cređut ca să fie pentru el o usur-
«pație de a fi egal lui Dumneđeu, nu luafă calitatea de
«martiri, nu voră a permite ca noi să le-o dăm prin viu
«grai sau prin scris, și când le-o dădeam, ei ne mustrau cu
«asprime, de și suferiseră martirul nu o dată sau de două
«ori, ci de mai multe ori, și fuseseră străpunși de lovituri,
«sfășiași de fiare sălbaticice, arși de foc. Ei dădeau cu bucu-
«rie acest titlu lui Iisus Christos, ca credinciosului și ade-
«văratului martor al credinței noastre, întâiului născut din
«morți, lui Christos și Domnului vieții spirituale și dumne-
«deeși. Vorbindu-ne apoi de cei ce murise în munci, ei ne
«diceau, acei pe cari Iisus Christos a bine-voit a'i chema,
«după ce au mărturisit credința, și a căroră mărturisire a
«bine-voit a pecellui prin mortea lor sunt asemenea adevē-
«rași Martiri.

«Insă noi nu suntem de cât niște simpli mărturisitori.
«Ei ne rugau apoi cu lacrimi a face rugăciuni necontentite
«lui Dumneđeu, pentru a obține, ca să isprăvească întru ei
«lucrul ce începuse cu atâta fericire. Și apoi, adevărata pu-
«tere a martirului se arăta în toate faptele lor, în libertatea
«cu care ei vorbeau Păgănilor, în o atitudine liniștită, și care
«în răbdare chiar era îndrăsnăță. Era frica lui Dumneđeu,
«de care erau plini, cari 'i impedita de a primi calita-
«tea de Martiri ce frații lor le oferea. Și puțin mai jos:
«Ei se umilea sub puternica mână, prin care ei sunt
«acum înălțați. Ei erta și deslega pe totă lumea, ne
«acuzând nici legând pe niminea. Ei rugau pe Dumneđeu
«pentru persecutorii lor, ca Stefan, acest desăvērșit Mar-
«tir, dicënd: Dómne nu le socoti lor păcatul acesta. Că

«dacă Ștefan se ruga pentru cei ce'l ucideaū cu petre,
«cu atât mai mult credem că el se ruga pentru frații săi.
«In fine ei adaogă ceea ce urmăze. Ei avură încă o mare
«luptă de dat contra demonului prin dragostea fraților
«lor, și pentru a'l face ca să dea înapoi pre acei ce el
«credea că i-a înghițit. Căci departe de a se înălța prin
«mândrie mai pre sus de acei ce căduse în timpul per-
«secuțiunei, ei le comunicaū cu o dragoste de mamă,
«ceia ce le lipsea din bunurile cerești. Plângeaū pentru
«ei, și se rugaū lui Dumnezeu de a le înapoia viața, pe
«care le-o înapoe în adevăr, și pe care ei o comuni-
«cară altora. Ei s'aū întors victorioși la Dumnezeu; aū
«iubit pacea, ni-aū recomandat'o, s'aū dus cu ea la Dum-
«nezeū fără a lăsa durere mumei lor, nici desbinare între
«frații lor, și fără a le lăsa alt-ceva de cât bucurie, unire,
«și dragoste». Am judecat că ar fi folositor de a raporta
acastă mărturisire de duiosie a Martirilor către acei ce
căduse, pentru a rușina asprimea cu care unii aū tra-
tat mai pe urmă pre membrii lui Iisus Christos.

CAPITOLUL III.

Vedenia pe care o avu în vis Martirul Attalus.

Este în același scrisore o altă Istorie foarte remarcabilă
pe care nimenea precum sper, nu va găsi rău ca s'o în-
serez în acest loc. «Unul din Martiri de care am vorbit
«Alcibiade, trăia cu o asprime atât de mare, că nu mânca
«de cât pâine, și nu bea de cât apă. Fiind-că el păzea
«tot aceeași înfrânare și în închisore, Attalus după prima
«luptă ce dădu în Amfiteatru, avu revelațiune, că Alcibiade
«nu făcea bine de a refuza să mănânce cărnuri, ce
«Dumnezeū a creat, și de a scandalisa pre cei slabi. Al-
«cibiade cedă la această revelațiune, și de atunci mănă
«din tot soiul de cărnuri mulțumind lui Dumnezeu. Căci
«harul nu se despărțea de ei, și Duhul sfânt locuia în-
«tru ei pentru ai conduce». Montan, Alcibiade și Theo-
dor fură considerați în acel timp de mai mulți credincioși
din Frigia ca profeți, și opiniunea lor era cu atât mai
probabilă că harul profeției dură încă în mai multe Bise-
rici. Cërta aprindându-se puțin între ei asupra acestui

subiect, frații cari erau în Galia, făcură în favoarea lor o mărturisire plină de pietate și de dreptate. Și le trimiseră mulțime de epistole ce erau scrise de Martiri în temniță pentru credincioșii din Asia și din Frigia, și pentru Elevatione Episcop de Roma, prin care ei recomandă pacea și unirea Bisericilor.

CAPITOLUL IV.

Martirii recomandă pre Irineu lui Elevatione.

Aceiași Martiri recomandară pre Irineu, atunci Preot al Bisericii din Lion, lui Elevatione Episcop de Roma, și făcură despre el o mărturisire foarte avantajoasă într'o scrisore concepută în acești termeni:

«Noi dorim Elevatione scumpul nostru Părinte, să fii «tot-d'auna sănătos și să vă bucurați în Dumneșeu. Am «rugat pre Irineu fratele și colegul nostru, de a lua os- «teneală să vă aducă scrisoarea noastră. Noi vă rugăm de «a'l considera ca pre un om plin de dragoste și de zel «pentru Testament, și pentru Legea nouă a Mântuitoru- «lui. Dacă am fi convinși că demnitatea contribue la me- «rit, vi l'am fi recomandat de mult timp, ca pre un per- «sonagiū ridicat la onoarea Sacerdociuului». Este oare necesar de a transcrie aicea Catalogul Martirilor, de cari este vorbit în această scrisore, și din cari unii au avut capul tăiat, alții au fost expuși la fiare sălbatice, iar alții au murit în închisore? Este oare nevoie de a raporta numele acelora ce rămaseră în viață, după ce au mărturisit generos credința? Cine va avea curiositatea de a'i afla n'are de cât să cetiască culegerea ce am făcut de Martiri. Tot ce am istorisit acum, se întâmplă sub domnia lui Antonin.

CAPITOLUL V.

Plăie activă prin rugăciunile Creștinilor sub domnia Impăratului Marcu Aureliu.

Se dice, că pe când Marcu Aureliu fratele său făcea războiū Germanilor și Sarmatilor, armata sa fu atât de tare strinsă de sete, că nu scia ce remediu să aducă la

acésta. Atunci Soldații legiunii Melitina, a căror credință a fost tot-d'auna celebră din timpul acela, îngenunchind la pământ pentru a se ruga după obiceiul Creștinilor, spre marea mirare a inamicilor, ei atraseră asupra lor vijeli și tunete care i puseră în fugă, iar asupra armatei Romane o ploie dulce care i recori și potoli selea sa. Această istorie a fost de o potrivă raportată de către Păgâni și de către Creștini, cu această deosebire, că aceia care n'aveau lumina credinței, s'au mulțumit de a însemna acest rar eveniment, fără a-l atribui rugăciunilor noastre, iar ai noștri cari erau perfectamente sinceri, i-au exprimat cauza adevărată. Apolarie unul dintre ei mărturisește, că această legiune fu pe urmă numită de Impăratul, legiunea fulminantă. Tertulian face aceeași mărturisire în Apologia adresată de el Senatului pentru apărarea Religiei noastre; și pentru a confirma adevărul acestui fapt, el asigură că se vedea încă în timpul său o scrisoare a Impăratului Marcu Aureliu prin care el mărturisește că armata sa care era în primejdie de a muri de sete fu conservată prin rugăciunile Creștinilor, și dice, că acest principe amenință de a pedepsi cu moarte pe cel ce ar întreprinde de a-l acușa. El adaugă apoi ceea ce urmează:

«Care sunt deci legile ce n'au fost publicate contra noastră de cât de către nedrepti, de către nelegiuți, și de către cruți, care n'au fost observate, nici de Vespasian, de și el a învins pre Jidovi, nici de Trajan, de și el a fost exact până la superstiție, nici de Antonin nici de Verus». Fie-care va judeca de acesta cum i va plăcea. Să continuăm Istoria noastră. Pothin suferind Martirul cu cel-l-alti în vârstă mai mult de nouă-deci de ani, Irineu fu înălțat pe scaunul Bisericii de Lion. El fusese discipol al lui Policarp în tinerețea sa.

CAPITOLUL VI.

Episcopi de Roma.

In cartea a treia contra eresilor, el face catalogul Episcopilor de Roma, de la Apostoli până la Elefterie. Iată vorbele sale: Prea fericitul Apostoli întemeind și ridicând această Biserică i dădură conducerea lui Lin, de care Pavel

vorbește în Epistola către Timoteiū. Anachlet Ț succedă și lui Anachlet Climent, care vedând pre Apostoli și con-vorbind cu ei, avea încă predicarea lor și doctrina lor cu totul presintă; precum și mai mulți alții cari fusese de asemenea Discipoli lor. O mare neînțelegere se născuse în timpul său între Credincioșii din Corinth; Biserica de Roma le scrise pentru a'î pune de acord, pentru a redeștepta credința lor, și pentru a reaminti în ei tradițiunea Apostolilor. Și puțin apoi el adăogă: «Evarest succedă lui Climent; Alexandru lui Evarest; Sixt lui Alexandru; Telesfor, care muri martir, lui Sixt; Higin lui Telesfor; Pius lui Higin; Anicet lui Pius; Sotir lui Anicet; Elefterie, care este acum al doî-spre-decelea de la Apostoli, lui Anicet. Acest șir de Episcopi a conservat până la noi tradițiunea și doctrina Apostolilor».

CAPITOLUL VII

Darul minunilor ce era încă între Credincioși.

Iată ce remarcă în trecăt Irineū în cele cinci cărți ce a compus spre a combate eresile din timpul său, și ceia ce el remarcă este conform cu ceia ce am scris mai înainte. El mărturisește în cartea a doua că puterea de a face minuni se conservase încă în unile Biserici. «Ereticii, dice el, nu pot înviea morții, precum Mântuitorul a învieat morți, și însuși Apostoli prin rugăciunile lor. Adesea-orî s'a întâmplat că adunarea Sântilor făcând în ocațiuni particulare posturi și rugăcuni, Dumnedeu a acordat pietăței lor persoane pe cari le chemase la el, și a dat vieață trupurilor ce erau lipsite de vieață. După ce a vorbit de altele, el dice ceia ce urmează: Că dacă ei vor avea cutezarea de a pretinde că ceia ce a făcut Domnul n'a fost de cât o ilusiune, noi le vom pune înainte mărturisirile Profeților cari au pređis ceia ce el a făcut, și le vom arăta că el a fost Fiul unic al lui Dumnedeu. De acolo vine, că adeverații săi Discipoli fac minuni pentru binele ómenilor, dupre puterea pe care el le-o dă. Unii alungă demonii din trupurile ce le posedă, deci și acei ce au fost scăpați de demoni, cred în misterile noastre și rămân în Biserică. Alții cunosc și

«predic viitorul. Alții tămăduesc pre bolnavi, punându-și
«măinile pre ei. Unii din ei au înviesat morții, cari au
«trăit apoi mulți ani între noi. Ce voiți dice mai mult?
«Nu e cu putință a face numărarea harurilor și a daru-
«rilor ce Biserica răspândită în tot pământul, comunică
«gratuit, în numele lui Iisus Christos care a fost răstigi-
«nit pre cruce sub Pontie Pilat, și fără a înșela, nici a
«lua bani de la niminea. El dice încă într'un alt loc:
«Noi scim, că mai mulți din frații noștri au darul Pro-
«feției, că vorbesc mai multe limbi prin Duhul lui Dum-
«nedeu, că descoper gândurile cele mai secrete ale ini-
«milor, și că explică misterele». Iată ce aveam de dis,
pentru a arăta, că harul de a lucra minuni, era încă
câte odată dat în acel timp celor ce erau demni de a-l
primi.

CAPITOLUL VIII.

Catalogul cărților Scripturii tăcut de Irineu.

Find-că am promis de la începutul acestei Istorii, de a raporta locurile din scrierile vechilor Scriitori ai Bisericei în cari au vorbit de cărțile santei Scripturi, să nu omitem ceia ce a dis despre acesta Irineu. Iată mai întâiu cum vorbește el de Evangeliu.

«Matheu a scris Evangelia sa în Ebrește, între Ebrel
«pe când Petru și Pavel întemeiau Biserica din Roma
«prin predica lor. După mórtea lor, Marcu discipol și
«interpret al lui Petru, scris Evangelia ce predicase
«acest Apostol; precum Luca, care urmase pre Pavel,
«scris de asemenea pre aceia, pe care o auđise predi-
«cându-se de el în călătoriile sale. Ión Discipolul mult iubit
«al Domnului, care se rezemase pre pieptul său, scris
«de asemenea pre a sa la Efes cetate din Asia». Iată ce
dice Irineu în a treia carte contra eresilor, pe care a-
desea ori am citat-o. In cartea a cincea, el vorbește ast-
fel de Apocalipsul lui Ión, și de calculul literilor numelui
lui Antechrist. «Lucrurile fiind ast-fel, și acest număr gă-
«sindu-se în exemplarele cele mai vechi, și cele mai co-
«recte; cei ce au vedut pre Ión, mărturisesc, și rațiunea
«chiar ne învață, că numărul fiarei este însemnat duple

«modul de al număra a Grecilor, în literile numelui său». Și puțin mai jos, el dice: Noi nu voim a ne pune în primejdie de a spune nimic cu ușurință atingător de numele lui Antechrist. Căci dacă numele său ar fi trebuit să fie declarat în acest timp, el ar fi fost exprimat de către acela care a avut revelațiune. În adevăr această revelațiune nu e atât de veche, fiind făcută mai în zilele noastre, pe la finele Domniei lui Domițian. El vorbește de prima Epistolă a lui Ión, din care citează mai multe locuri, și din prima a lui Petru. El mărturisește nu numai că a citit, dar că a și aprobat Cartea Pastorului, scriind ast-fel. Scriptura bine a dis, *credeți înainte de toate că nu e de cât un Dumnezeu care a creat și dispus toate ființele*. El citează texte de la înțelepciunea lui Solomon, precum este acela când dice, vederea lui Dumnezeu ne dă nestrăcătune, și nestrăcătune ne apropie de el. El raportează cuvintele unui vechi Preot din timpul Apostolilor, al cărui nume 'l tace, și explicațiile ce el a dat santei Scripturi; tace de asemenea mențiune de Iustin Martirul, și de Ignatie și citează texte extrase din operele lor. Promite de a face o carte înadins contra lui Marcion, și de a 'l combate prin argumente estrase de la el însuși. Vorbește de versiunea celor șapte-deci în în acești termen: «Dumnezeu s'a făcut om, și Domnul «ne-a mântuit dând semnul Fecioarei». Nu precum dic unii astă-zi, cari întreprind de a da explicațiile lor cuvintelor santei Scripturi, o tânăra persoană va zămisi și va naște un fiu, după versiunea lui Theodotion din Efes, și a lui Aquila din Pont, amândouă Jidovi Proseliți, pe cari i-a urmărit Ebionienii cari dic, că Mântuitorul era fiul lui Iosif. El continuă puțin după aceia a vorbi de același subiect în aceiași termen. Înainte de a fi stabilit Romni Imperiul lor, și când Macedonenii erau Stăpânii Asiei Ptolomeu fiul lui Lagus, dorind a îmbogăți Biblioteca de Alexandria, cu cărțile cele mai considerabile ce ar fi fost între cele-lalte Națiuni, rugă pre locuitorii din Ierusalim, de a 'l traduce în grecește Cărțile santei Scripturi. «Fînd-
«că ei erau încă atuncea supuși puterii Macedonenilor, «ei 'l trimiseră șapte-deci de bătrâni foarte cunoscători în «ambele limbi, pentru a satisface dorința lui Dumnezeu «voind ast-fel. Acest Principe voind a încerca fidelitatea

«lor,, și temându-se ca să nu altereze adevărul textului
«ce ei traduceau, le ordonă de a lucra fie-care separat
«la traducerea acelorași. Cărți. Când ei fură adunați și
«comparară traducerea lor în prezența lui Ptolomeu, per-
«fecta conformitate ce se găsi, făcu a se arăta Gloria lui
«Dumnezeu, și a recunoște că scriptura purcede din Du-
«hul său. Este cu atât mai puțin motiv a ne m-ra de a-
«ceasta, că sânta Scriptură fiind abolită, în timpul celor
«șapte-deci de ani, când poporul Jidovesc rămăsese în
«captivitate, când se reîntorse la Ierusalim, în timpul lui
«Artaxerxes Regele Persiei, Esdras sacrificator din semin-
«ția lui Levi, inspirat de Duhul lui Dumnezeu, făcu din
«nouă toate cărțile profeților, și publică a doua oră Legea
«lui Moisi. Iată ce țice Irineu.

CAPITOLUL IX.

Episcopii de Alexandria sub Domnia lui Comod.

Impăratul Antonin murind, după ce a domnit nouăspre-
dece ani, Comod i succedă. În primul an al Domniei
Sale, Iulian fu ridicat pe scaunul Bisericii de Alexandria
pe care Agripin guvernase douăspre-
dece ani.

CAPITOLUL X.

Despre Panten.

Panten om foarte recomandabil prin eminenta doctrinii
sale, învăța atuncea sânta scriptură în școala din Alexan-
dria, care este încă astăzi atât de celebră. El ar fi fost
ridicat în studiul Filosofiei Stoicilor și se zice că ardea
de un zel infocat penru propagarea cuvântului lui Dum-
nezeu că merse de a l predica până în Orient și la In-
dii. Aci el găsi Evangelia lui Mathei, ce se crede, că ar
fi fost dusă acolo de către Bartolomeu. El fu însărcinat
după aceea, de a învăța în Alexandria, unde el descoperi
atât prin viu graiu cât și prin scris, tesaurile doctrinei
cerescl.

CAPITOLUL XI.

Despre Climent Alexandrinul

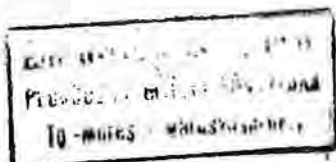
Climent care avea același nume cu acel vechiū Episcop de Roma, Discipol Apostolilor, înflorea în acel timp în Biserica de Alexandria. El vorbește tot de Panten ca de dascălul său, în cărțile Instituțiunilor sale, și mi se pare că'l desemneză încă în cărțile sale unde face enumerarea acelora pe cari el i-aū învățat. «N'am compus, «dice el, acéstă operă din vanitate, nici pentru a căști- «ga glorie. N'am lucrat la acésta de cât pentru a alina «memoria mea în bătrânețile mele și pentru a conserva «tot-d'auna vie imagina doctrinii ce am învățat de la a- «cele prea-fericite personaje, din care unul era din Ionia, «altul din marea Grecie, altul din Coelesyrie, altul din E- «gipt, altul din Assyria și altul din Palestina. Cel din «urmă pre care l'am găsit, după ce l'am căutat în re- «tragerea sa în Egipt, era primul în merit. Acești mari «ómenii conservând doctrina ce o primise de la Sântiū «Apostoli, Petru, Iacob, Ión și Pavel, ca niște fii de la «Părinții lor, de și se întâmplă adese ori că Părinții aū «fii, ce nu le sémănă, aū séménat'o în sufletele nóstre «ca o sémânță ceréscă.

CAPITOLUL XII.

Episcopii de Ierusalim.

Narcis, a cărul memorie este încă astă-đi în mare venerațiune între noi, guverna atuncea Biserica de Ierusalim. El era al cinci-spre-đecilea Episcop al acestei Cetăți, de la asediul ce ea susținuse sub domnia lui Adrian și de când acéstă Biserică fusese compusă din păgânii convertiți la credință, pe când în începutul său ea nu fusese compusă de cât din Jidovi. Primul Episcop convertit din păgânism fu Marcu, după el Cassian, Publius apoi: Maxim, Iulian, Caius, Simmaque, un alt Caius, un alt Iulian, Capiton, Valens, Dolichin și în fine Narcis care fu al trei-đecilea de la Apostoli.

54354

CAPITOLUL XIII.

Despre Rodon și despre desbinarea Marcioniților.

În același timp Rodon, carele era originar din Assia și carele fusese instruit la Roma de către Tatian, de care am vorbit mai înainte, compuse mai multe opere contra lui Marcion, unde el raportază desbinarea ce supraveniise între acei din această sectă, vorbește de autorii desbinării, și combate erorile lor. Iată ce dice el despre acesta. «Ei nu sunt de acord între dênșii, pentru că ei țin opi-niuni ce nu se pot susține.

«Apellis care se glorifica de asprimea vieții sale și a vârstei sale înaintată nu recunosccea de cât un principiu și asigura că Oracolii Profeților venise de la un spirit înimic, întru acesta el urma iluziunile unei tinere fete posedată de demoni, numită Filumena.

«Cei-l'alți precum Potit și Basilic au introdus două principii în același mod pre cum Marcion le introdusese înaintea lor și urmând acestui lup din Pont, fără a putea ca și dênșul a descurca o materie atât de încurcată și atât de dificilă, ei s'au aruncat în estravaganțe și au admis două principii fără probă nici fundament. Alții împinși încă mai departe prin violența tempestei și al căror șef era Syneros, duple cum chiar acei ai sectei o mărturisesc, au admis până la trei naturi. Același Rodon mărturisește că avu odată conferință cu Apellis. Bătrânul Apellis dice el, intrând într'o ți în conferință cu noi, fu convins că a spus multe lucruri nepotrivite. De aceia dicea el, că nu trebuia a examina atât de scrupulos ceia ce fie-care crede, ci a'l lăsa în libertatea simțimentului său. El rămânea de acord că acei ce puteau nădejdea lor în Iisus Christos răstignit pe cruce, puteau fi mântuiți, numai să facă fapte bune. Inșă el dicea, după cum am remarcat deja, că nu e nimic atât de obscur ca natura lui Dumeđeș. El nu recunosccea de cât un principiu, duple cum nu e de cât unul duple doctrina noastră. După ce a raportat tot șirul opiniunilor sale, el adaogă acesta. Intrebându-l într'o ți, cum putea el pronunța că nu e de cât un principiu: el mi duse, că Profețiile se distrug, pentru că ele sunt nu numai

«false în sine însuși, dar și contrarii unele altora: că el «nu știea cum, nici pentru ce nu e de cât un principiu «și că avea totuși înclinare a crede, că nu e de cât un-«nul. Conjurându'l de a'mi declara adevăratul său simți-«mânt, el adaogă cu jurământ, că nu știea cum nu e «de cât un Dumnezeu care n'a fost născut, și că totuși «el credea că acesta era așa. Eū 'mi bătul joc de răs-«punsul său, și 'l luaiū în rîs că lăudându-se de a fi «doctor, el nu putea proba doctrina sa». În același carte ce a dedicat'o lui Callistion, el mărturisește că a fost instruit la Roma de Tațian, care el asigură că a făcut o carte de cestiuni, în care promite a explica ceia ce e mai obscur în Scriptură, și Rodon promite el însuși de a rezolva cestiunile lui Tațian. El a făcut și un comentariu asupra operei celor șase zile. În fine acest Apellis a pornit nelegiuiri contra Legei lui Moisi, și a avut isolența de a scrie contra Scripturei, și de a pretinde că 'i arătă greșalele.

CAPITOLUL XIV.

Profeții falși ai Catafrigienilor.

Inimicul Bisericii lui Dumnezeu, care iubește răul, și uraște binele, și care nu lasă de loc a scăpa ocasiunea ca să întindă curse omenilor, a ridicat noi monștri de eresie al căror venin a fost răspândit în Asia, în Frigia prin înșelători, cari publicaū că Montan era parachletul (mângâitorul), și că două femei ce 'l urmaū, din care una se numea Priscilla și cea-l-altă Maximilla erau Profețite.

CAPITOLUL XV.

Schisma lui Blast.

Alți inovatori apărură la Roma, și infectară acolo mai multe persoane pe rătăcirile lor. Unul de asemenea Florin, și altul Blast. Ei țineau cam aceleași maxime, de și le debitaū separat.

CAPITOLUL XVI.

Despre Montan și de falșii săi Profeți.

Dumnezeu care nu părăsește nici o-dată apărarea adevărului său, ridică contra Catafrigienilor pre Apollinarie

Episcop de Ierapole, de care am vorbit deja, și pre alți oameni celebri în doctrină și în eloquentă. Scrierile lor ne procură o materie îmbelșugată pentru a continua Istoria noastră. Unul din ei mărturisește că a combătut adese ori pre acești eretici prin viu graiu. Căci iată cum vorbește el despre acesta la începutul operii sale. «De și m'ai îndemnat de mult timp, scumpul meu Avircius Marcel, de a scrie contra erorilor lui Miltiade, m'am îndoit dacă trebuia să întreprind această lucrare sau din vre o dificultate ce a'și fi găsit a distruge minciuna și a stabili adevărul, ci de frica ce am avut de a nu fi acusat că voesc să adaog cel mai mic lucru la cuvintele Evangheliei, la care am învățat din însăși Evangelie, că nu e permis, nici de a adăoga, nici de a tăia.

«Dar, fiind, nu de mult timp, la Ancyra cetate din Galatia, găsiu acolo Biserica turburată, nu de noua Profetie, cum ei o numesc, ci de falșa Profetie, dupre cum vom arăta-o în urmă și vorbiu timp de mai multe zile, dupre harul ce Dumnezeu mi-a dat, asupra tot ce se dice pentru a o susține, așa în cât, întării pe credincioși și rușinași pe eretici. Preoții acestei Biserici mă rugară în prezența lui Zotia Otren, fratele nostru, și colegul nostru la Sacerdociu de a le lăsa prin scris discursul ce făcusem; însă în loc de a le acorda cererea pe dată, le-am promis de a'l scrie în liniște, și de a'l trimite lor. Dupe ce a spus încă alte lucruri în exordiu, el descrie pre autorul eresiei în acești termiși: Iată care a fost origina conspirațiunei lor contra Bisericii și a desbinării ce a făcut ei acolo. Este în Mysiea aproape de Frigia un sat numit Ardaba, unde Montan de puțin timp convertit la credință dădu motiv asupra lui de acusare inamicului, prin o ambițiune excesivă, și prin o dorință desordonată de primele sarcini (slujbe), pe când Gratus era guvernator al Asiei. Fiind deci plin de spiritul Demonului și agitat de furie, el începu a debita noutăți primejdiöse, și estravagante nelegiute contra tradițiunei Bisericii. Unii amintindu-și de porunca ce ne-a făcut Domnul cu amenințări de a ne păzi de profeții mincinoși, 'l conjurară ca pre un posedat de a tăcea, și de a nu mai turbura poporele. Alții ca umflați de darul profeției, și ca cum nu 'și-ar mai aminti de semnele ce mi-a dat Domnul

«pentru a recunoște pre falșii Profeți îndemnară pre acest
«înșelător de a vorbi. Demonul înșelându'i prin această
«meșteșugire, și făcându'i a perde credința, ridică două
«femei pline de același spirit de eróre, care debitară ace-
«leași erori ca Montan. Acest spirit dicea câte odată celor
«ce'l ascultaū cu plăcere, că ei erau fericți, și'i umplea
«de zadarnice nădejdi, și câte odată 'i muștra pentru ca
«să arăte că el nu cruța viciul. Nu era de cât un mic
«număr de Frigieni infectați de această eróre. Pentru a-
«cēsta duhul cel rău îndemna pre acei ce erau plini de
«el, de a înegri prin grozave calomnii Biserica Catho-
«lică, din ură că a refusat de a'l priimi, și pentru că cre-
«dincioșii din Asia, adunându-se de mai multe ori pentru
«a examina doctrina sa, o declarase nelegiuită, și scosese
«din comuniunea lor pre acei ce o priimeau. Același Scrii-
«tor întrebuițând prima carte a operii sale la combate-
«rea acestii erezii, raportează în a doua felul morței ace-
«lor ce fusese autorii ei. Fiind-că ei ne acasă, dice el,
«de a ucide Profeții, pentru că n'am priimit Profețiile în-
«șelătorilor lor pe cari, pretind că au fost promiși de
«Domnul, eu 'i conjur în numele lui Dumneđu de a'mi
«spune, dacă de când Montan și femeele ce l'au urmat,
«au început a debita visăriile lor, vre unul din secta lor
«a fost persecutat de Jidovi sau a fost dat morții de că-
«trē nelegiuiți. Nici unul din ei n'a fost rēstignit pe cruce
«pentru numele lui Iisus-Christos. Nici o femeie n'a fost
«bălută cu biciul, sau ucisă cu petre în Synagoguri. Se
«dice că Montan și Maximila au murit de o mörte förte
«deosebită de acestea. Căci se asigură, că s'au spānzurat
«ei însuși, fie-care la timpul lor, și că au perit de ase-
«menea ca Iuda. Se pretinde încă că Theodot, acest mi-
«nunat promotor al profeții lor, pocāindu-se de spiritul de
«eróre fu ridicat de el în aer, și prāpāstuit apoi într'un
«chip mizerabil. Se zice că aceasta s'a întâmplat ast-fel;
«insă fiind-că noi n'am vėzut nimica, nu îndrāsrim a în-
«credința că acesta așa a fost. Póte că Montan, Theodot
«și Maximila au murit ast-fel. Póte să și fi murit și alt-
«fel. Același scriitor istorisește in aceiași carte, că niște
«sānți Episcopi voind a convinge pre spiritul cel rău ce
«vorbea prin gura Maximilei, ei fură împiedecați de cătrē
«unii ce'l favorisaū. Iată cuvintele sale: să nu'mi dică

«spiritul Maximilei duple cum e raportat în cartea lui
«Asterius Urbanus, mă alungă din Staul ca și cum aș
«fi un lup. Eă nu sunt un lup, ci sunt Verbul, Spiritul,
«Puternicia Să arate puternicia sa, și s'o facă cunoscut
«Sânților Episcopi cari aă voit s'o examineze, lui Zotica,
«Episcop de Comana, și lui Iulian Episcop de Apamia,
«cărura Themison și alții i-aă închis gura pentru a'l îm-
«pedeca de a'î convinge de înșelătorie pre acest spirit.
«Dupe ce a inserat mai multe alte lucruri în aceiași carte,
«pentru a combate falsele profetii ale Maximilei, el însem-
«néză timpul în care a scris, și raportéză predicerile ce
«ea făcuse de resbóele și de desordinile ce trebuia să se
«întemple. El combate chiar acéstă predicere în acești
«termini: Falșitatea acestei prediceri aă nu este cu totul
«manifestă, fiind-că sunt mai mult de trei-spre-zece an
«de când acéstă femeie a murit și de atuncea n'a tost
«rėsboiă năci general, năci particular, și că creștini s'aă
«bucurat din contra, din mila lui Dumnezeu, de o pro-
«fundă pace». Vorbim în a treia carte contra acelora ce
«aveă vanitatea de a preinde că acéstă sectă a avut mar-
«tirii săi, el dice ceia ce urméză: «Neputënd nimica rės-
«punde la argumentele prin care i- am convins de a fi
«în rătăcire, el aă recurs la martirii lor, pretindënd că
«statornicia cu care ei aă suferit mórtea, este o probă
«sigură de puternicia spiritului profetiei, ce era întru ei.
«Inșă acésta nu servă de nimica, duple înțelesul meu,
«pentru a stabili adevărul simțimintelor lor. Căci mai
«mulți eretici se laudă tot ast-fel că aă avut martiri, și
«pentru acésta noi nu rămănem de acord că adevărul să
«fie din partea lor. Marcioniții pretind a avea între ei
«Martiri ai lui Iisus-Christos, și cu tóte acestea ei nu
«mărturisesc pre Iisus-Cristos duple adevăr». Și puțin
«mai jos el aduce proba ce urméză: »Când adevărații cre-
«dincioși sunt chieamați la mărtyrii, și sunt puși cu Mar-
«tirii din Frigieni, ei evită comunicarea lor de frică de a
«aproba spiritul lui Montan și al femeilor sale, cum s'a
«întâmplat în zilele nóstre la Apamia, Cetate pe Meandun,
«Martirilor Gaius și Alexandru născuți în Eumenie.

CAPITOLUL XVII

Despre Miltiade și scrierile sale.

El vorbește în aceeași carte de un scriitor numit Miltiade, care combătuse această eresie: căci după ce a raportat câte-va cuvinte de ale acestor eretici, el dice ceia ce urmăze: «Găsind tôte acestea în una din cărțile lor, «compusă contra lui Miltiade fratele nostru, care a făcut «o operă înadins, pentru a arăta că un Profet nu trebuie «să vorbească în extaz nici afară de sine; am făcut des- «pre acesta o prescurtare. El face apoi în aceeași carte e- «numerarea Profeților noului Testament, între cari pune «pre Ammiad și pre Quadratus. Falsul Profet, dice el, «vorbește într'un fals extaz plin de cutezare și de furie, «și ignoranța sa se schimbă în nebunie. Ei n'ar putea «arăta nici odată că în vechiul său în noul Testament «vre un Profet să fi fost agitat de un asemenea spirit. «Ei nu vor arăta-o nici de la Agab, nici de la Iuda, nici «de la Silas, nici de la fetele lui Filip, nici de la Qua- «dratus, nici de la mai mulți alții, cari n'au avut nici o «comunicație cu ei. El continuă apoi a'i combate ast-fel. «Fiind-că ei publicau că femeile din secta lui Montan au «succedat la darul Profeții, de care Quadratus, și Am- «miad fusese plin, să ne arate ei cari sunt acei ce au «succedat lui Montan și femeilor sale.

«Căci darul Profeții trebuie a se conserva în Biserică «până la venirea Mântuitorului, după mărturisirea Apos- «tolului. Inșă de și sunt patru-spre-zece ani de când a «murit Maximila, el n'ar putea arăta între ei nici un Pro- «fet de la mórtea ei». Iată ce zice el. Și apoi acest Mil- tiade de care el vorbește, ne-a lăsat o carte contra Pă- gânilor, și o alta contra Jidovilor, afară de Apologie pe care a adresat'o Impăraților pentru apărarea Religiei noastre.

CAPITOLUL XVIII

Combaterea rătăcirilor Catafrigenilor făcută de Apollonius.

Apollonius scriitor eclesiastic a combătut într'o Operă înadins eresia Catafrigenilor ce subsista încă în timpul său,

și a examinat din cuvânt în cuvânt falsele lor profetii, și moravurile autorilor Sectii lor. Iată cum vorbește el de Montan. «Viața și doctrina acestui nou doctor arată îndestul de lămurit cine era el. El a învățat a rupe maritagiu și postul. A dat numele de Ierusalim la două mici sate din Frigia, Pepusa și Timion, pentru a atrage acolo poporul. El a așezat oameni pentru a percepe bani sub numele de oblațiuni.

«Ați promis recompense celor ce ar predica doctrina sa, pentru ca ea să se răspândească prin interesul ce procura mijlocele de a întreține desfrânarea lor. Vorbind apoi de femeile ce urmasse pe Montan, el zice: am arătat, că de îndată ce aceste Profetețe fură pline de spiritul ce le poseda, ele părăsiră pre bărbații lor. Este deci o înșelătorie de a dice, dupre cum făcură ei, că Priscila era Feciură. El adaoge după aceasta, ați nu oprește Scriptura pre Profeti de a lua bani și daruri? Cum dar nu voi respinge pe o Profetiță, ce ved că a luat aur, argint și stofe bogate? Vorbind mai pe urmă de aceia pe care Catafrigenii îi onorau ca pe niște Confesori, el scrie acesta. Themison ce ascundea avariția sa sub un pretext onest, nu putu conserva calitatea de Confesor. Căci dând bani pentru a eși din temniță, în loc de a se umili de lașitatea sa, el se înalță ca un Martir, și întreprinse de a scrie o epistolă Catholică ca un Apostol, de a învăța pre cei ce erau mai bine instruiți de credință de cât el, de a favorisa noutățile, și de a ține discursuri pline de nelegiuire contra Domnului, a Apostolilor și a Bisericii. Făcând dupe această mențiune de acei ce erau considerați în această sectă ca Martiri, el adaogă pentru a nu începe a vorbi de un număr atât de mare de persoane, să ne răspundă Profetița de Alexandru, cu care ea face adesea ori ospete, care se laudă de a fi Martir, și care este onorat ca ast-fel de cătră mai mulți. Nu e nevoie ca să-i descriem hoțiile sale, nici alte crime ale sale, a căror probe sunt conținute în actele publice. Să ne spună ea carele din două iartă păcatele celui-l'alt. Ați Profetul iartă hoțiile Martirului, ori Martirul iartă avariția Profetului? Căci în loc dupre cum Domnul ne-a poruncit de a nu poseda nici aur, nici argint, și de a nu avea nici chiar două haine, noi

«vom arăta că acei ce trec de Profeți și de Martiri între
«ei, iași bani nu numai de la bogați, ci și de la săraci,
«de la văduve și de la orfanii. Iar dacă ei pretind a fi
«nevinovați în acest punct, să se arate și să confere cu
«noi, pentru că dacă vor fi convinși să se îndrepteze pe
«viitor. Căci trebuie a examina faptele unui Profet, ca și
«fructele sale, și din fructe se judecă calitatea arborelui.
«Alexandru (căci este important ca fie-care să știe adevē-
«rul) a fost judecat la Etes de către Emil Frontin guver-
«natorul Asiei, nu pentru că a făcut profesiune de Re-
«ligiunea Chreștină, ci pentru că a furat, după ce a re-
«nunțat la credință. Luând pe urmă numele de Creștin
«el fu pus în libertate, și înșelă pre Credincioșii Cetății.
«Cu toate acestea el nu fu priimit la comunicarea Bisericii,
«de unde era, pentru că el continua hoștiile sale. Cei ce
«vor dori a fi pe deplin informați de afacerea sa, o pot
«vedea în registrele Grefii din Asia. Cu toate acestea Pro-
«fetul care a trăit cu densusul mai mulți ani se preface de
«a o ignora. Inșă dovedind pre Alexandru de crima de
«care era acusat, noi dovedim și pe Profetul de falșitate.
«Ne-ar fi lesne de a arăta același lucru de mai mulți
«alții dintre ei. Dacă ei se încred în nevinovăția lor să
«sufere examenul. El vorbește încă într'un alt loc din a-
«ceiași carte în acești termini, despre Profeții pe care Ca-
«tafrigenii 'i laudă atât de tare. Dacă ei tăgăduesc că Pro-
«feții lor au primit daruri, să mărturisescă că ei nu sunt
«Profeți dacă au primit; și atunci noi vom arăta prin o
«mulțime de exemple că acesta este adevērat. Trebuie a
«examina faptele și fructele unui Profet. Spuneți-mi un
«Profet 'și văpsește ore pērul, 'și frēcă ore ochii cu an-
«timoniū, are grije de a se împodobi, jōcă el în cărți, im-
«prumută cu camătă? Să ne răspundă francamente, dacă.
«toate aceste fapte sunt permise sau nu, și atunci voi a-
«răta că ei le-au făcut». Și apoi Apollonius mărturisește,
«că în timpul când el scrisse această Operă, era patru-zeci
«de ani de când Montan inventase falșa sa profetie. El ada-
«ogă încă că Zotic, de care face mențiune Scriitorul pe care
«l'am citat mai 'nainte, supravenind pe neașteptate, în
«timpul când Maximilla se prelăcea că rostește profetii la
«Pepusa, el voi a confunda spiritul de care era agitată,
«inșă că el fu împedat de cătră unii cari erau în ace-

leași simțiminte ca ea. El face de asemenea mențiune de Traseas, care suferi în timpul acela Martirul. În fine raporteză ca o veche tradițiune, că Mântuitorul oprise pe Apostoli săi de a eși din Ierusalim înainte de doui-sprezece ani. El se servă de ore-care locuri estrase din Apocalipsul lui Ión, și mărturisește că acest Apostol a înviat un mort la Efes prin puterea ce Dumneđeū 'i dăduse. Cartea sa conține un mare număr de alte argumente, prin care el combate puternic această eresie.

CAPITOLUL XIX.

Judecata dată de Serapion contra eresiei Catafrigienilor

Serapion ce se crede că a succedat în acel timp lui Maximin în Guvernământul Bisericei de Antiochia, vorbește de scrierile ce compuse Apolinarie contra eresiei Catafrigienilor, și 'l numește în scrisoarea sa către Caric, și către Pontic. Iată termenii săi. «Vă trimit scrisorite «prea fericitului Apolinarie Episcop de Ierapole, pentru a «vă face cunoscut cu câtă execrațiune au respins frații «noștri ce sunt răspândiți în totă lumea această falșă și «nouă profeție. Este în josul acestei scrisori a lui Sera- «pion subscrieri a mai multor Episcopii. Este unul între «alții, a căruia semnătură este concepută în acești ter- «menii: Eū Aurel de Cirene Martir, doresc ca să fiți să- «nătoși. Și un altul a căruia semnătură este ast-fel: Eū «Elius Publius Iulius Episcop de Develta, Colonie a Tra- «ciei, atestă în numele lui Dumneđeū, carele este viu «în Cer, că prea fericitul Sotas de Anchiala a voit a iz- «goni demonul din Priscila, și a fost împedecat de la acesta «de către ipocriți». Este în aceiași scrisore mai multe alte subscrieri de Episcopii.

Iată ceia ce privește pre acești eretici.

CAPITOLUL XX.

Operile compuse de Irineū contra Schismaticilor din Roma.

Irineū a scris un mare număr de epistole contra celor ce conrupeau la Roma regulile santei Biserici. El a

scris una lui Blast atingătoare de schismă, o alta lui Florin atingătoare de monarchie, seû, că Dumnezeu nu este autorul răului, duple cum acest Florin era cu falşitate convins. El făcu încă după aceea în favoarea sa o carte atingătoare de numărul de opt, când 'l vëdu intrat în ră-tăcirea lui Valentin. El declară în acea carte că priimise întâea tradiţiune a Apostolilor, şi adaogă la fine o notă în-semnată ce găesc forte de cuviinţă de a o însera aicea. Iată termenii: Vë conjur în numele Domnului nostru Iisus-Christos, şi al glorioşei sale Veniri când va judeca vii şi morţii, voi care veţi transcrie această carte, de a confera cu exactitate copia Voastră cu exemplarul, de a o corige, şi de a transcrie la fine şi această conjuraţiune. «N'am «voit a omite această parte atât de importantă, care con-«ţine un exemplu ce noi datorim a avea tot-deauna în-a-«întea ochilor, de sîrguinţa şi de exactitudinea acestor «bătrâni cari au fost atât de celebri prin Sântenia lor. «El declară în scrisoarea către Florin că convorbise odi-«nioră în mod familiar cu Policarp. Iată vorbele sale. A-«cestă doctrină scumpul meu Florin, ca să dîc cu mai «puţină forţă de cât voiû putea, nu e o sănătôsă doctrină. «Ea este contrară aceia ce învaţă Biserica, şi atrage în «nepietate pre cei ce o ţin. Ereticii însuşi ce sunt în a-«fară de Biserică, n'au îndrăsnit nici o dată a o sustine. «Sântii Preoţi ce au fost înainte de noi, şi cari fusese «Discipoli ai Apostolilor, nu ne-au predat'o de loc. Fiind «încă tînăr, v'am vëdut în Asia inferiôră la Policarp, fă-«cënd tot posibilul vostru pentru a vë pune bine în spi-«ritul seû. Căci 'mi amintesc mai bine de ceia ce am în-«vëţat în acel timp, de cât de ceia ce am învëţat de puţin «timp, pentru că ceia ce se învaţă în tinereţe, se lipeşte «mai tare de spirit, şi nu se uită mai nici o dată. Am «conservat ideea locului unde prea-fericitul Policarp se obici-«nuise a ţine discursuri, de modul cum intra acolo şi «eşia, de prezenţa sa, de aerul seû, şi de talia sa. Pot «raporta discursurile ce făcea poporul istorisirea con-«vorbirilor ce avusese cu Ión şi cu cei-l-alti cari vëduse «pre Domnul, şi de ceia ce el 'i spusese de doctrina sa «şi de minunile sale, care se acorda perfectamente cu «ceia ce citim în Sânta Scriptură. Dumnezeu mi-a făcut «graţia de a asculta tôte aceste lucruri cu o atenţiune

«extraordinară, de a le scrie nu pe hârtie, ci în inima mea, și de a le repeta neconținut. Pot asigura înaintea lui Dumnezeu, că dacă acest prea fericit preot succesor al Apostolilor ar fi auzit doctrina ce învățați, el și-ar fi astupat urechile, și ar fi strigat după obiceiul său. Domne! la ce timpuri m'ai rezervat ca să sufer aceste lucruri, și or de ar fi fost în picioare, ori ședând, el ar fi fugit îndată». Ceia ce dic se poate confirma prin scrisorile ce el a scris, sau către Bisericile din vecinătatea sa, pentru a întări credința lor, sau ore căror credincioși în particular pentru a redeștepta devoțiunea lor, și a' l înștiința de datoria lor.

CAPITOLUL XXI.

Modul în care Apollonius suferi martirul la Roma.

Noi ne bucurăm de o liniște destul de profundă sub domnia lui Comod, și Dumnezeu dându'i prin harul său pacea tuturor Bisericilor de pe pământ, și atrase prin cuvântul său popore nenumărate la cunoștința adevăratei Religii. Inșă inimicul mântuirii omenilor neputând suferi grăbnicia cu care familiile cele mai distinse din Roma, fie prin nascere fie prin bogății, veneau a se supune Evangheliei, întrebuiță diferite mașini contra noastră și ridică o acușatiune lui Apollonius om celebru prin eminența doctrinei sale, și încă mai mult prin curățenia credinței sale. Ministrul demonului întreprindând această afacere, într'un timp când nu era permis de a ne acusa, fu condamnat de către Perennius la moarte. Prea-fericitul martir fiind rugat de către același Judecător de a da cuvânt de credința sa Senatului, el o făcu prin un discurs foarte elegant, și pentru că era încă atunci o lege, prin care era oprit de a absolvi pre creștinii ce fusese acușati, afară numai dacă ei nu ș'ar schimba simțimentul, el ayu capul tăiat. Cei ce vor dori a sci întrebările ce ce i se făcu și răspunsurile sale, și cu ce chip el apăra Religiuena noastră în plin Senat, vor putea-o afla prin citirea culegerii ce am făcut de actele Martirilor.

CAPITOLUL XXII.

Episcopii celebri din timpul acela.

Eleutherie murind, în al șeselea an al domniei lui Commod, după ce a stat trei-spre-dece ani pe Scaunul Bisericii de Roma, 'i succedă Victor. Iulian murind în acelaș timp, după ce a condus dece ani Biserica de Alexandria, fu ales Dimitrie pentru a ocupa locul său. Serapion, de care am vorbit mai înainte, era atunci pre Scaunul Bisericii de Antiochia, al cărei episcop era al optulea de la Apostoli; Theofil pe acela al Cesariei din Palestina și Narcis pe acela de Ierusalim. Bacchyl governa în acelaș timp Biserica de Corinth cetate din Achaie și Policrat Biserica de Efes, cetate din Asia. Trebuie creșut, că celelalte scaune erau ocupate de asemenea de alți păstori celebri. Inșă eū nu vorbesc aici de cât de acei, cari ni-au lăsat opere în care ei, sau au apărat, sau au luminat adevărurile sante ale credinței.

CAPITOLUL XXIII.

*Cestiunea privitoare la celebrarea Sărbătorii
Pastelui.*

Făcându-se atuncea o mare contestație asupra cestiunii, că toate Bisericile din Asia întemeiate pe o veche tradițiune, credeau, că trebuia a se celebra serbătorea Pascelui, în a patru-spre-dece și a luminii, care era aceeași, în care Jidovii obiceiuesc a mânca mielul pascal, și de a înceta de a posti, ori-care ar fi fost ziua săptămânii; în loc că toate celelalte Biserici observau un alt obicei întemeiat pe tradițiunea Apostolilor, de a nu înceta postul de cât în ziua învierii Mântuitorului, Episcopii se adunară pentru a o decide. Ei conveniră cu toți, că nu trebuie să întrerupă postul, nici să celebreze misterul învierii de cât Duminica, și făcură cunoscut acesta în totă lumea. Avem încă astă-zi scrisoarea ce întocmiră asupra acestul subiect Episcopii de Palestina, presidați de Theofil al Cesariei și Narcis de Ierusalim. Avem și pre cea de la Roma, semnată de Victor Episcop al acestil Cetăți. Avem pre aceia

a Episcopilor de Pont, presidați de Palmas, ca cel mai vechi. Avem pre aceia a Bisericii din Galia, care erau conduse de Irineu. Avem pre aceia a Bisericii de Osroëna, și a țerilor dimprejur. Afară de acestea avem pre aceia a lui Bacchyl Episcop de Corinth, și a mai multor altora, cari fiind de aceeași părere, luară aceeași hotărâre.

CAPITOLUL XXIV.

Opunerea Episcopilor din Asia.

Episcopii de Asia, presidați de Polycrat, susțineau din contra, că trebuie a să observa obiceiul lor. El esplică vechia tradițiune în scrisoarea ce trimise lui Victor, și Bisericeii Romane, în acești termini:

«Noi observăm neschimbat aceeași și fără a adăoga
«ceva saū a micșora. Mari lumini s'au stins în Asia, care
«vor începe a străluci în prezența Domnului, când va veni
«din cer plin de glorie și de mărire, și va învia pre
«toți sântii. Vorbesc ast-fel de Filip, unul din cei două-
«spre-zece Apostoli, care a murit la Ierapole, de două din
«fiicele sale, care a conservat fecioria lor; de o alta care
«a avut darul profetiei, și care a murit la Efes; de Ión
«care a avut onôrea de a se rezema pre peptul Domnului,
«care a fost Doctor, Episcop și martir, și care purta un
«semn de rană pe frunte, și care de asemenea a murit
«la Efes; de Polycarp, Episcop de Smyrna și martir, de
«Traseas Episcop de Eumenie și martir, care se odihnește
«la Smyrna. Ce voiū dice de Sagaris, Episcop și martir
«care se odihnește la Laodicea? Ce voiū dice de prea
«fericitul Papir, de Meliton eunc, care a fost tot-dé-
«una plin de Sântul Duh, și care așteptă la Sardia ve-
«nirea Domnului și învierea glorioasă? Ei toți au celebrat
«serbătórea Pascelui, în a patru-spre-zecea și a Lumini
«dupre Evangelie, fără a se depărta de la regula credinței.
«Eū Polycrat, care sunt cel mai mic dintre voi, o păzesc
«de asemenea, urmând tradițiunea ce am primit de la
«cei de aprópe ai mei, căci am avut șapte rude Episcopii,
«și eū sunt al optulea. Ei toți au celebrat serbătórea Pas-
«celui, în ziua în care Jidovii încetéză de a mânca pâinea
«dospită. Eū, dic, fraților, care am șase-deci și cinci de
«ani în Domnul, care adese ori am stat la vorbă cu mai

«mulți din frații noștri, ce sunt răspândiți în tot pământul, care am citit Sânta Scriptură, nu sunt mișcați de amenințările ce mi se fac. Alții mai mari de cât mine «aș dis, că trebuie a asculta pre Dumnedeu mai mult de cât pre ómenii». (Faptele Apost. cap. 5).

Vorbind apoi de Episcopii ce erau de față, când el scria această scrisóre, și cari erau în același gând ca el, adaoage: «Aș putea vorbi de Episcopii cari sunt aicea, și pe cari 'i-am adunat, dupre cum ați dorit. Dacă aș spune «tóte numele lor, ați vedea că ei sunt în mare număr. «Ei aș venit la mine cu tótă nevrednicia mea, și aș a-«probat scrisórea mea, în credința, că nu în zadar am «pêrul cărunț, și că am petrecut tótă viața mea în ser-«viciul Domnului».

Dupê acesta Victor Episcop de Roma, caută a despărți din corpul Creștinilor, pre tóte Bisericele din Asia, ca înrolate într'o falsă doctrină, și declară de excomunicați pre toți credincioșii acestor Biserici. Excomunicarea nu fu aprobată de toți Episcopii, și ei 'l rugară de a întretine pacea, unirea și dragostea. Avem încă scrisorile, prin care ei 'l muștră cu multă fârie. Ineună scriind în numele credincioșilor, ce avea sub conducerea sa în Galia, susține că misterul învierii trebuie a fi celebrat Duminica. Inse însciintéază pre Victor, cu respect, de a nu înlătura de la comunicare pre Bisericele, care păzea o veche tradițiune ce ele primise.

Dupê ce a spus mai multe alte lucruri, el adaoage ceea ce urmeză: «Nu e vorba numaí de ziua, în care trebuie «a se celebra serbătórea Pascelui, ci și de modul în care «trebuie a posti. Unii cred a nu fi obligați să postéscă de «cât o zi, alții doué, și alții mai multe. Unii numeră pa-«tru-deci de óre în zilele în care postesc. Acestă deose-«bire în modul de a posti, este veche, și n'a fost întro-«dusă în zilele noastre. E probabil, că ea s'a întărit prin «puțina îngrijire ce aș pus Prelații de a instrui în acest «punct pre credincioși, și de a 'l îndrepta din simplitatea «și ignoranța lor. Cu tóte acestea ei aș întretinut pacea «între dênșii, dupre cum noi o întretinem, și diferența «posturilor lor n'a făcut de cât a confirma uniformitatea «credinței lor. Cred de datorie a nu omite o istorisire ce «face el pe urmă. Iat'o: Anicet, Pius, Hygin, Telesfor, Sixt,

«și cei-l-alți Preoți, ce au condus înaintea lui Solir, Biserica ce păstoriți, n'au observat nici odată obiceiul de a celebra serbătorea Pascelui, în a patru-spre-decea și a Luminiți, nici au permis de a o celebra în acea și celor ce erau sub conducerea lor. Ei n'au încetat de a întreține pacea cu acei ce păzeau acest obicei, când ei au venit din acele țări la Roma, și s'a vădit diferența practicilor lor; mai mult, când ei erau toți adunați în aceiași cetate, nimenea n'a fost înlăturat de la comunicare pentru acest motiv. Deși preoții cari v'au precedat n'au păzit acest obicei, ei trimiteau Eucharistia preoților, cari l păzeau. Prea fericitul Polycarp, venind la Roma în timpul lui Anicet, și având ore-cari neînțelegeri cu densusul asupra altor puncte, ei se înțeleseră îndată fără a se opri mult asupra acestuia. Căci Anicet nu putu convinge pe Polycarp de a înceta ca să celebre serbătorea Pascelui, în ziua în care el o celebrase tot-deuna cu Ión discipolul Domnului, și cu cei-l-alți Apostoli, cu cari el convorbise în mod familiar. Și Polycarp nu se sili de a convinge pe Anicet ca să urmeze practica sa, pentru că el dicea, că era obligat de a ține practica Preoților, cari fusese înaintea lui. Ast-fel ei rămaseră în comunicare unul cu altul, și Anicet făcu pe Polycarp a celebra în locul său prin onoare, și ei se părăsiră în pace, și unii și alții, atât acei ce observau a patru-spre-decea și a luminei, precum și acei ce n'o observau, rămânând uniți în totă Biserica».

Iată părerile și sfaturile ce dădu Irineu, pentru a stabili pacea în Biserica, el care era atât de paacific cum o mărturisește numele său. El nu scrisese numai lui Victor, ci încă și la mai mulți alți Episcopi asupra acestui subiect.

CAPITOLUL XXV.

Cum se uniră Episcopii în privința celebrării Serbătorii Pascelui.

Episcopii din Palestina, adică Narcis și Theofil, de cari am vorbit deja, Cassius de Tyr, Clarus de Ptolemaida, și cei-l-alți ce se adunaseră cu ei, după ce au vorbit pe larg în scrisoarea lor de tradițiunea ce ei primiseră de la

Apostoli, atingătoare de celebrarea serbătorii Pascelui, o închee cu acești termini: «Aveți grijă să se trimită la «tote Bisericile copii de pe scrisoarea noastră, pentru ca să «nu ni se atribue greșala acelor ce au căzut în eroré. «Vă declarăm de asemenea că noi celebrăm Serbătoreea «Pascelui în aceeași di când se celebră în Alexandria, «și că noi ne scriem unul altuia pentru a o celebra în «aceiași di».

CAPITOLUL XXVI.

Operele lui Irineu.

Afară de scrisorile și cele-l-alte opere ale lui Irineu de care am vorbit, avem de la densusul încă o carte foarte scurtă dar foarte necesară: despre știința contra Păgânilor. O alta adresată lui Marcian care conține probele doctrinei predicată de Apostoli. O alta în care sunt cuprinse diferite discuțiuni, și în care citează bucăți estrase din epistola către Ebrei, și de la înțelepciunea lui Solomon. Și apoi Pertinax urmând lui Comod și neconducând imperiul de cât șase luni, Sever îi urmează.

CAPITOLUL XXVII.

Operele altor scriitori din același timp.

Avem încă în mâini operele mai multor scriitori ecclesiastici, ce sunt tot atâtea probe de sîrguința lor. Avem comentariile lui Heraclit asupra Apostolului, un volum de Maxim asupra acestei cestiuni atât de comună, de unde purcede răul, și asupra aceia, că materia a fost creată; un commentariu de Candid, și un altul de Appion asupra operii exaimeron (celor șase zile), o carte de Sixt relativă la înviere, o alta de Arabien asupra unui alt subiect, și mai multe altele de diferiți autori, despre care însă nici timpul nici numele nu am putea însemna în mod precis, pentru că ele nu s'au exprimat în scrierile lor; putem numai asigura, că doctrina lor este sănătoasă și ortodoxă, fiind-că scim, că ea nu conține de cât o explicație credincioasă a sensului adevărat al Sântei Scripturi.

CAPITOLUL XXVIII.

Despre Sectatoriî lui Artemon, despre moravurile lor, și despre cutezarea ce au avut ei de a conrupe Sânta Scriptură

Se găsește într'o scriere a unuia din acești autori, făcută contra eresiei lui Artemon, ce Pavel de Samosata s'a silit de a o reînoi în zilele noastre, o narațiune foarte proprie a avea loc în Istoria noastră. Acest autor voinde a proba că eresia acelora ce asigură că Iisus Christos nu era de cât un om, era nouă, vorbește ast-fel: «Ei au cutezarea de a spune, că ceea ce ei țin și învață a fost ținut și învățat de toți cei vechi, și chiar de însuși Apostoli, că adevărul doctrinei lor a fost conservat până în timpul lui Victor, care a fost al trei-spredecelea Episcop de Roma de la Petru, și că acest adevăr n'a fost conrump de cât în timpul lui Zefirin succesorul lui Victor. Ceea ce ei spun ast-fel ar avea pôte óre-care aparență de adevăr, dacă n'ar fi nimicuit mai întâiu prin autoritatea Sântei Scripturi, și apoi prin mărturisirea unora din frații noștri, cari au scris înainte de timpul lui Victor, fie contra păgânilor, fie contra ereticilor, pentru apărarea Religiei noastre. Acei de cari vorbesc sunt: Justin, Miltiade, Tatian, Climent și mai mulți alții cari au stabilit în operele lor adevărul divinității lui Iisus Christos. Au dóră este cine-va care să nu știe că Irineu, Meliton și mai mulți alții au învățat în toate scrierile lor, că Iisus Christos era adevărat Dumneșeu, și adevărat om? Psalmii și imnurile compuse încă de mult timp de credincioși, au nu conțin ele, că Iisus Christos este Cuvântul lui Dumneșeu, și că el însuși este Dumneșeu? Dacă această doctrină a fost predicată de atât de mult timp în Biserică, cum să pôte face ca doctrina lor, care este cu totul contrară să fi fost învățată până în timpul lui Victor? Cum îndrănesc ei a inventa această calomnie contra lui Victor, ei cari știu de sigur că el a excomunicat pre Theodot curalariul, primul autor al acestei eresii? Căci dacă Victor ar fi fost în credința lor, după cum ei au cutezanța, de a o spune, pentru ce au excomunicat el pre Theodot, care a introdus acest.

«simțiment?» Iată în ceea ce privește pre Victor. După ce a condus de cece ani Biserica de Roma, el avu pre Zefirin de succesor în al noulea an al domniei lui Sever. Acelaș scriitor raportéză în aceiași carte o istorie întemplată în timpul lui Zefirin: «Voiū reaminti, dīce el, în «memoria fraților noștri, un fapt important ce s'a întâmplat între noi, și carele, de s'ar fi întâmplat locuitorilor «din Sodoma, ar fi putut, dupre cum o cred, să'ī ducă «la pocăință. Un martir, numit Natalis, care a trăit în «dīlele nōstre, fiind amăgit de meșteșugirile lui Asclepiodot, «și ale lui Theodot bancherul, cari erau discipolii lui «Theodot Curelariul, care ca primul autor al acestei erori, «sau mai bine al acestei estravaganțe, fu depărtat de «Biserică prin autoritatea Episcopului Victor; el să lăsă «a fi amăgit de ei ca să primescă să'l facă episcop al «sectei lor, promițēndu-ī o sută cincī-decī de dinari ce i «s'ar da pe lună. După ce a intrat în partidul lor, el fu «adesea orī înștiințat în vis de a se separa de ei. Căci «Domnul nostru Iisus Christos, care e plin de milostivire, «nu vroea a permite ca un om care mărturisise numele «sēū, și care mărturisise adevērul despre patima sa, să «se piarță afară din Biserică. Inșă, dorința de a conserva «primul loc de care se bucura între ei, și iubirea de a «vere, care a fost causă a perderii multora, făcēndu'l a «negligea aceste avertisementē, el fu bătut o nōpte întrēgă «de ņgeri, ast-fel că sculāndu-se dis-de-diminētă, și a «coperindu-se cu sac și cu cenușe, veni de se aruncă la «piciōrele lui Zefirin, a Clerului și a Poporului, și mișcă «ast-fel prin lacrimile sale și prin vederea ranelor sale, «compătīmirea Bisericeī, care imitează dragostea Māntui- «torului, și obțīnu permisiunea de a fi restabilit în com- «municare.

«Să adăogām la acēsta, ceea ce dīce același autor des- «pre acești eretici. Ei aū avut îndrāsneala de a conrupe «Sānta Scriptură; de a respinge regula vechii credințe, și «de a nesocoti pre Iisus Christos căutānd raționamente «subtile pentru a sprijīni nelegiuirea lor, în loc de a căuta «cu îngrijire adevērul cărților sacre. Când li se obiectēză «un text din Sānta Scriptură, ei examinēză dacā se pōte «face din el un silogism, și desprețuesc știința Bisericeī, «pentru a studia geometria, și nu învață de cât a māsura.

«pământul, fără a'și da osteneală de a cunoște pre acela
«ce s'a pōgorât din Cer. Unii dintre ei studiază necon-
«tenit pre Euclid, admiră pre Aristot și pre Theofrast, și
«onoréză cu deosebire pre Galien. Nu e deci necesar de a
«lua multă osteneală, pentru a arăta că ei sunt lōrte de-
«părtați de credință, fiind-că ei abuzează de științele și
«de a artele necredincioșilor, pentru a stabili erōrea lor, și
«conrup simplicitatea cărților sante, prin subtilitatea rațio-
«namentelor lor. De acolo a venit insolența ce au avut
«ei de a întreprinde să schimbe Scriptura, și de a se
«lăuda, că au îndreptat'o. Cine va voi a recunoște ade-
«vărul acestei imputări ce le fac, n'are de cât să'și dea
«ostenéla ca să caute mai multe din exemplarele lor, și
«comparându-le împreună, va recunoște că ele nu se po-
«trivesc de loc. Este sigur, că exemplarele lui Asclepiodot
«nu sunt de loc conforme cu acele ale lui Theodot. Și
«nu e mare greutate de a găsi mulțime de aceste exem-
«plare, pentru că discipolii lor au avut mare grije de a
«le transcrie pentru a avea corecțiunile, sau mai bine
«conrupțiunile dascărilor lor. Apoi, exemplarele lui Hermosil
«nu sunt de loc conforme cu acelea ale celor-l-alți doi
«ce i-am numit. Acele ale lui Apollinid nu sunt chiar
«între ele conforme, și fie-care pōte observa diferența ce
«este între cele dintăiū și cele de pe urmă ce el a conrupt.
«Temeritatea acestei întreprinderi este atât de extraordi-
«nară, că n'aș putea crede, că n'o recunosc ei însuși.
«Căci, sau nu cred ei că Sânta Scriptură a fost inspirată
«de Duhul Sânt, și ei sunt necredincioși, sau că își în-
«chipuesc a fi mai luminați de cât acest dumnezeesc Duh,
«și sunt posedați de demonul. Căci ei nu pot nega că
«n'au conrupt Scriptura, fiind-că exemplarele sunt de mâna
«lor, că nu le-au copiat după exemplarele acelora ce le-au
«dat primele instrucțiuni ale Religiei, și ei n'ar putea
«să arate de unde le-au luat. Unii dintre ei nu ș'au dat
«ostenéla de a corupe Sânta Scriptură. Ei au respins ab-
«solut legea, și Profeții, și sub pretext de pietate s'au
«prăpăstuit în abisul nepietății».

CARTEA A ȘASEA

CAPITOLUL I

Persecuția ridicată contra Creștinilor sub dominația lui Sever.

Impăratul Sever ridicând o crudă persecuție contra Bisericeii, (an 202) nu fu mai nici o cetate, care să nu fi avut martiri săi. Însă Alexandria avu un așa de mare număr de martiri cum alta n'a avut. Cei mai generoși apărători ai Religiei noastre, fură aduși acolo din Egipt și din Thebaida, ca în câmpul de bătălie, unde răbdarea lor învinse toate sforțările inamicilor credinței, triumfă în fața turbăreii lor și a supliciilor lor, și primi din mâna lui Dumnezeu cununa nemuririi și a gloriei.

Leonida, tatăl lui Origen se distinse în această luptă, unde el avu capul tăiat. Fiul său arată de atunci o dragoste atât de vie pentru adevărurile Evangheliei, și câștigă un renume atât de mare între credincioși, în cât cred de datorie a vorbi de el aici mai pre larg.

CAPITOLUL II.

Educația lui Origen.

Ar trebui o carte anume pentru a descrie totă viața sa. Eu nu voi însemna de cât principalele împrejurări, ce voi trage, din scrisorile și din alte opere ale aceluia ce l'a cunoscut cu deosebire, și cari trăesc încă astăzi. Totul a fost minunat în Origen, până și copilăria sa. Fo-

cul persecuției aprindându-se contra Bisericii în al șase-spre-decelea an al domniei lui Sever, și în timpul când Laetus era guvernator de Egipt și de Alexandria, și când Dimitrie, succesorul lui Iulian, era Episcop acestei Cetăți, în el se născu o dorință atât de puternică de a suferi martirul, în cât el căuta ocasiunea. Și ar fi fost răpit, fără îndoială de ardorea zelului său, dacă Dumnezeuasca Providență ce 'l rezerva pentru binele mai mai multor persoane, nu l'ar fi moderat prin mijlocul mamei sale. Ea 'l conjură mai întâiu prin respectul ce 'l datorea, de a n'o părăsi. Inse când vădu că temnița tatălul său reîndoia nerăbdarea ce avea de a suferi martirul, ea 'l împedica de a eși din casă ascundându-i hainele. Ne putend atunci face alt-ceva, el scrisse părintelui său spre a'l îndemna de a rămene tare în credință: «Tatăl meu, 'i duse el, iubi-rea ce aveți pentru noi să nu vă faci de a schimba simțimentul». Iată o fidelă imagină a perfecteii pietăți ce avea el încă din frageda tinerețe a sa. De atunci el se aplică la studiul Santei Scripturi cu o sîrguință de necreșut. Leonida tatăl său 'l făcu de a citi înaintea celorlalte profane, și 'l obligă de a învăța în fie-care și câteva pasage. El nu se mulțumea de a 'l sci vorbele. El se silea de a 'i pătrunde înțelesul, și încurca adesea ori pre tatăl său prin chestiunile ce 'i propunea asupra locurilor celor mai dificile. Leonida 'l mostra de îndrăsneala sa, și 'i dăcea de a se mulțumi cu simpla idee, ce dădeau cuvintele Scripturii, fără a întreprinde de a aprofunda dificultăți ce erau mai presus de vârsta sa. Inse el simțea o bucurie neasemănată în adincul sufletului său, și mulțumea lui Dumnezeu, unicul autor a tuturor bunurilor, că i-a dat un ast-fel de fiu. Se dăce că el intra adesea ori în camera sa pe când dormea, și că'l săruta pe piept cu respect, ca pre un templu, unde se afla Sântul Duh, și se credea fericit că a contribuit de a-l aduce în lume. Iată ce se povestește de tinerețea lui Origen. Când tatăl său a luat cununa martirului, el rămase în vârsta de șapte-spre-dece ani cu muma sa și șese frați ai săi. A-veea tătălul fiind confiscată, și totă familia redusă la o extremă necesitate, dumnezeiasca providență avu grijă de subsistența lor. O Dómnă de neam și fôrte bogată, 'l luă în casa sa, unde avea un om celebru numit Pavel,

născut la Antiochia, care favorisa pre ereticii din Alexandria. Origen arată chiar din acel timp grija ce avea de a conserva curăţenia credinţei sale. Căci de şi era obligat de a trăi cu acest om, a cărui reputaţie ce avea de a fi foarte eloquent, atrăgea neîncetat un mare număr, atât de eretic, cum şi de credincioşi, el evita tot-d'auna de a se ruga lui Dumnezeu împreună cu dînsul, obeservând cu religiozitate regula Bisericii, şi mărturisind, cum şice el însuşi în orî care loc, orărea ce trebuie a avea cine-va de falsa doctrină. Incepînd, încă fiind în viaţă tatăl său de a studia literile, el continuă pe urmă cu atîta aplicaţiune şi cu atîta devotament în cât ajunsese de a fi în stare să le predea şi altora şi ast-fel căpăta din profesiunea sa ajutorurile necesare de a trăi destul de bine într'o vîrstă, unde nu era obligat la mare cheltueală.

CAPITOLUL III.

Despre modul cu care predica cuvîntul lui Dumnezeu fiind încă tînăr.

Fiind-că nu mai era nimeni atunce la Alexandria, pentru a instrui pe Catecumeni, retrăgîndu-se toţi acei ce ar fi putut s'o facă de frica persecuţiunii, călî-va păgâni merseră la Origen în timpul când el învăţa literile precum o istoriseşte el însuşi, spre a învăţa din gura sa, adevărurile Religiei noastre. El mărturiseşte, că cel dintăi fu Plutarch, a cărui viaţă curată şi Sântă fu însemnată cu martirul. Al doilea fu Heraclas fratele lui Plutarch, carele făcînd mari progrese sub dînsul, în studiul adevăratei înţelepciunii, fu considerat ca demn de a fi ridicat pe scaunul Bisericii de Alexandria, după mórtea lui Dimitrie. Origen n'avea de cât opt-spre dece ani, când învăţa pre Catecumeni, şi el făcu atît de mari progrese în această însărcinare în timpul persecuţiunii ce fu ridicată contra Bisericii în timpul guvernămintului lui Aquila în cât el deveni foarte renumit între credincioşi, prin ajutorurile ce dragostea sa făcu fără osebite, atît Martirilor pre care o cunoscea, precum şi acelor pe care nu-î cunoscea. El mergea după dînsul nu numai în temniţe şi înaintea tribunalelor, unde sta cu ei de vorbă, ci până.

și la locul chinurii lor. Generoasa libertate cu care el îi îmbrățișa și le da sărutarea de pace, ațîță atât de tare contra lui furia păgânilor, că ei l'ar fi ucis cu petre, dacă Dumnezeu nu l'ar fi păzit de această primejdie. Nu s'ar putea spune de câte ori el simți efectele protecțiunii sale contra întreprinderilor necredincioșilor, cari neputînd suferi ca el să atragă în fie-care ți mulțime de persoane la credință încunjurară adesea ori casa sa armați fiind, și 'l obligară de a-și schimba locuința de mai multe ori. Inșă în aceste schimbări de locuință, el era tot-d'auna același avea tot-d'auna acelaș zel pentru Religione, și arăta că curățenia moravurilor sale se acordaū perfect cu adevărul discursurilor sale. Exemplul său îndemna un mare număr de persoane a'l imita, și 'i atrăgea o mulțime atât de considerabilă de Catecumeni, cu instrucțiunea cărora Dimitrie Episcopul de Alexandria, îl însărcinare singur pre el, în cât recunoscînd că nu putea îndeplini această sarcină, și a continua în același timp a preda gramatica, el renunță la această profesiune ca la o profesiune nefolositoare pentru mîntuire și contrară studiului Sântelor Scripturi. Pentru a nu fi în sarcina nimînuî, el vîndu o mulțime de cărți, ce avea, de autori profani, și se mulțumi cu patru oboli (bani) ce 'i dedit pe fie-care ți cel ce le cumpărase; el petrecu mai mai mulți ani în exercițiile acestei religiose Filosofii, lipsindu-se de tot ce pôte servi în tinerețe de nutriment pasiunilor; el postea și lucra tîntă ziua; întrebunța cea mai mare parte a nopței în citirea Sântei Scripturi, nereservându-și de cât partea cea mai mică pentru somn, și ne dormind de cât pe pămînt; el credea că se cuvine a observa cu exactitate ceea ce ne-a învățat Domnul, când ni-a recomandat de a nu avea de cât o haină, de a nu purta încălțăminte, și de a nu ne îngriji de ziua de mîne. El suferea frigul și goliciumea cu o statornicie ce era mai pre sus de vîrsta sa, și admira pe amicil săi, pentru dragostea ce mărturiseaū pentru sărăcie.

Mai mulți cari 'l vedeaū suportând niște lucrări atât de mari pentru gloria Evangheliei, doreaū cu pasiune de a 'i face parte din averile lor. Inșă ei nu putură face nimic pentru a slăbi din asprimea sa ordinară.

Se dice că umbla mai mulți ani în picioarele gole, fără a pune nici odată încălțăminte. El se abținu fôrte mult

timp de vin și de alte nutrimente, ce nu sunt absolut necesare la conservarea sănătății, ast-fel că stomacul său fu în pericol de a fi cu totul slăbit. O virtute atât de exemplară ca acesta, nu lipsi de a găsi imitatori. Ea atrase până și Filosofi păgâni, sub conducerea sa. Ei învățară de la densul principiile credinței noastre, și unii dintre ei făcură atât de însemnate progrese în această școală în cât ajunseră până la cununa martirului.

CAPITOLUL IV

Discipolii lui Origen, cari suferiră martirul

Plutarch de care am și vorbit, fu cel d'întâi. Origen nepărăsindu'l nici odată, când îl duse la locul de muncă puțin a lipsit să nu fi fost ucis de către cetățenii ce'l acusaui de a fi cauza morții sale. Inșă el fu încă scăpat de acest pericol prin îngrijirile dumnezeieștei providențe. Seren fu al doilea din discipolii lui Origen, care suferi martirul, după Plutarch, Eraclide fu al treilea, și Heron al patrulea. Acești doi din urmă avură capul tăiat. Al cincilea fu un alt Seren, carele suportând felurite munci cu o statornicie neînvinsă, avu de asemenea capul tăiat. Heraida femeie, ce nu era încă de cât Catecumenă, găsi botezul său în foc unde și dădu duhul, după cum Origen o spune însuși.

CAPITOLUL V

Despre Potamiana

Al șaptelea fu Basilid care duse la munci pre renumita Potamiana. Memoria acesteia prea fericite feciore este încă onorată în țară, și poporele de acolo istorisesc cu admirațiune luptele ce ea susținu pentru apărarea castității sale, contra acelor cărora frumusețea sa născuse iubire pentru ea, și grija ce ea avu de a conserva virtutea sa, care este frumusețea sufletului, și muncile cu care credința sa fu încercată înainte de a primi cununa martirului în mijlocul focului, unde ea ea fu consumată cu Marcela muma sa. Se dice că Judecătorul numit Aquilla

chinuindu-o în mod crud, o amenință de a o da desfrânării gladiatorilor. Fiind că ea medita profund asupra acestei amenințări, o sili de a declara cugetarea sa, și ea făcu un răspuns ce se păru nelegiuit necredincioșilor. Indată unul din soldați numit Basilid, o apucă spre a o conduce la supliciū. Inșă fiind-că poporul ce o înconjura 'i făcea confusiune prin insultele sale, el reprimă nerușinarea lor, și 'i arătă multă blândețe și umanitate. Ea recunoscū onestitatea sa și 'i promise de se ruga pentru el lui Dumneșeu pre carele ea adora, și de a obține în curând recompensa sa. După aceasta ea fu confundată puțin câte puțin de la picioare până la cap într'o căldare plină de smolă topită, și suferi cu statornicie martirul. Cât-va timp după aceia companiūi lui Basilid silindu'l de a jura el răspunse că nu 'i era permis, pentru că era Creștin. Ei creșurā mai întâiū că glumea, dar când el 'i-ai asigurat despre aceasta serios, el 'l duserā înaintea judecatorului, carele întrebându-l porunci de a'l pune în siare. Credincioșii mergēnd a'l cerceta în temniță, el le șise că Potamiana i s'a arătat trei zile după martirul său, că i-a pus o cunună pe cap, și 'a asigurat că ea obținuse de la Dumneșeu rugăciunea ce făcuse în favoarea sa, și că după puțin timp el va eși din această viață. Priimind pecetea Domnului din mâna fraților, el mărturisi numele său în ziua viitoare, și i se tăie capul. Se șice că mai mulți alți locuitori din Alexandria cărora Potamiana li se arētase în timpul somnului lor, îmbrățișară credința în același timp.

CAPITOLUL VI.

Despre Clement Alexandrinul

Clement care succedase lui Panten, învăța încă atuncea pre Catecumenii din Alexandria, și Origen fusese discipolul său în tinerețe. El face în prima carte a lucrărilor sale un calcul al timpurilor, ce'l sfârșește la mórtea împăratului Comod, ceea ce a arētat că el a compus această operă sub domnia lui Sever.

CAPITOLUL VII

Despre un alt Scriitor numit Iuda.

Un alt scriitor numit Iuda, vorbind în același timp de cele șapte-deci de săptămâni ale Prorociei lui Daniil, continua calculul său până la al 40-lea an al Domniei lui Sever. Credincioșii erau atunci atât de mirați de violența persecuțiunii, în cât acest scriitor era convins că venirea lui Antichrist, de care se face atât de adesea ori mențiune în Scriptură, era apröpe.

CAPITOLUL VIII

Fapta îndrăsnită a lui Origen

Origen învățând pre Catecumenii din Alexandria, făcu o faptă ce se părea că provine dintr-o ardere imprudentă a tinereții, dar care totuși arăta o mare probă de credință, și de înfrânarea sa. Căci interpretând în mod literal acest cuvânt al Mântuitorului: *sunt fameni, cari singurii s'aũ scopit pre sine pentru Impărăția Cerurilor*, el îl săvârși în persoana sa, pentru a evita orice bănuială, și a convorbi ast-fel mai liber nu numai cu bărbații, ci și cu femeile ce învăța. El se sili de a ține această faptă în secret, însă ea fu știută. Când Dimitrie Episcopul de Alexandria o află, fu cuprins de o extremă mirare, și admirând curățenia credinții sale el 'l îndemnă de a reîndoi sînguința sa pentru instrucțiunea noilor credincioși. Iată care fu prima sa dispozițiune. Dar când mai pe urmă vădu că reputația sa creștea din zi în zi, el își schimbă simțimentul, și prin o jösă gelosie, la care ömenii sunt foarte supuși, el făcu o serioasă circulară la toți Episcopii pentru a publica și a condamna fapta sa. Cel mai celebri din Palestina, adecă acei din Cesaria și din Ierusalim, judecând pre Origen demn de cele mai întâiu sarcini ale Bisericeii, 'l puseră mâinile și 'l conferiră darul Preoției. Fiind-că numele său devenea în toate zilele mai celebru, și reputațiunea de înțelepciunea sa și de virtutea sa se răspânda în mai multe locuri, Dimitrie ce nu 'l putea face nici o imputare alta, merse de căută această

faptă a tinereții sale pentru a' l blama, și ajunse până a defăima pre acel cel ridicase la Sacerdoși. Inse acesta nu se întâmplă de cât mai târziu căci in timpul de care vorbesc acum, Origen se ocupa neîntrerupt cu funcțiunile sale, și învăța ziua și noaptea adevărurile Religiei noastre, pre acei ce veneau la el, spre a se instrui. Cu toate aceste Sever domnind opt-spre-zece ani, Antonin Fiul său 'i succedă. (an 122). In acel timp Alexandru, care se semnalase în timpul persecuțiunii, și care după ce a mărturisit cu îndrăsnelă, numele lui Iisus Christos, fusese preservat de morțe prin îngrijirile Providinției, fu ridicat pe Scaunul Bisericii de Ierusalim, de și Narcis predecesorul său era încă în viață.

CAPITOLUL IX.

Minunile făcute de Narcis.

Credincioșii din această cetate povestesc despre Narcis lucruri foarte minunate, pe care ei le țin de la o vechie tradițiune a fraților lor. Ei spun că unul de lemn lipsind Diaconilor în ajunul sărbătorii Paștelui, și poporul fiind foarte mâhnit pentru acesta, Narcis porunci aprindătorilor de candelă, de a merge să scoală apă dintr'un puț din vecinătate, și de a 'i-o aduce; această fiind executată, el făcu rugăciunile sale asupra apei cu o credință vie, și porunci de a o turna în candelă, și că atunci ea se prefăcu în unt-de-lemn, și că se păstrează încă până astăzi o parte, pentru a conserva memoria unei minuni atât de mari. Se spun o mulțime de alte împrejurări foarte minunate de faptele sale și de viața sa. Iată una din cele mai însemnate. Niște scelerați neputând suferi vigoarea și fermitatea sa, și temându-se de a fi prinși și pedepsiți de crimele ce le imputa conștiința lor, se hotărâră de a forma contra lui o calomniosă acușatiune. Pentru a face să se credă, că ea era adevărată, ei o confirmară cu jurământ. Unul se jură să fie ars de viu, dacă minte; altul să piară de o bolă contagioasă; și altul să 'și piardă ochii. Inse cunoștința ce credincioșii aveau de virtutea și de sântenia lui Narcis, 'i împedcă de a da credare, nici acușatiunii, nici jurămintelor lor. Acest prea-fericit Episcop neputând

suferi nedreptatea acestei acușățiunii, și dorind de mult timp de a se bucura de liniștea singurătății, se retrase la țară unde petrecu mai mulți ani. Dreptatea dumnezească nu rămase nelucrătoare, ci ea pedepsi curând după aceia pre calomniatori, cu aceleși pedepse la care ei se devotasă singuri prin falsele lor jurăminte. Cel d'întăi fu ars într'o noapte cu totă familia în casa sa ce luase foc din o scântee. Cel de al doilea fu consumat de o bôlă ce'l acoperise trupul de la cap până la picior. Cel de al treilea fiind martor la pedepsa tovarășilor săi, și temându-se de efectele teribile ale răsbunării cerului, mărturisi crima sa, și fu cuprins de o căință atât de adâncă în cât plânse neîncetat până ce'și perdu vederea.

CAPITOLUL X.

Episcopii de Ierusalim

Narcis retrăgându-se ast-fel, fără ca nimenea să știe unde era, Episcopii Bisericii vecine aleseră pre Dius pentru a împlini locul său. Acest Dius ne ocupându'l de cât foarte puțin timp, Germanion 'i succedă, și acestuia Gordius. Narcis apărând de odată, ca cum ar fi înviat, frații 'l rugară de a relua conducerea Bisericii sale. Căci nu era nimenea, care să nu'l admire atuncea mai mult de cât tot-deauna, atât din cauza asprimită vieții ce dusesă în retragerea sa, cum și de justificarea glorioasă, ce Dumnezeu făcuse de nevinovăția sa prin pedeapsa exemplară a acusatorilor săi.

CAPITOLUL XI.

Despre Alexandru.

Narcis neputând îndeplini funcțiunile sarcinei sale pastorale, din cauza extremei sale bătrânețe, Alexandru, episcop unei alte Biserici, fu înștiințat prin o revelațiune ce avu în vis, de a veni să'l ajute. Acest Alexandru plecând odinioară din Capadocia, unde fusese ridicat la demnitatea de Episcop, pentru a veni să facă rugăciunile sale la Ierusalim, și să viziteze sântele locuri frații acestei Bise-

rici 'l priimiră cu multă iubire, și nu 'l permisără de a se mai întorce în țara sa, căci și ei înșii avuseseră o revelațiune, și cei mai eminenti în sântenie aușiseră o voce care 'i înștiința de a merge afară de porțile cetății spre a priimi pre episcopul, ce Dumnezeu le destinase. Credincioșii din Ierusalim, ascultând de acea voce și cu consimțimântul episcopilor Bisericii vecine, obligară pe Alexandru d'a rămânea cu dênșii. Este sigur că Alexandru vorbește în scrisorile sale către antinoiți, cari scrisori se păstrează până astăzi, de demnitatea episcopală ce el a posedat împreună cu Narcis. La sfârșitul unei scrisori se găsesc aceste cuvinte: «Narcis care a guvernat înainte de «mine această biserică, și care este unit cu mine prin comunicarea rugăciunilor, fiind în vârstă de o sută șesedece ani, vă salută, și vă îndeamnă cu mine a nu avea toți de cât același simțimânt. Serapion episcopul de Antiochia murind, Asclepiad care se făcuse foarte celebru între credincioși prin statornicia cu care el mărturisise credința în timpul persecuțiunii, 'i succedă în conducerea acestei Biserici. Alexandru vorbește de chirotonia sa în scrisoarea către locuitorii de Antiochia în acești termeni. Alexandru servitorul lui Dumnezeu, și «captiv a lui Iisus Christos, către prea fericita Biserică de «Antiochia, salutare în Domnul nostru. Dumnezeu a micșorat greutatea lanțurilor mele în temnița mea, de când «am aflat că Asclepiad, om foarte recomendabil prin meritul credinței sale, a fost ridicat prin ordinul dumnezeescii providențe pe scaunul episcopal a prea Sântei «Vostre Biserici. El mărturisește că a trimis scrisoarea «sa prin Climent. V'am trimis, dice el pe la sfârșit, «astă scrisoare, Domnilor frații mei, prin prea-fericitul «Preot Climent, om de o virtute încercată, pe care 'l cunoșteți deja, și 'l veți cunoște încă mai bine pe viitor. «Cât timp prin permisiunea lui Dumnezeu, a fost între «noi, el a lucrat neconținut la întărirea și sporirea sântei Biserici.

CAPITOLUL XII

Despre Serapion și despre cărțile ce avem de la el.

Este probabil că sunt opere de Serapion în mâinele mai multor persoane, dar nu sunt și în ale mele. Noi

n'avem de cât pre aceia ce el a adresat lui Domnin, care se lepădase de credință, pentru a urma superstiția Jidovilor, pre aceia ce el făcu pentru doi eclesiastici, din cari unul se numia Pontie și cel-l-alt Carique, câte-va scrisori, o alta ce a făcut despre Evangelia lui Petru, în favoarea unora a Bisericii de Rosse, cari se lăsase a fi infectați de erorile acestei Evangelii. Iată ce dice el: «Noi priimim, «fraților, doctrina lui Petru și a celor-l'alți Apostoli, cu «același respect ca și doctrina lui Iisus-Christos. Inșă res- «pingem pre aceia ce le este fals atribuită, și pe care «cel vechi n'au recunoscut'o. Când am venit la voi, am «cređut că mergeți toți pe adevăratul drum al credinții. «Și fiind-că nu citisem atunci Evangelia ce se înfățișa «sub numele lui Petru; đic, pentru că numai această carte «pune desbinarea, să se citescă. Dar recunoscând ceia «ce am aflat pe urmă, că cel ce o înfățișau, ascundeaŭ «erorile lor, mă voiŭ grăbi de a veni să vă ved. Știu «acum de ce opiniune și de ce sectă era Marcian, care «intră în contradicțiunii veditate, și care nu se acordă cu «el-însuși. Imprumutând această Evangelie de la predece- «sorii săi cari o citise cu multă sirguintă, și examinându-o «am găsit că ea conține mai multe lucruri ce sunt con- «forme cu doctrina Mântuitorului, și unele iarăși ce sunt «contrarie, și care au fost adăogate acolo.

CAPITOLUL XIII

Operile lui Climent.

In cât privește pre Climent, sunt opt cărți din lucrările sale pe care le-a publicat sub titlul de comentariile adevăratei Filosofii. Sunt opt altele despre Instituțiile sale, în care raportază și esplică tradițiunile ce Panten dascălul său priimise de la cei vechi. Este încă o altă carte de densus, care este o exortație către Păgâni. Sunt trei despre Pedagog. Este o alta sub acest titlu, care este bogatul care pôte fi mântuit; una despre sêrbătorea Paștelor; una despre post; una despre vorbirea-de-rêu. Afară de acestea, este o exortație la răbdare, adresată neofiților. In fine este una, care are ca titlu, regulă Eclesiastică, sau contra acelor ce urmază rătăcirile Jidovilor, adresată

lui Alexandru de care am vorbit. În cărțile sale, el nu se mulțumește de a raporta locuri din Scriptură, el raportează încă și ceia ce este bun în operele păgânilor, explică opiniunile lor diferite, combate erorile Heresiarchilor, povestește diferite istorii, și cuprinde o varietate minunată de însemnări asupra tot felul de științe, astfel că acest titlu de lucrări convine de minune subiectului. El, citează în această operă passage trase din ore-care cărți ce nu sunt în general aprobate, precum: de la înțelepciunea lui Solomon, de la înțelepciunea lui Iisus fiul lui Syrac, din epistola către Ebrei, din epistolile lui Climent, din a lui Varnava, și a lui Iuda. El citează și cartea lui Tatian contra Barbarilor, și vorbește de Chronologia lui Marcian. Afară de acesta citează istoricii Jidovi, pre Filon, Aristobul, Iosif, Dimitrie, Eupolem, cari probază într'un mod atât de neinvins că Păgânii nu au nici un autor atât de vechi ca Moisi. În prima din cărțile sale, care sunt pline de erudiție, el vorbește de sine însuși, și mărturisește că a fost apöpe de timpul primilor succesori ai Apostolilor. El promite în aceleași cărți de a compune un Comentariu asupra Genezei. Mărturisește în cartea ce a făcut despre Sărbătorea Paștelor, că a fost rugat de amicii săi de a scrie tradițiunile ce le învățase de la cei vechi. Vorbește în aceiași carte de Meliton, de Irineu și de câți-va alții, și raportează explicațiile ce ei au dat cuvintelor santei Scripturi.

CAPITOLUL XIV.

Cărțile Santei Scripturi, din care Climent are citațiuni.

El face în cartea Instituțiunilor, o prescurtare din vechiul și noul Testament, fără a omite operele asupra căroră este contestație. Citează acolo epistolile lui Iuda, și a lui Varnava, cele-l-alte epistolii catolice, Apocalipsu lui Petru. Asigură că epistola către Ebrei este de Pavel, dar că fiind scrisă de el în ebrește, ea a fost tradusă în grecește de Luca, și că ea are același stil ca Faptele Apostolilor. El amintește că nu fără cuvânt Pavel nu pune numele său în frunte, de frică ca nu cum-va aversiunea ce aveau Jidovii de

persóna sa, să'î împedece de a primi doctrina sa. El adăogă apoi ceea ce urmează: «Pentru că, precum ne dicea o-
«dinióră un prea fericit Preot, Domnul fusese trimis către
«Jidovi în calitatea de apostol de Dumneđeũ cel atot-pu-
«ternic, Pavel care fusese trimis către neamuri, n'a vroit
«prin respect a se numi apostol al Jidovilor, căroră el
«nu predica de cât ca prin óre-care prisosință». Climent
raportéză în aceleasť cărți ceea ce auđise de la cei vechi
de ordinea Evangeliilor. El spune că acele ce conțin ge-
nealogia Mântuitorului au fost scrise cele mai dintăiũ. Și
adaogă că aceea a lui Marcu a fost scrisă cu ocasiunea
predicării lui Petru. Căci acest Apostol predicând la Roma
prin Duhul lui Dumneđeũ, cei ce'l auđise rugară pre Marcu
de a alcătui doctrina sa prin scris, ceea ce făcu, și o
dădu acelora ce o ceruse. Petru însciințându-se despre
acésta rămase indiferent fără a se opune acestui plan, și
fără a'l favorisa.

Cât pentru Ión când a citit pre cele trei Evangeliũ, și a
recunoscut că doctrina ce privește omenirea Mântuitoru-
lui, era îndestul de explicată, el întreprinse prin însuflarea
Duhului lui Dumneđeũ, de a serie o alta mai spirituală
si mai înaltă. Iată ce dice Climent. Și apoi Alexandru
vorbește într'o scrisóre către Origen de Clement Alexan-
drin, și de Panten ca de amicii sêi particulari. «Este voea
«lui Dumneđeũ, dice el, că amiciția care precum știți,
«s'au format între noi sub conducerea bătrânilor noștri nu
«numai rămâne neviolabilă, dar încă devine din ői în ői
«mai strânsă. Noi recunoșcem de părinți pre acei prea-
«fericiți ómeni cari ne-au precedat, și pe cari trebuie să
«le urmăm curând, pre Panten dascălul meu, pre Climent
«de asemenea dascălul meu, ce m'a servit mult, și pre
«alți căți-va, prin mijlocul căroră, scumpul meu frate, am
«avut binele cunoscinței vóstre». Adamantius, acesta era
numele lui Origen, scrie că dorind a vedea Biserica de
Roma, ca cea mai veche din Biserici el merse acolo pe când
ea era condusă de Zeferin, și după ce a rămas acolo
cât-va timp, se reîntórse la Alexandria, unde se ocupă
neconținut cu instrucțiunea catecumenilor, după rugăciu-
nea lui Dimitrie, care era încă atunci episcop al acestei
cetăți.

CAPITOLUL XV.

Despre Heraclas.

Când Origen a recunoscut că 'i era cu neputință de a se bucura de liniștea necesară, pentru a medita asupra adevărilor sante ale Scripturei, și pentru a le explica părțile grele, și a instrui în același timp pre Catecumenii ce veneau la el de dimineață până 'n seră, pentru a învăța primele principii ale religiei noastre, el despărți pre discipolii săi în două clase, dădu pre cei mai înaintați unuia din amicii săi foarte dibaci și foarte aplicat la studiul Santei Scripturi, și care avea chiar ore care cunoscințe superficiale de Filosofie, anume Heraclas și el rămâne numai cu oparte din ei.

CAPITOLUL XVI.

Aplicațiunile lui Origen de a studia Sânta Scriptură.

Origen se aplică la studiul Santei Scripturi cu o aplicațiune atât de mare în cât înveță limba ebraică, cum-pără cărțile autentice ce Jidovii au în ebreeste. Că afară de versiunea celor șapte-deci de Interpreți, și cele trei versiuni atât de comune a lui Aquilla, Symmaca și Theodotion și care sunt în mâinele a totă lumea, el mai găsi două altele, ce rămăseseră ascunse în întunec de mult timp, și pentru că el nu le scia autorul, se mulțumi de a aminti că găsisse una la Nicopole, aprópe de promontoriul lui Actium, și cea-l-altă în alt loc. Adăogând pe lângă cele patru versiuni ordinare a Psalmilor, nu numai o a cincea și o a șasea, ci o a șepte, el remarcă la începutul uneia ca ea fusese găsită într'un poloboc la Ierichon, sub domnia lui Antonin Caracalla, fiul lui Sever. Reunind toate aceste versiuni într'un singur corp, și divisându-le în versete, le puse față 'n față una de alta cu textul ebreesc, și le numi hexaple. El dispuse apoi versiunile lui Aquilla, Symmaca și Theodotion cu aceea ale celor șepte-deci și le numi Tetraple.

CAPITOLUL XVII.

Despre Symmaca.

Este bine de a se ști că Symmaca unul din interpreții de care am vorbit, era Ebionit. Acești eretici dic că Iisus Christos nu era de cât un om ordinar, născut din Iosif și din Maria, și că e o obigațiune de a observa Legea lui Moisi, precum am remarcat'o în cărțile precedente. Avem încă astăzi comentariile acestui Simmaca, unde el întreprinde de a combate Evangelia Sântului Matheu, și de a stabili această eresie. Origen mărturisește că el avu un exemplar din aceste comentarii, și o altă operă de a lui Symmaca asupra Sântei Scripturi, de la o femeie numită Iuliana, care moștenise aceste cărți.

CAPITOLUL XVIII

Despre Ambrosie.

În timpul acela Ambrosie care ținea la erorea lui Valentin, fiind convins prin puterea predicărei lui Origen, și luminat de o rază a luminei cerești, făcu profesiunea de adevărul catolic învățat în Biserică. Mai mulți alți oameni învățați se duseră la densul în urma svonului reputațiunii sale, pentru a face probă de capacitatea sa, în înțelegerea Scripturii: era și un mare număr de eretici și de Filosofi, care îl ascultați cu atențiune, și cari învățau de la el nu numai doctrina Bisericeii, ci și științele profane. El făcea lecțiuni de Filosofie acelor din discipolii săi, cari aveau mai multă vivacitate și pătrundere de cât cei-l-alți și după ce le dedită precepte de Geometrie și de Aritmetică, le explica opiniunile diversilor secte, și le citea operile celor vechi, asupra cărora făcea observațiunile, astfel că între păgâni chiar, el era în reputație de a fi un excelent filosof. El îndemna pre cei mai leneși și pre cei mai slabi la studiul literilor, asigurându-i că ele i-ar favorisa mult pentru înțelegerea Scripturei. Și pentru această el ținea, că studiul Filosofiei și al științelor profane i era absolut necesar.

CAPITOLUL XIX.

Mărturisiri favorabile făcute lui Origen de către chiar Păgânii

El făcu în această un progres cu totul extraordinar, de care cei mai învățați filosofi din timpul său au făcut mărturisiri avantajoase, sau dedicându-i operele lor, sau supunându-le judecății sale, după cum un discipol supune ceea ce a făcut, la judecata dascălului său.

Dar ce este nevoie de a raporta altă mărturisire de cât aceea a lui Porfirie, carele scriind în Sicilia mai în timpul nostru contra Religiunii noastre, și întreprinzând de a combate Sânta Scriptură, atacând pre interpretii prin injurii, ne putând a-i combate prin rațiune? El laudă în această operă pre Origen, pe care mărturisește că l'a cunoscut în tinerețea sa, deși are în scop de a-l blama, orî în locurile unde mărturisește adevărul, când nu l'pote ascunde; orî în acele unde spune neadevăruri, când crede a le putea spune nepedepsit. Câte odată el condamnă Religiunea sa, și câte odată admiră suficiența sa. Iată cuvintele sale: «Unul având scop nu de a renunța la nepietatea cărților Jidovilor, ci de a le lumina obscuritatea, au făcut recurs la explicații forțate și puțin naturale, prin care ei prelind mai puțin a apăra această doctrină străină, de cât a susține pre a lor proprie. Căci explicând într'un sens figurat cuvintele cele mai simple ale lui Moisi, și descoperind în ele mistere foarte ascunse, ei întunecă spiritul prin falșa lumină ale acestor iluziuni». Apoi adaugă mai jos ceea ce urmăzează: «Un om pe care l'am cunoscut în tinerețea mea, ne dă un exemplu remarcabil de acest mod neobiceiuit de a scrie. Este Origen, care a câștigat o mare reputație prin operele sale, și al cărui nume este foarte renumit între acei din secta sa. Fiind discipol a lui Ammonius, unul din cei mai savanți filosofi din timpul nostru, el făcu însemnate progrese sub conducerea sa, dar cu toate aceste părăsi modul de viață al dascălului său. Căci în loc că Ammonius fiind crescut în Religiunea creștină de părinți ce făceau profesiune de ea reluă pre aceea ce este autorizată de legi, îndată ce a câștigat ore-care cunoștință de filosofie, și

«fu capabil de a se conduce pre sine însuși; Origen fiind
«născut păgân, și fiind instruit în tinereța sa de științele
«Grecilor, el avu cutezarea de a renunța la religiunea sa,
«pentru a urma superstiția barbarilor. Cât pentru mora-
«vurile sale el a trăit că creștin, și contra dispozițiunei
«Legilor, iar cât pentru opiniunile sale, el amestecă fabule
«printre doctrina ce învață Grecii despre Natura lui Dum-
«neđețu. El citea neincetat pre Platon, Numenius, Crône,
«Appollofan, Longin, Moderat, Nicomach, și pre alți Pita-
«goricieni. El avea de asemenea foarte adeseori în mână
«cărțile lui Chérémon Stoicianul și ale lui Cornutus, unde
«învățând metoda de a explica alegoric doctrina cea mai
«secretă a vechilor filosofi, el o aplică la cărțile Jidovilor».
Iată ce ȳice Porfirie în a treia carte ce el a compus contra
creștinilor. Ceea ce el spune de suficiența și capacitatea
lui Origen este foarte adevărat. Inșă ceea ce adaoge despre
schimbarea sa, și de aceea a lui Ammonius este foarte
fals, și trebuie a ne mira cu atât mai puțin de acesta, că
este ca imposibil de a scrie contra adevărului Religiunei
nôstre, fără a spune neadevăruri. Origen fusese crescut
de părinții săi în Religiunea creștină, și a rămas tot-deuna
în ea. Cât pentru Ammonius, el de asemenea a conser-
vat până la cea mai de pre urmă resullare simțimintele
adevăratei filosofii, precum mărturisesc despre acesta ope-
rile ce a lăsat, și între altele, cartea ce compusese pentru
a arăta perfecta conformitate ce este, între doctrina lui
Moisi, și aceea a Mântuitorului. Iată ce aveam de ȳis atât
pentru a combate înșelătoriile lui Porfirie, cât și pentru
a arăta cât era de dibaciū Origen în științele profane. El
vorbește însuși de acest studiū în una din scrierile sale,
și se justifică contra acelor ce l' acusaū că aū pus prea
mult timp întru acesta. Iată vorbele sale: «Când m'am
«dedat cu totul la studiul cuvântului lui Dumneđețu, și
«reputația numelui meu se răspândise în lume, și ea a-
«trase în jurul meu un mare număr de eretici și de filo-
«sofi, am cređut că sunt dator de a mă informa exact
«atât de erorile ce unii aū inventat, cum și de progresul
«ce alții se laudă că aū făcut în căutarea adevărului. Am
«imitat în acest punct atât pre Panten, predecesorul meu,
«care a lucrat mult pentru a învăța sântele adevăruri a
«le Religiunei nôstre pre un mare număr de persône, și

«care era foarte dibaciū în filosofie, și în științele profane, «cât și pre Heraclas care acum este între Preoții Bisericii «de Alexandria, și pe care'l veduiū întâia dată în școla «unui profesor de filosofie, ce ascultase deja cinci ani, «mai nainte de a fi început eū a lua vre-o lecție. Și în «loc că până în acel timp, el purtase tot-déuna haīna «ordinară, el luă atunci haīna de filosof, ce a păstrat «tot-déuna de atunci, și rămase neconținut aplicat la ci- «tirea cărților de filosofie». Iată cu ce mod Origen se scusă că s'a ocupat cu studiul științelor profane. Pe când el, locuia în Alexandria, sosi acolo un soldat cu scrisori trimise de către Guvernatorul de Arabia către Dimitrie episcopul acestei cetăți, și către Guvernatorul de Egipt, prin care el 'i ruga de a 'l trimete, pentru ca să explice doctrina sa. Fiind deci trimis în Arabia, și făcând acolo aceia pentru care fusese trimis, se reîntorse la Alexandria, unde izbucnind un mare războiū mai târziu, el credu că nu era siguranța de a rămânea acolo, și nici chiar în Egipt, și veni de se aședă la Cesaria. De și nu era încă preot când sosi acolo, Episcopii 'l rugară de a predica și de a explica Sânta Scriptură, precum se pare din scrisorile ce Alexandru episcop de Ierusalim, și Theoclist episcop de Cesaria scriseră lui Dimitrie episcop de Alexandria, în care scrisori ei se justificau de acest fapt, ast-fel: «Cât pentru aceea ce ne dicitē că nu s'a auđit «nici odată ca un laic să fi predicat în prezența unui «episcop, noi ne mirăm că sunteți atât de departe de «adevăr. Căci toți acei ce sunt creduți capabili de a con- «tribui la înaintarea spirituală a credincioșilor, sunt rugați «de sântii episcopi de a predica poporului, precum Evelpie «fu rugat de Leon la Larandia, Paulin de Celsie la Iconia, «Theodor de Atticus la Sinnada. Este probabil că acesta «se observă în alte locuri, de și noi nu scim despre a- «cēsta nimic de sigur». Iată cu ce mod Origen era onorat încă din tinereța sa de episcopii depărtați. Inse Dimitrie scriindu'i pentru a 'l rechiema la Alexandria, și trimițând diaconi pentru a grăbi întorcerea sa, el se reîntorse la Alexandria și și reluă funcțiunile sale ordinare.

CAPITOLUL XX

Scriitorii renumiți din acel timp.

Era în acel timp mulțime de clerici foarte renumiți prin

eminența doctriinii lor, a căror scrisori s'au conservat în Biblioteca ce a făcut Alexandru episcop de Ierusalim în această cetate, din care noi am estras materia principală a Istoriei noastre. Berylle episcop de Bostra în Arabia, a fost unul din cei mai iluștri. El ni-a lăsat afară de scrisorile sale mai multe opere însemnate. Ipolit episcop al unui alte cetăți ni-a lăsat de asemenea mai multe. Avem încă o conferință ce Caius, om foarte eloquent avu la Roma în timpul lui Zeferin contra lui Proclus apărătorul ereșiei catafrigenilor, în care combătând temeritatea ce aveau ei de a produce cărți apocrife, el face catalogul epistolilor lui Pavel, și nu numără de cât trei-spre-zece fără a cuprinde și pre aceia către Ebrei, pe cari unii din Romanii nu cred încă până astă-dzi a fi de la acest Apostol (an. 217).

CAPITOLUL XXI.

Episcopii din acel timp. (Anul 219).

Antonin domnind șapte ani și jumătate, Macrin îi urmă. Acest Macrin ne domnind de cât un an, un alt Antonin luă guvernământul Imperiului. În primul an al domniei sale, Zeferin muri, după ce a stat opt-spre-zece ani pe scaunul Bisericii de Roma. Calist îi urmă și netrăind de cât cinci ani, avu pre Urban de succesori (an. 222). Antonin ne posedând de cât patru ani suverana putere, Alexandru se urcă pe tronul Imperiului. Așclepiad episcop de Antiochia murind sub domnia sa, Filet fu însărcinat cu conducerea acestei Biserici. Mammea, muma Impăratului Alexandru, principesă de o pietate rară, auzind vorbinduse de Origen, a cărui reputație era foarte mare atuncea, dori de a-l cunoște, și de a profita de profunda cunoștință ce câștigase de sânta Scriptură. El stătu cât-va timp la ea, și după ce îi a explicat sântele adevăruri a credinței noastre, unde gloria lui Dumnezeu strălucește cu lumină, se întorse la Alexandria, și acolo se ocupă cu funcțiunea sa ordinară de a instrui pre Catecumeni.

CAPITOLUL XXII

Operile lui Ipolit.

Ipolit compuse în acel timp mai multe opere, și între-

alte, una atingătoare de sărbătorea Paștelor, unde face o tablă pentru șese-spre-zece ani. Calculul timpurilor ce el face, merge până la primul an al domniei Impăratului Alexandru. Cele-l'alte opere ce ne rămân de la el sunt: un comentariu asupra creațiunii de șase zile; un altul asupra aceia ce urmădește imediat creațiunea; o carte contra lui Marcion; o explicație a cântării cântărilor; un comentariu asupra câtor-va capitole din Ezechiel; o carte atingătoare de sărbătorea Paștelor; combaterea generală a eresurilor, și alte ore-care opere ce sunt în mâinile a totă lumea.

CAPITOLUL XXIII.

In ce mod se aplică Origen a scrie asupra sântei Scripturii, și cum fu ridicat la Sacerdociu.

Origen începu în acel timp a compune comentariul asupra Scripturii, după stăruința lui Ambrosie, carele ne mulțumit de a'l îndemna a întreprinde această lucrare, 'I procură în deajuns tot ce era necesar pentru a o susține. El avea mai mult de șapte oameni, cari scrieau sub dictarea lui rënd pe rënd. Avea cel mai puțin tot alăția oameni, cari făceau copii, afară de o mulțime de fete, care scrieau foarte bine. Ambrosie contribuea cu generositate la cheltuélă, și stimula ardorea cu care Origen se sârguea la un plan atât de laudabil. În acel timp Pontian succedă lui Urban, care condusese opt ani Biserica de Roma, și Zeferin lui Filet episcop de Antiochia. Origen fiind atunci obligat de a face o călătorie în Achaie, pentru afacerile Bisericii, trecând prin Palestina, el priimi la Cesaria chirotonia de Preot prin punerea mâinilor Episcopilor din acele țeri. Am vorbit mai pre larg în a doua carte despre apărarea turburărilor ce născu chirotonia sa, și despre aplicarea neobosită cu care el lucra la explicarea cărților sacre.

CAPITOLUL XXIV.

Cărțile ce a compus Origen în Alexandria.

Se cuvine de a aminti că el compuse în Alexandria cele cinci prime cărți din comentarul său asupra sântu-

lui Ión, dupre cum o mărturisește el însuși în a șasea. Nu ne mai rămâne acum de cât două-zeci și două cărți din toate acele ce el compusese asupra acestei Evangelii. În a noua carte din două-spre-zece, ce a compus asupra Geneșii, el asigură că a isprăvit pre cele opt prime în Alexandria, precum și comentariile asupra celor două-zeci și cinci primii Psalmi, și asupra plângerii lui Ieremia, din care nu mai sunt de cât cinci cărți ce s'aũ conservat până în timpul nostru. El vorbește acolo de două cărți ce el făcuse despre înviere. Afară de aceste compuse, la Alexandria, două cărți de principii, și zece de tapiserii, cum se pare din însemnările scrise din mâna sa.

CAPITOLUL XXV.

În ce mod el compune catalogul cărților vechiului și noului Testament.

Explicând primul Psalm, el face ast-fel catalogul cărților vechiului Testament: «Trebue a se ști că sunt două-zeci și două
«de cărți a vechiulul Testament, care este același număr cu
«numărul literilor limbei ebraice. Și apoi adaoge: Iată cele
«două-zeci și două de cărți după Ebrei. Întâia este a-
«ceea ce noi numim Geneza, și pre care Ebreii numesc
«Bereșit a primului cuvânt, care însemnează la început.
«A doua este Exodul (Eșirea) pre care Ebreii numesc Vel-
«lesmoth, adică, aici sunt numele. A treia este Leviții, pe
«care Ebreii numesc Vaicra, adică, el este chemat. A pa-
«tra este Numerile, ce Ebreii numesc Hammisphecodim.
«A cincea este Deuteronomul, pe care Ebreii numesc Elle-
«habdabarim, adică, iată cuvintele. A șasea Iisus fiul lui
«Navi, în Ebrește, Jehosue bennun. A șeptea Judecătorii
«și Ruth, care între Jidovi, este cuprins într'un singur
«volum, și numit Sophelim. A opta este întâia și a doua
«carte a Impăraților cuprinsă într'un volum, ce ei numesc
«Samuël, adică, chemat de Dumneșeu. A noua este a
«treia și a patra a Impăraților, pe care și ei le-aũ cuprins
«într'un volum, și numit Vommelech David, adică Impê-
«rat David. A zecea este întâia și a doua a Paralipome-
«nou, pe care le-aũ pus încă într'un volum, și numit Ha-
«jamin, adică cuvintele dîlelor. A unũ-spre-zecea este prima

alte, una atingătoare de sărbătorea Paștelor, unde face o tablă pentru sесе-spre-dece ani. Calculul timpurilor ce el face, merge până la primul an al domniei Impăratului Alexandru. Cele-l'alte opere ce ne rămân de la el sunt: un comentariu asupra creațiunii de șase zile; un altul asupra aceia ce urmădește imediat creațiunea; o carte contra lui Marcion; o explicație a cântării cântărilor; un comentariu asupra câtor-va capitole din Ezechiel; o carte atingătoare de sărbătorea Paștelor; combaterea generală a eresurilor, și alte ore-care opere ce sunt în mâinile a totă lumea.

CAPITOLUL XXIII.

In ce mod se aplică Origen a scrie asupra sântei Scripturii, și cum fu ridicat la Sacerdociu.

Origen începu în acel timp a compune comentariii asupra Scripturii, după stăruința lui Ambrosie, carele ne mulțumit de a'l îndemna a întreprinde această lucrare, 'i procură în deajuns tot ce era necesar pentru a o susține. El avea mai mult de șapte oameni, cari scrieau sub dictarea lui rënd pe rënd. Avea cel mai puțin tot atâția oameni, cari făceau copii, afară de o mulțime de fete, care scrieau foarte bine. Ambrosie contribuea cu generositate la cheltuelă, și stimula ardorea cu care Origen se sârguea la un plan atât de laudabil. În acel timp Pontian succedă lui Urban, care condusesese opt ani Biserica de Roma, și Zeferin lui Filet episcop de Antiochia. Origen fiind atunci obligat de a face o călătorie în Achaie, pentru afacerile Bisericii, trecând prin Palestina, el priimi la Cesia chirotonia de Preot prin punerea mâinilor Episcopilor din acele țeri. Am vorbit mai pre larg în a doua carte despre apărarea turburărilor ce născu chirotonia sa, și despre aplicarea neobosită cu care el lucra la explicarea cărților sacre.

CAPITOLUL XXIV.

Cărțile ce a compus Origen în Alexandria.

Se cuvine de a aminti că el compuse în Alexandria cele cinci prime cărți din comentarul său asupra sântu-

lui Ión, dupre cum o mărturisește el însuși în a șasea. Nu ne mai rămâne acum de cât două-zeci și două cărți din toate acele ce el compusese asupra acestei Evangelii. În a noua carte din două-spre-zece, ce a compus asupra Genezii, el asigură că a isprăvit pre cele opt prime în Alexandria, precum și comentariile asupra celor două-zeci și cinci primii Psalmi, și asupra plângerii lui Ieremia, din care nu mai sunt de cât cinci cărți ce s'au conservat până în timpul nostru. El vorbește acolo de două cărți ce el făcuse despre înviere. Afară de aceste compuse, la Alexandria, două cărți de principiu, și zece de tapiserii, cum se pare din însemnările scrise din mâna sa.

CAPITOLUL XXV.

In ce mod el compune catalogul cărților vechiului și noului Testament.

Explicând primul Psalm, el face astfel catalogul cărților vechiului Testament: «Trebue a se ști că sunt două-zeci și două «de cărți a vechiului Testament, care este același număr cu «numărul literilor limbei ebraice. Și apoi adaoge: Iată cele «două-zeci și două de cărți dupre Ebrei. Întâia este a- «ceea ce noi numim Genesa, și pre care Ebreii numesc «Bereșit a primului cuvânt, care însemnează la început. «A doua este Exodul (Eșirea) pre care Ebreii numesc Vel- «lesmoth, adică, aici sunt numele. A treia este Leviții, pe «care Ebreii numesc Vaicra, adică, el este chemat. A pa- «tra este Numerile, ce Ebreii numesc Hammisphecodim. «A cincea este Deuteronomul, pe care Ebreii numesc Elle- «habdabarim, adică, iată cuvintele. A șasea Iisus fiul lui «Navi, în Ebrește, Jehosue bennun. A șeptea Judecătorii «și Ruth, care între Jidovi, este cuprins într'un singur «volum, și numit Sophetim. A opta este întâia și a doua «carte a Impăraților cuprinsă într'un volum, ce ei numesc «Samuël, adică, chemat de Dumnezeu. A noua este a «treia și a patra a Impăraților, pe care și ei le-au cuprins «într'un volum, și numit Vommelech David, adică Impé- «rat David. A zecea este întâia și a doua a Paralipome- «non, pe care le-au pus încă într'un volum, și numit Ha- «jamin, adică cuvintele Țilelor. A unu-spre-zecea este prima

«și a doua a lui Esdra, ce nu fac de cât un volum la Jidovi și
«care este numit Esra adică, ajutor. A douăspre-decea este
«cartea Psalmilor în ebrește Sepher Tehilim. A trei-spre-
«decea Proverbiile lui Solomon, în ebrește Misloth. A patru-
«spre-decea Eclesiastul, în ebreeste Cocheleth. A cinci-
«spre-decea Cântarea Cântărilor, în ebrește Sirhasirin. A
«șase-spre-decea Isaia, în ebrește Iesaie. A șapte-spre-decea
«Ieremie cu Lamentațiile și scrisoarea ce sunt la el într'un
«volum, și pe care 'l numesc Irmia. A opt-spre-decea este
«Daniil, ce ebreii îl numesc cu același nume. A nouă-
«spre-decea este Ezechiel, pre care ebreii numesc Ieczehel.
«A două-decea este Iob, căruia ebreii nu l-au dat alt nume.
«A două-deci și una este Ester, pre care ebreii numesc
«tot ast-fel).

«Afară de Catalogul tuturor acestor cărți, sunt acele
«a Macabeilor, care au de titlu Sarbet, Sarbanel».

Iată ce scrie Origen în cartea ce am citat: «In primul
«din Comentariile sale asupra Sântului Mateu, el nu re-
«cunoște de cât patru Evangeliu conform Catalogului pri-
«mit și aprobat în Biserică. Am aflat, dice el, din tradiți-
«une, că biserica ce este răspândită în totă lumea, nu pri-
«mește de cât patru Evangeliu. Cea dintăiu fu scrisă în E-
«brește în favoarea Jidovilor, convertiți la credință de Ma-
«teu, carele fiind mai întâiu vameș, și primitor de im-
«posite, fu pe urmă Apostol al lui Iisus Christos. A doua
«este aceea a lui Marcu, carele o scrisă duple cum o
«predicase Petru. Și pentru acesta Petru 'l recunoște de
«fiul său la finele Epistoliei sale Catolică, prin aceste
«cuvinte: *Inchină-se vouă Biserică din Babilon cea*
«*împreună alésă, și Marcu fiul meu.* (Prima Epis-
«tolie cap. 5).

«A treia Evangelie este aceea a lui Luca, ce fu scrisă
«în favoarea Gintelor, și aprobată de Pavel. Cea de pe urmă
«este aceea a lui Ión.

«In a cincea carte a Comentariilor sale asupra acestei
«după urmă Evangelie, el vorbește ast-fel de Epistoliile
«Apostolilor. Pavel, pre care Domnul 'l-a făcut demn mi-
«nistrul al noului Testament, nu duple literă, ci duple
«spirit, carele a predicat Evangelia de la Ierusalim până
«la Iliria, n'a scris la toate Bisericile pe care le-a învê-
«țat, și n'a scris de cât în puține cuvinte la acelea cărora
«a scris.

«Petru pe care Biserica lui Iisus-Christos, pe care por-
«țile iadului nu o vor birui, este sprijinită ca pe temelie
«sa, n'a lăsat de cât o scrisoare care este în general pri-
«mită. Să mărturisim, dacă voiți, că aș o adoua, despre
«care totuși nu totă lumea este de acord. Ce vom dice
«de acela, care a avut onórea de a se rezema pe sinul
«Domnului? El n'a scris de cât o Evanghelie, deși mă-
«rturisește că ar fi putut scrie mai multe cărți de cât n'ar
«fi încăput în totă lumea, și Apocalipsul său.

Insă i s'a fost poruncit de a păzi tăcerea și de a nu face
să se audă vocea a șapte tunete. El a scris și o Epis-
tolie foarte scurtă. Să fiu de acord, dacă voiți, că a scris
încă alte două. Insă nu recunoște totă lumea ca să fie
de el. De abia amândouă împreună aș o sută de rînduri.
In fine iată judecata ce dă el de Epistolia către Ebrei în
Omiliile ce a făcut despre acésta. El dice că ea nu are
decadența de stil, ce Apostolul recunoște însuși că el are,
și că ea este scrisă cu o mare eleganță, osebit că ea
conține sentințe foarte înalte, și care nu sunt întru ni-
mic inferioare acelor ce se găsesc în Epistolile care sunt
în adevăr de Pavel; despre care toți cei ce vor citi epis-
tolile Apostolilor cu óre-care atențiune, vor rămânea lesne
de acord. După ce aș spus alte lucruri ce le las, iată ce
adaoge: » Cât pentru mine, eu cred că sensul și cugetă-
«rile sunt ale apostolului, dar că alegerea și dispoziția
«termenilor, sunt de un altul, carele a vroit a întinde și
» a explica ceia ce învățase de la dascălul său. Pentru a-
«césta Bisericile care țin, că este de Pavel nu trebuesc a
«fi blamate de acésta, pentru că bătrânii n'aș spus fără
«temeiū că ea era de dēnsul. Eū cred totuși că numai
«Dumnezeū știe cine este adevăratul autor. Unii din scri-
«itorii, a căroră Opere aș ajuns până la noi, o atribue lui
«Climent episcop de Roma, și alții lui Luca, care a scris
«Evangelia și faptele apostolilor.

CAPITOLUL XXVI.

*Despre modul în care Heraclas fu făcut episcop
de Alexandria.*

In al decelea an al domniei Impăratului Alexandru,
Origen plecând din Alexandria pentru a merge la Cesaria

lăsă lui Heraclas grija de a instrui pre catecumenii. Dimitrie murind după ce a stat timp de patru-zeci și trei de ani pe scaunul acestei cetăți, Heraclas 'i succedă. Firmilian era în acelaș timp episcop de Cesaria Capadocia.

CAPITOLUL XXVII.

In ce mod Origen fu considerat de către mai mulți Episcopi.

El avea o opinie atât de înaltă de meritul lui Origen, în cât 'l invită de a veni la Biserica sa pentru binele spiritual al popoarelor sale, și merse el însuși la densusul până în Iudeea, pentru a profita de luminile sale, și de doctrina sa. Alexandru episcop de Ierusalim și Teoctist episcop de Cesaria în Palestina, considerându' amândouă ca pre dascălul lor, 'i permisă de a explica Sânta Scriptură, și de a predica cuvântul lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XXVIII.

Persecuție ridicată contra Bisericii sub domnia lui Maximin.

Împăratul Alexandru fiind ucis în al trei-spre-zecelea an al domniei sale Maximin 'i succedă. Ura (an 238), de care el era înșulețit contra familii lui Alexandru, unde erau mai multe persoane ce făceau profesiune de religieuna Creștină, 'l împinse a porunci de a executa la mörte pre toți păstorii bisericii. În acel timp Origen compuse o carte despre martir, și o adresă lui Ambrosie și lui Proctet preot din Cesaria, cari amândouă fuseseră în mari primejdii, și câștigase multă glorie în timpul acestei persecuțiuni. Ea fu liniștită curând după aceea, ne domnind Maximin de cât trei ani. Origen vorbește încă despre aceasta în a două-zeci și una carte din comentariile sale asupra Evangheliei sântului Ión și în scrisorile sale.

CAPITOLUL XXIX.

In ce mod Fabian fu ales prin ordinul lui Dumneđeũ episcop de Roma.

Gordian succedând lui Maximin la imperiũ, Pontian, dupě ce a condus șase ani biserica de Roma, muri, și avu pre Anteros de succesor. Anteros murind el însuși dupě o lună, Fabian fu ales spre a' l succeda. Se țiee cã venind de la țarã la Roma cu ore-cari din amicil sãi, el fu pus din ordinul secret al lui Dumneđeũ, contra așteptãrii a tãtã lumea, pe scaunul acestei Biserici. Cãci credincioși adunãndu-se pentru a face alegerea, și mai mulți aruncãnd deja ochil asupra ore cãror persone considerabile prin nobleța lor, fãrã ca nimeni sã cugete cãt de puțin la Fabian, o porumbiã, sub figura cãreia sãntul Duh se pogorãse odinãrã, apãru de odatã și se opri pre el. Poporul mișcat de acest spectacol, și împins de duhul lui Dumneđeũ, strigarã de odatã tãtã într'un glas, cã el era vrednic de a ocupa scaunul vacant, și' l luã pentru a' l pune pe el. Zebin episcop de Antiochia, murind în acelaș timp, Vavila 'i succedã. Heraclas, fiind ridicat dupre cum am spus, pe scaunul Bisericii de Alexandria dupě mörtea lui Dimitrie, care' l ocupase patru-deci și trei de ani, Dionisie, discipolul lui Origen, fu ales pentru a instrui pre catecumeni.

CAPITOLUL XXX.

Discipolii lui Origen

Pe cãnd Origen continua a învãța la Cesaria sãntele adevãruri ale religiunii nãstre, mai mulți nu numai din țarã, ci și din provinciil mai depãrtate, veneãu cu mulțimea pentru a învãța doctrina sa. Ceil doi mai însemnați furã Theodor, care se chema și Grigorie, și care fu unul din ceil mai celebri episcopi din timpul nostru, și Athenodor iratele sãu. Origen recunoscẽnd cã ei erãu cam prea legați de studiul doctrinil Grecilor și al Romanilor, se sili de a le inspira iubirea unei filosofii mai înãltã, și de a' l îndemna la citirea sãntelor litere. Ascul-

tându'l timp de cinci ani el făcură atât de mari progrese sub conducerea sa, în cât fură considerați demni de a fi făcuți episcopi a două biserici din Pont, deși erau încă foarte tineri.

CAPITOLUL XXXI.

Despre Africanus.

Africanus autorul cărților întitulate Cestele, fu foarte renumit în acel timp. Există o scrisore de la el către Origen, în care se îndoește de adevărul istoriei Susanni, spusă de Daniil, și la care Origen a făcut un răspuns foarte pe larg. Sunt iarăși de dânsul cinci cărți de Chronologie, care e o operă foarte exactă și foarte desăvârșită în care el mărturisește că a mers la Alexandria, unde fusese atras prin reputația lui Heraclas, care fu ridicat prin rarul său merit după cum am vădut, pe scaunul Bisericei acestei Celăți. Se allă încă o scrisore de Africanus către Aristide, atingătoare de modurile diferite, cu care Marcu și Luca spun genealogia Mântuitorului, și unde el le acordă împreună prin o tradițiune ce o învășase de la cei vechi, și pe care am înserat'o în prima carte a acestei Istorii.

CAPITOLUL XXXII.

Cărțile compuse de Origen în Cesareia, Cetate din Palestina.

Origen compuse în acel timp Comentariile sale asupra lui Isaia, și asupra lui Ezechiil. Avem trei-șeci de volume asupra a trei părți din Isaia până la vedenia fiarelor cu patru picioare în pustie. Avem două-șeci și cinci asupra lui Ezechiil, care este tot ce a scris asupra acestuî Prooc. El le-a isprăvit la Atena, unde a început Comentarul său asupra Cântării Cântărilor, și unde făcu pre cele cinci dintăiū cărți, isprăvind pe urmă pre cele-l-alte cinci la Cesareia. N'ași putea face aici un catalog exact de Operile sale. Ar trebui să întreprind pentru acêsta o scriere înadins. Am făcut'o chiar deja în viața lui Pamfilie, Preot și martir, unde pentru a arêta ardôrea cu care el se aplica

la studiul Sântei Scripturi, am vorbit de operele atât ale lui Origen, cum și ale altor Autori bisericești, pe care le cercetase cu o îngrijire extraordinară. Cei ce vor dori să știe tot ce a scris Origen, vor putea afla prin citirea acestei scrieri.

CAPITOLUL XXXIII.

Rătăcirea lui Berille.

Berille Episcop de Bostra în Arabia, de care am vorbit mai înainte, se depărtă de adevărul Bisericii, pentru a urma o doctrină streină. El avu îndrăsneala de a spune că Invățătorul și Domnul nostru n'avea înainte de întruparea sa divinitatea, și că el nu subsista de cât prin divinitatea părintelui său. Mai mulți Episcopi întreprinzând de a'l combate, Origen fu rugat de a convorbi cu dânsul și el o făcu cu multă delicateță și blândețe, pentru a recunoște simțimintele sale. Când a descoperit rătăcirile sale, el 'l făcu a le vedea atât de lămurit, în cât 'l readuse foarte ușor pe calea adevărului. Avem încă astăzi în mâinile noastre scrierile lui Berille, și actele Sinodelor, ce au fost adunate contra lui, cu argumentele de care se servi Origen pentru a'l combate. Las la o parte aici multe lucruri, ce ne-a lăsat bătrânii despre acest celebru Scriitor, pentru că socot că ele nu servesc subiectului nostru. Cei ce vor vroi să fie informați despre acestea, le vor putea vedea în apologia, ce prea fericitul martir Pamfilie a făcut pentru apărarea sa și la care am contribuit cu ceva pentru a risipi nedreptatea acusatorilor săi.

CAPITOLUL XXXIV.

Despre Impăratul Filip (an. 244).

Impăratul Gordian murind după ce a domnit șese ani, Filip 'i succedă cu fiul său cu același nume. Se dice, că acest Principe fiind Chreștin, vroi a asista cu poporul la rugăciunile ce se făceau în Biserică în ajunul sărbătorii Paștelor, dar că episcopul nu vroi a'l-o permite până ce nu'și va mărturisi păcatele sale, și până ce va fi pus în rëndul penitenților. Episcopul care știea că el era culpabil

de mai multe crime, nu s'a sfiit de a lucra ast-fel. Se ice de asemenea, că Impratul se supuse cu umilina la ordinele sale, i ară prin faptele sale, ct era de atins de frica lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XXXV.

Despre Dionisie episcop de Alexandria.

In al treilea an al domniei sale, Heraclas episcop de Alexandria murind, după ce a ocupat timp de ase-spreece ani scaunul acestei biserici, Dionisie fu ales spre a'l ocupa după el (an 246).

CAPITOLUL XXXVI.

Despre alte Opere ale lui Origen.

Fiind-că religiunea ntr cretea atunci din i in i, i biserica se bucura de o profundă pace, Origen care avea mai mult de ase decii de ani, i care cstligase prin un lung exerciiu, o minunată facilitate de a vorbi, permise ca să se scrie omeliile sale, ceia ce nu vroise nici odată să facă mai inainte. El compuse in acel timp opt cri pentru a combate cartea ce facuse Celsie filosoful epicurian contra religiunii nstre. Compuse incă dou decii i cinci de cri asupra Evangheliei sntului Mathei, i o explicaie acelor doui-spreece Proroci, din care nu ni-au rămas de ct dou decii i cinci de cri. Există o scrisore de el către Impratul Filip, o alta ctr Imprateasa Severa femea sa, i mai multe către diferite persoane, pe care le-am adunat intr'o singură carte, de tm să nu se risipc. Alar de acestea el a scris un mare număr ctr Fabian episcop de Roma, i către ali episcopi pentru a le arăta curtenia credinii sale. Am vorbit forțe pe larg de tte acestea in a asea carte a Apologiei sale.

CAPITOLUL XXXVII.

Diferendul iscat intre Arabi

Unii publicară in același timp in Arabia, o doctrină cu totul contrară adevrului, icnd că sufletul mre cu tru-

pul, și că va învia împreună cu el. Un Sinod fiind adunat asupra acestei chestiuni, și Origen fiind chemat acolo, el vorbi cu atâta pulere contra autorilor acestei erori, încât îi sili de a'și schimba părerea.

CAPITOLUL XXXVIII.

Eresia Helcesaiților

Se ridică încă atunci o altă eresie, adică aceea a Helcesaiților. Dar se vădu sfârșindu-se mai în același moment când se vădu născându-se. Origen vorbește despre acesta în acești termeni, în Omilia asupra Psalmului opt-deci și doi. «A venit un altul de curând, care a avut foarte bună «opiniune de el însuși, și care a crezut că poate apăra «nepietatea Helcesaiților, ce s'aū ridicat contra Bisericii. «Vē voiū descoperi erorea ei ca nu cum-va să vē lăsați «a cădea în ea fără a o cunoște.

«Acel din această sectă resping mai multe cărți din «Scriptură, cu toate acestea ei se servesc de ore care «pasage trase atât din vechiul Testament cât și din E-«vangeliū. Cât pentru Pavel ei nu primesc nici una din «Epistolile sale.

Ei dic că este o acțiune indiferentă de a renunța la credință, și că într'o ocaziune silită, un om înțelept va renunța din gură, de și nu renunță din inimă. Ei presintă o carte ce pretind a fi pogorată din cer, și asigură că cine va crede ceia ce conține ea, va primi ertarea păcatelor într'un alt mod dupre cum a dat'o Iisus Christos

CAPITOLUL XXXIX

Persecuțiunea ridicată contra Bisericii de către Decie; relele ce suferi Origen (an 250).

Filip nedomnind de cât șapte ani, Decie persecută Biserica din ură pentru dēnsul. Fabian suferind martirul la Roma în timpul acestei persecuțiuni, Cornilie fu ales spre a împlini locul său. Alexandru Episcop, de Ierusalim, fiind adus a doua oră înaintea tribunalului Judecătorilor

și făcându-se foarte celebru prin fermitatea cu care el susținu în prezența lor adevărul Religiei noastre, fu aruncat în temniță la Cesareia unde și muri. Mazabon îi succedă. Vavila Episcop de Antiochia murind de asemenea în temniță după ce a mărturisit cu îndrăznelă credința, Fabius fu însărcinat după el cu conducerea acestei Biserici. Origen a făcut în scrisorile sale o istorisire pe atât de exactă pre cât și sinceră, de toate intrigile ce puse în mișcare turbarea demonului contra sa în timpul acestei persecuțiuni, de temnița unde a fost închis, de lanțurile cu care fu încărcat, de bulucii unde îi puse piciorole, de cruzimea cu care i le strânse până la a patra gaură, de amenințările ce i se făcu de a 'l arde de viu, de alte munci ce Judecătorul îl făcu a suferi fără a vroi totuși ca el să mōră prin violența lor, și de discursurile ce făcu atunci pentru mângăerea Credincioșilor.

CAPITOLUL XL.

Despre aceia ce se întemplă în timpul acestei persecuțiuni lui Dionisie episcop de Alexandria.

Dionisie episcop de Alexandria istorisește ast-fel, într'o scrisore contra lui German, ceia ce i se întemplă: «Vorbesc ca înaintea lui Dumnezeu, și el știe că spun adevărul, și că eu n'am fugit de sine singur, ci din porunca sa. Edictul persecuțiunii fiind publicat de către Decie, Sabin trimise pre Frumentarius ca să mă caute. Eu 'l așteptaiū patru zile în casa mea, în timpul căroră el mă căuta la țară, pe drumurile și trecerea rîurilor unde credea că eram ascuns, sau că trebuia să vin. El avea ca o legătură pe ochi, care'l împedea de a găsi casa mea, unde el nu putea crede că ași fi, de ore-ce persecuțiunea era ridicată contra mea. Dumnezeu poruncindu'mi de a mă retrage după a patra zi, și pregătindu mă de drum contra așteptărei a tōtă lumea, plecai cu servitorul meu și mai mulți din frații noștrii. Fără îndoială fui condus din un ordin particular al Providenței pentru că mai pe urmă nu fui nefolositor unora. El istorisește apoi în acești termiņi, ceia ce i se întamplă după retragerea sa. Către sēră fusei prins de soldați im-

«preună cu acei ce erau cu mine, și dus la Taposiris.
«Dumnezeu permise că Thimoteiū nu se găsi atunci cu
«noi, și nu fu arestat. Când se reîntorse acasă, nu ne
«mai găsi acolo, și nu găsi de cât soldați cari o păziau.
«Puțin mai pe urmă, el adaogă. Voiți represinta întru
«adevăr ordinea admirabilă a purtării de grije a lui Dum-
«nezeu asupra noastră. Pe când Timoteiū fugea foarte tur-
«burat, și ca afară de sine, se întilni cu un păgân, care'l
«întrebă pentru ce fugea ast-fel. Acest păgân ce mergea
«atuncea la o nuntă, intră în sala unde se făcea ospē-
«țul tōtă nōptea, dupre obiceiul țarei, și istorisind nun-
«tașilor ceia ce aflase, ei alergară îndată la noi, scoțēnd
«mari strigāte. Soldații ce ne păzeau, avēnd frică și fu-
«gind, ei ne găsiră culcați pe paturile nōstre. Dumnezeu
«'mī este martor, că în momentul ce'l vēdūiū, am cre-
«dūt că erau tâlhari, și fiind culcat cu o simplă cămașă
«de pânză, le presintaiū restul hainelor mele. Inșă în loc
«de a le lua, ei 'mī porunciră de a mă scula în grabă
«și de a pleca. Recunoscēnd atunci motivul pentru care
«ei veniseră, început a'l ruga de a se retrage, saū, dacă
«ar vroi să mă îndatorēscă, să prevină datoria soldaților,
«și să'mī tae capul. Pe când 'i conjuram ast-fel, cu mari
«strigări, dupre cum știū cei împreună cu mine la su-
«ferințele mele, ei mă siliră de a mă scula. In loc de
«a'l asculta, mă aruncă îndărāt. Inșă ei mă luară de
«picōre și de mâini și mă tārāră. Caius, Faust, Petru și
«Pavel mă urmară, și fură martori la tōte acestea. Apu-
«cându-mē ei mă duseră afară din acēstă mică cetate, și
«mē puseră pe un asin.

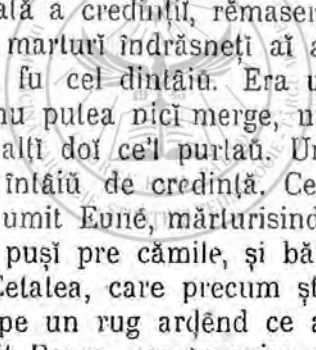
CAPITOLUL XLI.

Despre acei ce aū suferit martirul la Alexandria.

Iată ce spune de sine-însuși Dionisie episcopul de A-
lexandria. Inșă în scrisōrea către Fabius episcopul de
Antiochia, el vorbește ast-fel despre acei ce aū suferit
martirul la Aexandria:

«N'a fost Edictul Impēratului Decie, care a ridicat per-
«secuțiunea contra nōstră. Ea începuse cu un an mai:

«înainte. Un poet a fost care a ridicat în contra noastră
«poporul, și care l făcu a apăra vechia superstiție, ce cređu
«a nu o putea mai bine apăra de cât vërsând sângele
«nostru. Ei prinseră mai întâi pe un bătrân numit Ma-
«tras, pe care l siliră a huli. Inșă, pentru că el n'a voit
«a face acesta, ei îl bătură cu lovituri de. bâte, 'i îm-
«punseră fața cu trestii ascuțite, și l uciseră cu pietre
«într'o mahala. Ei duseră apoi pre o femeie credincioasă
«numită Quinta, la templul Idolului lor, și o siliră de a
«se închina lui. Când ea a refusat cu desgust și cu gróză,
«ei o legară de picioare, o târără pe pietre și pe bolovanii
«prin tótlă cetatea, și o bătură cu biciul preste tot tru-
«pul până la mahala unde o uciseră cu pietre. Apoi in-
«trară cu mulțimea în casele Creștinilor, 'i smulseră cu
«violență, 'i târără afară, 'i despuiară, jefuiră cele mai
«bune din mobilile lor, arseră pre acele ce nu erau de
«nici o valóre, cu aceeași libertate ca și cum cela-
«tea ar fi fost expusă la jaf. Frații noștri se retraseră
«cu tóte acestea, și vedeau prădându-li-se averea lor
«cu aceeași bucurie ca aceea de care vorbește Pavel.
«Numai unul a fost, pre cât știu, carele cădu în mâi-
«nele lor și se lepădă de credință. Ei luară atunci pre
«Apolonia cea admirabilă Fectórá, și îi sdrobiră dinții
«prin violența loviturilor ce i dădură în obraz. Apoi aprin-
«seră un foc mare în afară de cetate, și o amenințară
«de a o arunca în foc de nu va huli împreună cu dënșii.
«Scusându-se de acesta, și fiind lăsată în libertate, ea se
«aruncă singură pre sine în foc, unde îndată fu consu-
«mată. Ei găsiră pre Serapion în casa sa, l munciră cu
«cele mai crude chinuri, 'i sdrobiră trupul și în sine l
«prăpăstuiră. Noi nu îndrăsném a merge nici ziua nici
«nóptea pe strade, nici în piețele publice, pentru că tot
«poporul striga, că cine va refusa de a huli, va fi ars de
«viu. Acéstă persecuțiune durând fórté mult timp, ea fu
«urmată de o rebeliune, și de un răsboiú civil, prin care
«acei ce ne combătuse cu atâta furie se armară contra
«lor-înșile. Atunci am respirat puțin. Inșă liniștea fu curënd
«schimbată în furtună. Edictul fiind publicat contra nós-
«tră, vëdurăm lucruri vrednice de mirare ce a pređis
«Domnul, și capabile, de ar fi cu putință, de a amăgi până
«și pre cei aleși însuși. Terórea fu extremă. Mai mulți

«din cei mai cu vadă înaintară cu frică. Cei ce aveau
«serviciul publice se arătară de obicei pentru a le exercita.
«Cei-l-alți fură tratați cu sila de către acel ce-i cunoș-
«leau de a fi Chreștini. Unii erau palidi și tremurândi,
«ca cum ar fi mers nu pentru a jertfi Idolilor, ci pentru
«a fi jertfiți ei înșiși; ast-fel că poporul își bătea joc că
«ei n'aveau curagiul, nici de a sacrifica, nici de a muri.
«Alții înaintară cu îndrăsnelă către Altar, și asigurară că
«n'au fost nici odată Chreștini. Ei erau din numărul a-
«cela de care Mântuitorul a dis, că e foarte cu greu să
«se mântuiască. Restul se punea de partea unora sau
«altora, de care am vorbit, sau căuta să fugă, și unii
«din acești din urmă fură prinși. Au fost dintre ei cari
«după ce au rămas mai multe zile în temniță, se lepă-
«dară de credință, mai înainte de a fi duși înaintea Ju-
«decătorilor. Alții după ce au suportat chinurile cu ore care
«statornicie, fură slăbiți prin amenințările celor ce le pre-
«gătea. Prea fericitul stâlp al Domnului, cei rezemase pe
«temelia nemișcală a credinții, rămaseră fermi, și nestră-
«mutați, și fură marturi îndrăzneți ai adevărului Impără-
«ției sale. Iulian fu cel dintâiu. Era un om bolnav de
«podagră, care nu putea nici merge, nici sta pe picior.
«El fu adus cu alți doi ce-l purtau. Unul din acei doi,
«se lepădă mai întâiu de credință. Cel-l-alt numit Cro-
«nion, și supra numit Euné, mărturisind pre Iisus Christos
«cu Iulian, fură puși pe cămile, și bătuți cu biciul de-a
«lungul a totă Cetatea, care precum știți este foarte mare
«și în fine arși pe un rug ardând ce aprinsese poporul.
«Un soldat numit Besas, care servise a-i conduce la su-
«pliciu, și care alungase pre acei ce-i insultau cu ocări,
«fu dus înaintea Judecătorilor în strigătele confuze ale mul-
«țimei, ce se ridica contra lui. Luptând ca un viteaz
«atlet, pentru apărarea causei Domnului și se tăie capul.
«Un altul născut din Africa, numit Macarie, adică fericit,
«și care era în adevăr fericit, pentru că avea harul lui
«Dumnezeu, nefiind mișcat de tot ce-i disese Judecă-
«torul, pentru a-l face să se lepede de credință, fu ars
«de viu. După acesta, Epimaque și Alexandru fură scoși
«din o temniță întunecată unde fusese mult timp în lan-
«țuri. Apoi fură crud bătuți cu biciul, sfâșiați cu unghii
«de fier, și în fine arși în var nestins. Patru femei

«suferiră cu ei martirul. Cea d'întăiū, care era o feciocră
«numită Ammonarion, fiind lung timp chinuită din po-
«runca Judecătorului, pentru că ea 'i dîsese, că nu va
«face nici odată nimic din ceea ce el dorea, ea 'și lînu
«cuvēntul, și fu dusă la supliciū. Mercuria femeie vene-
«rabilă prin vērsta sa, Dionisia muma a mai mulți copii,
«pentru cari avea totuși încă mai puțină dragoste de cāt
«pentru Dumneđeū, și o alta Ammonarion avură capul
«tăiat, fără a fi suferit mai nainte alte chinuri, pentru
«că Judecătorul avea rușine de a le chinui zadarnic, și
«de a fi învins de către niște femei. Cea d'întăiū Ammo-
«narion suferise tōte muncile. Heron, Aler și Isidor egip-
«tēnul fură aduși înaintea Judecătorului, cu un tēnēr de
«cincī-spre-ḑece ani numit Dioscor. Judecătorul se sili
«mai întăiū de a 'l înșela prin discursurile sale, ca pre
«cel mai simplu, și de a 'l slăbi prin muncī, ca pre cel
«mai slab; însă el resistă deopotrivă la violența mun-
«cilor cāt și la dulceața discursurilor. Cei-l-alți fiind crud
«bātuți cu biciul, și suferind cele mai grozave muncī cu
«o satornicie neînvinsă, ei fură în fine arși. Dioscor,
«ce se făcuse admirat prin înțelepctunea rēspunsurilor sale,
«fu liberat de Judecătorul care 'i dîse, că în considerația
«vērstei sale, el 'i dădea puțin timp pentru a 'și schimba
«ideile. El rēmase însă între noi, și Dumneđeū il rezervă
«pentru o altă luptă mai celebră. Nemesion, născul de
«asemenea în Egipt, fiind pe nedrept acuzat că ar fi fost
«dintr'o bandă de tălhari, și îndreptățindu-se înaintea su-
«tașului, fu pe urmă acuzat de a fi Chreștin, și dus în-
«cārcat de lanțuri la guvernator. Acest Judecător sōrte
«nedrept muncindu 'l odată mai mult de cāt pre tălhari,
«'l arse cu el, și ast-fel el avu fericirea de a avea acēstă
«conformitate cu Mântuitorul, de a muri cu dēnsul îm-
«preună cu tălharii. O trupă de soldați, și anume, Am-
«mon, Zenon, Ptolemeū, Ingenuus, și bătrānul Theofil
«slānd înaintea Tribunalului Judecătorului, vedūră că un
«om acuzat de a fi Chreștin, era gata de a nega, și în-
«dată el 'i făcură semn din ochi și din mână, și apoi
«din tot trupul, ast-fel că ei fură remarcați. Inșă, mai
«nainte de a înainta cine-va pentru a 'l aresta, ei se a-
«propiară de Tribunal, și se presintară ei înșiși, mărtu-
«risind că erau Chreștini. Guvernatorul și cei-l'alți Jude-

«cătorî fură mirați de îndrăznela cu care ei se ofereau
«mortii. Ei eșiră ast-sel plini de bucurie că au mărturi-
«sit cu atâta îndrăznelă pre Iisus Christos, și că au tri-
«umfat prin puternicia credinții lor.

CAPITOLUL XLII

Alți Martiri de cari a vorbit Dionisie.

«Mai mulți alții au fost sfâșiați în bucăți de călă Pă-
«gânî în orașe și în sate. Voiu raporta aicea un exemplu.
«Iscurion se ocupa cu afacerile unui om de bună con-
«diție, îi porunci de a jertfi Idolilor, și el refusând de a'l
«asculla în acest punct, 'l maltrată, și neputend câștiga
«nimic prin relele sale tratamente, 'l făcu injuriile cele
«mai simțitoare, prin carele, neputend mișca fermitatea
«sa, 'l ucise înfigându'i un par în pânțece. Ce nevoe e
«de a vorbi de o mulțime nenumerată de persoane, cari
«au murit de sômă, de sete, seû de frig prin munți și
«prin pustie, sau cari au fost uciși de tâlhari, sau mân-
«cați de fiare selbatice? Acei cari rămân, sunt marturi
«credincioși de alegerea ce făcuse Dumneđeû de ei prin
«harul seû, și de biruința ce ei au câștigat prin credința
«lor. Nu voiu raporta aici de cât un exemplu pentru a
«face să lumineze adevêrul. Un bătrân numit Cheremon,
«Episcop de Nilus, fugind cu femeea sa pe un munte din
«Arabia, n'a mai venit îndărăt, și frații noștri nu l'au
«putut găsi nici odală, cu tólă sîrguința ce au pus de a'l
«căuta. Mai mulți au fost prinși de Sarrasinî pe acel
«munte, și aduși în captivitate, din cari unii s'au rēscum-
«parat cu banî, iară alții sunt încă în mâinile lor. Vê
«scriu tôte acestea, prea iubitul meû frate, pentru a vê
«face cunoscut ce persecuție au fost contra Bisericii nōs-
«tre, a căriea mărimă și violență o înțeleg mai bine ca
«nimenea altul acei ce au suferit'o. El adaoge apoi ceea
«ce urmază. Și apoi sântii Martiri cari sunt acum cu
«Iisus Christos întru Impêrăția sa, și cari vor judeca
«cu dēnsul lumea, au primit pre acei ce căduse în
«timpul persecuțiunii, și cari jertfise Idolilor, și cređend
«că pocăința lor ar putea fi plăcută celui ce iubește mai
«bine întorcerea păcătosului de cât mórtea sa, i-au primit

«favorabil, i-au admis împreună cu ei, și au suferit ca ei
«să se roge, și să mănânce cu densii. Ce conduită ne
«sfătuiți voi de a ținea în privința lor? Ce trebuie să fa-
«cem noi? Urma-vom ore socotința sâșilor Martiri, con-
«firma-vom noi sentința ce ei au dat, sau mai bine harul
«ce ei au acordat tratând pre acești penitenți cu blândețe,
«sau face-ne-vom noi judecatori sâșilor Martiri, exami-
«na-vom noi sentința lor, sau o vom casa? resturna-vom
«noi ceea ce ei au aședat? Face-vom noi injurie blândeții
«lor, și aprinde-vom noi mânia lui Dumneșeu?»

CAPITOLUL XLIII.

Despre Novat, despre erezia sa și de moravurile sale.

Iată ce a scris cu plan Dionisie Episcop de Alexandria, în privința acelor ce căduse în timpul persecuțiunii, pentru că Novat preot al Bisericii Romane ridicându-se contra lor cu îngâmfare, le răpia totă speranța de mântuire, ori și ce ar face pentru a capata ertarea faptei lor, și de și ar mărturisi-o cu umilință, și ar avea o sinceră căință. Ast-fel el se făcu șef al sectei celor ce se cheamă ei însăși Puri (curații). Un sinod de șapte-șeci de Episcopi, și de un mai mare număr de preoți și de diaconi, fiind adunați la Roma asupra acestui subiect, și mai multe alte adunări de Episcopi fiind făcute și în alte țeri, se hotărî ca Novat și cei ce se ridicase cu densul pentru a trata pre frații lor cu atâta crușime, să fie scoși din Biserică, iar acei ce căduse, să fie mângăeți prin remediile mântuitoare ale pocăinței. Avem în mâini scrisoarea lui Cornilie, Episcop de Roma, către Fabius Episcop de Antiochia, unde raporteză ceea ce au fost hotărât în Sinodul Roman, și hotăririle Episcopilor de Italia și de Africa. Avem și scrisorile lui Ciprian, și ale celor-l-alți Episcopi de Africa ce se adunase cu el, scrise în latinește, prin care se pare că ei rămăseseră de acord, de a veni în ajutor celor ce căduse în ispită, și de a excomunica pre Novat și pre cei de partidul său. «Sunt alte două «scrisori de Cornilie pe lângă acele ale lui Ciprian, prin «una din care el raporteză ceea ce se hotărâse în Sinodul «de Roma, și în ceia-l-altă descrie spiritul și moravurile

«luț Novat. Voiŭ însera aici ceva din ele, pentru ca acei
 «ce vor citi Istoria mea, să pólă cunosce caracterul a-
 «cestul eretic. Iată deci descrierea ce face despre el. Vê
 «voiŭ spune cum Novat, acest om inimos ardea de mult
 «timp de dorință de a fi Episcop, a ascuns ambițiunea
 «sa desordonată sub vâul sânteniei Mărturisitorilor, pe
 «cari'i atrăsese în interesele sale. Maxim, Preot al Bisericii
 «nôstre, și Urban, amândouă forțe renumiți prin sator-
 «nicia cu care ei au mărturisit de două ori credința în-
 «aintea Păgânilor, apoi Sidonius și Celerin, din cari cel de
 «pe urmă a suferit cele mai crude chinuri prin puterea
 «harului, și care susținând slăbiciunea trupului său prin
 «fermitatea credinței sale, a învins pre inamicul. Toți acești
 «omeni, dic, cunoscându'l și descoperind meșteșugirile sale
 «și înșelătoriile sale, minciunile sale și sperjuriile sale,
 «caracterul său sêlbatic, și depărtat de tot felul de blân-
 «deță, s'au lepădat de amicitia sa și au revenit la Bise-
 «rică. Ei au arătat în prezența Episcopilor, a preoților, și
 «a mai multor laici, rēutatea ce el ascundea sub apa-
 «rența unei false umilințe. Ei au plâns nenorocirea în
 «care căduse de a se despărți de Biserică, pentru că au
 «fost înșelați prin vicșugurile acestui înșelător. Puțin
 «mai jos el adaogă. Noi am vedut, prea iubitul meu frate,
 «o schimbare admirabilă întâmplată într'un moment în
 «persóna sa. Acest om care jurase cu jurăminte minci-
 «nóse că n'avea de loc ambițiune pentru demnitatea E-
 «piscopală a apărut de odată Episcop. Acest doctor,
 «acest apărător al disciplinii Bisericii, vroind a usurpa
 «Episcopatul, la care Dumneđeu nu'l chiamase, și asocia
 «doi ómeni perduți, și'i trimise într'un unghiŭ al Italiei
 «pentru a înșela trei Episcopi forțe simpli și forțe igno-
 «ranți, asigurându'i că trebuia să vină la Roma, pentru
 «a liniști cu cei-l'alți Episcopi o neînțelegere ce senăs-
 «cuse acolo. Când ei veniră la Roma, el puse de fură
 «închiși de cătră nisce rēi asemenea lui pe la dece óre
 «din di, și dându-le de bēut cu exces, 'i sili de a'l sânti
 «Episcop prin o chirotonie zadarnică și imaginară, și'si
 «atribui ast-fel forțe nedrept demnitatea Episcopală, la care
 «n'avea nici un drept. Unul din acei Episcopi reveni puțin
 «după aceia la Biserică, mărturisind greșala cu lacrimi și
 «cu suspinuri. Noi 'l primirăm la comuniunea laică, după

«rugăciunea a tot poporul. Hirotonirăm doi Episcopi în
«locul celor-l-alti două, și'i trimiserăm la Bisericile lor.
«Acest generos apărător al Evangheliei, nu scia că nu este
«de cât un Episcop în această Biserică Catolică, de și nu
«ignora că nu sunt de cât patru-deci și patru de Preoți,
«șapte Diaconi, șapte Ipo-diaconi, patru-deci și doi de A-
«colithi, cincideci de Exorciști, Citești și Portari, o mie
«cinci sute atât veduve cât și sëraci și bolnavi, cărora
«bunătatea și misericordia lui Dumnezeu le dă cu abun-
«dență toate de care au nevoie. Această mulțime atât de
«numerösă și atât de necesară Bisericii, atât de bogată
«prin îngrijirile Dumnezeieștii Providențe, și restul popo-
«rului al cărui număr nu s'ar putea spune, nu l'au pu-
«tut întörce de la întreprinderea sa desperată, nici a'l face
«a reveni cu noi. După ce a spus alte lucruri pe care le
«las el adăogă apoi. Să vedem cum prin ce viață, și prin
«ce conduită a pretins el a ajunge la demnitatea epis-
«copală. Au döră pentru că a fost crescut în Biserică,
«și pentru că a dat lupte, și a încercat primejdiă pen-
«tru apărarea sa? Nici de cum. El n'a făcut nici odată
«profesiune de credință, de cât cu ocasiunea tiraniei ce
«exercita asupra lui demonul ce l'a posedat lung-timp.
«Pe când exorciștii aveau grije de el, cădu într'o bătă
«förlte primejdiosă, și fiind-că se credea că era apröpe de
«a muri, i se dădu botezul, dacă totuși, se pöte dice că
«acesta a fost un botez adevărat. După aceia el se vin-
«decă, nu se mai observă în persöna sa, ceia ce trebuie
«să se observe după regulile Bisericii, și el nu priimi
«nici de cum ungerea din mâinile episcopului. Neprii-
«mindu-o, cum a putut el priimi sântul Duh? El dice
«încă mai pe urmă. În timpul persecuțiunii, el a negat
«de frică și din o prea mare dorință, de a'și conserva
«viața, că a avut onörea de a fi preot. Căci fiind rugat
«de Diaconi, de a eși din camera, unde se închisese,
«spre a merge să asiste și să sfătuească pre credincioși,
«departe de a se pleca la rugăciunea lor, el se retrase
«plin de mânie, și le declară că nu vroia mai mult a fi
«Preot, și că avea planul de a face profesiune de o altă
«Filosofie. Despre alte lucruri ce nu e necesar de a transcrie
«aceia, el continuă ast-fel. El a părăsit Biserica, unde
«priimise botezul și chirotonia de preot prin o favöre par-

«ticulară a episcopului ce 'i puse mâinile. Căci fiind-că tot «clerul, și mai mulți din popor se opuneaū la această «chirotonie, dîcînd că nu era permis de a priimi în cler «pre acei cari ca dînsul fusese botezați în patul lor, «episcopul îi rugă de a consimți ca numai acesta singur «să fie chirotonisit». El istorisește apoi în acești termini cea mai enormă din toate crimele sale. «Distribuind după «sânta Jerfă o parte din prescură la fie-care credincios, «el 'i silea de a jura în loc de a face rugăciunea de «mulțumire obicinuită, și ținînd mâna lor unde era păr-«tîcica din prescură cu amîndouē mâinile sale, le dîce, «acestea sunt propriile sale cuvinte: jurăm 'i pe trupul și «pe sîngele Mîntuitorului nostru Iisus Christos, că nu vei «părăsi nici odată partidul meu, pentru a te întorçe cu «Cornilie. Și ast-fel acești nenorociți nu puteaū a se co-«munica pînă ce nu va fi făcut mai nainte imprecățiunii «contra lor înșile, și că în loc de a dîce, amin, primind «sânta pîne, n'ar fi dîs, nu mă voiū întorçe mai mult «cu Cornilie. El scrie încă mai jos ceia ce urmîză. Să «știți că el este acum mai singur și că cea mai mare «parte din frați l'au părăsit și au revenit la Biserică. Prea «fericitul Moisi, care a luat de puțin timp cununa mar-«tirului, recunoscînd temeritatea, și nebunia sa, s'a despăr-«țit de el și de cei cinci Preoți cari se dedeseră afară «ca și el din Biserică».

La finele scrisorei sale, el spune numele episcopilor cari se adunaseră la Roma, pentru a condamna pre Novat, și a celor cari neputînd veni acolo, confirma-seră condamnarea prin sufragiul lor. Iată ce conține scri-sorea lui Cornilie episcop de Roma către Fabius episcop de Antiochia.

CAPITOLUL XLIV

Istoria lui Serapion spusă de Dionisie episcop de Alexandria.

Dionisie episcop de Alexandria scriind către același Fabius episcop de Antiochia, după ce a vorbit de peni-tență, și de acei ce suferise martirul pentru apărarea cre-dinței, 'i spune o faptă minunată, care merită de a avea

loc în Istoria noastră. «Vă voi propune, dice el, un exemplu ce am văzut. Aveam între noi un vechi credincios numit Serapion, ce dusesese tot-d'auna o viață exemplară. Dar cădând în idolatrie, și jertfînd demonilor în timpul violenței persecuțiunii, el ceru adesea ori ertare, fără ca nimenea să vroiască a'l asculta. Mai pe urmă cădând bolnav, rămase trei zile fără glas și fără simțire. În ziua a patra venindu'și în simțire, chemă pre nepotul său și'i dîse: Până când vor să mă țină aicea? să mi se dea ertarea, și te rog să'mi trimiți un preot. După acesta iarăși perdu graiul. Copilul alergă să caute pre preot. Inșă era nóptea, și preotul era bolnav. Dar fiind-că eū poruncisem ca să se dea ertare bolnavilor cari ar cere-o, și mai cu sémă celor ce ar fi cerul'o. Fiind sănătoși, pentru ca să móră în speranța de a fi mântuiți, preotul 'i dădu o pãrticică din Eucharistie, cu ordin de a o muia în apă, și de o pune în gura bolnavului. Copilul se întorse, și înainte de a fi ajuns acasă, hãtrãnul revenindu'și în simțire, 'i dîse: fiule, iată că ai venit, preotul n'a putut veni, fă ceia ce el ția-poruncit, și lasă-mă să mă duc din această vieță. Copilul muie pãrticică din Eucharistie, o puse în gura bolnavului care muri mai îndată după ce a primit'o. Aū nu se pare lãmurit că Dumnezeu 'l conservase în vieță până ce a obținut ertarea greșalei sale, și că fiind reconciliat cu Biserica, el priimi recompensa faptelor sale celor bune?

CAPITOLUL XLV.

Scrisórea lui Dionisie către Novat.

Să vedem în ce chip același Episcop scrie lui Novat, care turbura Biserica de Roma, și care arunca greșala schismei asupra unor óre-cari ce'l obligase de a se despărți de comuniunea lor. «Dionisie către Novat fratele său. «Salutare. De este adevêrat, cum diceți, că v'ați despărțit fără voe de comunicarea credincioșilor, veți arãta-o lãmurit revenind la ea de sine-vê. Trebuea a suferi tóte, pentru a nu rupe unitatea Bisericii, și n'ar fi fost mai puținã glorie a suferi martirul pentru acest lucru, de

«cât a'l suferi pentru a nu jertfi Idolilor. După socotința
«mea ar fi fost chiar mai multă glorie. Căci în loc că
«Martirul ordinar nu suferă chinurile și mórtea de cât
«pentru mântuirea sa, acel ce'l suferă pentru a împedica
«schisma, 'l.suferă pentru mântuirea a tótă Biserica. Dacă
«totuși veți putea face ast-fel, fie prin convingere sau
«alt-mintrelea, ca frații cari s'aũ despărțit de Biserică, să
«reintre în sinul ei, meritul vostru va fi mai mare de
«cât greșala voastră. Și în loc că acesta nu vè va fi im-
«putată, cea-l'altă va fi înălțată prin laude extraordinare.
«Iar dacă nu veți putea aduce pre frații voștri la această
«reconciliare, aveți grije cel puțin de a vè mântui sufle-
«tul. Doresc ca să fiți sănătoși în Domnul nostru, și să
«iubiți pacea

CAPITOLUL XLVI.

Alte scrisori ale lui Dionisie Episcop de Alexan- dria.

Iată scrisoarea ce Dionisie Episcop de Alexandria a scris lui Novat. El scrisese o alta în Egipt despre pocăință, unde propune conduita ce el crede că trebuie a se ține către aci ce aũ cădut în idolatrie în timpul persecuțiunei, și distinge gradurile crimelor. A făcut de asemenea o carte specială despre pocăință, pe care a adresat'o lui Conon Episcop de Hermopole. A scris încă o scrisoare către poporul său din Alexandria, în carea 'l mustră cu asprime de greșalele sale. Pe lângă acestea el a adresat o carte despre martir lui Origen; o scrisoare către Credincioșii Bisericeii de Laodicea, care era condusă de către Telimidru, asupra pocăinții, și una către Armeni, al căror Episcop era Meruzane. Afară de acestea a făcut răspuns lui Cornilie Episcop de Roma, care 'i scrisese contra lui Novat. El mărturisește în acest răspuns, că fusese invitat de către Helenus Episcop de Tarsa în Cilicia, de către Firmilian Episcop de Capadocia și de către Theocist Episcop de Palestina de a se găsi la Sinodul de Antiochia, unde unii vroeau a încerca să susțină schisma lui Novat. El spune de asemenea că a aflat că Fabius Episcop de Antiochia murise, și că Dimitrian fusese ales pentru a ocupa locul său. El vorbește de Episcopul de Ierusalim,

în acești termeni. Alexandru a murit cu sântenie în temnița unde fusese închis pentru credință. El trimise prin Hipolit o scrisoare către Credincioșii din Roma atingătoare de datoria unui Diacon; o alta despre pace și despre pocăință; o alta către Cofensorii cari favorisau partidul lui Novat; alte două către aceiași Confesori după ce ei au revenit la unitatea Bisericeii. În fine el a scris mai multe altele, din care acei ce iubesc operele sale, și aceștia sunt în mare număr, pot trage un foarte însemnat folos. Tot acest Episcop ne va da materia cărții a șaptea a Istoriei noastre, prin povestirea ce el a făcut în scrisorile sale, de cele mai remarcabile evenimente, ce s'au întâmplat în timpul său.

CARTEA A ȘAPTEA

CAPITOLUL I.

Răutatea lui Decie și a lui Gallus. (an 251)

Impăratul Decie fiind ucis cu copil săi, mai înainte de a li împlini al doilea an al domniei sale, Gallus 'i succedă. În acest timp Origen muri în vârstă de șapte-deci de ani. Dionisie Episcop de Alexandria vorbește de Decie în acești termeni, într'o scrisoare către Herrammon: «Gallus nu recunosc greșala lui Decie, și nu vedu ceea ce a fost cauza ruinei sale. El se lovi de o pētră ce era înaintea ochilor săi. În mijlocul celei mai mari prosperități a afacerilor sale și pe când totul 'i reușia după dorințele sale el persecută pre sântii cari se rugău lui Dumnezeu pentru sănătatea sa, și pentru gloria sa, și se lipsi de fructul rugăciunilor lor, isgonindu'l afară din Imperiul său.

CAPITOLUL II.

Despre acei ce guvernară în acel timp Biserica de Roma

Cornilie Episcop de Roma murind, după ce a guvernat această Biserică aproape trei ani, Lucius fu ales spre a ocupa locul său. Inșă ne ocupându'l de cât opt luni, avu pre Ștefan de succesori. Dionisie episcop de Alexandria 'i scrisă mai multe scrisori asupra unei mari contestații, ce se mișcă în acel timp, pentru a ști dacă tre-

buea să dea botezul celor ce se converteau de la ori-ce erezie ar fi fost, pentru că vechiul obicei era de a nu' primi de cât prin punerea mâinilor și prin rugăciuni.

CAPITOLUL III

Despre opiniunea ce Ciprian susținea cu mai mulți alți episcopi, că trebuia a'i boteza de a. doua oră.

Ciprian Episcop de Cartagena, susținu el cel dintăiu cu mai mulți alți Episcopi, că nu trebuia a' primi de cât curățindu'i prin un nou Botez, ceea ce Ștefan găsi foarte rău, pentru că el era convins că nu trebuia a aduce nici o schimbare la tradiunea contrarie care era în us de îndelungat timp.

CAPITOLUL IV.

Scrisori ce întocmi asupra acestui subiect Dionisie episcop de Alexandria.

Dionisie Episcop de Alexandria, 'i scrise mai multe scrisori asupra acestui subiect, și 'i mărturisi că, de când persecuțiunea mai slăbise, toți Episcopii condamnase inovațiunile lui Novat, și se unise între ei. Iată cuvintele sale.

CAPITOLUL V.

Pacea Bisericeî.

«Să știți, fratele meu, că toate Bisericile răspândite în Orient și în cele-l-alle țeri cele mai depărtate, care se despărțise, s'aun unit și că Episcopii precum și Dimetrian de Antiochia, Theoctist de Cesăreia, Mazaban de Ierusalim, care a succedat lui Alexandru, Marin de Tir, Heliodor de Laodicea care a succedat lui Thelimidru Helenus de Tarsa, Firmilian de Capadocia, și cei-l-alți din aceeași provincie, căci nu numesc de cât pre cei mai iluștri de teamă să nu fac o numărare prea lungă și prea supărăciósă, simțesc o bucurie necređută de pacea

«ce s'a dat Bisericeii contra așteptărei lor, și toți nu au
«de cât un același simțiment. Siria și Arabia pe care voi
«ați alinat prin milosteniile vostre, și ați mângâiat prin
«scrisorile vostre, Mesopotamia, Pontul, Bithinia, și în fine
«tote Provinciile, se bucură și laudă pre Dumnezeu de
«pacea și unirea ce s'a stabilit între frați».

Și apoi Ștefan murind, după ce a guvernat doi ani
Biserica de Roma, îi urmă Sixt. Dionisie Episcop de A-
lexandria i scrisese o a doua scrisoare despre Botez. El îi
vorbește ast-fel de simțimentul lui Ștefan și a celor-l-alți
Episcopi: El scrisese de Helenus, de Firmilian, și de cei-l-alți
Episcopi de Cilicia, de Capadocia și de cele-l-alte țeri
dimprejur, că nu va mai avea împărtășire cu dênșii, pentru
că ei botezau a doua oră pre eretici. «Considerați, vă
«rog, importanța acestei afaceri. Căci aflu că s'a hotărit
«în marul Sinode, că ereticii ce vor reveni la Biserica Ca-
«tolică, vor fi mai întâiu puși în rëndul Catecumenilor,
«și apoi vor fi spălați de necurăția aluatului lor în apa
«botezului. Eu i-am scris, și i-am rugat în favorea lor».

Și puțin mai jos: «Făcusem altă dată un răspuns scurt,
«și acum am făcut unul mai lung, către prea iubiții noș-
«tri Colegi Dionisie și Filimon cari sunt de părerea lui
«Ștefan». Iată destul asupra acestui subiect.

CAPITOLUL VI.

Eresia lui Sabellius

El informează pre Sixt în aceeași scrisoare de progresul
ce făceau Sabellienii în acel timp. «Am făcut, îi dice el,
«o scrisoare foarte lungă și foarte întinsă, după care vă tri-
«mit o copie privitoare la o doctrină plină de nelegiuire
«și de hulă, ce s'a răspândit la Ptolomaida, cetate din
«Pentapole contra a tot-puternicului Dumnezeu Tatăl Dom-
«nului nostru Iisus Christos, contra Fiului său unic și
«întâiul născut mai înainte de toți vecii, carele s'a fă-
«cut om, și contra Sântului Duh». Mai mulți imi scrisese
despre neleguirea acestei doctrine, și mai mulți din frații
noștri, venise a conferi despre acesta cu mine.

CAPITOLUL VII.

Despre erórea ereticilor, despre o vedenie ce a avut Dionisie Episcop de Alexandria, și despre regula ce i-a fost descoperită.

Același Dionisie Episcop de Alexandria, tratéză încă această materie în a treia scrisóre ce a scris despre bolez către Filimon preot al Bisericii din Roma. «Am studiat, «dice el, cărțile și tradițiunile ereticilor, și m'am pângă-
«rit pentru un pușin timp prin necurățenia cugetărilor
«lor. Am tras totuși din acesta profitul de a le combate
«în mine însumi și de a învăța să desprețuiesc erórea lor.

«Fiind că unii din frații noștri mă deturna de la acest
«studiū, dîcendu'mi că el pângărește spiritul, observaiū
«în adevăr că el spunea adevărul; fui confirmat în pla-
«nul meu prin o vedenie. Auđi o voce care'mi dîcea:
«citește toate cărțile ce'ți va cădea în mîini. Ești capabil
«de a le examina, și prin mijlocul acesta ai fost conver-
«tit la credință. Priimi această vedenie ca conformă cu-
«vântului ce dîce Apostolul celor ce sunt tari, *tóte să
«le ispitiți*: (I Tesalon. cap. V). Vorbînd dupe aceasta de
«mai multe eresii el adaogă ceia ce urmédă. Am învățat
«această regulă de la Heraclas prea fericitul nostru papă. Căci
«el nu primea nici odață pre cel ce reveneau de la óre-
«care eresie, când după ce s'au despărțit de Biserică, sau
«mai bine, nedespărțindu-se, ei fuseseră alungați pentru
«că au ascultat în particular pre autorii relexor doctrine,
«până ce el nu spuneau în public tot ce auđise dîcendu-se
«de către inimizii adevărului. Și el 'i admitea atuncea la
«impărtășire fără ai boteza din nou. Căci ei priimise cu
«mult timp înainte sântul Duh, prin punerea mîinilor.
«După un lung examen a chestiunii el conchide ast-fel.
«Am aflat că Africani n'au introdus acest obiceiū, dar că el
«a fost observat de către vechii episcopi, și autorizat în
«mai multe sínóde ținute, atât la Iconia cum și la Sinada,
«și în alte locuri. Cât pentru mine, n'asfi vroi a combate
«simțimentul lor, a mă opune la ceia ce au hotărât, nici
«a intra cu ei în nici o contestație. Căci scris este; *Să
«nu muți hotarele aprópelui tēu, care le-au pus
«părinții tēi?* (Deuter. cap. XIX).

A patra scrisore a sa despre botez este adresată lui Dionisie preotul, prin care se pare că era un om foarte savant. In această scrisore, el 'i vorbește de Novat în aceste terminii.

CAPITOLUL VIII.

Despre erezia lui Novat.

«Noi avem dreptate de a detesta pre Novatian, pentru
«că el a desbinat Biserica, a aruncat pre călî-va credin-
«cioși în nelegiuire și în hulă, a introdus o doctrină pri-
«mejdiosă, a răpit pe cât a putut blândețea și miseri-
«cordia Mântuitorului, a făcut sântul botez nefolositor, și
«a alungat sântul Duh, de și se putu crede, saũ că a
«rãmas în acei de cari e chestiunea, saũ de a spera, că
«dacă a eșit din ei, se va reîntorce curënd.

CAPITOLUL IX.

Despre botezul ereticilor. (an 253).

A cincea din scrisorile sale este adresată lui Sixt episcop de Roma, unde după ce a vorbit pe larg despre ereticii, amintește o istorie întâmplată în timpul său. «Am
«nevoe, frate, 'i dice el, de sfatul vostru, temëndu-mă
«să nu mă înșel, în decisiunea unei afaceri, asupra căria
«am fost consultat. Unul din frații noștri, ce trecuse tot-
«d'auna de credincios, și carele nu numai înainte de a fi
«fost eu episcop, dar înainte chiar de a fi fost episcop
«prea fericitul Heraclas, trăise tot-d'auna în împărtașirea Bi-
«sericii, asistând la ceremonia botezului, auđind întrebările
«ce se face acelor ce'l priimesc, și rãspunsurile lor la
«aceste întrebări, veni de a se arunca la picătorele mele
«plângënd, și plângëndu-se de nenorocirea sa; și'mi țiise
«că botezul ce priimise din mâna ereticilor, nu era ase-
«menea cu al nostru, și că nu era nimic comun între
«ele. Că acel ce priimise el, era un botez plin de nele-
«giuire și de hulă. El adăoga că era pătruns de o durere
«arđetóre, și că nu îndrãsnea a ridica ochii la cer de
«rușine și de regret că a priimit acest nenorocit botez,

«și că mă ruga de a'î da pre. cel adevărat, carele'î va
«conferi harul adopțiunii. N'am îndrăznit să fac nimic,
«și i-am răspuns că îndelungatul timp ce el trăise în im-
«părtășirea Bisericii, trebuia să'î fie de-ajuns; că el a
«ascultat adese-orî rugăciunile, și a răspuns, Amin; că
«s'a apropiat de sânta masă, că a întins mâna sa pen-
«tru a primi pâinea consacrată, că participase foarte adese-
«orî la Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Christos.
«L'am sfătuit de a avea curaj, și de a continua tot-d'a-
«una de a participa la sânta comunicătură cu credință
«și nădejde. Cu toate acestea el nu se pôte mângâia, are
«gróză de a se apropia de sânta masă, și de abia se
«pôte obține de la el ca să asiste la rugăciuni».

Este încă o altă scrisóre ce a scris atingătoare de bo-
tez atât în numele său cât și în numele Bisericii sale,
cătore Sixt episcop de Roma, unde el tratează foarte pe
larg Cestiunea. Mai este încă una de Lucian, cătore Dio-
nisiu Preot de Roma.

CAPITOLUL X

Persecuțiunea ridicată de Valerian.

Gallus încetând din viață, înainte de a fi posedat Im-
periul doi ani întregi, Valerian 71 succedă cu Galian fiul
său. Se pôte citi în scrisórea lui Dionisiu episcop de A-
lexandria cătore Hermammon, ceia ce scrie el despre acest
principe. «A fost, ȃce el, revelat lui Ión, i s'a dat gură
«care grăea marí, și hule, și s'a dat ei stăpânire lui
«patru-ȃeci și două. (Apoc. cap. XII). Se pôte recunóște cu ad-
«mirațiune împlinirea a două părți din acéstă prorocie, în
«persóna lui Valerian. El a fost mai întâiu foarte favorabil servi-
«torilor lui Dumnezeu. Impărații ce se crede că a fost
«Creștin, nu i-a tratat nici odată cu atâta blândetă,
«cum i-a tratat el la începutul domniei sale. Era un
«număr atât de mare de persóne de pietate în palatul
«său că se putea lua de o Biserică. Inșă stăpânul vră-
«jitorilor din Egipt l'a făcut să schimbe simțimentul, și
«l'a excitat la a persecuta și a ucide pre ómenii cel mai
«pioși și cel mai sânti, pentru că ei distrugeau înșelăto-
«riile, și farmecile sale: căci sunt încă, cari prin preșența

«lor, prin o căutătură a lor, prin o vorbă, sau prin sin-
«gura suflare din gura lor, pot risipi meșteșugirile și in-
«șelătoriile demonului. El l'a împins la sacrificii nelegiuite,
«și la mistere abominabile, a junghia copii; a'î spinteca
«pentru a examina măruntaiele lor, a sfâșia lucrarea măt-
«nilor lui Dumnezeu, ca cum aceste grozave parucideri
«ar fi fost mijloce pentru a ajunge la fericire. Mai pe
«urmă adaogă ceia ce urmază: Marcian a recunoscut
«fôrte bine, și a'î răsplătit pre demoni, pentru speranța
«ce ei 'i dăduse că într'o zi el s'ar sui pe tron. In timp
«ce a avut însărcinarea de bunurile Impăratului, în cali-
«tate de Logothet, el n'a făcut nimic nici conform rați-
«unii, nici folositor binelui stăpânului său, sau statului
«său. El a meritat imprecățiunea ce rostește prorocul, când
«dice: *vai celor ce prorocesc din inima sa, și ni-*
«*mic nu v'ed.* (Iezechil cap. XIII) Căci el n'a înțeles nici
«odată îngrijirea ce Dumnezeiesca providență are de guver-
«nământul lumii, nici n'a făcut nici odată reflexiuni asupra
«judecăților lui Dumnezeu, carele este înainte de tôte, întru
«tôte, și preste tôte. Pentru acesta a fost el inamic Bisericii
«Catolice, și s'a depărtat de misericordia lui Dumnezeu, și
«de la calea mântuirii, întru acesta el s'a făcut mai con-
«form cu ceia ce însemneză numele său. El dice încă
«ceva mai jos. Valerian, pe care Macrian 'l împinsese a
«comite aceste crime, a fost expus la o mulțime de in-
«juri și de ultrage conform cu ceia ce a dis Domnul prin
«gura lui Isaiia. *Ei au ales căile sale, și urăciunile*
«*sale care sufletul lor le-a dorit. Și eu voi alege*
«*batjocurile lor, și păcatele lor le voi răsplăti*
«*lor.* Macrian arzând de pasiune de a ajunge la imperiū
«de și era fôrte nedemn de acesta, nu 'i luă odorele din
«causa defectelor sale corporale, ci făcu a le lua fii săi
«cari trebeau a fi moștenitorii crimelor sale. Căci această
«predicere a fost fôrte evident împlinită în persôna lor.
«*Eū sunt cel ce răsplătesc păcatele părinților în*
«*fii până la al treilea și până la al patrulea neam*
«*celor ce mă urăsc pre mine.* (Ieșire cap. XX).

«Transmițând fiilor săi pasiunile sale nedrepte, de efec-
«tul căroră el nu se putuse bucura, el le-a transmis în
«acelaș timp rēutatea sa și ura de care era însuflețit con-
«tra lui Dumnezeu».

CAPITOLUL XI.

Persecuțiunea suferită de Dionisie episcop de Alexandria și de alți Creștini din Egipt. (An. 253).

Se p^ote judeca de m^{ar}imea și violența persecuțiunii, ce Dionisie episcop de Alexandria și alți Creștini din Egipt suferiră în acel timp, prin o scris^ore ce el scris^e contra unui episcop numit German, care sforța de a înegri virtutea sa. «M^e tem, dice el, de a fi acuzat de ne-
• bunie și de estravanță, raportând purtarea de grijă
• minunată ce providența Dumne^deească a avut asupra
• noastră, de și sunt silit de a o face. Dar fiind-că, dupre
• cum dice Scriptura «Taina împ^eratului bine este a o
• ascunde iar lucrurile lui Dumne^deș^u a le descoperi m^{ar}ire
• este, (Tobit cap. 12). voi^u respinge sforțările ce face Ger-
• man pentru a m^e combate. Merse^u la Emilian, nu singur
• ci cu Maximin preotul, cu Faust. cu Eusebie și cu Chere-
• mon Diaconⁱ, și cu un Roman care era atunci între noi.
• Emilian nu'mⁱ dise de-o-cam-dată, nu faceⁱ adunări, căci
• acesta i-ar fi fost zadarnic, și avea alte lucruri mai im-
• portante a'mⁱ dice. El voea mai mult de a m^e face să
• m^e lepăd de credință, de cât a m^e împedeca de a face
• adunări. El 'mⁱ dise deci să m^e lepăd de exercițiile Re-
• ligiunii, cre^dând că atunci când m'ași lepăda e^u, cei-
• l'alți ar urma exemplul me^u. E^u n'avui^u greutate a găsi
• r^es^punsul ce aveam a'i face, că *trebuie a asculta*
• *pre Dumne^deș^u mai mult de cât pre omeni.* (Fapt.
• Apost. cap. V). I-am declarat sincer că nu adoram de cât
• pre Dumne^deș^u singur, că nu voi^u schimba de loc credința,
• și că nici odată nu voi^u înceta de a fi Creștin. El ne tri-
• mise la un sat numit Cefro, ap^ope de pusti^u. Voi^u arăta aici
• ce făcurăm, ast-fel cum ele sunt în actele publice. Dio-
• nisie, Faust, Maxim, Marcel și Cheremon fiind aduși
• înaintea guvernatorului Emilian, le dise: V'am arătat
• nu numai prin scris, ci și prin vi^u grăi^u, cu câtă uma-
• nitate și blândeț^a Imp^erației noastre v^e tratează. El v'au
• dat puterea de a conserva vieța v^ostră, numai să vo-
• iți a urma rațiunea și natura, recunosc^end pre Dumne-
• deș^u cari păzesce Imperiul, și renunț^{ând} la tot ce e
• contrari^u simțimintelor naturei și ale rațiunei. Ce diceți?

«căci n'aș putea crede că voi voiți a refuza să vă bu-
«curați de efectele clemenței lor, nici a vă lipsi de binele
«ce ei voesc a vă face. Dionisie răspunse: nu toți ome-
«nii adorază pre toți dumnezeii. Fie care adorază pre
«acea pre cari 'i țin de dumnezei adeverați. Iar noi,
«adorăm pre Dumnezeul, carele a creat toate ființele, și
«carele a dat suverana putere Impăraților Valerian și Ga-
«lian. Noi 'i facem neîncetat rugăciuni pentru conservarea
«și prosperitatea Imperiului lor. Guvernatorul Emilian res-
«punse: Cine împedecă ca să nu adorați pre acel Dum-
«nezeu cu cei-l'alți cari sunt de asemenea dumnezei prin
«natura lor? Căci vi s'a poruncit de a adora pre cei-
«l'alți Dumnezei pe cari toți oamenii îi cunosc. Dionisie
«răspunse: noi nu adorăm pre alți Dumnezei. Emilian
«dise: ved că sunteți nerecunoscători și nesimțitori, căci
«nu cunoșteți clemența Impăraților către voi. Pentru a-
«cēsta nu vi se va permite ca să rămâneți în această ce-
«tate, ci veți fi trimiși la extremitatea Libiei, într'un loc
«numit Celro unde Impărații au poruncit de a vă trimite.
«Când veți fi acolo, nu veți avea libertatea de a face
«adunări, nici de a merge la cimitirii. Iar dacă se va
«descoperi, că vre unul din voi nu s'a dus la locul, unde
«voiți porunci să mergă, sau va face adunări, nu va lipsi
«de a fi pedepsit. Mergeți deci unde vi se poruncește de
«a merge. Și îndată, el mă sili de a pleca, de și eram
«bolnav, fără a'mi acorda o di de amânare. Cum deci
«era atunci în libertatea mea de a face sau a nu face
«adunări? Și apoi adăogă: Noi n'am încetat de a face a-
«dunări din mila lui Dumnezeu. Am adunat la Biserică
«pre acei ce erau în cetate, de și nu eram de față de
«cât cu duhul. Mai mulți credincioși atât acei ce ne ur-
«mase din Cetate, precum și acei ce venise din Egipt,
«s'aun adunat împrejurul nostru la Celro. Dumnezeu ni-a
«deschis în acel loc calea predicării cuvântului său. Mai
«întăiu am fost persecutați, alungați cu lovituri de petre.
«Dar pe urmă, mai mulți Păgânii s'aun lepădat de Idoli,
«și s'aun convertit. Căci atunci noi am răspândit în su-
«fletele lor sămēnța Evangheliei, ce ei n'o priimise mai
«nainte. Dumnezeu ne transferă curēnd aiurea, ca cum
«nu ni-a fost trimis acolo de cât pentru a implini această
«slujbă. Emilian se hotări de a ne trimite într'o țară mai

»depărtată și mai pustie. Și împrăștiindu-ne în guvernă-
«mântul Mareotel el ne desemnă fic-căruia un sat pen-
«tru locuința noastră. Pe mine mă puse în drumul mare,
«pentru ca să fiu prins cel d'întâiu, și dispuse totul ast-
«fel, ca să ne pôtă prinde pe toți, când i-ar plăcea. De
«îndată ce mi se porunci de a merge la Cefro, de și nu
«știam unde era acel loc, și de care nu aușisem nici o-
«dată vorbindu-se, plecaiî îndată plin de bucurie și de
«încredere. Dar când mi se porunci de a merge la țara
«luî Collution, acei ce erau de față știu în ce disposiți-
«une mă găsiu. Deocamdată mă supăra. Căci de și acel
«loc ne era mai cunoscut de cât Cefro, se dicea totuși
«că acolo nu era de loc Chreștin, și că era plin de tâl-
«hari, cu tôle acestea frații noștri mă mângaiară că nu
«era departe de cetate. Pentru aceasta, de și Cefro era
«plin de Chreștin ce se retrăsese acolo din Egipt, și că
«am fi putut face acolo numeroșe adunări, ei 'mi diseră
«că am avea avantajul de a ne bucura de prezența a-
«celor ce ne erau mai scumpi, și care ar putea cu înles-
«nire a veni la noi și a rămânea cu noi. Ceia ce se în-
«têmplă în adevăr. El istorisește în acești termenî ce i
«se întêmplă mai pe urmă. Pôte că German se laudă că
«a făcut adese ori profesiune publică de credință. Pôte
«că e în stare el a istorisi tot ce turbarea Păgânilor a
«inventat contra lui. Însă pôte el ôre arêta ca mine, sen-
«tințele, prin care el a fost condamnat, vinderea averilor
«sale, privațiunea de demnitățile sale, perderea onôrei
«lumii, disprețul laudelor decurionilor și a guvernatorilor,
«amenințările, rumorile poporului, primejdiele, exilul și
«răbdarea în mijlocul a tot soiul de rele și de miserii,
«precum sunt acele ce am suferit sub Decie, sub Sabin,
«și sub Emilian? Unde era atunci German? și ce s'a
«dis de densusul? Renunț la imprudența ce el m'a silit de
«de a comite, și las acelora din frații noștri ce sunt pe
«deplin instruiți de adevêrul celor ce s'au petrecut de a
«le face istorisirea!» (an. 253). Același Dionisie episcop
«de Alexandria vorbește încă ast-fel, de această persecuțiune,
«într'o scrisóre către Domitius și către Didim. «Este de pri-
«sos de a vă vorbi în particular de frații noștri, pentru
«că ei sunt în mare număr, și că nu sunt cunoscuți de
«voi. E de ajuns de vă spune în general, că persoane de

«tola vârsta, și de condițiune, bărbați și femei, copii și
 «bătrani, fete și femei sôrte în vârstă, soldați și particu-
 «lari, au fost unii sfâșicți cu lovituri de biciu, alții strâpunși
 «cu lovituri de sabie, alții arși, și cari toți au suferit cu
 «atata statornicie aceste chinuri, în cât au luat cununa Marti-
 «rului. Un lung spațiu de timp n'a fost de ajuns unora pentru
 «a'i face plăcuți lui Dumnezeu și eu sunt din acel număr.
 «Domnul carele ȳice: *In vreme plăcută te-am as-*
 «*cultat pre tine, și în ziua mântuirii 'ți am aju-*
 «*tat*, m'a rezervat pentru timpul ce este lui cunoscut. (Isaia
 «cap. 49). Inșă pentru că mărturisii dorința de a fi instruiți de
 «starea afacerilor noastre, alii aflat deja că pe când Sula-
 «șul și soldații mă conduceau legat împreună cu Caius,
 «Faust, Petru și Pavel, ore cari venii din Mareota ne
 «răpiră fără voea noastră. Eu, Caius și Petru furăm lip-
 «siți de însoțirea fraților noștri, și închiși într'un loc gro-
 «zav și pustiu al Libiei, departe de trei țile de Paretonion.
 «Ială ce ȳice el mai jos. Maxim, Dioscor, Dimitrie și Lu-
 «cius Preoți s'au ascuns în Cetate, cu scopul de a visita
 «în secret pre Frați. Faust și Aquila bărbați prea cu-
 «noscuți se găsesc rătăcind prin Egipt. Nu mai rămâne
 «din Diaconi de cât Faust, Eusebiu și Cheremon; cei-l-alți
 «sunt morți de hola. (an 253). Dumnezeu a întărit pre
 «Eusebie, de la început, și l'a făcut capabil de a ajuta
 «pre Mărturisitorii cari erau în temniță, și de a îngropa
 «pre Martiri, de și n'o putu face fără ași pune în pri-
 «mejdie viața. Căci guvernatorul nu cruța încă până acum
 «pre nici unul din ai noștri, cari sunt aduși inaintea lui.
 «Pre unii l-au omorit cu cruțime; pre alții 'i muncește
 «cu cele mai aspre chinuri; pre alții îi închide în tem-
 «niți întunecose și necomode, și 'i încarcă de lanțuri.
 «El oprește de a 'i visita, și păzește cu exactitate, ca ni-
 «mînea să nu le vorbească. Inșă Dumnezeu nu lasă de ai mân-
 «gala necontentit prin îngrijirea și dragostea fraților lor». Este
 cuviinclos de a aminti că acest Eusebie pre care
 Dionisie 'l numește Diacon, fu ales curând după aceea
 Episcop de Laodicea în Siria; și că Maxim, căru 'i dă
 ȳalitatea de Preot, 'i succedă la guvernământul Bisericii
 de Alexandria; și în fine că Faust care se făcuse renu-
 mit prin îndrăsnela, cu care mărturisise credința, fu re-

servat până la persecuția, ce a suferit Biserica în timpul nostru, în cursul căreia i s'a tăiat capul.

CAPITOLUL XII.

Despre acei ce au suferit martirul în Cesareia din Palestina (an 259).

În timpul acestei persecuțiuni a lui Valerian, au fost trei credincioși la Cesareia cetate din Palestina, cari mărturisind cu îndrăsnică credința, fură condamnați de a fi mâncați de fiare. Cel dintâiu se numea Prisc, cel al doilea Malc, și cel al treilea Alexandru. Se țice, că fiind-că ei locueau la țară, se invinovățiră pre sine-înșiși de lenevire, pentru că n'aveau curagiul de a lua cununa martirului într'un timp când Dumnezeu distribuia recompense celor ce ardeau de dragostea sa. Deliberând apoi împreună ei merseră la Cesareia, unde muriră în chipul în care am spus. Se țice că o femeie din secta lui Marcion dădu în aceeași cetate o asemenea luptă.

CAPITOLUL XIII.

Pacea dată Bisericeii de Galian.

Valerian fiind curând după aceea prins de barbari, și redus în captivitate, Galian începu a se bucura singur de suverana putere, de care usă cu o extremă moderațiune oprind cursul persecuțiunii, care fusese ridicată contra Bisericeii, și permițend Păstorilor săi de a se ocupa cu funcțiunile lor de toate dăilele, prin un edict ce am crețut de datorie al traduce și al pune în Istoria mea, pentru ca fie-care să 'l pôtă citi:

«Impăratul Cesar Publius Licinius Galian, pios, fericit și august către Dionisie, Pinnas, Dimitrie și către cel-
«altă Episcop. Am poruncit ca bine-facerile mele și harurile mele să se răspândească prin totă lumea, și ca fie
«care să se retragă din locurile consacrate. Voi vă puteți
«servi de acest decret, pentru ca nimeni, să nu vă turbure pe viitor Aceasta este o favoare ce am acordat deja
«de mult timp. Pentru acésta Aurelius Cirinius supra-in-

«lendent al Financelor nu va lipsi de a executa edictul «nostru».

Este încă un alt edict al aceluiași Impărat către alți Episcopi, prin care el le permite de a se remite în posesiunea cimitirilor.

CAPITOLUL XIV.

Episcopii renumiți din timpul acela.

Sixt era încă pe scaunul Bisericii de Roma. Dimitrian governa pe acea de Antiochia după mărta de luț Fabius, Firmilian pre aceia de Cesareia în Capadocia, Grigorie și Atenodor fratele său, cari fusese amândoi Discipoli luț Origen, guvernau alte două de Pont, Theoctist Episcop de Cesareia în Palestina, murind, Domne, 'i succedă, și acesta murind de asemenea curând după aceea, Theoctist, carele a trăit până în timpul nostru, fu ales pentru a ocupa locul său. Se dice, că și el au fost Discipol luț Origen. Himeneu, carele a fost foarte renumit până în timpul nostru, fu ridicat pe scaunul de Ierusalim, după mărta luț Mazaban.

CAPITOLUL XV.

Martirul lui Marin

Biserica se bucura de o profundă pace, când luț Marin Ofițer însemnat prin nașterea sa și a bogățiilor sale, 'i se tăie capul la Cesareia, pentru că a mărturisit numele luț Iisus Christos. Este între Romani o onore la care cei ce pol parveni, au calitate de Sutaș. Una din acele dregătorii fiind vacantă Marin era în drept de a o posesda, și era gata de a lua stăpânirea ei, când un altul se presintă înaintea Judecătorului, acuză pre Marin dicend, că fiind Chreștin, și refusând de a jertfi Impăraților, el nu putea dupre legi a exercita această dregătorie, și că ea 'i aparținea. Judecătorul, numit Acheu, fiind mirat mai întâiu de această acusațiune, întrebă pre Marin de ce religiune era. Când a veduț că el mărturisea că era Chreștin, 'i dădu trei ore pentru a delibera. El eși îndată din Pretoriu, și

Theoten Episcopul Cetăței, apropiindu-se de Marin, și conducându-l ca pe nesimțite, până la Biserică vorbind cu el; 'l făcu a intra în lăuntru, și punându-l înaintea Altarului și rădicând pulpana hainei sale, 'i arătă pre de o parte, sabia ce avea alături, și pe de alta, cartea Evangheliei, și 'i dîse, alege pre care 'ți place mai mult din amândouă. Marin luând îndată cartea, fără a delibera, Theoten 'i dîse: rămâi unit cu Dumnedcū, și fiind susținut prin forța sa cea atot-puternică, stăpânește ceea ce ai ales. În momentul când eșa din Biserică, Craînicul 'l chemă la Pretoriū, fiind că timpul ce 'i se acordase trecuse. Fiind deci adus înaintea Judecătorului, și arătând o credință mai vie și mai vigurosă de cât mai înainte, el fu dus la supliciū.

CAPITOLUL XVI.

Istoria lui Astirius.

Astirius senator Roman foarte iubit de Impărați, și foarte cunoscut prin splendoria nașterii sale și prin strălucirea bogățiilor sale, câștigă atunci un foarte mare renume prin generositatea ce avu de a lua pre umerii săi trupul prea fericitului martir, la mărtea căruia asistase, și de a 'i face onorurile înmormântării. Mai multe persoane, cari l'aū cunoscut cu deosebire, și cari trăesc încă și astă-dî, spun lucruri cu totul minunate despre el.

CAPITOLUL XVII.

Minunile făcute de Mântuitorul la Paneada.

Voiū aminti eu aici o minune între altele. La Cesaria lui Filip, pre care Fenicienii o numeau Paneada, la piciorile muntelui Panius, se vede izvorul Iordanului, unde se dîce că era obiceiul, la ziua unei ore-care sĕrbătorî, de a arunca o victimă, care prin un efect al puterii demonului, dispărea în minut. Astirius asistând la această ceremonie, fu mișcat de compătimire de orbirea poporului, care admira această minune, și ridicând ochii la Cer, rugă pre Dumnedcū în numele lui Iisus Christos de a

lega pre demonul, care înșela poporul. Abia isprăvisese el rugăciunea, și se vădu înotând pre deasupra apei victima, și această minune nu se mai întâmplă de atunci în același loc.

CAPITOLUL XVIII.

Statua pusă de femeea ce a vindecat'o Mântuitorul de curgerea sângelui.

Fiind-că am avut ocaziune de a vorbi de această cetate, nu cred că trebuie să omit un lucru foarte însemnat ce se vede acolo. Femeea pe care Mântuitorul a tămăduit'o ordinoră de curgerea sângelui era de acolo. Se arată încă casa sa, și înaintea ușei un monument de vindecarea sa și de recunoștința sa. Este o colonă de piatră, care susține două statui de bronz. Una este a unei femei ce se rîgă în genuchi și cu mâinile întinse. Cea-l'altă este a Mântuitorului ce stă în picioare, îmbrăcat cu o haină lungă, și care întinde mâna către acea femeie. La picioarele sale crește o plantă necunoscută, ce se înalță până la ceaprazul hainei sale, și care vindecă tot felul de bóle. Am vădut eu însu'mi această statuie, și nu trebuie a se mira cine-va, dacă păgânii au conservat ast-fel memoria binefacerilor ce au primit ei de la Mântuitorul. Acesta era obiceiul lor de a lăsa posterității aceste semne de recunoștința lor către acei ce'i îndatorase, și am vădut mulțime de portrete de ale Mântuitorului, ale lui Petru și ale lui Pavel, ce s'au conservat ast-fel până în timpul nostru.

CAPITOLUL XIX.

Scaunul lui Iacov episcop de Ierusalim.

Credincioșii din Ierusalim au încă între ei scaunul lui Iacov, supranumit fratele Domnului, ce fu așezat de Mântuitorul și de apostolii primul episcop al cetății lor, și ei îl păstrează cu o mare venerațiune. Ceia ce arată lămurit că Chreștinii atât din seculii trecuți, cum și din al nostru, au dat tot-d'auna mari onoruri Săntilor, pentru dragostea de care ei erau cuprinși față de Dumnezeu.

CAPITOLUL XX.

Scrisori Pascale de Dionisie Episcop de Alexandria.

Pe lângă toate scrisorile lui Dionisie episcop de Alexandria, de care am vorbit, el a compus încă și altele, și asupra sărbătorii Pascelui, din care una este adresată lui Flavius și alta lui Domitius și lui Didim. El probează în aceste scrisori că nu trebuie a se celebra această sărbătoare, de cât după equinopțiul de primă-vară, și face în ele un tablou pentru opt ani. El a mai scris afară de acestea mai multe scrisori în timpul persecuțiunii, atât către frații săi preoți din Alexandria, cum și către alte persoane.

CAPITOLUL XXI.

Revolta întâmplată în Alexandria.

Când persecuțiunea încetă, el se întorse la Alexandria. Însă avu displăcerea de a o vedea curând după aceea sfâșiată printr'o revoltă atât de furiasă, și prin un război civil atât de general, în cât nu era nici un creștin care să nu fi fost intrat în unul sau în altul din cele două partide; ast-fel că el mai nu putea să vegheze asupra conduitei lor, și nu putu să le vorbească în ziua Pascelui de cât prin scrisori, ca cum ar fi fost foarte depărtat.

El descrie această revoltă în acești termeni într'o scrisoare către Hierax episcop al unei cetăți din Egipt.

«Nu trebuie să vă mirați că 'mi e greu de a întreține prin scrisori, pre acei ce sunt foarte depărtați de mine, fiind-că imi e greu de a mă întreține și cu mine însumi. Nu așu putea vorbi de cât prin scrisori fraților mei, cari sunt în aceeași cetate ca și mine, și cari imi sunt pre atât de scumpi ca sufletul meu; și 'mă este mai cu neputință de a le trimite scrisorile mele. E mai lesne de a merge, nu voiū dice la extremitatea Egiptului, ci de a trece din Orient în Occident, de cât dintr'un quartier ca cetăței de Alexandria într'altul. Piața cea mare e mai pustie de cât acea grozavă pustie pe care Israiltenii n'o trecură de cât în două generațiuni. Portul este o ima-

«gină a mării ce se despărți în două odinióră, și rămase
«dréptă ca un perete, pentru a da trecere poporului lui
«Dumnezeu, și care îngropă pe Egipteni în același tre-
«cere, căci el a devenit tot atât de roșu ca și ea, prin
«sângele ce s'a vărsat în el. Fluviul care udă cetatea, a
«apărut într'un timp tot pre atât de sec ca și pustiul,
«unde poporul fu atât de strîmtorat de sete în cât ridică
«vocea sa contra lui Moisi; până când un izvor de apă
«vie eși dintr'o stîncă de piatră, pentru a'i adăpa, prin
«un efect al puterii aceluia ce singur face minunile; și în-
«tr'alte timpuri el s'a revărsat cu o furie atât de mare în
«cât a inundat drumurile și pământurile, și s'a părut a
«ne amenința cu un potop asemenea aceluia din timpul
«lui Noe. El se varsă în mare cu totul plin de trupuri
«morte, și ast-fel cam cum aū fost, când Moisi l'a schim-
«bat în sânge în prezența lui Faraon. Cu ce apă ne-am
«putea deci servi, pentru a curăți apa, care servă ea-însuși
«a curăți cele-l-alte lucruri? Cum acest vast Ocean ce
«vasele cele mai mari aū greutate a trece ar putea el
«curăți această mare? Cum acest mare fluviu ce ese din
«Edem și care adună cele patru brațe ale sale în Geon,
«ar spăla el atâtea necurății? Cum aerul va împrăstia a-
«tâți aburi negri ce l'întunecă? Exalațiunile pământului, a-
«burii fluviilor, vînturile mării, negurile porturilor aduc
«pretutindenea corupțiunea ce elementele aū tras din tru-
«purile morte, de care ele sunt acoperite. Se va mira
«cine-va după toate acestea, de unde vin bôlele contagiöse
«și mortile subite? De unde vine că nu mai este un nu-
«măr atât de mare de cetățeni în Alexandria numărînd
«de la copii până la bătrînii gârboviți, precum era odi-
«nióră într'o bătrînețe tare și vigurosă, și că în loc că
«în vechile catalóge despre acei ce trebuiesc a primi a-
«limente publice, nu se punea de cât pre acei ce erau
«între patru-deci de ani și șapte-deci, se pune în cele
«noui ce se fac astă-đi copiii de la vîrsta de patru-spre-
«dece ani până la bătrînii de opt-deci de ani; și aceste
«catalóge se găsesc încă mai puțin pline de cum erau atunci?
«De unde vine încă că acei ce sunt tineri în adevăr, se
«par bătrâni, atât sunt de slăbănogiți de mizerii și de bôle, și
«cum să nu tremure cine-va când se vîd crescînd din
«đi în đî bôlele, și micșorîndu-se numărul ómenilor?

CAPITOLUL XXII.

Bóla ce domni în acel timp.

Pesta (ciuma) succedând războiului, puțin mai înainte de solemnitatea sêrbătorii Pascelui Dionisie Episcop de Alexandria, o descrie ast-fel, în una din omiliile sale, sau din scrisorile sale:

«Cei-l'alți ómení pot a nu lua acest timp pentru un timp de sêrbátóre. Ei nu'l pot lua pentru un timp de bucurie, fiind-că tótá lumea plânge, și cetatea resună de gemeri suspinuri, prin care se regretá saũ cei ce aũ murit, saũ cei ce mor. Se póte dice cá s'a înălțat astá-đi un mare strigát în Egipt, dupre cum dice Scriptura, cá s'aũ înălțat acolo un strigát la mórtea celor întâiũ náscuți. Nu e casá unde sá nu fie mort. Și de ar fi vroit Dumneđeũ sá nu fie de cât unul în fie-care casá! Acéstá bóla a fost precedalá de alle nenorociri. Am fost alungați din casele nóstre. In-sá numai noi singuri am fost alungați, n'am lásat pen-tru acéstá de a celebra sêrbátórite. Tóte locurile unde am suferit persecútiune, câmpuri, pustiuri, corábii, ospátáriti, temnițe ni-aũ servit de templuri pentru a face adunárite nóstre. In-sá nu é nimenea care sá fi celebrat sêrbátórea cu atáta bucurie ca aceia a cárorá dragoste aũ fost consumatá prin martir, și cari aũ fost priimiți la ospátául cerului. Persecútiunea a fost urmatá de un rá-sboiũ și de fómete, și pe când suportasem singuri pre aceia, am suportat și pre acéstá împreuná cu Páđáni, cari n'aũ fost mái scutiți de cât noi. In-sá numai noi singuri am fost mángáiați mái pe urmá prin pacea ce ni-aũ dat'o Mántuitorul, când el a liniștit persecútiunea. Am respirat puțin timp, ei și noi, când rásboiul și fómetea aũ încetat. Dar îndatá a venit pesta, ce li s'a párut lor, cum dice unul din istoriciĩ lor, lucrul cel mái întristátor și cel mái teribil, care sá póta intra în spirit; In-sá care pentru noi a fost ca și cele-l'alte rele un motiv de exercițiũ și de încercare. Ea nu ne-a cruțat, de și s'a aruncat asupra Páđánilor cu mái multá furie de cât asupra nóstrá. El adaogá acéstá puțin mái jos: Mái mulți din frațiĩ nóstri ne îngrijindu-se de

«sănătatea lor prin excesul dragostei, ce aveau pentru cei-
«l'alți, au murit legând ranele bolnavilor, și stând neconținut
«lângă ei pentru dragostea lui Iisus Christos. Ei au luat
«asupra lor durerile altora, și au atras asupra lor răul lor.
«Ei au vindecat dar au murit ei înșiși. Ei au devenit în
«adevăr ca excrementul lor, ceia ce nu se dicea mai na-
«inte în popor de cât prin mod de civilitate și de com-
«pliment. Mai mulți din frații noștri ni-au fost răpiți ast-
«fel, din cari unii erau preoți, unii diaconi, și alții erau
«cei mai pioși din popor. Acest fel de morțe are meritul
«său, pe care ardorea pietății și tăria credinței nu'l face mai
«inferior aceluia a martirului. După ce au ținut trupurile
«sânților în brațele lor, le-au închis gura și ochii, le-au
«purat pre umerii lor, le-au îmbrățișat și sărutat, le-au
«spălat, le-au împodobit cu cele mai bune haine ale lor,
«ei au priimit puțin timp după aceia aceleași datori, de
«la alții cari au imitat zelul lor, și dragostea lor. Conduita
«păgânilor a fost cu totul contrarie. De îndată ce cine-va
«era lovit de bătă, ei 'l alungau. Fugeau de prezența ru-
«deniilor lor; 'i aruncau pe jumătate morți în strade. Lă-
«său trupurile fără îngropare de frică de a se bolnăvi, de
«care totuși nu le era lesne de a evita contagiunea.

«După ce se restabili liniștea la Alexandria el scrisese o
«altă scrisoare pascală către credincioșii răspândiți în Egipt.
«Și altele câte-va după aceia. Afară de aceste mai este
«una de densul despre Sabat, și o alta, despre modul de
«a se exercita. În fine după ce a vorbit de răutatea Impē-
«ratorului Decie, și de succesorii săi într'o scrisoare către
«Hermammon, și către frații cari sunt în Egipt, el descrie
«ast-fel pacea de care se bucură Biserica sub domnia
«lui Galian.

CAPITOLUL XXIII.

Despre domnia lui Galian

«Trădând pe unul din Impărați și luând armele con-
«tra celui-l'alt, el fu curând după aceia exterminat cu
«lăta familia sa. Galian fu îndată proclamat prin vocea
«întregului popor, ca vechiul și noul Suveran, după acest
«cuvânt al Prorocului Isaiea. *Cele din început iată*

«aă venit; și cele nouă, s'aă arătat vouă. (Isaia cap 24.) Căci după cum un nor ce se opune razelor «sorelui 'l întunecă, și se arală în locul său, și după cum sorele se arată apoi din nou, când norul se topește «în plœe saă trece de asemenea Macrian care se opusese «Impăraților, și vroise a se face recunoscut, nu se mai «arăță, iar Galian se arată adevărat Impărat ast-fel cum «era mai înainte. Autoritatea legitimă învingând slăbiciu- «nea guvernământului precedent se face recunoscută cu «o putere mai absolută și mai întinsă ca nici odată. El «însemnăză apoi prin aceste cuvinte timpul în care scriea. «Ved cu bucurie domnia suveranului nostru. Nelegiuții, «cari erau odinioară atât de renumiți, s'aă nimiciti, și Im- «păratul nostru iubit de Dumnezeu, domnind deja mai «mult de șapte ani, este în al noulea, în care vom ce- «lebra sərbătorea».

CAPITOLUL XXIV.

Despre Nepos și schisma ce el a causat.

Același Donisie episcop de Alexandria a scris două cărți despre făgăduințe cu ocaziunea lui Nepos episcop al unei celăți din Egipt, care învăța că făgăduințele ce sunt conținute în Scriptură, trebuesc a fi împlinite în modul cum le înțeleg Jidovii, și că va fi pre pământ o domnie de o mie de ani, în timpul căreia se va bucura lumea de toate plăcerile trupului. El sprijinea opiniunea sa pe autoritatea Apocalipsului, și dăduse cărții sale pentru titlu: combaterea Alegoriștilor. Dionisie compuse deci, cum am spus, două cărți despre făgăduințele contra lui. În cea d'întăiu, el arată opiniunea sa. În a doua, el examinăză ceia ce se raporta de Apocalipsul lui Ión, și vorbește de Nepos în acești termeni. «Ei produc o carte a lui Nepos, «de unde el pretind a trage mare folos, ca cum ar fi pro- «bat în ea prin argumente ne învinse, că Impărația Mân- «tutorului, va fi trupescă și pământescă. Eu stimez pre «Nepos pentru mai multe rațiuni, și'l iubesc cu duioșie, «laud sârguința și râvna cu care el s'a aplicat la studiul «Scripturii, și la știința cântării Psalmilor ce place foarte «mult la mai mulți credincioși. 'L onorez, dic, măcar

«pentru că a murit. Inșă iubesc încă mai mult adevărul,
 «și'l prefer înainte de toate. Noi datorim a aproba și a
 «lăuda fără pismă tot ce este conform cu ea. Dar când
 «găsim ceva, care'i este contrariu, ni este permis de a'l
 «blama. Dacă Nepos ar fi încă în viață, și ar explica
 «opiniunea sa prin vii graiuri, o conferință ar fi de ajuns
 «pentru a'l convinge și pentru a aplana diferendul. Dar
 «fiind-că cartea sa este publică, fiind-că unii sunt con-
 «vinși că doctrina ei este solid stabilită, și se găesc a-
 «cum doctori cari desprețuind Legea și prorocii, neingri-
 «jind de a urma Evangelia și epistoliile apostolilor, laud
 «doctrina acestei cărți ca o doctrină foarte misterioasă și
 «foarte sublimă, împedind pe cei mai simpli dintre credin-
 «ciosi de a avea o înaltă idee de venirea Mântuitorului,
 «de învierea trupurilor noastre, și de schimbarea glorioasă
 «ce trebuie a se face întru noi, și le dau cugetări joase,
 «făcându'i a nu spera în Impărăția lui Dumnezeu, de cât
 «bunuri peritoare și josnice, ast-fel cum sunt acele de care
 «se bucură lumea în această viață, sunt silit de a sta
 «la vorbă cu fratele meu Nepos, ca cum ar fi încă prezent.

«După ce a adăugat alte lucruri ce le las într'adins, el
 «scrie ceea ce urmează: Când eram în guvernământul de
 «Arsinoe, unde, precum știți această opiniune a fost atât
 «de tare răspândită în cât ea a desbinat acolo Biserica întregi
 «am adunat pre Preoții și pre Doctorii cari predicaū la
 «țară, și i-am rugat să le fie plăcut, ca această doctrină să
 «fie examinată în prezența tuturor fraților. N'a lipsit de
 «a mi se opune această carte ca un scut neinvins. Am în-
 «trebuintat trei zile întregi de dimineața până seara a o
 «examina. Admiram atunci blândețea și supunerea frați-
 «lor noștri, răbdarea lor a mă asculta, dorința sinceră ce
 «aveau de a se instrui și de a cunoște adevărul. Fie-care
 «propunea fără confuzie dificultățile sale și îndoelele sale.
 «Când descopeream falsitatea unii opinii, ne păzeam
 «mai cu seamă de a o susține cu îndărătnicie. Nu evitam
 «de loc obiecțiunile ce ni se făceau. Ne sileam de a sta-
 «bili prin probe solide, aceia de care era vorba, și când
 «ne convingeau prin rațiune, nu aveam nici cum rușine
 «de a ne supune și de a schimba credința. Noi primeam
 «cu bună credință și cu inima deschisă tot ce recunoș-
 «team a fi probat prin autoritatea Scripturii. In fine Co-

«racion șeful acestei opinii se supuse, ne promise în prezența tuturor fraților de a nu o mai ține, de a nu o mai învăța public, și de a nu mai vorbi de ea în particular. Nu s'ar putea spune câtă bucurie aduse tuturor credincioșilor. această conferință, și reconciliarea de care ea fu urmată.

CAPITOLUL XXV.

Despre Apocalipsul lui Ión.

El vorbește puțin după aceia de Apocalips în acești termeni. «Unii din cei ce ne-au precedat, au răspins în mod absolut această carte, și examinându-o din capitol în capitol de la început până la sfârșit, a arătat că nu este în ea nici sens nici raționament. Ei dic încă, că inscripțiunea ei este falsă, pentru că cartea nu este de Ión, și că nu este de loc o revelațiune, pentru că este în ea prea multă ignoranță. Ei asigură că nu numai această carte n'a fost compusă de nici unul din apostoli, ci nici de către unul din sântii autori ai Bisericii. Că acesta este o suposițiune a lui Cerinthe, carele făcându-se șef de sectă, luă numele lui Ión pentru a autoriza visările sale. Că el a crezut că Impărăția lui Iesus Christos ar fi o împărăție pământescă, unde lumea s'ar bucura de plăcerile simțurilor pe care el le căuta mai presus de toate, ca unul ce era foarte josnic, și foarte trupesc, unde s'ar face ospete și nunți, unde s'ar celebra serbări și s'ar oferi sacrificii. Cât pentru mine, n'aș îndrăzni a respinge în mod absolut această carte, respectată de mai mulți credincioși.

«Eü cred că ea conține un sens ascuns și misterios, ce nu ași putea înțelege. Eü nu o mësor după slăbiciunea judecării mele. Judec mai mult prin credință, și de și nu o înțeleg, imi inchipuesc că ea conține o doctrină foarte sublimă. Admir ceia ce n'ași putea înțelege, în loc de a o condamna».

După ce a examinat totă cartea Apocalipsului, și a arătat că ea nu pöte fi înțelesă duple sensul natural ce cuvintele presintă spiritului, el adăogă acesta: «Prorocul isprăvind pređicerea sa rostește, că cei ce o vor păzi,

«vor fi fericiți, și va fi și el de asemenea. Fericit, ȳice
«el, este cel ce păzește cuvintele prorocel carȳil aceștia.
«Și eũ Ión cel ce ved acestea și aud. Nu tăgăduesc că
«aũtorul acestei carȳil nu se numește Ión. Mărturisesc că
«acesta este lucrarea ore carũ om sant inspirat de Duhul
«luĩ Dumneeũ.

«Inse nu reman lesne de acord ca să fie Apostolul,
«fiul luĩ Zevedeũ, fratele luĩ Iacov autorul Evangheliei du-
«pre Ión, și a unei Epistole Catolice. Judec prin dis-
«poziȳiunea și prin stilul ambelor opere, că ele nu sunt
«de același autor. Cel ce a compus Evangelia și Epistola
«Catolică, nu 'și spune numele seũ, și nu vorbește nici
«odată de sine. Inse acel ce a scris Apocalipsul, 'și pune
«numele la inceput. Iată inceputul:

Apocalipsul și Revelaȳiunea luĩ Iisus Christos, care Dum-
«neeũ a dat luĩ, ca să arate robilor sei cele ce trebue
«să fie degrab și a aretat trimitend pre ȳngerul seũ robuluĩ
«seũ Ión, care a marturisit cuventul luĩ Dumneeũ și
«mărturisirea luĩ Iisus Christos, și câte a vedut.

«El scrie incă o scrisóre, și pune numele seũ la ince-
«put: Ión celor șapte Biserici care sunt in Asia: dar voue
«și pace. Inse Ión nu numai că n'a pus numele seũ la
«inceputul Epistolei sale Catolice, ci a inceput' o fără nici
«o ocolire de cuvinte prin misterul Revelaȳiunii dumne-
«deesei, ȳicend: *Ve vestim cuventul vieȳei, ce era*
«*dintru inceput, ce am audit, și am vedut cu o-*
«*chii noștri.* Din cauza acestei Revelaȳiuni Mântuitorul
«a pronunat că Petru era fericit când a ȳis: *Fericit*
«*ești Simone fiul luĩ Iona, că trup și sânge nu ȳi-*
«*aũ descoperit ȳie acestea, ci Tatăl meũ carele este*
«*in Cer.* In cele-l-alte doue Epistoli, ce sunt atribuite
«luĩ Ión, numele seũ nu se găsește acolo. Nu e de cât
«acela de preot. Inse autorul Apocalipsuluĩ, ne mulȳumit
«că s'a pus numele la inceputul operii sale, 'l repetă in
«urmă: *Eũ Ión cel ce sunt și fratele vostru, și*
«*partaș intru necazul, și intru imperatia, și in-*
«*tru răbdarea intru Iisus Christos, fost'am in os-*
«*trovul ce se chiamă Patmos, pentru cuventul*
«*luĩ Dumneeũ, și pentru mărturisirea luĩ Iisus*
«*Christos.* Și la finele carȳil, el adaogă incă: *fericit este*
«*cel ce păzește cuvintele prorocii carȳii aceștia.*

«*Și eă Ión, cel ce vęd acestea și auđ. Trebuie deci*
«a crede că autorul acestei cărți se chema Ión, fiind că
«el o spune, dar este ne sigur care Ión era. Căci el nu
«đice cum e đis în Evangelie, că este discipolul pe care
«Domnul a iubit, saă acel ce s'a rezemat pre sînul seă,
«saă fratele lui Iacov, și acel care a vęđut și a auđit
«pre Domnul. Dacă ar fi avut intențiune de a se face
«cunoscut lămurit, ar fi đis vre una din acestea, dar el
«n'a đis nici una, și s'a mulțumit de a se chema fratele
«nostru, tovarășul nostru, și martorul lui Iisus, și de a
«đice că a vęđut și a auđit revelațiunea.

«Eă cred că dragostea ce maă mulți aă avut pentru
«Ión apostolul, și dorința ce ei aă avut de a i se ase-
«măna, și de a fi iubiți ca el de Domnul, i-a făcut a lua
«numele seă, precum vedem pre maă mulți alți cari aă
«luat numele lui Petru și al lui Pavel. S'aă făcut men-
«țiune de un alt Ión supranumit Marcu, în faptele apos-
«tolilor, pe care Varnava și Pavel îl luase de tovarăș al lor, și
«de care s'a đis într'alt loc. Ei avęu pre Ión pentru a le
«servi de ajutor și de servitor. Nu știu dacă este acela
«care a scris Apocalipsul, căci nu s'a đis că el ar fi fost
«în Asia cu dęșil. Din contră s'a đis că atunci când Pavel
«și cei ce erau cu dînsul aă plecat din Patmos, ei veniră
«la Perga în Pamfilia.

«Insa Ión părăsindu'ı, se întorse la Ierusalim. Cred deci
«că este un altul, care a locuit în Asia. Căci se vede douę
«morminte la Efes, pe care e scris numele de Ión. E
«lesne de asemea de a recunoște atăt prin diversitatea
«sentințelor lor, cât și prin dispozițiunea termenilor lor,
«că sunt doi autori diferiți. Evangelia și Epistolia se a-
«cordă, și încep în acelaș chip. Vedem la începutul E-
«vangeliei: *Intru început era cuvęntul*: și la începutul
«Epistoliei: *vę vestim vouę cuvęntul vieții, ce era*
«*dintru început*. În Evangelie se đice: *și cuvęntul*
«*trup s'a făcut, și s'a sălășluit intru noi, și am*
«*vęđut mărirea lui, mărirea ca a unuia născut din*
«*Tatăl, plin de dar și de adevër*. Și în Epistolă a-
«celași lucru e repetat în alți termeni: *Ce am auđit*
«*și am vęđut cu ochii noștri, și mâinele noastre*
«*aă pipăit*. Căci vieața a venit și s'a arętat ó-
«menilor. Este ca un început de dispută contra celor

«ce negau că Mântuitorul a luat trup adevărat. Și el adă-
«ogă într'adins: și am vădut, și mărturisim și ves-
«tim vouă viața cea vecinică, care era la Tatăl,
«și s'a arătat noă. Ce am vădut și am auđit
«spunem vouă. Ast-lel el se acordă perfect cu sine-
«însuși în aceste două opere, fără a se depărta nici o-
«dată de aceleși propozițiuni și de aceeași termin. Or-
«cine le va citi cu atențiune, va găsi adese ori și în una
«și în alta viața, lumina, depărtarea întunecului, adevărul,
«harul, bucuria, trupul și sîngele Domnului, judecata, ertarea
«păcatelor, dragostea lui Dumnezeu către noi, preceptul
«dragostei fraților noștri, condamnarea lumei, a diavolu-
«lui, și a lui Ante-Christ, făgăduința sântului Duh, adop-
«țiunea fiilor lui Dumnezeu, credința ce Dumnezeu cere
«de la noi, și numele tatălui și al fiului de mai multe
«ori repetate. În fine se vede pretutindenea același spirit
«și același mod de a scrie. Apocalipsul n'are nici o
«asemănare, și nu se pôte găsi nimic care să aibă ceva
«de comun cu cele-l'alte două opere. Nu se pomenește în
«Epistolă de Apocalips, nici în Apocalips de Epistolă; în
«timp ce în Epistolele lui Pavel, se pomenește de revelați-
«unile sale, de și el nu le-a scris. Pe lângă acestea, este
«mare diferență între stilul Apocalipsului, și acela al E-
«vangheliei și al Epistoliei. Acest din urmă are nu numai
«puritatea limbei grece, ci și eleganța în dispozițiunea ter-
«menilor și a cugetărilor, foarte departe de a găsi acolo
«barbarisme, solicisme sau moduri de a vorbi impro-
«prii. Căci Ión evangelistul primise de la Dumnezeu da-
«rul eloquenței ca și acela al științei. Cât pentru cel-
«alt autor eu rămân de acord că el a avut revelați-
«uni, și primise harul de a cunoște și de a predice
«viitorul. Inșă găsesc că stilul său era al limbei grece
«próste și că se găsesc în el câte odată solecisme și
«barbarisme. Nu voiú face aicea extractul său. Căci n'ași
«vroi să se creadă că scriú acesta pentru a ridiculisa și
«pentru a insulta, sau pentru alt scop de cât de a arăta
«diversitatea, ce este între aceste opere.

CAPITOLUL XXVI.

Alte scrisori ale lui Dionisie Episcop de Alexandria.

Afară de toate aceste opere ale lui Dionisie Episcop de Alexandria, avem încă un mare număr din scrisorile sale,

precum acelea, ce el a scris contra lui Sabellius, către Ammon Episcop de Berenice, către Telesfor, și către Eufranor, către Ammon și către Eupor. El a compus de asemenea patru cărți asupra acestuiași subiect; ce a dedicat lui Dionisie Episcop de Roma. Pe lângă acestea avem în mâini mulțime de alte scrisori de la el, și mulțime de tractate destul de întinse în formă de scrisori, cum sunt cărțile despre Natură, dedicate unui tânăru numit Timotheu. În scrisoarea către Basilide Episcop de Pentapole, el mărturisește că a făcut un comentariu asupra începutului Ecclesiastului. El a scris un mare număr de scrisori către acest Basilide. Iată ce aveam de șis despre Dionisie Episcop de Alexandria. Să vorbim acum despre ceia ce s'a întâmplat în timpul nostru, și să tragem din acesta o concludsiune pentru a'l face cunoscut posterității.

CAPITOLUL XXVII.

Despre Pavel de Samosata, și despre erezia sa.

Sixt guvernând un-spre-dece ani Biserica de Roma, Dionisie i succedă. Demetrian Episcop de Antiochia, murind în același timp, Pavel de Samosata fu ales pentru a ocupa locul său. Acest Pavel concepând simțiminte foarte jöse, și foarte nedemne de Iisus Christos, ca cum n'ar fi fost de cât un om ordinar, Dionisie Episcop de Alexandria, se scusă pentru vârsta sa înaintată și pentru infirmitățile sale, de a merge la Sinod, și se mulțumi de a scrie opiniunea sa. Toți cei-l-alți Episcopi se adunară la Antiochia contra lui Pavel, ca contra unui lup ce pustia turma Domnului.

CAPITOLUL XXVIII.

Episcopii renumiți din acel timp (an 265).

Firmilian Episcop de Cesaria în Capadocia, Grigorie și Atenodor frați, Episcopi a două Biserici din Pont, Helenus Episcop de Tarsa, Nicomas Episcop de Iconia, Hime-neu Episcop de Ierusalim, Theoteen Episcop de Cesaria, Maxim Episcop de Bostra, se găsiră la această celebră a-

dunare, și se făcură acolo remarcați între cei-l-alți. 'Mi-ar fi lesne de a numi o mulțime alții cari asistară la acel Sinod cu Preoții și Diaconii. Inșă e de ajuns că am numit pre aceștia cari erau cei mai renumiți. Adunându-se de mai multe ori, ei ținură la fie care ședință conferințe unde Pavel de Samosata se sili încă de a ascunde opiniunea sa, precum Episcopii se silea de a o descoperi. Dionisie muri în cursul acestui Sinod în al doi-spre-decelea an al domniei lui Galian, după ce a ocupat timp de șapte-spre-dece ani Scaunul Bisericeii de Alexandria. Maxim fu ales pentru a-i succeda. Galian domnind cincispre-dece ani, avu pre Claudie de succesori, carele nebucurându-se de cât două ani de autoritatea suverană, o lăsă Aurelian.

CAPITOLUL XXIX.

Pavel de Samosata este dovedit și depus (an 271).

Sub domnia sa, un mare număr de Episcopi se adunară la ultimul Sinod de Antiochia, unde Pavel fu dovedit de a avea o doctrină periculoasă, de către Malchion om savant, care învăța Rhetorica, și care fusese înălțat la Sacerdociu prin meritul credinței sale. El avu singur dibăcia de a descoperi într'o conferință, ale cărei acte sunt încă astăzi în mâinile noastre, erorile, ce acest Episcop ascundea cu meșteșugire.

CAPITOLUL XXX.

Scrisoarea Sinodului contra lui Pavel de Samosata.

Episcopii adunați scriseră în decomun acord lui Dionisie Episcop de Roma, și lui Maxim Episcop de Alexandria și trimiseră chiar scrisoarea lor în toate cele-lalte Provinci, atât pentru a arăta grija ce ei aveau de a conserva puritatea credinței, cât și pentru a descoperi doctrina periculoasă a lui Pavel de Samosata, și a publica disputele ce fusese făcute contra lui, și pentru a descrie viața sa și moravurile sale. Cred de datorita mea a o insera aici în întregul ei, spre aducere aminte:

«Lui Dionisie, și lui Maxim, la toți Episcopii, Preoții și
«Diaconii, și la totă Biserica care este sub cer, Helenus
«Himeneu, Theofil, Theoteenu, Maxim, Procul, Nicomas,
«Elian, Pavel, Bolan, Protogen, Hierax, Eutichie, Theodor,
«Malchion, Lucius, și toți ceilalți Episcopi, Preoți și Di-
«aconi, cari sunt cu noi, salutare în Domnul Nostru. Și
«puțin după această inscripțiune, ei adaugă: Noi am scris
«Episcopilor celor mai depărtați, pentru ai ruga de a veni
«la Antiochia, și de a aduce remediul convenit veninului
«rele doctrine. Am scris și lui Dionisie Episcop de Alexan-
«dria, și lui Firmilian Episcop de Capadocia de fericită
«memorie. Cel dintâiu a scris la Antiochia și a adresat
«scrisoarea Bisericeii, fără a saluta pre autorul erorii. Cel
«de al doilea a venit de două ori la Antiochia, și ^{și}
«condamnat noua doctrină, precum o mărturisim, fiind
«acolo prezent, și precum mai mulți știu ca și noi. Pavel
«promițând de ași schimba socotința, Firmilian 'l credu,
«și speră că afacerea s'ar putea termina, fără ca religiu-
«nea să sufere nici un prejudiciu, înșelat fiind de perfi-
«dia unui om, care renegase pre Dumnezeu și renunțase
«la credință. El trebuia să revină la Antiochia unde noi
«'l așteptam, și el era deja la Tarsa, când muri. El des-
«criu viața lui Pavel de Samosata. E de prisos de a examina
«faptele unui om, care a părăsit regula credinței, pentru
«a urma o doctrină streină. Nu e necesar de a spune
«că fiind sărac și redus la starea de a cerșetori, că neavând
«avere de la părinții săi, și necăștigând prin munca sa,
«el a adunat bogății imense prin crime, prin amăgiri,
«și sacrilegii, luând banii celor slabi cari suferise ore-
«care nedreptate, cu promisiuni de ai protege înșelân-
«du'i și făcând un câștig infam sub pretext de pietate.
«Nu vom mai dice că el are îngâmfarea de a prelinde
«la demnitățile lumești, și că 'i place mai bine a fi chie-
«mat Ducenar de cât Episcop; că merge în piețele publice
«cu o aroganță de necredut, citind scrisori, și dictând cu voce
«tare răspunsurile sale înaintea a totă lumea; că are tot-d'a-
«una o mulțime de persoane ce 'l înconjură, și că face religiu-
«nea noastră odiosă prin vanitatea și prodigitatea vieții sale.
«Nu e nevoie iarăși de a vorbi de parada și de pompa,
«ce el caută în adunările Bisericești, pentru a mira pre
«cei simpli și pre cei ignoranți. El ș'a făcut un tribunal,

«nu ca un discipol a lui Iisus Christos, ci ca judecătorii
«secolului. Câte odată el lovește cu mâna sa cîpsa sa,
«și câte odată lovește cu piciorul. El a muștrat cu as-
«prime și a maltratat cu injurie pre acei cari în loc de
«a'l aplauda, de a salta, de a scôte strigări confuze, as-
«cultau cu gravitatea și modestia convenabilă casei lui
«Dumedeu. El a sfâșiat prin invective injurioase pre sînții
«doctori cari au murit, și ș'au dat sieși mărețe laude, nu
«ca un episcop, ci ca un sofist și un înșălător. El a în-
«lăturat Psalmii ce avea obiceiul de a se cânta în onó-
«rea Mântuitorului, sub pretext că ei nu fusese inventați
«de cât de puțin timp, și a făcut alții să se cânte de
«cătore femei spre lauda sa în ziua Paștelui, ceia ce a pri-
«șinuit gróză celor ce i-au auzit. El a trimis să se pu-
«sice aceleași lucruri în profitul său înaintea poporului
«de către episcopii din cetățile de prin prejur și de la
«țară, și de către preoții îndestul de slabi pentru a'l lin-
«guși. El a refuzat de a mărturisi cu noi că Fiul lui Dum-
«neđu s'a pogorât din Cer, pentru ca să nu dicem acum
«nimica mai mult de réoa sa doctrină pe care vom ex-
«pune-o mai pre larg în urmă. Noi nu pretindem a fi
«cređuți pre cuvântul nostru. Ceia ce spunem, este jus-
«tificat prin actele ce v'am trimis, unde el asigură că
«Iisus Christos a eșit din pămînt. Cu tóte acestea, acel
«ce cântă Psalmi în ónórea sa, cari publică laudele sale
«înaintea poporului, asigură că este un inger pogorât din
«Cer. Departe de a împedeca aceste estravaganțe, el le
«autorisă prin prezența sa, ca cel mai îngâmfat din toți
«ómenii. Ce vom dice de femeile ce el, preoții săi și di-
«aconii săi introduceau la dênșii, cum vorbesc cei din
«Antiochia? Acésta 'l face a ascunde crime ne suferite, de
«care el i-a dovedit, pentru a'i ținea prin acésta în de-
«pendința sa, și că frica ce ei au de a fi pedepsiți
«dupre cum merită, 'i împedecă de a se plînge de nele-
«giuirile sale. Pe lângă aceasta el i-a îmbogățit, și a căș-
«ligat prin acest mijloc afecțiunea acelor ce sunt legați
«de interesul lor. Ce este nevoie de a spune tóte aceste
«lucruri? Noi știm că episcopul și clerul datoresc a da
«poporului exemplul de tot felul de fapte bune. Noi cu-
«nóștem câte persoane au fost, pe care frequentarea acés-
«tor femei au prăpăstuit în păcat, sau cel puțin au în-

«cârcat de rele bănueli. Ast-fel chiar când s'ar crede că
«el n'a comis nici o crimă cu ele, totuși el este în gre-
«șală pentru că n'a evitat scandalul, și pentru că n'a a-
«vut grije de a nu împinge pre cei-l'alți în păcat prin exem-
«lul său. Căci un om, care a părăsit o femeie, care duce
«cu sine două ce sunt foarte frumoase și foarte tinere pre-
«tutindenea, unde el merge, și care petrece totă viața sa
«în plăcere și în ospețe bune, cum va putea el muștra
«pre alții și a'i sfătui de a se abține de la marea fre-
«quentare a femeilor, ca nu cum-va, dupre cum este scris,
«să cadă în păcat? fie-care plânge în fundul inimii sale
«de desordinea acestei conduite, dar nimenea nu îndrăs-
«nește a se plânge de acesta, de frică de a fi supărat
«prin tiranica dominațiune ce el exercită.

«S'ar acusa, fără îndoială, de toate aceste sapte, un
«care ar face profesiune de religiunea Catholică, și care
«ar fi unit cu noi prin societatea aceleiași credințe, și prin
«exercițiul aceleiași slujbe. Inșă nu cred a fi obligat de a
«cere cuvânt despre acesta aceluși care s'a lepădat de a-
«devărata pietate pentru a urma detestabila eresie a lui
«Artemas; căci pentru ce am face dificultate de a numi
«pre autorul erorilor sale fiind că el își face glorie de a
«fi discipolul său? Iată ce adaog ei la finele scrisorii lor.
«Lepădând de la comunicarea noastră pre acest om care
«a declarat războiul lui Dumneșu, și care refuză de a
«recunoște greșala sa. Noi am stabilit pre Domne în lo-
«cul său, din ordinul lui Dumneșu, precum credem. El
«are toate bunele calități ale unui episcop, și este fiul lui
«Demetrian de fericită memorie, care a guvernat altă dată
«aceiași Biserică cu multă reputație și merit. Vă facem cu-
«noscut acestea într'adins, pentru ca să'i scrieți, și să prii-
«miți scrisorile sale. Cât pentru Pavel, se scrie dacă voește
«lui Artemas, și să aibă împărtășire prin scrisori cu acei
«ce sunt ca și dânsul intrați în aceleiași erori».

«Pavel lepădându-se deci de credință, și fiind depus, Do-
«mne luă guvernământul Bisericii de Antiochia. Inșă pen-
«tru că Pavel nu vroea a eși din casa Bisericii, făcu re-
«curs la autoritatea Impăratului Aurelian, care decise afa-
«cerea cu multă dreptate, și care ordonă ca posesiunea
«casei să fie lăsată aceluia cu cari episcopul de Roma
«și cei-l'alți episcopi de Italia vor fi în comunicare prin

«scrisori. Ast-fel el fu alungat cu rușine de către autori-
«latea judecătorilor lumești. Iată dispozițiunea în care se
afla atunci Aurelian în privința noastră. Inșă mai pe urmă
el 'și schimbă opiniunea, și fu împins de către ôre-
care persône a ne persecuta. Zvonul persecuțiunii ce se
pregătea contra noastră, era deja răspândit pretulindenea,
și acest Principe era gata a semna edicturile, când drep-
tatea dumnezească 'i opri mâna, și arătă lămurit că pu-
terea timporală n'a avut nici odată putere asupra Bi-
sericii, de cât atunci când Providența a permis pentru ra-
țiunii secrete și ne străbătute pentru a ne îndrepta. Au-
relian domnind șese ani, Probus 'i succedă, (an 276) care
de asemenea domnind alți șese ani lăsă Imperiul lui Ca-
rus, Carinus și Numerian fiii săi. Inșă de abia 'i pose-
dase ei trei ani și cădu în mâinile lui Dioclețian, (an.
284) și a celor ce'i lură asociați. Sub domnia lor se în-
tâmplă marea persecuțiune și distrugerea Bisericilor. Intre
acestea Dionisie episcop de Roma, murind ceva mai înainte,
după ce a guvernat nouă ani această Biserică, Felix fu
ales pentru a ocupa locul său.

CAPITOLUL XXXI.

Eresia Manicheilor.

În același timp Manes care era un adevărat furios,
cum arată numele său, și care era plin de turbarea de-
monilor, introduse o eresie demnă de el. El era sălbatic,
nesuferit de naturalul său, barbar în faptele sale și în
discursurile sale. Afară de nebunia sa, el avu un orgoliu
atât de extrem, în cât pretinse de a fi Christosul, Sântul
Duh și paracletul. El alese ca și Christos, doi-spre-șede
discipoli, pentru a predica noua sa doctrină. Compunându-o
în Persia din veninul tuturor vechilor erori el o înfățișă
restului lumii, și ea se răspândi după aceia până în tim-
pul nostru.

CAPITOLUL XXXII.

Teologii renumiți din timpul acela.

Felix murind în acel timp după ce a guvernat cinci
ani Biserica de Roma, Eutichie 'i succedă. Netrăind mai

mult de cât Țepe luni, el avu pre Caius de succesur, carele a trăit până în timpul nostru și carele guvernând cincispre-Țepe ani această Biserică, o lăsă lui Marcellin, în timpul căruia se întâmplă persecuțiunea. În același timp Timeu succedă lui Domne la guvernământul Bisericii de Antiochia, și avu pre urmă de succesur pre Ciril, pre'care l'am vădut. Am cunoscut cu deosebire pre Dorotheu carele era sub el Preot al aceleiași Biserici, și carele fiind foarte dedit la Studiul Santei Scripturii, învătă limba Ebraică. El era foarte savant în literile umane, și se născuse famen. Impăratul considerându'l ca pre un om extra-ordinar, 'l onoră cu amicitia sa, și 'i dădu însărcinarea cunoscinței Tirului. L'am auzit explicând Scriptura în Biserică cu o rară capacitate. După mórtea lui Ciril, Tirannus fu ridicat pe scaunul Bisericii de Antiochia și în timpul acela mai cu sémă, Bisericile fură bântuite. Eusebie, originar din Alexandria, succedă lui Socrat în guvernământul Bisericii de Laodicea. Afacerea lui Pavel de Samosata 'l obligă a pleca din țara sa, de unde venind în Siria, fu reținut acolo de niște persoane pioșe. El a fost în timpul nostru ca un tesaur de sântenie, duple cum se póte recunóște din cuvintele lui Dionisie, Episcop de Alexandria, ce am raportat mai sus. El avu de succesur pre Anotolius, care era ca și densusul foarte virtos, și care era de asemenea din Alexandria. El fu unul din cei mai celebri din timpul nostru, nu numai pentru cunoscința literilor umane, ci încă pentru studiul Filosofiei, și ajunsse la perfecțiunea Arimeticiei, Geometriei, Astronomiei, Logicei, Fizicei, și a Retoricei. Ceia ce se Țice că îndemnă pre locuitorii din Alexandria, a'l ruga de a stabili în cetatea lor o școlă pentru a se învăța Filosofia lui Aristot. Se spun mulțime de fapte frumoșe ce el făcu la asediul de Bruchion, ca unul din cei mai considerabili locuitorii din Alexandria. Voiu istorisi aici una pentru a servi de exemplu. Grăul lipsind la asediați, ast-fel că ei aveau mai multă greutate a suporta sómea, de cât a susține atacurile asedianților, el întrebuintă această stratagemă, de a trimite la Eusebie ce nu se dusese încă în Siria, și care era de partidul locuitorilor ce tratase cu Romanii, și care nu erau încă asediați, pentru a'l informa de numărul acelor ce erau atât de tare strimtorați de sóme, în cât erau

în primejdie de a muri. Eusebie aflând această noutate obținut de la generalul armatei Romane pașporturi pentru cei ce ar dori să iasă din cetate, și înștiință despre acesta pe Anatolius, care adunând îndată consiliul locuitorilor din Alexandria, le propuse de a se uni cu Romanii. Când el vedu că propunerea sa 'i punea în mânie, le dișe: «Nu cred că cel puțin veți vroi a desprețui sfatul ce v' «daŭ de a scôte din cetate persoanele nefolositoare, precum «copii și bătrâni, și de ai lăsa să m'ergă unde le va «plăcea. Căci ce rațiune este de a reține între noi oamenii «ce sunt aproape de a muri? Pentru ce să 'i facem noi să «piară de f'ome, puterile lor fiind aproape secate? Noi nu «v'om avea mai mult a nutri de cât pre cei ce r'ă sănătate «și vig'ore pentru a apăra zidurile noastre. Atrăg'end prin «argumente totă adunarea la socotința sa z' făcu nu- «m'erarea acelor ce nu puteau servi de nimic în cetate, «femei, copii și bătrâni, cari ar fi murit de f'ome dacă «ar fi r'emas, și sc'apă ast-fel restul. Sub pretextul ace- «stei permisiuni el sc'ose în timpul nopții mulțime de per- «s'one de religiunea noastră îmbrăcate în haine de femeï, «pe cari Eusebie îi priimi cu bunătate și 'i m'ang'ăie de «f'omea și de osteneța ce suferise». Cetatea de Laodicea a avut din ordinul lui Dumnedeu pre acești doi episcopi unul după altul, cari venind din Alexandria, erau în Si- ria puțin după rășboiul de care am vorbit. Cu t'ote acestea, de și Anatolius n'a compus un mare num'er de cărți, se p'ote lesne judeca de m'arimea elocuenței sale și de adân- cimea doctrinei sale din puținele scrieri, ce ne r'emân de la el, și cu deosebire din acele ce a făcut pentru a con- firma opiniunea sa ating'ătoare de đioa în care trebuie a se celebra s'erbăt'orea Paștelui. Voiu da aicea câte-va cu- vinle pentru a da despre acesta o idee celor ce vor lua osteneță a citi istoria mea.

Regulile lui Anatolius pentru celebrarea s'erbatorii Paștelui.

«Aveți în primul an, Lună nouă a primei luni, care «este începutul cercului celor nou'è-spre-đece ani după «Egipteni în a dou'è-đeci și șasea a lunii Phamenol, iar «dupre Macedoneni în a dou'è-đeci și două đ'i a lunii

«Distri, și cum ar dice Romani, un-spre-dece zile înainte
«de calendele lui Aprilie. Și apoi în a două-deci și șasea
«zi a lunii Phamenot, sôrele nu e numai intrat în primul
«segment, ci au trecut deja patru zile. Se chiamă această
«parte prima două-spre-decime; Equinoptiul, începutul lu-
«nelor, și a cercului, punctul unde începe cursul plane-
«telor. Și se chiamă partea care precede pre aceasta, fi-
«nele lunilor, al două-spre-decelea segment, ultima două-spre-
«decime, finile și terminul cursului planetelor.

«Pentru acesta acei ce pun acolo prima lună, și cari
«trag consequență din acesta, că sêrbătorea Paștelui tre-
«buie tot-d'auna a fi celebrată în a patru-spre-decea zi
«a lunii, se înșală foarte tare, după părerea mea. Acesta
«nu este o opiniune ce am inventat eu. Este o părere
«ce a fost susținută de vechii Jidovi, înainte chiar de naște-
«rea lui Iisus Christos, și confirmată prin practica lor con-
«stantă. Ceia ce este lesne de a recunoște prin citirea nu
«numai a lui Filon, a lui Iosif și a lui Museu, ci încă a
«mai multor altora mai vechi, precum a acelor doi Agatho-
«bules cari au fost supranumiți dascăli sau maestri, și a
«lui Aristobul om excelent, unul din cei șapte-deci de
«Interpreți, cari traduseră sânta scriptură în Grecește,
«dupre dorința lui Ptolemeu, și a Principelui părintele său,
«și care dedică însuși acestor principii cărțile explicațiunii
«legii lui Moisi. Toți acești autori renumiți lămurind di-
«ficultățile ce se întâlnesc în cartea Exodului asigură, că
«mielul Pascal trebuie a fi junghiat la mijlocul primei luni
«după Equinoptiul de primă-vară, adică când sôrele a
«trecut prima parte din cercul său, sau a zodiacului cum
«'l numesc unii. Aristobul adaogă că afară de acesta este
«absolut necesar, pentru a celebra sêrbătorea Paștelui,
«ca luna să fie în segmentul Equinoptiului ca și sôrele.
«Căci fiind-că sunt două-segmente ai Equinoptiului, unul
«de primă-vară, și altul de toamnă, și fiind-că acești două
«segmente sunt diametral opuși unul altuia, a patru-spre-
«decea zi a lunii fiind destinată la celebrarea solemn-
«ității Pascale, luna va fi opusă sôrelui, ast-fel cum se
«întâmplă când ea este plină. Sôrele va fi deci atunci în
«segmentul Equinoptiului de primă-vară și luna în segmentul
«equinoptiului de toamnă. Știu că ei dau un mare număr
«de alte probe, prin care ei pretind a arăta foarte lămurit, că

«trebuie a se celebra s rb toroa Pa telui  i azimile, după
«Equinop i . Insa eu nu mai propun t te aceste probe
«celor ce nu mai au inaintea ochilor v lul legii lui Moisi,
« i cari pot a se instrui in doctrina  i in patima M ntu-
«itorului pe care ei le văd descoperit.  i apoi se prob z 
«in mod ne invins prin preceptele coprinse in cartea lui
«Enoch, că prima lună incede dupre Jidovi spre Equi-
«nopti ».

Acelaș Anatolius ne-a lăsat  ce c r i din institu iuni
aritmetice  i mai multe alte opere. prin care se p te re-
cun  te c t de mult a lucrat el pentru a se face dibaci 
in  tiin a Bisericii.

Theotecn, episcop de Cesaria in Palestina, 'l chirotoni,
'l făcu episcop,  'i promise de a'l lăsa succesorul său.
El guvern r  chiar impreună aceia  Biserica in curs de
c t-va timp. Insa fiind invitat la Sinodul ce se  inea la
Antiochia contra lui Pavel de Samosate, el fu re inut la
Laodicea de către credincio i, pentru a implini locul lui
Eusebie, episcopul lor, care murise.  tefan 'i succedă  i
fu cel de pe urmă episcop al acestei Biserici inainte de
persecu iune. El se făcu mai renumit prin studiul filosofii pro-
fane, de c t prin zelul Religiei Cre tine,  i dovedi in timpul
persecu iunii, că departe de a fi un adev rat filosof, el nu era
de c t un mi el  i un ipocrit. Biserica nu cădu pentru ac sta
in necredin . Ea fu sus inut  de către Theodot ce Dumne u
substitui in locul său,  i carele r spund nd perfect la voca i-
unea sa  i la numele său, ' i indeplini t te datoriile unui bun
episcop. El era cel mai iscusit din secolul său in medi-
cină, care inrepreinde de a vindeca b lele trupului,  i n'a-
vea asemenea lui in aceia care se ocupă a vindeca b lele
sufletului, dându-se cu totul cu o bunătate  i o dragoste
de necredut celor ce aveau nevoie de ajutorul său. El c sti-
gase de asemenea o profundă cuno tin  de  tiin a Bise-
ricei. Când Theotecn episcop de Cesaria in Palestina muri,
Agapius 'i succedă  i luă o ingrijire extra-ordinară la ali-
narea s racilor. In timpul său inceptu a cunoște pre Pam-
filie, preot acestei Biserici, om t rte eloquent  i care f -
cea profesiune de adevărata Filosofie. Nu ar fi o neinsem-
nată inrepreindere de a vroi a vorbi de t te excelentele
sale calit . Am cuprins intr'o lucrare a parte tot ce pri-
ve te moravurile sale, școla ce a in in at, luptele ce a

susținut în timpul persecuțiunii și cununa ce a luat. El era fără îndoială cel mai excelent și cel mai minunat om ce a fost atunci în această Biserică. Cei mai celebrii ce noi am cunoscut și cari au trăit până în timpul nostru, sunt Pierius preot al Bisericii de Alexandria, și Meletie episcop al Bisericilor din Pont. Pierius trăia într'o sărăcie voluntară, în studiul Filosofiei și în meditarea Sântei Scripturi, ce o explica poporului cu o facilitate fără asemănare, ce o câștigase prin un lung exercițiu. Cât pentru Meletie, pre care savanții 'l numeau miere Athică, prin alusiune la numele său, era un model isprăvit de tot soiul de științe. Nu s'ar putea nici odată lauda cu destulă demnitate elocvența sa. Se va dice pôte că el o primise de la natură. Inșă cine ar putea ajunge profunda cunoștință ce el câștigase în tot soiul de materii? Cine va vroi a examina adevărul de ceea ce eū dic, va recunoște că el era foarte profund și foarte subit în tôte artele ce depind de raționament. Curățenia vieței sale nu era mai puțin excelentă. Am fost atât de fericit de a' l vedea ascuns în Palestina timp de șapte ani.

Apoi Himeneū Episcop de Ierusalim murind, Zabdas luă conducerea acestei Biserici. Inșă murind și el curënd după aceea, Hermon fu cel de pe urmă pe scaunul Apostolilor înaintea persecuțiunii din timpul nostru. Maxim guvernând Biserica de Alexandria opt-spre-zece ani de la mórtea lui Dionisie, Theonas 'i succedă. În timpul său Achilles fu ridicat la demnitatea sacerdociuului, precum și Pierius, și se făcu foarte celebru în Biserica de Alexandria.

El avea și însărcinarea de a instrui pre Catecumeni, și ducea o viață, a căreia curățenie răspundea la eminența științii și la sântenia Evangheliei. Theonas petrecënd nouē-spre-zece ani în funcțiunile ministerului său, Petru 'i succedă, și petrecu doui-spre-zece ani în aceeași funcțiune, unde câștigă o foarte mare reputație.

El guvernă această Biserică trei ani înainte de persecuțiune, și petrecu restul într'o mare asprime, fără totuși a înceta de a veghea neîncetat asupra turmei sale. În al nouēlea an al persecuțiunii i se tăie capul, și luă cununa Martirului. Vom sfârși aici șirul succesiunii episcopilor care coprinde 305 ani de la nașterea Mântuitorului până la persecuțiune. Vom descrie luptele ce fură susținute în timpul nostru pentru apărarea Religiei.

CARTEA A OPTA

CAPITOLUL I.

Despre cele ce au precedat persecuțiunea ridicată în timpul nostru contra Bisericii.

Descriind în cele șapte cărți precedente șirul episcopilor ce au succedat Apostolilor, cred de datorie a întrebuița cartea a opta de a transmite posterității cele ce s'au petrecut în timpul nostru, și a mă aplica la acesta cu o îngrijire particulară. E greu de a exprima cu demnitate mărimea stimei și a reputațiunei, unde doctrina adevăratei pietăți ce Mântuitorul a venit să predice omenilor, era între Greci și Barbari, și a libertății și a repaosului de care ne bucuram înaintea persecuțiunii ce a fost ridicată în timpul nostru contra Bisericii. Afețiunea ce Impărații purtau celor de Religiunea noastră, și onorea ce le făcea de a le da lor guvernământul provinciilor, fără a'î obliga de a jertfi, sunt o probă însemnată despre această. Ce nevoie este de a vorbi de acei ce erau în curțile principilor și de însuși principii, care permiteau ofițerilor de a'și îndeplini cu femeele lor, copiii lor și cu sclavii lor datoriele religiunii noastre, de a o exercita în public și în prezența lor, și pe cari îi onorau și'î iubeau mai mult de cât pre toți cei-l-alți? Dorotheu fu unul din cei mai celebri dintre aceia. El dădu Impăraților cele mai mari semne de devotamentul și de zelul său în serviciul lor, ca nimeni altul din magistrați, nici din guvernatorii de provincie, și el câștigă de asemenea o mare încredere ca nimenea altul. Trebuie a pune alături de el nu numai

pre ilustrul Gorgonie, ci și pre toți acei cari imitând zelul lor, pentru cuvîntul lui Dumneșeu, au avut de asemenea parte la gloria lor. Se vedeau episcopii onorați și iubiți de popore, și de guvernatorii de provincie. Cine ar putea spune câte persoane veneau pe fie-care și a face profesiune de credință, câte Biserici se înaltau în toate cetățile și cu ce concurs poporele aduceau lui Dumneșeu omagele lor; ast-fel că vechile zidiri ne mai fiind îndestulătoare pentru a'î încăpea, trebuia a face altele din nou? Acest progres și această creștere nu putu fi oprită nici de invidia demonilor, nici de răutatea omenilor, în cât timp poporul lui Dumneșeu merită de a avea protecțiunea mâineii sale a-tot-puternice. Inșă când prea marea libertate, de care ne bucuram, slăbise între noi vigorea disciplinii, când începurăm a ne face rășboiul cu armele de cuvinte injurioșe și inveninate, când episcopii animați contra episcopilor, și poporele contra poporelor ațitară certuri și desordine; în fine, când răutatea și înșelăciunea ajunse la culmea sa, dreptatea Dumneșească ridică brațul pentru a ne pedepsi de o-cam-dată ușor, duple obiceiul său și permise ca credincioșii cari făceau profesiunea armelor, să fie ei mai întâiu persecutați. Inșă pentru că noi rămăserăm într'o condamnabilă nesimțire și pentru că în loc de a cugeta de a îmblândi mânia lui Dumneșeu, noi adăogărăm crime peste crime, ca cum am fi creșut cu nelegiuiri că el nu are nici o grijă de guvernământul lumii, pentru că păștorii noștri, disprețuind santele regull ale pietății, formară între densesii certuri și neînțelegeri, întreținură dușmăni și urș, și disputară pentru primul rang ca pentru o demnitate lumescă și pentru o putere tiranică. Atunci în fine *Dumneșeu a întunecat*, duple cuvîntul lui Ieremia (cap 2) *cu iușimea sa pre fata Sionului, a aruncat din cer pre pământ mărirea lui Israil, și nu ș'a adus aminte de cel de sub picioarele sale în dioa urgiei sale. Sfărâmat'a Domnul tot cornul lui Israil, și a prăpădit toate baricadele sale. Și a surpat aședământul robului său*, duple cum este preșis în psalmi: *spurcat-a în pământ sântenia lui prin sfărâmarea Bisericiilor. Stricat'a toate gardurile lui, pus-a țăriile lui frică. Jefuitu-l'au pre el toți cei ce călătoriau în*

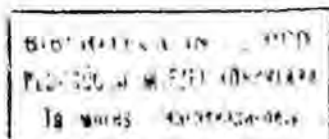
cale, făcutu-s'a ocară vecinilor sèi. Înălțat'a dreapta celor ce'l necăjesc pre dènsul, întors'a ajutorul sabiei lui, și nu l'a apărat pre el în rèsboiù. Stricatul a ȕis din curățenia lui, scaunul lui în pământ l'a surpat. Micșorat'a ȕilele vremi lui vèrsat'a peste dènsul rușine.

CAPITOLUL II.

Dărîmarea Biseriilor.

Tôte acestea s'aũ sèvrșit în timpul nostru, când am vèdut cu însuși ochiul noștri dărîmându-se Biseriile, arȕendu-se în piețele publice cãrțile sacre, o parte din Pãstorii siliȕi de a se ascunde în mod rușinos, iar alȕii prinși și expuși la batjocurile și insultele inamicilor noștri. Atunci disprețul a fost rèspândit asupra principilor noștri dupã cum a fost preȕis prin o altã prorocie, și Dumneȕeu l'a făcut sã rètãceascã afarã de cale. Nu cred sã'mi fi permis de a face istorisirea nenorocirilor ce li s'a întãmplat, nici onest de a povesti certurile și dușmãniile, ce i-aũ desbinat între dènsii înainte de persecuȕiune. Nu voesc a remarca de cãt ceia ce pôte servi de a face sã se recunoscã dreptatea suveranã a judecãșilor lui Dumneȕeu. Pentru acèsta fãrã a vorbi nici de acei ce aũ slãbit, prin violența persecuȕiunii, nici de acei, ce aũ făcut naufragiul, și cari s'aũ prãpãstuit de sine-ȕiși în abisul apostasiei, nu voiũ spune de cãt ceia ce voiũ judeca a putea sã'mi fie folositor, și celor ce vor veni dupè noi. Sã începem decĩ a descrie luptele celor ce aũ mãrturisit cu îndrãsnelã de adevèrul credinȕii nòstre. În al nouè-spre-ȕecilea an al Domniei lui Diocleȕian, în luna Distri, ce Romanii numesc Mars, puȕin mai înainte de timpul Patimii Mântuitorului, se publicã edictele, prin care era ordonat ca Biseriile sã fie dărîmate din temelie, cãrțile sãnte sã fie arse, persònele de consideraȕie care ar rêmãnea tari în profesiunea Religiei Chreștine, sã fie acoperite de inflamie și cã poporul sã fie redus în robie. Se publicã curènd dupè acèsta o altã declaraȕiune ce ȕicea, cã episcopii vor fi puși în temniȕã și constrãnși prin tot felul de mijlòce de a jertfi ȕeilor.

54354

CAPITOLUL III

Luptele ce susținură martirii în timpul persecuțiunii

Atunci mai mulți episcopi au suferit crude munci, cu o statornicie neînvingătoare. Unii totuși slăbiră de frică. Unii fură stăpâniți cu lovituri de bici, alții cu unghi de fer. Au fost unii cari au murit în mijlocul muncilor au fost unii cari au isprăvit lupta lor într'un alt mod. Unul, fiind silit de a se pângări prin jertfe criminale, era pus apoi în libertate, ca cum ar fi jertfit, de și nu jertfise. Altul apropiindu-se de Altar fără să fi atins nimic profan, era acusat că a jertfit, și suferea această faslă acușare fără a dice nimic. Un altul era aruncat pe jumătate mort. Un altul fiind culcat la pământ, era târat de picioare, și pus în numărul acelor ce jertfise. Un altul striga cu glas tare că el nu jertfise, și că desprețtea jertfele. Un altul striga că era Creștin, și se întărea prin mărturisirea credinței. Un altul protesta că nu numai că n'a jertfit, dar că nu va jertfi nici odată. Cei ce strigau ast-fel, erau loviți în obraz de către soldați ca să tacă. Atât de mult doreau inimicii credinței de a avea cel puțin mângăerea de a face să se creadă, că ei obținuse ceia ce pretinda. Inșă sforțările lor fură zadarnice.

CAPITOLUL IV.

Renumele ce câștigă sântii Martiri în totă lumea.

Dacă ași vroi să espun toate faptele sântilor Martiri, unde ași găsi cuvinte? Pot vorbi de mai mulți cari au arătat un minunat uvrăgiu pentru apărarea cultului lui Dumnezeu, nu numai în timpul violenței persecuțiunii, ci încă și mai înainte în timpul păcii. Căci demonul, care a priimit de la Dumnezeu putere asupra lumii, deșteptându-se ca dintr'un somn adânc, și începând de la persecuțiunea lui Decie și a lui Valerian, a întinde în taină curse Bisericii și a ataca mai întâiu pre cei ce serveau în armată, pentru a slăbi pe urmă mai cu lesnire pre

cei-l'alți, se vedu un mare număr, ce se lepădă de mi-
liție de cât să se lepede de credință, și cari își reluară
ocupațiunile de toate dăilele. Un óre-care general al arma-
teii Romane, căutând pre Chreștinii ce erau între trupele
sale, și punându-le alternativa saú de a păstra rangul lor,
ascultând de edictele Impăraților, saú de a'l perde dacă
vor refusa de a asculta, mai mulți soldați ai Impărăției
lui Iisus Christos, preferară mărturisirea numelui său tu-
tutor folóselor de care ei se bucurau în lume. Mai mulți
chiar preferară mai bine de a perde viața, de cât de a
se lepăda de credință, în acel timp când inimicul pietății,
mirat de numărul cel mare al credincioșilor, nu îndrăs-
nea încă de a le declara războiú, nici a întreprinde de
a vărsa sângele lor. Insa după ce se hotări la un răs-
boiú deschis, nu s'ar putea spune câți martiri se vedură
în toate cetățile.

CAPITOLUL V.

Despre ceia ce se întâmplă la Nicomidia

Indată ce edictul contra Chreștinilor fu expus în pu-
blic la Nicomidia, unul din cei mai însemnați din cetate
transportat de ardórea credinții sale, 'l smulse și'l sfășie
înaintea a totă lumea, ca un edict nedrept și nelegiuit, de
și era în cetate două de la Impărați, din care unul ținea
primul rang, și cel-l'alt al patrulea. Semnalându-se prin
o faptă atât de îndrăsnéță ca acesta, el nu lipsi de a
suferi crude munci, în mijlocul cărora el arată până la
răsufllarea cea mai de pre urmă, o bucurie și o liniște
demnă de un suflet nobil.

CAPITOLUL VI.

Despre cei ce erau în Palatul Impăraților.

Să vedură în acel timp iluștri martiri cari dădură cele
mai glorióse probe de mărimea curagiului lor, ce nici o-
dată nimenea n'a dat, fie dintre Greci, saú dintre alte nați-
uni barbare, și între alții Dorotheu și niște tineri cari ser-
veau la camera Impăraților. De și ei fuseră ridicați de

către acești Principi la înalte demnități, și erau iubiți cu atâta duiosie ca cum ar fi fost proprii lor copii, ei nu încetau de a crede că este un merit mai mare în infamie și în muncile cele mai crude, când cine-va le suferă pentru adevărata pietate, de cât în onorurile și în plăcerile lumii. Nu voiți spune aici de cât sfârșitul unuia din tre ei, pentru ca acei ce vor lua ostenelă a citi istoria mea, să potă judeca prin exemplul său, de sfârșitul celor-l'alți. El fu condus în această cetate înaintea Impăraților, cari-l porunciră de a jertfi. La refuzul ce el făcu 'l ridică în aer, și-l munci crud pentru a-l constrânge de a asculta. Inșă rămânând statornic în credința sa în mijlocul muncilor, și fiind atât de sfâșiat în cât i se vedeau toate oșele, 'l turnară în ranele sale sare și oțet. Statornicia sa ne fiind încă mișcată prin violența durerii, aduseră un gratar și foc pentru a-l arde cu încetul, ca să nu mără prea curând și să scape de cruțime. Călăii priimind ordin de a nu înceta de a-l munci până nu va asculta, el rămase nestrămutat și triumfă de turbarea lor prin mărtea sa. Ast-fel fu martirul unuia din tinerii camerei Impăratului, numit Petru, a cărui tărie răspundea foarte bine la numele său. De și martirurile celor-l'alți nu cedă întru nimic acestuia, le voiți omite totuși, ca să nu fiu prea lung. Voiți spune numai că Dorotheu și Gorgonie, dupe ce au suferit lungi chinuri, fură sugrumați cu mai mulți alți ofițeri ai Impăratului. Antim episcopul acestei cetăți avu capul tăiat. Focul isbucnind în același timp la palatul Impăratului nu se știe prin ce întâmplare, și svonul răspândindu-se că Chreștinii ar fi pus focul, un mare număr fură condamnați la mărte, unii prin foc, și alții prin fer. Se dice că această hotărâre de abia fu pronunțată, și se vedu o mulțime de necrețut de bărbați și de femei aruncându-se în foc cu o bucurie și o grăbnicie neasemănată. Au fost iarăși o mulțime mai nenumărată de Chreștinii, cari fură legați în bărci și aruncați în fundul mării. Trupurile tinerilor, cari serveau la camera Impăraților, fiind îngropate cu onorea cuvenită condițiunii lor, fură desgropate din ordinul stăpânilor lor, cari se temeau, ca nu cum-va rămânând în mormintele lor, să nu-i adreze pe viitor ca pre Dumneșei. Iată ce se întâmplă la Nicomidia, chiar de la începutul persecuțiunii. Cu toate

acestea unii întreprinzând de a surpa autoritatea suverană la Melitina, regiunea Armeniei, și alții căți-va în Siria, se publică un edict, prin care era ordonat ca episcopii să fie puși în temnițe. Nu am cuvinte pentru a exprima ceia ce s'a pus în execuție din acest edict. Temnițele ce nu serveau altă de cât a închide pre cei ce comisese ucideri, sau violase sântenia mormintelor, fură pline de o mulțime de necrețut de persoane nevinovate, de episcop, de preoți, de diaconi, de citeți și de exorciști; astfel că numai rămânea loc unde să fi putut pune pre cei vinovați. Un alt edict fiind publicat, prin care era ordonat ca să se pună în libertate cei ce ar vroi să jertfescă, și să se muncescă prin tot felul de chinuri cei ce ar refusa de a o face, nu s'ar putea spune cât de mare fu numărul acelor ce suferiră martirul în provinciile, și mai cu deosebire în Africa, în Mauretania, în Egipt, și în Thebaida; și căți Egipteni n'au fost cari, fugind din țara lor, suferiră martirul în alte țeri.

CAPITOLUL VII.

Despre Egiptenii cari suferiră martirul în Fenicia.

Știm că unii se făcură iluștri prin răbdarea lor în Palestina, și alții la Tir, cetate din Fenicia. Cine ar fi putut vedea, fără admirațiune, statornicia ne învinsă cu care acești generoși apărători ai Religiei Chreștine, suferiră loviturile de biciu, turbarea fiarelor sălbaticice obicnute a suge sângele omenesc, furia leopardilor, a urșilor, a mistreților, și a taurilor, ce păgânii iritau contra lor cu lănci de fer înfăntate? Am fost martori la luptele lor, și am recunoscut puterea Dumnezeescului Mântuitor de care ei mărturiseau prin sângele lor, și carele susținea în mod vedit slăbiciunea lor. Aceste fiare sălbaticice, și atât de obicnute a sfășia omeni, stăteau lung timp fără a îndrăzni a se apropia de sântil martiri, de și ele se aruncau asupra însuși acelor cari le excitau contra lor. Ele nu se atingeau de acești prea fericiți luptători, de și erau cu totul golii, și de și le provocau din ordinul călailor; și dacă ele se aruncau câte odată asupra lor,

ele se retrăgeau îndată fără a'î răni, ca cum ar fi fost oprite de puterea lui Dumnezeu. Slobodiau câte odată două sau trei una după alta asupra aceluiași martir, și toți se miraū că ele 'l crușau. Nu se putea admira îndestul generositatea îndrăsnită, și statornicia nemișcată ce ei arătau în niște trupuri gingașe și delicate. Se vedea un tiner mai mic de două-șeci de ani, care sta în picioare fără a fi legat, care avea mâinile înlinate în formă de cruce, și care ruga pre Dumnezeu în același loc, pe când urșii și leopardii, cari nu respiraū de cât sângele, săltaū asupra lui pentru a'î mușca, și se retrăgeau imediat, fără a'î fi făcut vre-un rău. Cei-l'alți, căci erau cinci în total, erau expuși la un taur furios care arunca în cer pre necredincioși, și'î lăsa pe jumătate morți, și nu îndrăsnea măcar a se apropia de martiri. Când el era așit cu ascuțitul unui fer ferbinte, lovea pământul cu piciorul, și se sbuciuma în aer cu cornele sale, și se retrăgea ca cum ar fi fost oprit de o pulere nevedută. Acest taur ne făcând nici un rău martirilor, slobodiră asupra lor alte fiare sălbatice, și în fine îi străpunseră cu lovituri de sabie și aruncară trupurile lor în mare. Iată lupta ce acești iluștri Egipteni susținură la Tir pentru apărarea credinții.

CAPITOLUL VIII.

Despre acei ce au suferit martirul în Egipt.

Egiptenii, cari suferiră martirul în propria lor țară, nu meritară mai puțin de a fi admirați de cât aceia de cari am vorbit. Un număr mai nenumărat de bărbați, de femei, și de copii desprețuiră această viață muritoare, pentru apărarea doctrinei Mântuitorului. Unii fură arși de vii, și alții aruncați în mare, după ce au fost sfășiați cu unghii de fer, și după ce au suferit tot felul de alte munci. Alții înfățișară cu bucurie capul lor călailor pentru a fi tăiat. Unii muriră în mijlocul muncilor. Unii fură expuși la fâme. Unii fură legați pe cruce, sau în postura cum se lăga de obicinuit criminalii, sau cu capul în jos și străpunși cu pirone, și rămaseră acolo până ce muriră de fâme.

CAPITOLUL IX

Martiriî din Tebaida.

Istoricii nu au cuvinte ca să potă exprima violența durerilor, și crușimea muncilor ce suferiră martiriî în Tebaida. Unii fură sfâșiați până la mörte preste tot trupul, cu hârburi de öle stricate în loc de unghii de fer. Femei fură legate de câte un picior ridicate în aer cu mașini cu capul în jos, și expuse ast-fel cu atâta crușime pre cât și infamie. Oamenii fură legați de piciorö la crăci de arbori, ce le pleca cu mașinile, și rupți, când acele crăci fiind slobođite, reluară situațiunea lor naturală. Aceste violențe fură exercitate în curs de mai mulți ani, în timpul cărora se omora pe fie-care și prin feluri de munci, câte odată öece persoane atât bărbați cât și femei sau copii, câte odată doué-öeci, câte odată trei-öeci, câte odată șase-öeci, și câte odată chiar până la sută. Fiind la fața locului, am vedut executându-se la mörte un mare număr în aceiași și, din cari unii aveau capul tăiat, iară alții erau arși de vii. Ascuțitul săbiilor era tocit de multe ucideri, și călăii, obosiți de a munci pre martiri, se schimbaü rind pe rind. Am fost martor la generösa ardöre, și la nobila neräbdare a acelor Credincincioși. De abia hotărärea era rostită contra unora, și îndată alții veneau cu mulțimea a se presinta la tribunal, și a mărturisi că erau Chreștini. Ei desprețuiaü primejdiile, și'și băteau joc de munci. Ei priimeau condamnarea lor cu bucurie, și mulțumiau lui Dumneöeu până la ultimul moment al vieții lor. De și țoți merită de a fi admirați, însă niminea nu merită atât ca acei, cari fiind renumiți în lume prin nobleța familiei lor, prin mărima bogățiilor lor, sau prin eminența științei lor, preferară adevărata pietate, și credința în Domnul nostru Iisus Christos tuturor acestor avantaje ale secolului. Celebrul Filorom fu din acest număr. El poseda o mare dregătorie, fiind intendent al finanțelor la Alexandria, și dând acolo în töte öilele justiția înconjurat de o trupă de soldați. Fileas episcop de Thmuita fu de asemenea: acesta era un om care trecuse prin töte demnitățile, care îndeplinise cu reputație töte funcțiile lumești, și care căștigase o profundă cunoștință

de filosofie. De și acești doi mari ómenii fură rugați de prietenii lor, de rudele lor, de acei ce erau ridicați la demnități, de acei ce le părăsise, și chiar de propriul lor judecător de a avea milă de ei înșiși, și de a nu părăsi femeile lor și copiii lor, ei nu se înduplecară, și dorința de a conserva viața lor, nu fu capabilă de a'î face să lipsescă la obligațiunea de a mărturisi numele lui Iisus Christos. Ast-fel rămânând tari cu o statornicie de filosof sau mai bine cu o pietate de Chreștin, și desprețuind cu îndrăsnelă toate amenințările, și toate violențele judecătorilor, ei avură capul tăiat.

CAPITOLUL X.

Despre acei cari, dupre mărturisirea lui Fileas, suferiră martirul la Alexandria.

Fiind că am dis că Fileas era foarte savant în filosofie, să ascultăm mărturisirea ce el face atât de sine însuși, cât și de Martirii din Alexandria. El va vorbi despre această mai bine de cât noi. Iată terminii scrisorii sale către locuitorii din Thmuit: «Prea fericiții Martirii ce locueau «cu noi, fiind perfect instruiți de perceplele și de exem- «plele ce sunt coprinse în sântele Scripturi, opriră cu a- «știntire ochiul spiritului lor asupra lui Dumnezeu, carele «este domnul suveran al creaturilor, și urmând cu sta- «tornicie vocațiunea lor, ei se expuseră cu bucurie la «morte pentru apărarea pietății. Ei știeau că Domnul nos- «tru Iisus Christos s'a făcut om pentru dragostea noastră, «pentru a distruge cu totul păcatul, și a ne ajuta în că- «lătoria ce noi facem pentru a ajunge la viața večnică. «El n'a socolit răpire de a fi întocmai cu Dumnezeu. *Ci* «s'a nimicit pre sine chip de rob luând, intru a- «semenarea ómenilor făcându-se, și cu închipuire «aflându-se ca omul, s'a smerit pre sine ascu- «tător făcându-se până la morte, iar morte de «cruce. (*Filip cap 2*). Pentru această acești prea-fericiți «martiri plini de spiritul lui Dumnezeu, dorind cele mai «bune daruri au suferit de mai multe ori toate muncile, «ce s'au putut inventa contra lor. Și de și călăii se sfor- «țau cari de cari de a le însușla gróza nu numai prin

«violența amenințărilor lor, ci încă și prin cruțimea muncilor lor, ei n'aũ perdut pentru acesta curajul pentru că perfecta lor dragoste alunga afară frica. Nu e discurs care să fie capabil de a exprima generositatea și statornicia ce aũ arătat ei în mijlocul muncilor. Fiind că nu era niminea, căruia să nu'ı fi fost permis de a'ı batjocori, unii 'ı băteau cu toiage, alții cu vėrgi, alții cu bicele, alții cu curele de piele, iar alții cu fringhii, fie-care alegėnd, dupre rėutatea sa, un instrument particular pentru a'ı munci. Pre unii 'ı legară de stălpı cu mánile legate la spate, și le întindea apoi membrele cu mașini. Dupe aceia 'ı muncia cu cãngi de fer, nu numai pe la coste, cum s'aũ obișnuit de a munci pre acei ce aũ comis o ucidere, ci și pe pántece, pe cõpse și pe obraz. Pe unii 'ı spánzurau de mánă la înălțimea unei galerii, ast-fel că violența cu care nervii lor erau legați, le era mult mai simțită de cât ori care altă muncă. Câte odată 'ı lega de stălpı față în față, unii cu alții fără ca piciorerele lor să atingă de pământ, ast-fel că greutatea trupurilor lor strângea fõrte tare legăturile pe unde erau legați. Ei erau în această stare silnică, nu numai în timpul cât judecătorul le vorbea, sau 'ı interoga, ci mai tõtă ziua. Căci când el părăsea pre unul pentru a interoga pre un altul, lăsa pe lângă acel pe care'l părăsise, soldații pentru a'ı observa și pentru a lua sėma dacã excesul durerii n'ar mișca statornicia sa. El porunceca ca să strângă legăturile lor fără nici o compătımire, și de îndată ce ar muri, să'ı tãrască la pământ, și pentru a scuza o purtare atât de neomenescă, el țicea că noi nu merităm a se lua vre o îngrijire pentru noi, și că fie care trebuie a ne privi, și a ne trata ast-fel ca cum n'am fi fost ómenı. Iată al' doilea fel de supliciũ ce inventase inimizii noștri dupã biciuire. Unii dupã ce aũ suferit tóte aceste munci, rėmaseră încă în butuci avėnd piciorerele depãrtate pânã la a patra gaură, ast-fel că erau obligați de a sta culcați rėsturnați, ne putėnd a se ține pe piciorere, din cauza semnelor de rane ce le rėmăsese din ranele lor. Alții rėmãneau întinși pe pământ cu totul sdrobiți de lovituri și acoperiți de rane, și ei se pãreau mai grozavi în această stare, de cât se arãtase chiar în mijlocul muncilor. Unii mureau în munci,

«și rușinau prin răbdarea lor turbarea inamicilor lor. Alții
«fiind readuși mai morți în temniță mureau acolo după
«puțin timp. Unii fiind tămăduiți prin remedii, deveniră
«mai tari prin timpul și prin obicinuința ce făcuse de a
«suferi. Ast-fel când li se dădu alegerea saii a se libera
«de persecuție, pângărindu-se prin detestabile jertfe, saii
«de a avea capul tăiat, ei merseră toți la mörte cu bu-
«curie. Ei știeau ce ni s'a poruncit în santele Scripturi,
«și că este ȃis: *Cei ce vor jertfi la Dumneȃei stre-
«ini, se vor perde.* (Deut cap. 4). Și in alt loc: *Să
«nu ai alȃi Dumneȃei afară de mine.* (Eșire cap. 20).
Iată ce acest adevărat filosof, și acest sânt martir care
ardea de focul sacru a unei dragoste forte curată, scris
in temniță, puțin mai nainte de a fi condamnat, atât
pentru a informa pre Credincioșii Bisericii sale de starea
persecuțiunii, cât și pentru a'i îndemna a rămânea tari
in pietate după mörtea sa care era forte apröpe. Insä ce
nevoe este de a întrebuița atâtea cuvinte pentru a des-
crie luptele ce martirii succedând unii altora, susținură
in tolä întinderea pământului, fiind că ei lură chiar ata-
cați cu mâna armată ca niște inimici declarați?

CAPITOLUL XI.

Despre aceea ce se întâmplă in Frigia

O Cetate din Frigia fu asediată și redusă in cenușe, din
ură că locuitorii atât mari cât și mici, atât magistrați cât
și popor făceau profesiune de religiunea Creștină, și refu-
zase de a jertfi idolilor. Ei fură toți arși de vii, bărbați,
femei, copii, și muriră invocând numele lui Dumneȃeu
in mijlocul flacărilor. Aductus, Italian de națiune, ilustru
prin strălucirea nașterii sale, și prin aceea a demnității
sale, căci trecuse prin toate dregătoriile curții, și exerci-
tase cu o perfectă integritate intendența Finanțelor, însă
mai ilustru încă prin ardörea pietății sale, prin care mărtu-
rurisise de mai multe ori numele lui Iesus Christos, luă
cununa martirului.

CAPITOLUL XII.

Mai mulți martiri.

Trebue öre să mai vorbesc de cei-l'alți in particular,
și să descriu diferitele feluri de muncă, ce suferi o mul-

țime nenumărată de bărbați și de femei? Unii avură membrele tăiate cu securi ca în Arabia. Alții avură còpsele zdrobite, ca în Capadocia; alții fură spânzurați de picioare, și înădușiți cu fum, ca în Mesopotamia. Alții avură nasul, urechile, mâinile, și cele-lalte părți ale trupului tăiate, ca în Alexandria. Ce voiți dice de muncile ce ei suferiră în Antiochia, unde unii fură puși pe grătare și arși cu incetul, nu pentru ca să moră, ci pentru ca să lângezească mai mult timp, unde alții iubiră mai mult a pune mâna lor în foc, de cât a se atinge de jertfele nelegiuite ale păgânilor, și unde unii se aruncară din înălțimea caselor lor, de frica primejdiei, și credură a câștiga mai mult murind, fiind că ei evitaū prin acest mijloc de a cădea în mâinile nelegiuiților? Era în Antiochia o Dómna de o deosebită pietate, și de o minunată tărie de curagiū, care era de o ilustră naștere, și care avea mari averi. Ea fusese constrinsă prin gelosia și prin relele meșteșugiri a óre căror persóne, de a reveni de la țară unde se retrăsese cu douē fițe ale sale, de o rară frumusețe, pe care le crescuse în religiunea Chreștină, și de a se închide în această cetate. Când ea se vedu cădută în cursa ce'i întinsese inimicii sēi, ea comunică fiicelor sale extremitatea primejdiei unde ele erau reduse, și gróza violențelor ce aveaū de temut din partea soldaților, și mai cu sémă pierderea onórei lor, și spunēndu-le că nu e nimica mai grozav de cât de a se supune prin păcat la servitudinea demonilor, ea le sfătui de a se încrede în Iisus Christos. Luând câte trele această hotărire, ele se rugară soldaților de a le permite de a se abate puțin din cale, și obținēnd de la ei această grație, ele lăsară în jos hañele lor, și se aruncau int'un riū ce era aprópe, și se înecară. Alte douē fete, mai surorī prin credința lor și prin virtutea lor, de cât prin nașterea lor timporală, amēndouē cunoscute prin nobleța familiei lor, prin mărimea bogățiilor lor, prin strălucirea frumuseței lor, însă mai cunoscute fără comparațiune prin curățenia vieții lor, prin gravitatea moravurilor lor, prin ardórea pietății lor, fură aruncate în mare prin ordinul nelegiuiților, ca cum pământul n'ar fi fost demn de a le purta. Iată ce se petrecu în Antiochia. Inșă ceia ce se petrecu în Pont, nu se póte spune fără ca nescine să tremure de gróză. Unii avură degetele stră-

punse cu trestii ascuțite. Alții avură cõpsele și cele-l'alte părți ale trupului arse cu plumb topit. Alții fură munciți prin noui suplicii, ce judecătorii atât de luminați, și atât de equitabili inventară cari de cari mai mult pentru a întrece în crușime pre acei ce 'i precedase. În fine persecuțiunea nu încetă până ce acești nelegiuții oboșind de a vërsa sângele și de a comite ucideri, declarară că Impărații nu doreaū nimica mai mult de cât de a da semne de clemența lor, de a conserva viața supușilor lor, și că în loc de a ne omori, ei s'ar mulțumi pe viitor de a ne scõte un ochiū și de a ne ciunti de o cõpsă. Iată favorabilul tratament ce ei hotărîră de a ne face. Nu s'ar putea spune câte persoane aū fost, care prin efectul aceșei blândețe atât de rară și atât de admirabilă avură ochiul drept sau smuls cu ferul, sau ars cu foc, și câte aū fost care avură nervul din dosul genuchiului drept ars cu un fer înfocat, și care fură pe urmă condamnați la lucrul metalurilor, nu atât pentru utilitatea ce trãgea de la lucrul lor, cât pentru satisfacerea ce aveaū de a le munci? N'ași putea nici odată descrie tõte faptele lor cele mari, și mărturisesc că ele sunt mai presus de cuvintele mele. Ei se făcură fõrte celebri în tõlă lumea, prin gloria luptelor lor, și făcură a admira puterea lui Dumnezeu, care susținea slăbiciunea lor. Mi-ar fi, nu voiū ñice cu greū dar cu neputință de a spune tõte numele lor.

CAPITOLUL XIII.

Episcopii cari aū confirmat prin singele lor adevêrul doctrinei ce aū predicat.

Între păstorii Bisericii, cari aū suferit martirul în cetățile cele mai celebre, să vorbim mai întâi de Antim episcop de Nicomidia, care avu capul tăiat. Lucian preot de Antiochia fu de asemenea unul din cei mai iluștri dintre acei ce mărturisiră de împărația Mântuitorului. Acesta era un om de moravuri fõrte sante, care a apărat acestă împărație, nu numai prin scrierile sale și prin o apologie ce a făcut la Nicomidia în prezența Impăratului, ci și prin faptele sale. Cel mai celebri martiri din Fenicia aū fost Tirannion episcop de Tir, și Zenobie preot din

Seida, Trebue a adăoga pre lângă ei pre Silvan episcop de Emisa, care a fost expus la fiarele sălbătice în această cetate cu câți-va alții. Cei-l'alți doi au confirmat la Antiochia doctrina credinții noastre, prin statornicia răbdării lor, cel d'întăiu fiind aruncat în mare, și cel de al doilea care era foarte iscusit în medicină, având còstele strugite cu unghiș de fer. Dintre martiriș din Fenicia, Silvan episcopul de Gaza avu capul tăiat cu trei-șeci și nouă alții, la metalurile ce sunt apròpe de Phénos, Peleus și Nilus preoți din Egipt au fost arși cu câți-va alții în același loc. Nu trebue a trece sub tăcere pe preotul Pamfilie, podòba Bisericiș din Cesaria, al căruș curagiù și fapte gloriòse am făcut cunoscut în o altă operă. Dintre acei a căroră dragoste au fost consumată la Alexandria în Egipt și în Thebaida, trebue a vorbi mai întâi de Petru, episcop de Alexandria, doctor celebru al santei nostre religiuniș, de Faust, de Dius, și de Amnonius preoți ai aceiași Bisericiș, de Fileas, de Isichie, de Pachomie, și de Theodor episcopul a deosebite Bisericiș din Egipt. Un număr mai nesfârșit de alții se făcură celebri prin mórtea lor în Bisericile din acele țări. Nu este al nostru de a întreprinde de a descrie luptele lor; acesta trebue a fi rezervată celor ce au avut fericirea de fi marturiș acelor lupte. Cât pentru mine, am raportat într'o operă a parte chinurile la care am fost de față. Nu voiș adăoga aicea de cât două lucruri, de unde sper că acei ce vor lua ostenełă de a citi istoria mea, vor trage un mare folos; revocarea aceia ce se ordonase contra noastră, și istorisirea celor ce s'au petrecut la începutul persecuțiunii.

Cine ar putea exprima prosperitatea și abondenta de care era plin Imperiul, în timp ce acei ce'l guvernau, n'aveau pentru noi de cât simțiminte de blândea și de clemență. Ei se bucurau de o pace profundă; și la fiecare șeci sau două-șeci de ani celebrau jocuri solemne, și făceau veselii publice. În timpul când puterea lor creștea din șii în șii, ei își schimbau de odată simțimentul către noi, și ne declarau războiș. De abia expirase primul an al persecuțiunii, și prin o schimbare neașteptată Imperiul lor se vedu pe povârnișul ruiniș sale. Cel întâi din Imperați cădend într'o bolă primejdiosă, ce'l turbura spiritul el se retrase cu cel de al doilea în viața

de toate Țilele. Și Imperiul fu divizat în două părți, ceea ce nu se întâmplase încă până atunci. Puțin după aceea Împăratul Constantin, principe de un natural foarte moderat, foarte blând cu supușii săi, și foarte bine dispus către religia noastră, muri, și lăsa autoritatea suverană lui Constantin fiul său. El fu pus cel dintâi de către Păgâni în numărul dumnezeilor, și priimi după moartea sa toate onorurile ce se putea da memoriei sale. Nici odată Principe nu se condusesese cu atâta moderațiune, și cu atâta clementă, și nu dusese o viață atât de conformă cu eminența demnității sale. El nu luă nici odată parte la persecuțiile ce ni se făcuseră. El nu porunci nici odată de a dărâma Biserica noastră, nici de a ne face vre un rău, și muri de o moarte naturală și liniștită. Constantin fiul său fu ridicat prin sufraganele armatei pe tronul ce Dumnezeu, care dispune de Imperii cu o putere absolută, îi destinase mai dinainte. Licinius fu declarat apoi Împărat de către cei-alți Principi, cari posedau suverana putere. Maximian, ce nu era de cât Cesar, ne putând vedea înălțarea sa fără gelosie, se proclamă el însuși Împărat. Maximian care reluase, cum am văzut, autoritatea absolută, întinzând în acel timp o cursă lui Constantin, muri de o moarte infamă, și atunci statuile sale se răsturnară mai întâi, și se dărâmară monumentele ce fuseseră consacrate pentru gloria sa.

CAPITOLUL XIV.

Moravurile Persecutorilor.

Maxențiu, fiul său, usurpând la Roma suverana putere, se prefăcu mai întâi pentru a măguli pe popor, de a admite Religia noastră, de a vrea să ne trateze favorabil, și de a întrebuița o mai mare clementă de cât predecesorii săi. Insa curând după aceea el desminți frumoasele speranțe ce dăduse, se dete cu o furie de necreșut la tot felul de crime, și se cufundă în desfrânare și nelegiuire. El comise adulterii cu ultima insolență, răpi femeii măritate, și le trimise îndărăt bărbaților lor, după ce a abuzat de ele. El nu se mulțumi de a face acest ultragiu persoanelor mediocre, ci afectă de a o face celor dintâi din senat,

astfel că, mari și mici, Magistrați și popor se temeau de opotrivă de violențele sale. Inșă de și gemeau toți în secret fără a îndrăzni să se plângă, el nu evita pentru aceasta efectele cruzimei sale. El porunci într'o di companiilor gardiștilor săi, pentru un motiv foarte ușor, să atace poporul, și astfel o mare mulțime fu masacrată în mijlocul Cetății, de armele nu ale Scithilor, nici ale streinilor, ci chiar ale Romanilor. Nu s'ar putea spune că și Senatorii a omorît el pentru a le lua averele, pentru că pe fie care zi pe mai mulți 'i ucidea pentru false acușțiuni. In fine acest tiran încoronă cele-l-alte crime ale sale, prin studierea criminală ce făcu secretelor detestabile ale magiei, deschidând pântecul femeieilor îngreuiate, consultând măruntaele copiilor, spintecând lei, pentru a atrage demonii, creșdend, sau că ar întoarce prin ajutorul lor, rășboiul de care era amenințat, sau că ar câștiga victoria. Este cu nepuință de a exprima extremitatea opresiunii sub care el făcu a geme supuși săi, și de a reprezenta orórea fómetei de care ei erau bântuiți, fiind sigur că nici o dată nu s'au vedut asemenea.

Maximin, care luase în stăpânire autoritatea suverană din Orient, unindu-se în secret cu Maxentiú, cu care era unit mai dinainte prin conformitatea moravurilor sale, și a crimelor sale, se silii mai întâi de a le ascunde. Inșă când ele fură descoperite, el fu pedepsit de aceasta dupre cum merita.

Fiind-că de naturalul său era timid și superstițios pînă la exces și cu totul datat la cultul Idolilor, nu era niminea căruia să 'i dea atât de mari onoruri ca înșelătorilor și fermecătorilor. El nu îndrășnea a întreprinde nimica fără a consulta oracolii. El se hotărî pentru aceasta de a ne persecuta cu o mai mare violență cum nu făcuse nici o dată predecesorii săi, și porunci de a repara templurile ce căduse în ruină, și de a ridica altele din nou. El puse Preoții Păgâni în tóte Cetățile, și aședă mai pre sus de ei un suveran Sacrificator în fie care Provincie, ales de principalii Magistrați, și 'i dădu gardiști. In fine el acordă guvernământul Provinciilor ghicitorilor, ca unor ómeni foarte plăcuți lui Dumnezeú, și le atribui mari privilegii. Pușin după aceia el impovoră nu câte-va cetăți, ci tóte Provinciile din Imperiul său prin imposite insuportabile, și

prin condamnări nedrepte. El despuia pe cele mai bogate familii, pentru a îmbogăți pe lingușitorii din despuerile lor. El se dădu la o astfel de beție, în cât fiind cu capul plin de vin, dădea adese ori ordine, de care se cădea adouă zi, când se trezea. El avea o pasiune mai puternică pentru lux și pentru plăceri ca nimenea altul, și îndemna prin exemplul său pe oficerii și pe popor la desfrânare. El permise soldaților de a cădea în moleșire și lenevire. El porunci guvernatorilor de Provinciile, și generalilor de armată de a exercita asupra supușilor săi tot felul de nedreptăți și de violențe. Ce voi zice de desfrânările sale, și de adulteriile sale? El nu intra nici odată în vre-o cetate fără a conrupe acolo fidelitatea femeilor, și nevinovăția fetelor. Aceste excese grozave îi reușiră contra tuturilor acelor ce nu erau Creștini; însă aceștia desprețuind moartea, desprețuia și crușimea sale. Bărbații iubiră mai bine a suferi foamea și setea; a fi străpunși cu ferul; a fi arși cu focul, a avea ochii scoși, membrele zdrobite; a fi aruncați în fundul mării, de cât a se lepăda de cultul lui Dumnezeu, și a se închina Idolilor. Femeele nefiind, mai slabe de cât bărbații în credință, suferiră aceleași munci, și luară aceleași cununii. Unele din ele fiind răpite, iubiră mai bine a pierde viața de cât castitatea; mai multe din ele fiind violate de către acest tiran. O Doamnă din Alexandria, care era cea mai ilustră din toate, atât prin noblețea familiei sale, cât și prin mărimea bogățiilor sale, triumfă asupra desfrânării sale; După ce a făcut tot ce a putut pentru a o conrupe, el nu îndrăzni a o condamna a avea capul tăeat, de și ea era gata a suferi acest supliciū, pentru că iubirea de care el ardea pentru dânsa, era mai tare de cât crușimea sa; De aceea el se mulțumi de a i confiscă averea și de a o izgoni. Mai multe altele neputând consimți la dorințe infame ale guvernatorilor de Provinciile suferiră cu statornicie muncile cele mai teribile și moartea cea mai crudă. Ele se făcură toate admirate prin curățenia virtuții lor. Insa a fost una la Roma, care se făcu admirată mai mult de cât toate cele-lalte. Tirantul Maxentiū, carele era în toate sôrte asemănat lui Maximin, întreprindend de a o viola, și trimițend pre miniștrii săi pentru a o răpi, deîndată ce ea sciu că bărbatul său, care era guvernator de Roma consimțise ca ei

să o aducă, ea ceru puțin timp pentru a'și lua podóbele sale cele mai bogate, și întrând în camera sa 'și implință un pumnal în sîn. Murind la moment, ea nu lăsă de cât trupul său în mâinile soldaților, și prin acest memorabil exemplu, care vorbește mai tare de cât toate gurile oratorilor, ea publică tuturor ómenilor din secolul său, și la toată posteritatea, că numai virtutea Creștină este care e ne învinsă și sculită de mórte. Acest deluviu de crime și de cruđimî inundă în același timp tot pămîntul prin reutarea acelor douî tiranî, din care unul avea stăpînire peste Orient și cel-l-alt peste Occident. Nu s'ar putea niminea îndoi că persecuțiunea care fusese ridicată în contra noastră, n'aũ fost unicul său izvor, fiind-că l'am vĕđut sfârșindu-se deindată ce pacea și libertatea se dădură inapoî Bisericii.

CAPITOLUL XV.

Nenorociri întemplate Păgânilor.

În timpul celor de ce ani ce dură persecuțiunea, Păgânii nu încetară de a se sfâșia prin furia răshoiului civil. Nu era nici o libertate pe mare. Un vas era îndată prins ce se arăta ; și se întrebau acei ce erau pe vas, dacã nu veneau de la inimizii, și pentru, a'î face să mărturisească, le strĕpungea cóstele cu ascuțituri de fer, și câte odată 'i ardea său 'i lega pe cruce. Pretutindenii nu se lucra de cât pentru a se face arme, scuturi, zale, lănci și săgeți. Se echipau flotele, și se aștepta în tot momentul la venirea inimizilor. Pentru culmea nenorocirei, veni desolarea prin fómele și prin ciumă ; de care vom vorbi în șirul istoriei noastre.

CAPITOLUL XVI.

Sfârșitul persecuțiunii.

Iată tot ce se întemplă în cursul persecuțiunii. Dar în sfârșit ea fu alinată după de ce ani prin bunătatea lui Dumnezeu, această persecuțiune atât de crudă, și chiar din anul al optulea, ea începu câte puțin a se liniști. Căci

îndată ce Dumnezeu ni-aș privit cu un ochi favorabil, Principii își schimbă de odată dispozițiunea și revocă edictele lor. Nu trebuie a atribui acest efect clemenței lor, căci de când ei ne declarase războiul, căutase din Ți în Ți noi mijloce de a ne munci. Însă trebuie a' l atribui protecțiunii Domnului, care ne primise în har, și care începea a pedepsi pre autorul relelor ce noi suferisem. De și trebuia ca să suferim aceste rele după ordinul Providenței, *nenorocirea trebuia a cădea*, dupre Scriptură, *asupra aceluia prin care scandalul venise.* (Mathei cap. 18). El fu deci pedepsit prin o dispozițiune secretă a cerului, și pedepsa începu prin trupul său, și se întinse apoi până asupra sufletului său. 'I veni o rană care'i mănca măruntaele, și care fiind totă plină de vermi, exala o putore mortală. Grăsimea ce'i făcuse talia monstruoasă, pentru că măncase mai nainte cu prea mult exces, se topise atuncea într'o putrediciune cu totul grozavă de vedut. El porunci a omori pre medicii săi, pre unii pentru că arătase ore care delicaletă, vedend grozava infecțiune din toate membrele sale, iar pre alții pentru că se desnădăduise de a' l vindeca.

CAPITOLUL XVII.

Revocarea Edictelor.

341
In mijlocul unei mizerii atât de deplorabile, el începu a recunoște crimele ce comisese, făcu reflexiuni asupra lui însuși, și mărturisi păcatul său lui Dumnezeu Creatorul Universului. Adunând apoi pre cei mai principali a' l curții, le porunci de a face să înceteze persecuțiunea. El ordonă îndată de a reclădi Bisericele, unde Creștinii să pôtă a' și îndeplini datorile religiunii lor, și a face pentru densus rugăciuni. Iată edictul ce fu publicat în favorea noastră în toate cetățile. «Impăratul Cesar Galerius Valerius Maximian neinvins, August, suveran Pontifice, foarte mare Germanic, foarte mare Egiptiac, foarte mare Thebaic, foarte mare Sarmatic de cinci ori, foarte mare Persic, foarte mare Carpic de două ori, foarte mare Armeniac de zece ori, foarte mare Medic, foarte mare Adiabenic, Tribun de două-deci de ori, Impărat de nouă-spre-zece ori, Con-

«sul de opt ori, părinte al patriei, proconsul; și Impăra-
«tul Cesar Flavius Valerius Constantin pios, fericit, ne-
«învins, August, mare Pontifice, Tribun de cinci ori, Im-
«părat de cinci ori, consul părinte al patriei, proconsul.
«Si Impăratul Cesar Valerius Licinien, Pios, fericit neînvins,
«August, mare Pontifice, tribun de patru ori, Impărat de trei ori,
«consul, părinte al patriei, proconsul; că-
«tre acei din provincia sa, salutare.

«Dintre toate îngrijirile ce am luat pentru binele comun
«al supușilor noștri, și pentru conservarea Imperiului, Noi
«hotărîsem de a restabili toate lucrurile după primele obi-
«ceiuri, și vechia disciplină a strămoșilor noștri. Noi
«ne-am silit cu deosebire de a face ast-fel ca Creștinii
«ce se depărtase de religiunea și ceremoniile părinților
«lor să revină la un simțiment mai bun. Ei au avut te-
«meritatea și orgoliul de a se opune regulilor și practi-
«cilor ce fusese stabilite din antichitate, și poate chiar, prin
«aceia din cari se pogorise; și fie-care din ei alesese legi
«dupre capriciul său, și făceau adunări particulare. Edic-
«tul prin care noi ordonasem ca ei să observe obicei-
«urile strămoșilor, lor fiind publicat, ei au fost expuși la
«mari pericole, și mai mulți dintre ei au fost executați
«la morțe în diferite moduri. Remarcând deci că mai
«mulți persistând în nebunia lor refusaă de a da Dum-
«nezeilor nemuritori cultul ce le este datorit, și nu aveau
«mai mult libertatea exercițiului religiunii lor, obiceiuința
«ce noi am contractat de a face să se simțescă de toți
«supușii noștri efectele clemenței noastre, ne-au îndemnat
«a-i trata favorabil, și a le permite de a face adunările
«lor ordinare, fără nici o turburare. Noi am făcut cunos-
«cut judecătorilor noștri, ce datoresc ei să observe în a-
«ceastă privință. Această indulgență de care noi usăm că-
«tre ei i obligă de a ruga pe Dumnezeu lor pentru să-
«nătatea noastră, pentru prosperitatea generală a Imperiu-
«lui nostru, și pentru siguranța particulară a familiilor lor».

Am tradus acest edict din latinește în grecește, pre-
cât mai bine mi-au fost posibil. Nu rămâne mai mult de
cât a vedea ceia ce s'au întemplat pe urmă.

SUPLIMENT

LA

CARTEA A OPTA

Ast-fel cum se găsește în unile manuscripte.

Galvin Autorul acestui edict fu liberat curând după aceia de durerile sale prin mörte. Se dice că el cel d'intăiu ridicase acéstă miserabilă persecuțiune, și că se silise de a întörce de la religiunea noastră pre soldații din armata sa, și pre ofițerii din curtea sa; că încărcase pre cei-l'alți de confusiune și de infamie; că omorise pre unii din ei, și excitase pre colegii săi în Imperiu a ne declara rășboi. Cred de datorie a nu lipsi de a observa care au fost sfârșitul celor-l'alți principii. Imperiul fiind împărțit între patru Impărați, cei doi d'intăiu prin vârstă și demnitate renunțară la suverana putere doi ani apröpe după începutul persecuțiunii, duple cum deja am remarcal'o. Petrecând restul vieții sale în o condițiune privată, cel dintăi fu consumat de o bolă încetă și întristătoare. Cel al doilea se sugrumă, duple o predicere care dicea că acest fel de mörte era pedépsa cuvenită crimelor sale. Cel din urmă din cei-l'alți doi care fusese autorul persecuțiunii fu turmentat de durerile de care am vorbit. Constanțiu care'l preceda, fu un principe plin de bländețe și de clemență. El se purtă în tot timpul domniei sale cum trebuie să se porțe un bun Impărat, făcu bine la tötă lumea, nu luă parte nici odată la violențele ce fură exercitate contra Chreștinilor, nu porunci de a dărîma Bisericile lor, și nu ordonă nici odată nimic contra lor. El fu de asemenea förte fericit în tot cursul vieții sale și muri de o

môrte pacinică. El avu singur fericirea de a lăsa murind, Imperiul, lui Constantin fiul său, principe tôrte pios și fôrte moderat, carele fiind proclamat de către soldații săi, imită blândetea și bunătatea de care părintele său usase către noi. Iată care fu în diverse timpuri sfârșitul acestor patru Impărați, din cari acela ce am însemnat, publică în favoarea noastră cu cei-l'alți colegi a'i săi revocarea edictelor ce am raportat.

Se găsește în unele manuscripte aceea ce urmază

În al nouă-spre-zecelea an al domniei lui Dioclețian, în luna Xantique, ce Romanii numesc April, Florian fiind guvernator al Palestinei, puțin înainte de sărbătorea Pascelui, se publică de odată un edict prin care se ordona de a dărîma Bisericele, de a arde cărțile sante, de a lipsi pre oficerii de dregătoria lor, și de a reduce în sclavie pre persoanele de condițiune de jos, dacă ar continua a face profesiune de Religiunea Creștină. Curënd după aceia se publică alte scrisori ce coprindeau că Episcopiii vor fi puși în temniță, și constrinși prin tôte mijlocele de a jertfi dumnezeilor.

CAPITOLUL I.

Martirul lui Procopie, al lui Alteu, și al lui Zacheu.

Dintre Martirii din Palestina, Procopie fiind prins cel dintâi, fără să fi fost pus în temniță, fu dus de o cam dată înaintea tribunalului Judecătorului, care 'i porunci de a jertfi dumnezeilor. El răspuse că nu cunoșcea de cât un singur Dumnezeu, căruî trebuia a jertfi dupre cum el poruncise. Când 'i s'a poruncit de a jertfi și celor patru Impărați, el făcu un răspuns estras din Omer, ce nu prea plăcu Păgânilor.

- *Mulțimea Domnilor nu e bună.*

- *Un cap e de ajuns a purta o cunună.*

- La moment se 'i se tăie capul, a opta și a lunei Desius, său cum dic Romanii, șapte zile înainte de calendele

lui Iunie, a patra zi a săptămânii. El fu cel dintâi, care a suferit martirul în Cesaria, cetate din Palestina. Mai mulți Episcopi au suferit cu bucurie după densul, crude munci în aceeași cetate. Unii totuși perdură de o camdată curagiul. Cel ce au rămas tari au fost muncii în diferite chipuri. Unii fură crud bătuți cu biciul. Alții fură chinuți cu unghiul de fer. Unii fură încărcăți de lanțuri, cu o astfel de violență în cât avură mâinile deslocate. Însă suferiră toți, cu o răbdare neînvinsă, muncile cu care Dumnezeu permise, Păgânilor de a-i încerca.

Unul fiind tirat la picioarele altarului, și constrins a se atinge de jertfele detestabile, era lăsat în libertate, ca cum ar fi jertfit. Un altul ne atingându-se nici cum de lămâe, se retrăgea fără a zice nimica de și păgânii strigau că au jertfit. Un altul era ridicat pe jumătate mort, și aruncat cu cei ce se pângărise prin nelegiuirea jertfelor. Un altul care striga că nu consimțise la ceia ce se cerea de la el să se facă, era bătut cu pumni ca să tacă, atât de mult și cu atâta pasiune doriau acești nelegiuiri ca să se creadă cel puțin că ei izbutise la ceia ce dorea. Din tot numărul acest mare, n'au fost de cât Alfeu și Zacheu care au luat cununa martirului. După ce au fost sfâșiți cu lovituri de bici și cu unghiul de fer; după ce au fost încărcăți de lanțuri; după ce au suferit grozave dureri, după ce a avut picioarele întinse în butuci până la apatragaură în timp de douăzeci și patru de ceasuri, și ne încetat au mărturisit numele lui Iisus Christos Domnul și Stăpânul nostru, ei avură capul tăiat, ca Procopie, în a șapte-spre-zecea zi a lunii Dius, care este a cinci-spre-zecea înaintea Calendelor lui Decembrie dupre Romani.

CAPITOLUL II.

Despre Roman Martirul.

Ceia ce se întâmplă în aceeași zi la Antiochia în persoană lui Roman Martirul, merită de a fi remarcat. El era născut în Palestina, diacon și exorcist al Bisericeii din Cesaria, și venise la Antiochia în timpul când începea a se dărîma Bisericele noastre. Vădând un număr nenumărat de bărbați, de femei și de copii, cari intrau în tem-

plurile Păgânilor, și cari jertfeau, el se apropie de ei plin de zelul gloriei lui Dumnezeu, și 'i muștră cu glas tare. Fiind arestat la moment, el suferi unul din cele mai gloriose martiruri, precum nimenea nici odată n'a suferit. Căci fiind condamnat la foc el ascultă sentința cu bucurie, și fu dus la supliciū. Fiind legat la un stâlp, în jurul căruia era o mulțime de lemne; și fiind-că Miniștrii așteptau ordinul Împăratului care erau de față, el duse unde este focul? Abia rostise acest cuvânt, el fu adus înaintea Împăratului, pentru a fi condamnat la un nou supliciū, care fu de a 'i tăia limba, el 'l suferi cu o statornicie care arată lămurit că slăbiciunea celor ce se luptă pentru apărarea pietăței e susținută prin puterea Dumnezeiască, care ușurează durerile lor, și care le dă un curagiū neînvins. Nefiind nici de cum mirat, el prezintă însuși limba sa pentru a fi tăiată, și după aceasta fu pus în temniță, unde fu lung timp muncit. În fine, fiind că se celebrau jocurile în anul al două-zeciua a domniei lui Deoclețian, și duple obiceiū, puse în libertate pre cei-l-alți prizonieri, însă el rămase singur în butuci având picioarele întinse până la a patra gaură, și fu sugrumat. El merită de a fi pus în numărul Martirilor din Palestina, de și a murit afară din țara sa. Iată ce se întâmplă în primul an al persecuțiunei, a cărei furie se descărcă cu deosebire asupra Episcopilor și Păstorilor Bisericei.

CAPITOLUL III.

Despre Timoteū, Agapie, Tecla, și alți opt Martiri.

Persecuțiunea înfierbântându-se contra noastră anul următor, în care Urban era guvernator al Provinciei, se aduse scrisori de la Împăratul, prin care se ordona ca totă lumea să jertfească dumnezeilor. Timoteū suferind în acel timp felurite munci la Gaza cetate din Palestina, fu ars de viu, și luă prin răbdarea sa cununa martirului. Agapie și Tecla, care avea același nume ca cea veche, de care am vorbit aiurea, dând cu Timoteū probe de o statornicie extraordinară, fuse condamnați a fi expuși fiarelor. Cine ar fi putut vedea sau auți cele ce se în-

tâmplă în urmă fără a fi coprins de mirare? Pe când Păgânii celebrau jocurile cu solemnitățile obicinuite, se răspândi un svon că Chreștiniî carî fusese condamnați, ar fi constrânși de a se lupta cu fiarele. La acest svon șase tineri și anume Timolaus din Pont, Dionisie din Tripoli cetate din Fenicia; Romul, ipodiacon al Bisericii din Diospole, Pausis și Alexandru din Egipt, și un alt Alexandru din Gaza legându-și mânilor pentru a arăta că erau gata de a suferi martirul, alergară la guvernatorul Urban, care era atunci la amfiteatru, îi mărturisiră că erau Chreștiniî, și arătară prin îndrăsneala cu care ei înfruntă pericolul, că acei ce fac profesiune de cultul lui Dumnezeu nu se tem de turbarea fiarelor. Pricinuind prin îndrăsneala lor mirare guvernatorului, și celor-l-alți carî erau de față, ei fură duși în temniță. Alți doi fiind puși cu ei după câte va zile, anume Agapie care mărturisise deja de mai multe ori că era Chreștin, și suferise felurile munci, și Dionisie care le procura cele de nevoie în temniță, avură toți opt capul tăiat la Cesaria în a douăzeci și patru a lunii Distri, adică nouă zile înainte de Calendele lunii lui Aprilie. În același timp doi din Impărați, adică cel care ținea primul rang, și acela care ținea al doilea, dimisionând din autoritatea suverană, pentru a duce o viață privată, afacerile Imperiului cădură în rea stare; războiul civil se aprinse între Romanî, și nu putu a fi liniștit, măi înainte de a se da pacea Bisericii. Inse de în dată ce lumina acestei păci a risipit noștea întunecată a persecuțiunei, concordia și liniștea se restabiliră în Imperiū, și Romanî viețuiră într'o perfectă unire.

Vom spune acesta măi pre larg în locul său. Să continuăm totuși istorisirea ce am început.

CAPITOLUL IV.

Martirul lui Afian.

308 - 313
Maximin luând atuncea frînele Imperiului, el ne persecută cu măi multă furie de cât predecesorii săi, ca cum ar fi afectat de a semnala nelegiuirea sa, și ura sa contra lui Dumnezeu, unde vom găsi cuvinte pentru a exprima ardorea carității, și generositatea încrederii cu care

Alfan mărturisî că era Creștin, în timpul când cea mai mare parte din Credincioși simțeau fermitatea lor zdruncinată prin violența persecuțiunii, când Provinciile erau într'o grozavă confușiune, când fie care fiind ascuns într'o parte sau în alta, nu cugeta de cât la mijlocele de a'și asigura scăparea sa? De și nu alinsese încă vârsta de douăzeci de ani, el dădu la una din părțile din Cesaria, în prezența locuitorilor acestei cetăți, un minunat exemplu de iubirea ce avea el pentru Dumnezeu. El a stătut foarte mult timp la Beryte, unde părinții săi care erau foarte bogați, 'l trimseseră pentru a învăța literile. E cu greu de a exprima cu cât curagiu birui el în cursul aceluși timp pasiunile care se simt mai cu viociune în tinerețe, și fără a se lăsa a se corupe nici prin ardorea temperamentului său, nici prin relele tovarășiel; el trăi cu stămpărare, cu dreptate și cu pietate, după cum sunt Creștinii obligați la aceasta. Și de este necesar de a vorbi de patria sa, și de a da ore care laudă cetății care a dat un apărător al credinței atât de generos, voiți face-o bucuros. Pagas, cetate celebră din Licia, era locul unde se născuse acest ilustru tiner, când se întorse acolo, după ce a isprăvit studiile sale la Beryte, el nu vroî să rămăne cu părintele său și cu rudele sale, de și erau din cel mai considerabil al locului, pentru că ei refușau de a face profesiune de Religiuinea Creștină. Inse fiind animat de Duhul lui Dumnezeu, și plin de dorința unei înțelepciuni cerești, el desprețui plăcerile simțurilor și onorea lumei, și fără a se îngriji de mijlocele prin care ar putea subsista pentru că 'și pusese în Dumnezeu nădejdea, el eși din casa părintelui său, și fu condus ca prin mâna dumnezeiescîi Provedințe la cetatea din Cesaria, unde ea 'l pregătise cununa martirului. Rămânând acolo cât va timp cu noi, și adunând fructele ce culesese din cărțile sante, și întărindu-se prin obicinuința ce contractase acolo a postirei și înfrânării, el făcu în fine numele său celebru, prin gloria unei morți, de care nimeni n'a putut fi martor fără a fi fost cuprins de o mare mirare, fiind că chiar acei ce nu aud de cât istorisirea, nu s'ar putea opri de a admira liniștea sa, libertatea sa, statornicia sa, și mai cu sémă hotărîrea și îndrăzneala sa, care fac pre atâtea excelente calități, ce nu

se pot avea fără a fi plin de un zel sincer pentru adevărata Religione, nici fără a fi condus de Duhul lui Dumnezeu. Maximin ridicând ca un al doilea război contra noastră, în al treilea an^{de la} persecuțiunii lui Dioclețian, și trimițând edicturi în toate celățile, prin care era ordonat guvernatorilor de a face ast-fel ca toți locuitorii să jertfescă, în momentul când Crainicul va face strigarea publică, pentru a aduna pre toți părinții de familie în templurile Idolilor, pe cari Tribunit îi numea pe fie care pe numele lor, pe când Creștinii erau agitați prin vâlvoarea furioasă a acestei nouă vijelii, acest tânăr eși, fără ca noi să fi știut, din casa, unde ședea cu noi, și se duse la guvernatorul Urban, și fiind că el era gata de a prezenta tămăia Dumnezeilor, el îl apucă de mână și îl opri. Apoi îl sfătui ca un înțelept consilier cu o gravitate plină de înțelepciune, de a renunța la rătăcire, pentru că omeni n'ar putea face nimic mai ridicol, de cât de a părăsi cultul singurului adevărat Dumnezeu pentru a prezenta jertfe demonilor. Se pare că acest generos tânăr a fost împins la o faptă atât de extra-ordinară, și atât de îndrăzneță prin o putere secretă a lui Dumnezeu, carele voea a face cunoscut prin acest exemplu, că adevărații Creștini, departe de a putea fi întorși de la pietate prin amenințări și suplicii, trag din chiar amenințările și supliciile o nouă conștiință de a publica adevărul cu o mai mare libertate de cât mai înainte, și de a îndemna pre persecutorii lor a renunța la erorile și la superstițiile. Acest tânăr dupe o faptă atât de îndrăzneță, fu luat de soldați, cari îl tirară cu violență, îl încărcară de lovituri, și îl aruncară într-o temniță. După ce a stat cu picioarele în butuci timp de două-șeci și patru de ore îl aduse înaintea judecătorului, unde el arătă o statornicie neînvinsă de a suferi cele mai crude munci. Căci refuzând de a jersi, el avu cós-tele străpunse până la oase, și până la măruntae, și fu bătut cu o crușime atât de extremă, în cât nimenea nu mai putea recunoște fața sa. Excesul grozav al acestei munci ne strămutând nici de cum fermitatea sa, călăii, din ordinul judecătorului, îl legară de picioare o pânză muiață în unt-de-lemn căreia îi dădură foc. E cu greu de a exprima violența durerilor ce simți acest prea-fericit martir, când flacăra consumând cărnurile sale străbătu

ósele sale, și topi umeđelele sale ca céra. Cu tóte acestea departe de a slábi prin aceste munci, el sili pre cálái de a se recunóște invinși, și fu pus iaráși în lanțuri. Trei ȓile dupé aceia, fu adus înaintea judecátorului pe jumátale mort, și conservánd tot aceiași tárie de credință, el fu aruncat în mare. Ceia ce se întéplá pe urmă, se va párea póte de necređut celor ce n'áu fost de față acolo. Nu mé pot totuși dispensa de a o consemna posteritáții, fiind-cá au fost acolo atátia marturi, cáli se găseau atunci la Cesaria. Trupul sántului martir, de abia fu aruncat în mare, și se ridicá o furtună care sgudui tótá cetatea; și îndatá trupul fu aruncat de valuri în fața uniea din párți. Acest martir al admirabilului Afian se întéplá în ȓioa a doua a lunei Xantic, adecá patru ȓile înainte de Nonele lui Aprilie, și a șésea a séptémáneí.

CAPITOLUL V.

Martirul lui Ulpian și al lui Edesius.

În același timp, și mai în aceeași ȓi, un tiner numit Ulpian, fiind crud bătut cu biciul lá Tyr, fu închis cu un câne și un șarpe într'un sac făcut din o piele de boú, și aruncat în mare. Conformitatea morții sale cu aceia a lui Afian 'l face demn de un asemenea elogiú.

Edesius fratele mumei lui Afian, și pre atáta frate duple spirit ca și duple trup suferi curénd dupé aceia un martir ca și al lui. Dupé ce a márturisit de mai multe ori cu o generositate îndrásneașá cá era creștin, dupé ce a suferit o lungá închisóre și crude munci, dupé ce a fost condamnat de a lucra la metaluri în Palestina, dupé ce a tráit mult timp ca adevérat filosof și a făcut mai mari progrese ca fratele său în studiul înțelepciuneí, el făcu o faptá atát de îndrásnéășá ca și el. Cácl vėđénd la Alexandria un judecátor carele interogánd pre Creștini, 'i insulta cu obrásnicie, carele făcea injurií ne suferite ómenilor gravi, și carele da femeí virtuóse și sánte fecióre la ómení perduți, pentru a fi prostituate, el se apropie de densusul cu o liniștire de necređut, și 'i imputá cruđimea sa. Îndatá el fu muncit în diferite chipuri, și în fine aruncat în mare ca și fratele său.

CAPITOLUL VI.

Martirul lui Agapie.

A fost un martir foarte celebru la Cesăria în prezența lui Maximin, care celebra acolo jocurile solemne în onoarea născerei sale, în al patrulea an al persecuțiunii a douăzeci și a lunii Dius, adică douăsprezece zile înainte de Calendele lui Decembrie, a șasea și a săptămânii. Jocurile trebuiau să fie celebrate cu mult mai mare strălucire de cât de obicinuit, când Impăratul era de față; Se producea în amfiteatru fiare sălbătice, venite din Ethiopia și din Indiă. Se arătau acolo oameni, cari se exercitase din tinerețea lor de a face comedii, ce nu se puteau vedea fără mirare. Inse trebuia ca la jocurile de care vorbesc să se vadă ceva care să fie cu totul nou și extra-ordinar. Care fu deci acest spectacol? Fu Agapie, carele încă din al doilea an al persecuțiunii fusese expus la fiare cu Tecla, după cum am spus deja. Fiind mai dinainte scos de trei ori din temniță, și dus cu neomenie în cariere cu criminalii, el fusese iarăși trimis de judecătorul și amănat la un alt timp, sau că avea milă de tinerețea sa, sevă că nădăjduia că și va schimba simțimentul. El fu deci rezervat pentru a fi condus înaintea Impăratului, pentru ca să se îplinească în persoana sa cuvântul Mântuitorului ce a dis către Apostolii săi, că veți fi duși la Impărați și la Domni pentru numele meu. El fu lăsat cu un scelerat ce se dicea că a ucis pre stăpânul său. Acest scelerat fiind expus la fiare, primi grația Impăratului cam asemenea cum Baraba o priimise în timpul Patimit Domnului nostru.

Amfiteatrul răsună la moment de aclamațiuni în onoarea Impăratului, pentru că a scăpat viața acestui ucigaș. Acest Principe ordonă a se apropia apoi generosul Apărător al Religiei noastre, și propuse a se lepăda de credință, și îi oferi în acest cas libertatea. Inse el declară sincer că era gata de a suferi tot felul de munci, nu numai cu statornicie, ci și cu bucurie; nu pentru vre o crimă ce ar fi comis, ci pentru adevărata pietate. Confirmând îndată răspunsul său prin faptele sale, el înaintă spre o ursăică ce slobozise în contra lui și după ce a fost sfâșiât în mai multe locuri, fu dus iarăși în temniță, unde trăind încă o zi, fu aruncat în mare cu pietre legate de picioare.

CAPITOLUL VII.

Martirul Teodosiei, al lui Domnin și al lui Auxentie.

În al cincelea an al persecuțiunii, ziua a doua a lunii Xantic, adică a patra înainte a Nonelor lui Aprilie; Într'o Duminică, Teodosia născută în Tir, care nefiind în vârstă de cât de opt-spre-dece ani, avea o rară înțelepciune, într'o atât de mare tinerețe, merse la Chreștinii cari erau legați aproape de tribunalul judecătorului, atât pentru a avea onórea de a'i vedea, cât și pentru a'i ruga, de a'și aduce aminte de dânsa, când ei vor fi înainte a lui Dumnezeu. Ea fu prinsă îndată de către soldați, și adusă înainte a judecătorului, ca cum ar fi comis o mare crimă. Fiind-că el era plin de o furie órbă și brutală, ordonă de a o munci crud, 'i sfășie sinul până la óse cu unghii de fer, și fiind-că ea respira încă, și mărturisea bucurie în mijlocul atâtor dureri, o aruncă în mare.

Apoi condamnă pe toți acei ce mărturisise numele lui Iisus Christos la lucrarea metalurilor ce sunt la Fenos în Palestina. În ziua a cincea a lunii Dius, sau cum calculéză Romanii la Nona a lui Noembrie, Silvan care era atunci Preot al Bisericei din Cesaria, unde el mărturisise numele lui Iisus Christos, și care pe urmă fu ridicat la demnitatea Episcopală, și consumă caritatea sa pastorală prin Martir, fu de asemenea condamnat la lucrarea metalurilor cu alți câți-va, cari semnalase zelul lor pentru apărarea adevăratei pietăți, și a avea mai întâi închieturile picioarelor arse cu un fer înfocat. Același judecător condamnă în același timp la foc pe Domnin, care avuse onórea de a mărturisi de mai multe ori numele lui Iisus Christos, și care se făcuse foarte celebru prin generósa libertate, cu care făcuse tot-deauna profesiune de credința noastră. Fiind că acest judecător era foarte ingenios de a face răul, și avea spiritul fecund în invențiuni și în mijloce de a ataca Religiunea Chreștină, el puse în întrebuintare felurite munci, de care nici odată nu se aușise vorbindu-se El condamnă pe trei Chreștini de a se bate cu lovituri de mânuși de fer unii contra altora. Expuse la siare sêlbatice pe un venerabil bătrân numit Auxentie. Trimise pe mai mulți alți de a lucra la

metaluri după ce i-a făcut fameni. Lăsă pre alții în temniță, după ce a încercat răbdarea lor prin felurite munci. Pamfilie cel mai scump din amicii mei, și cel mai celebru martir din secolul nostru, fu din acest număr. Urban vroii mai întâi a încerca capacitatea sa în eloquență și în Filosofie; 'l porunci apoi de a jertfi, la refuzul ce făcu, el întrebuință asupra lui o cruțime ne aușită, din care nu câștigă de cât rușine, făcu a sfășia còstele cu unghii de fer prin cea mai brutală din toate barbariile, și 'l lăsă în temniță cu cei-l-alți cari avuse curagiul de a mărturisi numele lui Iisus Christos. Se pòte judeca prin pedepsele cu care acest crud persecutor al Martirilor, fu pedepsit încă în viața aceasta, de severitatea acelora ce dreptatea Dumneșiască 'l pregătise în cea-l-altă. Nu trecuse mult timp de când el pronunțase contra lui Pamfilie acéșă nedreptă condamnare ce am arălat, când fu desbrăcat de demnitățile sale, și când aceeași Providență, care cu puțin mai 'nainte 'l respectase pe tribunalul, unde el dădea dreptatea înconjurat de gardiști săi, se vedú încercat de rușine și de infamie de către însuși Maximin, ce 'i dăduse odinioară onoruri extra-ordinare, din cauza cruțimei ce el exercita contra noastră. După ce a suferit felurite afronturi, fu în fine executat la mòrte. Nu ating acéșta de cât ca în treacăt. Voiu găsi pòte un loc mai nimerit spre a remarca care a fost mòrtea persecutorilor noștri, cum a lui Maximin și a miniștrilor tiraniei sale.

CAPITOLUL VIII.

Despre unii Mărturisitori și despre Martirul lui Valentin, și al lui Pavel.

Furtuna persecuțiunii fiind deja mișcată contra noastră, în timp de șase ani cu extremă furie, se alese dintre un număr foarte însemnat de Mărturisitori, cari erau în Tebaida într'un loc ce a fost numit Porfirit din cauza marmorii ce se scòte de acolo, mai o sută de ómeni, cu mai multe femei și mai mulți copii, pentru a'î trimite la guvernatorul de Palestina. Era atuncea Firmilian, care succedase lui Urban, și carele când a vedut că ei mărturisiau cu îndrăzneală numele lui Dumneșeu, care a creat

universul, și al lui Iisus Christos Domnul nostru, porunci mai întâiu a le tăia nervul piciorului stâng cu un fer înlocat, apoi de a le sparge ochiul drept cu un fer ascuțit și în fine de a-l arde până în fund cu un nastur de foc, și de a-l trimite după acesta la metaluri, ca să fie acolo consumați de muncă și de miserie. Ei iar fură singurii pe cari i-am vădut muncindu-se cu felurite chinuri. Aceia ce am șis că au fost condamnați a se bate cu mânuși de fer, fură de asemenea munciți ca și ei. Căci pentru că refuseră de a primi nutrimentul, ce li se oferea din cheltueala Impăratului, și de a face pe fie care și exercițiile ordinare, la care se obligă Atleții, pentru a întreține forțele, și curagiul lor, ei fură conduși nu numai înaintea guvernatorului, ci chiar înaintea Impăratului Maximin, înaintea cărora mărturisind cu îndrăzneală că erau Creștini, ei suferiră aceleași munci ca și cei-l-alți. Puțin după aceia alți câți va fiind prinși la Gaza, în timpul când se adunau pentru a asculta sânta Scriptură, unii avură nervul piciorului ars, și ochiul spăit, iară alți avură cōstele sfășiate cu unghiul de fer. O femeie care avea un curagiū de bărbat neputend suferi amenințarea ce 'i se făcea de a o prostitui, și condamnand purtarea Impăraților cari dădeu guvernarea Provinciilor unor omeni atât de cruți, fu bătută cu biciul, și apoi întinsă pe scândură, și chinuită cu unghiul de fer. Pe când călăii făceau sforțări de necređut, pentru a o munci, o alta care conserva ca și densa virginătatea, și care sub o aparență prōstă și desprețuită avea o generositate mai pe sus, nu numai de a persōnelor de sexul sēu, ci și de a bărbaților ce Grecia a lăudat pentru totdeauna pentru libertatea lor, neputend suferi cruđimea, cu care se muncea această sântă femeie, începu a striga în contra judecătorului, din mijlocul mulțimei unde ea era: până când vei trata pre sora mea cu atâta cruđime? judecătorul cuprins de o furiōsă mănîe, porunci de a o aresta. Când ea fu adusă înaintea lui, și mărturisi că era Creștină, el întrebuișă cuvinte blānde pentru a o convinge de a jertfi. Inse refușand de a face acēsta, ea fu tirită cu sila la picioarele Altarului. Atunci rămāneni tot aceiași, ea răsturnă cu piciorul Altarul, și focul ce era deasupra lui. Judecătorul înfuriēt ca o fiară sēlbatică, ordonă de a-i sfășia cōstele cu o cruđime mai grozavă de

cum nu le sfâșieșe la nimenea altul, ca cum ar fi vroit a se sătura din carnea sa. Dar în sfârșit, obosind el însuși de a ordona atâtea munci, și de a le vedea, el condamnă pre aceste două generose feciore de a fi arse. Se țice, că una era din Gaza. Cea-l-altă numită Valentina, și pe care toți o cunoșcea, era din Cesaria.

Unde voiți găsi cuvinte, pentru a exprima cu demnitate martirul, de care prea fericitul Pavel fu onorat îndată după acestea? Fiind condamnat a avea capul tăiat, îndată după ce aceste sante feciore fuseră arse, el ceru puțin timp la călăl, și obținându'l, el înălță vocea sa, și adresându-se la Dumneșeu înainte a totă lumea, 'l rugă de a priimi pre Chreștini în grația sa, și de a le reda pacea și libertatea. Apoi îl rugă de a privi pre jidovi cu ochiū favorabil și de a 'i lumina cu lumina credinței, de a trimite același 'har Samarinenilor, de a risipi intunecimea, de care spiritul Păgânilor era acoperit, și de a 'i atrage la adevărata Religione, și mai cu sēmă pre acel ce 'l încungiurau. După toate aceste, o! blândeșă și dragoste minunată! el 'l rugă de a erta mórtea sa Impăraților, judecătorului care 'l condamnase, și călăului care trebuie să o execute. N'a fost nimenea carele pe când el făcea această rugăciune, să nu fi fost mișcat de compătımire, și să nu verse lacrimi, pentru că murea nevinovat. Apoi îndată se puse în stare de a fi executat, și presintă capul său. El priimi cununa martirului, în a două-decea și a lunil Panema, adică opt zile înainte de Calendele lui August. O sută trei-deci de Discipoli a 'i lui Iisus Christos, care mărturisise cu îndrăsneală numele său, avură un ochiū spart, și nervul unul picior ars, în Egipt, din ura acestei mărturisiri, și fură trimiși din ordinul lui Maximin, uniū la metalurile din Palestina, și alții la acele din Cilicia.

CAPITOLUL IX.

*Retnoirea persecuțiunii: Martirul lui Antoniu,
al lui Zebinas, și al lui German.*

Focul persecuțiunii fiind puțin stins prin sângele atâlor iluștri Martiri, și acel care fusese condamnat la lucrarea metalurilor în Tebaida, începând a se bucura de puțină

libertate și de repaos, acel care primise puterea de a ne persecuta, reintră de odată în furie. Se trimiseră prin toate Provinciile noi Edicte ale Impăratului Maximin. Indată guvernatori, și Prefectul Pretoriului, dădură ordine judecătorilor particulari ai cetăților, de a fi gata la executare de a ridica templurile ce cădeau în ruină, de a constringe pe tot felul de persoane, bărbați, femei, copii, și sclavi chiar de a jertfi dumnezeilor, și de a mânca din carnea jertfelor lor, de a conrupe, toate cărnurile ce ar fi expuse la vânzare, amestecând în ele lucruri ce ar fi fost oferite Idolilor, și de a pune la porțile băilor strejarți care să oblige de a jertfi, pre toți acei ce ar vroți să intre acolo. Pe când se executa acele ordine crude, pe când noi aveam inima strânsă de durere, pe când însuși Păgânii erau desgustați și oboșiți de aceste violențe, Mântuitorul însuși apărătorilor credinței puterea de a desprețui amenințările persecutorilor. Trei au fost cari alergară la guvernator în timpul când el jertfea Idolilor, strigând la el să se lepede de rătăcire, că nu e alt Dumnezeu de cât acela, care a creat lumea.

Firmilian întrebându-i cine erau, ei răspunseră că erau Chreștini, lucru de care acest guvernator infuriindu-se, porunci de a-i executa la moarte, fără a-i mai pune la muncă. Cel dintâiu era Preot, și se chema Antoniu; cel de al doilea Zebinas, și era din Celatea Eleuteropole; și cel de al treilea German. Ei suferiră martirul în al trei-spredecea și a lunii Dius adică la Idele lui Noembrie. In aceeași zi, fecióra Ernatas născută în Scitopole, fu atât de fericită de a intra în ceata lor. Ea nu s'a prezentat de sine însuși, ca dânsii, ci a fost tirită cu sila inaintea judecătorilor. După ce a fost crud bătută cu biciul de către un Tribun numit Maxis, om robust cu trupul, violent de naturalul său, corupt în moravurile sale, și odios la toți care-l cunosceau, care fu împins la această violență de sine însuși și care, fără să fi priimit ordin de la guvernator, nici de la alți Magistrați, cari erau mai pe sus de el, desbrăcă pre această sântă fecióra de la umere până la cingătoare, o tiră în această stare prin toate piețele și prin toate stradalele din Cesaria, bătându-o neconținut. După ce a suferit acest tratament, atât de barbar cu o minunată răbdare, ea fu dusă înaintea Tribunalului judecătorului, care o

208
Gale

condamnă a fi arsă de vie. Acest nelegiuit crescând din zi în zi în crușime, violă până și legile naturei, în ura Religiei noastre. El porunci de a lăsa trupurile Martirilor expuse ziua și noaptea fără îngropare, și puse strejari pentru a le păzi. O trupă de geandarmi veghia ne încetat pentru a executa acest ordin brutal, și pentru a împedica ca trupurile să nu fie luate, ca cum aceasta ar fi fost foarte important religiei păgâne. Cu toate acestea câinii și paserile răpitoare le sfășieau, și Cetatea era plină de oșe și de resturi din membrele risipite. Chiar acei ce nu ne iubeau, mărturiseau că nici odată nu văduse nimica așa de crudă nici atât de grozav, și deplângeau nu atât mizeria noastră particulară, pre cât ultragiul făcut naturei comune. Acest trist spectacol de trupuri sfășiate de animale, fu expus până sub porțile Cetății, și urmat de o minune foarte surprinzătoare, ce nu trebuie să o trec sub tăcere. În timpul când aerul era foarte curat și foarte senin, se vădură picături de apă pe colonele ce sprijinesc galeriile cetății, și piețele publice, ca cum pământul ori cât e de nesimțitor, ar fi plâns pentru a condamna și pentru a înfrunta asprimea omenilor. Știu că posteritatea va lua aceasta de o fabulă; dar acei ce au fost marturi, nu vor pune nici odată la îndoială adevărul.

CAPITOLUL X.

Martirul lui Petru călugărul și al lui Asclepius Marcionit

În a patruzeci și a lunii următoare, ce noi numim Apelé, adică nouăsprezece zile înainte de calendele lui Ianuarie, câți va Egipteni, ce veniseră înadins din țara lor, pentru a asista pre mărturisitorii din Cilicia fură arestați de soldații cari păzeau porțile cetății, și cea mai mare parte dintre ei fură condamnați de a avea un ochi spart, și nervul unui picior ars ca și acei pentru cari ei veniseră a-i asista. Au fost trei, cari fiind puși în temniță în cetatea lui Ascalon, dădură probe de o minunată statornicie, și muriră de diferite chinuri. Cel dintâiu numit Ares, fu ars de viu. Cei-l'alți două, din care unul sechiema Probus, și cel-l'alt Ilie avură capul tăiat.

În a un-spre-decea zi a lunii Audyné, sau cum dic Romanii trei zile înainte de Idele lui Ianuarie, Petre călugărul supranumit Apse lam, născut în satul Ané în teritorul Eleutheropolei fu lămurit la Cesaria ca aurul prin foc, și arată curăția credinții sale. El desprețui cu îndrăsnelă muștrările judecătorului și ale altora cari l rugară de a avea milă de tinerețea sa, și preferă nădejdea ce pusesse în Dumneșeu, bunurilor timpurale, și propriei sale vieți. Asclepius ce se dăcea a fi episcop din secta lui Marcian, împins cum credea el de un bun zel, însă care nu era totuși duple știință, fu consumat pe același rug.

CAPITOLUL XI.

Martirul lui Pamfilie, și al altor două-spre-dece.

Este timp de a transmite posterității, memoria acelora, a căroră dragoste a fost consumată prin un glorios martir, cu Pamfilie, al cărui nume mi este atât de scump. El era două-spre-dece în număr, ca apostolii, și plin ca și densul de harul apostolatului, și de darul prorociei. Pamfilie era întâiul și singurul ridicat la demnitatea Sacerdoșului. El se exercitase în totă viața sa la tot felul de virtuți, fie că se consideră disprețul și depărtarea ce avea el de toate onorurile lumești, sau generoșă profusivune ce el făcea de averea sa săracilor, sau în fine profesiunea unei sante filosofii în care intrase. El întrecu pre toți acei din timpul său prin ardorea, cu care se aplică la studiul santei Scripturii, prin sînguința lucrării sale, și prin înclinarea generoșă de a îndatora pre toți acei ce aveau recurs la densul. Am scris trei cărți despre viața sa, la care trimit pre acei ce vor dori de a l cunoște. Cel al doilea care se făcu însemnat în această luptă, fu un venerabil bătrân numit Valens, diacon al Bisericii din Elia, care făcuse un studiū atât de amănunțit asupra Scripturii, în cât o știa de rost și o recitea tot atât de exact, ca cum ar fi citit'o.

Al treilea fu Pavel, născut în cetatea Jamiților, om plin de ardore, carele mai nainte de a suferi martirul făcuse profesiune publică de credință, și avuse nervii arși cu un fer inferbântat. Aceștia fiind închiși în temnița timp de

două ani, avură ocaziune de a suferi martirul, când alți credincioși sosiră din Egipt, cari luară cu ei aceeași cunună. Acești Egipteni, cari erau cinci frați, urmând pre mărturisitorii cari fusese condamnați de a lucra la minele din Cilicia, se reînțorceau în țările lor, când fură întelniți de soldații cari păzeau porțile Cesariei, și întrebați de numele lor, de pozițiunea lor și de motivul călătoriei lor. Declarând sincer adevărul, ei fură legați, conduși înaintea judecătorului, și puși din ordinul său în temniță. A doua zi care era a trei-spre-zecea a lunii Peritius, sau cum dic Romanii, patru-spre-zece zile înainte de calendele lui Martie, ei fură duși înaintea guvernatorului Firmilian cu Pamfilie și consoții săi. El se sili mai întâiu de a slăbi statornicia Egiptenilor prin tot felul de munci, și apoi întreabă pre cel dintâi dintre ei, cum se cheama. În loc de a spune numele ce priimise de la părinții lor, pentru că erau nume luate de la păgânism, ei luară nume de Ilie, de Ieremia, de Isaia, de Samuil și de Daniil, care sunt nume ale adevăraților Israiliți. Firmilian neînțelegând puterea acestor nume 'i întreabă apoi, de unde erau. Atuncea cel dintâi răspundând tot ast-fel, duse că era din Ierusalim, înțelegând pre Ierusalimul de care vorbește sântul Pavel, când dice: *Ierusalimul cel de sus liber este, care este maică nouă tuturor.* (Galat cap. 4) Și în alt loc: *Vați, apropiat de muntele Sionului, și de cetatea Dumneșului celui viu, Ierusalimul cel ceresc.* (Ebrei cap. 12) Acest judecător care nu avea de cât cugetări joase și pământești, nu știea care, era acea cetate, nici unde se afla. El porunci deci de a'l munci pentru a scôte adevărul din gura sa. Acest prea-fericit martir având mâinile legate la spate, și picioarele șchio-pătate de violența unor mașini de chinuire, susținu că n'au răspuns de cât adevărul. Fiind întrebat, care era acea cetate și unde era, el răspunse că era patria numai a acelor cari adoraū pre adevăratul Dumneșeu, și că ea era în Orient, și la răsăritul Sorelui. Făcând acest răspuns, el nu da mai nici o atenție la muncile ce se exercita asupra lui, ca cum n'ar fi avut trup, și n'ar fi simțit durere. Judecătorul nu știea ce să gândescă și se temea, nu cum-va Chreștini să fi având plan de a zidi o cetate și a se fortifica acolo contra Romanilor. Inșe, când vedu

că acest generos martir persista în același răspuns, după ce a fost sfâșiat de lovituri, 'l condamnă la moarte. El exercită asupra celor-l-alți aceleași crușimi, și apoi ordonă de a 'i executa tot ast-fel. Fiind obosit de a 'și face zădărnice atâtea ostenețe, el se întorse către Pamfilie și consorții lui, și pentru că știe că ei susținuse deja credința cu o tărie demnă de admirat fără a slăbi prin violența muncilor, el 'i întrebă de nu s'au hotărât a asculta de edictele împăraților. Ne putând avea el răspuns de la ei, de cât că erau Creștini, el porunci de a 'i omori cu același fel de moarte. Un tiner care fusese crescut în casa lui Pamfilie îndată ce a aflat de sentința ce se rostise contra lui, se prezintă pentru a cere să 'l fie cel puțin permis de a da îngropare trupurilor lor. Acest judecător care lărte departe de a avea cel mai mic simțiment de umanitate, era mult mai crud de cât fiarele cele mai sălbatice, întrebând îndată pre acest tiner, și aflând din mărturisirea sa că era Creștin, se umplu de turbare, ca cum ar fi priimit o rană mortală, și 'l dădu în mâinile călăilor pentru ca ei să 'l facă a simți toate efectele turbării lor. Poruncindu' 'i apoi de a jertfi dumnedeilor, și găsindu' 'l tot atât de puțin dispus a asculta de această poruncă, ca cum ar fi fost de lemn, de piatră, sau de altă materie încă mai tare, el ordonă de a 'i struji cōstele până la oșe. Inșă vedând că în mijlocul celor mai crude munci, el rămânea atât de nesimțitor ca cum ar fi fost mort, recunoscând că era de prisos de a 'l mai munci și ordonă de a 'l arunca într'un foc mare. Ast-fel de și el fu intrat cel din urmă în luptă, el ajunsese la termen, înainte de stăpânul său, pentru că acei ce aveau însărcinarea de a 'l omori, se ocupase cât-va timp cu alt ceva. Se vedea Porfirie, așa se numea acest generos apărător al credinții, care câștigase biruință în tot felul de lupte, și carele fiind acoperit de pulbere și de sângele său, mergea cu bucurie la moarte, în baia de filosof, dând amicilor săi și rudelor sale ultimele ordine cu o liniște demnă de admirat. El conservă același aer al feței, și aceeași liniște de spirit, chiar după ce a fost legat la stâlpi. Focul fiind aprins de jur împrejur îndestul de departe de el, el 'l atrase cu gura sa, și când începu a 'l simți, nu dișe de cât un cuvânt, pentru a invoca pre mântuitorul în ajuto-

rul său, și păzi neconținut tăcerea până la moarte. Un mărturisitor numit Seleucus care purtase odinioară armele, mergând să spună lui Pamfilie noutatea morții lui Porfirie fu atât de fericit de a fi pus el însuși în numărul acestor martiri. De abia dusese el această noutate și îmbrățișase unul din Martiri, când soldații 'l prinseră și 'l duseră înaintea judecătorului, care la moment 'l condamnară la moarte, ca cum ar fi avut scop de a 'l face partaș gloriei lui Porfirie, și de a 'l face să intre în Cer cu dânsul. Acest Seleucus era din Capadocia. El purta armele din temnița sa, și se făcu însemnat între consorții săi, prin înălțimea taliei sale și frumusețea feței sale. El câștigă multă reputație între Creștinii prin generositatea ce avu de a mărturisi numele lui Iisus Christos, încă de la începutul persecuțiunii, și prin răbdarea ce avu de a suferi bălăile cu biciul pentru această cauză. Renunțând apoi la profesiunea armelor, el imită zelul acelor ce se aplică numai și numai la exercițiile pietății, și veghiă cu atâta îngrijire ca un tutor sau ca un părinte la nevoile și necesitățile văduvelor orfanilor, săracilor, bolnavilor, în cât obținut harul vocațiunii la martirul aceluia, carele iubește mai mult aceste fapte de charitate de cât mirosul său sângelui jertfelor. Este probabil că acest al decelea apărător al Religiei noastre muri în același di în care porța ceriului fu deschisă lui Pamfilie. Un grav și venerabil bătrân numit Theodul, rudă de aproape cu Firmilian, și care 'i era foarte scump, atât pentru că era atât de înaintat în vârstă, în cât avea scoborături până la al treilea grad, cât și pentru că 'l dăduse în cursul întregii sale vieți probe de afecțiunea sa, mergând pe urmele lui Seleucus, fu dus ca și dânsul înaintea Impăratului, care fu mai mult iritat de a 'l vedea, de cum nu era de a vedea pre alții. Îndată fu legat pe cruce și muri în același fel ca Domnul nostru. Lipsea încă un martir pentru a împlini numărul de două-spre-zece. Iulian veni foarte la timp pentru acest sfârșit. Acesta era un strein, carele intrând, află că fusese martir, alergă îndată la locul, unde erau întinse trupurile lor, și aruncându-se asupra lor, le îmbrățișă și le sărută cu respect. Fiind prins de soldații, ce servise a executa la moarte pre sânti, fu dus înaintea guvernatorului Firmilian, carele fără a slăbi nimica din cru-

șimea sa, 'l condamnă de a fi ars de viu. Iulian plin de bucurie că l'aū condamnat, mulțumi lui Dumnezeu în glas mare că i-aū făcut această onoare, și luă cununa ce i se pregătise. El era, cum am șis, din Capadocia, foarte recomandabil prin curăția credinții sale, și pietatea moravurilor sale, ardețor la exercițiile religiei și plin de duhul lui Dumnezeu. Iată trupa acelor ce fură judecați demni de a fi conșoiți martirului Pamfilie. Trupurile lor rămăseră expuse timp de patru zile din ordinul acestui crud guvernator, și păzite de către soldați, pentru ca să fie mâncate de fiare. Inșă nici un câine, nici o pasere ne apropiindu-se de ele din un ordin particular al Providenței, și contra acelor ce se întemă de obicei, ele fură ridicate întregi și îngropate după obicei cu îngrijirea și datorile cuviincioșe. Pe când toată lumea vorbea de turbarca, cu care se arătase Firmilian atât de tare animat contra acestor Credincioși pe cari'l condamnase cu atâtă crușime, Adrian și Eubul sosiră din Mangona la Cesaria, cu scop de a visita pe mărturisitori. Fiind arestați de strejarii porților, și interogați, ei mărturisiră sincer adevărul, și fură duși înaintea lui Firmilian, carele poruncind a li se slășiea cōștele cu unghiul de fer, 'l condamnă a fi expuși la fiarele sēlbatice. Două zile după aceea, adică a cincea a lunii Distri, seū cum șic Romanii, trei zile înainte de Nonele lui Martie, pe când se celebra la Cesaria sērbătōrea fortunei publice, Adrian fu expus unuī Leū, și apoi strēpuns cu lovituri de sabie. Eubul fiind rugat de judecătorul, în șaptea și a lunii Distri, care era aceia a Nonelor lui Martie, de a se pune în libertate jertfind dumneșeilor, preferă o mōrte cauzată pentru pietatea aceslii viei miserabile, fu expus la fiare. și ucis în sine cu lovituri de sabie. Iată cu ce chip el termină luptele, ce susținură martirii pentru interesul credinței. Nu cred că trebuie a omite pedeapsa cu care dreptatea Dumneșeiască pedepsi nelegiuirea judecătorului lor? Căci acest Firmilian care'l persecutase cu o furie atât de ne împăcată, avu capul lăiat pentru crimele sale. Iată o istorisire fidelă a martirului, ce suferiră Creștinii în Cesaria.

CAPITOLUL XII.

Păstorii Bisericilor.

Nu cred că trebuie a arăta cele ce s'a întâmplat în acel timp, și puțin după aceia Păstorilor Bisericii, nici a spune în ce mod părăsind îngrijirea turmei lor ei fură întrebuițați prin voea lui Dumnezeu a pasce caii și cămilele Prințepelui. Nu voiți arăta aici nici vexațiunile și persecuțiunile ce suferiră din partea guvernatorilor de Provincii, și a celor-alți ofițeri cu ocasiunea ornamentelor și a vaselor sacre. Voiți vorbi încă mai puțin de ambițiunea unora, de chirotoniile lor temerare și nelegitime, de certurile și contestațiunile Martirisitorilor, de desbinările prin care se sfâșieră membrii ce rămăneau Bisericii. Istorisirea tuturor acestor lucruri nu trebuie a intra în subiectul ce am ales, și am mărturisit încă de la început că eram lörte depărtat de această cugetare. Ne voind deci a pune nimica înaintea ochilor Credincioșilor, de cât ceia ce pöte releva onörea Religiei noastre, voiți întrebuița restul acestei cărți, de a descrie frumoșele fapte ale Martirilor, și pacea ce cöriul avu bunătatea de a da Bisericii.

CAPITOLUL XIII.

*Martirul lui Silvan, al lui Ión și al altor
trei-deci și nouë.*

Pe la finele anului al șaptelea al persecuțiunii, și la începutul anului al optulea, aprinderea falselor acușățiuni începu a se alina. Mărturisitorii cari lucrau la minele din Palestina, se bucurau de o libertate atât de mare, încât redicau Biserici, când guvernatorul, om rău și crud, precum se arată din cele ce făcu pe urmă contra Martirilor, sosind acolo, și aflând modul cu care ei trăiau, scrise despre aceasta Impăratului, și amestecă în scrisörea sa ceia ce'î plăcu pentru a înegri nevinovăția lor. Intendentul minelor sosind acolo puțin după aceia, distribui pre Mărturisitorii în mai multe grupe, ca din ordinul Impăratului, trimite o parte din ei în Cypru, o alta la muntele Liban, și risipi pre unii în Palestina, unde 'i împovöră cu lucru.

El alese patru din ei din cei mai aparenti pentru a'i trimite la generalul trupelor ce erau in Țară. Cei doi dintai erau Episcopi a două Cetăți din Egipt, din cari unul se numea Peleus, și cel-l-alt Nilus; al treilea era Preot. Paternutius era al patrulea, om foarte cunoscut prin charitatea de care el usa către totă lumea. Acest general poruncindu-le de a renunța la Religiunea lor, și neputend obține nimica de la ei, porunci de a si arși. Era un mare număr de mărturisitori, cari trăiau a parte in țară, și care erau dispensați de lucru din cauza bătrâneții lor, a bolilor lor, seū a muncilor ce suferise. Cel mai considerabil dintre ei era Silvan, Episcop, născut in Gaza, care era un perfect model de toate virtuțile Creștine. După ce s'a făcut celebru, mărturisind in tot timpul persecuțiunii numele lui Iisus Christos, și susținend diferite lupte pentru apărarea sa, el fu rezervat pentru a pecetlui cu sângele seū martirul tuturor celor-l-alti. Intre Egiptenii cari erau cu densul, era unul numit Ion, care avea memoria cea mai fericită, ca nimenea din secolul seū. Făcenduse remarcat de mai multe ori prin statornicia, cu care mărturisise că era Creștin, el avusese nervul unui picior ars, și ochii scoși. Nu'l voiū lăuda aicea de curăția moravurilor sale, nici de modul cu care trăea ca adevărat Filosof, pentru că de și el fu foarte recomandabil prin aceasta, el se făcuse încă mai admirat prin eselența memoriei sale. El scrisese toate cărțile sacre nu pre lespezl de piatră, cum dice dumnezeescul Pavel, nici pre pergament, nici pre hârtie, ce vermiū mănâncă și timpul distruge, ci pre lespețile inimii sale, și in sufletul seū cel foarte curat, astfel că el recita, când vroea, câte odată cărțile lui Moisi, câte odată Prorocii, câte odată Istoria sfântă, câte odată Evangelia, și câte odată Epistolile Apostolilor. Mărturisesc că adesea ori am fost surprins de o extremă mirare, când l'am vedut recitand Scriptura in mijlocul Credincioșilor. Când n'audiām de cât vocea sa, credeam că citea duple obiceiū. Inscând mă apropieam, și când recunoșeam că perđend vederea, el nu înceta de a rosti oracole, ca un Proroc, nu mă puteam opri de a lăuda pre Dumnezeū, și de a'i mulțumi foarte umilit. Mī inchipueam a vedea lămurit in persōna sa, că omul nu este ceia ce pare a fi pe din afară, ci este spiritul și inteligența. Căci de și el avea

trupul slăbit de muncă, și era lipsit de serviciul simțurilor, el avea mai multă știință și mai multă lumină de cât cei-l-alți.

Și apoi Dumnezeu dădea ajutorul mâinii sale cea atotputernică acestor sfinți oameni, cari se exercitau neconținut la rugăciune și la post, și se pregătea a încununa virtuțile lor prin o moarte glorioasă. Inimicul Creștinilor neputând suferi ca ei să se întărească neîncetat prin exercițiul rugăciunii, se silea de a se scăpa de ei, și de a-i face să moră. Ceia ce Dumnezeu îi permise, atât pentru ca el să rămână în reutatea sa, cât și pentru ca ei să primească recompensa ce era cuvenită virtuții lor. Astfel trei-zeci și nouă avură capul tăiat în o singură zi, din ordinul lui Maximin. Iată Martirii ce vădu Palestina în timp de opt ani de persecuție. Ea începu prin dărâmarea templurilor, și se descarcă cu deosebire asupra Păstorilor. Ea răpi un număr nenumărat de Credincioși în toate Provinciile, în Libya, în Egipt, în Syria, și din Orient până în Illiria. Țările cele mai depărtate, precum Italia, Sicilia, Galia, Ispania, Mauritania și Africa nu simțiră de cât cei doi dintâi ani efectele războiului ce nelegiuirea declarase Religiei noastre, Dumnezeu bine voind a ajuta simplitatea credinței lor, și a le acorda pacea. Și apoi se întâmplă atunci Imperiului Roman, de a fi divizat în două părți, ceia ce nu i se întâmplase nici odată. Creștinii ce locueau în una din cele două se bucurau de o pace profundă. Cei ce locuiau în cea-l-altă suferiră un crud război. Inse când Dumnezeu avu bunătatea de a ne privi cu un ochi favorabil, Principii cari ne prigonise cu mai multă furie; își schimbă simțimintul, revocară Edictelele lor, și stinseră focul războiului. Nu voi uita de a vorbi de această schimbare.

CARTEA A NOUA

CAPITOLUL I.

Falșa bună voință a lui Maximin. (an. 309).

Revocarea Edictelor fu publicată în Asia, și în toate Provinciile. Inse pentru că ea displăcea foarte tare lui Maximin, acest Principe nelegiuit și inamic neîmpăcat al Religiei noastre, care exercita dominațiunea sa tiranică în Orient, în loc de a face să fie publicată în întinderea Statelor sale, el se mulțumi de a o face cunoscut judecătorilor ca să se abțină de a ne persecuta. Cea ce el nu făcu de cât de frică de a se opune voinții celor-l-alți Impărați, care 'l întreceau în autoritate și în merit. Guvernatorii se însciușară unii pre alții de intențiunile lui Maximin. Sabin prefect al pretoriului, care este prima demnitate a Imperiului, scrisese despre aceasta o scrisoare guvernatorilor de Provincii, pe care am tradus'o astfel:

«Domniș noștri, și prea sfinții noștri Principi, luase, de mult timp, o îngrijire particulară de a readuce la calea cea bună pe
«acei ce se abătuse din ea, și de a 'i obliga să renunțe la Religi-
«unile streine, pentru a adora pre dumnezei Imperiului. Inse
«îndărătnicia unora s'a urcat până la un astfel de exces, încât
«desprețuiau ordinele suveranilor lor, și rigorea supliciilor.
«Principiș noștri judecând că clemența și pietatea lor nu pôte
«să le permită ca supușii lor să fie expuși pentru aceasta la
«ultimele pericole, la care unii alergau de sine însuși cu
«o temeritate plină de orbire, mi-au poruncit de a vă scrie,
«să nu mai turburați pre creștinii ce vor fi surprinși în
«exercițiul Religiei lor, fiind că timpul a făcut a se re-

«cunoșce în destul că nu e nici un mijloc de a învinge
«îndărătnicia lor. Insciunțați deci pre judecătorii și pre ofițerii
«particularii ai locurilor de a nu mai face nici o perchisiție».

Guvernatorii Provinciilor fiind deci convinși că aceasta era intențiunea Impăraților o comunicară subalternilor lor, și avură grijă ca ea să fie executată foarte exact. Ast-fel toți cei ce erau în temnițe, sevă cari lucrau la mine, fură puși în libertate, de și nu era aceasta în adevăr intențiunea Impăraților. Se vedu atunci lumina păcei succedend noptei persecuțiunii, și creștinii adunându-se în mai mare număr ca nici odată. Păgânii surprinși de o schimbare atât de puțin așteptată, strigaū că trebuia că Dumneșeul Creștinilor să fie singurul adevărat Dumneșeu. Cei ce semnalase curagiul lor în timpul violenței persecuțiunii se arătau plini de o minunată îndrăsenelă, pe când acei a căror credință fusese slăbită, și cari făcuse un trist naufragiu, reveneaū cu umilință la masa salutară a penitenței, și rugau pre acei ce rămăsese statornici, de a le întinde mâna. Generoșii apărătorii ai Religiunei noastre scăpați de munca de a lucra la metaluri, se reîntorseră în țara lor cântând Imnuri de mulțumire, spre marea mirare a acelor ce'i persecutasese, ce nu se puteaū opri de a'i felicita, nici de ale mărturisi bucuria lor.

CAPITOLUL II.

Perfidia de care fu urmat acest ordin.

Inimicul ómenilor de bine, care cum am đis, exercita tirania în Orient, neputend suferi acéstă fericită stare în care trăiaū creștinii, începū după trecerea de șase luni a turbura pacea lor oprind, sub nu sciū ce pretext, de a se aduna în cimitirii. Pe lângă acésta el puse a'i veni o deputație din partea locuitorilor din Antiochia, pentru a'i cere ca o fa'óre deosebită, ca creștinii, să nu mai aibă libertatea de a locui în cetatea lor. Teotecnū, om viclean și violent, care exercita acolo dregătoria de Logofet fu principalul autor al acestei nedrepte persecuțiunii.

CAPITOLUL III.

Statua fabricată în Antiochia.

Acest om rău atacand prin tot felul de mijlóce pre acei de Religiunea noastră, urmărindu'i ca pre tâlhari și scele-

rați, înegrindu'î prin calomniile cele mai grozave, și fiind chiar cauza morții a unora, și propuse în fine de a ridică o statuă lui Jupiter Filian. Instituind apoi ceremonii nelegiuite în onóra sa, și componend oracoli falși, el scrisé Impératului, cu scop de a se insinua în bunele sale grații prin o mișeléscă lingusire, că acest dumneđeú ordonase ca creștinií, ca inimicii ai sêi să fie isgoniți din cetate, și din pământurile ce atárnă de ea.

CAPITOLUL IV.

Despre ce s'a ordonat în unele Cetăți contra Creștinilor.

Acest vicleșug reușindu'î, judecătorii din cele-l-alte cetăți se hotărâră de a'l imita, și guvernatorii de provincií cari sciaú că aceasta plăcea Impératului, indemnau pre popóre a cere același lucru. Impératul acordându-le fórte bucuros cererea lor persecuțiunea reíncepu. Maximin stabili preoți în tóte cetățile și alese pentru acest sfârșit pre acei ce îndeplínise cu mai mare reputație cele-l-alte dregătorii ale statului. Ei nu lipsiră de a lua cea mai mare grijă de cultul dumneđeilor lor, și superstiția lui Maximin merse atât de departe până a împinge pre supuși sêi a ne întinde curse, și a ne face să perim prin tot felul de căi, în credința în care ei erau, că acesta era cel mai bun mijloc de a câștiga bunele grații ale stăpânului lor, și de a atrage favorile sale.

CAPITOLUL V.

Acte false compuse contra creștinilor.

Ei compuse acte de opotrivă false și nelegiuite despre cele ce se făcuse în persóna Mântuitorului sub Ponțiu Pilat și le trimiseră prin autoritatea Impératului în provincií cu ordin de a le afișa și de a le publica. Invěțătorii puseră pre școlarii lor de a le invěța de rost și de a le recita. În același timp un comandat de trupe luând nisce femei desfránate din těrġul de la Damas, cetate din Fenicia, le sili prin frica muncilor cu care le amenința, de a declara

prin un act public că ele fuseseră odinioară creștine, că se pângărise altă dată de crimele ce s'vârșesc creștinii în Biserică, și de a adevăra tot ce calomnia cea mai nerușinată s'a obicinuit de a publica, pentru a face Religionea noastră odioasă. Declarațiunea acestor femei perdute fu trimisă Impăratului, care o publică.

CAPITOLUL VI.

Despre acei ce au suferit martirul în acel timp.

Comandantul trupelor, fu pedepsit curând după aceea de nelegiuirea sa, prin mărtașă violentă ce ș'o procură el însuși. Guvernatorul de provincie reîncepând a ne persecuta cu furia lor obicinuită, acei ce se făceau mai însemnați în Biserică prin zelul, cu care ei predicașu Evangelia, fură prinși și condamnați la mărtașă. Din aceștia erau trei cari mărturisind că erau creștini, fură expuși la fiare în Emesa, cetate din Fenicia. Silvan episcop, om de o extremă bătrânețe, și cari și îndeplinesc cu totă demnitatea timp de patru-deci de ani funcțiunile sacerdoștiului, fu din acest număr. În același timp, Petru episcop de Alexandria, gloria și podoba clerului, care se făcuse foarte recomandabil prin sântenia vieții sale, și prin profunda cunoștință ce avea de scriptură, avu capul tăiat din ordinul lui Maximin, cu mai mulți Episcopi din Egipt, când nimenea nu se gândea la aceasta. Lucian, preot al Bisericii din Antiochia, foarte stimat pentru severitatea virtușii sale, și pentru eminența științei sale, fiind la Nicomidia, unde era atunci Maximin, și făcând acolo un discurs pentru apărarea Religiei noastre, în prezența guvernatorului, fu pus în temniță, și apoi executat la mărtașă. În fine acest inamic al virtușii, ne împovără de atâtea rele în foarte puțin timp, încât acesta a doua persecuțiune ni se păru mult mai crudă de cât cea dintâi.

CAPITOLUL VII.

Edictele ce fură expuse în public contra creștinilor.

S'au săpat atunci pe aramă edictele ce Impărații publicaseră contra noastră, ceia ce nu se făcuse nici odată. Copiile nu recitașu alt nimic în școli, de cât actelele false ale lui

Pilat. Voiŭ raporta aicea scrisórea lui Maximin, care cum am đis fu sápatá pe aramá, și expusá în public, și o voiŭ raporta atát pentru a aráta insolența nelegiuirei sale, cât și severitatea dreptáții Dumneđeesci, care nu lipsește nici odatá de a pedepsi crimele, și care îl obligá curénd dupe aceia a schimba simțimintul și a revoca ceia ce ordonase contra nóstrá.

Copia scrisorii scrisá de Maximin, în privința decretelor ce se făcuse contra creștinilor în mãi multe cetáți, trasá din o tabla de aramá expusá public la Tyr.

«Intunecimele rátcáirei de care spiritul ómenilor era aco-
«perit prin un efect al nenorocirei lor mãi mult de cât al
«nepietáței lor, fiind în sine ímpráștiate cu tolá slábiciunea
«și cu tótá temeritatea de care ei sunt plini, aŭ putut re-
«cunósce fórte lámurit îngrijirea ce dumneđeii aŭ bunáitatea
«de a lua de purtarea lor. Ceia ce mi-aŭ procurat o bucurie
«cu atát mãi simțitá cu cât acea îngrijire a făcut sá stré-
«lucescá zelul de care voi ardeți pentru gloria lor, (a dum-
«neđeilor). Nu era nimenea care sá nu fi fost convins încá
«de mult de grija și respectul cu care voi 'i onorați, nu
«prin vorbe zadarnice, ci prin efecte solide, care fac a fi
«privitá cetatea vóstrá ca locul particular unde ei aŭ stabilit
«locuința lor, și unde ei fac a se simți prezența lor prin o
«neconțință protecțiune. De îndatá ce voi ați vedút cá
«niște ómeni plini de o detestabilá vanitate, începeau a
«se ínmulți și a se răspândi, și a aprinde un loc ce se
«párase stins, voi ați uitat propriile vóstre interese, și în
«loc de a implora ca mãi înainte ajutorul nostru în ne-
«voile vóstre, voi ați făcut recurs la pietatea nóstrá ca
«la cel mãi tare sprijin al Religiónii, pentru a opri réul
«în nascerea sa ceia ce nu mă îndoesc cá ați fost inspi-
«rați de dumneđeii. Jupiter care președe în cetatea vóstrá,
«care conservá familiile, femeile vóstre și copiii voștri v'a
«făcut sá luați această laudabilá hotárare, și v'a făcut
«a recunósce cât e de folositor cultul dumneđeilor, și a-
«vantagios ómenilor. În adevér este óre cine-va atát de
«nesimțitor, și atát de orb pentru a nu vedea cá numai
«prin ordinul providenției lor și a bunătății lor cá pá-
«mémentul în loc de a înșela speranța plugarilor dá însulit

«semințele ce ei i le încredințează ; că războiul nu schimbă
«nici de cum fața lumii; că aerul conservă sănătatea
«noastră prin o dreptă temperatură în loc de a o corupe
«prin o suflare infectată, că vânturile nu ridic tempeste pe
«mare ; că exalațiile nu sguđue pământul, și nu se des-
«chide pentru a înghiți munții, și în fine că nu simțim
«nici una din acele calamități publice ce odinioară erau
«fórtē dese și fórtē ordinare? Este adevărat că aceste
«calamități nu ne erau trimise de dumnezei de cât în
«ura acestor scelerați, a căror rătăcire și nelegiuire se răs-
«pândise în toată lumea, și o umpluse de confusie și de infamie.

Dupē câte va cuvinte pe care le omit, el adaogă următoarele:

«Să considere ei grăul de care țarinele sunt acoperite,
«fânețele de care pământul este smălțat; să se vadă cu-
«rățenia aerului. Și fie care să se bucure de aceia că
«pietatea cu care voi dați dumnezeilor cultul ce le este
«datorit, au liniștit puterea lui Marte, și vă fac a vă bu-
«cura de fructele păcei. Acei cari au fost atât de fericiți
«de a recunósce rătăcirea lor și de a îmbrățișa adevărul au
«un motiv mai mare de a se bucura de cât cei-l-alți, ca-
«niște ómeni bátuți de tempeste cari au evitat pericolul, și ca-
«niște bolnavi cari au recăpēlat sănătatea lor. Iar dacă
«vor mai fi încă unii atât de îndărătnici pentru a persista
«în rătăcire, să fie isgoniți după cum o cereți afară din
«cetatea voastră și a teritorului; pentru ca fiind scăpată de
«molipsirea a tot felul de crime, să nu se aplice de cât
«la cultul dumnezeilor. În fine, pentru a vă arăta cât mi-a
«fost de plăcută cererea voastră, și cât sunt de dispus a face
«favoruri ómenilor de bine fără să le ceară, vă permit în
«considerațiunea acestei pioase hotăriri ce ați luat de a'mi cere
«tot ce veți pofti. Grăbnicia cu care veți obține-o va fi un
«monument etern de pietatea voastră pe care scoborătorii
«voștri vor sci că noi am recompensat.»

Această scrisóre fiind publicată și afișată în tóte pre-
vinciile ea ne răpi speranța de a ne bucura de vre un
repaos, și ne făcu a ne teme ca nu cum-va cei aleși să fie
slăbiți în credință. În același timp când speranța unora
dintre noi începea a se răci, Dumnezeu ne făcu a simți
efectele protecțiunei sale, reprimând insolența tiranilor, mai
nainte ca unii din acei ce duceau scrisórea ce am tran-
scris, să fi ajuns la cetățile unde'i trimisese.

CAPITOLUL VIII.

Despre războiul, fîmetea și pestilența ce s'a întemplat în acel timp.

Iarna petrecîndu-se fără să fi fost ploî atît de abondente ca de obicei, se întemplă o mare fîmete, ce fu urmată de ciumă. Afară de ciumă domnea și o altă bîlă ce cuprindea tot trupul, și care făcu ca mai multe persoane să fie în primejdie. Era o bubă inflamantă, ce se chiamă cărbune, care alipindu-se mai cu sîmă de ochi lua vederea la o mulțime de omeni de tot sexul și de toată vîrsta. Pentru culmea nenorocirii tiranul Maximin declară războiul Armenilor cari de mult timp erau amici și aliați Romanilor, și vroea a'i constrînge de a renunța la Religiunea Creștină și de a adora pre idoli. Acest deluviu de nenorociri ce inundară Imperiul, umili orgoliul cu care acest principe se lăuda că domnia sa ar fi scutită de urgia Cerului, spre răsplătire de pietate cu care el onora pre dumnezeul și persecuta pre Creștinii. Acesta fu și o predicere și ca un început al ruinei sale. El suferi diverse pierderi cu armata sa în războiul contra Armenilor. Supușii sîi fură bîntuiți de ciumă, și atît de strîmtorați de fîme, în cît un medimn de grâu prețuia două mii cinci sute de drachme alice. Era o mortalitate atît de mare în cetăți și la țară, în cît se putea șterge mai lîtce recensămîntele ce se făcuse în trecut. Mai mulți fură constrînși de a vinde celor bogați copiii lor, aceste daruri prețioase ale căsătoriei lor, pentru a avea cu ce trăi. Alții vindură pămînturile lor, și fură reduși la o extremă sărăcie. Unii mîncară fîn și erburii ce le stricară stomacul și ruinară sănătatea lor. Dîmne de condițiune fură obligate de nevoie a cere milostenie pe strade, cu o pudore și o sfileală care arătau nobleța nașterii lor, și extremitatea mizeriei lor. Alții păreau atît de uscați și atît de slabi în cît se puteau lua de niște fantome. Ne avînd puterea de a se susține ei cădeau răsturnați, și rămînd culcați pe spate cereau o bucată de pîne. De și erau aproape de a expira, ei nu încetau de a striga că muriau de fîme. Ceii mai bogați mirați de numărul săracilor, și obosiți de a'i ajuta, se învîrtoșară la vederea mizeriei lor

și se temeau de a deveni asemenea lor. Stradele și piețele publice rămăseră timp de mai multe zile acoperite de trupuri morțe, din care unele fură sfâșiate de câni. Ceia ce fu cauza că cei ce rămăseseră în viață uciseră pre acei câni, ca nu cum-va să devină turbați, și să'î sfâșie și pre ei înșiși. Cu toate acestea boala molipsitoare se răspândea prin case, și ataca cu deosebire pre cei bogați pe cari lămea 'î cruțase. Guvernatorii de provincii, cel mai de căpetenie din fie care cetate erau răpiți de o morțe grabnică și repede, ca cum lămea nu s'ar fi abținut de a'î ataca, de cât pentru a'î da ciumei. Nu se auzea de cât plângerii și strigării în strade și în piețele publice. Totă cetatea răsuna de cântării jalnice, și de sunetul acelor triste instrumente prin care tristețea și durerea au obicei-nuit a se exprima. Morțea armată de ciumă și de lămea ca de două săgeți înveninate, făcu o devastare atât de spaimântătoare, în cât se vedea adesea orii ridicându-se două sau trei trupuri din aceeași casă. Iată care fu recompensa orgoliului lui Maximin, și a decretelor ce cetățile dăduse contra noastră. N'au fost de cât Chreștinii cari au arătat charitatea lor în mijlocul atâtor mizerii. Ei dădură înmormintare unui mare număr de trupuri, de care nimeni n'avea nici o grije. Ei adunară pre toți săracii din cetate, și le distribuira pâne, ceia ce le dădu o minunată reputațiune, și făcu a se publica că ei erau singurii în buna religione, și că numai ei singurii adorau pre adevăratul Dumneșeu. Cu toate acestea, acest Dumneșeu, a cărui putere este egală bunătății, acest Dumneșeu care nu permisese aceste calamități publice, de cât pentru a mărturisii indignarea sa contra acelor ce ne perseculară pe nedreptul, ne dădu pacea, pentru a face cunoscut la toată lumea, că el nu ne-a refusat nici odată protecțiunea sa, și că dacă ne-a pedepsit câte odată, mânia sa s'a alinat îndată ce noi am pus nădejdea noastră în bunătatea sa.

CAPITOLUL IX.

Morțea tiranilor și ultimele lor cuvinte.

Constantin acest pios Impărat, ce am șis că a fost fiul unui alt Impărat foarte pios, și Licinius care ținea după

densul al doilea rang fiind ridicat de Dumnezeu, contra a doi tirani foarte cruzi și foarte nelegiuți; Cel dintâiu învinse pre Maxentiu contra așteptării a totă lumea și l' ucise la Roma: (an. 312), iar Licinius, a cărui estravanță nu se arătase încă până atunci, ucise în mod rușinos pre Maximin în Orient. Constantin care ținea primul rang, fiind mișcat de compătimire de opresiunea, sub care gemeau Romanii, merse în fruntea armatei sale, după ce a implorat ajutorul lui Dumnezeu cel a-tot puternic, care a creat universul, și a cuvîntului etern, fiul său unic, Mântuitorul nostru, cu scop de a l' liniști, și de a l' restabili în libertatea, de care se bucurau odinioară strămoșii lor. Maxenție care se incredea mai mult în secretele magiei, de cât în iubirea supușilor săi, nu îndrăzni a eși din Roma, și puse diverse pândiri. Inșă Constantin, cu ajutorul cerului, atacând succesiv trei bande din partidul său, le învinsu fără greutate, și le puse pe fugă. Ast-fel deschidendu și trecerea Italiei el înaintă până la porțile Capitalei. Dar pentru ca să nu fie obligat de a ataca pre tot poporul, Dumnezeu trase pre tiranul afară din cetate, cu lanțuri nevedute, și confirmă prin un nou miracol, ce făcu în prezența credincioșilor și a necredincioșilor, vechile miracole ce sunt coprinse în cărțile sante și care trec de fabule în spiritul unora, de și Creștinii nu se îndoesc nici cum de adevărul lor. Căci dupre cum el îngropă sub valurile mării roșii, armata și căruțele lui Faraon în timpul lui Moise, și a vechilor Jidovi, de asemenea el făcu a cădea în acești timp pre Maxențiu și soldații săi în fundul unui fluviu ce voeau a l' trece pe o punte de lemn; ast-fel se pôte dice de el cu dreptate. *A cădut în grôpa care a săpat. Intôrce-se-va durerea lui la capul lui, și pre creștetul lui nedreptatea lui se va pogori.* Puntea fiind ruptă, vasele se afundară cu omenii cari erau deasupra. Detestabilul tiran cădu el mai întâiu ca o masă de plumb, și apoi gardiștii săi, ast-fel că soldații cari prin ajutorul Cerului câștigase victoria puteau cânta precum Israiliții ce se conduceau de Moisi odinioară, cântară contra lui Faraon: *să cântăm Domnului că cu slavă s'aun proslăvit. Calul și pre călărețul, i-aun aruncat în mare. Ajutor și acoperitor s'aun făcut mie spre mântuire.* Și mai jos:

Cine este asemenea ție întru dumnezeii Dómnice? Cine este asemenea ție? Tu ești proslăvit întru sântii, minunat, și cu slavă făcând minuni. Constantin cântând dacă nu din gură, cel puțin din inimă și prin faptele sale, aceste cântări, și altele asemenea în onoarea lui Dumnezeu, de la care el știa că avea victoria sa, reintră ca în triumf în Roma, unde fu primit în aclamațiile senatului, ale cavalerilor, ale poporului, ale femeilor și ale copiilor, cari nu încetau de a-l lauda, și de a-l chema liberatorul patriei, și autorul prosperității lor. Acest principe, care avea simțimintele unei adevărate pietăți săpată adinc în inimă, nu se cuprinse de vanitate de aceste aclamațiuni nici de aceste laude; ci atribuind lui Dumnezeu toată onoarea biruinței, el ordonă a pune trofeul crucii în mâna statuei, ce-l ridicase Romanii în locul cel mai frecventat din Roma, și gravă la bază această inscripțiune: «Prin virtutea atot puternică a acestui semu salutar, am liberat celatea voastră din jugul tiraniei, și am redat senatului și poporului libertatea și gloria sa». Apoi pentru a recunoște harul ce Dumnezeu i-l făcuse, el publică împreună cu Licinius a cărui spirit nu era încă atunci corupt, cum a fost pe urmă, o lege foarte favorabilă și foarte avantajoasă creștinilor, pe care o trimiseră în orient, lui Maximin, ce se părea a fi în bună înțelegere cu dânsul, cu noutatea biruinței lor. Acest tiran gemu în fundul inimei sale la citirea scrisorii lor, și nevoind nici a aproba legea lor, nici a o desaproba, de frică de a excita mânia lor, el scrisese în acești termeni guvernatorilor de provincii de sub ascultarea sa, presupunând că au făcut lucruri ce el nu făcuse nici de cum.

Traducțiunea scrisorii tironului Maximin.

«Jovius Maximin August, lui Sabin. Cred că știți și fie care scie deasemenea cum Deocletian și Maximian părinții noștri și predecesorii noștri vedând că mai toți supușii lor renunțau la cultul dumnezeilor, pentru a intra în secta creștinilor, ordonară cu foarte mare dreptate, că acei ce ar fi părăsit Religiuinea lor, vor fi contrânși prin muncă, a o relua. Cât pentru mine, când am venit în orient, și am aflat că mai multe persoane, cari puteau servi foarte

«cu folos statului, lusesse isgonite pentru această cauză,
«am făcut cunoscut judecătorilor de a nu exercita nici o
«asprime, ci de a întrebuița sfătuirii și măgulirii, pentru
«a readuce la cultul dumnezeilor pre acei ce se depăr-
«tase de ei. In cât timp acest ordin a fost executat, mai
«mulți au fost atrași la vechea Religione prin blândeța
«ce se întrebuița față de ei. Ducându-mă anul trecut la
«Nicomidia, locuitorii veniră cu dumnezeii lor a mă ruga
«de a nu permite mai mult ca acele persoane să rămână
«în cetatea lor. Fiind că șcieam că erau în acele cartiere,
«un mare număr de creștini, le făcui răspuns, că dacă
«cererea lor era făcută în general de toți locuitorii, le voi
«acorda-o foarte bucuros. Inse fiind că unii erau lipiți de
«superstiția creștinilor, am lăsat la totă lumea liber-
«tatea de a ținea Religionea care'i ar plăcea. Cu toate a-
«cestea locuitorii din Nicomidia și din alte Țări care cetăți
«cerându'mi cu multă stăruință, ca să nu îngăduesc mai
«mult creștini între dișii, am fost obligat de a le răs-
«punde că, fiind că toți Impărații precedenți ordonase ast-
«fel, și fiind că acesta era plăcut dumnezeilor ce guver-
«nează lumea și conserv Imperiul, vroeam mult a o confirma.
«Pentru aceasta, de și am ordonat mai înainte cu vii grai,
«și prin scris ca guvernatorii de provincii să nu ordone
«nimic aspru contra acelor ce vor vroi a rămânea în Re-
«ligionea creștină, totuși ca nu cumva cu tot ordinul a-
«cesta să nu fie tratați cu Țări care asprime, am bine voit
«a vă înștiința încă a vă mulțumi de a întrebuița blân-
«dețe și dibăcie pentru a'i atrage la cultul dumnezeilor.
«Iar dacă cineva 'l va îmbrățișa de sine însuși, trebuie a'l
«primi cu bucurie, și a lăsa pe cei-l-alți în libertatea lor.

«Urmași cu exactitate acest ordin, fără a permite ca
«Ofițerii să exercite vre-o violență asupra locuitorilor din
«provincii, fiind că, cum am dis deja, nu trebuie a întrebuița
«de cât blândeța pentru a'i atrage la cultul dumnezeilor.
«Faceți a se publica această scrisore, pentru ca totă lumea
«să cunoscă intențiunile mele».

Acest Principe scriind astfel, nu dupre simțimintul său,
ci pentru a se acomoda cu necesitatea timpului, nimeni
nu credea că vorbește sincer, nici că lucrează de bună credință,
pentru că acordându-ne, deja altă dată pacea, el
făcuse pe urmă a se arăta perfidia sa. Astfel, nici un cre-

știn nu îndrăsni a se aduna, nici a face profesiune publică de Religiunea sa, fiind că mai cu seamă scrisoarea lui Maximin, nu dădea această permisiune, și oprea numai de a ne urmări. Cu toate acestea Constantin și Licinius 'i declaraseră prin scrisoarea lor, că ei ne lăsase o întreagă libertate. Inse acest nelegiuit nu vroi nici de cum a se supune până când n'a fost forțat la aceasta prin rigorele dreptăței dumnezeesci.

CAPITOLUL X.

Biruința câștigată de pioșii Impărați.

Maximin neputând mai mult suporta greutatea Imperiului, de care fusese însărcinat fără nici un merit, tratând afacerile fără nici o prudență, și fiind de altmintrelea coprins de o vanitate extra-ordinară, prin care se înălța mai presus de cei-l-alți Impărați care'l întreceau în nascere, în educație, în spirit, în înțelepciune, și ce e mai principal în pietate, cu care el afecta de a se numi cel dintâiu, se urcă la astfel de exces de estravanță, în cât rupse alianța ce jurase cu Licinius, și 'i declară războiul. Excitând în forțe puțin timp o desordine stranie, și umplând toate cetățile de tumult și de confușiune, el merse contra lui Licinius în fruntea unei armate forțe numeroase, presupunând mult ajutor de la demonii, ce adora ca pre dumnezei. Inse în mijlocul luptei, el se vedu lipsit de tot ajutorul, și biruința rămase lui Licinius, prin ordinul acelui ce este singur adevărat Dumnezeu. Fiind părăsit de garda sa, care trecuse în partea inamicilor, el se desbracă mișelește de ornamentele demnităței sale, și se amestecă în mulțimea soldaților. După aceea fugi din sat în sat și scapă din mâinile inamicilor săi, confirmând prin exemplul său adevărul acestor cuvinte ale scripturei că: *Nu se mântuește Impăratul prin multă putere, și uriașul nu se va mântui întru mulțimea virtuței lui. Mincinos este calul spre mântuire, și întru mulțimea puterei sale nu se va mântui. Iată ochii Domnului spre cei ce se tem de dânsul, spre cei ce nădăjduesc întru mila lui.*

Tiranul întorcându-se astfel pre pământurile de sub ascultarea sa, acoperit de rușine și de confușiune, făcu a

executa la mörte ca înşelători şi trădători pre mai mulţi preoţi ai dumnezeilor sãi, şi pre mai mulţi ghicitori pe care'i consultase altă dată ca pre oracoli, şi prin consiliul cărora el luase armele. După aceasta redând onórea şi gloria Dumnezeului creştinilor, şi făcând a se publica o lege solemnă pentru a restabili pre creştinii în o întreagă libertate, el fu atacat de o hólă primejdiosă, care ne slăbindu'l 'l luă din lumea aceasta. Iată ce coprindea legea sa:

*Copie după constituţiunea făcuta de tiranul Maximin
în favórea creştinilor.*

«Impăratul Cesar Caius Valerius Maximin, Germanic, Sar-
«matic, pios, iericit, neînvins, August. Cred că nu e ni-
«minea care să nu fie fórte convins de îngrijirea ce am
«neconţinut de tot ce priveşte binele, şi interesul supu-
«şilor mei. Fiind altă dată informat de nedreptăţile şi de
«vexaţiunile ce făceau ofiţerii mei sub pretextul legii, prin
«care Deocleţian şi Maximian, predecesorii mei ordonasera
«ca adunările creştinilor să fie cu totul oprite. Eú am oprit
«anul trecut de a turbura pre cei ce ar dori a trăi în exer-
«ciţiul acestei Religiiuni. Inse am recunoscut pe urmă, că
«unii judecători, ce nu înţelesese bine intenţiunea mea,
«fură cauza că acei ce aprobaú această Religieune în inima
«lor, nu îndrăsneaú a face profesiune publică de ea; pentru
«a risipi deci cu totul teama lor, şi neîncrederea lor, le
«permit prin acest edict de a o exercita liber, şi de a ce-
«lebra Duminica; şi pentru a'l face a simţi mai mari efecte
«a le clemenţii mele, ordon că dacă vre-o casă de ale
«creştinilor a fost confiscată de la ei, seú dată altora de
«cătore Impăraţi seú usurpată de către cetăţi, ea li se va
«înapoia» Iată terminii constituţiunii ce a fost expusă în
public, prin care acest tiran dădu libertatea acelora pe
care 'i luase mai înainte de profană, de nelegiuţi, şi de
ciuma neamului omenesc, nedemni de a locui nu numai
în cetăţi cu cei-l-alţi ómeni, dar nici chiar în cele mai gro-
zave pustii, 'şi permise de aşl îndeplini public datoriile
pietăţii, de a celebra Duminica, şi de a se bucura în pace
de óre care moşteniri celor pe care'i persecutase mai nainte
prin fer şi prin foc, contra cărora el excitase furia fia-
relor celor mai crude, şi exercitase cele mai grozave munci.

Această recunoșcere publică ce el făcu de nevinovăția noastră, plecă pre Dumneșeu a'î acorda o mörte mai bländă de cum n'ö merita. Ea nu fu totuși atât de gloriösă ca aceia a Impäraților ce mor în luptă pentru apärarea supușilor lor. Căci pe când armata sa era inșirată în bătălie, el fu lovit, ca un inimic a lui Dumneșeu, în Palatul său unde se ascunsese, de o rană mortală ce'î acoperi tot trupul. Violența durerilor de care era turmentat, 'l constrinse a se rostogoli pe pământ. Tot trupul său era corupt și consumat de un foc trimis din cer astfel că nu mai avea nici o formă, și nu era de cât ca un mormint uricios unde era închis sufletul său. Violența ce'î sfășiea măruntaele, și măduva, 'i scöse ochii din locul lor. Păstra totuși un rest de viață, după ce a pierdut vederea, pentru a face frumoșe făgăduințe lui Dumneșeu, și a chema mörtea în ajutorul său. Veni în fine această mörte și' l scäpä de relele ce el recunöșcea că cu dreptul a meritat prin violența cu care el persecutase pre Iisus Christos în persöna credincioșilor.

CAPITOLUL XI.

Ruina intrögă a inimicilor Religioni.

Maximin cel din urmă, și cel mai crud inimic al Religioni Creștine, fiind astfel răpit din lume, se începu a se zidi Biserici, și creștinii se bucurară de o mai mare pace ca nici odată. Inimicii pietăței fură acoperiți de confusiune. Maximin fu declarat nelegiuit și inimic a lui Dumneșeu prin edictelele solemne. Statuele ce fuseseră ridicate în mai töte cetățile în onörea sa, său în onörea fiilor săi, fură său dărimate, său diformate. Ofișerii pe cari el 'l considerase mai mult de cât pre cei-l-alți, și cari pentru a' l plăcea, persecutase pre creștini cu ultima furie, fură condamnați la mörte. Picenție cel mai scump din amicii săi, și cel mai intim din favoriți săi, pre care 'l făcuse de trei ori consul, prefect, și intendent al finanțelor sale, și Culcian, care de asemenea trecuse prin töte dregătoriale, și care se semnalase în Egipt prin marele număr de creștini ce'î omörise acolo, fură cei mai remarcabili. Mai mulți alți miniștri ai tiraniei sale fură pedepsiți în același

fel. Crimele lui Teotecnu nu scăpară de dreptatea dumnezeiască. Nelegiuirea cu care el ridicase la Antiochia statua lui Jupiter, contribuise la înălțarea sa, și 'i procurase guvernământul provinciei. Inse Licinius venind în această cetate, și făcând o exactă cercetare de ghicitorii și de înșelătorii ce erau acolo, el puse la tortură pre preoții și pre falșii proroci ai acestui Idol, pentru a scôte adevărul din gura lor și pentru a 'i face să mărturisescă înșelătoriile și viclesugurile ce ei întrebuințaseră. Violența muncilor silindu 'i de a descoperi secretul lor, și de a declara că Teotecnu era autorul înșelăciunei, el fu condamnat la mörte cu complicită sêi. Copiii lui Maximin ce împărțise cu el autoritatea și onorurile Imperiului suferiră aceiași pedepsă precum și mai mulți alții din cei de aproape ai lor, cari oprimaseră un număr ne numărât de nevinovați, fără să si înțeles vreodată acest avertisment atât de necesar: *Nu vă nădăjduiți spre boicri, spre fiii ómenilor, întru cari nu este mântuire. Eși-va duhul lui și se va întorce în pământul sêu. În ziua aceea vor peri tóte gândurile lui. (Psalm 145)*

Constantin și Licinius curățind astfel lumea de acești principii rêi, posedară singuri, fără invidie și fără gelosie Imperiul ce le aparținea legitim. Fiind că aveau o perfectă recunoscință de însemnatele favoruri ce primise de la Dumnezeu, ei întrebuințară puterea lor a face legi pentru a înlătura nepietatea, pentru a autorisa virtutea, pentru a spori cultul lui Dumnezeu, și pentru a întinde Religiunea creștină.

CARTEA A ZECEA

CAPITOLUL I

Despre pacea dată de Dumnezeu Bisericii.

Slavă lui Dumnezeu, care este Împăratul și stăpânul universului, și lui Iisus Christos Domnul sufletelor noastre, prin care cerem ca pacea de care ne bucurăm, să dureze fără a fi vre-odată turburală de nici un sgomot ce vine din afară, nici de vre-o neliniște ce se naște din lăuntru din pacea noastră înși-ne. Inșă pentru că fiind susținut prin ajutorul rugăciunelor vóstre, scumpul meu Paulin, am isprăvit această a zecea carte a Istoriei Bisericii, pe care o dedic voue, pentru ca numele vostru să fie ca o pecete ce închide opera mea. Cred de asemenea că va fi foarte potrivit de a însera un panegiric asupra restabilirii Bisericilor, fiind că în acest punct, nu voiú face de cât a asculta de sântul Duh, ce pare a mă îndemna la acesta prin aceste cuvinte: *Cântați Domnului cântare nouă, că lucruri minunate a făcut Domnul Mântuitorul pre Israil drepta lui, și brațul cel sânt a lui. Cunoscută a făcut Domnul mântuirea sa, înaintea neamurilor a descoperit dreptatea sa. (Psalm. 97).* Să ascultăm deci de Scriptura, ce ne obligă de a cânta această cântare nouă, fiind că după ce am vădút atâtea lucruri grozave de vădút, și înfricoșate de istorisit, am vădút pe urmă lucruri foarte plăcute, pe care sântii martiri au dorit de ale vedea, fără să le fi putut vedea; și noi am celebrat o sərbătóre ce ei au dorit a celebra, fără să o fi putut celebra. Ei au trecut cu o grăb-

nicie de necređut, și aũ fost răpiți la Cer, unde se bucură de o pace mai solidă, și de o fericire mai perfectă. Iar noi recunoscând cu umilință că bunurile ce posedăm nu sunt încă de cât mult mai presus de meritele noastre, privim cu mirare mărimea darurilor lui Dumneđeũ, și onorăm făgăduințele sale, al căror adevěr 'l vedem îndeplinit. Iată terminii, prin care sânta Scriptură ni le represintă. *Veniți și vedeți lucrurile lui Dumneđeũ, minunile care aũ pus pre pământ, stricând răsbóe până la marginele pământului. Arcul va sfărâma și va frânge arma, și pavezile le va arde cu foc. (Psalm. 45).* Fiind că am fost atât de fericiți de a vedea în ȃilele noastre îndeplinirea tuturor acestor lucruri, nu ne rămâne alt ceva de cât de a isprăvi cu bucurie Istoria noastră.

Seminția inamicilor lui Dumneđeũ, fiind ast-fel exterminată, dupre această predicere a Scripturii: *vêduťam pre cel necurat prea înălțându-se ca Cedrii Libanului. Și am trecut, și nu era, și l'am căutat și n'am aflat locul lui.*

Intunericile persecuțiunii se risipiră și Biserica începu a se bucura de lumina păcii. Aceia chiar care erau depărtați de religiunea noastră, gustară, dacă nu abondența, cel puțin o parte din harurile ce plăcuse lui Dumneđeũ de a ne da.

CAPITOLUL II.

Restabilirea Bisericilor

Toți ómenii vèdându-se din fericire scăpați de jugul tiraniei, sub care gemuse, mărluriseau că Dumneđeul care, protegiase pre ómenii de bine, era singurul Dumneđeũ adevêrat. Cât pentru noi, cari am pus în Mântuitorul principala noastră speranță, noi simțim în fundul inimii o bucurie nespusă, care se arată pe fețele noastre, când vedem restabilindu-se locurile ce fusese infectate de către tiranul, și reclădindu-se Bisericile cu mai multă strălucire de cum ele nu fusese nici odată. Principii aũ întrebuițat autoritatea lor a confirma prin legi în favórea noastră harurile, ce ne făcuse Dumneđeũ. Ei aũ scris episcopilor. Aũ relevat strălucirea demnității lor, și i-aũ îmbogătit de binefacerile lor. Voiũ pune o copie din aceste scrisori în istoria mea, pentru a fi la îndemâna posterității.

CAPITOLUL III.

Consecrarea Bisericii.

Am văzut după acesta solemnitatea sfințirilor și a consacrarilor oratoriilor noastre, adunările episcopilor, mulțimea popórelor, mărturisirile reciproce ale carității credincioșilor, și întrunirea membrilor trupului Mântuitorului, care fusese figurală prin această vechiă prorocie: *și s'a apropiet ósele, fie care os la încheetura sa. (Ezechil cap. 37).* Puterea aceluiași duh se respândea în toți membrii, ardórea aceleiași pietăți însuslețea pe toți credincioșii, pentru a publica cu aceiași voce laudele creatorului lor. Ceremoniile oficiului divin fură observate cu mai multă pompă, și cu mai multă maiestate ca nici odată. Credincioșii de tot sexul și de totă vârsta uniră inimile lor și vocile lor, pentru a face-lui Dumnezeu rugăciunile lor; iară episcopii făcură discursuri pentru a'î adresa rugăciunii de mulțumire.

CAPITOLUL IV.

Discurs asupra Iericitei stări a Bisericii.

Un om de un merit mediocru, componend un panegiric, îl pronunță în adunarea credincioșilor, în prezența Păstorilor, și'l adresă unui sfânt episcop, prin îngrijirile căruia fusese zidită măréta biserică din Tyr. Iată terminii discursului: «Preoți prea iubiți ai lui Dumnezeu, cari sunteți sfințiți prin ungera cerescă a harului său și a duhului său, investiți de onórea și sfințenia sacerdoțiului, și incununați cu meritul și gloria faptelor vóstre celor bune, și voi care sunteți principala podóbă a acestui nou templu, carele în o vârstă plină de maturitate și de înțelepciune, conservați puterea și vigórea primilor vóștri ani, carele prin o deosibită favóre a suveranului stăpân al universului ați fost reservați pentru a înălța această sântă casă în onórea cuvintului, fiul său unic, și a dumnezeesci sale mi-résă, ca Beseléel, ce făcu odinióră tabernacolul chivotului, ca Solomon ce a zidit templul din Ierusalim, și ca Zorobabel ce l'aú restabilit, voi în fine sântă turmă a

«Mântuitorului, cari ați fost nutriți cu doctrina pietății. De
 «mult timp admirând minunile, ce a făcut domnul în fa-
 «vorea noastră și eram obicinuiți a-i da laude prin aceste
 «cuvinte trase din Scriptura sa: *Dumnezeule, cu ure-*
 «*chile noastre am auzit, și părinții noștri ni-au spus*
 «*nouă, lucruri care ai lucrat în zilele lor, în zi-*
 «*lele cele de demult (Psalm. 4).*

«Însă acum în loc de a auzi, vedem cu însuși ochii
 «noștri efectele mâinii lui Dumnezeu, a căria putere este
 «egală bunătății, și îndeplinirea făgăduințelor cuprinse în
 «testamentul său și în proorocii săi suntem obligați de a
 «cânta o altă cântare de laudă, și de a striga: *Am*
 «*vădut ceia ce am auzit în cetatea Domnului*
 «*celui atot puternic, în cetatea Dumnezeului nos-*
 «*tru. (Psalm. 47).* Care este această cetate dacă nu Bi-
 «serica lui Dumnezeu cel viu, ce noi am zidit, acest stilp
 «și acest sprijin al adevărului? Ați nu de ea s'a dat a-
 «cest alt oracol? *Spusu-s'au noș lucruri minunate de*
 «*cetatea lui Dumnezeu. (Psalm 93).* Fiind că suntem
 «toți adunați aici prin harul lui Dumnezeu, e drept de a
 «striga: *Veselitu-m'am de cei ce mi-au dat mie: în*
 «*casa Domnului vom merge. Dămine iubim-am buna*
 «*cuviința casei tale, și locul locașului slavei tale.*
 «*(Psalm. 121).* Noi datorim a cânta nu fie-care a parte,
 «ci toți împreună: *Mare este Domnul, și laudat forte,*
 «*în cetatea Dumnezeului nostru, în muntele cel*
 «*sânt al lui.* El este mare în adevăr, și casa lui este
 «mare, înălțată și frumoasă mai presus de casele fiilor o-
 «menești. *Mare este Domnul care singur face lu-*
 «*cruri minunate care nu au număr.* El este mare fiind
 «că dispune de timp și de minunte; că pune și depune
 «pre împărați; că ridică pre ómenii cei mai proști din
 «pulbere, și scóte pre cei mai săraci din gunoi; că scobórá
 «pre cei mari și puternici de pre scaunul lor, și înălță
 «pre cei mici; că umple de bunătăți pre cei ce erau în
 «nevoie și în lipsă; și răstórnă puterea celor mândri. Ast-
 «fel el a dat nu numai credincioșilor, ci și necredincioșilor
 «probe de adevărurile lucrurilor ce au fost făcute. Dum-
 «nezeu care singur are o putere și o bunătate nesfârșită,
 «și care singur a creat lumea, a făcut lucruri minunate.
 «*Să cântăm cântare nouă lui Dumnezeu, care a*

«*făcut lucruri minunate, și a căruea milă este în*
«*vec. (Psalm. 135).* Care a lovit pre cei mai mari și
«*mai puternici Impărați, cari ș'a adus aminte de noi în*
«*timpul când eram mai umiliți, și ni-a mântuit din mâ-*
«*nile inamicilor noștri. Să nu încetăm nici odată de a lăuda*
«*pre Părintele cel vecinic, și de a mulțumi lui Iisus fiul*
«*său unic, care ni l'a făcut cunoscut, care ni-a luminat*
«*cu lumina credinței, care ni-a învățat adevărul Reli-*
«*giunii, care a exterminat pre nelegiuiri și pre tirani, care*
«*a reformat moravurile noastre, și care ni-a mântuit când*
«*eram perduți. Acest fiu unic a lui Dumnezeu, care are*
«*o bunătate și o puterere egală cu aceia a Părintelui său,*
«*s'a îmbrăcat de bună voe prin ascultare cu slăbiciunea*
«*naturii noastre, pentru a vindeca stricăciunea noastră; el*
«*a considerat bôlele noastre, ca un înțelept și caritabil medic,*
«*a vindecat bubele și ranele noastre, s'a însărcinat de mi-*
«*zeriile și durerile noastre, și ni-a scos din sinul morții.*
«*Numai el singur a avut o putere atât de întinsă pentru*
«*a procura mântuirea unui număr atât de mare de persoane.*
«*El a luat asupra sa păcatele noastre, și s'a însărci-*
«*cinat cu durerile noastre. (Isaiea cap. 53).* El a
«*purtat singur greutatea neleguirilor noastre, și ni-a scos*
«*din stricăciunea mormintului. El ne conservă prin un*
«*har ce n'am fost nădejduiți, și ne face a ne bucura de*
«*fericirea veșnică. El e singurul autor al vieții și al lu-*
«*mini, unicul medic al bôlelor noastre, Impăratul nostru,*
«*Domnul nostru, și unsul lui Dumnezeu. El a risipit prin*
«*lumina prezenței sale, noaptea cea întunecată, sub care*
«*neamul omenesc fusese îngropat prin răutatea demonilor,*
«*și a topit lanțurile noastre, ca ceara prin strălucirea ra-*
«*zelor sale. Demonul autor al tuturor relelor și inamic a*
«*tot binele, neputând vedea fără a crăpa de necaz favo-*
«*rea de care el ni-a împovărat, a înșirat toate trupele sale*
«*contra noastră, și ca un câne furios care mușcă petriile*
«*ce i se aruncă, deși ele n'au nici o simțire, a răsturnat*
«*pre acelea cu care bisericile noastre erau zidite, a strigat*
«*contra noastră prin edictele tiranilor, și prin ordonanțele*
«*guvernatorilor. A corupt prin veninul său sufletele slabe,*
«*și le-a târit la mărte prin cultul nenorocit al Idolilor*
«*morți. El a ridicat contra noastră pre acei ce ascundeau*
«*sub fața de omeni, o crușime de fiare sălbatice. Inse Ân-*

«gerul sfatului celui mare, generalul armatei lui Dumnezeu,
«după ce a încercat statornicia soldaților săi prin cele
«mai grozave munci, s'a arătat de odată, și a distrus astfel
«pre inimicii săi în cât nu mai rămâne de ei nici o amintire
«și a înălțat pre amicii săi nu numai mai presus de cer
«și de stele, de soare și de lumină, și de cele-lalte creaturi
«nesimțitoare, ci și mai presus de oameni și de Ângeri. De
«atunci Impărații prin o umilită recunoștință de onorurile
«ce ei au primit de la bunătatea lui Dumnezeu, fac ceia
«ce nu făcuse nici odată, desprețuesc Idolii, calc în picioare
«cultul demonilor, și bat joc de vechile rătăcirii, pe care
«le primise din tradițiune de la părinții lor, și nu recunosc
«de cât un singur Dumnezeu, de bunătatea căruia ei au
«vădut efectele atât către dânsii, cum și către alții. Ei publică
«că Iisus Christos, fiu unic al lui Dumnezeu este Impărat
«a totă lumea. Ei declară prin edictele lor, că el este Mân-
«tuitorul, și consacră posterității glorioasele sale fapte, și
«celebrile sale victorii. Astfel Mântuitorul nostru Iisus Christos
«este recunoscut de către Principii lumii, nu ca un Impărat
«ordinar și muritor, ci ca pre fiul lui Dumnezeu, și Dum-
«nezeu adevărat. Ajuns'a vre-odată vre un Impărat la un
«punct atât de înalt, se'u de virtute, se'u de putere, în cât
«să umple totă lumea de numele se'u, și de a fi predicat
«de toate limbile? Făcut'a vre-odată vre-un Impărat legi
«atât de moderate și atât de sfinte, ca să fie priimite de
«tote națiunile cele mai depărtate? Imblândit'a vre-odată
«vre-un Impărat cu atâta bunătate temperamentul sălbatic
«al barbarilor? Susținut'a vre-odată cine-va în cursul unui
«atât de lung spațiu de timp, sforțarea tuturor puterilor
«lumii, unite împreună pentru a'l perde? Respândit'a vre-
«odată cineva ca el, în tot pământul o nație care era mai
«necunoscută?

«Inarmat'a vre-odată cineva atât de bine pre soldații
«săi cu armele pietății, în cât să se fi găsit ei în luptă
«mai tari de cât diamantul? Găsitus'a vre-odată cineva în
«destul de puternic, chiar după mórtea sa, pentru a con-
«duce aceste armate, pentru a înălța trofee și pentru a
«umplea toate țerile universului de templuri consacrate
«gloriei sale, precum este aceasta ce vedem înfrumusețat
«cu atâtea bogate podóbe? Fără îndoială sunt foarte mă-
«rețe, și foarte strălucite aceste podóbe, fiind că ele cuprind

«o probă simțită de imperiul absolut ce Mântuitorul exer-
«cita asupra tuturor creaturilor, și că această adunătură
«de frumusețe nu l'a costat de cât un cuvânt. De aceea
«nimic n'a putut rezista voinței cuvântului, care este Impărat
«și Dumnezeu tot de odată. Ar trebui să am un timp în-
«delungat, ca să fac un lung discurs pentru a descrie cu
«de-amănuntul toate aceste podobe. N'ar trebui mai puțin
«timp pentru a explica, care a fost arderea acelor care a
«lucrat la această operă, și de ce merit această ardere a
«fost înaintea lui Dumnezeu, care privește aceste templuri
«animate, această casă zidită din petre vii, și așezată pe
«temelia Apostolilor și a Proorocilor; care are pentru piatră
«angulară pe însuși Iisus Christos, care a fost nebăgat în
«sămănușă nu numai de acei ce au lucrat la vechiul bastiment
«al Synagogei, ci chiar de către mai mulți din acei ce au
«lucrat la noul bastiment al Bisericii, adică de către toți
«reii Arhitecți ai rețelilor edificiilor. Inse părintele cel vecinic
«l'a așezat odinioară ca și astăzi capul unghiului al bise-
«ricii noastre comune. Este oare cine va crede după ce a
«considerat cu atenție acest templu viu ce noi compunem,
«acest sanctuar demn de Dumnezeu, unde nu e permis
«poporului de a intra, să îndrăznescă de a vorbi despre
«el? Cine ar putea să-l pătrundă, afară de suveranul Pontifice
«care pătrunde secretele inimilor?

«Acest drept aparține încă celui ce ține primul loc între
«voi dupe Iisus Christos, generalului armatei voștre, pe
«care suveranul Pontifice l'a onorat dupe dânsul cu o-
«nărea sacerdoșiului, pe care l'a așezat păstor turmei
«voștre, l'a înălțat mai pre sus de popor prin ordinul
«părintelui, ca interpret al voințelor sale, și al intenți-
«unilor sale ca un alt Aron și un alt Melchisedek, care
«este imaginea fiului lui Dumnezeu. Lui aparține dupe
«acest suveran Pontifice de a pătrunde secretele cele mai
«ascunse ale conștiințelor voștre, ce el cunoște prin o-
«lungă întrebuințare, și de a vă da adevăratele pre-
«cepte ale pietății, de care de mult timp, ș'a făcut un
«neconținut exercițiu. Suveranul nostru Pontifice face tot
«ce vede pre părintele său făcând. Acesta având de ase-
«menea ochii neincetată asupra stăpânului său, ca asupra
«perfectului său model, se silește pe cât 'i este posibil de
«a-l imita. El se asemănă în acest punct lui Bezelael, pe

«care Dumnezeu 'l umpluse de duhul înțelepciunii și al
 «înțelegerii pentru a 'l face capabil de a releva templul
 «său. De asemenea și acesta purtând în sine însuși pre-
 «lusus Christos, care este cuvântul vecinic, și lumina în-
 «țelepciunii necreată, a înălțat cu un minunat curagiū și
 «cu o cheltuélă de necređut, la care vol ați contribuit cu
 «generositate din averile vóstre, acest măreț templu care
 «lovește ochii noștri dupre modelul unui altul mai per-
 «fect și nevėđut. El a început mai întâiū a curăți acest
 «loc sânt ce inimizii noștri umpluse de tot felul de ne-
 «curății, și în loc de a ceda rėutății lor, și de a alege
 «un altul unde ar fi fost mai multă comoditate pentru
 «a zidi, și mai puțină lucrare, a pus el mai întâiū mâna
 «la lucru, și insusleșind pre tot poporul prin exemplul său,
 «pentru ca acéstă Biserică, care fusese atacată ca o pėtă
 «inimică de către necredincioși, care susținuse primele
 «sforțări ale persecuțiunii, și fusese lipsită de fiii săi, să
 «se bucure cu noi de efectele bunătății și ale mărimii
 «dumnezești. Marele păstor atungând lupii și cele-l'alte
 «fiare afară din staul, sfășiind lei, cum vorbește Scrip-
 «tura și adunând pre fii săi, acesta a avut dreptate de
 «a repara staulul, pentru a acoperi de rușine pre inimi-
 «cii Bisericii, și pentru a reprima cu lărie întreprinderile
 «criminale, ce făcuse nelegiuții contra gloriei lui Dumne-
 «deū. Acești nelegiuții nu mai sunt astă-đi, și nu erau încă
 «de atuncea. Ei au ațățat persecuțiunea în curs de cât
 «va timp, însă au fost aspru pedepsiți, pentru acéstă, și
 «au perit în chip ticălos cu tóte familiile lor. Pređicările
 «ce sunt cuprinse în scriptură, au fost în mod vėđut îm-
 «plinite în persóna lor, și mai cu sémă acestea: *că iată*
 «*pēcătoșii au încordat arcul, gătit-au săgeți în*
 «*tolbă, ca să săgete intru intuneric pre cei drepti*
 «*la inimă. Sabia lor să intre în inima lor și arcul*
 «*lor să se sdrobescă. Perit-au pomenirea lor cu*
 «*sunet. Strigat-au intru necazul lor, și nu i-au a-*
 «*jutat pre ei Chieimat-au pre Domnul și nu i-a*
 «*auđit pre ei. Ei s-au împedecat și au căđut, iar*
 «*noi ne-am sculat și ne-am îndreptat. Am vėđut încă*
 «*cu însuși ochii noștri împlinirea acestei-l'alte pređicări:*
 «*In cetatea ta Dómne, chipul lor de nimic 'l vei*
 «*face.* Ast-fel a fost sfărșitul acelor ce au avut îndrăs-

«néla de a declara războiul lui Dumnezeu, ca uriașii. Înă
«acéstă Biserică care era pustie și părăsită a priimit re-
«compensa răbdării sale, ast-fel în cât se pare că Isaia
«a avut intențiunea de a vorbi de ea, când a zis: *Ve-*
«*selește-te pustiea cea însetată, și să se bucure*
«*pustiea, și să înflorească ca crinul. Întăriți-vē*
«*mâni slabe, și genunchi slăbănoge mângâeți-vē.*
«*(Isaia cap. 35). Cei slabi de inimă cu cugetul,*
«*întăriți-vē, și nu vē temeți, Iată Dumnezeul nos-*
«*tru cu judecată răsplătește, și va răsplăti, acela*
«*va veni și ne va mântui pre noi. Și vor fi cele*
«*fără de apă bălți, și în pământul cel însetat is-*
«*vor de apă va fi. (Psalm. 73).* Acea pustie, care ar-
«dea de sete, acea cetate care era lipsită de tot ajutorul,
«ale cărei porți, inimicii aveau plăcere, de a le tăia cu
«topore și cu securi, al cărei sanctuar arsese și profa-
«nase tabernacolul, a cărei vie toți trecătorii culesese, și
«porcul sălbatic și alte fiare pustii, înflorește acum ca
«un crin prin puterea lui Iisus Christos. Ea era atunci
«pedepsită prin voința lui Dumnezeu, care se îngrijește
«mai mult de cât un părinte de fiul său. *Că pre care*
«*iubește Domnul' l' certă, și bate pre tot fiul pre*
«*care primește. (Ebrei cap. 12).* După ce Biserica a
«fost certată cu blândeță, i se poruncește de a se bu-
«cura. de a înflori ca un crin, și de a răspândi mirosul
«său. Isvóre de apă au eșit din pământ în pustie, și în
«acele isvóre noi am fost regenerați. Pământul care era
«uscăt, s'a schimbat în bălți, și cel ce ardea de sete în
«sântân. Mânile cele slabe s'au întărit, și lucrările ce ele
«au făcut, sunt probe de puterea lor. Genunchii slăbănogi
«au fost sprijiniți. Ei merg în căile lui Dumnezeu și alergă
«la turma păstorului celui bun. Cuvântul lui Dumnezeu
«a vindecat pre cei ce au fost sdruncinați prin amenin-
«țările tiranilor, și i-au mângâiat dicându-le: voi care a-
«veți inima slabă, întăriți-vē, nu vē temeți. Noul nostru
«Zorobabel recunoscând că acest pământ care pentru glo-
«ria lui Dumnezeu devenise pustiu, va fi curând repopu-
«lat, nu l'a lăsat în servitudinea sa. Potolind mânia pă-
«rintelui vecinic prin rugăciunile sale, la care voi ați unit
«lacrămile vōstre, și implorând ajutorul celui ce singur
«pōte reda viața morților, el a scos acéstă Biserică din

«ruinile sale a curăți't-o de necurății, și a înfrumusețat'o
«cu felurite podôbe duple acest cuvint al Scripturii: *Mă-*
«*rirea cea de pre urmă a casei aceștiea mai mare*
«*va fi de cât ceea dintâiu.* (Ag. cap. 2). El a cu-
«prins un spațiu mai mare de cât înaintea unei zidiri,
«care servește de apărare.

«Apoi a întins un lung vestibul spre răsărit, prin care
«cel mai depărtați de religiunea noastră, pot fi invitați a-
«colo, și care nu s'ar putea vedea, fără a'și aminti cine-va
«cu mirare de grôza pustiei unde era odinioară redus a-
«cest loc, unde s'a înălțat o operă atât de minunată?
«Nu se intră în Biserică îndată ce s'a trecut prima ușă.
«Este un mare gol între vestibul și Biserică, la ale cărui
«patru laturi sunt patru galerii sprijinite pe colone, și spa-
«țiul dintre colone este închis de balustre. Mijlocul este
«descoperit pentru a primi lumina. În acel loc staū ca-
«tecumenii, sau acei ce voesc să intre în Biserică, sunt
«spelați de petele lor, pentru a primi primele instrucțiuni
«ale credinții. Când s'a trecut acest spațiu se înaintază
«spre Biserică prin un alt vestibul, în capetul cărui sunt
«trei uși în față, despre răsărit, din care acea din mijloc
«este mult mai înaltă și mai largă de cât cele-l'alte două,
«și înfrumusețată cu table de aramă. Episcopul care a
«condus tâtă acéstă lucrare, a făcut două galerii la a-
«mândouă laturile Bisericii cu un număr de vestibuli, și
«deasupra galeriilor aū dispus ferestre, care aduc o mare
«lumină în tâtă Biserică, și care sunt împodobite cu lu-
«crări frumoșe. Cât pentru Biserică, el n'a cruțat nici o
«cheltuélă, pentru a o face pre cât posibil mai măreță.
«E de prisos de a vorbi de lungimea și de lărgimea sa,
«de minunata varietate a frumusețelor sale, de înălțimea
«sa și de cedrii ce susțin acoperișul și de care Scriptura
«pare că a vorbit în acești termini: *Cedrii Libanului*
«*pre cari i-ai răsădit Dômne.* (Psalm. 103). Ce ne-
«voe e de a vorbi de planul lucrării, de admirabila dis-
«pozițiune a părților ce'l compun, fiind că ideea ce'și for-
«mădă cine-va privindu-l, întrece tot ce s'ar putea dice
«despre acéstă? când acest mare edificiu fu isprăvit, Epis-
«copul făcu a se pune jețuri nalle pentru acei ce președ,
«și bănci pentru popor. El puse, Altarul în mijloc, și'i
«închise incinta cu o forțe frumoșă stolerie, pentru ca

«poporul să nu se potă apropia de Altar. Pardosela
 «o făcu de o marmură lucrată cu o dibăcie minunată.
 «Apoi făcu a se zidi două case sôrte spațiose la amên-
 «douë laturile Bisericii, și unind cele două uși din mijloc,
 «în favôrea acelor ce aũ nevoie de a fi spălați în apă, și
 «curății prin Sântul Duh, ast-fel că acéstă predicere este
 «cu adevêrat împlinită: *Mărirea cea de pre urmă a*
 «*casei aceștiea mai mare va fi de cât cea dintâiu.*
 «(Ag. cap. 2). Slăpânul și păstorul sêu murind pentru a
 «o rêscompăra, și îmbrăcând cu nemurire și cu glorie,
 «trupul cel slab și pasibil ce luase pentru mântuirea sa,
 «trebuea ca ea să se bucure de același har. Este adevê-
 «rat că ea suspină neîncetat după o glorie mai strălucită,
 «ce o va poseda cu Ângerii, când trupurile vor fi scôse
 «din stricăciunea mormintului, însă cu tôte acestea, ea
 «este împodobită aici pre acest pământ cu aceste podôbe
 «ce lovesc simțirele, ca un crin duple cuvîntul prorocu-
 «lui. Să vedem cum o descrie el, îmbrăcată cu haina de
 «nuntă, și împodobită cu cunună, și cum o îndemnă de a
 «mulțumi Domnului despre acêsta. «*Să se bucure su-*
 «*fletul meũ intru Domnul, că m'a îmbrăcat pre*
 «*mine în haina mântuirei, și cu vestmintul vese-*
 «*liei m'a acoperit, ca unui mire mi-a pus mie*
 «*cunună, și ca pre o mirêsă m'a împodobit cu*
 «*podóbă. Și ca pământul ce'i crește flórea lui, și*
 «*ca o grădină ce'i răsare sêmînța ei, așa va ră-*
 «*sări Domnul dreptatea, și bucuriea înaintea tu-*
 «*toror neamurilor.* (Isaia cap. 62). Să ascultăm acum
 «în ce chip 'i rêsponde Iisus Christos care este mirele.
 «sêu, cuvîntul părintelui vecinic.

«*Nu te teme, pentru că te-ai rușinat, nici să-ți*
 «*fie rușine, pentru că te-ai ocărât, că de rușinea*
 «*cea vecinică vei uita, și de ocară vêduviei tale*
 «*mai mult nu'ți vei aduce aminte, că Domnul cel*
 «*ce te-a făcut pre tine, te va domni. Puțină vreme*
 «*te-ampărăsit, și cu milă mare te voiũ milui. Intru*
 «*mânie puțină am întors fața mea de către tine,*
 «*și cu milă vecinică te voiũ milui, ȃce Domnul*
 «*cel ce te-a izbăvit pre tine.*

«*Deșteptă-te, deșteptă-te, scólă-te Ierusalime,*
 «*cel ce ai bêtut din mâna Domnului paharul mă-*

«niefi lui, că paharul, căderei, și paharul mâniei
«l'ai bătut și l'ai deșertat. Și nu era cine să te
«mângâie din toți fiii tîi cari ai născut, și nu era
«cine să te ție de mână dintre toți fiii tîi pe cari
«ai crescut. Iată am luat din mîna ta paharul
«cădrei, paharul mâniei mele, și nu vei mai a-
«daoge încă al bea. (Isaia cap. 54).

«Scólă-te, scólă-te, îmbracă tîria ta, îmbracă
«măria ta. Scutură praful, și te scólă și ședî,
«deslégă lanțurile grumazului tîu. (cap. 52). Ri-
«dică îprejur ochii tîi, și veđi pre toți: Iată s'au
«adunat și au venit la tine. Viu sunt eu, dice
«Domnul, că cu toți cu aceștia, ca cu o podóbă
«te vei îmbrăca, și vei pune pre ei îprejurul tîu.
«ca o mirésă podoba sa. Că cele pustii ale tale
«și cele risipite, și cele căđute acum te vei strimta
«de la cei ce locuesc, și se vor depărta de la tine
«cei ce te mănăncă pre tine. Și vei dice întu inima
«ta: cine a născut pre aceștia mie, că eu fără de fi
«am fost, și văduvă, nemernică și închisă, și pre a-
«ceștia cine i-a hrănit mie? eu am rēmas singură,
«dar aceștia unde au fost? (Cap. 49). Iată prorociile ce
«Isaia făcuse în favoarea noastră și a căroră împlinire tre-
«buia în sine să vedem. Pentru acesta Păstorul vostru,
«a înălțat cu voea lui Dumneđu, și cu ajutorul cu totul
«veđut al lui Iisus Christos, această Biserică, care fusese
«dărămată, care era singură și părăsită, și a dispus'o astfel
«dupē cum i se descriesese de către oracolii lui Dumneđu.

«Acastă lucrare merită fără îndoială de a fi admirată,
«când nu s'ar privi de cât aceia ce se arată pre din afară.
«Însē se consideră ceia ce represintă ea, reînnoirea inte-
«rióră a templului spiritual, care este mai pre sus de tot
«ce și pōte cineva vre odată îchipuî. Fiiul lui Dumneđu
«voind a face acest edificiu duple chipul sēu, i-a dat o
«natură necorporală și necorruptibilă, o substanță spirituală
«și întelegătore, unde el se pōtă locui cu părintele, sēu
«dupre cum promite prin aceste cuvinte: *Voiu locui, și*
«*voiū merge cu dānșii; și voiū fi lor Dumneđu,*
«*și ei vor fi mie popor.* (Levit cap. 16) Astfel este
«starea în care sufletul a fost creat la început, pentru a
«purta chipul mirelui coresce. Însē dupē ce prin pisma de-

«monului, a cădută în păcat, el a fost părăsit de Dumnezeu
 «și a rămas expus la violența inamicilor săi, cari tratându-l
 «cu toate meșteșugurile lor, l'a doborât, și l'a îngropat
 «sub propriile sale ruine. După o cădere atât de deplorabilă,
 «el a fost rănit nu de un porc sălbatic ci de un demon
 «năvădit, care l'a străpuns cu săgețile înflăcărate de o
 «răutate spirituală, care a ars cu focul pasiunilor templul
 «lui Dumnezeu, care era întru el, și a profanat sanctuarul
 «său. În fine pentru a-l răpi toată speranța de mântuire, el
 «l'a împovărat prin greutatea pământului, cu care l'a a-
 «coperit. Inse cuvintul care are aceiași milostivire ca pă-
 «rintele său, a avut bunătatea de a-l îndrepta când a vădit
 «că fusese destul de pedepsit de crimele sale. Alegând
 «pentru acest sfârșit împărați sfinți, el a curățit prin mij-
 «locul lor lumea de tirani. După aceea a ridicat oameni
 «buni pe cari i consacrase la serviciul său prin ungerea
 «sfântă a Sacerdoțului, și umplându-i de puterea neînvinsă
 «a duhului său, el a spălat prin ministerul lor petele ce
 «sufletele contractase în comunicația lumii. Dând astfel
 «conștiințelor voastre prima curăție el le-a încredințat ca-
 «ritabilului vostru păstor, carele având o lumină egală cu
 «ardorea zelului său lucră neîncetat a înălța în voi e-
 «dificiul spiritual, și pune acolo aur, și argint, și pietre
 «prețioase pentru a împlini în persoanele noastre această sfântă
 «prorocie: *smerită, și neașezată ai fost, n'ai avut*
 «*mângâiere, iată eu gătesc țic Antrax piatra ta,*
 «*și temeliiile tale Săpăfir. Și voiți pune zăblele tale*
 «*aspis, și porțile tale pietre de cristal, și zidul*
 «*tău pietre alese. Și pre toți fiii tăi învățați lui*
 «*Dumnezeu, și întru multă pace vor fi fiii tăi. Și cu*
 «*dreptate te vei zidi, depărtă-te de nedreptate,*
 «*și nu te vei teme, și cutremur nu se va apropiea*
 «*la tine. (Isaiea cap. 54)* Episcopul vostru întemeind
 «Biserica voastră întru dreptate, a însemnat locul fie căru
 «credincios; el a făcut din unii ca primul zid întărindu-i
 «prin credință. A făcut din alți ușa templului, și aceștia
 «sunt aceia cărora nu le-au permis de cât intrarea. A făcut
 «din alți colónele care susțin cele patru galerii ale intrării,
 «și aceștia sunt aceia cărora el explică înțelesul literar
 «a acelor patru Evangelii. A înșirat pre alții de amândouă
 «părțile. și aceștia sunt catecumenii cari înaintază în doc-

«Trina pietății, și cari se apropie de cunoștința misterilor.
«A ales pre alții ale căror pete au fost spălate prin apa
«Botezului, și a căror credință este întărită prin sentințele
«Scripturii, pentru a face din ei colone cari susțin edifi-
«ciul spiritual. A pus pre alții pentru a introduce lumina
«ca niște ferestre. Vestibulul cu care a împodobit templul
«este adorațiunea ce se dă lui Dumnezeu intrând. Lumina
«ce a răspindit pretutindeni este adevărul Evangheliei, este
«Iisus Christos, care-l învață, este duhul sânt care-l co-
«munică. Credincioșii al căror suflet este luminat cu cre-
«dința, al căror trup este împodobit cu modestie și cu
«castitate, sunt petrele ce compun edificiul darurile sân-
«tului Duh care reșede în suflete duple cum reșede în
«apostoli asupra cărora se pogorâse în chip de limbă de
«foc, sunt jețurile înalte și băncile. Iisus Christos reșede
«el însuși în Episcop, și în acel ce țin primile ranguri
«după el, duple cum fie care e capabil de a primi da-
«rurile Duhului său. Conștiințele, a căror pază o au ân-
«gerii, sunt ca tronurile unde el șade. Unicul altar este
«inima preotului, unde Iisus Christos care este suveranul
«Pontifice fiind de față primește jertfa spirituală și fără
«de sânge a rugăciunelor noastre, și o presintă lui Dum-
«nezeu părintele său, adorându-l el mai întâiu, dându-i
«onorurile cuviincioase mărimii sale, și rugându-l să ne
«fie la toți favorabil. Ast-fel este marele Templu ce cu-
«vântul Etern a zidit în lume duple modelul aceluia ce
«este mai presus de lume, pentru ca părintele său să
«priimească acolo cultul ce i se cuvine.

«Nu este om, a cărui limbă să pôtă exprima cu dem-
«nitate excelența acestui model, frumusețea Ierusalimului
«ceresc, a muntelui Sionului, a cetății lui Dumnezeu care
«este în Cer, unde cete nenumărate de Ângeri, și de
«prunci din Chreștinii cânt laudele Domnului lor. In ade-
«văr *ochiul n'a vădut, urechiă n'a audit, și la ini-*
«*ma omului nu s'a suit cele ce a gătit Dumne-*
«*deu celor ce'l iubesc pre el.*

«Fiind-că începem a ne bucura de aceste bine-faceri,
«trebuie ca bărbații, femeele și copiii să unescă glasurile
«lor pentru a mulțumi neîncelat lui Dumnezeu. Lui Dum-
«nezeu, *dic, care ne iartă greșalele noastre, și care*
«*vindecă ranele noastre, care izbăvește de la morțe*

«*vieața noastră, și care ne încununază cu milă și*
«*cu îndurări; care umple de bunătați poțtele nős-*
«*tre, și nu ne răsplătește după faptele nős-*
«*Pre cât sunt departe răsăriturile de la apu-*
«*suri, depărtat'aũ de la noi fără de legile nős-*
«*Dupre cum un părinte are dragoste și compătımire pen-*
«*tru fiii săi, ast-fel Domnul are dragoste și compătımire*
«*pentru noi. Păstrând deci tot-d'auna amintirea de haru-*
«*rile sale, avënd tot-d'auna înaintea spiritului, să'l iubim*
«*din tötă inima nősă, și să'l servim din töte puterile*
«*nősre. Să ne sculăm spre a'l ruga cu tötă ardörea de*
«*care suntem capabili, ca să ne conserve în staulul sëu,*
«*și să facă a ne bucura de pace prin Iisus Christos Mãn-*
«*tutorul nostru, căruia se cuvine slavă în vecii vecilor.*

CAPITOLUL V.

Constituțiunî de ale Impăraților

«Cred de datorie acum de a arăta legile ce făcură atunci
«Impărații Constantin și Licinius în favörea religiunii nősre.

Copie dupre Constituțiunea Impăraților Constantin și Licinius.

313
«Recunoscënd de mult timp, că religiunea trebuie a fi
«liberă și că trebuie a lăsa la alegerea fie căruia, de a
«servi pre Dumneđeu după cum judecă de cuviință, noi
«am ordonat că atât Chreștinii cât și cei-l-alți să pötă ră-
«mănea în religiunea ce ei îmbrățișase odată. Inșă fiind
«că se făcuse mențiune de mai multe secte în rescriptul nos-
«tru, unii s'aũ dispensat de a'l observa. Pentru acésta sosind
«cu fericire la Milan, și căutând acolo cu îngrijarea ce am
«putea face pentru binele supușilor nőstri, am găsit că nu e
«nimic care să le fie atât de avantajios ca de a regula ceia
«ce privește cultul lui Dumneđeu, și de a lăsa atât Chreș-
«tinilor cât și celor-l-alți, libertatea de a alege ori ce re-
«ligiune le va plăcea, pentru ca Dumneđeu să ne fie fa-
«vorabil, și tuturor celor ce viețuesc sub Imperiul nostru.
«Noi am ordonat deci ca nimenea să nu fie lipsit de li-
«bertatea de a îmbrățișa religiunea Chreștină, dar că fie
«care să pötă urma pre aceia ce ar crede a'i fi mai a-

«vantagiosă, pentru ca Dumneșeu să ne favorizeze cu protecțiunea sa. Și apoi noi am avut rațiune de a face această ordonanță, pentru a face să înceteze toate sectele, de care se vorbise în prima noastră scrisoare, pentru a suprima aceia ce se părea contrariu blândei noastre, și pentru a lăsa întreaga libertate exercițiului religiunii Creștine celor ce cred că trebuie să facă profesiune de ea. V'am scris acesta, pentru ca să știți că nu doresc ca Creștinii să fie turburați nici într'un chip, fără totuși ca cei-lalți să fie lipsiți de libertatea de a practica ceremoniile lor obiceiuite. Ceia ce convine blândei domniei noastre, sub care voim ca să fie care să-și alegească cutare religiune ce-i va plăcea. Și acesta am făcut cu scop de a nu micșora întru nimic din cultul lui Dumneșeu. Dar noi ordonăm încă mai mult în favoarea Creștinilor, ca locurile, unde ei aveau obiceiul de a face adunările lor, să le fie înapoiate fără bani, ori că au fost confiscate, înstreinate, ipotecate, sau date altora de și prin o scrisoare precedentă, vă dădusem un ordin contrariu. Iară dacă acei ce au cumpărat aceste locuri, sau cari au fost grațificați cu ele au vr'o dreptate a ne cere în această privință, să se adreseze la guvernatorul provinciei. Inșă fiind că Creștinii posedau încă oare care locuri în comun, afară de acelea unde ei făceau adunările lor, Noi vă ordonăm expres de a le înapoia lor, cu sarcina totuși ca acei ce vor fi fost constrinși de ale înapoia fără să fi luat pretul, vor putea să se adreseze la noi pentru a fi despăgubiți. Intrebuințați totă graba posibilă pentru a pune în execuțiune această ordonanță, care va contribui mult la liniștea publică. Sperăm a obține de la Dumneșeu prin acest mijloc, continuarea protecțiunii sale, și a favorurilor sale. Inșă pentru ca niminea să nu ignoreze, această lege, faceți să se publice în toate locurile unde va fi necesar.

Copie dupre o alta constituțiune prin care aceioși Impărați, au acordat numai Creștinilor libertatea de a exercita Religiunea lor.

«Lui Anulin al nostru prea iubit, salutare.

«Bunătatea noastră a obiceiuit de a ordona nu numai

«ca nimenea să nu fie neliniștit în posesiunea bunurilor
«sale, ci încă să se restituie fie cărui ceia ce i s'a răpit.
«Pentru aceasta vă ordonăm, că îndată ce veți primi a-
«castă scrisoare, să faceți a se înapoia creștinilor bunurile
«ce le-a aparținut în fie care cetate, și care a fost usur-
«pate de către Decurioni, sevă de către alții, fie grădini,
«case, moșteniri, sevă alte bunuri. Puneți întru aceasta o
«astfel de grăbnicie în cât să putem recunoșce cu câtă
«bucurie, executați ordinele noastre. Fiți sănătos, al nostru
«prea iubit Anulin.

*Copie dupre o scrisoare prin care Constantin ordonă ca
Episcopii să se adune la Roma într'un Sinod, pentru a
stabili pacea Bisericii.*

«Constantin August lui Miltiade Episcop de Roma, și
«lui Marcu. Aflând din mai multe relațiuni ce mi s'a
«trimis de către Anulin guvernator de Africa, că Cecilian
«Episcop de Catargena este acuzat de mai multe lucruri
«de către colegii săi, am fost mișcat de o durere foarte
«simțitoare pentru că aceste provincii care prin un ordin
«special al providenței, s'au supus de bună voe dominațiunii
«mele, sunt desbinate, din cauză că cea mai mare parte
«din popor ia partea cea rea, și pentru că însuși Epis-
«copii nu sunt uniți între ei. Am crezut de cuviință ca
«Cecilian să vină la Roma cu dece din Episcopii cari l'
«acuză, și cu alți dece, ce el va crede a'i fi favorabili,
«pentru ca să pótă fi ascultat înaintea voastră, și înaintea
«lui Retice, Matern și Mariu colegii voștri, căroră am dat
«ordin de a veni grabnic la Roma pentru acest scop. Deci
«pentru ca să puteți a vă informa exact de afacere, am
«făcut să se libereze colegilor voștri o copie dupre me-
«moriile ce mi-au trimis Anulin. Examinați cu luare aminte
«în ce mod această contestațiune trebuie a fi terminată
«dupre dreptate, pentru că voi știți, că am un respect
«alăt de mare pentru Biserica sfântă și Catholică, încât nu
«pot suferi ca să lăsați în mijlocul ei nici un motiv de
«desbinare. Rog pre Dumnezeu să vă conserve întru
«mulți ani.

*Copie dupre o altă scrisoare a Impăratului Constantin, prin
care ordonă o altă adunare de episcopi.*

«Constantin August lui Chreste episcop de Siracusa.

«Depărtându-se unii de simțimentul Bisericii Catholice,
«dorința de a'î readuce înapoi m'a îndemnat a ordona
«ca câți-va episcopi din Galia, și ambele partide ce se
«certau cu îndărătnicie în Africa, să vină la Roma, și
«în prezența episcopului acestei cetăți, să se examineze
«neînțelegerea lor, și să se siléscă de a o termina. Insă
«fiind că unii, fără a avea grije de propria lor mântuire,
«și fără a păzi respectul ce dătoresc credinței, refușă de
«a consimți la sentința ce a fost dată, sub pretext că
«ea n'a fost dată de cât de un mic număr de episcopi cu
«mare precipitare, și fără ca afacerea să fi fost exami-
«nală cu luare aminte, și continuu în schismă, în loc de
«a trăi în unire, ceia ce dă un mare scandal acelor chiar
«ce sunt inimiți ai Religiei, am creșut de datorie a
«face ast-fel ca această contestațiune ce n'a trebuit a fi
«reinoită de la darea sentinței să fie în fine terminată.
«Ordonând deci ca mai mulți episcopi să se adune din
«diferite locuri, în cetatea de Arles, înaintea primii zile
«a lui August, am creșut de asemenea a vă face cunos-
«cut ca să luați o trăsură publică, ce vi se va da de La-
«tronian colector din Sicilia, ca să mergeți în acel timp
«în această cetate, cu două eclasiastici de al douăilea rang,
«pre cari veți voi a alege, și trei valeți cari să vă ser-
«vescă în călătorie, pentru că prin socotința adunării,
«această contestațiune ce durează prea cu îndărătnicie și
«cu scandal, să pôta fi decisă, după ce se vor asculta ra-
«țiunile ambelor părți. Rog pre Dumnezeu să vă conserve
«în sănătate mulți ani.

CAPITOLUL VI.

*Afaceri de ale Creștinilor. Copie dupre o scrisore
prin care Constantin dă avere Bisericii.*

«Constantin August lui Cecilian episcop de Cartagena.
«Hotărând de a contribui la ceia ce va fi necesar la chel-
«tuéla miniștrilor ce servesc religiunea Creștină în A-
«frica, în Numidia, și în ambele Mauritanii; am făcut cu-
«noscut lui Vesus perfectisim logothet de Africa, ca să
«vă numere șapte mii cinci sute de mine. După ce le
«veți priimi veți face a le distribui dupre statul ce v'a

«trimis Osius. Iar dacă după acesta vă va lipsi încă ceva,
«cereți la Heraclides procurator al moșiilor mele, căruia
«am dat ordin prin viū graiū, de a vă procura tot ce
«veți pofti. Dar fiind că am auzit că unii conrup spiritul
«poporului prin rălăcirile lor, vroesc ca să știți că am
«poruncit lui Anulin Proconsul, și Patrice Vicar al pre-
«fecților de a nu suferi această desordine. Ast-fel dacă veți
«observa că aceste persoane slăruesc în nebunia lor, să
«nu lipsiți de a le denunța judecătorilor, pentru ca să'i
«pedepsescă după ordinul ce le-am dat. Rog dar pre-
«Dumnezeu să vă conserve mulți ani.

CAPITOLUL VII.

Privilegii acordate Ecclesiasticilor. Copie după scrisoarea lui Constantin, prin care scutește pre Ecclesiastici de funcțiunile publice.

«Lui Anulin al nostru prea-iubit, salutare. Fiind con-
«statat că desprețul religiei a atras un mare număr de
«nenorociri și de disgrații asupra Imperiului, și că îngri-
«jirea ce se ia de a'i practica datoriile, 'l umple de pros-
«peritate și de fericire, am holărat de a recompensa pre
«acei ce lucrează la înflorirea cultului prin sântenia mi-
«nisterului lor. Pentru acesta voesc ca toți acei ce se
«chiamă clerici și cari servesc Biserica al cărei păstor
«este Cecilian în întinderea provinciei ce vă este incre-
«dintată, să fie scutiți de toate funcțiunile publice, pen-
«tru ca să nu se ocupe de cât de cultul ce ei datoresc
«lui Dumnezeu, fără a fi deturnați de la acesta prin nici
«o împiedecare. Aplicarea și zelul cu care ei îndeplinesc
«ministerul lor va atrage mari avantaje asupra Imperiului.
«Fiți sănătos al meu prea iubit Anulin.

CAPITOLUL VIII.

Schimbarea lui Licinius, și mórtea sa.

Iată abundența bunătăților ce au eșit din pacea ce
Mântuitorul ne-a dat prin harul său, și fericita stare în
care era Biserica, când pisma demonului inimic a totă

virtutea nu putu suferi prosperitatea noastră. Pedepsele cu care crimele tiranilor fură pedepsite, nu putură face înțelept pre Licinius, nici a' l reținea în terminii moderațiunii. De și nu' l lipsi nimic la fericirea sa, și că împărțind cu Constantin autoritatea suverană, el avu onôrea de a fi aliatul său, și de a ține primul rang după dânsul, el iubi mai bine a imita pre tiranul, a căror mörte funestă văduse, de cât pre bunul Principi, și a ațâța mâniea celui mai blând din Impărați, de cât de a conserva amicitia sa. Fiind agitat de o furiosă gelosie, el declară războiul bine-făcătorului său, fără a respecta legile naturei și ale alianței lor, nici religiunea jurămintelor sale. Nu s'ar putea ca să dorască cine-va vre odată semne mai mari de amicitie ca aceleace' i dăduse Constantin, în onôrea alianței sale, dându- i pre sora sa în căsătorie; comunicându- i suverana putere ce priimise de la strămoșii săi, și împărțind cu dânsul tronul său. Cu toate acestea acest perfid în loc de a recunoște bine-facerile sale, nu' l dădu în schimb de cât rele servicii. El ' l întinse în fie care și curse; complotă contra lui, și căută pentru a' l perde cele mai detestabile mijloce ce pöte inventa trădarea cea mai neșă. El ascunse la început planurile sale, și prefăcându- se de a fi amic lui Constantin, spera de a' l ruina prin vicșugurile sale. Insă Dumneșeu avea grije de a' l păzi, și de a descoperi cursele inamicilor săi. Licinius recunoscând deci că vicșugurile nu' l puteau reuși, veni la un războiul pe față. El nu' l declară numai lui Constantin, ci ' l declară însuși lui Dumneșeu, persecutând pre creștinii ce locuia în pământurile de sub ascultarea sa, deși ei nu' l făcuse rău nici odată. Exemplul tiranilor a căror insolentă o reprimase el însuși, nu' l putu întörce de la această nelegiuire, ci luând armele nu atât contra lui Constantin pre cât contra lui Dumneșeu, alungă pre creștinii din palatul său, și se lipsi de ajutorul rugăciunelor ce ei făcea atât pentru dânsul, cât și pentru restul ómenilor, dupre sfântul obicei al Religiunii lor.

Apoi ordonă ca militariii care ar refusa de a jertfi demonilor să fie alungați afară din armată. Nu este necesar de a vorbi de nedreptatea și nelegiuirea legilor sale. El opri de a duce demăncare celor ce murea de fôme în temnițe, adică opri rudele de a ajuta rudele lor, nici de

a fi mișcați de mizeria lor. El ordonă că acei ce ar mângăia pe cei închiși, vor fi închiși cu ei în temnițe, și condamnați la același supliciu. Ce voi dice de cutezarea ce a avut de a înlătura legile cele mai vechi și cele mai cu înțelepciune aședate, atingătoare de căsătorie, seú de testamente, și de a introduce în loc obiceiuri streine? El inventă felurite mijloce de a scóte bani de la supușii seí, și chiar de a profita de succesiunea ómenilor de la țară. Vorbi-voiú óre de nevinovații ce a izgonit? de ómenii de pozițiune, pe cari i-a pus în temnițe pentru a sacrifica pre femeele lor desfrânării unor desfrânați? de femeele măritate și de fetele ce el a violat, deși era într'o extremă bătrânețe? orí cât de enorme să fie aceste prime crime ele pot părea ușóre de se vor compara cu acele ce a comis mai pe urmă. El s'a urcat până la acest exces de furie încât a atacat pre Episcopii ce'i sciea a fi contrari, ca fiind servitori ai lui Dumneđeú. El nu'i atacă toluși pe față pentru că se temea de puterea lui Constantin, ci în secret și desfácându-se cu trădare de cei mai buni prin Ministerul Oficerilor seí. Felul de mórte ce el le procură la Amasée, și în alte cetăți din Pont, este un fel de mórte nouă și neauđită. El ordonă de a dărâma unile Bisericii și de a închide pre altele, astfel că niminea nu mai putea să mérgă acolo pentru a face rugăciunile sale. El lucra astfel în cugetarea ce'i dedea cunoșcința ce avea de crimele sale, că nu pentru el se făcea aceste rugăciuni, ci pentru Constantin. Guvernatorii de provincii pentru a căștiga bunele sale grații condamnaú pre Episcopi la același supliciu ca pre cei mai scelerați dintre toți ómenii. Pe unii 'i rupeau în bucăți, și arunca membrele lor în mare pentru a servi de hrana pescilor. Servitorii lui Dumneđeú fură atuncea siliți de a părăsi casele lor și de a căuta asigurarea lor în cele mai grozave pustietăți, pe vârful celor mai înalți munți, și în mijlocul celor mai dese păduri. Aceste detestabile planuri reușind tiranului, el era gata de a ridica o persecútiune generală, dacă Dumneđeú n'ar fi adus contra lui pre Constantin, și nu l'ar fi arétat ca o stea mântuitoare pentru a împrăștia furtuna ce ne amenința.

CAPITOLUL IX.

Victoria lui Constantin. Folósele ce el a adus Imperiului. (an. 325)

Victoria sa și triumful său fură prețul, cu care cerul recompensă pietatea sa. El vădu sub picioarele sale pre tiranul biruit cu amicii săi prin mâna cea atot puternică a lui Dumneđeū. Neputend mai mult suferi excesul extravaganțelor sale, el făcu o dréptă amestecare de milos-tivire și de dreptate, și se hotără de a scăpa pre cei slabi de apăsare, și de a conserva un mare număr de nevino-vați, făcend a peri un mic număr de culpabili. El nu întrebuinșase mai înainte de cât blândeța sa, și avuse milă de un om ce nu o merita. Căci această blândețe și această milă nu serviră la nimic de a scóte pre acest mizerabil din crimele sale. Din contră turbarea de care era animat contra supușilor săi, crescend din di în di, nu le rămânea mai mult nici o speranță. Pentru acesta Constantin ne-învinsul apărător al ómenilor de bine, unind ura viciului cu iubirea virtuței, întreprinse răsboiul cu Crispe Cesar fiul său, pentru a scăpa pre toți cei ce gemeau în apăsare. Acești doi principi invocand ajutorul Fiului lui Dumneđeū, carele este Dumneđeū el însuși, și Suveran al Impérațiilor, împărțiră împreună trupele lor, incunjurară pre inimicii lor și îi învinseră fără greutate. Acești ómení atât de mândri ce cu puțin mai nainte nu răsparaū de cât sînge și carnagiū, fură exterminați într'un moment, fără să rămăe nici o amintire de numele lor. Icónele lor chiar și cele-l-alte monumente ale vanității lor avură parte la infamia lor. Licinius suferi aceiași pedépsă ca acelor-l-alți tiran], a cărora îngâmfare o văduse rușinată. Inse exemplul supliciuului lor neputend a'l corige, el le urmă în neleguirea lor, și cădū în prăpastia în care ei perise într'un chip mizerabil.

Constantin căștigand această celebră victorie cu Crispe Cesar fiul său, credincios imitator al virtuților sale, puse iarăși Orientul sub ascultarea sa, și uní în un singur corp aceste părți ale Imperiului, care fusese separate. Popórele liberate de frică apăsării, sub care gemuse atât de lung timp, nu cugetau mai mult de cât de a da semne-

publice de bucuria lor. Intristarea nu se mai arată pe fețele lor. Nu se mai audea plângeră din gurile lor. Nu se mai audea de cât cântări prin care mulțumeau lui Dumnezeu de scăparea lor, Impăratului și fiilor săi. Ei uitase totă mizeria lor trecută, și nelegiuirea cu care fusese persecutați, și se bucurau cu plăcere de bunurile prezente în așteptarea bunurilor viitoare. Se publică pretulindeni edictele învingătorului, și legile ce nu era mai puțin proprii pietății sale cât și a magnificenței sale. Dominațiunea tiranilor fusese distrusă astfel; Constantin și fiii săi se bucurară fără invidie de autoritatea legitimă, și dădură în tot cursul faptelor lor, mărturisiri strălucite de pietatea lor către Dumnezeu, pe care-l recunoscău de unicul autor al prosperității, și al măririi lor.

FINITUL PĂRTEI ÎNTÂI

A DOUA SCRIERE A LUI EUSEBIE

A DOUA SCRIERE A LUI EUSEBIE.

VIEȚA IMPERATULUI CONSTANTIN

Întocmită de Eusebie Episcop de Cesareia.

CARTEA ÎNTÂEA.

CAPITOLUL I.

PREFAȚA

Am vădut de două ori veseliele publice, cu care toate popoarele au celebrat în onorea Impăratului jocurile ce se reînnoesc din dece în dece ani, de la începutul domniei sale. În al două-dece-lea an am avut onorea de a releva mărirea victoriilor sale, prin un discurs ce am rostit în prezența sfinților Episcopi, în mijlocul cărora se afla și el. Nu de mult și în al trei-decelea an al Imperiului său, am făcut în palatul său un alt panegiric spre lauda sa. Ași vroî bucuros de a continua acum elogiile sale, însă noutatea lucrurilor ce mă înconjură, mă pun în mirare și mă reduc la tăcere. Ori în ce parte mă întorc, ori spre răsărit, ori spre apus, ori de privesc cerul sau pământul mi se înfășoșază imagina acestui principe. Văd pre principiî fiii săi, cari ca niște stele noi, răspândesc în tot universul splendoroa puterniciei sale, și 'l tac a domni cu autoritate mai absolută ca nici odată. Ei nu se bucură în timpul vieții sale de cât de demnitatea de Cesarî. Însă acum, ei a succedat la toate titlurile sale ca și la pietatea sa.

CAPITOLUL II.

Urmarea Prefații.

Mărturisesc, că sunt răpit de admirațiune, când văd că

acest Împărat care convorbea, sunt puține zile, cu noi într'un corp muritor, primește după mărta sa, când natura respinge tot ce-i este nefolositor, aceleși onoruri și aceleși laude ce primea în timpul vieții sale. Când înălț spiritul meu până la cer, și când vedu acolo pre fericitul său suflet, care s'a desbrăcat de un vestmînt stricăcios, pentru a se îmbrăca cu nemurirea, și care a schimbat o Împărăție timporală, supusă la mil de slăbiciuni, cu o alta care este vecinică, și care nu are nici imperfecțiune nici defect, rămân ca uimit, mă condamn însumi la tăcere și las însărcinarea de a-l lauda cuvintului etern și dumnezeesc, care singur poate confirma în mod neînvins adevărul celor ce el spune.

CAPITOLUL III.

Onoruri făcute principilor buni. Pedepse tiranilor.

Acest cuvînt infailibil și neschimbător a arătat, chiar în această viață, împlinirea celor ce el a fost prețis; că acei ce-l vor onora vor fi recompensați, și acei ce se vor declara inimici ai săi, vor fi autorii propriei lor ruine. El a arătat cât este de trist sfârșitul tiranilor, cari iaș armele contra lui Dumnezeu, și cât este de fericită însuși mărta care a terminat fericita viață a lui Constantin, cât este de dorită, cât de laudabilă și demnă de a fi consacrată prin monumente solide și trainice. Omenii cari de sine însuși nu sunt de cât slăbiciune, au găsit o slabă consolațiune contra morții, când ei a făcut portretul acelor pe cari vroea a-l onora, și când a sperat de a eternisa memoria lor, sau prin o iconă de ceară, sau prin o statuie, sau prin o inscripție săpată pe lemn, ori pe pără. Nu trebuie un forțe lung spațiu de timp pentru a distruge aceste monumente, cari nu represintă de cât corpul, și cari nu conservă nimic din suflet. Totuși aceia a căror speranță are aceleași margini ca și viața lor, s'au mulțumit cu acestea. Inșă Dumnezeu carele este mântuitorul comun a-l tuturor omenilor, și carele pregătește persónelor pioșe, recompense care sunt mai presus de cugetările noastre, le dá recompense ca un amanet și o probă chiar în această viață. Acestea sunt făgăduințele cuprinse în cărțile prorocilor, și îndeplinite în

persóna acelor ce a fost eminentî în sfinţenie, şi mai cu sémă în persóna incomparabilului nostru Impărat, carele făcându-se mai plăcut lui Dumnezeu ca niminea din predecesorii săi, a fost propus veacului nostru ca un perfect model de vrtute.

CAPITOLUL IV.

Onorurî făcute lui Constantin.

Dumnezeu care l'a ales spre a autorisa pietatea în totă întinderea universului, i-a fost favorabil în cursul domniei sale, de la început până la sfârşit. El l'a pus singur dintre principii pe un loc înalt, ca o lumină strălucitoare pentru a lumina pre lóte popóarele şi ca un eloquent predicator, pentru a predica sfinţele maxime ale adevăratei Religioni.

CAPITOLUL V.

Anii vietei şi ai domniei sale

Dumnezeu l'a menţinut ceva mai mult de trei-deci de ani pe tron, şi ceva mai mult de şase-deci pe pământ, fiind că l' destinase pentru a fi o iconă vie a puterniciei sale, El l'a făcut de a triumfa asupra mândriei órbe, şi nelegiuirei dăsnădejduite a tiranilor şi a uriaşilor, cari luaseră armele contra Majestăţii sale suverane şi eterne. Ei au dispărut mai îndată ce începuse a se arăta, în timp ce Dumnezeu, carele este singur, a înarmat pre servitorul său singur contra mulţimii neleguiţilor, i-a dat puterea de a i extermina duple faţa pământului, şi l'a aşezat ca pre un doctor al tuturor popórelor, care declară sus şi tare că nu cunoşce de cât un Dumnezeu şi că desprefuesce pe Idoli.

CAPITOLUL VI.

El se laudă de a se numi servitor al lui Dumnezeu, şi îndeplini cu credinţă datoriile la care 'l obligă această calitate. Dumnezeu, ca recompensă, 'l făcú stăpân inamicilor săi. Ii acordă gloriose victorii cum nu acordase nici odată

nimăruî altuia, întinse autoritatea sa asupra unui mai mare număr de națiuni, cum nu se întinsese nici odată autoritatea predecesorilor săi, și 'l dăruî cu o fericire ce nu fu întreruptă de nici o disgrăție în tot cursul domniei sale.

CAPITOLUL VII.

Constantin comparat cu Cyrus și cu Alexandru.

Istoria veche n'a celebrat nici odată pre nici un principe care a stat pe tron cu atâta strălucire ca pe Cyrus. Cu toate acestea totă viața sa n'a fost fericită, fiind că mórtea sa a fost nenorocilă, și nu numai că a fost violentă, ci încă i-a fost procurată de către o femeie. Grecii publică, că Alexandru a supus ascultării sale o mulțime de națiuni. Inse ei sunt de acord că ruinându'si sănătatea prin beție și prin desfrânări, el a perit ca val de lume, înainte de a fi ajuns la o vârstă înaintată. El n'a trăit de cât trei-deci și doi de ani, și n'a domnit de cât dece ani. El a trecut cu o repediciune asemenea fulgerului, a ruinat Cetățile, și a adus în servitudine națiunile. Inse pe când el plângea pierderea unui băiat tiner, de care era nebunește inamorat mórtea 'l răpi în flórea tinereții sale, și într'o țară streină, fără copil, ca să nu mai turbure mai mult liniștea publică. Impărăția sa fu împărțită îndată de către Oficerii cari se luptase odinioară sub stégurile sale. Cu toate acestea el nu datorește reputația sa de cât excesului disordinilor sale și nu'l laudă de cât pentru că a săvârșit atâtea crime.

CAPITOLUL VIII.

Constantin aduce mai tot universul la ascultarea sa.

Impăratul nostru a început de a domni la vârsta, la care acest rege al Macedoniei încelă de a mai trăi. Inse el a trăit de două ori mai mult ca dânsul. După ce a așezat în armata sa o disciplină cu totul conformă cu modestia și cu pietatea creștină, el o duse până în Englitera. El aduse la ascultarea sa Schiția acea țară ce se întinde atât de mult în nord, și care este locuită de

diferite popóre. El a întins marginele Imperiului său de o parte până în Etyopia spre miadă-qi, și de altă parte spre orient. El a răspândit lumina pielăței sale până la Indii, și a câștigat astfel afecțiunea principilor, a Seniorilor, și a Satrapilor, în cât el 'i trimeteau ambadori și presente, 'i ridicau statuî în țara lor, și 'i făceau numele său mai renumit cum nu fusese nici odată numele vre unui Imperat. Totuși, trebuie a mărturisi că el dorea mai puțin de a fi cunoscut de aceste popóre, de cât, de a le face cunoscut pre Dumneđu, a cărui glorie o răs, ândea.

CAPITOLUL IX.

Constantin lăsă copiilor săi Imperiul ce priimise de la părintele său.

Cuvintele prin care el a răspândit această glorie a fost susținute prin șapte solide, prin practica constantă a tot felul de virtuți, prin pietatea, prin liberalitatea ce el a exercitat către amicii și cei de aproape ai săi, prin blândeța ce a întrebuintat către supușii săi. Dumneđu a cărui glorie el a răspândit, a recompensat lungile sale lucrări cu o domnie eternă. El 'i-a dat trei fiți ca sucesori ai puterii sale, și ea va trece urmașilor lor prin o sucesiune continuă. Se pare că numai Dumneđu este care i-a făcut onoruri atât de extra-ordinare pe pământ, și l'a înălțat la o glorie nemuritoare în cer, care pôte să 'i facă cu demnitate lauda sa, al cărui subiet el 'l conservă scris în caractere ce nu se pot șterge.

CAPITOLUL X.

Istoria vieții lui Constantin este folositoare sau chiar necesară publicului.

Deși înțeleg îndestul cât e de greu de a vorbi cu demnitate de fericirea ce a însoțit pre acest incomparabil principie în tot cursul vieții sale, în loc că nu e nici un pericol de a tăcea, nu pot cu toate acestea de a mă dispensa spre a descrie pe scurt de a o face cunoscut posterității, și pentru a evita în același timp impularea ce mi s'ar

putea face că mă tem de a lucra. Căci de și am foarte puțină capacitate, cred de datorie de a întrebuița puținul ce am de a releva meritul acestui principe ce s'a ocupat neconținut de a procura gloria lui Dumneșeu. Sunt chiar convins că acesta va fi o lucrare foarte folositoare publicului. Aș nu ar fi un lucru rușinos că s'a găsit spirite excelente cari aș scris istoria lui Neron, și a câtorva altor Impărași mai scelerați de cât dânsul, și cari aș tratat cu multă eleganță un subiect atât de urâcios, și eu să trec sub tăcere eminentele calității ale unui principe asemenea căruia antichitatea n'a avut nici odată, și pe care Dumneșeu mi-a făcut harul nu numai de a'l vedea, ci și de a'l cunoște și de a vorbi cu el ca cu un prieten?

CAPITOLUL XI.

Nu se va vorbi în viața lui Constantin de cât de fapte ce privesc pietatea.

Mi se cuvine mie mai bine de cât nimănui altuia de a scri ceia ce știu din virtuțile Impăratului nostru, și de a'l face cunoscut acelor pe cari bunele exemple îndemnă la iubirea de Dumneșeu. Unii a întreprins din amicitie, din ură, sau din vanitate de a scrie vieți unde nu era nimic de recomandat, și fapte care nu erau bune de a fi imitate. Ei aș întrebuițat câte odată termenii foarte măreți pentru a reprezenta crimele cele mai grozave. Ei aș expus în ochii posterității fapte ce trebuesc a fi îngropate sub întuneric, și a învățat răul unor persoane nevinovate, și care prin o favoare particulară a lui Dumneșeu n'aș cunoscința răului. Eu nu am ca dânsii avantajele elocutenței pentru a înfrumuseța subiectul meu. Inșe am un subiect a căruia frumusețe poate da o podobă discursului. Acei ce aduc cetirei, un spirit bine dispus, n'ar putea face mai folositoare cetiri de cât acele ce conțin fapte de pietate. Pentru acestea nu cred că trebuie acum a reprezenta războiele, bătăliile, victoriile, triumfurile lui Constantin, nici legile ce a făcut el pentru guvernământul statului său, și pentru binele supușilor săi. Voi trece sub tăcere toate celelalte întreprinderi ale sale, și nu voi vorbi de cât de acele ce privesc serviciul lui Dumneșeu. Voi alege pro cele mai

proprii de a fi transmise posterității, și voiți face istorisirea lor pre cât 'mî va fi cu puțință în mai puține cuvinte. Aici este timpul de a publica cu o întrégă libertate laudele acestui incomparabil Impărat. Nu'mî era permis de a o face în timpul vieței sale, din cauza schimbărilor cărora e supusă nestatornicia ómenilor. Rog pre Dumneđeũ și pre cuvîntul sêũ Dumneđeesc, de a'mî ajuta în acêstă lucrare. Voiũ începe-o prin istorisirea celor ce s'aũ întêmplat lui Constantin din tinereța sa.

CAPITOLUL XII.

Constantin e crescut în Palatul tiranilor cum fusese crescut și Moisi.

Istoria veche spune că jidovii aũ fost odinióră tratați fórte tiranicește de către Impărații Egiptului. Inse când Dumneđeũ a bine voit de a'î libera de jugul acestei nedrepte stăpîniri, el dispuse astfel de educația lui Moisi, în cât el fu crescut în palatul Impăraților, și învêță acolo maximile țerei. Când el a ajuns la vârsta de majoritate, și când dreptatea dumneđeiască a vroit să rêsune pre nevinovați, și să pedepsescă pre persecutorii lor, prorocul a eșit din curte spre a executa ordinele lui Dumneđeũ. El s'a despărțit de tiranii cari 'l nutrise în copilăria sa, și s'a dus la frații sêi. Dumneđeũ l'a pus căpetenie jidovilor, i-a liberat din sclavie prin mijlocirea sa și a trimis din cer pedepsile asupra tiranilor, cari apăsaseră. Acêstă veche istorie este cunoscută de tótă lumea, de și ea este luată de către mai mulți ca o fabulă. Același Dumneđeũ a produs în seculul nostru o minune, care nu are, nimic fabulos, și care fiind expusă propriilor noștri ochi este mai sigură de cât tot ce am putea afla din spunerea altuia. Tiranii aũ luat armele contra lui Dumneđeũ, și aũ persecutat Biserica sa. Constantin i-a exterminat mai pe urmă, a trăit cu dînșil în tinereța sa, dupre cum Moisi credinciosul servitor al lui Dumneđeũ trăise cu acei din Egipt. Deși a fost într'o vêrstă fórte susceptibilă de rele impresiuni, el nu luă nici o parte la corupțiunea moravurilor lor. Bunătatea sa firêscă susținută de duhul lui Dumneđeũ, nu se plecă de cât la pietate, la care fu de asemenea îndemnat prin exemplul părintelui

său. Nu ne-am putea opri de a vorbi de acest părinte atât de celebru, de Constantie cel mai ilustru Impărat din secolul nostru, nici de a remarca în puține cuvinte ceia ce este în viața sa, care poate releva gloria lui Constantin fiul său.

CAPITOLUL XIII.

Constantin se obține de a persecuta pe creștini.

În timp ce Imperiul era guvernat de patru Principi, Constantie păzi o conduită cu totul contrarie conduitei celorlaltă, și întreținu în mod sincer pacea cu Dumnezeu. El se depărtă tot-deauna de nelegiuirea cu care ei atacară Biserica, și dărimară până în temelie locurile adunărilor noastre și ale rugăciunilor noastre. El nu prihăni nici odată ca dânsul conștiința sa prin versarea sângelui nevinovat. Nici odată el nu s'a plecat ca dânsul la cultul Idolilor, și nici odată n'a constrins cu dânsul pre supușii săi de a purta jugul același servitudină. El a procurat popoarelor o pace profundă, mulțumită căruia ei au putut îndeplini în liniște exercițiul pietății.

Pe când cei-laltă Impărați împovărară atât de puternic pre supușii lor de imposibile, în cât le făcură viața mai înfristătoare și mai nesuferită de cât mărtea, Constantin guvernă pre ai săi cu o blândeță părintească. Fiind că laudele sale sunt în gura a totă lumea, nu voiă alege de cât una sau două din faptele sale, din care se va putea judeca despre cele-lalte, și voiă începe a trata subiectul ce mi-am propus.

CAPITOLUL XIV.

Constantie umple tesaurul public prin dibăcia sa și înapoează îndată supușilor săi tot ce ei aduseră acolo.

Fiind că Constantie avea o mare reputație de moderație de blândeță, de pietate, și că în adevăr el trata pre supușii săi atât de favorabil, în cât tesaurul său era mai sleit, Diocletian, care era cel întâi și cel mai vechi din Im-

părați, trimise se 'I facă imputare de puțină îngrijire ce el lua de la interesele statului, și de sărăcia la care el se reducea însăși prin neglijența sa.

Constantie porunci Ambasadorilor lui Dioclețian, de a rămănea câte-va zile la Curtea sa, și trimetënd îndată de a chema pre cei mai bogați din supușii săi, le declară că această era o ocasiune când ei puteau să 'I dea probe de afecțiunea ce ei aveau în serviciul său. N'a fost niminea care să nu aducă cu bucurie aur, argint și mobile prețioase la tesaurul împărătesc și care să nu se grăbescă de a executa ordinele Princepelui său cu mai multă ardore și zel de cât cei-l-alți. Când tesaurul împărătesei, fu plin de o adunătură minunată de tot felul de bogății, Constantie le arătă Ambasadorilor lui Dioclețian, și le duse că de mult timp ele erau ale lui, și că le lăsase până atunci, ca în deposit în mâinile supușilor săi. Ambasadorii se întorseră cupinși de mirare. Se dice că îndată după plecarea lor, Constantie lauda afecțiunea ce 'i mărturisiseră supușii săi, și le înapoie cele ce ei aduseseră tesaurului său. Această faptă este fără îndoială un mare semn de blândețea sa. Voiți spune și o alta care este o probă de pietatea sa.

CAPITOLUL XV.

Persecuțiunea ridicată de cei-l-alți Impărați.

Guvernatorii Provinciilor persecutară din ordinul lui Dioclețian pre toți acei ce făceau profesiune de cultul lui Dumnezeu. Cei dintâi cari se luptară pentru apărarea Religiei, și cari se expuseră ferului, focului și la tot felul de pericole și de munci sură Ofițerii Curții. Principii cari 'I condamnară la mörte, perdură prin greșala lor pre cei mai buni supuși ce avură, și se lipsiră de fructul rugăciunilor ce ei făceau neconținut pentru prosperitatea Imperiului.

CAPITOLUL XVI.

Constantie isgonește din palatul său pre Creștinii, cari voiseră a jertfi Idolilor, și reține în palat pre acei ce refuzase de a jertfi.

Constantie, în loc de a urma exemplul lor, luă o hotărîre

plină de o rară înțelepciune, și săvârși o faptă foarte minunată, și care nu se poate auzi de cine-va, fără a fi cuprins de mirare. El lăsă la alegerea tuturor oficerilor din curtea sa, și însuși a judecătorilor cari erau ridicați la cele înaltă demnități, sau de a jertfi Idolilor, și de a conserva rangul lor și dregătoriile lor jertfind, sau de a refusa să jertfescă, și de a perde dregătoriile lor, și bunele sale grații. Când ei s'au declarat, și unii au luat o hotărâre, și alții alta, Constantie descoperi secretul ce ținuse ascuns până atunci; blamă dorința prea mare ce aveau unii de a conserva averea lor, și viața lor, și declară incapabili de dregătoriile lor, și le spuse că fiind necredincioși lui Dumnezeu, ei n'ar fi credincioși principelui lor. Din contră laudă credința celor-l-alți, le spuse că ei n'ar fi mai puțin credincioși principelui lor, de cum a fost credincioși Dumnezeului lor, că ar apăra Imperiul cu mult curaj și de cât cei-l-alți, și ar face din ei principala putere, și cel mai bogat tesaur.

CAPITOLUL XVII.

Pietatea lui Constantie față de Mântuitorul.

Iată descrierea pe scurt ce voeam a face despre viața și despre moravurile lui Constantie, părintele lui Constantin. Ori cine va observa cu oarecare atenție, modul cu care el a murit, va recunoște cu înlesnire diferența ce Dumnezeu a vroit a pune între sfârșitul său și între sfârșitul celor-l-alți principii. După ce în timp de mai mulți ani a dat exemplul tuturor virtuților demne de un mare împărat, după ce a recunoscut pre singurul Dumnezeu care a creat universul, și a condamnat nelegiuirea acelor ce adorați mai mulți dumnezei, el întări palatul său prin rugăciunile persoanelor de pietate, și petrecu restul vieții sale cu odihnă și cu reputație. El se bucură de această fericire atât de rară, pe care mai mulți o făcu a consista în a nu primi nici o injurie, și a nu face injurie nimănui. În tot cursul paucinic al domniei sale, el consacra toată familia sa, Împărăteasa femeia sa, și principii fiii săi, în serviciul lui Dumnezeu, carele este suveranul Împăraților. Curtea sa era o adunare de adevărați credincioși, între cari era sfinții servitorii ai lui Dumnezeu, cari făceau necontenite rugăciuni pen-

tru conservarea persoanei principelui, în loc că la curtea celorl-
l-ai Impărați unde nu era permis de a vorbi de creștinii.

CAPITOLUL XVIII.

*Constantie e cel mai vechi din Impărați.
El are un mare număr de copii.*

Dumnezeu nu lăsa pietatea sa fără recompensă. Curen-
d după aceea el avu întâiul rang între Impărați. Cei
două mai vechi renunțând, nu știu din ce motiv la su-
verana putere, în al doilea an al persecuțiunii, el fu
recunoscut în calitate de cel întâiu. Era mult timp de
când fusese declarat Cesar, cu Galerie. Insa după ce a
îndeplinit această demnitate cu multă glorie, el fu ridicat
la cel mai înalt rang de și fu proclamat întâiul din Im-
părați. El avu un mai mare număr de copii ca nici unul
din colegii săi. Când el fu aproape de a plăti, în o adincă
bătrâneță, tributul ce toți oamenii datoresc naturii, Dum-
nezeu făcu ast-fel că Constantin fiul său cel mai mare
se găsi de față, pentru a lua succesiunea autorității su-
verane.

CAPITOLUL XIX.

*Constantin face o călătorie în Palestina cu
Diocletian*

Constantin viețua în mijlocul colegilor lui Constantie
părintele său, după cum Moisi viețuise la curtea Impăra-
ților Egiptului. Când ajunse în florea vârstei sale, el capă-
tă mare considerațiune pe lângă densesii. L'am vedut atun-
cea trecend prin Palestina la drepta lui Diocletian cel mai
vechiu din Impărați, când totă lumea alerga cu mulțimea
pentru a'l vedea, și pentru a admira semnele de generosi-
tate și de înălțare ce se arăta pe fața sa.

Nu era nimene pe care să nu'l fi întrecut în înălțime, în
frumuseță, și în putere. El era totuși mai bogat înzestrat
cu virtuțile sufletului de cât acelea ale trupului. El avea
un naturel escelent ce 'l cultivase prin studii, și pe care
Dumnezeu 'l relevase prin darurile unei înțelepciuni ce-
resti.

CAPITOLUL XX.

Constantin merge la părintele său.

Ardorea curagiului său, și înălțarea sufletului său, produse gelosie și frică celor-l-alți Impărați. Când el a descoperit planul lor cel rău, și cursele ce ei 'i întinseră el fugi ca Moise, și merse la părintele său. Dumnezeu 'l favorisă în toate acestea de o protecție atât de vedută, în cât nedreptatea inamicilor săi 'i deschise în cât-va drumul, prin care el ajunsese la Imperiū

CAPITOLUL XXI.

Mărtea lui Constantie.

Constantie evitând cu fericire cursa ce 'i întinse inamicilor săi, ajunsese în fine după o lungă călătorie la Constantie părintele său pe care 'l găsi aproape de a-și da sfârșitul. Când îl vedu întorcându-se într'un timp când nu nădăjduia, el se sculă pe ședutul său, 'l îmbrățișă, asigură că era ușurat prin prezența sa de îngrijirile, de care fusese agitat, mulțumi lui Dumnezeu că i-a făcut acest har și mărturisi că era mulțumit să moră acum. Regulând apoi afacerile sale, și luându-și rămas bun de la copiii săi ce 'i înconjurau patul, el lăsă după legea naturii Imperiul său lui Constantin fiul său cel mai mare și trecu din viața acséta în cea-l-altă.

CAPITOLUL XXII.

Constantin este proclamat Impărat.

Imperiul nu rămase vacant prin mărtea lui Constantie. Constantin se investi îndată cu purpura imperială, și făcu a renasece în persōna sa toate virtuțile Părintelui său. Onorurile funerarii ale Princepelui repausat fură făcute cu o pompă extra-ordinară. Aerul resuna de strigările a tot poporul, care mărturisea că el găsea din fericire pre părintele în fiul, și care se bucura de a 'l vedea luând în posesiune autoritatea sa absolută. Provinciile erau încân-

late de bucurie, pentru că Dumnedeu venise atât de grabnic în ajutorul nevoilor lor.

CAPITOLUL XXIII.

Mórtea Tiranilor.

Nu cred că se cuvine de a vorbi aicea de mórtea celor ce au persecutat Biserica, nici de a desonora memoria bunilor Principi, prin istorisirea crimelor celor răi. Nenorocirile ce li s'au întemplat, sunt mai mult de cât suficiente spre a instrui și spre a corige pre acel ce au fost martori acelor nenorociri

CAPITOLUL XXIV.

Constantin ajunge la Imperiū prin orânduirea lui Dumnedeu.

Iată cum Dumnedeu, carele a creat universul prin puternicia sa și carele 'l guvernează prin înțelepciunea sa, a înălțat el însuși pe tron pre Constantin fiul lui Constantie, ast-fel că și-a rezervat el singur gloria înaintării sale, în loc ce înaintarea celor-l-alți Principi aparține adesea ori ómenilor.

CAPITOLUL XXV.

Victorii câștigate de Constantin asupra Englesilor

De îndată ce luă posesiunea suveranității puteri, el vizită Provinciile ce favora sub ascultarea părintelui său, și dădu toate ordinele necesarie. El învinse popóarele ce locuesc pe țărmurile Rhinului, și ale Oceanului, reprimă insolenta lor, și alină furia lor. Erau și alte popóare pe care se mulțumi de a le opri prin frică, și ale reține dincolo de fruntariile, lor; și aceștia erau sălbatic și furioși și neîmblânziți, ce nu 'i putea aduce prin nici un mijloc de a întretine pacea. Dupe ce din fericire și-a ajuns planul său, el își aruncă privirea într'altă parte, trecu în Englitera, și o reduse la supunere.

CAPITOLUL XXVI.

Constantin face o indeprindere de a libera Roma.

Considerând apoi universul ca un corp vast, al cărui cap era Roma, care gema sub dominațiunea Tiranilor, el creșu mai întâiu că Principii, cari guvernău pre cele-lalte părți ale Imperiului, și cari 'l întreceaă în vârstă, trebucaă a întrebuița puterea lor pentru a o pune în libertate. Inse când aă vedut că acei ce întreprinseseră acēsta, nu câștigaseră de cât rușine, și că niminea altul nu era în stare de a o întreprinde, el protestă că nu putea vedea Capitala lumii în opresiune, și luă armele pentru a extermina pre Tiranii.

CAPITOLUL XXVII.

Constantin se hotărășce de a nu adora de cât un singur Dumneșeu.

Fiind că el era convins că avea nevoie de o putere mai considerabilă și mai ne învinsă de cât aceia a armatelor, pentru a risipi ilusiunile magiei, în care Maxentie punea principala sa încredere, el recurse la protecțiunea lui Dumneșeu. El deliberă mai întâiu asupra alegerii Dumneșeului ce trebuca a recunoscce. El consideră că cea mai mare parte din predecesorii săi, cari adoraseră mai mulți Dumneșei și căroro le oferiseră tămăe și jertfe, fuseseră înșelați prin preșicerile pline de lingușire, și prin oracolii, cari nu le promitea de cât succese fericite, și că în fine perise ticăloșeste, fără ca nici unul din Dumneșeii lor să și fi dat osteneala de a le ajuta. Că numai părintele său singur recunoscuse rătăcirea lor, și numai el luase calea cea bună, că nu adorase de cât pre Dumneșeu, în totă viața sa și că Dumneșeu ca recompensă, fusese protectorul său, conservatorul Imperiului său, și autorul tuturor bunurilor sale. El făcu o seriósă reflecșiune asupra mulțimei nenorocirilor, de care fusese împovărați acei ce urmase o mulțime de Dumneșei, și recunoscu că nici unul din ei nu lăsase posterității nici măcar cea mai mică amintire de numele său, în timp ce Dumneșeu părintelui său 'i dăduse probe ilus-

tre de puternicia sa. El remarcă de asemenea că acei cari luând armele contra tiranilor puseseră speranța lor în protecțiunea dumnezeilor nu trăsese ră nici un folos, unul întorcându-se cu trupele sale, fără să fi făcut nimica considerabil, și altul fiind ucis în mijlocul armatei sale. Dupe ce a meditat lung timp toate aceste rațiuni, el reflectă că ar fi cea mai de pe urmă din toate estravaganțele de a adora Idolii de a căror slăbiciune și nimicnicie avea probe atât de convingătoare, și se hotără de a adora pre Dumnezeuul lui Constanție părintele său.

CAPITOLUL XXVIII.

Vedenia lui Constantin.

Constantin imploră protecțiunea acestui Dumnezeu, îl rugă de a se face cunoscut lui, și a-l ajuta în starea unde se găsea afacerile sale. Pe când el făcea această rugăciune, avu o minunată vedenie, și care s'ar părea pôte de necredut, dacă ar fi spusă de către un altul. Inse nimineanu trebuie a face dificultate de a o crede fiind că acest principe mi-a istorisit-o el însuși mult timp după aceea, când am avut onorea de a intra în bunele sale grații, și când evenimentul a confirmat adevărul. El asigură că a vedut în ziua miază-mare o cruce luminosă cu această inscripție: *Întru acest semn vei birui*, și că el fu cuprins de o mare mirare de acest spectacol, precum și soldații săi care-l urmau.

CAPITOLUL XXIX.

Visul lui Constantin.

Acastă vedenie făcu o impresie atât de puternică asupra spiritului lui Constantin în cât era încă cu totul ocupat de acesta noaptea următoare. În timpul somnului său Mântuitorul i se arătă cu același semn, ce-i arătase în aer în timpul zilei, și-i porunci de a face un steag cu aceeași formă, și de a-l purta în război pentru a fi apărat de primejdie.

CAPITOLUL XXX.

Constantin poruncesce de a face un steag în formă de cruce.

Constantin sculându-se în zori de dimineață istorisi amicilor

săi visul ce avusese, și trimițând să chieame argintari și giuvaergii, el se puse în mijlocul lor, le propuse desemnul și figura semnului ce văduse și le porunci de a face unul asemenea, înfrumusețat cu aur și cu pietre prețioase.

CAPITOLUL XXXI.

Descrierea steagului făcut în formă de cruce.

Am văzut steagul făcut de argintari din ordinul acestui principe, și imi este lesne de a descrie aici figura sa. Este ca o suliță, acoperită de plăci de aur, care are un travers în formă de Anterină (vargă) care face crucea. În vârful suliței este o coronă împodobilă cu aur și pietre scumpe. Numele Mântuitorului nostru este însemnat pe această coronă prin cele două dintâi litere; din care cea de a doua este puțin tăiată. Împerații au purtat pe urmă aceleși două litere pe casca lor. Este un vâl de purpură legat de varga ce traversază sulița. Acest vâl este de figură quadrată, și acoperit de mărgăritare, a căroră strălucire pricinuește admirație. Fiind că sulița este foarte înaltă, ea are în josul vîlului portretul Împăratului și a fiilor săi, făcut în aur pe jumătatea corpului numai. Constantin s'a acoperit tot-deuna în război cu acest steag ca cu un scut, și a poruncit să facă alte asemenea pentru ale purta în toate armatele sale.

CAPITOLUL XXXII.

Constantin citește sfânta Scriptură.

Constantin având spiritul cu totul plin de mirarea ce i pricinuisse o vedenie atât de extra-ordinară, crede că nu era alt Dumnezeu ce el trebuie a recunoște, de cât acela ce i se arătase, și trimițând să chieame pre preoții și pre miniștrii săi, îi întrebă cine era acest Dumnezeu, și ce însemna figura atât de luminosă și atât de strălucitoare ce el i arătase. Preoții îi răspunseră că Dumnezeul ce i-se arătase era fiul unic al lui Dumnezeu, că figura ce i-se arătase era semnul nemuririi și trofeul biruinței ce purtase fiul lui Dumnezeu asupra morții. Ei îi dăduseră rațiunile pentru care el s'a pogorit din cer pe pământ, și i

explicară misterul întrupării sale. Impăratul îi ascultă cu o minunată atențiune. El compară discursurile lor cu vedenia ce văduse, și nu se îndoie nici cum că ei 'i arată adevărul din ordinul lui Dumnezeu. El se aplică apoi la citirea cărților sacre, reținu tot deauna pre preoți pe lângă el, și se hotări de a adora pre Dumnezeu ale cărui mistere ei 'i descoperiseră. Speranța ce el pusesese în protecțiunea sa 'l îndemnă curând de a întreprinde să stingă flacăra ce fusese aprinsă prin turbarea tiranilor.

CAPITOLUL XXXIII.

Adulterii comise la Roma de Maxentie.

Tiranul care luase în stăpânire cetatea Impăratăscă se urcase la acel exces de nerușinare și de nelegiuire, încât se afundă fățiș în cele mai mărunțave desfrânări. El răpea femeele din brațile bărbaților lor, și le trimitea lor îndărăt după ce le viola. El făcu acest ultragiū persónelor de pozițiune însemnată și celor mai considerabile de a'e Senatului.

El avu un mare număr de femei de condițiune, fără a îndestula desfrânarea sa. Inse nici odată n'a putut avea pe o femeie Chreștină. N'a fost nici una care să nu fi iubit mai bine să përdă viața de cât onórea.

CAPITOLUL XXXIV.

Femea unui Prefect 'și procură mórtea spre a conserva castitatea sa.

Femea unuta din principalii Senatului, și care avea demnitate de Prefect, aflând că Slugile desfrânărilor lui Macsentie erau la ușa locuinței sale, și că bărbatul său ar fi consimțit că ei să o ducă temându-se de a fi maltratată, ea le ceru puțin timp pentru a se găti, și întrând în cabinetul său, 'și înfipse un pumnal în sîn, și publică prin o faptă atât de strălucită nu numai tuturor popórelor din secolul său, ci și tuturor secolilor viitorii că numai între Chreștini se găsesște o castitate neînvinsă și scutită de mórte.

CAPITOLUL XXXV.

Masacrul poporului din Roma.

Cei mari și cei mici magistrații și poporul erau sub opresiune, și se temeau de violența cu care Tiranul comitea crimele cele mai grozave. Răbdarea ce ei conservau în mijlocul celor mai nedrepte tratamente nu-i puneau în nici o siguranță. Intr'o zi, pentru un motiv foarte ușor, el porunci soldaților Gvârdei sale de a ataca poporul, care fu îndată masacrat de armele nu ale Sciților și ale barbarilor, ci ale propriilor săi cetățeni. Nu este lesne de a face enumerarea Senatorilor ce el condamnă pe acușațiunii false, cu scop de ale răpi averea.

CAPITOLUL XXXVI.

Maxentie se dedă la magie.

Maxentie încoronă celelalte crime ale sale prin crudițiile și sacrilegiile magiei deschidând câte odată pân-tecele femeelor îngrecate, și ale copiilor de curând născuți ucigând câte odată lei, și oferind jertfe abominabile pentru a evoca demonii, și a deturna războiul de care era amenințat. El speră a câștiga victoria prin aceste artificii cu toate acestea el trata pre supuși săi cu o asprime atât de extraordinară, în câte ei suferiră sub domnia sa o fomete asemenea căreia nu avem esemplu în secolii precedenți.

CAPITOLUL XXXVI.

Invingerea lui Maxentie.

Compătimirea ce avu Constantin de miseria lor 'i puse armele în mâini contra aceluia ce era autorul miseriei. Implorând protecțiunea lui Dumnezeu, și a Mântuitorului Fiul său unic. El puse armata sa în mișcare sub steagul crucei cu scop de a rastabili pre Romani în posesiunea vechilor libertăți. Maxentie punând încrederea sa în iluziuni'e magiei mai mult de cât în afecțiunea supușilor săi nu îndrăzni de a eși din Roma. Inse el puse garnisonă în toate

celățile a căror libertate o suprimase, și aședă trupe de pândă în drumurile de trecere. Constantin a cărui întreprindere Dumneșeu favoriza străbātu cu lesnire tôte aceste trupe, și intră până în inima Italiei.

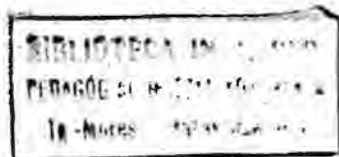
CAPITOLUL XXXVIII.

Mórtea lui Maxentie.

Dumneșeu carele nu vroea ca Constantin să fie silit de a pune asediul înaintea Romei pentru a prinde pre Macsentie, i'l adusă afară de zidurile cetății cu lanțuri nevedute. El arată adevărul minunii, care trece de fabulă în spiritul necredincioșilor, de și ea nu e pusă în îndoelă de către Credincioși, și care o operase odinióră contra Egiptenilor, în favórea Jidovilor prin o altă minune, la care Credincioși și Necredincioșii fuseră de o potrivă martori. Maxentie cădu în fundul Tibrului cu soldații ce'l încunjuraū, duple cum Faraon căduse odinióră în fundul mării cu căruțele și armata sa. Acest Tiran fiind pus în fugă de trupele lui Constantin, care era favorizat de protecțiunea cerului, el vroi de a trece un pod, unde pregătise o mașină pentru a surprinde pre inimicul său. Religiosul nostru Principe fu ajutat de Dumneșeu ce el adora, și nelegiuitul peri în cursa ce el întinsese, ast-fel că i se pôte aplica aceste cuvinte ale Scripturei: *Grópă aū săpat, și aū deschis pre ea, și va cădea în grópa care o aū făcut. Intórce-se-va durerea lui la capul lui, și pre creștetul lui nedreptatea lui se va pogori.*⁽¹⁾ Mașina deschidându-se într'un timp când nu se aștepta la acésta, vasele fură cufundate în apă. Nelegiuitul cădu mai întâiū ca o bucată de plumb împreună cu soldații ce'l încunjuraū. Armata pe care Dumneșeu o făcuse victoriósă, putea cânta atuncea aceleași Cântări ce cântase Israiliții odinióră, contra lui Faraon: *Să cântăm Domnului că cu mărire s'aū prea mărít, pre cal și pre călăreș i-aū aruncat în mare. Ajutor și aco-peritor s'aū făcut mie spre mântuire. Cine este asemenea ție intru dumneșei, Dómne. Mărít intru sfinți, minunat intru mărire, făcend minuni.*⁽²⁾

¹⁾ Psalm. 7 ²⁾ Eșire. cap. 15.

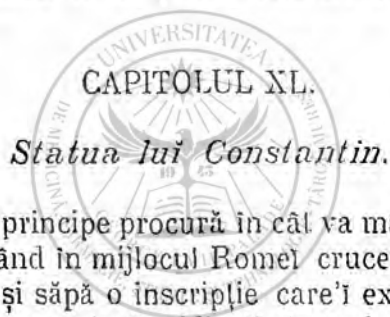
54357

CAPITOLUL XXXIX.

Intrarea lui Constantin în Roma.

Constantin, după urmarea lui Moisi, cântând această Cântare, sau alta ore care asemenea în onoarea lui Dumnezeu, care condusese armata sa, și care i acordase victoria, intră în triumf la Roma, unde Senatorii, Cavalerii, Barbații, Femeele, Copiii și tot poporul liberați din sclavie, alergară înaintea lui cu tot felul de mărturisiri de bucurie, îl salutară ca pe liberatorul lor și conservatorul lor, neputând a se sătura de a face aclamațiuni în onoarea sa. Inse pietatea sa nepermițându-i de a se îngâmfa de aceste laude, el dădu lui Dumnezeu gloria ce i se oferea, și protestă că din mâna sa el ținea victoria, și Roma primise libertatea sa.

Statua lui Constantin.

Acest mare principe procură în căl va mântuirea tuturor oamenilor, înălțând în mijlocul Romei crucea care este semnul mântuirii, și săpă o inscripție care i explică puternicie. El puse în mâna statuei ridicată în cel mai frumos loc din cetate, o cruce cu această inscripție în latinește: *Prin acest semn salutar, care e semnul adevăratei puternicii, am liberat cetatea voastră de dominațiunea tiranilor. și am restabilit senatul și poporul în vechia lor splendore.*

CAPITOLUL XLI.

Veseliile publice, liberalități făcute de Constantin.

Iată cum acest Impărat religios pune a gloria sa în confesiunea crucei, și anunța popoarelor pe fiul lui Dumnezeu. Locuitorii din Roma începeau a respira, după ce au fost atât de mult timp apăsați sub jugul tiraniei, și 'și închi-pueau a se bucura de un aer mai curat ca nici odată, și ca de o viață cu totul nouă. Națiunile ce locuesc spre

Ocean, fiind liberate de nenorocirile lor, nu cugetau de cât a face veselii publice, și a publica într'un glas că Constantin era un dar ceresc un Principe iubit de Dumnezeu, și dat Imperiului pentru a-l face înflorit. Se vedeau edictele sale lipite în unghiurile tuturor străzilor, prin care el rechiema pre exilați, libera pre cei închiși în temnițe, și înapoia averea acelor ce fusese cu nedreptul despoiați.

CAPITOLUL XLII.

Onoruri făcute Episcopilor. Biserici restabilite.

Împăratul trimise se chieime pre Miniștrii consacrați la serviciul lui Dumnezeu, le făcu mari onoruri, 'i invită la masa sa, de și ei se păreau a nu avea de cât de înjosit și de desprețuit în hainele lor și în fața lor. Inse în loc de a privi exteriorul, el privea în ei Majestatea suverană, la cultul căriea ei erau atașați prin ministerul lor. El 'i ducea pretutindenea cu dânsul, și era convins căci ar atrage asupra lui bine-cuvântările lui Dumnezeu. El întrebuința sume considerabile, sau pentru a mări Biserici, sau pentru a le înfrumuseța și a le împodobi.

CAPITOLUL XLIII.

Caritatea lui Constantin față de săraci.

El exercită liberalitatea sa către mai multe persoane potrivit cu nevoile lor. El priimi cu multă amabilitate pre streini, și le dădu mari daruri. El nu se mulțumi de a distribui bani săracilor cari cerșitoreau în strade și în piețele publice, ci avu grijă de nutrimântul lor și de îmbrăcămîntea lor. El fu foarte generos către acei cari fiind de o onestă nascere, căduse din nenorocire în sărăcie, dând unora moșii sau pământuri pentru subsistența lor, și altora funcțiuni. El îngriji cu o bunătate părintească de necesitățile Orfanilor, și luă în protecțiunea sa pre Văduvile ce n'aveau nici un sprijin. El mărită după omeni bogați pre fetele ce n'aveau părinți, dându-le mai întâi mari averi pentru a aduce în comunitate. In fine el răspândi binefacerile sale asupra tuturor supușilor săi cu aceiași abon-

dență cu care Sorele răspândește lumina sa asupra tuturor oamenilor. Nicl odată niminea n'a implorat în zadar ajutorul său în nevoea sa, și nicl odată niminea nu s-a retras de naintea lui, fără să fi primit vre un dar.

CAPITOLUL XLIV.

Constantin asistă la adunările Episcopilor.

Dacă Impăratul de care vorbesc avea o înclinație atât de bine făcătoare pentru toți supușii săi, el avea o îngrijire particulară de Creștini. El convocă Conciliul (synode) ca un Comun Episcop Hirotonit de Dumneșeu pentru a liniști neînțelegerile ce se născuse în deosebite Provinciile între Păstorii Bisericii. El luă osteneală de a asista la adunările lor, de a ședea în mijlocul lor, de a examina subiectul contestațiunilor lor, și de a interveni spre a-i împăca. El comanda atunci Gvardiei sale de a se retrage, și se ținea destul de bine păzit de frica lui Dumneșeu, și de afecțiunea supușilor săi. El lauda înțelepciunea și moderațiunea acelor ce urmau partea cea bună, și cari se plecau la pace, și blama îndărătnicia celor ce nu priimeau de a se supune rațiunii.

CAPITOLUL XLV.

Constantin suferă cu o mare moderațiune indiscrețiunea unora.

Constantin suferă cu extremă moderațiune aprinderea indiscretă a unor Episcopi ce se înfuriară contra lui, și îndemnă prin cuvinte blânde de a întreține pacea, și a nu face tumult. Unii cedară la muștrările sale. Alții le desprețuiră, și în loc de a întrebuința asprime contra lor, el lasă lui Dumneșeu grija de a-i corige. Rebelii din Africa pornindu-se la o întreprindere foarte insolentă, său mai bine fiind împinși de către demonul care nu putea vedea fără necaz prosperitatea Bisericii, Impăratul și bătu joc de acesta în loc de a se supăra, și mărturisi că recunoștea foarte bine că aceasta era o mesteșugire a spiritului rău; că pentru a face cine-va ast-fel de întreprinderi,

trebuie să fi pierdut mintea, să fie stăpânit de demonul, și că acei ce erau în această stare, erau mai demni de compătimire de cât de pedepsă.

CAPITOLUL XLVI.

Victoriile câștigate asupra streinilor.

Impăratul nostru consacându-se ast-fel serviciului lui Dumnezeu, îngrijea cu o veghiare neobosită de necesitățile Bisericii. Dumnezeu, ca recompensă reduse pre streini sub picioarele sale și 'l făcu îngrozitor inamicilor săi, de și de naturelul său era cel mai blând din toți oamenii.

CAPITOLUL XLVII.

Mórtea lui Maximian.

Unul din cei doi Principi, cari renunțase la suverana putere, formând o conjurațiune contra lui Constantin, muri de o mórte foarte nenorocită. Mai întâi statuele sale tură resturnate, și apoi toate celelalte monumente ale sale. Curând după aceea se descoperi o altă conjurațiune formată de către însăși rudele Impăratului, și acesta Dumnezeu i-o descoperise. El avea bunătatea de a i se arăta, și de a 'l prevesti de cele ce erau să i se întâmple. Harurile ce el făcu acestui religios Principe, sunt atât de minunate, în cât nu am cuvinte care să pótă a le exprima. El 'l preservă de tot felul de primejdii în tot cursul vieții sale, 'i dădu supuși credincioși, și plini de iubire făcu a domni pacea în Regatul său, și a înflori pietatea în Biserică în timpul domniei sale.

CAPITOLUL XLVIII.

Jocuri celebrate în al decelea an al domniei lui Constantin.

Trecând de ce an ai domniei lui Constantin, se făcură veselii publice în toate țările de sub ascultarea sa, și se aduseră lui Dumnezeu mulțumiri care erau ca niște jertfe

förte curate, și unde nu era nici foc nici fum. Impăratul mare bucurie avu de acesta. Inse avu și multă durere de nouătăile ce sosiră din orient.

CAPITOLUL XLIX.

Starea rea a afacerilor din orient.

Licinius persecuta pre credincioși, și turmenta pre ceil-alti supuși ai săi cu o cruđime sëlbatică, și se părea a fi împins de demonul a face, în țara ce alirna de el, cu totul contrariu de ceia ce făcuse Constantin în țara sa. Imperiul era despărțit în douë părți, din care una semëna zilei, și ceal-altă nopții. Orientul era acoperit de gröse întunecimii, în timp ce occidentul era luminat de o plăcută lumină. Demonul nu putu vedea fără gelosie strălucirea acestei lumini, și Licinius care ținea pre supușii săi apăsați sub jugul nedreptei sale dominațiuni nu putu suferi prosperitatea de care se bucurau supușii lui Constantin. In loc de a urma exemplul acestui religios principe, al cărui aliat avea onöre de a fi, el urmă exemplul nelegiuitorilor, a căroră mörte funestă o veduse.

CAPITOLUL L.

Cursa întinsă de Licinius lui Constantin.

El declară rësboiü binefăcătorului său, fără a respecta nici amiciția, nici alianța, nici contractele, nici jurămintele. Cel mai blând și cel mai amabil din toți principii, 'i dăduse semne sigure de afecțiunea cea mai sinceră, acordându'i pre sora sa de soție, și comunicându'i autoritatea suverană. Inse nelegiuitul neavënd de cât nerecunoștință pentru binefacerile sale, 'i întinse curse. El se sili de a le ascunde. Inse Dumneđeü le descoperi. Primile viclesuguri fiind descoperite, el făcu recurs la altele, făcu noui protestațiuni de amiciție, și noui jurămintes, apoi le violă îndată. El trimise ambasadorii săi pentru a cere ertare de perfidia sa, și cădu iarăși în aceiași ca și mai înainte. In fine el declară rësboiü, și luă armele contra lui Dumneđeü, la cultul căruia el sciea că Constantin e förte atașat.

CAPITOLUL LI.

Licinius oprește pe Episcopi de a se aduna.

Licinius căută pretexte zadarnice pentru a turmenta pre pioșii Ecclesiastici ce nu făcuseră nici odată nimic contra serviciului său. Neputând a'i acusa de altă crimă, el 'și închipui de a opri pre Episcopi de a se aduna, și de a face conferințe. Este lămurit că el nu căută întru acesta de cât ocasiunea de a ne persecuta. Căci dacă Episcopi violaă acest edict, ei se expuneaă la a fi pedepsiți. Dacă îl păziaă, ei ruinaă disciplina Bisericii, ale cării afaceri nu pot fi tratate de cât în Conciliu (sinode). Nelegiuitul ținea în acest punct o conduită cu totul contrarie conduitei pioului nostru principe. Acesta convoca pre episcopi pentru a întreținea pacea în Biserică, în timp ce cel-l-alt 'i oprea de a se aduna, pentru a crește turburarea și disordinea.

CAPITOLUL LII.

Isgonirea creștinilor.

Pe când religiosul Impărat vedea bucuros pre creștini la curtea sa, nelegiuitul 'i alunga din curtea sa, isgoni pre cei mai credincioși și mai plini de iubire din supușii săi, și reduse la sclavie pre acei ce 'i ridicase odinioară la cele dintâi demnități, ca recompensă de serviciile lor. El răpi averea acelor pe cari 'i isgonise, și amenință cu mórtea pre acei ce ar face mărturisire de Religiunea noastră. Fiind de un naturel peste fire, dedat la cele mai josnice desfrânări, el judeca pe toți după sine și însuși susținea că nu era posibil de a păzi înfrânarea.

CAPITOLUL LIII.

Alte edicte ale lui Licinius.

Din acest motiv el făcu un alt edict, prin care oprea pre bărbați de a se aduna în Biserică în același timp cu femeele; femeelor li se opri de a intra în locurile unde se învêțau maximile pietății creștine, și episcopilor de a se

însărcina cu instrucțiunea femeelor, și ordonă ca ele să fie instruite de alte femei. Deși totă lumea 'și bătu joc de acest edict, el inventă un altul asemenea pentru a împărștia adunările noastre, și ordonă ca ele să se facă pe viitor în afară de cetate, în mijlocul câmpului, sub pretext că un aer liber ca acela este mai propriu unei mari mulțimi, de cât un aer închis între zidurile unui Oratoriū.

CAPITOLUL LIV.

Licinius ridică dregătoriile la acei ce refusaū de a jertfi și oprește de a duce alimente celor închiși în temnițe.

Când tiranul vedu că această oprire era desprețuită, el ridică masca, și ordonă ca soldații cari serveau sub guvernatorii de provincii, să fie licențiați, la cas când ei ar refusa de a jertfi idolilor. El lipsi prin acest mijloc pre creștini de funcțiunile lor, și se lipsi în același timp de fructul rugăciunelor lor. Ce voiți dice de asprimea ce el avu de a opri să fie ajutați nenorociții cari mureau de fōme în temnițe? Nici odată nu ș'ar putea închipui cine-va cruđime atât de barbară ca aceia a acestei opriri. Pedepsa propusă acelor ce ar fi avut milă de cei închiși, fu de a fi închiși cu dēnșii și de a suferi acelēși necomodități și acelēși mizerii.

CAPITOLUL LV.

*Legi privitoare la măritșuri și testamente.
Edicte pentru a face noui impositie.*

Este óre necesar de a vorbi de legile noui ce acest tiran făcu privitoare la măritșuri, și la ultimele voințe ale celor morți? El abrogă pre cele vechi, care fuseseră atât de înțelepțește stabilite de Romani, și introduse altele barbare, ce nu tindeau de cât la ruina supușilor sēi. El inventă un mod extra-ordinar de a măsura pământurile, cu scop de a spori impositiele. El făcu de a pune în registrele de venituri, numele țaranilor, cari muriseră. El ardea de o avariție atât de nesățiosă, în cât după ce a

adunat tesauze imense, se plângea de sărăcia sa; și simțea un chin asemenea celui al lui Tental. Ce nevoie este de a face aici numărarea nevinovaților ce el a trimis în exil, sau a căror avere a răpit, și a omenilor de pozițiune pe care el i-a închis în temnițe întunecose, și ale căror femei el a prostituat desfrânării sclavilor săi? Ori cine ar desprețui fără îndoială grozava brutalitate prin care, deși el fu într'o vârstă foarte înaintată, totuși se sili a viola femeii măritate și fete, dacă n'ar fi comis alte crime, acestea cu care dacă s'ar compara ele ar părea cu totul neînsemnate.

CAPITOLUL LVI.

Persecuțiunea ridicată de Licinius.

El se porni la acest exces de furie de a lua armele contra Bisericii, și de a ataca pre Episcopi pe cari 'i privea ca pre inimicii săi cei mai neîmpăcați, prin singura rațiune că ei erau amici intimi ai lui Constantin. El nu profită nici cum de exemplul acelora ce persecutasă înainte de dânsul pre Creștini, și mai cu seamă de exemplul celui ce fusese primul și principalul autor al nedreptăților și violențelor, deși fusese martur al pedepsei sale, și ca din ordin secret a lui Dumneșeu, fusese chiar unul din Miniștri.

CAPITOLUL LVII.

Maximian fiind mâncat de o rană, publică o lege în favoarea Chreștinilor.

Vorbesc de Maximian, carele pângărindu-se el mai întâi prin uciderea servitorilor lui Dumneșeu, fu pedepsit de acesta cu o pedepsă care trecu din corpul său până în sufletul său. O bubă 'i mănă părțile cele mai interne, și produse o cantitate nesfârșită de vermi, care pricinueau o putoare nesuferită. Se țice că devenind foarte gras, pentru că a mâncat cu prea mult exces, grăsimea sa se schimbă atuncea într'o putrediciune, ce nu se putea vedea fără gróză. Asprimea acestei pedepse, 'l făcū de a re-

cunósce enormitatea crimelor ce comisese contra Credincioşilor. El ceru ertare lui Dumneđeş, opri cursul persecuţiunii, permise de a restabili Bisericele, şi Chreştinilor de a face în ele exerciţiile ordinare ale Religiei lor.

CAPITOLUL LVIII.

Maximin fuge în haină de sclav.

Licinius uită îndată această grozavă pedepsă, cu care dreptatea Dumneđească pedepsi pre Maximian, de şi el fusese mai bine informat ca nimenea, fiind că fusese martur la acesta. El uită de asemenea pedepsa lui Maximin, carele voidnd a întrece răutatea aceluia de care vorbiu acum, inventă noui feluri de supliciū pentru a turmenta pre Credincioşi. Focul, ferul, dinţii fiarelor celor mai sălbatice, prăpastiile cele mai adânci, ne fiind îndestulătoare pentru a mulţumi cruđimea sa, el ordonă prin un Edict ca să fim lipsiţi de lumină şi îndată după aceea scóse ochiul drept la un număr însemnat de bărbaţi, de femei şi de copii, 'i ciuntí de câte un picior, tăindu-le nervul piciorului, sau prin fer, sau prin foc, şi 'i trimise la lucrarea metalurilor, pentru a consuma prin muncă restul puterilor lor, şi a vieţii lor. El primi curënd după aceea pedepsa ce merită. Intemeindu'si speranţa sa pe mulţimea soldaţilor săi, şi pe puterea demonilor ce adora ca pe nisce dumneđe, el declară război. Inse fiind părăsit de ajutorul lui Dumneđeş, fu nevoit de a se desbrăca de hainele împărătesci, de care era nevrednic de a se îmbraca cu haină de sclav, de a se amesteca între mulţime şi de a căuta să 'şi asigure scăparea prin fugă. Insa nu se putu ascunde de ochiul Providenţii, care veghiază asupra tuturor creaturilor. Căci în momentul când sta ascuns, el fu străpuns de o săgétă de foc şi consumat ast-fel, că nu 'i mai rămânea nimic din figura sa, şi nu mai avea de cât óse uscate.

CAPITOLUL LIX.

Maximin perde vederea, şi face o lege în favórea Chreştinilor

Dreptatea dumneđească descărcându-se asupra lui cu o asprime încă mai mare, 'i eşiră ochii din cap, şi 'l lă-

sară într'o orbire atât de tristă ca aceia, în care el adusesese pre mai mulți Martyri. El mărturisi cu toate acestea, înainte de a muri, greșala ce făcuse, când luase armele contra lui Dumneșeu, și 'i ceru ertare. El făcu o ratrac-tare atât de publică și atât de solemnă ca și aceea a lui Maximian, de care am vorbit; declară că se înșelase adorând pre demonii ce 'i luase de dumneșei, și recunoscă că nu era alt Dumneșeu de cât acela al Creștinilor. De și Licinius sciu foarte bine toate aceste lucruri, nu pentru că le a auzit de la alții, ci pentru că le a vădută cu însuși ochii săi, totuși se lasă a cădea în aceleași crime, ca și cum ar fi avut spiritul acoperit de un profund întuneric.

CARTEA A DOUA

CAPITOLUL I.

Acușățiuni calomnioase aduse Episcopilor.

Licinius cădu ast-fel în abisul nelegiuirei, și urmând exemplul acelora, a căror pedepsă văduse, el aprinse iarăși focul persecuțiunii care era mai slinsă, și ațilă o flacără mai grozavă ca nici odală. Frica de puterea lui Constantin împiedecându'l de a lua fâțiș armele contra Bisericii aședate în partea Imperiului său, el ascunse ca un șerpe veninul urei sale. și întrebunțând vicleșuguri, ucise pre cei mai buni Episcopi prin acușățiuni false prin ministerul Guvernatorilor. Felul morții lor fu foarte nou, și fusese necunoscut până atunci. Crudimele ce fură exercitate în Cetatea de Amasia, sunt mai presus de ori ce imaginație.

CAPITOLUL II.

Resturnarea Bisericilor. Masacrul Episcopilor.

Unile Biserici din acestă Cetate, fură dărimate, și altele fură inchise de către Guvernatorii Provinciilor, astfel că niminea nu mai putea intra în ele, nici a face exercițiile ordinare ale Religiei noastre. Cunoștința ce avea de propriile sale crime acel ce dădea acest ordin nedrept 'l convingea că nu se ruga pentru el în aceste sfinte locuri, ci numai pentru Constatin. Guvernatorii de Provincie, cari nu cugetau de cât de a linguși nedreptatea și crușimea stăpânului lor, puseră de a executa la mor-te pre Episcopii cei mai celebri prin curățenia moravurilor lor, și prin eminența sfințeniei lor. Acești oameni ce nu făcuse rău nici odată, erau tratați ca ucigași. Unii fură

tăiați în bucăți, și aruncați în mare pentru a servi de hrană pescilor. Violența persecuțiunii sili pre servitorii lui Dumneșeu de a se retrage în pustietățile cele mai grozave. Tiranul avea scop de a le declara la toți rășboi, și nimic nu l'ar fi împedecat de la acesta, dacă Dumneșeu n'ar fi luat protecțiunea sfinților săi, și n'ar fi ridicat pre Constantin, pentru a împrăștiea ca o lumină strălucitoare, întunecimea ce amenința Biserica de o grozavă vijelie.

CAPITOLUL III.

Constantin protege pe Chreștini.

Acest mare Priincipe îndată ce primi noutatea de tratamentele rigurose ce Licinius făcea Chredincioșilor, amestecând în cât-va curagiul său cu blândea naturelului său se hotărî de a'î rășbuna. El judecă că ar fi o faptă piôsă de a asigura liniștea popoarelor prin mörtea unui singur om, carele fiind nedemn de compătimire, ar abusa de clemența sa, și ar săvârși excesele cele mai grozave ca nici-odată, fără ca nevinovații ce el apăsa, se pötă găsi vre un remediu. De îndată ce a luat această hotărâre, el ridică trupe, și adună arme. Când infanteria și cavaleria fură adunate, se vëdu mergând înaintea lor Steagul ce am descris în cartea precedentă și care era semnul credinței ce ele aveaü în Dumneșeu.

CAPITOLUL IV.

Constantin se pregătește de rășboi, făcând rugăciuni, iar Licinius consultând pre vrăjitori.

Constantin judecând că avea mai mare nevoie ca nici odată de ajutorul sfinților Preoți, 'i reșinu pe lângă el, ca pre păzitorii cei mai siguri și cei mai credincioși. Când Tiranul sciu că Constantin n'astepta victoria de cât de la Cer, că era înconjurat de o trupă de miniștri ai Bisericii, și că se purta înaintea armatei sale semnul Răscum-părării noastre, el 'și bătu joc de acestea ca de o slăbiciune de spirit și făcu glume de o potrivă insolente și nelegiu-ite. Iară el făcea recurs la vrăjitorii din Egipt, la înșelă-

torî, la otrăvitorî, la Preoții și la Prorocii Idolilor săi. El aduse jertfe Dumneștilor ce adora, și 'i consultă asupra evenimentului războiului. Tote răspunsurile oracolorilor fură conforme. Ele fură tote compuse în versuri forte elegante, și tote promiseră victoria Tiranului. Interpretăii visurilor, Aruspicii (preoții), care examinază măruntaele victimilor 'i confirmară aceeași promisiune, și 'l umplură de speranță. În această dispozițiune de spirit el se puse în fruntea trupelor sale, și se pregăti la luptă.

CAPITOLUL V.

Discursul făcut de Licinius înainte de bătălie.

Înainte de a da bătălia el adună pre principalii Ofițeri ai armatei sale într'o pădure întunecată, udată de ape frumoșe, și plină de statuele acelor pe cari 'i lua de dumneștilor. Se țice că după ce au aprins făclii, și au adus jertfe, el făcu acest discurs. «Amicii mei, și companioni mei, noi adorăm pre dumneștilor ce au adorat strămoșii noștri în tot timpul. Acel ce comandă armata inamică, a renunțat la obiceiul părinților noștri, pentru a urma opiniunea neleguită a celor ce nu recunosc pre dumneștilor, și pentru a introduce un ore-care Dumneștilor strein, în care el pune credința sa, nu atât contra noastră, cât contra dumneștilor noștri, și prin steagul căruia el desonorază trupele sale. Această țic va decide de Religiunea ambelor părți, și de adevărul dumnezeilor. De vom câștiga noi victoria, va fi lămurit, că acel pe care noi adorăm au avut puterea de a ne protege, și de a ne apăra.

«Iar dacă acest Dumneștilor, a căruia origină nu o șcim și pre care 'l desprețuim cu cuvîntul, va fi mai puternic de cât Dumneștilor noștri, va trebui a 'i părăsi, și a nu 'l recunoșce de cât pre dînsul. Însă de vom rămănea noi victorioși, duple cum sper, va trebui a întorče armele noastre contra acelor ce ei desprețuesc.

Iată discursul lui Licinius, așa cum l'am aușit din spunerea unor persoane ce 'l aușise din gura sa. El comandă îndată după aceea soldașilor de a fi gata spre a da bătălia.

CAPITOLUL VI.

Pređicerea invingerii lui Licinius.

Se ȃice că se remarcă in acel timp o minune stranie in Cetățile ce depindeau de ascultarea lui Licinius. Se vedu-r acolo in ameađ-đi trupe de a lui Constantin, care tre-ceau cu tte semnele de bucurie ce este obicei de a da când s'a câștigat victoria. Cu tte acestea nu erau de loc trupe in acele Cetăți. Inșă Dumneđeu prin un efect minu-nat a'l a tot puterniciei sale, represinta ceia ce trebuia să se intmple. Când amndou armatele fur in fał, acela care rupsese pacea și tratatele. Incepu lupta. Inșă Cons-tantin implornd ajutorul lui Dumneđeu, și artnd sol-daților si Steagul Crucii, 'l respinse. El veni a doua or in fał cu inimeii săi, și avu un succes incă mai insemnat de ct intia or.

CAPITOLUL VII.

Puterea minunată a crucii, pentru a invinge pre inimeii.

In tte locurile unde stégul crucii se arta, inimeii lua fuga. Constantin vednd ccsta, ordonă de a'l purta in fruntea trupelor care incepeau a slăbi, și indata ele reluara curagi, și se simțira animate de o ardre cu totul Dumneđeșc.

CAPITOLUL VIII.

Constantin alege cinc-đeci de meni spre a purta rind pe rind stégul crucii.

Constantin alegnd dintre gardiștii si aprpe cinc-đeci din acel ce intrecu pre cei-l-alți in puterea trupului, in mărimea curagiului, și in pietate, 'i insrcin de a păzi necontentit stégul, și de a'l purta rind pe rind. El inuși mi-a istorisit acest fapt important lung timp după aceia, in orele sale de repaos, și mi-a remarcat o imprejurare care merită de a fi cunoscută de posteritate.

CAPITOLUL IX.

Imprejurare remarcabilă.

Disordinea făcându-se în armată, în mijlocul căldurei luptei, acel ce purta stégul avu frică, și'l dădu la un altul pentru a evita pericolul. Inse abia se desărcină de el, și priimi o săgétă în pânțele, de care cădu mort pe loc spre pedépsa friceii sale și a necredinții sale. Acel ce se însărcinase cu stégul în locul său, fu apărat ori cât de mare cantitate de săgeți aruncau inimicii nici una nu cădu asupra lui. Era un lucru minunat de a vedea, că toate săgețile inimicilor rămânea în lemnul crucii, deși era foarte îngust, și că nici una nu atinse nici odată pre acei ce purtăra acest semn al răscumpărării noastre. Acéstă împrejurare nu e de la mine, ea este de la Impăratul, din gura căruia am aflat'o. După ce prin un efect văduț al puterniciei dumnezeesci, a câștigat amēndouē bătăliile, de care am vorbit el puse armata sa în bună ordine, și o conduse mai 'nainte.

Șefii armatei inimice neputēnd susține prima ciocnire a trupelor victorioase, depuseră armele, și se aruncară la picioarele lui Constantin. El fu plin de bucurie de a avea această ocasiune spre a întrebuița milostivire, și de a scăpa viața. El sfātuī pre cei-l-alți de a urma exemplul companionilor lor. Inse când vădu că ei rămăneau sub arme, și că erau hotărâți de a se apăra, porunci de a'i ataca. Indată ei luară fuga. Unii fiind urmăriți fură tăiați în bucăți; alții periră prin armele companionilor lor în desordinea retragerii.

CAPITOLUL XI.

Fuga rușinosă a lui Licinius.

Șeful partidului lor luă fuga rușinosă, când se vădu pă-

răsit de soldații și de aliații săi, și lipsit de speranța ce pusese în ajutorul dumnezeilor săi. Impăratul nu vroi ca să-l urmărească, pentru că spera că răul succes al întreprinderilor sale l'ar face mai înțelept și mai moderat. El dorea mai bine a'î da viața, deși era nedemn de acésta, și a suferi injuriile ce priimise da la el, de cât de a'și răsbuna. Insă Licinius, fôrte departe de a se corige, recurse la secretele detestabile ale magiei, și se umplu de o mândrie mai nesuferită ca nici odată. Se putea dice de el ceia ce se đisese mai nainte de Faraon, că Dumneđeű 'î învârtoșase inima.

CAPITOLUL XII.

Constantin câștigă victoria prin rugăciunile sale.

Licinius legându-se cu legăturile crimelor sale, se prăpăstui în abisul unei pierderi ireparabile, Constantin din contră judecând că nu putea termina războiul, fără a da încă o bătălie, el se aplică cu mai multă ardóre și zel ca nici odată la serviciul Mântuitorului său. El porunci să facă afară din lagăr, un tabernacol (cort), pentru a pune crucea, și a se retrage acolo adesea ori pentru a'și face rugăciunile sale, dupre exemplul prorocului, carele dupre mărturisirea scripturii, puse tabernacolul afară din lagărul israeliților. El era însoțit în aceste pióse exerciții de un mic număr de persoane de o fidelitate recunoscută, și de o virtute încercată. El nu lipsea nici odată de la acésta, când era aprópe de a da bătălia, căci pe lângă că lucra tot-deuna cu o maturitate plină de înțelepciune, el consulta pre Dumneđeű în tóte întreprinderile sale. Dumneđeű, de asemenea, nu desprețuea de a'î răspunde fôrte simțit, și de a'î prescrie ce trebuia a face. Atunci el eșea din tabernacol cu totul plin de spiritul dumnezeesc, comanda de a suna trâmbița, și de a merge contra inamicului. Soldații săi năvăleu în dată, începeau atacul, și câștigaű victoria.

CAPITOLUL XIII.

Clemența lui Constantin către cei învinși.

Iată în ce mod Impăratul Constantin avea obiceiű de

un îndelungat timp, de a se pregăti la luptă, și de a în-sufleși armata sa. El voea de a depinde atât de absolut de voința lui Dumnezeu, în cât în toate ocaziunile o prefera propriei sale vieți. El făcea conștiința de a vërsa mult sânge, și cruța sângele inamicilor săi, ca și pre acela al soldaților săi. El sfătuia pre învingători a erta pre cei învinși. Iar dacă recunoscea că soldații nu mai erau stăpâni de curagiul lor, el se silea de a'i modera dându-le câte o sumă de bani pentru fie care om, căruil ei ar fi scăpat viața. Liberalitatea sa conservă ast-fel, un mare număr de Romani și de streini.

CAPITOLUL XIV.

Aplicarea lui Constantin la rugăciune.

Impăratul practica obicinuit aceste exerciții de pietate și altele asemenea. Inse în timpul de care vorbesc, și mai nainte de a începe lupta, el se închise în tabernacol, și făcu acolo umilite rugăciuni lui Dumnezeu, se lipsi de tot felul de desfătări, se mortifică prin postiri, și prin alte asprimi, și în fine ceru la Dumnezeu harul de a îndeplini planurile ce el 'i inspirase. El ajuta necontentit la nevoile statului său, și nu cugeta mai puțin a conserva pre inimi ca pre proprii săi soldați.

CAPITOLUL XV.

Reaua credință a lui Licinius.

Licinius cerënd pacea, după fuga rușinosă, de care am vorbit, Constantin care o ținea folositoare Imperiului, consimți a i-o acorda cu ore care condiții. Licinius se prefăcu a le privi cu bună credință și se obligă cu jurământ de ale împlini. Inse el începu în secret a face înrolări de trupe, și a se pregăti de a relua armele. El se întărea pe fie-care și prin noui alianțe, și căuta alți Dumnezei în locul acelora ce 'l înșelase, fără a 'și aminti de ceia ce șișese, cu puțin mai înainte, că dacă Dumnezeul lui Constantin ar câștiga victoria, va trebui a renunța la cei l-alții pentru a'l adora.

CAPITOLUL XVI.

Licinius oprește de a ataca Steagul crucii.

Licinius recunoscând prin o experiență funestă puterea neînvinsă a semnelui salutar a 'l răscumpărării omenesci, opri pre soldații săi de a se apropia, și chiar de a arunca ochii în partea unde ar fi el, și se hotărî de a ataca pre Constantin, care avea bunătatea de a amâna lupta, pentru a nu perde pre inamicul său. Armata lui Licinius punea credința sa în numărul său și în acela a 'l Dumneșilor săi, și purta în formă de Steag óre care statui, de la care ea aștepta tot ajutorul. Constantin se acoperi cu zaua Credinții, și orîndui a purta înaintea lui Steagul Crucii, care făcea gróză inamicilor săi, și încuragearea soldaților săi. El făcea dificultate de a începe lupta, pentru a nu rupe tractatul ce subsemnase.

CAPITOLUL XVII.

Victoria câștigată de Constantin

Însă când vedu că inamicii erau hotărâți de a începe lupta și că pregăteau armele lor pentru acest sfârșit, el fu cuprins de indignare, năvăli asupra lor cu o mare iușeală, și fără să fi tras nici o săgeată, 'l puse în fugă, și trupele lor și pre acele a le demonilor cari le susțineau.

CAPITOLUL XVIII.

Mórtea lui Licinius.

Constantin condamnă dupre asprimea rășboiului, pre inamicul lui Dumneșeu, și pre cei mai principali din partidul său; și mai cu sémă acei ce 'l sfátuise de a ataca pietatea, fură executați cu densusul. Alții cari cu puțin mai înainte pusese speranța lor în falșii dumneșei mărturisiră că numai singur Dumneșeu lui Constantin era cel adevărat.

CAPITOLUL XIX.

Veseliu publice.

Nelegiuții fiind ast-fel răpiți din lume, și norii tiranel

risipiți, se vedură lucind rațele unei legitime dominațiuni, și a unei oneste libertăți. Părțile Imperiului, care fuseseră odinioară separate, se uniră iarăși și provinciile de orient și de occident se uniră sub un același Princede, ca membrii aceluiași corp sub același cap.

Acei ce odinioară ședeau întru întuneric și în umbra morții, priviră lumina cu bucurie, uitară nenorocirile lor, publicară victoriile lui Constantin, și recunoscură puterea Mântuitorului, cari i le acordase. Acest Princede victorios reîntră în posesiunea Orientului, și puse iarăși Imperiul întreg sub puterea sa. El se bucură singur de Monarchia Romană, duple cum singur el publicase dintre toți Impărații, puterea ce Dumneșeu posedă în tot universul, și în toții secolii. Intristarea și frica fură risipite prin bucurie și liniștire. Popóarele mărturisiră satisfacerea lor prin mulțumirile aduse lui Dumneșeu, prin aclamările ce făcură în onórea învingătorului, și prin laudele ce dădură Principilor, fiii săi. Bucurarea bunurilor presente, și speranța bunurilor viitoare, șterse amintirea relexor trecute.

CAPITOLUL XX.

Legi publicate de Constantin în favórea Creștinilor.

Se publică atuncea în parlea Imperiului ce locuim, legi fórte blânde și fórte favorabile, cum se publicase mai înainte în cea-l-altă parte. Aceste legi nu respiraū de cât pietatea, repaosul popórelor, și onórea Bisericii. Ele chemară pre cei ce fuseseră isgoniți de Guvernatori de Provinciă, pentru că n'aū vroit a jertfi Idolilor. Restabiliră în posesiunea averilor lor pre acei ce fuseseră lipsiți de ele. Licențiară pre acei, cari pentru același motiv, fuseseră condamnați la a face óre care servicii la Curte. Puseră în libertate pre acei ce fuseseră surghiuniți în insule, și pre cei ce fuseseră trimiși la muncile metalurilor, saū întrebuințați la alte lucrări publice. Lăsară alegerea celor, cari din ură pentru statornicia cu care ei făcuseră profesiune de Religiunea Creștină, fuseseră interdiși de la dregătoriile lor, saū de a lua funcțiunile ca mai înainte, saū de a trăi în repaos. In fine acele legi liberară pre ómenii cari fuseseră condamnați la acea muncă rușinosă de a lucra la lucrările de femeî.

CAPITOLUL XXI.

Legi făcute în favoarea Martirilor și a Bisericii

După ce Impăratul avu îngrijirea ast-fel de restabilirea mărturisitorilor, și a martirilor, el se ocupă de conservarea bunurilor lor. El ordonă ca rudele celor ce suferiseră moartea pentru apărarea credinții, să se bucure de succesiunea lor, și că dacă ei n'ar avea moștenitori, Biserica să 'i moștenescă. Ca moștenirile ce fuseseră confiscate, să fie înapoate vechilor proprietari, ori de ar fi în natură, sau de au fost instreinate.

CAPITOLUL XXII.

Fericita stare a Imperiului

Impăratul trimise în toate Provinciile aceste legi ce el făcuse în favoarea Religiei Creștine; ne fiind mulțumit de a face pre credincioși a simți efectele bunătății sale, el întinse liberalitatea sa, până și asupra Păgânilor și a necredincioșilor. Poporele orientului, care doriseră odinioară cu o ardere de necredut, de a se bucura de aceeași prosperitate, de care auădiseră că se bucurau poporele occidentului, nu încetau de a se dice fericite, și de a lăuda generositatea Impăratului, căruia 'i datoreau prosperitatea.

CAPITOLUL XXIII.

Recunoștința lui Constantin către Dumnezeu

Constantin foarte departe de ași atribui gloria victoriilor sale, el o atribui lui Dumnezeu, și protestă public, că din bunătatea sa el ținea suverana putere. Cine va ceti scrisorile ce el a expediat în grecește și în latinește asupra acestui subiect, și a trimis în provincii, va vedea în ele semnele umilitei sale recunoștințe. Era una adresată creștinilor, și alta poporelor ce nu făcea profesiune de religie noastră. Cred de datorie a însera aici copia duple acésta din urmă, și pentru a conserva memoria de ea, și pentru a confirma adevărul despre cele ce am spus de

pietatea lui Constantin. Această copie e făcută după exemplarul ce este în mâinile mele, și care este iscălit de mâna Impăratului.

CAPITOLUL XXIV.

Lege făcută de Constantin atingătoare de religiunea creștină și de pietatea adevărată.

Constantin învingător, prea mare, August: către popoarele din Palestina.

«Este mult timp de când cei ce sunt în credința, în care trebuie a fi în privința divinității, au recunoscut lămurit diferența ce este între acei ce combat religiunea creștină și acei ce o apără. Se vede acum cu o mai mare evidență ca nici odată, estravaganța îndocilor ce s'a făcut asupra acestui subiect, și puterea dumnezească se manifestă prin mărturisiri incontestabile. Acei ce păzea această sfântă lege, se bucură de tot felul de bunătați, și ajung cu fericire scopul în toate întreprinderile lor, în timp ce acei ce rămân în necredință, nu găsesc de cât ceia ce merită. Ce bine ar putea ei avea în timpul când ei refuză de a recunoște pre unicul autor al tuturor bunătaților. Lucrurile par a vorbi de sine însuși.

CAPITOLUL XXV.

Exemplul luat din antichitate.

«Cine va rechema în spiritul său timpul trecut, va găsi că acei ce au luat dreptatea și probitatea de regulă a conduitei lor, au reușit în toate întreprinderile lor, în timp ce acei ce au comis crime, cari au fost atât de insolenți în cât s'au ridicat în contra lui Dumnezeu, și atât de cruși în cât n'au avut nici o compătimire de mizeria fraților lor, cari au răpit averea lor, au înegrit reputația lor prin false acuzațiuni, și i-au făcut a suferi exilul și mărta, și care n'au avut nici odată o sinceră căință de aceste disordini, a fost tratați duple cum merita. Nu fără rațiune două conduite diferite, au de-asemenea succese diferite.

CAPITOLUL XXVI.

*Despre acei ce au ridicat persecuțiunea, și
despre acei ce au suferit'o.*

«Acei ce au frica lui Dumnezeu înaintea ochilor, și cari
«nu lucră de cât cu bune intențiuni, cari desprețuesc
«amenințările oamenilor, și pericolile vieții presente prin
«speranța bunurilor viitoare, sufer cu o răbdare nestrămu-
«tată tratamentele care deși întristătoare, nu ar putea fi
«de lungă durată. Cu cât a fost de penibile muncile ce
«ei au suferit, cu atât a fost de strălucită gloria ce le-a
«urmat. Din contră acei ce au călcat în picioare dreptatea,
«cari au maltratată pre servitorii lui Dumnezeu, cari n'au
«crezut a fi nenorociți nici culpabili, cand ei i-a condamnat
«la morțe, pentru o cauză atât de bună, și cari n'au ju-
«decat că acei pe cari i condamna ast-fel să fie fericiți,
«pentru că au conservat lui Dumnezeu credința ce ei i-o
«făgăduiseră, aceștia dic, au avut displăcerea de a vedea
«armatele lor învinse, și tăiate în bucăți. Ei n'au dat bă-
«tălii, pe care să nu le fi perdut.

CAPITOLUL XXVII.

Nenorociri întemplate autorilor persecuțiunii.

«Din aceste crime au venit răsböele cele mai crude, și
«desolațiile cele mai deplorabile. De acolo a purces lipsa
«bunurilor celor mai necesare, și inundația relelor cele mai
«teribile. Autorii nepietății au avut un sfârșit tragic, sau
«au dus o viață infamă, și mai tristă, prin însuși mărtu-
«risirea lor, de cât morțe. Mizeria lor a fost în cât-va
«egală cu nedreptatea lor. Cu cât insolența, cu care fie-
«care din ei se opusese legii lui Dumnezeu, a fost ex-
«tremă, cu atât pedepsa lor a fost rigurosă. Ei n'au fost
«pedepsiți numai cu pedepsele din această viață. Ei a fost
«munciți prin frica supliciilor, care sunt pregătite în cea-
«l-altă viață.

CAPITOLUL XXVIII.

*Dumneșeu se servește de Constantin, pentru
a opri cursul nelegiurii.*

«O nelegiure atât de stranie, și atât de grozavă ca
«acésta, dominând spiritul și inima unui mare număr de
«persóne, și tot statul fiind infectat de acésta ca de o
«bólă molipsitoare, ce'l reducea la o extremă primejdie, și
«care avea nevoie de un remediú fôrte puternic și fôrte
«eficace, de cine a bine-voit Dumneșeu de a se servi?
«Când vorbesc de Dumneșeu, înțeleg pre acela care este
«adevêratul Dumneșeu, și carele are o putere vecinică.
«Póte cine-va publica bine-facerile ce a priimit de la el,
«fără a vătâma modestia? El a avut bunătatea de a se
«servi de mine pentru îndeplinirea planurilor sale. El m'a
«scos prin un efect al înțelepciunii sale și al puterii sale
«nesfârșite, din țermurile océnului britanic, și din extre-
«mitatea țêrilor unde sórele apune, și mi-a dat puterea
«de a risipi ca un deluviú de nenorociri, ce acoperise fața
«pământului, pentru a atrage pre ómenii la păzirea legii
«și pentru a crește credința și religiunea.

CAPITOLUL XXIX.

*Sentimentele pióse ale lui Constantin. Laude
Măturisitorilor.*

«Nu voiú lipsi nici odată de recunoscință pentru o bine-
«facere atât de însemnată. Privind ca o favóre deosebită,
«bunătatea ce Dumneșeu a avut de a mé alege pre mine,
«pentru a me face servitorul și executorul ordinelor sale,
«m'am dus în orient pe care 'l găsiú împovêrat de ne-
«ncrociri, acărora extremitate și primejdie aveaú nevoie de
«ultimile remedii. Recunosc că Dumneșeu mi-a dat su-
«fletul, viața, respirarea și simțemintul. Sciú fôrte bine
«că acei ce aú pus în el speranța lor, nu aú nevoie de
«stima, nici de afecțiunea ómenilor, și că el posedă ono-
«ruri, cu atât mai solide, cu cât duc o viață mai mult
«scutită de defecte și de pécate. Totuși nu sunt mai puțin
«obligat a'í libera de opresiunea ce ei aú suferit în unile

« timpuri, și de vexațiunile ce n'ar trebui nici odată a se
« face persónelor nevinovate, și care nu s'ar putea scuza
« de cea mai mică crimă. Ar fi un lucru straniu ca ei să
« fi arătat fermitatea lor și statornicia lor, sub domnia Im-
« părăților, cari i-au persecutat din ura pietății lor, și a cul-
« tului ce ei dădeaū lui Dumnezeu, și ca reputațiunea
« și gloria lor să nu fi primit o nouă strălucire, sub dom-
« nia unui Impărat, care servește pre același Dumnezeu.

CAPITOLUL XXX.

Dispozițiunea luată în favórea exilaților.

« Acei ce au fost exilați prin sentință nedreptă a unui
« Judecător crud, pentru că a refuzat cu îndrăsneală de a
« renunța la credința și la cultul unui Dumnezeu, căruia
« ei se consacrase din tótă inima lor; și acei ce au fost
« puși în numărul ofițerilor curții, de și nu fuseseră mai
« nainte, să aibă libertatea de a se reîntorce la casele lor,
« și să rămâie acolo în pace. Acei ce au fost despoiați de
« bunurile lor, și reduși la o extremă mizerie, să fie res-
« tabiliți în prima lor stare, și să se bucure cu fericire, și
« cu umilite rugăciani de mulțumire, de efectele bunătății
« lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XXXI.

Rechemarea celor ce erau în Insule.

« Ordon ca acel ce sunt reținuți contra voinții lor în in-
« sule, să se bucure de efectul același grații. Să iasă din
« acele triste și grozave pustietăți, unde nu ved de cât
« munți sălbatici, și o mare furtunosă, și să meargă de a
« gusta plăcerile nevinovate, ce le va procura împreună
« viețuirea cu rudele lor. Acel ce au suferit lipsa, și in-
« comoditățile ce o însoțesc, să fie încărcăți de bunuri, și
« scăpați de frică. Făcând glorie cum fac eu de a fi servi-
« torul lui Dumnezeu, așa fi foarte mâhnit ca să se pótă
« dice, saū să se pótă crede că cine-va a viețuit în frică sub
« domnia mea. Mă silesc pre cât pot, de a reforma abu-
« zurile ce s'au strecurat sub domniile precedente.

CAPITOLUL XXXII.

Rechemarea celor ce fuseseră condamnați la lucrarea metalurilor, sau la alte lucrări publice.

«Acei ce au fost condamnați la lucrarea metalurilor, sau la alte lucrări publice, să schimbe această penibilă ocupațiune și acest ostenitor exercițiu cu o liniște onestă și cu un repaos plăcut. Iar dacă unii dintre ei au fost lipsiți de libertate, să fie restabiliți în posesiunea onorurilor, și a drepturilor ce le aparțineau mai înainte.

CAPITOLUL XXXIII.

Restabilirea celor ce fuseseră lipsiți de dregătoriile lor.

«Aceia cari odinioară posedând dregătorii în armate, au fost lipsiți sub acest crud pretext că ei stimau mai puțin exercițiul funcțiunii lor, de cât pre acela al Religiei lor, să aibă libertatea sau de a reîntra în armată, și de a lua funcțiunile lor, sau de a trăi în liniște. Este foarte drept, că după ce au semnalat curagiul lor în mijlocul celor mai teribile munci, să nu depindă de cât de la alegerea lor, sau de a se bucura de onorurile dregătorilor lor, sau de a gusta dulceața repaosului.

CAPITOLUL XXXIV.

Restabilirea celor ce fuseseră condamnați de a lucra la lucrări de femei, sau reduși în servitute.

«Acei ce fuseseră degradați din nobleță, și condamnați cu nedreptul de a lucra manufacturi de pânzuri, și la alte lucrări asemenea, sau cari cu totul avantajul nascerii lor au fost priviți ca sclavi al fiscului, să reentre în posesiunea libertății lor, și să petrecă cu plăcere restul vieții lor. Acei cari fiind de o condițiune liberă, au fost vânduți prin cea mai violentă și cea mai barbară din toate usurpațiunile, și au gemut adesea ori, când erau constrânși de a face servicii la care nu erau obicinuiți, să

«se bucare de a se vedea restabiliți într'un moment în
«drepturile născerii lor, de a se reîntorce în brațele ru-
«denilor lor, de a fi scutiți de serviciile, ce sunt mai pre-
«jos de densesii, și să pierdă amintirea mizeriei lor.

CAPITOLUL XXXV.

Restituirea averii Martirilor, și a Mărturisitorilor.

«Nu pot ascunde nedreptatea ce au suferit acei cari sub
«diferite pretexte, au fost despoiați de averile lor. Dacă
«vre-unii din ură pentru că au susținut cu îndrăsnelă
«grele lupte pentru apărarea Credinții lor, au fost despo-
«iați de averile lor, sau dacă alții pentru că au mărturi-
«sit că erau Creștini, au fost constrinși de a părăsi Țara
«lor, sau în sine dacă alții au fost lipsiți de ceia ce po-
«sedaă, fără a fi fost condamnați la mörte, succesiunea
«lor trebuie a fi luată de rudele lor. Legile adjudecând
«succesiunile rudelor celor mai de aproape, ei vor fi lesne
«de recunoscut; și apoi nu e nimic mai drept de cât de
«a înapoia aceste averi moștenitorilor, căroră ar fi apar-
«ținut, dacă martirii și mărturisitorii ar fi murit de o mörte
«naturală.

CAPITOLUL XXXVI.

Dispozițiune făcută în favoarea Bisericii, în lipsă de rudeni.

«Iar dacă nu se va găsi nici o rudenie care să pötă lua
«moștenirea martirilor, a mărturisitorilor, sau ale acelor
«cari pentru a conserva credința lor, au părăsit țara lor,
«ea aparține bisericei. Morții nu vor fi mähniți de a avea
«de moștenitoare, pre aceea pentru care ei s'au expus la
«tot felul de primejdii. Cred de datorie a nu omite, că
«dacă vre unul din acei de cari vorbesc, a găsit de cu-
«viință de a face donațiune averea sa, intențiunea mea
«este ca ea să fie executată.

CAPITOLUL XXXVII.

Restituirea pământurilor și a caselor ce au a- parținut martirilor, și mărturisitorilor.

«Fiind-că doresc ca această lege să fie atât de lămurită,
«în cât să nu fie niminea care să nu'i înțelégă disposi-

«țiunea; acei ce sunt deținătorii, sau a unei case, sau a
«unui pământ, sau a unei alte moșteniri ce a aparținut
«odinioră acelor de care am vorbit, să scie că ei datoresc
«să o declare ei însuși, și să facă restituirea îndată. De
«și ei au priimit mari venituri fără titlu legitim, nu cred ca
«dreptatea să permită ca ei să fie obligați de ale înapoia.

CAPITOLUL XXXVIII.

Declarațiunea necesară la cazul propus.

«Voesc totuși ca ei să declare prin un act expres can-
«titatea veniturilor, ce ei au priimit, și să'mi cêră scriso-
«rile de grație necesare în acest cas. Acesta va fi ca o
«satisfacere publică, ce ei vor face de avariția lor. Ei vor
«zice pôte pentru scusa lor, că într'un timp când nu se
«vedea de cât triste imagini a celor mai grozave crușimi,
«când se smulgea stăpânii din casele lor, și'î masacra fără
«milă, când se isgoneau nevinovații, și când moștenirile
«rêmeneau ca părăsite, și expuse la pradă, ei n'au putut a
«se dispensa de a le lua în stăpânire. Că acei ce pretind
«a acoperi cupiditatea lor cu acest pretext, sê scie că nu
«o vor putea face nepedepsit, și că îngrijirea ce voiă lua
«de a mē opune la acesta, face o parte din cultul ce eū
«datoresc lui Dumnezeu. Le-ar fi acum periculos de a re-
«șținea ceia ce odinioră le-a fost necesar de a priimi. Și
«apoi, trebuie a opri pre cât se pôte sau prin rațiune, sau
«prin exemplu, cursul cupidității.

CAPITOLUL XXXIX.

Restituirea bunurilor usurpate de către Prin- cipii de la Biserici.

«Dacă fiscul se găsește în posesiunea bunurilor de care
«vorbesc, el nu le va putea conserva. El va restitui bi-
«sericilor ceia ce usurpase de la ele, fie case, pământuri,
«sau alte moșteniri cu toate dependențele.

CAPITOLUL XL.

Restituirea oratoriilor, și a cimitiriilor.

«Cine ar putea a se indoi dacă locurile ce au fost con-

«sacrate prin reliquiile martirilor, și care conservă memoria
«precioasă a morții lor, aparțin bisericii? Cine ar face di-
«ficultate de a ordona ca ele să'i fie restituite? Nu s'ar
«putea face nimic mai plăcut lui Dumnezeu, nici mai fo-
«lositor sie-însuși, de cât de a avea grije ca bunurile ce
«aũ fost răpite de la Biserică de către nisce scelerați sub
«pretexte foarte nedrepte, și să fie înapoate fără nici o
«întârziere.

CAPITOLUL XLI.

*Restituirea bunurilor, cari fuseseră saũ date
saũ vândute, cari încă aparțineau bisericii.*

«Pentru a nu uita nici un cas, de care să nu fi avut
«grijă, ordonăm ca acei cari aũ cumpărat de la fisc bunuri
«aparținând bisericii, saũ cari aũ obținut asemenea bunuri
«ca dar, să scie că în zadar ei aũ pretins ale poseda, și
«deși cumpărându-le ei aũ meritat a fi în disgrația mea,
«cu toate acestea nu voi lăsa al face să simțescă pre cât
«'mă va fi cu putință, efectele afecțiunii mele.

CAPITOLUL XLII.

Indemnare la pietate.

«Fiind-că se vede cu totă certitudinea și evidența că
«mizeria și întristarea ce acoperise fața pământului, sunt
«risipite prin puterea nesfârșită a lui Dumnezeu, și prin
«îngrijirile ce am luat prin buna voința sa pentru acest
«subiect, nu mă îndoesc nici de cum ca cine-va să nu
«recunoască mărimea harului ce el ne-a făcut, când a ex-
«terminat pre cei răi, când a redat pacea și bucuria ome-
«nilor de bine, și le-a permis de ași implini datoriele pie-
«tății în liniște, și de a da persónelor consacrate la serviciul
«său, onorurile ce li se cuvin. Acste persóne pioase și sfinte
«vor eși ca din înturerecul nopții, pentru a se bucura de
«lumina zilei, și vor observa presenta lege cu o perfectă
«fidelitate, și o deplină supunere. Acastă lege să fie pu-
«blicată în provinciile din orient.

CAPITOLUL XLIII.

Execuțiunea acestei legi.

Iată ce conținea prima scrisoare ce ne-a fost trimisă din partea Impăratului. Ea fu îndată observată cu sfințenie, și se vădu sub domnia sa cu totul contrariu de ceea ce se văduse sub dominațiunea tiranilor. Aceia în favoarea cărora edictul fusese făcut, se bucurară de efectul liberalității Impăratului.

CAPITOLUL XLIV.

Gubernământul Provinciilor acordat Creștinilor. Idolatria oprită.

Impăratul păstră îndată după aceia o conduită în totul conformă cu legea ce făcuse în favorul Religiei. El dădu Creștinilor cea mai mare parte din Gubernăminte, și opri Gubernatorilor, cari erau încă atașați de supersilițiile Păgânismului de a aduce jertfe Idolilor. El făcu aceiași oprire Prefecților Pretoriului ce predau pre Gubernatori, și posedau primile demnități. El vroea că dacă ei făceau profesiune de pietatea Creștină, să îi urmede regulile, și dacă erau încă Păgâni, el nu putea suferi ca ei să adoreze în public pre Idoli.

CAPITOLUL XLV.

Idolatria oprită. Biserici zidite

Se publică alte două legi în același timp. Cea dintâiu tindea a aboli cultul Idolilor ce fusese în us prin Cetăți și prin sate, și oprea în general de a ridica statue în onoarea Dumneșilor, de a predice viitorul, și de a junghia jertfe. Cea de a doua lege ordona să se zidescă Biserici mai spațioase, și mai vaste ca mai nainte, ca cum ar fi fost asigurat că toate popoarele vor renunța la rătăcirile și la estravanțele Păgânismului, pentru a se supune cu umi înță la serviciul Creatorului lor. Pietatea inspira această cugetare Impăratului, și îl îndemna de a da aceste ordine,

Guvernatorilor de Provinciî. Era ordonat prin aceeaşi lege să se ia din tesaurul Impărateesc tot ce ar fi necesar pentru îndeplinirea unui scop atât de laudabil, şi să nu se cruţe nici o cheltuelă. Impăratul scrisese pentru acest subiect tuturor Episcopilor, şi 'mî făcu onóra de a 'mî scrie în aceşti termeni mai înainte de a fi scris la nici unul altul.

CAPITOLUL XLVI.

*Scrisórea lui Constantin către Eusebie, şi către cei-
l-alţi Episcopi pentru construirea Bisericilor.*

«Credincioşii servitori a'î Mântuitorului nostru fiind per-
«secutaţi până aci prin violenţa tiranilor, sunt foarte con-
«vins, prea scumpul meu frate, că edificiile Bisericilor,
«sunt în foarte rea stare prin puţina îngrijire ce s'a avut
«de a le întreţine, şi pe care nu s'a putut măcar a le
«îmbodobi cu buna-cuviinţă, din cauza fricii persecuţiunii.
«Inşă acum când Religiunea Creştină este liberă şi când
«balaurul a fost lipsit de autoritatea absolută prin un or-
«din al Providenţii, şi prin un efect al îngrijirilor mele,
«nu mă îndoesc nici cum că toată lumea să nu recunoscă
«mărimea şi majestatea lui Dumnezeu, şi că acei ce au
«comis greşale din rătăcire, sau din slăbiciune, să nu se
«siléscă a se îndrepta. Insciinţaţi pre Episcop i, pre Preoţii
«şi pre Diaconii ce vă sunt cunoscuţi, ca să se îngrijescă
«cu o sîrguinţă deosebită la zidirea Bisericilor, la repara-
«ţiile acelor ce căd în ruină, la adăogirea acelor ce sunt
«prea mici, şi la construirea deplină a acelor ce se vor
«crede necesari. Cereţi la Guvernatorul Provinciei şi la Pre-
«fectul Pretoriului tot ce va fi necesar pentru acest sfâr-
«şit şi cei-l-alţi să cêră de asemenea. Ei au ordin de a
«salisface cu exactitate tot ce sancţitatea vóstră va dori
«din partea lor. Rog pre Dumnezeu să vă conserve prea
«scumpul meu frate.

Se trimise către fie care Episcop o copie după această scrisóre. Fie care Guvernator de Provincie primi un ordin conform, şi voinţa Impăratului fu executată cu o minunată grăbnicie în întinderea tuturor ţărilor de sub ascultarea sa.

CAPITOLUL XLVII.

Constantin face o scrisore contra Idolilor.

Constantin făcând din ȕi în ȕi noi progrese în pietate, făcuse o scrisore către locuitorii Provinciilor, atingătoare de orbirea, cu care predecesorii sei adoraseră pre Idoli. El îndemnă pre supuşii sei prin aceiaşi scrisore de a recunoşce pre Dumneǎu, unicul Suveran al Universului, şi a pune speranţa mântuirii lor în meditarea lui Iisus Christos. Am tradus această scrisore din Latineşte în Greceşte după originalul scris cu propria sa mână, şi o voi însera aici pentru a face să se audă la totă posteritatea, vocea răsunătoare cu care el a publicat măririle lui Dumneǎu, Domnul şi stăpânul seu.

CAPITOLUL XLVIII.

Edictul Impăratului Constantin contra cultului dumneǎilor.

PREFATA VIRTUŢII ŞI A VICIULUI.

Constantin, Invingător, prea Mare August; către locuitorii provinciilor de orient.

«Lumina ce natura a răspândit în spiritul tuturor oamenilor, e de ajuns pentru ai face să cunoscă îngrijirele ce are Providenţa de guvernământul universului. Acei cari înaintază prin studiu către adevăr, nu se îndoesc nici de cum, că ori-cine face o serioasă reflexiune asupra diversităţii obiectelor, ce sunt expuse ochilor sei să nu ajungă în fine, la cunoşcinţa principiului lor. Pentru aceea o persoană înţeleptă nu se va mira nici odată de mulţimea, nici de varietatea opiniunilor, ce despărtesc pre oameni în privinţa alegerii ce ei trebuiesc a face de un fel de viaţă. Nimic nu relevază atât de tare frumuseţa virtuţii, ca urăciunea viciului, care 'i este contrariu. Virtutea are recompense sigure, iar viciul nu poate aştepta de cât o rigurosă pedepsă, care va fi pronunţată de către un Judecător

«deopotrivă suveran și drept. Vă voi propune aicea pre
«cât 'mi va fi cu puțință mai lămurit, sfînta speranță ce
«am de bunurile viitoare.

CAPITOLUL XLIX.

*Despre Constantie părintele lui Constantin,
despre Dioclețian, și despre Maximian.*

«Am avut tot-d'eauna o mare depărtare de Impărații
«precedenți din ura asprimei naturalului lor. Numai sin-
«gur Constantie părintele meu a fost care a avut blân-
«deță pentru supușii săi, precum a avut pietate către Dum-
«nezeu. Cel-l-alții au fost spirite rele, cari se porneau mai
«puțin spre clemență, de cât spre cruđime în tot cursul
«domniei lor. Ei au întrebuițat asprime, și au combătut
«buna doctrină. Furia lor s'a urcat până la acel exces
«de a ridica un război civil în mijlocul unei profunde
«păci.

CAPITOLUL L.

*Persecuțiune ridicată cu ocaziunea tăcerii,
la care oracolul Apolon era redus.*

«Se ăice, că Apolon declară în acel timp prin o voce
«eșită din fundul unei caverne, și nu din gura unui om,
«că ómenii de bine 'l împedeaă de a spune adevărul,
«și că ei erau cauza falselor pădicări ce el făcuse. Dio-
«clețian lasă să 'l crească pėrul capului, pentru a mărturisi
«durerea sa, și deploră nenorocirea unde era redus secolul
«de a nu mai avea oracoli. Dar să vedem urmarea.

CAPITOLUL LI.

*Constantin recunósce din tinereța sa nevi-
novăția creștinilor.*

«Acum te iaă de martor pre tine Dómne, carele esci în cer.
«Tu scii că fiind încă fórtet tinėr, aűđil că mizerabilul Impėrat
«care ținea atunci primul rang, întrebă pre unul din ofițerii

«săi, cine era acei omenî de bine, de cari se făcea atîta
«vuet, și un preot păgân, care era de față 71 răspunse că erau
«creștini. Aușind acest răspuns cu bucurie, el trase contra ne-
«vinovăției sabia care nu se cuvine a fi întrebuițată, de cît
«contra crimei. El scrisse cu ascuțitul acestei săbii, dacă este
«permis de a vorbi ast-fel, edicte sîngerose, și porunci ju-
«decătorilor de a se servi de tîtă dibăcia spiritului lor,
«pentru a inventa noi suplicii.

CAPITOLUL LII.

Persecuțiunea creștinilor.

«Pietatea fu atunci persecutată cu o licență fără frîu,
«și împovorată de tot felul de ultragii. Modestia care a-
«trage respectul celor mai barbari, tu expusă baljocurilor
«sîngerose, și celor mai rigurose tratamente ce Romanii
«a putut inventa. N'a fost suplicii, naufragii, sau incendii
«de care, ori-ce vîrstă, sau ori-ce condițiune să fi fost scutită.
«Pămîntul a plîns, cerul a suspinat, și sîrele s'a întu-
«necat de aceste mizerii.

CAPITOLUL LIII.

Blîndeța streinilor cître creștini.

«Streinii se laudă astă-đi de blîndeța, cu care a prii-
«mit pre creștinii, ce era alungați din țara lor, și de bu-
«nătatea ce ei a avut nu numai de ale mîntui viața, ci
«încă de ale permite exercițiul religiunei lor. Acesta este
«o pală rușinosă, de care numele roman a fost atins în
«acest secol.

CAPITOLUL LIV.

Pedepsa autorilor persecuțiunii.

«Nu este nevoie de a împrăpăta amintirea de acea du-
«rere generală, și de acel doliu comun al universului. Au-
«torii acelor nenorociri au perit ticăloșește și au fost pră-
«păstuiți în fundul iadului. Ei au luat armele unii contra

«altora, s'aũ distrus prin propriile lor forțe, și n'a lăsat
«nici prosperitate, nici amintire de numele lor. O nenocire
«atât de mare și atât de deplorabilă ca acesta nu
«li s'ar fi întemplat fără îndoelă, dacă ei n'ar fi fost înșelați
«de către înșelătorii lui Apollon al lor.

CAPITOLUL LV.

Rugăciunea lui Constantin. Mărturisire de puterea Crucii.

*Acum te rog, O Dumneșule, a căruia mărire este nesfârșită,
«de a privi cu un ochi favorabil popoarele din orient, care
«au gemut atât de lung timp în apăsare, și de a permite ca ele
«să primescă alinare prin ministerul meu. Nu fără cuvânt, Dămine,
«'ți fac această umilită rugăciune, pentru că n'am întreprins
«nimic de cât prin ordinul tău. Steagul tău a precedat tot-d'eauna
«armata mea, și a făcut-o victorioasă, și ori de câte ori necesitatea
«publică mă silește de a lua armele, 'l urmez ca pre un semn
«al speranței ce am în bunătatea ta. Pentru această 'ți aduc
«neîncetat o inimă plină de dragostea ta, și de frica ta. Am o
«dragoste sinceră pentru numele tău, și o frică salutară de
«puterea de care mi-ai dat atâta semne, și prin care ai întărit
«credința mea. Pentru aceia mă înfățișez cu bucurie, pentru a
«susține sfântă casa ta, pe care tiranii au vroit a o dărâma.

CAPITOLUL LVI.

Constantin doresce ca totă lumea să îmbrățișeze Religiunea Creștină, și cu toate acestea să nu constrângă pe nimine de a o îmbrățișa.

*Doresc din totă inima mea pentru binele comun din tot
«pământul, ca poporul tău să se bucure de o pace profundă,
«și care să nu fie turburată de nici un tumult, consimt ca
«acei ce sunt încă rămași în rătăcirile păgânismului, să
«se bucure de același repaos ca Credincioșii. Dreptatea ce
«se va păzi către ei, și egalitatea tratamentului, ce se va
«face atât lor cât și celor-l-alți, va

«contribui mult ai aduce în calea cea bună. Niminea să
«nu turbure pre un altul. Fie-care să alege ceia ce va
«judeca mai de cuviință. Cu toate acestea acei ce vor
«judeca sănătos, vor asigura cu îndrăznelă, că numai acei
«ce păzesc poruncile tale, duc o viață nevinovată și sfântă.
«Acei ce se sustrag de la ascultarea ta, să aibă templuri
«consacrate minciunii, fiind că vroesc a le avea. Iar noi,
«vom rămânea în casa adevărului tău, unde ne ai-primit
«din început. Dorim ca ei să intre ca și noi în casa ta, și să
«se bucure de folosul societății noastre.

CAPITOLUL LVII.

Rugăciuni de mulțumire.

«Religiunea noastră nu este nouă. Noi scim că tu ai ins-
«tituit-o cu cultul ce ți se cuvine, de când ai creat uni-
«versul. Omenii s'au depărtat de ea mai pe urmă, și au
«căzut în felurite rătăcirii. Inse pentru ai scote din ele, ai
«trimis pre Fiul tău care le-au adus o lumină foarte stră-
«lucitoare.

CAPITOLUL LVIII.

Rugăciuni de mulțumire aduse lui Dumnezeu de Constantin.

«Lucrurile tale sunt dovezi arătate de ceia ce ții. Tu
«ne ai făcut nevinovați și Credincioși prin puterea ta. Cur-
«sul Sorelui și al Lunii este regulat, și este o minunăta
«exactitate în mișcarea stelelor. anotimpurile au revolu-
«țiune egală și perpetuă. Masa pământului este sprijinită
«pe cuvântul tău, ca pe o temelie nestremutată. Ventu-
«turile se primblă în aer. Apele curg ne încetat pe pământ.
«Marea rămâne închisă în întinderea hotarelor ce 'i ai pus.
«Nici în unul din aceste elemente nu e nimic care să nu
«fie de o admirabilă întrebuințare. Dacă universul n'ar fi
«fost dispus ast-fel prin ordinul Providenței tale, de mult
«timp calitățile contrari, și lupta reciprocă a părților ce 'l
«compun, ar fi fost cauza ruinei sale. Spiritele ce 'și făcu
«răsboi, l'ar face ómenilor cu mai multă cruzime, de și
«ele 'l fac deja într'un mod ne vedut.

CAPITOLUL LIX.

Continuarea rugăciunilor de mulțumire.

«Ți mulțumesc cu umilință, Dumnezeule și Domnul
«meu. Cu cât privește cine-va deosebirea în inclinări, și
«în simțimintele omenilor, cu atât acei ce au descoperit
«adevărul, să simt întăriți în Religione. Dacă va fi cine-
«va care să nu voiască a fi vindecat, să nu arunce gre-
«șala asupra nimăruî altui. Remediul și vindecarea se oferă
«la totă lumea. Numai fie-care trebuie a lua aminte să nu
«atace o Religione a cărei nevinovăție și sfințenie sunt
«arătate. Să ne bucurăm toți în comun de dulceta păcii,
«care ni s'a acordat, și să preservăm conștiința noastră
«de tot ce ar putea-o pângări.

CAPITOLUL LX.

Indemnare la pace.

«Niminea să nu turbure pre acei ce nu sunt de cre-
«dința sa. Dacă cineva va avea ore care luminează, să se ser-
«ve de ea pre cât 'i va fi cu puțință, pentru a lumina
«pre alții, iar de nu să 'i lase în pace. Alt ceva este de
«a se lupta pentru a câștiga cununa nemurirei, și alt ceva
«de a întrebuița violența pentru a silnici de a îmbrățișa o
«Religione.

«Dorința ce am avut de a nu ascunde nimic din ade-
«văr, m'a obligat de a mă întinde asupra acestui subiect
«ceva mai mult de cât nu permitea blândeța mea ordinară,
«având în vedere mai cu seamă că superstițiile Păgânismu-
«lui sunt cu totul abolite dupre cum o încredințază unii.
«Acosta ași fi dorit de a convinge pre totă lumea, dacă
«preocuparea unora nu le ar fi un obstacol neinvins.

CAPITOLUL LXI.

Contestație ridicată de Arie.

Impăratul publică aceste adevăruri la toți locuitorii Pro-
vinciilor prin scrisoarea ce el le scrise, și se sili de al în-

tôrce de la idolatrie, și ai aduce la cultul adevăratului Dumnezeu. În mijlocul bucuriei ce trăgea din fericitul succes a unei întreprinderi atât de laudabile, el primi nou-tatea de un tumult ce turburase mult pacea Bisericii. El fu foarte mișcat de acesta, și cugetă îndată la mijloace de a aduce remediū la acesta.

Iată care era subiectul tumultului. Starea Bisericii era înfloritoare, și Credincioșii se aplicaū la tot felul de sfinte exerciții. Repaosul lor era atât de bine întărit că nu putea fi sguduul de nici un inamic strein. Inșă gelosia le întinse o cursă. Ea se strecură între dânsii, și curând apoi intră cu nerușinare în adunările sfinților Episcopi, ea 'i învrăjbi pre unii contra altora, și le ridică neînțelegeri și certuri sub pretext de doctrină. Acastă mică scântee ațită un mare foc, care începu în Alexandria, să întinse asupra Egiptului, asupra Lybiei, asupra Tebaidei de sus, și desolă ast-fel un mare număr de alte Provinci, în cât nu numai Preoții intrară în contestații pline de ură, ci și poporele luând parte în aceleași certuri, făcură o desbinare și o schismă foarte funestă. Scandalul fu atât de grozav în cât sfinta doctrină a Religiei noastre deveni subiectul deriderilor nelegiuite, și a baljocurilor, sacrilegii ce Păgânii lăceau pe teatrurile lor.

CAPITOLUL LXII.

Despre Arie și despre partisanii lui Meletie.

Unii disputaū în Alexandria cu o îndărătnicie neînvinșă asupra celor mai subline mistere. Alții contestaū în Egipt și în Tebaida de sus, asupra unei cestiuni ce fusese propusă mai de nainte, ast-fel că nu era nici o Biserică care să nu fi fost desbinată. Libia întregă, și cele-l-alte Provinci simțiră atingerea de acel rău. Căci Clericii din Alexandria scriind Episcopilor despre desbinarea lor, n'au fost nici unul din ei, cari să nu se fi declarat pentru una din ambele părți,

CAPITOLUL LXIII.

Constantin trimete un Episcop la Alexandria, pentru a termina desbinarea.

Impăratul fiind foarte mișcat de desbinarea Bisericii, și

fiind măhnit de acesta ca de o nenorocire ce s'ar fi întâmplat familiei sale, trimise la Alexandria un om celebru prin soliditatea credinței sale și prin îndrăsnela profesiunii ce făcuse în fața persecutorilor în cele mai rele timpuri, și 'i dădu o scrisoare pentru autorii desbinării. Cred că va fi foarte potrivit de a o insera în acest loc ca o probă autentică de grija ce acest Principe avea de afacerile Bisericeii

CAPITOLUL LXIV.

Scrisoarea lui Constantin către Alexandru Episcopul și către Arie Preotul.

Constantin, Invingător, foarte Mare, August, către Alexandru, și către Arie.

«Dumnezeu care are bunătața de a ajuta toate planurile mele, și de a conserva pre toți oamenii, m'este mator că am fost îndemnat de două motive de a întreprinde ceea ce am executat cu fericire.

CAPITOLUL LXV.

Ingrijiri luate de Constantin, pentru a reda pacea Bisericii.

«Mi-am propus mai întâiu de a uni spiritele tuturor popoarelor în una și aceeași credință în privința divinității; și apoi am dorit a scăpa universul de jugul sclaviei sub care gemea. Am căutat în spiritul meu mijloace lesnicioase pentru a aduce la îndeplinire primul plan, fără a face mult sgomot, și m'am hotărit de a lua armele pentru a executa pre al doilea. Mă convingeam, că dacă aș fi atât de fericit, pentru a aduce pre oameni de a adora toți pre același Dumnezeu, această schimbare de Religione ar produce o altă schimbare în Guvernămintul Imperiului.

CAPITOLUL LXVI.

Desbinări liniștite în Africa.

«Indiscreția și temeritatea ce avuseseră unii de a des-

«bina popóarele din Africa în mai multe opiniunŷ atingetőre
«de materiile religiunii, ŷi în mai multe secte, trecėnd
«până la un exces de nebuŷie ŷi de estravaganŷă cu totul
«nesuferită, n'am găsit alt mijloc de aŷi opri cursul, de căt
«de a răpi din lume pre inimicul comun al némului o-
«menesc, care se opunea decretelor sfintelor vóstre adunări,
«ŷi de a trimite pre unŷl din ofiŷerŷl mei, spre a împăca
«pre acel ce formaŷ ŷi întreŷineaŷu dispulele ŷi certurile.

CAPITOLUL LXVII.

Religiunea s'a rėspândit din orient ŷi în res- tul lumŷi

«Lumina adevėratei religiunii fiind eŷită prin o favóre
«particulară a lui Dumnezeu din orient, pentru a se rė-
«pândi asupra restului pământului, am aruncat mai întâi
«ochil spiritului meu asupra vóstră, ca asupra unor Păstorŷ
«ce sunt datorŷi a veghea la mântuirea tuturor popórelor.
«De îndată ce am cătigat victoria, ŷi am triumfat asupra
«înviŷilor, prima afacere la care m'am aplicat, fu aceia
«de care vorbesc.

CAPITOLUL LXVIII.

Constantin îndemnă pre clerici la pace.

«Căt sunt de minunate planurile Providenŷiei, ŷi căt de
«nestrėbătute sunt secretele sale! Ce noutate lovi urechile
«mele, saŷu mai bine ce durere străpunse inima mea, când
«aflaiŷu că aŷi ridicat între voi contestaŷii mult mai întris-
«tătóre de căt acele ce duraŷu încă în Africa? Am recu-
«noscut că ŷara vóstră, de unde speram că ar veni vin-
«decarea celor-l-alte, avea ea însuŷi nevoie de remediŷ.
«Când am considerat origina, ŷi subiectul diferendului vostru,
«mi s'a părut fórte uŷor ŷi fórte puŷin demn de a fi a-
«gital cu alăta căldură. Fiind obligat de a vė scrie spre
«a vė îndemna la pace, am implorat ajutorul lui Dum-
«nezeŷu, ŷi m'am hotărât de a interveni însumi pentru a
«vė împăca. Când contestaŷile vóstre ar fi mai importante
«ŷi mai serióse de cum nu sunt, nu aŷi înceta să sper

«de a restabili între voi o perfectă înțelegere. Este deci
«mai multă speranță de a'mi promite de a vă uni, fiind
«că n'aveți nici-o rațiune de a vă desbina.

CAPITOLUL LXIX.

Ocasiunea contestației.

«Aflu că disputele văstre sunt născute din aceia că tu
«Alexandru ai întrebat pre preoții bisericii tale ce credeau
«ei atingător de un loc al legii, sau mai bine atingător
«de o cestiune foarte zadarnică, și că tu Arie, ai făcut un
«răspuns cu indiscreție care nu trebuia nici odată să între
«în spiritul tău, și că dacă ar fi intrat în spiritul tău, nu
«trebuia nici odată să iasă din gura ta. De acolo a venit
«neînțelegerea și disputele văstre, refusul comunicării, schis-
«ma care rupe legătura mutuală a credincioșilor, și care'î
«desparte de corpul bisericii. Cere-ți-vă ertarea unii altora,
«și uniți-vă la condițiunile raționale ce conservitorul vostru
«vă propune. Nu trebuia de a face întrebările ce ai făcut,
«nici a răspunde la ele. Căci, deși aceste întrebări, ce nu
«sunt de loc necesare, și care nu sunt de loc agitate de
«obiceiuit de cât de către persoane ce au prea mult timp
«liber, servesc a exercita spiritul, este mai cuviincios de
«ale ținea secrete, de cât de a le publica cu ușurință în-
«aintea poporului. Cât de puține persoane sunt capabile de
«a pătrunde o materie atât de înaltă, și de a o explica
«cu cuvinte care răspund la demnitatea sa? Cei mai di-
«baci pot ei ôre intra în cercelarea acestor întrebări, fără
«a se pune în primejdie de a face mari greșeli? Nu trebuie
«a vorbi de ele, de cât cu multă rezervă, ca nu cumva
«dacă acei ce ar voi să vorbescă de ele nu le-ar explica
«îndestul de bine, sau dacă acei ce le-ar asculta le-ar în-
«țelege prea greșit să nu cadă poporul său în blestem
«(hulă) sau în schismă.

CAPITOLUL LXX.

Indemnarea la pace

«Acei ce au întrebat pre cei-l-alți în mod indiscret, și

«acei ce le au răspuns necuviincios să se erte uniți pre
«alții. Nu e vorba între voi de nici un comandament din
«legea noastră, nici de o dogmă ce privește cultul ce se cuvine
«lui Dumnezeu. Voi sunteți toți în același simțimint, și e
«lesne ca să vă uniți în aceeași comunicare.

CAPITOLUL LXXI.

Urmarea aceleiași îndemnări.

«Buna cuviința nici rațiunea chiar nu permit ca să
«guvernați poporul lui Dumnezeu, pe când vă certați îm-
«preună cu amărăciune pentru un subiect foarte ușor. Mă
«voiți servi de un mic exemplu, pentru a înscința nisce
«persoane atât de luminate ca voi, de datoria lor. Voi știți
«că deși filosofi aceleiași secte convin în acelși principii,
«ei nu se unesc tot-d'eauna în urmările și dependențele
«doctrinei lor. Inse pentru acesta ei nu încetază de a fi
«în bună înlegere; Au nu este mai drept ca voi cari a-
«veți onorea de a fi Miniștrii lui Dumnezeu, să vă uniți
«împreună asupra punctelor din Religiunea noastră? Fa-
«ceți, vă rog, o reflecțiune serioasă asupra celor ce v'am
«spus deja, și considerați dacă este rașionabil, ca pentru
«o zadarnică luptă de cuvinte, să se armeze frații asu-
«pra frașilor și să desbineze sfânta adunare a Credincioși-
«lor. Acesta este o conduită înjositoare, care convine per-
«sónelor ignorante cum este poporul, sau slabe cum sunt
«copiul, dar care nu convine nici de cum bărbașilor lu-
«minași și înțelepșii, cum trebuie a fi Preoșii. Să ne de-
«părtăm de cursele ce ne întinde demonul. Dumne-
«deul nostru și Mântuitorul nostru ne înfășişeză tuturor
«aceiași lumină. Vă rog de a'mi permite, mie, șic care
«'mi fac glorie de a'l servi, și de a'l onora, de a isprăvi
«cu ajutorul său, opera ce am început, și de îndemna pre
«poporul său prin puterea rașionilor mele a se uni în o
«aceiași comunicare. Fiind că voi faceți toți profesiune de
«de aceeași credință, precum am repetat-o deja îndestul,
«că sunteți de acord asupra punctelor Religiunii, și obser-
«vați aceleași comandamente, subiectul asupra căruia vă
«certați, ne privind nici un articol capital al pietății, el
«n'ar fi trebuit de a pricinui schismă. Nu șic acesta pen-

«tru a vă obliga a fi toți de aceeași credință atingător de
«opiniunea degradătoare, sau în fine atingător de opiniunea
«așa cum este, care vă desbinază. Aveți toți aceeași cuge-
«tare și aceeași credință, atingător de unitatea lui Dum-
«nedeu, și de întinderea providenței sale. Iar dacă dis-
«putând pôte cu prea multă subtilitate asupra acestor ces-
«tiuni zadarnice și nefolositoare, nu vă veți uni unii cu alții,
«să țină fie-care credința sa în secretul inimii sale. Inșă
«conservați neviolabil legătura dragostei, depositul credinței,
«și preceptele legii. Reintorceți-vă unii în sinul altora, și
«vă îmbrățișați cu căldură. Alungați din inima voastră tot
«soiul de ură, și recunoșteți-vă ca frați.

«Amiciția este câte odată mai gingașă și mai sinceră
«după împăcare, de cum nu fusese înaintea rupturii.

CAPITOLUL LXXII.

Lacrămile Impăratului. Călătoria amânată.

«Scăpați-mă de grijile mele, și de neliniștea mea, da-
«ți-mi iarăși frumuseța zilei și repaosul nopții. Fără acesta
«nu aș putea să-mi opresc lacrămile, și să petrec restul
«vieții mele în durere. Cum aș putea fi în bucurie, când
«poporul lui Dumnezeu, și scumpul meu conservator sunt
«separați unii de alții prin o periculoasă schismă. Pentru
«a vă face să înțelegeți mărimea întristării mele, vă voi
«spune că sosind de curând la Nicomedia, hotărisem de
«a pleca îndată spre a merge în Orient. Pe când eram
«gata de plecare, această noutate m'a făcut de a o amâna,
«temându-mă de a nu vedea cu însuși ochii mei, ceia ce
«aud cu durere spuindu-mi-se. Deshideți-mi deci prin îm-
«păcăciunea voastră calea ce mi-ați închis prin gâlcevurile
«voastre. Faceți ast-fel ca să vă pot vedea, pre voi și pre
«cele-l-alte popore plini de bucurie, și să dau mulțămită
«lui Dumnezeu pentru buna voastră înțelegere.

CAPITOLUL LXXIII.

Continuarea disputelor.

Iată scrisoarea ce acest Impărat prea iubit de Dumnezeu,
scrise pentru a se sili de a restabili pacea în Biserică.

Fiind că' acela ce fusese însărcinat de a o duce, era un Episcop de o rară pietate, el nu lăsă nimic din ceia ce putea contribui la îndeplinirea voințelor Impăratului. Inșă afacerea era foarte importantă pentru a fi terminată prin o scrisóre. Asprimea certurilor spori și se răspândi în tot Orientul prin un efect al invidiei și al rătățit demonului, carele nu putea suferi prosperitatea Bisericii.

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL I.

Comparația pietății lui Constantin, și a nepietății Persecutorilor.

Iată în ce mod demonul inamic a tot binele, privind cu un ochi de invidie prosperitatea Bisericii, o umplu de turburare în timp pe când ea părea că trebuie a se bucura de cea mai profundă liniște. Cu toate acestea Împăratul prea iubit de Dumnezeu se aplică cu sîrguință de necreșut la datoriile sale, afectă de a ține o conduită cu totul contrarie aceleia a tiranilor cari 'l precedase, și învinse pre toți inimizii săi. Acei tirani fiind depărtați de cultul lui Dumnezeu, întrebuițară violențe pentru a silnici pre totă lumea la cultul Idolilor. Constantin arătând foarte lămurit prin faptele sale, și prin cuvintele sale, că Idoliș nu sunt dumnezei îndemnă pre toți omenii a recunosc pre Dumnezeu cel adevărat. Tiranii avură nerușinarea de a face batjocoriri pline de blasfeme față de Christosul lui Dumnezeu. Constantin protestă că Christos era apărătorul său, și se glorifică de a urma Steagul Crucii. Tiranii persecutară pre servitorii Mântuitorului, și 'i isgoniră din țările lor, și din casele lor. Constantin 'i rechemă din exil, și 'i restabilî în posesiunea stării lor. Tiranii 'i umplură de infamie, Constantin 'i împovără de onoruri. Tiranii 'i despoeră de averile lor, Constantin nu se mulțumi de ale inapoia averile, ci încă adaoase bine-facerile sale. Tiranii publicară edicte pline de calomniî contra păstorilor Bisericii, Constantin făcu lauda lor. Tiranii dărimară până în temelie locurile unde Creștinii făceau rugăciunile lor; Constantin mări pre

acelea ce le găsi întregi, și înalță altele din nou. Tiranii arseră cărțile dictate de duhul lui Dumnezeu, Constantin întrebuiță sume considerabile pentru a face să se scrie un mare număr de copii după acele cărți. Tiranii opriră Episcopilor de a se aduna, Constantin îi cheamă din diferite Provinci, îi priimi până în camera sa, și îi puse la masa sa. Tiranii făcură daruri demonilor, Constantin descoperi zădărnicia lor, și întrebuiță în folosul oamenilor ceea ce era perdut când era oferit acestor spirite necurate. Tiranii împodobiră templurile demonilor, Constantin le dărîmă. Tiranii munciră cu infame suplicii pre servitorii lui Dumnezeu, Constantin îi răsbună pedepsind pre persecutorii lor, și onorând memoria lor. Tiranii alungară din palaturile lor pre oamenii consacrați cultului lui Dumnezeu, Constantin se încredință lor mai mult de cât altora, pentru că era foarte convins de probitatea lor. Tiranii poftiră cu o sete nesățioasă bani, și adunară prin rele mijloce, fără a se bucura de ei ca și Tantal, Constantin deschise vistierii sale, și le împărtăși cu generositate la toți oamenii. Tiranii uciseră persoane nevinovate cu scop de a lua averea lor, Constantin nu suferi nici odată ca Judecătorii să se serve în timpul domniei sale de sabia ce avea în mâinile lor. El guvernă pre Decurioni, și pre popoarele din Provinci mai mult cu o blândete de Părinte, de cât cu o autoritate de Principe. Ori-cine va considera cu atențiune domnia sa, va crede a vedea un secol nou și o strălucitoare lumină ce iese din sinul întunericului. Va recunoște urmele degetului lui Dumnezeu, care ridicase pre acest religios Impărat, pentru a extermina o mulțime de nelegiuți.

CAPITOLUL II.

Pietatea lui Constantin.

Tiranii ne având nici odată asemenea Impărați, și insolența lor comițînd contra Bisericii excese, cum antichitatea nu dăduse exemplu, Dumnezeu a ridicat pre Constantin ca pre un om cu totul rar, și a operat prin ministerul său minunii, care până atunci fusese neauzite și necunoscute. Ce minune mai surprîndătoare de cât virtutea

acestuî Principe, de care înţelepciunea lui Dumnezeu a făcut prezent ómenilor? El a predicat cu îndrăsnelă pre Christosul lui Dumnezeu, şi departe de a se ruşina de numele de Christos, el i-a făcut semnul pe fruntea sa, şi a purtat Steagul Crucii în fruntea armatelor sale.

CAPITOLUL III.

Portretul lui Constantin.

Constantin a făcut să se vadă într'un tablou expus dinaintea Palatului său semnul salutar al Crucii zugrăvit deasupra capului său, şi dedesupt inimicul neamului omenesc, care combătuse Biserica prin armele tiranilor represintat sub forma unui balaur. Scriptura 'l numeşte balaur şi şarpe care se încolăceşte pre sine-Insuşi. Impăratul făcu a represinta în ceară un balaur străpuns de săgeţi sub picioarele sale, şi sub picioarele Principilor, fiit săi, şi prăpăstuit apoi în fundul mării, pentru a desemna sub această figură pre inimicul neamului omenesc, care prin puterea Crucii, a cărui figură Principile nostru purta pre capul său, fusese prăpăstuit în fundul iadului. Iată ce semnifica acest tablou. Cât pentru mine, eă admir pătrunderea Impăratului, carele fiind inspirat de Duhul lui Dumnezeu, a exprimat prin această pictură cea ce fusese pređis de către Proroci: *in ziua aceea aduce-va Dumnezeu, sabia cea sfintă şi mare, şi tare asupra balaurului (şarpeului) ce fuge, şi asupra balaurului încolăcit, şi va ucide pre balaurul cel din mare.* (1)

CAPITOLUL IV.

Disputele iscate în Egipt de Arie.

Turburările ce gelosia continua de a aţiţa în Alexandria, şi shisma periculósă ce desbina pre locuitorii din Tebaida şi din Egipt, pricinueau acestuî religios Impărat o dure-rósă îngrijire. Nu era cetate unde Episcopii să nu se ridice contra Episcopilor, şi unde popóarele să nu se armeze

(1) Isaia cap. 27.

contra popórelor. Furia lor merse atât de departe până a ataca statuetele Princepelui. Inșă în loc de a se mâniea de acésta, el nu avu de cât durere, și departe de a voi să pedepséscă insolenta acelor ce comisesse acésta crimă, el se mulțumi de a deplânge orbirea lor.

CAPITOLUL V.

Desbinarea atingétóre de celebrarea Serbătorii Paștelor.

Biserica era turmentată încă mai dinainte de o altă bólă. Ast-fel vorbesc de desbinarea ce se mișcase, atingétóre de ziua în care trebuia a se celebra Sărbătórea Pașcelor. Unii susțineau că trebuie a urma obiceiul Jidovilor. Alții pretindeau din contră că trebuia a examina foarte exact timpul, și a nu se uni cu popóre care în acest punct, erau depărtate de harul Evangheliei. Era un timp îndelungat de când popórele erau disbinate asupra acestui subiect, și disciplina Bisericii era furburată, pentru că pe când unii se mortificaú prin postiri, și prin asprimile penitenții, ceia-l-alți celebraú sərbătórea cu tóte mărturisirile posibile de bucurie. Niminea nu putea aduce remediú la acest rău. Fie-care partid fiind de o greutate mai egală, cestiunea rămânea nehotărită. Numai Dumnedeú putea să o termine, și se pare că pre pământ nu era de cât Constantin, de care Dumnedeú să fi bine voit a se servi pentru acest stărșit. Când vedu că scrisórea ce scrisese la Alexandria n'avusese succesul ce așteptase, el căută în spiritul său un alt mod de a combate pre acest inamic nevedut, care turbura pacea Bisericii.

CAPITOLUL VI.

Convocarea Conciliului de Nicea.

El ridică contra lui o armată ceréscă, scriind Episcopilor din tóte părțile pentru a-i aduna într'un conciliú. El nu se mulțumi de ale însemna timpul și locul adunării lor, ci încă avu grije de ale procura înlesnirea călătoriei lor, punénd la dispoziția unora trăsuri publice, și altora

caî pentru a duce echipagiul lor. El alese o cetate din Bitinia, ce se părea cu atât mai proprie a'i priimi cu cât ea purta numele victoriei. Episcopii îndată ce priimiră scrisorile sale, plecară cu o ardore și o bucurie fără asemănare, în speranța de a vedea buna înțelegere restabilită între ei, și de a privi pre religiosul principe, de care ei aușiseră vorbindu-se lucruri atât de minunate. Când atâtătea preoții atât de depărtați prin distanța locurilor lor, și încă prin deosibirea simțimintelor lor și a inclinărilor lor fură în același loc, se păru foarte lămurit că convocarea lor era o lucrare a mânei lui Dumnezeu.

CAPITOLUL VII.

Descrierea adunării.

Acel ce țineau primul rang între miniștrii bisericilor din Europa, din Africa și din Asia se aflară la această adunare. Locul unde credincioșii aveau obiceiul de a face rugăciunile lor, fu atunci adăogat ca prin un ordin al lui Dumnezeu pentru a priimi pre preoții și pre episcopii din Siria, din Cilicia, din Fenicia, din Arabia, din Palestina, din Egipt, din Tebaida, din Libia, și din Mesopotamia. Se vedu acolo unul din Persia, și unul din Scitia. Pontul, Galatia, Pamfilia, Capadocia, Asia, Frigiea dădură florea păstorilor lor. Tracia, Macedonia, Achaia, Epirul și alte provincii, mai depărtate, trimiseră acolo pre cei mai celebri din clerul lor. Un faimos episcop din Spania se află acolo între cei-l-alți. Episcopul cetății împărătesci lipsi din cauza vârstei sale înaintată, însă Legații săi i impliniră locul. Constantin fu cel dintâi din Impărații, care făcu o adunare de episcopi asemenea aceleia a Apostolilor, și care formă ca o cunună ce el oferi Mântuitorului, în recunoștința victoriilor ce el câștigase cu ajutorul său.

CAPITOLUL VIII.

Urmarea aceleiași descrieri.

Se dice că în timpul apostolilor, au fost în Ierusalim persoane religioase din toate națiunile ce erau sub cer; *Par-*

*teni, Mideni, Elamiteni, și cari locuiesc în Mesopotamia, în Iudeia, și în Capadocia, în Pont și în Asia, în Frigia, în Pamfilia, în Egipt, și în părțile Libiei cele de lângă Kirini, și cei ce venise din Roma, Iudei sau proseliți, Kriteni și Arabi*¹⁾. Inse între aceste persoane erau unii cari nu erau consacrați la serviciul lui Dumnezeu, nici ridicați la onorea sacerdoțiului, în timp ce în acest conciliu era mai mult de două-sute-cincizeci de episcopi, și un număr mai ne numărat de preoți, de diaconi, de acoliti și de alții cari veniseră cu densil.

CAPITOLUL IX.

Rari calități a celor două sute cincideci de episcopi ai conciliului de Nicea.

Intre acești sfinți miniștri ai lui Dumnezeu, erau unii cari se deosibeau prin darul unei elocințe ceresci, alții prin gravitatea morăvurilor lor, și fermitatea răbdării lor, alții prin modestia și blândeta lor. Unii atrăgeau respectul prin vârsta lor înaintată, iar alții pricinueau admirațiune prin vigoarea tinereții lor și viociunea spiritului lor. Erau unii cari fuseseră admiși de curând în ministerul sacru. Impăratul le procura în fie-care și cele de viețuire cu imbelșugare.

CAPITOLUL X.

Ședința conciliului. Intrarea Impăratului.

Toți cei ce compuneaau conciliul aflându se în ziua care fusese alésă pentru a decide cestiunile, intrară în sala cea mare a palatului, și se puseră duple rangul lor pe scaunurile ce li se pregătise. Ei stătură într'o gravă și modestă tăcere, așteptând sosirea Impăratului. Indată după aceea, trei din rudele sale intrară unul după altul. Se vedu apoi intrând nu gardiștii săi, duple obicei, ci numai acei ai curții sale, cari preferau religiunea noastră. De'ndată ce se auđi semnalul care anunța sosirea sa toți episcopi se sculară, și la minut chiar el intră în mijlocul unei trupe de

¹⁾ Fapt. Apost. cap. 2.

persoane de calitate, și apărură ca un înger al lui Dumnezeu. El lua vechiul prin strălucirea purpurii sale, și prin splendoarea aurului, și a petrilor scumpe de care era acoperită. Iată care erau ornamentele exterioare. Pentru cele interioare, se arată foarte lămurit prin modestia cu care el ținea ochii plecați, prin onesta pudoare ce se remarcă pe fața sa, prin mișcarea mersului său, prin avantajul taliei sale, prin buna sa mină, prin Constituția sa forte și robustă, că sufletul său avea virtuți, a căror excelență nu poate fi îndestul relevată prin toate laudile ce i s'ar putea face. Când el ajunse în capătul de sus al scaunilor, se opri. Când i se aduse un scaun jos, care era de aur, și când Episcopii i făcură semn de a șede, el ședură, și îndată după aceea ședură și el înșiși.

CAPITOLUL XI.

Tăcerea Conciliului.

Episcopul ce ținea primul loc din partea dreaptă sculându-se făcure un mic discurs pentru a mulțumi lui Dumnezeu de darurile ce acordase Imperatorului. Când isprăvi de a vorbi, și se aședă pe scaun, totă adunarea remase în tăcere, ținând așinți ochii asupra acestui Principe. Atunci el i privi pre toți cu un aer vesel și plăcut, și cugătând puțin, pronunță cu un ton dulce și modest discursul ce urmază.

CAPITOLUL XII.

Discursul lui Constantin asupra păcii bisericii.

«N'am dorit nică odată nimic cu atăta pasiune de cât de
«a vă vedea adunați în același loc. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a acordat acest har după atâtea altele, nu
«numai de a vă vedea adunați în același loc' ci încă de
«a vă vedea uniți în același simțiment: că fericita stare a
«afacerilor noastre nu mai este turburată prin răutatea inimicului, și de când nedrepta dominațiune a celor ce avuseseră insolenta de a declara răboiul lui Dumnezeu
«a fost distruse prin ajutorul mântuitorului, gelosia demo-

«nului nu mai găsește alt miloc de a înegri nevinovăția
«noastră prin false acușaiuni. Contestațiunile, ce s'au ri-
«dicat în biserică mi s'a părut mai primejdiöse de cât răs-
»böele ce au fost iscate în stat, și m'au mișcat mai sim-
«țitor de cât nici o altă afacere timporală. Când prin
»ajutorul lui Dumnezeu am câștigat victoria asupra ini-
«micilor mei credeam că nu'mi rămânea mai mult nimic
«de făcut de cât de a'i mulțumi pentru acesta, și de a
«mă bucura de aceia pe cari el i-a liberat, prin mine, din
«servitudine. Inse de 'ndată ce aflai neînțelegerile ce aveți
«unii contra altora, departe de a le neglige, am cređut că
«eram dator de a duce remediū și dăduiū ordinile necesare
«pentru convocarea conciliului. Prezența vöstră 'mi pricinui
«o satisfacere de necređut. Inse bucuria mea nu va fi
«deplină până când nu veși avea același spirit, și până
«când perfecta înțelegere ce condițiunea vöstră vö obligă
«de a predica altora nu va fi lemeinic stabilită între voi.
«Faceși deci ast-fel, iubiți miniștri ai lui Dumnezeu, cre-
«dincioși servitori, ai Domnului și Mântuitorului comun al
«tuturor ömenilor, ca contestațiile vöstre să înceteze cu
«totul. Nu ași putea face nimic mai plăcut lui Dumnezeu,
«nici mie mai mare folos!

CAPITOLUL XIII.

Constantin împacă pre Episcopi.

Constantin vorbind ast-fel în limba Latină, și un in-
terpret explicându-l în limba grécă, el permise președinților
conciliului de a vorbi ceia ce le-ar plăcea. Atunci unii
începură a forma acușaiuni, alții a răspunde la ele, și a
face plângerī. Aceste contestațiuni producând un mare sgo-
mot, Impăratul ascultă cu o extremă răbdare tot ce se
vorbi de diferitele părți, explică câte odată rațiunile lor,
și în fine 'i împacă. El le vorbi în limba grécă, de care
avea öre care cunoșcință, laudă pre unii, convinse pre
alții prin puterea rațiunilor sale, și înduplecă pre alții prin
dulcēța muștrărilor sale, până ce au terminat neînțelege-
rile lor, și au alinat certurile lor.

CAPITOLUL XIV.

Conclusiunea conciliului.

Nu numai că episcopii se împăcară în ceia ce privește credința, ci încă se și uniră asupra ȃilei în care ei ar celebra sėrbătoreea Pascelor. Decesiunile adunării fură redi-jate în scris și iscălite de toți membrii Conciliului. Constantin privi fericita conclusiune a acestui Conciliu ca o celebră victorie ce câștigase asupra inamicului Bisericii și aduse lui Dumnezeu rugăciuni de mulțumiri publice.

CAPITOLUL XV.

Impėratul face un ospėț Episcopilor.

Anul al douė-decelea al domniei lui Constantin implinindu-se mai în același timp, să făcu veselii publice în provincii, și acest Principe făcu Episcopilor pe cari îi împăcase, un mareț ospėț, care fu ca o jertfă plăcută ce el aduse lui Dumnezeu prin ministerul său. Nicı un Episcop nu lipsi la acel ospėț. Buna orėnduėlă fu mai admirabilă de cum s'ar putea spune. Omenii lui Dumnezeu trecură fără frică prin mijlocul companiilor de soldați, ce erău în piciorė cu sabia golă în mână la intrarea Palatului. Unii se vėdură la masa Impėratului, iar alții la mese separate. Acesta era fără ındoială o imagină a Impėrăției lui Iisus Christos, și se parea că era un vis.

CAPITOLUL XVI.

Daruri făcute Episcopilor.

Când ospėțul fu isprăvit Constantin vorbi Episcopilor cu multă blāndețe și le făcu tuturor daruri duple demnitatea și meritul lor. El scrisse cele ce se petrecuse în Conciliu, celor ce nu putuseră asista. Cred de datorie de a insera aici scrisoreea sa. Iat-o.

CAPITOLUL XVII.

Scrisoreea lui Constantin către Biserici, atin-gėtore de Conciliul din Nicea.

Constantin, August, către Biserici.

«Prosperitatea de care ne bucurăm, făcându-mė a recunósce főrte lămurit mărimea bunătății lui Dumnezeu

«căt-re noi, am cređut că principala îngrijire ce trebuie a
 «lua era de a face ast-fel, ca fiii prea fericiții ai Bisericii,
 «Catolice să fie uniți prin legătura unei același credințe
 «a unei carități sincere, și a unei pietăți uniforme către
 «Dumnezeu. Inșă fiind că nu era nici un mijloc atât de
 «cuvincios pentru a se asigura de posesiunea unui bine
 «atât de mare, de cât de a face să se examineze mate-
 «riile religiunii de către toți episcopii, sau cel puțin de
 «către cel mai mare număr, am adunat cel mai mare număr
 «de episcopi ce mi-a fost cu putință, și am asistat la a-
 «dunarea lor ca unul dintre voi. Căci nu pot ascunde
 «bucuria mea că sunt ca și voi, și cu voi, servitor al
 «lui Iesus Christos. Tote punctele contestate au fost exa-
 «minate foarte exact, până ce doctrina plăcută lui Dum-
 «nezeu, care tinde la unirea spiritelor, și care nu lasă cel
 «mai mic subiect de desbinare, n'a fost foarte lămurit re-
 «cunoscută.

CAPITOLUL XVIII.

Despre celebrarea Sărbătorii Pascelor.

«Cestiunea ce privește celebrarea Sărbătorii Pascelor
 «fiind apoi agitată, s'a judecat cu un glas că era foarte
 «cuvincios ca ea să fie celebrată în aceeași și în totă in-
 «tinderea Bisericii. Ce putem noi face mai conform buneii
 «cuvințe, și onestității, de cât de a observa toți ast-fel
 «acéstă Sărbătoare când am priimit toți speranța nemuririi?
 «S'a cređut că ar fi fost o practică nedemnă de Sancti-
 «tatea Bisericii, de a solemnisa după obiceiul Jidovilor,
 «cări au mâinile pângărite, și spiritul orbit de crimile lor.
 «Noi putem respinge obiceiul lor, și a face se trecă la se-
 «colii viitorii unul mai raționabil, ce am urmat de la prima
 «și a patimii până aci. Să nu avem decii nimic de comun
 «cu națiunea Jidovilor, care este o națiune inimică. Noi
 «am învățat de la Mântuitorul un alt drum, și în sfinta
 «noastră Religione se ține o altă cale. Să rămănem toți
 «acolo, prea iubiții mei frați, și să ne depărlăm de o so-
 «cietate atât de infamă ca aceia a acestul popor. Nu e nimic
 «mai ridicol de cât vanitatea cu care ei se laudă că noi
 «n'am putea celebra această sărbătoare cum se cuvine, de

«nu vom învăța metoda în școala lor. Ce pot ști nicidecum
«ni, cari de când s'au făcut vinovați de mărta Domnu-
«lui, nu se conduc mai mult de lumina rațiunii, ci sunt
«răpiți de furia pasiunii lor? Ei sunt atât de depărtați
«în acest punct, de adevăr, în cât se întâmplă adeseori
«ca ei să celebreze de două ori în același an Sărbătorea
«Pașcelor. Ce motiv am avea noi de a urma rătăcirii lor?
«Căci nici odată noi nu vom consimți de a celebra de
«două ori Sărbătorea în același an. Dar chiar când n'am
«avea toate rațiunile ce spusești, prudența n'ar lăsa de a
«vă obliga a dori, ca curățenia conștiinței voștre să nu
«fie pângărită prin observarea a nici unui obicei, care are
«asemănarea cu obiceiurile unei națiuni atât de rea pre-
«cum este națiunea Jidovilor. Pe lângă aceste trebuie a
«considera că nu e nici de cum permis ca să fie obiceiuri,
«și practice diferite într'un punct de disciplină atât de im-
«portant cum este acesta. Mântuitorul nu ne-a lăsat de
«cât o zi din liberarea sa, care este ziua patimii sale. El
«a vroit ca să nu fie de cât o Biserică Catolică ai cărei
«membri, de și răspândiți în diferite locuri să fie mișcați
«de același spirit, și conduși de aceeași voință a lui Dum-
«neșeu. Sanctitatea voastră să considere cu obicinuita sa în-
«țelepciune cât de înfrântor lucru ar fi și contrar bunel
«cuvinte, ca în aceeași zi unui să păzească postul, și alții
«să facă ospețe. Planul Dumnezeuescii Providențe este, ca
«acastă diversitate de disciplină să fie abolită, și unifor-
«mitatea să fie introdusă, după cum sunt convinși că o re-
«cunoșceți voi înși-vă.

CAPITOLUL XIX.

Indemnare la uniformitatea disciplinei.

«Acest abus trebuind a fi îndreptat pentru ca să nu
«mai avem nimic de comun cu pariciții cari au ucis pre
«Stăpânul nostru, și obiceiul păzit de către toate Bisericile
«de amiaza-zi, de mează-nopte, și de occident și de către
«unile chiar de orient, fiind foarte favorabil, țoși au jude-
«cat că trebuie a fi generalmente primit, și am promis că
«vă veți supune la acesta. Imbrățișați deci de bună voe
«obiceiul ce e stabilit la Roma, în Italia, în Africa, în

«Egipt, în Spania, în Galia, în Engliera, în Achaia, în
«Diocesia de Asia, și de Pont, și în Cilicia. Considerați
«nu numai că numărul acestor Biserici e mult mai mare
«de cât numărul celor-l-alte, ci încă că obiceiul lor e spri-
«jinit pe solide rațiuni, și că noi nu trebuie a avea nimic
«de comun cu sperjurul Jidovilor. Vă voi spune pentru
«a întrebuița mai puține cuvinte, că toți Episcopii au fost
«de părere de a celebra Sărbătorea Pascelor în aceeași zi.
«Nu trebuie a avea diferite practice într'o mare solemnitate,
«și cel mai sigur este de a urma obiceiul care e mai de-
«părtat de societatea rătăcirii și a crimei.

CAPITOLUL XX.

Indemnare la supunerea Conciliului.

«Ascultați cu bucurie de acest ordin. Căci ceia ce este
«ordonat de sfinții Episcopi în Conciliu, nu e ordonat de
«cât din voința lui Dumnezeu. Când veți face cunoscut
«prea iubiților noștri frați, ceia ce vă scriu, veți holări în-
«preună de a observa prea sfânta Sărbătore a Pascelor în
«aceiași zi, pentru că, când voi veni la voi, duple cum
«o doresc cu pasiune de mult timp, să o pot celebra cu
«vol, și a mă bucura că cruzimea diavolului a fost în-
«vinsă prin puterea lui Dumnezeu, și pentru că pacea și
«adevărul domnesc pretulindenea cu credincioșii. Rog pre
«Dumnezeu, prea iubiții mei frați, să fiți sănătoși.

CAPITOLUL XXI.

Constantin trimite pre Episcopi la bisericile lor și le dă forțe bune sfătuiri.

Episcopii fiind gata de a se separa, Impăratul îi chieamă
pre toți în aceeași zi pentru a lua rămas bun de la ei,
îi indemnă a întreține pacea, și a evita disputele ce pri-
cinesc certuri, a nu avea gelosie contra celor ce sunt
mai sus de cei-l-alți, sau prin eminența doctrinii lor, sau
prin mărimea elocvenței lor; ci a considera aceste bune
calități ca binele comun al aceluiași corp. El indemnă de
șemenea și pre acei ce întreacău pre cei-l-alți, a nu'i des-

prețui, reprezentându-le că numai lui Dumnezeu se cuvine de a judeca de meritul și de virtutea fie căru. Că trebuie a avea cu atât mai mult cumpătimire pentru cei neperfecți cu cât perfecțiunea este mai rară. Că ei erau datorți așternutului altuia greșalele, și a lua totă îngrijirea putincioasă pentru a conserva pacea între ei; ca nu cum-va aprinderea constestațiunilor lor să fie un obiect de derisiune pentru acei ce nu caută decât ocaziunea de a descredita legea lui Dumnezeu. Că cu toate acestea ar fi lesne de a mântui pe acele persoane făcându-le a avea stimă și admirațiune pentru practicile ce sunt observate între noi. Că ei nu se iudoeau că n'ar fi multe persoane cărora elocuența nu le servă la nimic, că mai mulți doresc numai de a primi ceia ce le este necesar pentru subsistența lor, alții sunt foarte mulțumiți de a fi primiți și tratați cu politețe, alții nu iubesc de cât pre acei ce le fac daruri. În fine sunt foarte puțini cari ascultă bucuros sfaturile cele mai salutare, și cari caută sinceramente adevărul. Aceste rațiuni obligau de a erta slăbiciunea aceloră cu cari trăim, și de a le da ca un înțelept medic ceia ce le este potrivit; pentru ca doctrina mântuirii să fie generalmente respectată. Împăratul reprezentând mai întâiu toate aceste lucruri, 'i conjură de a se ruga lui Dumnezeu pentru densusul, și le acordă permisiunea de a se reînforța întru ale lor, ceia ce făcură cu multă bucurie. Doctrina ce fusese hotărâtă în prezența acestui principe, și cu consimțimintul comun al tuturor Episcopilor fu generalmente aprobată, și acei ce se desbinaseră odinioră se uniră, pentru a nu mai forma de cât un singur corp.

CAPITOLUL XXII.

Liberalitatea lui Constantin.

Împăratul îndeplinind toate cu bucuria ce'i dădea fericitul succes al adunării Episcopilor, scrise cum am spus celor ce nu putuse veni la conciliu, pentru ale comunica aceleași simțiminte. El porunci de a se distribui mari sume locuitorilor cetăților și satelor, și celebră jocurile obicinuite pentru al două-deci-lea an al domniei sale.

CAPITOLUL XXIII.

Constantin scrie Egiptenilor.

Pe când Bisericile din restul lumii se bucurau de o profundă liniște, acele din Egipt erau bântuite de furtună. Violența cu care ea le turbura, aducea întristare lui Constantin, fără totuși a excita indignarea sa. El trimise de chiemă pre Episcopii din acea țară și primindu-i cu respect ca pre părinții săi, și ca pre Prorocii lui Dumnezeu, interveni pentru a-i împăca, și le făcu daruri. El le scrie apoi în acelaș sens în care vorbise, le recomandă observarea celor ce se hotărise în Conciliu, și 'i îndemnă a păzi între ei concordia în vederea judecăților lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XXIV.

Despre îngrijirea ce avu Constantin de a scrie alte scrisori Episcopilor și Popórelor.

Constantin scrie un mare număr de asemenea scrisori sau Episcopilor pentru a le represinta nevoile Bisericii, sau popórelor credincioase pe care le numea frații săi și conservitorii săi pentru a-i îndemna la datoria lor. Nu voiú spune aici nimic mai mult pentru a nu intrerupe cursul Istoriei mele. Póte că voiú vorbi despre acésta mai pe larg într'o carte a parte.

CAPITOLUL XXV.

Constantin oraonă de a zidi o Biserică la Ierusalim.

Acest Impérat prea iubit de Dumnezeu întreprinse apoi o minunată lucrare în Palestina. El védu că era de datoria sa de a face locul unde Mântuitorul a înviat în Ierusalim, locul cel mai celebru, și cel mai venerabil din tótă lumea, și pentru acest sfârșit el ordonă prin o mișcare a spiritului lui Dumnezeu, ca să sá ridice acolo o Biserică.

CAPITOLUL XXVI.

*Mormintul Mântuitorului acoperit cu piatră,
și profanat prin statuia lui Venus.*

Era un timp îndelungat de când nelegiuții, său mai bine de când demonii cari se serviau de mânilor, se siliseră ăe a nimici Monumentul de pre care un Înger pogorit din Cer și strălucitor de lumină răsturnase o piatră, și ridicase tot de odată piatra necredinței de pre inimile învertoșate și nesimțitoare a acelor ce credeau că Mântuitorul era încă culcat între morții, când el spuse femeelor, fericita noutate a invierii sale. Acești nelegiuți și acești profani și inchi-puiseră nebunește că ar îngropa adevărul acesui Mister sub aceiași grămadă de pietre și de materii cu care ar acoperi acest sfânt Mormint. Aducând acolo o mare cantitate de pietre, ei acoperiră supra-fața și ridicară de asupra un Mormint, propriu a primi nu trupurile ci sufletele. Ast-fel vorbesc de o întunecată Cavernă (pesceră) ce ei zidiră în onórea Demonului, necurăției, sub numele de Venus. Ei aduseră apoi acolo jerfe. Acești miserabili n'aveau atâta minte pentru judeca că nu era cu puțință ca acel ce biruise mórtea, să nu descopere planul lor, precum nu e cu puțință ca sórele să se învirtscă în Cer, și să nu se vadă razele sale deasupra pământului. Puterea Mântuitorului umpluse deja pământul de stălcucirea sa, de și ea lumina spiritele, pe când Sórele nu luminază de cât trupurile. Cu toate acestea planurile ce profanii și nelegiuții au făcut contra adevărului au reușit în curs de cât va timp, și nu s'au găsit nici Guvernator de Provincie, nici general de armată, nici Impărat; în fine nu s'au găsit de cât singur Constantin care să fi fost capabil de a ridica acest scandal, și de a aboli această abominațiune. Acest Principe atât de plăcut lui Dumnezeu, și atât de plin de spiritul său, ne putând suferi fără o extremă indignare ca un loc atât de sfânt să fi fost acoperit cu murdării, și ca îngropat în uitare prin o lucrare a mesteșugirei inamicilor credinței, porunci de a'l curăți, cu scop de a 'l face cel mai strălucit, și cel mai mareș de sub Sóre; Indată ce el dădu acest ordin, edificiile ce înșălăciunea înălțase, și supers-tiția consacrase cultului demonilor fură dărămate până în temelie, și acest cult fu abolit.

CAPITOLUL XXVII.

Impăratul ordonă a transporta dărămăturile Templului lui Venus.

Impăratul nu se mulțumi de a dărâma Templul Idolului necurăției. El ordonă de a arunca foarte departe dărămăturile, și porunci încă de a săpa pământul ce fusese pângărit prin nelegiuirea jefelor și de a' l duce aiurea,

CAPITOLUL XXVIII.

Descoperirea Mormintului Mântuitorului.

Aceste ordine de abia fuseseră executate, și de abia se săpase până la vechia înălțime a pământului, când contra așteptării, se vădu prea sfântul și prea Augustul Mormint de unde Mântuitorul inviése odinioară; și se admiră în descoperirea acestui Sanctuar cea mai fidelă și cea mai vie imagină ce s'ar fi putut vre odată dori, a misterului și a gloriosei Invieri.

CAPITOLUL XXIX.

Ordine date pentru a zidi o Biserică.

Constantin dădu îndată ordinile necesarii pentru a zidi o măreță Biserică aproape de locul unde era sfântul Mormint, și ordonă Guvernatorilor de Provinciile de a procura sumele de care ar avea nevoie pentru acest sfârșit. El scrisese despre acesta Episcopului de Ierusalim, și sprijini puternic prin scrisoarea sa doctrina credinței.

CAPITOLUL XXX.

Scrisoarea Impăratului Constantin lui Macarie, pen- tru construirea unei Biserici în onoarea morței Mântuitorului.

Constantin Iuvingător, prea Mare, August, lui Macarie.

«Harul ce Mântuitorul ne face, e atât de extra-ordinar și atât de admirabil, că nu sunt cuvinte care să 'l potă

«exprima cu demnitate. În adevăr ce este mai admirabil
«de cât ordinul Providenței sale, prin care a ascuns sub
«pământ în cursul unui spațiu de timp atât de îndelungat,
«monumentul patimii sale, până ce inimicul pietății a
«fost învins, și servitorii săi puși în libertate? Mi se pare
«că dacă s'ar aduna toți învățații și oratorii din lume, ei
«n'ar putea nici odată a spune nimic care să se apropie
«de mărirea acestei minuni, pentru că ea este pre atât
«mai presus de totă credarea, pre cât înțelepciunea cea
«veșnică este mai presus de rațiune. Pentru aceia 'mî pro-
«pun de a îndemna pre toate popoarele de a îmbrățișa re-
«ligiunea cu o ardere egală strălucirii evenimentelor mi-
«nunate, prin care adevărul credinței este confirmat din
«și în și. Fiind că planul care am este cunoscut de totă
«lumea, nu mă îndoesc că nu sunteți convins că n'am
«pasiune mai mare de cât de a înfrumuseța prin mărețe
«zidiri acest loc care fiind deja sfânt a fost încă sfințit prin
«semnele patimii Mântuitorului, și care a fost descărcat
«prin voința lui Dumnezeu, și prin îngrijirile mele, de greu-
«tatea unui Idol cu care fusese încărcat.

CAPITOLUL XXXI.

Planul măreț al acestei biserici.

«Las la prudența voastră de a lua măsurile necesari,
«pentru a face ast-fel ca edificiile să întrecă în mărime
«și în frumusețe, tot ce e frumos și mare în restul lumii.
«Am dat însărcinare prea iubitului nostru Dracilian, vica-
«rul prefectilor pretoriului și guvernator provinciei, de a
«întrebuința duple ordinarile voștre cei mai buni lucrători
«a înălța zidurile. Spuneți'mi ce marmuri, și ce colone
«doriți, pentru ca să vi le trimet.

CAPITOLUL XXXII.

Frumusețea plafondului.

«Ași fi foarte mulțumit de a ști dacă veți crede ca bi-
«serica să aibă plafond, sau nu. Căci dacă va trebui să
«aibă plafond se va putea pune pe el aur. Faceți cunoscut

«mai curând oficerilor pe cari vi i-am numit, numărul
«lucrătorilor, și sumele de bani ce vor fi necesare, și mar-
«murile, colónele, și ornamentele care vor fi din cele mai
«frumóse, și cele mai bogate, pentru ca să fiú grabnic
«informat. Rog pre Dumneđeú, prea iubitul meu frate, să
«fiú sánatos.

CAPITOLUL XXXIII.

Construirea bisericii.

Proectul conținut în acéstă scrisóre fu urmat de o grab-
nică executare, și se înălță îndată după aceia aprópe de
mormintul Mântuitorului un nou Ierusalim, față-'n-fața lo-
cului unde fusese odiniórá Ierusalimul cel vechiú, a cărú
ruiná Dumneđeú permise în ura nelegiuirii locuitorilor sái.
Impératul înălță în fața lui un trofeú pentru a conserva
memoria biruinții Mântuitorului asupra morții, ce acéstă
cetate sacrilege 'l făcuse a suferi. Acéstă biserică zidită
de Constantin este póte noul Ierusalim pređis de către
proroci, și onorat de márturisirea cărților sfinite. Mormintul
lângá care ángerul anunțase odiniórá misterul învierii fu
înainte de tóte îmbogățit de felurite ornamente.

CAPITOLUL XXXIV.

Descrierea sfintului Mormint.

Magnificența Impératului se arátá mai întâiú în frumuseța
colonelor și ale altor ornamente cu care fu înfrumusețat
Monumentul Invierii Domnului nostru.

CAPITOLUL XXXV.

Descrierea Galeriilor.

De la acel mormint se mergea la o piață de mare în-
tindere, pavată cu pietre frumóse, și împodobită cu trei
galerii ridicate în trei părți.

CAPITOLUL XXXVI.

Descrierea zidurilor, și a acoperémintului bisericeii.

Biserica fu zidită în latura opusá mormintului, și expusá

spre răsărit. Este o lucrare admirabilă pentru înălțimea, lungimea și lărgimea sa. Interiorul era îmbrăcat cu marmură de diferite culori, și exteriorul împodobit cu pietre atât de lucii, și atât de bine lipite, în cât ele nu cedaū de loc marmurii în frumusețe. Culmea fu acoperită cu plumb, pentru ca să reziste mai lesne ploilor de iarnă. Interiorul fu îmbrăcat cu scânduri, iar platondul acoperit cu un aur care răsfrângea o minunată strălucire în totă biserica.

CAPITOLUL XXXVII.

Descrierea acelor două galerii, și acelor trei porți

Eraū de amândouă părțile bisericii două galerii, una josă și una înaltă, de aceeași lungime ca și biserica, al cărui interior al acoperământului era îmbrăcat cu scânduri și aurit ca și restul. La locul porții celei mari, și în afară ele erau susținute de înalte colóne, și înăuntru ele nu erau sprijinite de cât pe baze cadrate, împodobite de mulțime de ornamente. Eraū trei porți despre răsărit.

CAPITOLUL XXXVIII.

Descrierea semi-cilindrului de desuptul căruia era altarul.

În fața acestor trei porți era ca un emisfer care e partea principală a tot edificiului. El era încunjurat de atâtea colóne pe cât apostoli sunt. De asupra fie cărei colóne erau mari, coșuri de argint pe care le dăduse Impăratul în onórea acelor două-spre-dece sfinți, și pe care le consacrase lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XXXIX.

Descrierea intrărei și a vestibulului

Eșind din Biserică se găsea o mare piață la a cărei ambele părți erau două galerii, și în capăt, pórtă pieței, ce răspundea pe o altă piață mult mai mare, unde se ținea tirgul, și de unde se descoperea cu admirațiune frumusețea tuturor acestor zidiri.

CAPITOLUL XL.

Mulțimea darurilor făcute acestei Biserici de Impăratul.

Acastă Biserică atât de măreță fiind înălțată pentru a servi de Monument Invierii glorioase a Mântuitorului, ea fu înfrumusețată cu daruri de aur, de argint și de pietre prețioase, a căror mulțime și frumusețe n'am timp de a o descrie aci.

CAPITOLUL XLI.

Construirea a două alte Biserici.

Impăratul întreprinse de a înfrumuseța două alte locuri, care fuseseră consacrate prin îndeplinirea a două mai mistere. Cel dintâiu era peștera, unde Dumneșcul Mântuitor avu bunătatea de a se îmbrăca cu trup muritor, și de a se face vedut ómenilor. Cel de al doilea era muntele de unde el se înălță la Cer. Constantin făcu numele Elenii, muma sa fórte celebru, prin magnificența zidirilor ce el consimți ca ea să împodobescă din fondul tesaurului Imperial, cele două locuri de care vorbesc.

CAPITOLUL XLII.

Călătoria Elenei la Betleem.

Acastă Impărătesă, a cărei prudență era cu totul singulară, hotărând de a aduce lui Dumneșcu ca suveranului tuturor Principilor, umilitul omagiú al rugăcúnilor sale, și de al da semne de recunoștința ce ea avea, de atâtea bine faceri de care el împovărase pre Constantin și pre Cesarii fii săi, ea merse cu o minunată ardóre în o vîrstă fórte înaintată să viziteze Sfintele locuri, și trecend a veni în ajutor la nevoile Provinciilor și a Cetăților din Orient. Ea aduse lui Dumneșcu respectele sale la locul ce fusese consacrat prin prezența fiului său, după cum pređisese Prorocul prin aceste cuvinte:

Intra-vom în locașurile lui, inchina-ne-vom la

locul unde aũ stãtut piciorile lui ¹⁾). Și curând după aceea ea primi recompensa pietãtei sale.

CAPITOLUL XLII.

Descrierea celor douã Biserici din Betleem.

Acestã religiösã Principesã nu se mulțumĩ de a fi adus lui Dumneđeu în sfințele locuri tributul adorațiunei sale, și a cultului sãu. Ea înãlțã douã Biserici în onõrea sa, una aprõpe de peștera în locul, unde Mântuitorul era nãscut, și alta pe muntele de unde se înãlțase la Cer. Emmanuil, adicã, Dumneđeu cu noi, a bine-voit a se naște pe pãmânt, și locul unde s'a nãscut a fost numit Betleem de cãtrã Jidovi.

Elena nu uitã nimic din ceea ce putu face pentru a onora nașterea Feclorei, și Constantin fiul sãu dorind a secunda pietatea și magnificiența sa trimise mulțime de daruri de aur, de argint, și de ștufe prețioase la locul unde acest mister se sãvãrșise. Aceiași Principesã înãlțã un mãreș edificiu pe muntele Maslinilor în onõrea triumfãtoarei Înãlțãri a Mântuitorului nostru. Istoria asigurã cã într'o peșterã din acest munte el revelã Apostolilor sãi sfințele sale mistere. Impãratul imfrumusețã și acest loc cu un mare numãr de daruri. Dupã ce Elena acestã religiösã mumã a unui religios Impãrat, cu ajutorul și liberilitatea acestui Principe, a lãsat aceste douã monumente de devoțiunea sa cãtre Mântuitorul aprõpe de aceste douã peșteri ce consacrase odiniõrã prin prezența sa, și prin sãvãrșirea celor mai sfinte mistere ale mântuirii nõstre, ea primi curând recompensa de faptele sale cele bune. Ea fu fericitã în totã viața sa pãnã la adãnci bãtrãnețe. Ea făcu a se vedea în gura sa și în mâinile sale demne fructe ale vieței sale, ea conservã o perfectã vigõre de corp și de spirit, avu un sfãrșit a cãruĩ fericire rãspundea perfect la curãțenia moravurilor sale, și primi încã în viața acestã inceputul recompensei sale.

CAPITOLUL XLIV.

Mãrimea curagiului și liberalitatea Elenei.

Traversãnd Orientul ea făcu distribuirĩ de ajutõre extra-

¹⁾ Psalm. 131.

ordinare comunităților și particularilor, ofițerilor armatei și soldaților. Ea subveni generos la nevoile a tot felul de persoane dând unora bani, altora haine liberând, pre unii din temniță, și scoțând pre alții de la munca metalurilor; rechemând pre unii din locurile unde fuseseră exilați, și protegiând pre cei slabi contra celor puternici care vroeau a'i apăsa.

CAPITOLUL XLV.

Elogiul pietății Elenei

Osârdia cu care ea exercita aceste lucrări de caritate, n'o impiedica de a îndeplini foarte exact datoriile pietății sale către Dumnezeu. Ea mergea neconținut la biserică, le împodobeau cu felurite ornamente, și nu trecea cu vederea cea mai mică capelă din orașele mici. Era un lucru minunat de a o vedea în mijlocul poporului cu o haină simplă și modestă în toate exercițiile religiunii creștine.

CAPITOLUL XLVI.

Testamentul Elenei și morțea sa.

Când după un lung șir de ani Dumnezeu a bine voit de a o chema la o stare mai fericită, ea făcu la vârsta de optzeci de ani testamentul său, și lăsă moștenitori pre Constantin fiul său Împărat al universului, și pre Cesarii nepoții săi, cărora le împărți averele ce ea poseda în diferite părți ale lumii. Ea muri curând după aceia în prezența Împăratului, care'i făcu toate datoriile în această ultimă ocaziune îmbrățișind'o, și ținendu'i mâinile. Cei ce judecau sănătos în această ocaziune priveau morțea sa, ca o trecere de la o viață muritoare și miserabilă, la o viață nemuritoare și prea fericită. Sufletul său ajungând deci la o stare nestricăciosă și spirituală ca aceia a îngerilor, lu înălțat la mântuitorul său.

CAPITOLUL XLVII.

Înmormintarea Elenii, respectul ce Constantin avusese pentru ea, în tot cursul vieții sale.

I-se făcu mari onoruri după morțea sa. Trupul său

fu purtat în mijlocul guardelor cetății împărătescî, și pus în mormîntul Impăraților. Ast-fel muri această principesă, care pentru că a făcut atâtea fapte de pietate, și a dat lumel un Impărat atât de mare ca Constantin, merită de a trăi vecinic în memoria ómenilor. Mai că nu este împrejurare în viața sa, care să nu dea subiect de a publica că el era fericit, însă nu e nimic care să dea o bază atât de raționabilă de a o face, pre cât duioșia și respectul ce el a avut tot-deauna pentru Impărătesa Elena mama sa. El o învătă atât de bine maximile religiunei noastre, de care ea n'avea mai nainte nici o cunoștință, în cât se părea că ea le-ar fi învățat din gura însuși a Mântuitorului. El făcu a i-se da atât de mari onoruri că nu era nimenea în provincii, nici chiar militarii, care să nu o salute în calitate de Impărătesă, și esigia sa era gravată pe moneda de aur. El 'i dădu o libertate absolută de a dispune, cum i-ar plăcea de fondurile tesaurului public, ceia ce fu cauza ca ea să fie foarte considerată în întinderea Imperiului, și tóată lumea o slimă foarte mult. Fiind-că această îngrijire ce luase Constantin de a'și îndeplini cu exactitate datoriile la care Dumnezeu a obligat pre fii către părinții lor contribue mult la onórea memoriel sale, n'am putut omite de a vorbi despre acesta în acest loc. El făcu a se zidi în Palestina tóte lucrările frumoșe ce am vedut. El înălță încă și o mulțime de biserici foarte mărețe în cele-l-alle provincii, și le înfrumuseță cu mai multe ornamente bogate, cum nu era acelea ce fuseseră făcute mai nainte.

CAPITOLUL LXVIII.

Biserici zidite în Constantinopole pentru a onora memoria martirilor.

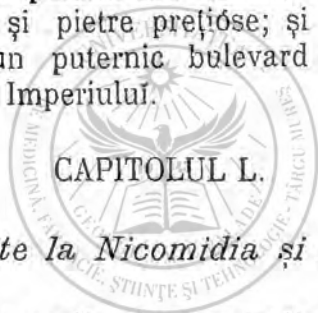
Constantin hotărând de a face pre atât de celebră pre cât ar fi cu puțință cetatea, căreia 'i dăduse numele său, fucu a se zidi în foburguri și în incinta zidurilor, un mare număr de capele și de oratorii atât pentru a onora memoria martirilor, cât și pentru a pune însuși cetatea sub protecțiunea Dumnezeului martirilor. Zelul înțelepciunii, de care el ardea, 'i inspiră planul de a abolii ast-fel idolatria în Constantinopole, de a nu se mai adora statuele

dumnezeilor, a nu se mai vărsa sânge; a nu se mai consuma carnea jertfelor, a nu se celebra mai mult nici o ceremonie păgână și profană.

CAPITOLUL XLIX.

Icône ale păstorului celui bun. Portretul lui Daniil. Picturi ale crucii.

Se vedea la fântânile ce sunt în mijlocul târgului, icône ale păstorului celui bun, care sunt icône foarte cunoscute celor ce au citit scriptura. Se vedea de asemenea efigia lui Daniil cu lei, la care fu expus. Ea era de aramă aurită. Iubirea de Dumnezeu era atât de ardătoare în inima Împăratului, în cât el făcu a se pune în plafondul celei mai frumoase camere din palatul său un mare tablou al crucii, îmbogățit cu aur, și pietre prețioase; și sunt sigur că el 'l privea ca pe un puternic bulvard contra întreprinderilor inamicului Imperiului.

Bisericii zidite la Nicomidia și la Antiochia.

Împăratul nu se mulțumi de a înălța toate mărețele edificii ce am descris în Cetatea careia 'l dăduse numele său, ci încă făcu a se zidi o Biserică foarte frumoasă și foarte măreță în capitala Bitiniei, și înălță acolo trofeul victoriei ce câștigase asupra inamicilor lui Dumnezeu. El înfrumuseță cu mai multe Biserici principalele cetăți din fie-care Provincie. Făcu a se zidi una foarte considerabilă prin mărirea sa, prin înălțimea sa, și prin frumusețea sa în celebra Cetate de Antiochia, Mitropolia Orientului. Ea avea opt lăaturi, și era împodobită de o mulțime de zidiri atât înalte precum și joase. Ar fi cu greu de a descrie varietatea ornamentelor de aur, de aramă, și de alte materii prețioase, de care ea strălucea din toate părțile.

CAPITOLUL LI.

Biserică zidită la Mambri.

Constantin aflând că Mântuitorul în onórea căruia el înălțase un număr atât de mare de Biserici în tótă întinderea Imperiului, se arătase odinioară în Palestina unor ómeni de o singulară pietate, lângă stejarul lui Mambri, se hotărî de a înălța o Biserică chiar în același loc. El scrisese pentru acest sfîrșit Guvernatorilor de Provincii, și le ordonă de a pune tótă stăruința putincioasă pentru a isprăvi lucrarea în puțin timp. El îmi scrisese asupra aceleiași subiect o frumoasă scrisóre, sau mai bine o gravă mustrare, prin care 'mi impută abuzurile ce se comiteau în acel loc. Voiú însera aicea scrisórea în întregul ei, pentru a face cunoscut ardórea zelului, de care el era animat pentru Religiune.

CAPITOLUL LII.

Scrisórea lui Constantin către Eusebie.

Constantin, Invingător prea mare, August, lui Macarie, și celor l'alți Episcopi din Palestina

«Intre favorurile ce ați primit de la sócra-meá, acéstă
«Principesá atât de recomandabilá, prin sfințenia moravurilor
«rilor sale, unul din cele mai considerabile, este îngrijirea
«ce ea a luat de a mă însciința de un abus, ce se comitea
«între voi, pentru ca să aduc la acéstá un remediú, pré
«atât de grabnic pre cât e de necesar. Este o grozavá nelegiure
«de a pângări sfințele locuri prin ceremonii profane. Este de
«sigur straniú, prea iubiții mei frați, cá am aflat prin scrisorile
«sócrei mele o neorînduélá ce scá-pase din veghierea vóstrá.

CAPITOLUL LIII.

Mântuitorul s'a arătat lui Abram lângă stejarul lui Mambri.

«Se dice cá óre care persóne prolanézá prin superstițiile lor un loc, care este lângă stejarul lui Mambri și ca-

«re noi scim că a fost sfințit prin locuința lui Abraam.
«Ei au înălțat acolo un Altar și o statue, și aduc neince-
«tat jertfe abominabile. Acastă superstiție fiind contrarie
«pietăței domniei mele, și nedemnă de sfințenia locului,
«sunt foarte mulțumit ca să știți că am ordonat Comitelui
«Acacie perfectissim și amic al meu, de a avea grijă ca
«statuele ce se vor găsi în acel loc, să fie arse imediat;
«altarul să fie răsturnat, și acei ce vor fi atât de îndrăs-
«neși de a comite vre o nelegiuire în prejudiciul acestei
«opririi, să fie pedepsiți potrivit cu atrocitatea crimei lor.
«Am comandat de asemenea ca să se înalțe în același loc
«o Biserică, unde sfinții să se potă aduna. Iar dacă se va
«petrece ceva contrariu acestui ordin, să nu lipsiți de a
«mă însciința îndată, pentru ca culpabili să fie pedepsiți
«cu ultimul supliciū. Știți că Dumnezeu și Domnul tuturor
«oménilor, făcu onóre lui Abraam de a i se arăta în acest
«loc, și de a vorbi cu el. Că acolo Mântuitorul se arată
«lui cu două Ângeri, unde 'i făgădui că va fi părinte al
«unei numeroase posterități, și unde îndeplini făgăduința
«sa; că acolo Legea lui Dumnezeu începu a fi observată.
«Pentru acésta mă țin obligat nu numai de a conserva
«acest loc apărat de tot felul de corupțiune, ci încă de
«a'l restabili în prima sa sfințenie, ast-fel ca el să fie con-
«sacrat numai cultului lui Dumnezeu. Nu mă îndoesc că
«veți ajuta intru acésta intențiunile mele, fiind că aju-
«tându-le veți îndeplini o datorie indispensabilă a prote-
«siunii vóstre. Rog pre Dumnezeu, prea iubiții mei frați,
«să fiți sănătoși.

CAPITOLUL LIV.

Dărimarea Templurilor.

Constantin lucra ast-fel cu o sirguintă neobosită la în-
naintarea gloriei lui Dumnezeu, la stabilirea cultului său,
la distrugerea rătăcirii, și la stingerea idolatriei. Era tem-
pluri ale căror porți fură ridicate. Altele care fură des-
coperite, pentru că fiind expuse ploilor și intemperiilor, să
caadă în ruină. Era unele din care el ordonă de a se scóte
statuele de bronz ce rătăcirea antichității consacrase, și
de care ea vorbise în termeni ce arătau multă stimă și res-
pect, și le lăsă expuse în ochii publicului în piețele din

Constantinopole. Poporul privea de o parte pre Apolon Pytian, de altă parte pre Apolon Smintian. Tripediile de la Delfi erau în Circ. Museile fuseseră transferate din Helicon la Palat. In fine tótă cetatea era plină de statuî de aramă și de bronz, care fuseseră făcute de cei mai buni meșteri, și consacrate în Provinciî prin superstiția popórelor. Inșă după ce aceste popóre le au jertfit un număr nenumărat de victime ca unor divinități, pe când erau ca cuprinse de bóla rătăcirei, care era atunci bóla generală a neamului omenesc, au recunoscut în fine, de și fórte târziu, cât de mult se înșelase, când Impăratul a expus însuși acele statue la batjocurile și la desprețul a tótă lumea. Cât pentru statuele de aur și de argint, iată în ce mod el le ridică întrebuițarea. Sciind că aceste lucrări făcute cu multă artă, din cele mai bogate materii ce natura propuse cupidității, erau ca niște pietre ce făceau a cădea pre cei slabi și pre cei orbi, el se hotărî de a le ridica și de a face drumul liber și sigur. Pentru acest sfârșit el nu se servi nici de valórea nici de puterea soldaților, el nu întrebuițá de cât prudența și dibăcia a unora din amicî săi pe cari 'i trimise în secret în Provinciî. Ei trecură prin mijlocul idolatrilor, fără a avea alte arme de cât pietatea Impăratului și propriul lor zel pentru credință, și aboliră cu totul cele mai vechi rătăcirî. Ei obligară mai întâi pre preoții păgânî a scóte Idoliî lor din locurile cele mai secrete, unde ei 'i accunsese. Ei despuérá apoi pre acei idoli de ornamentele lor, și descoperiră urâciunea lor la tótă lumea. In fine puseră la o parte ce era mai prețios, topiră aurul și argintul pentru a'l păstra, și lăsară Păgânilor ceia ce nu era de nici o valóre. Impăratul ordonă a transporta tot de odată statuele ce nu erau de cât de aramă sau de bronz. Ast-fel aceși Dumneđeî odiniórá atât de mult celebrați prin fabulele Greciei, fură legați și târiți ca niște sclavi.

CAPITOLUL LV.

Dărimarea unui templu din Fenicia,

Impăratul cercetă cu o îngrijire minunată până și cele mai mici resturi ale rătăcirei. El descoperi din Palatul său o cursă întinsă mântuirii sufletelor într'un unghiú al

Feniciei, întocmai după cum un Vultur din înălțimea Cerului descopere ceia ce se petrece pe pământ. Era o pădure, și un Templu consacrat în onoarea unui infam demon, sub numele de Venus; nu în o piață publică, pentru a servi de ornament unei mari Cetăți; ci la Afaea într'un loc foarte pustiu al Muntelui Liban. Acolo se ținea o școală deschisă de desfrânare. Erau oameni cari renunțând la demnitatea sexului lor se prostitueau acolo ca femeile, și cari credeau așa face priincosă divinitatea prin infamia acestei monstruoase corupțiuni. Era un loc privilegiat pentru a comite nepedepsit adulterul și alte abominațiuni. Niminea nu 'i putea opri cursul, fiind că niminea nu putea intra în acel loc, dacă avea onestitate și înfrânare. Impăratul având cunoștință despre acesta credu că acest templu nu merită de a fi luminat de razele Sôrelui, și porunci ca să fie dărîmat, statuele să fie sfărâmate, și ornamentele ridicate. Acest ordin fu îndată executat de către soldați, și cei ce fuseseră odinioară cei mai dedați la desfrânare, schimbară moravurile de frică de a fi pedepsiți cu asprimea cu care Impăratul 'i amenința. Păgâni chiar însuși recunoscură estravaganța superstiției lor, și se abținură de la excesele cele mai blamabile.

CAPITOLUL LVI.

Dărîmarea templului lui Esculap.

Rătăcirea de care un număr nenumărat de persoane erau preveniți, că un demon din Cilicia avea virtutea de a vindeca bólele cele mai primejdioase, de și nu era de cât un înșelător care 'și bătea joc de simplitatea popórelor, Impăratul care 'și propusese de a autorisa cultul lui Dumnezeu, și de a nu suferi nici un altul, ordonă de a dărîma templul. Indată acest edificiu, care fusese privit cu admirațiune de către Filosofi, fu dărîmat de mâinile soldaților. Acel ce înșelase atât de îndelungat timp pre oameni promițînd de a 'i vindeca, nu găsi nici cum remediu pentru el însuși în această împrejurare, precum de asemenea nu găsi când fu lovit de fulger, după cum Poeții au inventat'o. Lovitura ce 'i dădu Constantin nu avu nici invențiune, nici fabulă. El răsturnă ast-fel templul, în cât nu rămase nici o urmă de rătăcire.

CAPITOLUL LVII.

Convertirea Păgânilor.

Când acei ce fuseseră cei mai atașați la cultul demonilor vedură rătăcirea lor descoperită, templurile dărimate, și statuele răsturnate, unii îmbrățișară doctrina salutară a Mântuitorului iar cei ce nu voriră a o îmbrățișa, condamnară superstițiunea părinților lor, și 'și bătură joc de acei pe cari 'i adorase odinioară ca pre Dumnezei. Ei aveau dreptate de a 'și bate joc de ei fiind că vedeu murdăriile ce fuseseră lung timp, ascunse sub frumuseța exterioară, a acelor figuri. Ei nu vedeau în lăuntru de cât ose putrede, de cât fășii de stofe, pae și fin. Când vedură că în lăuntru acestor statui nu era nici vreun demon care să facă Oracoli, nici vreun Dumnezeu care să predică viitorul, nici vre o fantomă neagră și întunecată care să pôtă fi vedută, ei condamnară nebunia lor și nebunia strămoșilor lor. Iată pentru ce nu era nici o pesceră atât de întunecată, nici atât de adâncă, unde să nu intre acei pe cari 'i trimisese Impăratul pentru a stărpi resturile idolatriei, și nu era sancțuar în templuri unde să nu mērgă soldații ca în locul cel mai profan, după ce orbirea Păgânismului fusese public recunosculă.

CAPITOLUL LVIII.

Dărîmarea unui templu al lui Venus. Construirea unei biserici.

Acăstă faptă este fără indoeală una din cele mai frumoșe ale lui Constantin, deși el a făcut un mare număr de asemenea fapte în provincii; voiū istorisi aici una ce el făcu la Heliopole, cetate din Fenicia. Păgânii din acăstă cetate admițând public desfrânarea permiteau femeelor și fiicelor lor de a se prostitui nepedepsit. Impăratul de care vorbesc, fiind ales de Dumnezeu pentru a învăța înfrânarea și cumpătarea în tot pământul, opri acele popore de a continua în acăstă grozavă neorânduélă, și făcend, față de ei prin scrisorile sale, funcțiunea de predicator, 'i sfătui de a priimi lumina credinței, și a recunoșce pre Dumnezeu

cel adevărat. El nu se mulțumi de ale anunța ast-fel doctrina Evangheliei, ci încă înălță în mijlocul cetății lor o măreță zidire, și o consacără exercițiilor religiunei noastre. Ast-fel se vădu o nouă minune, care până atunci fusese neauzită. O mulțime de persoane, smulse de la superstiția păgână, fu schimbată într'un minut, în o adunare de credincioși conduși de către diaconi, de către preoți, și un episcop. Impăratul făcu a se distribui mari sume în cetate pentru alinarea săracilor, cu scop de a-l atrage prin această iubire la Evangelie, -dupre această cugetare a sfântului Pavel: *mă bucur, numai să fie propoveduit Iisus Cristos, ori prin ce chip ar fi, saū prin ocasiune, saū prin un adevărat zel.*

CAPITOLUL LIX.

Tumult ațîțat în cetatea de Antiochia, cu ocasiunea lui Eustatie.

Pe când religiunea creștină se stabilea ast-fel între toate popoarele, și biserica gusta fructele păcii, gelosia care face răul seū din binele altora, nu lipsi de a turbura prosperitatea noastră. Ea speră că aprinderea disputelor, noastre și excesul disordinilor noastre, ar porni contra noastră indignarea Impăratului, și în această speranță, ea aprinse în Antiochia focul unei furiöse certe, și umplu biserica din această cetate de turburări atât de tragice ca acele ce poeții profani arătă în teatruți. Credincioșii se desbinară în două partide, iară restul locuitorilor, magistrații și militarii, luară armele unii contra altora, și s'ar fi încăerat la luptă de n'ar fi fost opriți prin un ordin secret al Providenței, și de tema de a ațîța mânia Impăratului. Acest principe opri ca un înțelept medic, cursul acestui rău prin blândeța sa naturală. El trimise în această cetate un comite de o credință încercată, care liniști turburarea prin prudența sa, și scrise el însuși mai multe scrisori pentru a sfătui pre locuitorii la pace, și la modestia creștină. El îi scuză în cât-va, și aruncă vina de cele ce se întâmplase asupra aceluia ce fusese principalul autor. Aș reproduce aici scrisorile sale în întregul lor pentru învățămintele salutare ce ele conțin, dacă nu m'aș teme de a lăsa o pată la re-

putația acelor ce ațișase desordinea, a cărei memorie nu voesc a mai reînoi. Nu voiū reproduce de cât pre aceia în care el mărlurisește bucuria sa de restabilirea bunel înțelegeri, și care el státuește pre locuitorii a nu dori de păstor pre episcopul unei alte cetăți prin mijlocirea căruia ei se reconciliase, și de a alege dupre obiceiū, pre acela pre care Mântuitorul le-ar destina. Iată termenii scrisorii sale.

CAPITOLUL LX.

Scrisoarea lui Constantin către locuitorii din Antiochia, prin care el le ordonă de a lăsa pre Eusebie la Cesaria, și de a alege un alt episcop de cât pre el.

Constantin, învingător, preo mare, August: către poporul din Antiochia.

«Unirea ce e stabilită între voi a fost foarte plăcută per-
«sónelor celor mai inteligente, și celor mai luminate ale se-
«colului. Maniera vóstră de a trăi, zelul vostru pentru re-
«ligiune și afecțiunea vóstră pentru serviciul meū, 'mă
«daū pentru voi o afecțiune nedeslegată și neviolabilă.
«Prudența conduitei este isvorul tuturor bunurilor, de care
«se bucură cine-va în cursul acestei viețe. Ce este mai cu-
«viincios pentru voi de cât această prudență? Nu vă mi-
«rați deci că đic, că iubirea de adevăr a servit mai mult
«a procura conservarea vóstră, de cât a atrage asupra
«vóstră ura. Ce este mai de dorit și mai cuviincios între
«frații ce merg împreună în aceiași cale a dreptății, și
«cari tind la același loc de repaos ce Dumneđeū le-a pro-
«mis, de cât de a fi în o perfectă unire de spirite și de
«voințe? Perfecțiunea ce Dumneđeū cere de la acei ce fac
«profesiune de lege și dorința ce am de a vedea alegerea
«ce ați făcut, confirmată prin fapte sfinte, vă oblig 'a în-
«treținea această unire. Dacă vă mirați de acest exordiū,
«și dacă nu'i descoperiți planul, vi'l voiū explica foarte
«bucuros. Mărturisirile avantagióse, ce daū lui Eusebie
«actele ce am citit, a căruī profundă doctrină o cunosc de
«mult timp, unită cu o deosebită modestie, și cu elogiile
«extra-ordinare ce fac de meritul său, mi-a descoperit do-

«rința ce voi aveți de a-l alege ca episcop al vostru. Ce
«cugetări credeți voi că am avut asupra acestui subiect,
«când am examinat regulile adevărului și ale dreptății?
«Ce neliniște vă închipuiți voi că mi-a adus acest plan ce
«aveți? O sfință credință, ce ni-a prescris prin gura Mân-
«tuitorului forma conduitei noastre, cât ai fi lu de aspră
«și întristătoare păcătoșilor dacă n'ai refusa de a lucra din
«motivul intereselor tale? Mi se pare că acel ce preferă
«pacea ori căruși lucru, se pune mai pre sus de însuși
«victoria. Nu e niminea care să nu fie mulțumit de a o
«câștiga. Inse este mai onest de a se lipsi de ea, pentru
«a nu vătama dreptatea. Vă rog, prea iubiții mei frați,
«de a'mi spune, pentru ce luați o hotărîre, care este in-
«juriôsă altoșă? Pentru ce formați planuri, cari sunt con-
«trarîi pietății de care faceți profesiune? Eū stimez sôrte
«mult pre acest episcop, pentru care voi mărturisiți atâta
«iubire și atâta respect; inse nu trebuie a desprețui cu
«ocasiunea sa legi, cari au fost în general primite, a tur-
«bura pre alții în posesiunea bunurilor lor, și a face o
«alegere odiôsă, ca și când nu s'ar putea găsi, nu unul,
«sau două eclesiastici, și mai mulți tot atât de demni, ca
«și Eusebie, de a fi puși pe scaunul episcopal de Antiochia.
«Când se procede fără violență la alegerea demnităților
«eclesiastice, se găsesc toți candidații egali. Cercetarea ce
«se face de calitățile vre unuia, nu trebuie nici de cum a
«fi injuriôsă celor-l-alți. De și nu tôte spiritele au aceiași
«înălțare, ele au totuși aceiași cunoștință de poruncile lui
«Dumnezeu și aceiași inclinare de ale observa. De vom
«vroi a mărturisirî sincer adevărul ceia ce voi ați făcut,
«nu e de a opri un episcop, ci de a-l răpi, și acesta nu
«e o faptă de dreptate, ci o violență și un atentat. Ori
«de ce simțimânt, poporul ar fi prevenit asupra acestui
«subiect, voiū dice cu îndrăsnelă, că această întreprindere
«a dat loc la rele svonuri, și că ei au excitat grozave fur-
«tuni. Oile uită blândeța lor naturală, și dau semne de
«mânie, când se ved părăsite de păstorii lor. De nu mă
«înșel întru acesta, vă rog de a considera folósele ce veți
«câștiga renunțând la planul de a răpi pre Eusebie. Veți
«conserva amiciția locuitorilor din Cesaria. Eusebie, carele
«a făcut o călătorie la Cetatea vóstră cu o intențiune fôrte
«laudabilă, va avea profitul că virtutea sa a fost onorată

«prin alegerea ce ați voit a face în persoana sa, și voi veți
«avea gloria de a vă menține în posesiunea vechiului vos-
«tru obicei, dacă veți aduce toate îngrijirile, de care sun-
«teți capabili, pentru a căuta fără sgomot, fără tumult, fără
«ră turburare, un Episcop ast-fel cum vă este necesar. Ace-
«stele sgomole sunt tot deauna nedrepte. Ele sunt niște
«scânteii care aprind incendiile. Doresc să fiu pre atât de în-
«naintat în harul lui Dumnezeu, pre atât de bine în spi-
«ritile și în inimile voastre, pre atât de fericit în cursul vie-
«ții mele, pre cât vă iubesc, și pre cât vă doresc un per-
«fect repaos. Renunțați la certuri. Restabiliți între voi bu-
«na înțelegere cu curăția moravurilor, înălțați Stindardul
«păcii și conduceți corabia voastră cu o cârmă atât de tare
«ca ferul către lumina cerescă. Încărcați-o cu mărfuri ne-
«stricătioase. Tot ce putea să o strice a fost ridicat. Con-
«servați cu îngrijire bunurile ce posedați, nu întreprindeți
«nimic cu ușurință. Rog pre Dumnezeu, prea iubiții mei
«frați, să fiți sănătoși.

CAPITOLUL LXI.

*Scrisoarea lui Constantin către Eusebie, prin care
'l laudă că a refuzat Episcopia de Antiochia.*

«Am citit de mai multe ori scrisoarea voastră, și am re-
«cunoscut că ați observat foarte exact disciplina Bisericii.
«Acesta este efectul unei deosebite pietăți de a rămânea
«tare în simțimentul, care este cel mai conform voinței
«lui Dumnezeu, și tradițiunei Apostolilor. Trebuie să vă con-
«siderați fericit, că ați fost stimat prin judecata mai a tot
«universul, demn de guvernământul întregii Biserici. Dorin-
«ța ce toate popoarele mărturisesc de a fi sub conducerea
«voastră face culmea acestei fericiri. Ați lucrat fără îndoia-
«lă cu multă prudență, când, duple poruncile lui Dum-
«neșcu, și disciplina Apostolilor, ați refuzat Episcopia de
«Antiochia, și ați iubit mai bine a rămânea în aceia, unde
«ați fost stabilit de la început din orînduirea lui Dumnezeu.
«Am făcut răspuns și locuitorilor de Antiochia, și Epis-
«copilor, colegii voștri care mi scriseseră asupra acestui
«subiect. Când Sanctitatea voastră va vedea scrisorile mele,
«veți recunoșce lesne că le-am scris, prin mișcarea Spiritu-

«luî luî Dumneđeu, și că planul acestor popóre era con-
«trar dreptății. Va trebui să asistați la adunările lor, pen-
«tru ca hotărîrea ce ați luat, să fie acolo confirmată.

CAPITOLUL LXII.

*Scrisórea luî Constantin către Conciliu, prin care
oprește de a trastera pre Eusebie de Cesaria
la Antiochia.*

*Constantin, Invingător, prea Mare, August, luî Teodor, luî
Teodot, luî Narcis, luî Aetius, luî Alfeú, și celor l-
alți Episcopóri adunați la Antiochia.*

«Am citit scrisórea ce Sanctitatea vóstră mi-a scris, și
«am recunoscut înțelepta hotărîre a luî Eusebie, colegul
«vostru. După ce m'am însciințat fórte exact atât din scri-
«sorile vóstre cât și din acelea ale Comiților perfectisimi
«Acakie și Strategie, de cele ce s'au petrecut în adunare,
«și după ce am făcut o seriósă reflexiune, am făcut cu-
«noscut poporului de Antiochia, ceia ce mi s'au părut mai
«conform voinței luî Dumneđeu, și orînduelei Bisericeî.
«Am adăogat la finele acestei scrisóri, copie duple acelea
«ce le-am adresat, ca să puteți cunoște ce dreptatea m'a
«obligat de a le scrie asupra cererei vóstre și a lor, ca prea
«sfîntul Eusebie să fie transferat de la scaunul de Cesaria
«la acel de Antiochia. Scrisórea luî Eusebie se pare fórte
«conformă sfîntelor Canóne. Inșă este cuviincios ca să știți
«și care este simțimîntul meu. Am aflat că Eufronius pre-
«otul și cetățeanul din Cesaria Capadokiei, și Georgie
«preotul și cetățeanul din Aretusa chirotonit de Alexan-
«dru Episcopul de Alexandria, sunt doui ómenî cari în
«o slîntă doctrină. Propuneți 'i cu cei-l-alți cari vor fi
«judecați demni de a fi ridicați la demnitatea Episcopală,
«și faceți o alegere conformă tradițiunii apostolice. Rog
«pre Dumneđeu, prea iubiți mei frați, să fiți sănătoși.

CAPITOLUL LXIII.

*Ingrijirile luate de Constantin pentru stîrpi-
rea Eresinilor.*

Iată ce scrise incomparabilul Impérat sfîntilor Păstorî,
pentru a'î sfătui de a procura pacea Bisericeî. Când a li-

niștit disputele, și a stabilit uniformitatea doctrinei, el întreprinse de a extermina o primejdioasă nelegiuire. El trimise ordin Guvernatorilor de Provinciile de a urmări, și de a alunga preoții ce pustieau staulul oilor, sub o falsă aparență de modestie și de gravitate de proci mincinoși, pre cari Mântuitorul îi numește lupi răpitori îmbrăcați în piel de oi, și a căror crușime nu se arată de cât prin faptele lor, care sunt fructele inimii lor. El nu se mulțumi de a expedia acest ordin contra lor, ci încă le trimise și o scrisoare prin cari îi sfătuea a schimba socotința, și a reveni la Biserică, ca la portul mântuirii lor. Iată cum le vorbește.

CAPITOLUL LXIV.

Constituțiunea lui Constantin contra Ereticilor.

Constantin Invingător, prea Mare, August catre Eretic.

«Novațieni, Valentinieni, Marconiți, Paulieni, Catafrigeni, și toți cari predicați doctrine noi în adunări particulare, învățați din această lege vanitatea și falsitatea opiniunilor voștre, și răutatea otrăvit, prin care înveninați sufletele și le dați mărta. Voi sunteți inamicii adevărului și ai vieții. Sfaturile voștre sunt periculoase, nu tind de cât la viață și la corupțiune, la opresiunea nevinovăției și la ruina credinții. Voi comiteți neconștient păcate, sub pretext de a face serviciu lui Dumnezeu, faceți rane muritoare conștiințelor nevinovate, și răpiți lumina de la ochii ce o caută. Mulțimea și importanța ocupațiilor mele nu mă permit de a face o enumerare mai lungă nici mai exactă de crimele voștre. Ele sunt atât de enorme, atât de grozave, atât infame în cât mi-ar trebui mai multe zile pentru a le explica. Sunt chiar mulțumit de a întorce cugetarea mea de la acesta, de frică de a corupe curăția credinții mele. Cum ași suferi mai mult timp această neorânduială, fiind că răbdarea mea este cauza că acei ce sunt sănătoși sunt atacați de acest rău contagios? Pentru ce nu i-ași smulge rădăcina?»

CAPITOLUL LXV.

Constantin oprește pe Eretici de a se aduna.

«Nelegiuirea voastră ne mai putând fi suportată, Noi vă
«oprim prin această lege de a face pe viitor adunări, nici
«în public, nici în particular; și ordonăm că toate locurile,
«unde le făceți în trecut, vă vor fi luate. Aceia dintre voi,
«cari caută de buna credință curăția Religiei, să re-
«vină în sînul Bisericii, și să reintre în sfînta comuniune,
«unde vor găsi adevărul. Nu se cuvine a suferi într'un
«secol atît de fericit ca al nostru, înșelătoriile ce între-
«huințeză schisma și erezia pentru a înșela sufletele cele
«simple. Este mult mai drept a face ast-fel ca acei ce tră-
«esc în speranța bunurilor ceresci, să revină din rătăcirea
«lor, să se reintorcă din cărările abătute la calea cea dre-
«ptă; din întuneric la lumină; de la vanitate la adevăr;
«de la mörte la viață. Pentru acest sfârșit noi am ordonat,
«dupre cum am spus-o deja, ca toate Oratoriile ereticilor,
«dacă totuși se pöte a le numi Oratorii, să fie date Bi-
«sericii Catolice, iar cele-l- alte locuri, unde voi vă adu-
«nați, să fie confiscate, fără ca să puteți a vă aduna în
«nici unul pe viitor, fie în particular, fie în public. Or-
«donăm ca această lege să fie publicată.

CAPITOLUL LXVI.

*Cărți găsite în mâinile ereticilor. Convertirea
mai multora dintre ei.*

Adunările ereticilor fiind imprăștiate prin autoritatea
acestei legi, și aceste animale crude puse în fugă, o parte
din acei pe cari ei înșelase, fiind spăimântați prin ame-
nițările Impăratului, ascunseră mișelește simțimintele lor,
și reintrară cu rea credință în Biserică. Fiind că fusese
ordonat ca cărțile ereticilor să fie căutate, se arestară mai
multe persoane, ce se aplicaū la arte oprite. Și acești ó-
menii întrebuițaū tot felul de mijloce, pentru a evita pe-
depsa crimelor lor. Eraū unii cari se convertiră cu totă
sinceritatea. Episcopiū examinară pre unii și pre alții cu
totă îngrijirea putincioasă. Ei isgoniră pre acei ce întrebui-

șase această meșteșugire de a se îmbrăca în piel de oie pentru a fi primiți; iar pre acei ce se înfățișaseră cu buna credință, 'i primiră la comunicare, după ce i-au încercat cât-va timp. Iată conduita ce fu păzită către eretici. Acei ce nu țineaū nici o doctrină contrară doctrinei Bisericii, și cari nu fuseseră separați de cât prin greșala schismaticilor, fură primiți îndată în Biserică. Ei se reintorseră la patria lor cerescă, după un lung exil, și recunoscură pre dumnezeesca lor Mumă, după o lungă absență. Iată cum membrii se întruniră pentru a nu face de cât un singur corp. Iată cum Biserica Catolică rămase singură fără nici o adunare de eretici, și această minunăta schimbare fu opera singurului nostru Impărat, prea iubit de Dumneđu.

CARTEA A PATRA

CAPITOLUL I.

Constantin face milostenii și dă dregătorii.

Impăratul nu neglija guvernământul Statului, pe când lucra cu atâta sîrguință la mărirea Bisericii, și la propagarea Evangheliei. El dădea neîncetat locuitorilor din provincii semne de iubirea sa, sau prin îngrijirea părintească ce avea în general de interesele lor, sau prin liberalitățile ce făcea către fie-care în particular. El n'a înșelat nici odată speranța nimăruî care avuse recurs la bunătatea sa, și nici odată nu i-a respins cererea sa. El a dat unora bani, altora moșii, altora dregătorii de consul, de senator, de guvernator de provincii, de comite de întâiul, de al doilea sau de al treilea ordin. El a dat la mai mulți alții titlul de perfectissim; căci pentru a gratifica un număr mai mare de persoane, el inventă un mare număr de demnități noi.

CAPITOLUL II.

Reducerea unei a patra părți din imposite.

Pasiunea ce el avea de a face viața tuturor supușilor săi, nu numai liniștită ci și plăcută, se arată prin exemplul rar al unei generosități, ce se va întinde preste secolul său, și care este laudată în fie-care și prin credința publică. El desărcină pre proprietarii de perceperea unei a patra părți din tribut, ce ei erau datorii a plăti, ast-fel că

din patru ani ei avea unu liber, în care se bucura de toate fructele lor. Acest har a fost acordat pentru tot-déuna, și trebuie a se răspândi asupra posterității celei mai depărtate.

CAPITOLUL III.

Tot despre impositie.

Unii plângându-se că nu se observase nici o dreptate când se impusesse tributurile sub domniile precedente, și că'i încărcase peste măsură; Impăratul dădu ordin ca să li se facă dreptate, și să nu se cêră de la ei impositul de cât în proporție cu valoarea pământurilor lor.

CAPITOLUL IV.

Liberalitatea lăcută de Constantin către apărătorii ce perduse cauza lor.

Când el judeca o cauză, el dădea saŭ bani, saŭ moșteniri celui ce o perduse pentru a'l lăsa să plece pre atât de mulțumit ca acela în favoarea cărui el se pronunțase. El credea că nimeni nu trebuie să se retragă trist dinaintea sa. Ast-fel el lăsa să plece ambele părți mulțumite, și făcea a se admira pre atât liberalitatea sa cât și dreptatea sa.

CAPITOLUL V.

Invingerea Sciților.

Este ôre nevoie să mai vorbesc de Națiunile barbare pe care el le-a redus la ascultarea Imperiului. El a obicnuit pre Sciți și pre Sarmați la jugul dominațiunii Romane, ce ei tot-d'eauna 'l scuturase. Impărații, predecesorii săi plăteaŭ un tribut anual celor dintâi din aceste popóre. Insa Constantin ne putend a se supune unei servitudini atât de înjositoare, merse asupra lor sub Steagul Mântuitorului său, înfrână prin puterea armatelor sale pre acei ce îndrăsniră a i se opune, și indulci naturelul salbatic al celor-lalte popóre prin mijlocirea trimișilor săi.

CAPITOLUL VI.

Reducerea Sarmaților la ascultarea Romanilor.

Dumnezeu smeri el-însuși mândria Sarmaților, și 'i supuse sub picioarele lui Constantin. Ei dăduse arme sclavilor lor pentru a combate pre Sciții, cari le declarase războiul. Când acești sclavi câștigase victoria, ei se resculară contra stăpânilor lor, și 'i alungară din țara lor. Acești fugari nu găsiră alt azil de cât clemența lui Constantin, carele 'i primi foarte bine, și puse în trupele sale pre acele ce erau proprii a purta armele, iar celor-l-alți le dădu pământuri pentru subsistența lor. Ei însuși mărturiseau că disgrăția lor se schimbăse într'o deosebită fericire, fiind-că ei se desfăcuse de barbaria națiunii lor și învățase polițeta Romanilor.

CAPITOLUL VII.

Ambasade de la diverse Națiuni. Daruri făcute de Impăratul.

Dumnezeu supuse ast-fel mai multe popore puterniciei lui Constantin. El primea neîncetat Ambasadori încărcăți de bogate daruri. Am vedut la porța Palatului său streini cari aveau haine de o modă foarte deosebită de a noastră, și părul și barba într'un alt chip. Ei erau grozavi la vedere, căutătura lor era sălbatică, și talia lor monstruoasă. Unii aveau fața roșie. Alții o aveau mai albă de cât zăpada, iară alții de culore amestecată. Se vedeau printre acești streini Indienii, Etiopienii, cari fiind, cum țice Omer, desbinați în două popore, locuiau la extremitatea lumii. Ei aduceau, duple cum se vede represintat în tablouri, ceia ce aveau mai bun și mai ales în țara lor. Unii oferea lui Constantin corone de aur, alții diademe semănate cu mărgăritare, alții băleți tineri ce aveau plete blonde; alții veste cusute cu flori de aur duple chipul țării lor; alții cai; alții scuturi, lănci, arcuri, și săgeți. Aceste daruri erau nu numai un semn de supunerea și respectul lor, ci și o arvună de alianță și de serviciile lor. Impăratul le primea foarte bucuros, și le făcea îndată daruri mai bogate. El gratifică

pre cei mai considerabili din acei ambasadori cu ore care demnități de a le Imperiului, și cea mai mare parte din ei se găsiră atât de tare îndatorați, în cât le plăcură mai bine a rămânea la curtea sa, de cât a se reîntorce în Țara lor.

CAPITOLUL VIII.

Constantin scrie Regelui Persiei în favoarea Creștinilor.

Regele Persiei căutând alianța Impăratului precum și ale celor-l-alți streini, și trimetându-i pentru acest sfârșit ambasadori cu daruri, acest Príncipe usând de o magnificență extra-ordinară, îi trimise din partea sa daruri mult mai bogate de cât acele ce primise. Aflând cu bucurie că era în acel Regat o mulțime de persoane care făceau profesiune de credință, el credu de datorie a le face să simță efectele protecțiunii sale, și scrise în favoarea lor în acești termeni.

CAPITOLUL IX.

Scrisoarea lui Constantin către Sapor, Regele Perșilor.

«Păzind credința sunt luminat de lumina adevărului și urmând această lumină pătrund din ce în ce mai mult obscuritatea credinții. Eu fac profesiune de Religie care mă învață a adora pre un singur Dumneșeu, sub a căruia apărare am plecat de la țărmurile Oceanului, și am dat speranță Imperiului de a se vedea curând liberat de disgrățiile sale. Provinciile care gemeau sub dominațiunea tiranilor, au găsit un liberator. Eu public mărire acestui Dumneșeu, carele le-a ajutat. Am ordonat a se purta stégul său de către soldații mei, cari-l adorază, și cari prin puterea sa câștigă victorii foarte însemnate.

CAPITOLUL X.

Desprețuirea Idolilor.

«Mărturisesc că am tot-deuna în spiritul meu mărire

«sa, că'l privesc cu ochii sufletului în înălțarea gloriei sale,
«și că'l invoc în genuchî. Desprețuesc vîrsarea sîngelui,
«odorea ce ese din măruntaele victimelor, lumina ce este
«întreținută din materii scóse din pămînt, și tóte lucru-
«rile de care rătăcirea și superstiția se servesc pentru a
«perde pre păgîni. Dumneđeũ n'ar putea suferi ca ómenii
«să abuzéze de bunurile ce el le-a acordat pentru între-
«buițarea lor. El nu cere de cât un suflet curat, și o
«conștiință neprihănită a cării fapte el le cumpănește. Lui
«'i place modestia și blîndeța. El iubește pre persónele
«pacinice, și desprețuește pre acei ce ațîță turburările. El
«reprimeză îngâmfaarea, smerește pre acei ce se înalță, și
«inalță pre acei ce se smeresc. El protege pre principii, ce
«guvernéază cu dreptate, întărește puterea lor și le dă pacea.

CAPITOLUL XI.

Despre prinderea lui Valerian.

«Nu mă înșel nici de cum fratele meu, când recunosc
«că acest Dumneđeũ este domnul și părintele tuturor ó-
«menilor. Mai mulți din acei ce m'au precedat, au fost
«atît de orbî în cât l'au negat. Inse sfârșitul lor a fost
«atît de nenorocit, în cât a fost propus mai pe urmă ca
«un exemplu funest care trebuia a întórce pre cei-l-alți
«de la nelegiuire. Acelă pre care dreptatea dumneđeiască
«a urmărit ca un fulger de aici pîna în țara vóstră, și
«carele a înălțat acolo trofeul infamiei sale, a fost unul
«dintre ei.

CAPITOLUL XII.

Ruina persecutorilor Bisericeii.

«Pedeapsa publică ce a suferit cei-l-alți face o parte
«din gloria secolului nostru. Am fost martor al morții de-
«plorabile a acelor ce făcuse legi sórte nedrepte contra po-
«pórelor ce fac profesiune de cultul lui Dumneđeũ. Pentru
«acésta 'i mulțumesc că prin un ordin particular al Pro-
«videnției sale, a dat pacea celor ce păzesc legea sa. Bu-
«nătatea ce el are de a uni pe tóte popórele în exercițiul

aceleiași Religiunii mă face a spera, că secolul nostru va fi plin de prosperitate și de tericire.

CAPITOLUL XIII.

Rugăminte în favoarea Creștinilor.

«Ce bucurie credeți că simț când aud că cele mai frumoase Provinci ale Persiei sunt pline de Creștini?. Doresc ca afacerile lor și ale vóstre să fie într'o stare înfloritoare și ca suveranul Domn al Universului să vă fie favorabil. Eū pun pe Creștini sub protecțiunea clemenței vóstre. Vi'i las în mâinile vóstre, și vă rog de ai face să simță efectele blândeții și bunătății vóstre, care nu vă vor fi mai puțin gloriose, pre cât vă vor fi folositoare.

CAPITOLUL XIV.

Pacea acordată rugăciunilor lui Constantin.

Universul fiind condus ca o carabie, prin dibăcia unui învățat pilot, toate popóarele gustară dulcele păcii sub dominațiunea, și în Religiunea unui Principe, care punea gloria sa în serviciul ce el dădea lui Dumnezeu. Fiind-că era convins că rugăciunile contribuau mult la binele Statului, el făcu rugăciuni foarte umilite și foarte ardătoare, și îndemnă pre Sfinții Păstori ai Bisericii de a face și ei rugăciuni în favoarea sa.

CAPITOLUL XV.

Imagina lui Constantin represintată rugând pe Dumnezeu.

Curățenia și ardórea credinței sale, se ved pe monedele de aur, pe care el este gravat în aceiași stare în care avea obiceiū de a se ruga lui Dumnezeu, cu ochii ridicați la Cer, și cu mâinile întinse. Nu este provincie în care să nu se vadă aceste monede. Sunt și câte-va tablouri la intrarea Palatului, unde el este zugrăvit în pictóre, și rugându-se cu mâinile întinse, și cu ochii ridicați la Cer.

CAPITOLUL XVI.

Oprire de a pune portretul lui Constantin în templurile Păgânilor.

Dacă Constantin ținu la onórea de a fi zugrăvit în pozițiunea de rugător înaintea tronului Majestății eterne, el nu vroii nici-odată ca portretele sale să fie puse în templurile, unde Păgânii se adună pentru a se închina Dumneșilor mincinoși, ca nu cum-va să fie pângărit prin umbra și prin cea mai mică aparență a acestei condamnabile superstițiuni.

CAPITOLUL XVII.

Rugăciuni făcute în Palat.

Orî-cine va lua osteneala de a considera grija ce avu Constantin de a face ca o Biserică din Palatul său, va recunoște lămurit cele mai vedute semne de pietatea sa ca acele ce ni s'au arătat până acum. El dădea în Palat la totă lumea un exemplu public de devoțiune. Ținea în mâinile sale cărțile Scripturii și medita adevărurile sfinte ce ele cuprind. După meditare, el făcea rugăciuni publice cu totă Curtea sa.

CAPITOLUL XVIII.

Lege pentru observarea Duminicii.

Constantin ordonă ca ziua Domnului, care este ziua mântuirii, și cea mai întâiu din toate zilele să fie destinată rugăciunii. El dădu grija Palatului său Diaconilor, și celor-l-alți Miniștrii consacrați la serviciul lui Dumneșeu. El învătă pre soldații și pre ofițerii curții sale a observa aceiași zi, și a face rugăciuni plăcute lui Dumneșeu. Indemnă pre cât 'i fu cu pulință pre cel-l-alți supuși ai săi a se deda la același exercițiu de pietate. Ordonă ca sâmbăta și Duminica să fie sărbătorite în onórea, precum e probabil, a misterelor ce Dumneșeu a bine-voit a săvârși în acele zile.

CAPITOLUL XIX.

Rugăciune făcută de soldații Păgâni, Duminica.

Constantin învătă pre toți soldații săi, a observa cu respect, ziua Duminicii, care se numește și ziua Sorelui și a lumini. El dădu ziua întregă celor ce îmbrățișase credința, pentru a se ocupa fără întrerupere de rugăciune în locurile sfinte, unde Credincioșii se adună, iară celor ce nu primise încă cuvântul lui Dumnezeu, el le ordonă prin o constituție particulară, de a se aduna într'un câmp frumos, și de recita acolo toți împreună, la semnalul ce li se va da, o rugăciune ce vor fi învățat'o mai nainte de rost. El 'i învătă că nu trebuie a pune încrederea lor, nici în puterea trupului lor, nici în oțelirea armelor lor, ci în ajutorul lui Dumnezeu, carele este Domnul absolut al universului, autorul tuturor bunurilor, și împărțitorul victoriei, și pe care trebuie a o cere de la el, deschidând ochii, și întinzând mâinile către densus. Formula rugăciunii ce el le prescrise era în latinește. Iată o traducere foarte fidelă.

CAPITOLUL XX.

Rugăciunea prescrisă de către Constantin soldaților săi.

«Recunoscem că tu ești singurul Dumnezeu; mărturisim că tu ești Domnul nostru, și implorăm ajutorul tău. «Numai prin ajutorul tău noi am câștigat victoria, și am «biruit pre inimizii noastre. Ți mulțumim de harurile ce ni «ai acordat în trecut, și nădăjduim continuarea lor și pe «viitor. Te rugăm toți de a ne conserva mult timp pre «Constantin Impăratul nostru, în deplină sănătate și în victoria cu prea-pioșii Principi, fiii săi.

CAPITOLUL XXI.

Sirguința lui Constantin la rugăciune.

Acest pios Principe fiind foarte instruit în misterile noastre se închidea la ore-care oră în fie-care și în cabinetul său,

pentru a se prosterne înaintea lui Dumnezeu, și a'î cere foarte umilit harurile ce 'î erau necesari. El adună în ȕilele de sêrbători, tôte puterile trupului și ale spiritului sêu, pentru a se aplica la exercițiile pietății cu o ardóre nouă, și dădea exemplul de acêsta celor-l-alti, ca cum ar fi fost Păstorul și Episcopul lor. În ajunul ȕilei ce preceda sêrbătóreia el ordonă a aprinde în tótã Cetatea o atât de mare cantitate de făclii și de candelu, în cât nóptea, în care Credincioșii făceau privighiere pentru a se ruga, era mai luminósã de cât însuși ȕiua. Cum începea a se ivi zorile, el făcea milostenii la supușii sêi, pentru a imita liberalitatea cu care Domnul răspândește lumina sa.

CAPITOLUL XXII.

Cultul Idolilor înlăturat.

Același Impêrat închise templurile tuturor supușilor sêi, și le opri jertfele. El trimise și o lege în Provinci, prin care obligă pre Guvernatori la observarea Duminicii, și a sêrbătorilor Martirilor.

CAPITOLUL XXIII.

Constantin se numește el însuși Episcop, stabilit pentru ceia ce privește în de afară de Biserică.

Făcând într'o ȕi un ospêț Episcopilor, din numărul cărorã avêm onórea de a fi, el le ȕise cu un temeiú foarte legitim că și el era Episcop, și se servi cam cu aceste cuvinte: *Voi ați fost puși de Dumnezeu Episcopi, pentru cele din lăuntru ale Bisericii, și eu am fost pus pentru cele din afară.* El 'și îndeplinea de asemenea foarte exact acêstã însãrcinare, și îndemna pre toți supușii sêi la pietate cu veghierea și zelul unui adevêrat Păstor.

CAPITOLUL XXIV.

Idolatria înlăturată. Spectacolile gladiatorilor oprite.

Prin un efect al acestuî zel el opri în mod absolut de

a jertfi Idolilor, de a consulta ghicitorii, de a înălța statuî, de a face ceremonii abominabile și luptele gladiatorilor. Locuitorii din Egipt și din Alexandria, consacrand la cultul Nilului pre 6re-care 6meni afemeiași, Constantin făcu o lege, prin care opri în mod absolut ac6stă profanare a naturei. Fiind c6 aceste pop6re superstițioase și inchipuiaș, c6 Nilul n'ar inunda mai mult p6m6nturile lor, dac6 s'ar înceta cultul s6u, Dumneșeu ar6t6 cu totul din contra în fav6rea Religiei n6stre. C6ci îndat6 ce acești 6meni necurași au fost exterminași din t6te Cel6știle ce ei p6ng6rise prin nelegiuirea ministerului lor, Nilul p6ru a m6rturisi bucuria ce avea de îndep6rtarea lor, prin abondența cu care el rev6rs6 apele sale, și a înv6șta prin ac6sta chiar pre acele pop6re nebune, a nu atribui prosperitatea lor nim6nui altuia de c6t lui Dumneșeu.

CAPITOLUL XXV.

Reformarea legilor care priveau pre acei ce n'aveau copii, și executarea testamentelor.

• Ori-cine ar vroi s6 cerceteze cu luare aminte cele-l-alte abuzuri ce a reformat Imp6ratul nostru, ar g6si o larg6 materie pentru a face mai multe volume. Eu nu voiș însemna aici de c6t una sau dou6 legi pe care el le-a schimbat. Era o veche dispoșiune care lipsea, pre acel ce nu aveaș copii, de succesiuni cari f6r6 ac6sta le-ar fi aparținut. Imp6ratul creșu de datorie a o îndrepta. El judeca f6rte înșelepșește c6 numai greșalele de bun6 voie merit6 de a fi pedepsite. Decș, mai multș nu au copii f6r6 s6 fie din greșala lor. Sunt uniș, cari doresc s6 aib6, și cari nu pot c6p6ta de la natur6. Sunt alșii, cari ar fi bucuroși de a avea copii lor ca moștenitori, îns6 nu voesc a nașce pentru c6 au pre at6ta versiune de femeș, pre c6t inclinare la virtute. Sunt femeș cari se consac6 cu totul la serviciul lui Dumneșeu, și care 'i ofer6 cur6știa trupului lor c6 și aceia a inimii lor. Pentru c6 au f6cut lui Dumneșeu un sacrificiũ at6t de pl6cut, si-vor ele pentru ac6sta mai malltratate? Hot6r6rea lor merit6 de a fi admirat6, și perseverența lor întrece puterile naturei. Acei ce au dorit copii și n'au putut avea, sunt mai mult demni de comp6-

timire de cât de pedépsă. Acei ce nu vroesc a avea prin dorința de a ajunge la o mai înaltă perfecțiune, merită de a fi admirați. Iată motivele ce îndemnară pre Impăratul a reforma această lege. Același Principe observând că formalitățile prescrise prin vechiul drept pentru validitatea testamentelor eluda foarte adese-ori efectul ultimei voințe a murindilor; el ordonă, ca în ori-ce mod ar fi conceput un testament să fie valabil, și ca acei ce n'ar vroi să'l facă prin scris, l'ar putea face prin viu grai în prezența marturilor capabili de a'i atesta adevărul.

CAPITOLUL XXVI.

Legi contra Jidovilor, și în favórea Episcopilor.

Același Impărat opri Jidovilor de a avea sclavi pre Creștinii, în credința că nu era drept ca acei ce fuseseră rescumparați de către Mântuitorul să rămână sub puterea celor ce 'l omorise, dupre cum omorise mai nainte pre Proroci. El ordonă ca Creștinul să fie pus în libertate, iară Jidovul să fie condamnat la o amendă. El confirmă decretul ce făcuse Episcopii în Sinode, ast-fel nu era mai mult permis Guvernatorilor de Provinciile de a împedeca executarea lor. Această lege era întemeiată pe opiniunea în care el era, că trebuie a prefera pre Miniștrii lui Dumnezeu, judecătorilor secolului. El publică un mare număr de asemenea legi, cari ar merita de a fi adunate și cuprinse într'un volum, pentru a arăta înțelepciunea și întinderea prevederii sale. Ce voiți dice de grija ce avea de a căuta de dimi-nența până séra pre acei ce avea nevoie de ajutorul său?

CAPITOLUL XXVII.

Bunuri date Bisericii de Constantin.

El exercita cu deosebire liberalitatea sa pentru Biserici, dându-le câte odată pământuri, și câte odată veniturii pentru nutrimentul văduvelor și al orfanilor. El avea grijă de a îmbrăca pre săraci, și onora cu deosebire pre cei ce se consacraseră la serviciul lui Dumnezeu. El avea un respect deosebit pentru adunarea Feciórelor ce hotăriseră a păzi

tótă viața lor virginitatea lor, și nu se îndoia nici cum că trupurile lor n'ar fi templuri unde locuea Sfintul Duh.

CAPITOLUL XXVIII.

Discursuri compuse de Constantin.

Principele, a cărui viață scriu, petrecea câte odată nopți întregi în meditația Legii lui Dumnezeu. În orele sale de repaos el compunea discursuri pentru instruirea popoarelor sale, în credința că el nu trebuia a le conduce de cât prin rațiune. Ei alergau cu mulțimea pentru a-l asculta. Când se găsea câte odată în cazul de a vorbi de misterele noastre, el se scula și le explica cu o modestie neasemănată. Iară când auditorii săi 'l aplaudau, el le arăta prin gesturile sale a rezerva admirațiunea lor pentru Impăratul carele este în Cer. Ordinea ce el ținea mai adesea ori în discursurile sale era de a le începe prin combaterea erorii Păgânurilor, cari adorau mai mulți Dumnezeu. El se întindea apoi asupra probelor unității lui Dumnezeu, și a Providenței prin care el guvernăză Universul. El explica după acesta motivele ce l-au îndemnat a se pogori pe pământ, și împrejurările vieții ce a dus pe pământ. De acolo trecea la descrierea judecății și înspăimânta pe auditorii săi prin vehemența invectivelor ce el făcea contra avarilor, a nedreptilor și a violenților. Muștrând câte odată cu tărie viciile de care se simțeau vinovați cei mai de căpitanie ai curții sale, el 'i silea a pleca ochii în jos. El le declara sus și tare că într-o zi ei vor da seamă lui Dumnezeu de toate faptele lor, că el le încredințase guvernământul cetăților și al provinciilor duple cum el primise guvernământul Imperiului, că Suveranul Domn de puterea căruia ei atarnă toți de o potrivă, le va cere cuvint de modul cu care ei 'și vor îndeplini însărcinările lor. Iată salutarele instrucțiuni ce ardorea și curăția credinții sale 'i puneau neconținut în gura sa. Însă ele cădeau pe inimă impietrite și nesimțitoare, care fiind pline de iubirea lucrurilor vădute, aplaudau la adevăr, fără a urma maximele ce el le prescria.

CAPITOLUL XXIX.

Lăcomia unui avar înfruntată prin predicarea lui Constantin.

Luând într-o zi de mână pre unul din cei de căpetenie ai curții sale, 'i dîse: Aū nu vom pune margini lăcomiei nōstre? Apoi însemnând cu lancea sa pe pămînt, un spațiu cam de mărimea trupului omenesc, el adăogă: Când ai aduna tōte bogățiile universului, nu vei posede după această vieță de cāt un spațiu asemenea acestuia ce am însemnat. Inse or' cāt se sili el de a da sfaturī atāt de salutarī mîntuirī, ele nu serviră, nimēnuī, și se găsiră asemenea cuvîntului lui Dumneđeū, care mai adese or' nu găsește credare, și nu produce nici un rod.

CAPITOLUL XXX.

Clemența lui Constantin desprețuită.

Inclinarea prea mare ce avea Constantin spre clemență, făcēnd a înceta pedepsele mai în tōtă înfînderea Imperiului, nu mai era barieră pentru a opri cursul crimelor. Mai mulți luară ocașune din această licență pentru a blama guvernul. Nu voiū întreprinde de a decide dacā aveau sau nu dreptate. Mē mulțumesc de a raporta adevērul faptului.

CAPITOLUL XXXI.

Discurs adresat de Constantin în adunarea credincioșilor.

Impēratul compunea discursurile sale în latinește, și apoi se traduceau în grecește. Voiū pune la finele acestei biografii, discursul ce el adresă în adunarea credincioșilor, ca nu cum-va aceia ce istorisesc sē trecā drept o fabulă.

CAPITOLUL XXXII.

Constantin ascultă stānd în piciorē, discursul ce făcu Eusebie în onōrea sfîntului mormînt.

Nu pot trece sub tăcere o faptă ce făcu acest minunat

principe într'o ȃi în prezența mea. Cunoștința ce aveam de pietatea sa dându'mi îndrăsnela de a'l ruga să asiste la un discurs ce aveam de scop de a face în onôrea mormintului Mântuitorului nostru, el consimți la acêsta cu bucurie. Eũ rostiti acest discurs în palatul sêu în prezența unui auditor compus din un număr nenumărat de persóne din curte și din cetate.

Impêratul 'l ascultă stând în picioré în mijlocul adunării, și cu tóte stăruințele ce'l făcu de a șede pre tronul ce i-se pregătise, el nu vroi să ședă. El examina cu atenție maximele ce spuneam și le confirma adevêrul prin mărturisirea sa. Fiind-că cugetasem a ținea un discurs fôrte lung vroeam a'l intrerupe fără a'l fi rostit întreg. Inșe el mē îndemnă a'l isprăvi, și la rugămintea ce 'l făcu încă de a șede jos el se scuză fôrte politicoș, dîcându'mi pe de o parte că nu s'ar putea asculta cuvîntul lui Dumnezeu cu destulă luare aminte și cu îndestul respect, și asigurându-mē pe de altă parte că se găsea fôrte comod în picioré. Când isprăvi discursul meu mē reîntorsei la ale mele, și mē aplica la ocupațiunile mele ordinare.

CAPITOLUL XXXIII.

Constantin scrie lui Eusebie.

Fiind-că acest religios principe nu înceta nici odală de a veghia la necesitățile bisericii, el 'mi făcu onôrea de a'mi scrie douē scrisori, prin una 'mi ordona de a face să se transcrie cărțile Scripturii, iară prin cea-l-altă 'mi făcea răspuns privitor la o carte ce avusei onôrea de a'l adresa asupra modului de a celebra sêrbătórea pascelor.

CAPITOLUL XXXIV.

Scrisórea lui Constantin către Eusebie, în privința discursului ce compuse acest episcop asupra celebrării sêrbătórei pascelor.

Constantin învingetor, prea mare August: lui Eusebie.

«Negreșit este o întreprindere fôrte dificilă și mai pre

«sus de tótă elocuența de a explica misterele lui Dum-
«neđeũ, de a desvolta cestiunea atât de importantă, și în
«același timp atât de obscură a celebrării sãrbãtorii pas-
«celor, de a descoperi origina sa, și de a gãsi cuvinte
«care sã rãspundã la demnitatea subiectului. Când cine-
«va ar fi priceput bine adevãrurile sfinte ale religiunii,
«totuși n'ar fi capabil de ale enunța. Pentru acesta pe lângã
«plãcerea deosebitã ce am simțit la citirea cãrței vãstre,
«am admirat ardorea cu care vã aplicați la studiũ, și lau-
«dabila emulațiune de a întrece pe cei-l-alti savanți și am
«ordonat dupre cum doriați, ca sã fie publicatã, și pusã
«în mânilor tuturor persónelor care au un zel sincer pentru
«religiunea nãstrã. Bucuria cu care priimesc aceste bo-
«gate produceri ale spiritului vostru, vã obligã a'mi mãi
«presinta adese ori și altele noi. Sciũ cã n'aveți nevoie
«ca sã vã îndemn la acãstã lucrare, și cã sunteți destul de
«plecat la acãsta de voi inși-vã. Acãstã stimã ce eũ fac
«de operele vãstre, aratã cã ori ce greutate ar fi a con-
«serva frumuseța lor, traducẽndu-le în o altã limbã, acel
«ce le-a tradus în latinește n'a lipsit nici de fidelitate,
«nici de eleganța. Rog pre Dumneđeũ, prea iubitul meũ
«frate, sã vã conserve. Iatã ce scrise Constantin lui Eu-
«sebie asupra acestui subiect. Voiũ adãoga și ceia ce'i
«scrise în privința exemplarelor Scripturei.

CAPITOLUL XXXV.

*Scrisoarea lui Constantin cãtre Eusebie, atingetore
de copiile cãrților sfinte ce el dorea a avea.*

Constantin, învingetor, prea mare, August: lui Eusebie.

«Providența Mântuitorului nostru atrãgẽnd o mulțime
«de necređut de persóne la religiunea creștinã în noua
«cetate, cãreia i-am dat numele meũ, este cu dreptul de
«a o mãri, și de a zidi în ea biserici. Vã voiũ spune cu-
«getarea ce am avut asupra acestui subiect. Sunt de pã-
«rere ca sã faceți a se scrie pe frumos pergament, cincĩ-
«deci de exemplare de sfinta scripturã, a cãrei citire sciți
«cã este fõrte necesarã în Bisericã, și sã alegeți persóne
«capabile, ast-fel ca aceste exemplare sã fie lesne de ci-

«tit, și se p^otă a fi transportate cu ușurință. Am ordonat
«logotetului diocesiului, să aibă grije de a procura tot ce
«va fi necesar pentru această cheltu^elă. Las la sîrguința
«v^ostră de a face ca aceste copii să fie terminate în scurt
«timp. Când ele vor fi isprăvite, luați, în puterea acestei
«scrisori, două trăsuri publice, pentru a mi le trimite prin
«unul din diaconii voștri, pe care'l voi^u priimi favorabil.
«Rog pre Dumne^șeu, prea iubitul meu frate, să v^e conserve.

CAPITOLUL XXXVI.

Grăbnicia adusă de Eusebie în executarea ordinului Imp^eratului.

Indeplinⁱ îndată această însărcinare ce'mⁱ dăduse Imp^e-
ratul, și'l trimisei cur^end după aceia f^orte frumoșe exem-
plare, precum se arată prin o altă scris^ore ce'mⁱ făcu
on^orea de a'mⁱ scrie, pentru a mărturisi bucuria sa, că
cetatea lui Constantie, odini^oră supusă cultului idolilor, se
lepădase de idolatrie.

CAPITOLUL XXXVII.

Privelegii acordate acestei cetăți.

Priimind credința, ea primi favorurile princepelui pă-
mântului, precum și harurile Imp^eratului cerului. Ea fu
pusă în rangul cetăților, pe când odini^oră nu era de cât
un sat al Palestinei, și schimbă vechiul s^eu nume, cu a-
cela de Constanția, sora Imp^eratului.

CAPITOLUL XXXVIII.

Convertirea altor cetăți la credință.

Maⁱ multe alte cetăți dădură un asemenea exemplu de
o schimbare atât de fericită. Cetatea care în Fenicia p^orta
numele Imp^eratului, arse pre dumne^șeil s^ei, și îmbrățișă
credința. A fost o mulțime de pop^ore în cetăți și în sate,
care sfărămară statuele ce adorase ca pre nișce divinități,
care surpră de sine însuși templurile ce ei ridicaseră

odinióră în onórea lor, și care zidiseră biserici. Nu'mi este cu putință de a represinta cu deamăruntul faptele prințepelui nostru, în sinul căruia Dumneđeũ vèrsase preciosele tesaure ale harurilor sale. Executarea unei atât de înalte întreprinderi este rezervată celor ce au onórea de a se bucura neconținut de prezența sa. Eũ mă voiũ mulțumi, mai înainte de a vorbi de mórtea sa, de a însemna aicea ce am putut afla.

CAPITOLUL XXXIX.

Trei fii ai lui Constantin, ridicați în diferite timpuri la demnitatea de Cesari.

În timpul de care vorbesc aici, era deja trei-deci de ani de când el ajunsese la Imperiũ. El 'și asociã pre cei trei fii ai sèi în trei ocațiuni. El făcu acèstã onóre în al de-celea an al domniei sale, celui dintâi care avea același nume cu dînsul. În al douè-dece-lea an o făcu celui al doilea, care avea numele strèbunului sèu, și în al trei-de-celea an o făcu celui de al treilea, care prin numele sèu, de Constantie exprimã perfect fermitatea și statornicia sufletului sèu. Dupè ce a ridicat la acèstã culme de mărire omenescã pre fiii sèi, al căror număr era ca o imagine, deși slabã și neperfectã, a aceluia din persoane, ce noi adorãm în natura dumneđeiascã, el cređu de datorie a face o ceremonie mărèțã în al trei-decelea an al Imperiului sèu, pentru a mulțumi lui Dumneđeũ de prosperitatea a cărei curs umpluse, și judecã ca sfințirea bisericii ce el înălțase în Ierusalim, ar fi fòrte potrivită în acèstã împrejurare.

CAPITOLUL XL.

Convocarea unui conciliũ la Tir.

Invidia se silì de a turbura bucuria acesteì sèrbãtori, întocmai dupre cum un nor întunecos se pune înaintea razelor Sòrelui. Ea sgudui Bisericile din Egipt prin violența certurilor ce ea ridicã acolo. Impèratul convocã îndată pre Episcopii din Egipt, din Libia, din Asia, și din Europa, pen-

tru a le opune ca o armată neînvinsă gelosiei, și răutăți demonului. El dori ca ei să decidă mai întâiu cestiunile contestate, și apoi să celebreze Sfințirea Bisericii din Ierusalim. El le ordonă pentru acest sfârșit de a se aduna cu totă graba ce le ar fi posibil la Tir, cetate capitală din Fenicia, pentru a termina acolo certurile lor, nepermițând legea lui Dumnezeu ca acei ce sunt însuflețiți de ură contra fraților lor, se întreprindă de a aduce jertfe. Impăratul având tot deauna preceptele acestei legi înaintea ochilor, le represinta sfinților Miniștri ai Bisericii. Și pentru acesta el scrisese scrisoarea ce urmază, aceloră, cari din ordinele sale, se adunase în Tir.

CAPITOLUL XLI.

Scrisoarea Impăratului Constantin către Conciliul din Tir.

Constantin Invingător, pre-Mare, August: sfântului Conciliu adunat în Cetatea Tir.

«Prosperitatea de care se bucură secolul nostru, părea
«a dori ca Biserica Catolică să fie scutită de turburări, și
«servitorii lui Dumnezeu să fie mai presus de afronturi, și
«de insulte. Inșă fiind că unii fiind agitați de o violentă
«dorință de a contesta, și ducând o viață, dacă este per-
«mis de a o spune, nedemnă de sfințenia profesiei lor,
«se silesc de a ne umplea de confuzie, și de desordine,
«ceia ce eu privesc ca cea mai funestă nenorocire ce se
«pote vre odată întâmpla; vă îndemn de a vă aduna grab-
«nic, precum știu că doriți, de a susține pre acei ce au
«nevoe de sprijinul vostru, de a vindeca prin remedii cu-
«viincioase bólele spirituale ale fraților vostri, de a aduna
«membrii despărțiți de corpul Bisericii, de a îndrepta ne-
«orînduelele, pe cât timpul vă permite, și de a da atâtor
«Provincii pacea ce mândria și insolența unui mic număr
«de persoane le-au răpit'o. Totă lumea va rămânea lesne
«de acord că nu ați putea face nici odată nimic care să
«fie atât de plăcut lui Dumnezeu, atât de conform inten-
«țiunelor mele, și atât de glorios pentru voi înși-vă. Nu
«amânați. Reîndoiți dacă e cu putință, ardorea voastră, și

«terminați neînțelegerile vóstre cu sinceritatea și buna cre-
 «dință ce Mântuitorul ne recomandă atât de tare de a păzi
 «în toate faptele noastre. Eú nu voiú lipsi la nimic de la ceia
 «ce voiú putea face în avantajul Religiei noastre. Am
 «îndeplinit deja tot ce ați cerut prin scrisorile vóstre. Am
 «scris Episcopilor, duple cum ați dorit, pentru a le face
 «cunoscut de a se aduna, și de a împărți cu noi grija afa-
 «cerilor Bisericii. Am trimis de asemenea și pre Dionisie,
 «care a fost odinioară Consul, pentru a arăta Episcopilor
 «ce trebuie să se găsească cu voi, care sunt datoriiile loș,
 «pentru a vedea ceia ce se va petrece, și pentru a lua
 «sema, să nu se petrecă nimic contra ordinei, nici contra
 «modestiei. Iară dacă vre unul va fi atât de cutezător,
 «în cât se desprețuască ordinele mele, ceia ce nu cred că
 «se póte întâmpla, și de a refusa să asiste la Conciliú,
 «voiú trimete ofițeri cari 'l vor conduce în exil, și 'l vor
 «învêta a nu mai fi neascultător ordinilor ce Impêratul
 «dă pentru interesul adevêrului. Nu rămâne mai mult ni-
 «mic de făcut sanctității vóstre de cât de a aduce remedii
 «cuvinióse la greșalele ce au fost comise prin nesciință
 «de a urma regulile ce v'au lăsat Apostoli, fără a judeca
 «nici din ură, nici din favóre, pentru ca să stergeți ru-
 «șinea Bisericii, să mă scăpați de cele mai dureroase în-
 «grijiri ale mele, și să vă ridicați voi înși-vê propria vós-
 «tră reputație. Rog pre Dumnezeu, prea iubiții mei frați,
 «să vă conserve.

CAPITOLUL XLII.

Adunarea Episcopilor in Ierusalim.

Episcopii erau ocupați cu executarea celor ce le era pres-
 cris prin acéstă scrisóre, când ei primiră ordin din partea
 Impêratului de a se duce grabnic la Ierusalim. Ei plecară
 îndată din capitala Feniciei și făcură călătoria cu trăsuri
 publice. Cetatea Ierusalimului fu curând plină de cei mai
 celebri Episcopi ai principalelor Provincií ale Imperiului.
 Macedonia trimisese acolo pre Păstorul Mitropoliei sale.
 Panonia, Moesia alese flórea turmei. Persia trimisese po-
 dóba Clerului său, un om care unise pe lângă o profundă
 doctrină o eminentă sfințenie. Păstorii Bisericii din Bitinia

54357

